This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Digitized by Google

~~91857~~

BCU - Lausanne

1094372416

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PETRI CUNÆI,

DE

REPUBLICA HEBRÆORUM

LIBRI TRES;

Variis annotationibus, cuivis literato ſcitu neceſſariis, & ad Scripturæ ſenſum eruendum utiliſſimis illuſtrati, nunc primum publici boni ergò in lucem editi

A

JOHANNE NICOLAI,

Antiq. Prof. & Contubern. Tubing. Rectore.

Quibus & acceſſit accuratus Capitum ac Rerum Verborumque Index.

EDITIO NOVA.

BIBL: STUD: ACAD: LAUS:

Additus Bibliothecae
Quaestore
Bibliothecario

Studiosorum
Chatelanat
Secretan.
1748.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud JOHANNEM VAN ABKOUDE, Bibliop.
MDCCXXXII.

AE 7141

Digitized by Google

R C03260193

Dan 51414

Digitized by Google

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO

D. WILHELMO FRIDERICO

MARCHIONI BRANDENBURGENSI, MAGDEBURGENSI, PRUSSIÆ, STETINI, POMERANIÆ, CASSUBIORUM AC VANDALORUM, INQUE SILESIA ET CROSNIA DUCI, BURGGRAVIO NORINBERGENSI, PRINCIPI HALBERSTRADII, MINDÆ ET CAMINI, COMITI IN HOHENZOLLERN &c.

Principi ac Domino ſuo Clementiſſimo

Vitam prolixam ac Felicitatem, pacis bellique tempore, foris domique perpetuam!

SERENISSIME PRINCEPS AC DOMINE,
DOMINE CLEMENTISSIME.

NEMO dubitat, nec unquam dubitatum fuit, quin in toto humano genere magnum diſcrimen conſpiciatur. Nam quanta eſt in ipſis hominibus diſſimilitudo naturarum, inclinationum, ingeniorum & voluntatum? Maxime verò elucet hoc diſcrimen in Heroico Ve-

ſtro Genere, in quo major Excellentia naturæ, quàm in cætera multitudine: Atque hæc quaſi nobilitas naturæ propagatur aliquo modo etiam in poſteritatem, ſicut verè & eleganter inquit Poëta:

Fortes creantur fortibus & bonis.

Non igitur ſolum virtutibus, ſeu rebus fortiter & præclare geſtis, verum etiam vi quadam naturæ diſtant Heroicæ Familiæ à promiſcuo vulgo, in quo igniculi illi ſeminaque virtutum & animorum impetus plerumque languidiores minuſque excitati ſunt, quàm in Heroicis naturis. Nam quemadmodum Deus vult diſtinctiones eſſe miniſteriorum & ordinum in hac communi & civili ſocietate, in qua alii imperent; alii obediant: ita etiam excitatior eſt indoles ac vis, ſeu ut Græci vocant, δύναμις naturæ in præſtantibus viris, qui Imperia & Eccleſias gubernaturi ſunt, quàm in mediocribus. Neque verò exigua vis naturæ, magnanimitas & robur animi requiritur ad ſuſtinendas & perferendas difficultates & onera Eccleſiæ & Imperii. Ideò ſingulares & divinos motus inſeverit Deus Heroicis viris, ut ipſa gubernatio eſſet felicior inter tot miſerias & difficultates, quas homo, niſi afflatu quodam divino incitaretur, perferre nequaquam poſ-

poſſet in hac imbecillitate humanæ naturæ. Cum itaque his dotibus, *Sereniſſime Princeps*, ſatis ſis inſtructus, quibus Reſpublica bene feliciterque gubernari queat, & harum omnium Reſpublica Hebræorum idea perfectiſſima ſit, quæ ipſo Deo Ductore oſtendit, quomodo ſtatus Politicus & Eccleſiaſticus ſit conſervandus, ut domi foriſque omnia feliciſſime agantur; Hinc Serenitati Tuæ Celſiſſimæ *Cunæum* de Republica Hebræorum diſſerentem & annotationibus meis qualibuſcunque auctum in auſpiciis Regiminis Serenitatis Tuæ ſumma cum devotione & voto omnigenæ felicitatis, ſacrum eſſe volui non ſine ſingulari directione Dei; quippe hunc ob famam & Heroica facta (quæ quaſi huic Celſiſſimæ Domui natura indita) Sereniſſimo Principi nunc beato & inter Sanctos triumphanti ex ſubjectiſſima mente dedicare conſtitueram; Verum cum morte beata ſubjectis tamen acerbiſſima obiiſſe audirem; propoſitum meum, neſcio, quo impulſu devotionis ſubjectiſſimæ meæ teſtandæ, non mutavi, ſed ad pedes Serenitatis Tuæ pignus hoc chartaceum humillime depono, & præcipue hunc librum Tuæ Celſitudini nuncupare ideo mihi viſum eſt, quod intelligo, EAM verè heroicis virtutibus ornatam. Hunc Serenitatis Tuæ radiis cle-

clementiſſime illuſtra, quem primis auſpiciis felicissimi Imperii Tuæ Celſitudini ſubjectiſſime offero, precibus ardentiſſimis Deum flagitans, ut quam diutiſſime quàm longiſſime ſalvam & incolumen ſervet. Det Serenitati Tuæ vitam prolixam, imperium ſecurum, Domum tutam, Senatum fidelem, populum probum, & quæcunque Principis vota. Quod reliquum eſt pro Celſitudinis Tuæ, Princeps Clementiſſime, & totius Celſiſſimæ Domus æternitate vota nuncupo, Deum Optimum Maximum obteſtans, ut potenti ſua dextrâ, poſt hunc mæſtiſſimum caſum, illam fulciat, quo ſtabilis, inconcuſſa, boniſque actibus florens duret perpetuum, nullis datis Felicitati ejus metis. Hæc ſunt vota mea devotiſſima quæ Deus rata eſſe jubeat.

Serenit. Tuæ

Humillimus Cliens

Dabam Tubingæ
die VI. April.
MDCCIII.

JOH. NICOLAI,
Antiq. Prof. & Rect. Contubern.

AD

AD
LECTOREM.

CUM *nuperrime Signonius de Republ. Hebr. recuſus lucem aſpexerit publicam, mearum partium eſſe quoque duxi* Cunæi *acutiſſimi libellum de Republica Hebæorum meis qualibuſcunque notis augere, quem jam in Tui uſum ſiſtimus* Benevole Lector. *Neminem latet, quantas laudes, quanta encomia Cunæus adeptus ab Eruditis, ita, ut non opus, laudibus meis illum exornare, cum veritas ipſa loquatur. Si quid boni in annotatis deprehenderis* B. L., *gratum mihi erit; Sin minus rem acu tactam inveneris, bene interpreteris, rogatum volo. Interim tamen notas dedi, in quibus antiquorum plurima expenduntur, enucleantur, explicanturque, quæ orbi literariæ & Sacræ Scripturæ Lectoribus lucem aliquam dare poſſunt, ut eò melius illam intelligere diſcat. Fruere his Benevole Lector optime & in commodum Tuum utere. Vale.*

VIRO

Digitized by Google

VIRO EXCELLENTISSIMO

D^NO. JOH. NICOLAI

Antiquit. in perantiqua Tubing. Prof. P. h. t. Rector.

S. P. D.

CHRISTOPHORUS REUCHLIN,

S. S. Theol. D. & P. P.

QUI Ἀρχαιολογίαν ſtudiis magnopere delectantur, non una eâdemque incedere ſemita videmus. Sunt qui in Syllabarum momentis, vocabulorum minutiis, Poëtarum nugis, profanis ritibus, antiquis nummis, ſaxis & marmoribus omnem ætatem conterentes, rebus relictis in verbis conſeneſcunt; cæteros tamen eruditos præ ſe ut plumbeos & miſeros contemnunt, bonarumque literarum Principes, Phœnices & neſcio quid non ſalutari volunt. Sunt ex adverſo, qui ad Scientiarum Augmenta, & vitæ communis uſum omnia referentes, Antiquitates non modo ut laborum condimenta, & ornamenta doctrinæ, verum etiam ut Eruditionis ſacræ pariter ac civilis ſubſidia ſcrutantur, atque ex hâc veluti penu Philoſophis, Medicis, JCtis, & Theologis egregia utiliaque quam plurima ſuppeditant. Illi quidem cum Ariſtophaneo Socrate, ἱερεῖς τῶν λεπτοτάτων λήρων merito audiunt: Horum vero induſtriam grata mente eruditus Orbis agnoſcit, & non exiguis laudibus poſterias celebrat. Quorum in numero TE eſſe, cùm doctiſſimis Tuis lucubrationibus hactenus in lucem editis, abundè demonſtraveris Excellentiſſime NICOLAI: in Tuas hîc laudes latius excurrerem, ſi vel Tu is eſſes, qui ex commemoratione ut ut vera Tuorum aucupare gloriam velles, vel ego Tua in rem literariam merita pro dignitate deprædicare, aut quam conſequutus es nominis celebritatem illuſtrare ulla ratione poſſem. Facit autem illud mei loco CUNÆUS tuâ curâ emendatior editus, doctiſſimiſque auctus Annotationibus: qui notiorem Te faciet, quam

omnis

Digitized by Google

omnis mea, quantacunque cum curâ facta commendatiò. De cætero Deum T.O.M. veneror, velit Te in ſeros uſque annos ſalvum & incolumem præſtare, ut Academiæ noſtræ, Studioſæque in illâ Juventuti, quin univerſæ Reipubl. literariæ commoda diu promovere queas. Vale.

Dab. Tubingæ d.
Michaël. A. O. R.
M DCCII.

Ad Cl. Dominum Editorem P. Cunæi de Republica Fautorem ſuum honorandum.

EMERSUS fueras calamo nunc Hellada docto,
Et Latium antiquum, quicquid ubique capit;
Inde Palæſtinam, & quaquà degebat Hebræa
Gens, peragras, luſtrans cuncta labore pari.
Mirantur ſtudium, Caroli poſt ſcripta SigonI.
Petri Cunæi nunc monumenta Tuum.
Auſoniæ idcirco Muſæ quantum Tibi debent
Cum Grajis, tantum debet Hebræa Tibi,
Dum vitam reddis, luciſque affundis abunde
Legibus & priſcis, ritibus innumeris.
Aſſere, quod ſoles, ſic porro rudera ſerva
Temporis antiqui, quæ peritura vides:

JOH. ANDR. FROMMANN,
J. U. D. & P. P. in alma Eberhardina.

Digitized by Google

EXCELLENTISSIMO VIRO,

D^{NO} JOHANNI NICOLAI,

Profeſſori Antiquitatum apud nos celeberrimo

JOH. CUNR. KLEMM,

Log. & Metaph. P. P.

S. P. D.

CUM tuas nuper inſpicerem Commentationes, quibus Caroli Sigonii de Republica Hebræorum illuſtraſti libros, non typi modò elegantiâ, qui nitidiſſimus eſt; ſed & florum potius, ex Antiquitate univerſâ collectorum amœnitate ſummopere commendabiles: Tibi primùm, deinceps & Orbi literato gratulari cepi; atque intra me vehementer optare, ut plures ejuſmodi tuæ Induſtriæ fœtus in publicum extent. Nunc ad votum lætus percipio, Temet & in Petri Cunæi Opus de eadem Republicâ eruditiſſimum, paria non ſolùm eſſe meditatum, ſed & ipſum jam ſub prelo ſudare laborem; unde non poſſum non de Ingenii tui fertilitate mirum in modum geſtire. Sic certè multa penes Te ſunt præſidia, quibus non tantùm noſtra Juventus adjuvatur quàm maxime; ſed & omnes alii ſtudii hujus, jucundiſſimi ſanè, Cultores ad perreptanda & perveſtiganda veneranda Antiquitatis arcana, quæ ſæpius abſtruſa ſatis ſunt, ſuaviter pelliciuntur. Perge ita feliciter ſuppetias Noſtris, & Bonis omnibus ferre; fructum ex eo capies uberrimum, Nominis intelligo celebritatem, quæ bonis Mentibus pabulum melle dulcius eſt. Certe, quoties alios tuos antehac editos Ingenii partus adſpicio, è ſingulis peculiarem & diſtinctum gloriæ radium emitti arbitror. Scripſiſti de Nimbis; fulgidum gloriæ nimbum id capiti tuo circumdat. Sparſiſti φῦλλα; ex eo virentiſſimam florum corollam ad famæ perennitatem Tibi chorus nectit heliconius. De Calcaribus commentatus es; Calcar id Tibi eſſe dixi ad graſſandum in laudes. De Chirothecis rara protuliſti; Chirothecam, obligationis ſymbolum, publicum Tibi debet. De Siglis habes lectu jucundiſſima; ſpero Nomen tuum notis ingenioſis poſthac iri inſignitum. Si additurus eris plura, pluribus ornaberis encomiis, & docti quique Viri ultrò Tibi mecum applaudent.

Dabam Tubingæ è
Muſ. 21. Aug. A.
N. C. MDCCII.

AD

Digitized by Google

A D

VIRUM EXCELLENTISSIMUM, AMPLISSIMUM, ATQUE CLARISSIMUM

Dn. JOHANNEM NICOLAI,

In Inclytâ ac perantiquâ Eberhardinâ Antiquitatum Prof. Publ. celeberrimum;

Patronum ac Fautorem ſuum æſtimatiſſimum.

EADEM & mihi manerent fata, quæ temerarius ille ſibi accelerat auſus, quum facem Soli accendere haut veretur, ſi in deprædicandis Tuis, Vir Excellentiſſime, in Rem litterariam meritis hic excurrendi eligerem campum. Anſer inter olores obſtreperet, Icariaſque mereretur incitas: nam & me tacente per omnium Celeberrimum Tuum, Vir Excellentiſſime, Nomen ora vagatur innumeriſque cumulatur elogiis. Hinc & paginam hanc penitus fuiſſem averſatus, niſi Tuus, Vir Excell. ſingularis in me favor atque benevolentia hanc mihi obtuliſſet copiam. Cum hac, quoniam ſimul quoque inſignis Tui, Vir Excell. amoris teſſeram in ſinum meum devolvis, non poſſum non diem illum lætum mihique feliciſſimum ac candidiſſimo calculo notandum prædicare, quo dignum me affatu Tuo benigniſſimo doctiſſimoque & Eruditionis Tuæ adytis penetrandis dignum pronunciaſti. Nihil enim eſt quod quis diſcere velit, quod docere non poſſis: quam peritus & Hiſtoriæ & Politices ſanioris; quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tam profanæ quam Sacræ teneas, & noſtra Germania & Belgium in exhibendis præclaris ſpeciminibus palmam ſibi dubiam ſibi faciunt. Extendenda eſſet pagina, ſi illa ſaltem, quæ vel ſub pre-

lo jam ſudant, vel in ſcriniis adhuc conſervantur, numerum inire vellem. Quid dicam de multitudine eorum, per quæ Celeberrimum Tuum, Vir Excell. Nomen inter eruditos innotuit? His jam accedit Opus hoc præſtantiſſimum, Cunæus nimirum emendatus ac illuſtratus, in quo quid præſtitum ſit, ad indicandum non mea opus eſt hedera. Calamum itaque pono, ac conteſtandi modo animi mei grati cauſa orbi erudito de præclaro hocce Opere gratulor; Tibi verò, Vir Excellentiſſime, perpetuam ætatem florentem voveo, ut eruditionis Tuæ gloriam jam dudum etiam apud exteros paratam & incolumis & fortis aliis ſuper alia operibus augere mihique amore, favore ac ore quam diutiſſime adeſſe poſſis. Vale!

Inclyti Nominis Tui

Scribebam Tubingæ
A. Æ. V MDCCII.
IIX. Iduum Octobr.

Perpetuus cultor
MICHAEL MEYENREISS,
Gedanenſis.

StrenVVs en! VIC*tor* *N*IC*o*L*a*I CernItVr, eXIn,
QVI CV*neos* toLLIt, *Grat*I*a* PaLMa V*a*L*ens*.

Piè ſic voluit applaudere *Excellentiſſimi* JOHANN-NICOLAIANI *Nominis* Obſervantiſſimus

Lugduni Batavorum,
Die Palmarum.

JOHANNES BIEDERMANN, LIMBACO-THURINGUS.
Sacrarum Humanarumque Literarum Cultor.

IN-

Digitized by Google

INDEX CAPITUM.

Liber Primus.

Cap. I. *De Republica Hebrææ inſtitutis. De legiſlatione. Inanis Græcorum jactantia. Quis primus auctor ſcripti Juris fuerit. Septem præcepta Noachi filiis data. Quid in republicâ conſtituendâ, nominandâ, atque in legibus ſanciendis Moſes ſpectaverit.* p. 1

II. *Hecatæi liber ſingularis de Judæa. Prudens legiſlatoris conſilium de agrorum aſſignatione. Non debuiſſe eos occupantium eſſe. De lege agrariâ, deque ejus inæſtimabili utilitate. Redemptio agrorum. Beneficium Jubilæi. Reſtitutio gratuita agrorum. Juris Talmudici quædam ſanctiones ſuper ea re. De Maimonide, ejuſque luculentiſſimis commentationibus. Quid Jubilæorum celebritas ſervis contulerit. Per novem dies coronati ſervi. Saturnalium quædam imago.* 15

III. *Amplius de duplici cauſa legis agrariæ dictum. Ex latifundiis quàm crebræ mutationes rerum. De Romanâ republica. Lex Stolonis. Quibus artibus veteres Hebræi ſe ſuſtentaverint. Quàm cautè legiſlator providerit, ne eæ deſererentur. Leges divinæ de ruſticatione & re pecuaria.* 33

IV. *In quas anguſtias Judæos ſeptimus quiſque annus detruſerit. Alexandri Magni beneficium huic genti conceſſum ob quandam vaticinationem. Judæorum rara olim commercia cum exteris gentibus. Quanta in ignoratione rerum Judaicarum verſati ſint Græci. Ariſtotelis commentum de Callanis Indiæ ſapientibus. Quibus rebus vita moreſque civium immutentur. Qui cives optimi. Nullis artificiis Judæos celebres fuiſſe; idque in laude poſitum. De opificibus.* 40

V. *Ægyptiorum odium in Hebræos, & vera cauſa ejus. Ægyptii ignavis artibus curiſque dediti. Qua ſolertia Seſoſtris eviraverit civium animos. Lex Ægyptiorum de opificum artibus ad hæredes cujuſque tranſmittendis. De Niliaca plebe, quæ in ſervitute. De ſacerdotibus. De paſtoribus, qui tertia Ægyptiorum pars, & quam formidati cæteris Ægyptiis ſemper fuerint. Superſtitionem Ægyptiorum nihil feciſſe ad paſtoritii generis odium: & male id exiſtimari. Plebem Ægyptiam non ita agricolas execratam fuiſſe, ut paſtores. Et cauſa ejus rei.* 45

VI. *Quando Jubilæi deſierint celebrari. Cur illorum habitam eſſe rationem in annis ſabbaticis numerandis dixerit Maimonides. Rejecta Maimonidæ opinio.* 51

Digitized by Google

VII. *Trina conſecratio Palæſtinæ & urbium ejus. De jure urbium. Lex de prædiis urbanis. De urbe Jeroſolyma, deque ejus privilegiis. Agrippæ impium facinus, & ſuper eo Judæorum legatio ad Neronem. Quibus ceremoniis proferri urbis Jeroſolymæ pomœria oportuerit. Jus muniendi à quibus datum. Quando rempub. ſuam penitus Judæi amiſerint. De oppidis, quæ aſyli jus habebant.* 59

VIII. *Quid Palæſtina præ aliis regionibus habuerit. Non potuiſſe rempublicam Hebræam in alias ſedes transferri. Explicatum Maimonidæ dictum de Babylonienſibus Judæis. Ampla res eorum, & regnum ab illis Hyrcano oblatum. De ſceptro Judæ quid exiſtimandum ſit, contra Maimonidem aſſeritur. Reſpublica Judæa ad Palæſtinam alligata. Judæorum ſcitum de templis, quæ extra Jeroſolymam à popularibus condita.* 85

IX. *Criminalia judicia intra Palæſtinam ſtetiſſe, & Babylonienſibus Judæis aliiſque negata fuiſſe. Ad totius commentationis hujus lucem oſtenſum, quamdiu reſpublica fuerit omnium Hebræorum, & quando Judæorum eſſe cœperit. Hinc ſciri poſſe, quidnam ſit ſceptrum Judæ. Euſebii, & eorum, qui ſecuti eum ſunt, erudita & plauſibilis ſententia confutatur. Quid ſit majeſtas imperii, & quorum ſit.* 88

X. *Nunquam duodecim tribus Hebræas de nomine Judæorum appellatas eſſe. Decem illas tribus, quæ ante Nabuchodonozoris tempora avectæ à Salmanaſſare ſunt, nunquam in Palæſtinam rediiſſe: duas duntaxat tribus, non plures, paruiſſe Romanis, uſque ad Flavii Joſephi tempora. Paſſim Euſebii & aliorum error notatus.* 96

XI. *Hariolatio quorundam, qui ſceptrum Judaicum eſſe Davidi datum ajunt: admodum ſerò contigiſſe, quod dictum multò antè de Juda ſceptro erat. Quando ablatum Judæis ſceptrum ſit.* 99

XII. *De dictatoribus, judicibuſque: de ſenatu Sanhedrin: de initiatione ſenatorum* ἢ χειροθεσίᾳ· *item ſolenne carmen: qui allecti in id concilium, qualis juriſdictio eorum. De populi comitiis. De poculo Sutha. Judæorum delirium de magiæ uſu. De Eleazari incantamentis.* 101

XIII. *De duobus aliis conciliis, quæ Jeroſolymæ fuere præter ſenatum Sanhedrin. De ſenatu* XXIII *virorum, qui in ſingulis oppidis. De triumvirorum collegio. Civitatum quis modus eſſe debeat. De quinqueviris cædis expiandæ cauſa creatis. De ſeptemviris & triumviris, qui annis & menſibus intercalandis præerant. Tempora à Rabbi Hillele Babylonio ordinata. Vis concilii Sanhedrin à Gabinio callidè imminuta.* 127

Digitized by Google

XIV. *De regis creatione, & an placuerit ea numini. Cur initio rex malus à numine adſcitus. Quas res in illo legendo ſpectaverit vates. Liber de regni jure in ſanctuario poſitus. Quarum rerum poteſtas data regibus Hebrais ſit. Quis honos illi à Pontif. maximo, à ſacerdotibus atque à vatibus delatus. Locus Samuelis contra quoſdam interpretes ſtabilitus. Sedendi jus in atrio ſacerdotum ſoli regi datum, non ipſis ſacerdotibus, nec aliis. Cujuſmodi regibus paruerint primi homines, ex Ariſtot. Quidnam Hebrais regibus ſanctitatem adjecerit. Non eam hinc eſſe, quia vates fuere. Solos reges & pontifices maximos unctione fuiſſe initiatos. Unguentum ſacrum à Joſia defoſſum, nec poſt repertum aut uſurpatum fuiſſe ſub templo ſecundo. Reges Samaria an uncti fuerint.* 136

XV. *Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepſerit. Rerumpublicarum inclinatio, converſioque. Scipionis prudentia verecundiaque in luſtro condendo. Carmen luſtrale pro republica. Ingenium plebis quale. Cur urbem Sichemum tenuerit Hieroboamus. Religionum ſacrorumque mutatio quoddam flagitioſa dominationis arcanum. Ex decem tribuum ſeceſſione quot mala extiterint. De Seſoſtri falſa Herodoti narratio. Regni Samaritici everſio. Tranſportatio gentium cur à victoribus facta. Judaorum exilium. Ex Jeroſolyma ſpoliis templum Beli, & Babylonis munitio, tum penſilia nemora, murique coctiles. Gracorum futilitas, ex Beroſo. Reditus Judaorum in Palaſtinam. Imperium ad Levitas devolutum. Contentiones eorum de imperio.* 158

XVI. *Reipublica regimen apud pontifices. Eorum flagitia, & improba machinationes. De Eliaſibi filiis. Templum Garizitanum qua impietate exſtructum ſit. Onia deteſtabile ſcelus. Matthias Haſmonaus laudatiſſimus dux. Principatus Juda Maccabai: de Alcimo nequiſſimo bipedum. Judaa iterum ſub regibus. De Herode: de Idumais, & numine eorum Coſa. Samea vera divinatio. Qua iniquitate Herodes imperium exercuerit. Ut Judaorum leges temeraverit.* 176

XVII. *De Meſſia, Judaorum atque gentium omnium rege. Myſtica vocis ſcriptio in verbis Eſaia. Bileami vaticinium ex Judaorum interpretatione. Quid ſingulare in hoc regno. Rabbi Abrami animadverſiones in Maimonidem. Ezechielis obſcuriſſima oracula de templo, deque ſacris in regno Meſſia. Nimis imprudenter in iſtac inquiri.* 184

XVIII. *Status Judaorum poſt Meſſia adventum. De reſtitutione Judaorum, qua adhuc exſpectatur.*

Digitized by Google

tur. Quæ ſit dignitas etiam hodie illius gentis. Quantum Judæis noſtra debeat religio. An ſacri libri ab illis interpolati aut corrupti? de Maſoritarum diligentia & fide. 188

LIBER II.

CAP. I. Familia Pontificalis. De Alcimo malè exiſtimatum. Pontificis conſtitutio penes quos. Chalcidenſium regi quid beneficii à Claudio datum. Pontificis munia. Quando nobile officium ſuum Pontifex obierit. Quem habitum tunc geſſerit. Flavii Joſephi error, ex properantia natus, qui omnes hactenus decepit. Ejus confutatio. Maimonidæ recta ſententia. 193

II. Pontificis ſacra veſtis modo à Romanis, modo à Judæis aſſervata. De Pontificis galero. De ſacerdotum pileis. Lapides Urim & Tummim, in quibus vis oraculi fuit. Quando ii amiſſi ſint. Cur alii facti, & adhibiti poſtea ſint, cum eorum nulla vis amplius eſſet. Quis fuerit modus conſulendi oraculum Urim & Tummim. Quibus de rebus reſponderit Pontifex. 208

III. Veſtimenti laceratio quatenus Pontifici permiſſa. Item quatenus ſacerdotibus. De Caipha. Lex conjugii alia pontifici, alia ſacerdotibus poſita. Matrimonium virginis, viduæ, vitiatæ, & per divortium dimiſſæ. Polygamia. Habitatio Pontificis. De Auguſto Cæſare. 219

IV. Contra Divum Auguſtinum, atque contra Carolum Sigonium diſceptatur de Pontificis ingreſſu in SanctaSanctorum. Locus in epiſtola ad Hebræos malè à Sigonio intellectus. Altare ſuffituum non fuiſſe in Sancto Sanctorum, contrà quam Divus Auguſtinus ſenſit. 223

V. Philonis Judæi quædam loca excuſſa, & explicata. Lapſus Philonis: Item ejus, qui librum I. Maccabæorum ſcripſit. Poſt reditum Judæorum ex Babylone, legem non planè ſervatam fuiſſe in templi ædificatione. Argumenta quædam diſſentientium rejecta. Quid Moſi præ Pontificibus conceſſum fuerit. 228

VI. Vicarius Pontificis ſub decimum diem menſis Tiſri conſtitutus. Quot gradus dignitatum inter pontificatum & ſacerdotium interpoſiti fuerint. Jusjurandum ſolenne quotannis Pontifici delatum ſub templo ſecundo: & cauſa ejus. Hæreſis orta de ſuffitu in adytis adolendo. Hircus in deſertum miſſus. Mons Hazazel. Judæorum ſcita quædam ſuper ea re. 237

VII. Initiatio Pontificis duplex, & qualis. Quando altera ceſſaverit. Quando Pontifex ab juvenci mactatione, quam lex præſcripſit, immunis fuerit. 250

VIII. Sacerdotum ſtationes & ἐφημερίαι.

Digitized by Google

pteία. Qui judicaverint de vitiis ſacerdotum. Damnati ſacerdotes qua conditione fuerint. Lignile. Antigoni in Hyrcanum facinus. 253

IX. Sacerdotes Levitaſque fuiſſe partem quandam magni concilii Sanhedrin. Negotia regia atque civilia publice Levitis commiſſa. Virtutum inſignis imago in illis. Acceſſiſſe eos ad meliorem partem, atque ad æquiorem cauſam, cum ſciſſa olim diviſaque Hebræorum reſpublica fuit. Quantopere degeneraverint mox à recta indole, atque à veteri integritate. Summum reipublicæ regimen occupatum ab illis, atque immodeſte uſurpatum. 259

X. Qui fuerint Anſche Hammaamad. Quali legatione functi ſint. Sacrificia pro populo peracta. Legatos hos etiam extra Jeroſolymam munus ſuum in ſynagogis obiiſſe. De jejuniis eorum. Cur pridie & poſtridie Sabbati non jejunaverint. 267

XI. De Levitis illis, quorum miniſterio ſacerdotes utebantur: claſſes eorum, & diverſa munia. Nethinæi. Lex annaria de Levitis lata quando ceſſaverit. Levitas non itidem, ut ſacerdotes, reprobatos fuiſſe. Quantum nefas fuerit, confundi eorum miniſteria. 270

XII. Templum Jeroſolymitanum. Cur intus illic tanta vis auri. De templis veterum, in quæ aurum non inferebatur: non eſſe id Judæorum inſtitutis contrarium. Confutatus quorundam error. Talmudicorum ſcitum de iis, qui ſacram ædem adeunt. Quid ſint τὰ σκεύη in Meſſiæ edicto. Salomonis induſtria in templi extructione. Quam celeriter conſummata ea operis moles. Dianæ Epheſiæ ædes quibus impenſis & quam lente ædificata: cur in paluſtri ſolo ea poſita. Judæorum commentum de monte Moria. 274

XIII. Admiranda quædam de templo, deque ſacrificiorum & ſacerdotum multitudine. De feſto Paſchatis ſingulare quid, & penè ſupra fidem. Lignorum tres ſtrues in altari. De æternis ignibus. Corban Habitſin, oblatio lignorum, & dies feſti ad hanc rem. Talmudicorum & Flavii Joſephi diſcrepantia. Superſtitio eorum, qui intraverint templum, quique exiverint ex illo. 281

XIV. Addita religionibus majeſtas. Talmudicorum ſententia de muro, qui adyta ſeparabat: & cur is in templo ſecundo non reſtitutus. De cuſtodiis templi. An recte eas Maimonides eſſe ex lege tradiderit? Morbi crebri ſacerdotum unde fuerint? 287

XV. De Jeroſolymæ & templi excidio. Quid Romanos ad rem atrociſſimi exempli ſolicitaverit. Caſus quidam admirabiles à Judæis notati de excidio templi prioris & poſterioris. Titi miſeratio & lacrymæ.

Digitized by Google

tryma. De tertio templo, quod adhuc exſpectant Judæi. Ælia Capitolina in ruinis Jeroſolymæ condita, & additum à Cæſare Hadriano ludibrium. 296

XVI. *De templo Samaritanorum, quod in monte Garizin. Qui fuerint Chutæi. Unde advecti in Samaria ſedes ſint. Quanto deteriore conditione fuerint quam Judæi. De religione eorum quædam. Fuiſſe eos primum idololatras: mox, abdicato idolorum cultu, lapſos in hæreſin eſſe.* 302

XVII. *De Hæreſibus ſectiſque Judæorum. Quando eæ ortæ ſint; & vera cauſa earum. Cur ante exilium Babylonienſe in idololatriam, poſt illud exilium vero in hæreſes inciderint Judæi. Quare difficile ſit ab idololatria ad hæreſin deſciſcere. De Bano, deque Gaulonitis, & Zelotis, item de impoſtoribus quibuſdam, qui in Judæa religionum prætextu graſſati ad res novas ſunt.* 318

XVIII. *Virtus bellica Judæorum. Quanti ea fuerit apud exteros reges. Verba Chœrili à Flavio Joſepho male accepta. Qui ſint Solymorum montium habitatores in Chœrili carmine. Tonſura modus Judæis vetitus. Quid hoc ſit, quod de Phœnicum ſermone Chœrilus ait.* 326

XIX. *De bello, quod lege indictum fuit, deque eo, quod ſponte ſuſceptum ab Hebræis eſt. Quales pacis leges oblatæ hoſtibus ſint. Quid illud ſit, quod Talmudici de ſeptem præceptis tradunt, quæ ſervanda omnibus gentibus fuêre. Quàm citò poſt orbem conditum, & quàm latè animos mortalium pervaſerit idololatria. Hebræorum notabilis ſententia de Abramo: & quando is rectum numinis cultum ſuſceperit.* 333

XX. *Feciales pacis offerendæ cauſa miſſos eſſe etiam ad ſeptem Cananææ populos, contra quam vulgo exiſtimatum eſt. Cur Gibeonitis dolo atque aſtu opus fuerit ad petendam pacem. Cur ſeptem Cananææ populi ad internecionem occiſi. Cur Ammonitis & Moabitis oblata pax non ſit. De ſacerdote, qui prælii cauſa ungebatur.* 341

XXI. *Qui fuerint immunes militiâ. Saulis ſeveritas in cogendo milite. Pœna in eos ſancita, qui ſacramentum detrectarent. Unde Flavius ſcripſerit, deos peregrinos in bello non violandos Judæis. Laudabilis Judæorum religio, cum Beli ædes refecta ab Alexandro eſt.* 348

XXII. *Sabbatorum obſervatio Judæis ſæpe noxia in bello. Ea ſuperſtitio animis hominum exempta per Matthiam Haſſamonæum. Stratonica febriculoſa pietas. Auſpiciorum atque ominum vis à Moſollamo, acerrimo milite Judæo, eluſa. Oſtenta & omina eſſe in poteſtate mortalium. Lex divina*

Digitized by Google

de ſexuum diſtincto habitu non intellecta à Flavio. Adulterarum toga, apud Romanos. Charondæ miles ſtolatus. Medorum Perſarumque mollities. 352

XXIII. De Judæis, qui extra Palæſtinam in aliis regnis habitavere. Gentium plurium migrationes, & voluntaria exilia. De Judæis Aſiaticis, deque Babylonienſibus, tum de Ægyptiis & Alexandrinis. Pecunia ab illis Jeroſolymam miſſa. Quantæ opes in ſepulcro Davidis. Darius à Semiramide eluſus. Judæorum Helleniſtarum, & Palæſtinorum infenſa æmulatio. Quo jure, quaque conditione apud Romanos Judæi fuerint poſt everſam ſacram urbem. De Polygamia. 358

XXIV. De lege, quam Judæis Moſes ſcripſit. Opinio veterum quorundam de ſabbato confutata. De anno Sabbatico quæ Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Joſephus retulere, excuſſa. Cur magis ſuibus, quam cæteris animantibus abſtineant Judæi? Plutarchi rationes rejectæ. De Ægyptiorum morbis. Judæos non fuiſſe Bacchi cultores, contra quam Plutarchus & alii Romani ſcriptores ſenſerunt. 366

LIBER III.

CAP. I. Initia Eccleſiæ, & incrementa, Satanæ ſtratagemata. Locus in 1. cap. Geneſ. explicatus de ſerpente. Quid ſit caput libri. Error Hieronymi. Liber Enochi commentitius. 374

II. Eccleſia identidem admirando numinis judicio intra unam familiam coarctata. Id exemplis oſtenſum. 396

III. Sententia noſtra de Melchiſedeco contra communem receptamque opinionem confirmata: vis præſidiumque ingens additur epiſtolæ ad Hebræos. 404

IV. Eccleſiæ fata ab Abrami temporibus uſque ad regni Iſraëlitici ſciſſionem, quæ poſt Salomonis mortem contigit. Divinandi vis in morituris. Iſraëlitarum idololatria in Ægypto. Superſtitionibus Ægyptiorum ſæpe poſtea obnoxii Iſraëlitæ in Palæſtina. Apis. Serapis. Vitulorum & ſerpentis veneratio. An Judæi aſinum coluerint? Cur Ægyptii aſinum execrati ſint? Cophinus fœnumque Judæorum, qui Romæ erant. Res legeſque Judaicæ intactæ Græcis Romaniſque ſcriptoribus, & quare. De Theopompo & Theodecte. Judæorum adverſus exteros odium. Mendacia de Judæis. 415

V. De circumciſione. Quæ gentes olim fuerint circumciſæ. De Ægyptiis, Æthiopibus, & Colchis. Verba Jeremiæ de Ægyptiis à quorundam interpretatione vindicata. Pauli locus de iis, qui præputia reducunt, perperam ab Hierony-

Digitized by Google

mo intellectus. Immedicus æſtus Hieronymi in libris adverſus Jovinianum. Hallucinatio ejuſdem in verbis Joſuæ repetita circumciſione. Cur circumciſio octavo die celebrata. 429

VI. De religione Judæorum. Cur Judæi nubium & incerti numinis cultores habiti olim ſint. Quid illud in Petronii Catalectis ſit, cœli auriculas advocare. Non eſſe id Cælicolis dictum. Athenienſium calumnia in Socratem. Ara ignoti Dei apud Athenienſes. Judæorum inexpugnabilis conſtantia in unius numinis cultu poſt templum ſecundum. 445

VII. De vatibus, deque divino afflatu. De Elia. An vates, furore correpti, & mentis impotes fuerint, cum futura canerent? Montani dogma, & mulierculæ fanaticæ, quas inſtruxit ille. De Delphicis vatibus, deque impoſtura, & artibus, quæ illis in uſu. Ficta cum numine colloquia. Hæreticorum veteres doli: & de Valente Arrianorum duce. De Eſaia, deque Jeremia. Judæorum veſana opinio, Danielem vatibus non eſſe annumerandum. Inutilis aliorum contentio ſuper ea re. Cratetis affectata paupertas. Eliæ & Joannis Baptiſtæ comparatio. 456

VIII. De Cabala, ſive, de lege, quæ ſcriptis mandata non eſt. Quo pacto reſecandi ſint nodi, qui in locis parallelis latent. Quam ſobrie utendum ſit anagogis & myſtica interpretatione. De Judæis Karraitis, quorum factio præ cæteris cordata eſt, & fugitans ineptiarum. De opibus eorum. 466

IX. Quid de Meſſia perceptum cognitumve habuerint Hebræi in veteri Eccleſia. Tota res illa diligentius excuſſa. Quam pravo more omnia ad artem & ad formulas adſtringantur. 472

I. N. J.

Digitized by Google

I. N. J.

PETRI CUNÆI LIBRI III. DE REPUBLICA HEBRÆORUM CUM ANNOTATIONIBUS JOH. NICOLAI.

LIBER PRIMUS.

CAP. I.

De Reipublicæ Hebrææ inſtitutis. De legiſlatione. Inanis Græcorum jactantia. Quis primus auctor ſcripti Juris fuerit. Septem præcepta Noachi filiis data. Quid in republicâ conſtituendâ, nominandâ, atque in legibus ſanciendis Moſes ſpectaverit.

NON nos magnopere in his libris delectu aliquo, aut accuratâ conquiſitione utemur. Libet enim, quæ ſponte ſe offerunt, è medio arripere, &, ut aliud ex alio in mentem nobis incidit, ita quidque perſequi. Condita Hebræorum reſpublica [1] à divino maximoque viro Moſe eſt, qui primus rem in terris eſt aggreſſus omnium pulcherrimam. Equi-

1. *A Moſe*] Hebræorum Reipublicæ conditorem Moſen fuiſſe aſſerit, cum tamen ex nonnullorum opinione probari poſſit, Iſraëlitas etiam in Ægypto politiam habuiſſe, uti refert *Bonaventura Cornelius Bertramus de Republ. Ebræor.* & quidem primò fuiſſe *Ariſtocraticam*, vel certè mixtam ex *Ariſtocratia* & *Democratia;* poſtea verò ſuccedentibus novis Regibus, qui merita *Joſephi* & populum Hebraicum deſpexerunt, ortam eſſe tyran-

 nicam.

Digitized by Google

Equidem ſic exiſtimo, cum multa extent multorum præclara facta, quæ fama olim pro maximis celebravit, longe nobiliſſimam fuiſſe eorum operam, qui conciliis cœtibuſque hominum, quæ civitates appel-

nicam. Sub priori politia ſummam poteſtatem fuiſſe penes זקנים *Seniores*, in quorum cætu etiam fuerint שוטרים *Præfecti*. Sub poſteriori autem politia Reges Ægyptios Iſraëlitis dominatos fuiſſe, & judiciorum publicorum uſum iis interdixiſſe. Viri docti verba cap. 5. hæc ſunt: *Hebræos* politiam aliquam habuiſſe in Ægypto apparet ex eo, quod *Moſes* in *Ægyptum* profecturus mandata habet à Domino, ut Seniores ipſos adeat, ſicut & eos interpretatur *Aben-Ezra Exod.* IV. 29. ubi definit הזקנים quos aggregarunt *Moſes* & *Aharon*, eos, qui in conſilium adhibiti fuerant in ætate & ætate, i. e. anterioribus ſeculis. In illo Seniorum cætu fuerunt quidam שוטרים *Præfecti*, ex ipſis *Hebræorum* popularibus, ut apparet ex *Exod.* v. 14. שוטרים ſeu *Præfecti* iſtiuſmodi videntur fuiſſe rerum judicandarum peritiores & conſultiores reliquis Senioribus & earundum judicandarum Executores: ita ut eſſent maximæ authoritatis apud ipſum populum, unde & *Pharaonis* publicani & Exactores iis uſi ſunt dirigendis Iſraëlitarum operibus. Politiam autem hanc multum fuiſſe imminutam tyrannide poſteriorum *Pharaonum* veriſimile eſt: Unde judiciorum ſaltem publicorum adminiſtratio adempta illis fuerit. Atque illa prior Hebræorum politia in *Ægypto Ariſtocratica* fuiſſe videtur, vel certè mixta ex *Ariſtocratia* & *Democratia*. Poſterior tyrannica fuit adverſus eos. Privatam autem alteram in *Ægypto* continuatam veriſimile eſt. Hæc *Bertramus*. In dubium tamen vocat *Conſtantin l'Empereur* שוטרים judicaſſe, ſed potius mandaſſe judicata exſecutioni & populum ad obſequium coëgiſſe, probatque opinionem hoc modo: *Idcirco* paſſim in Sacris literis à Senioribus & Judicibus diſtinguuntur, ut *Deut.* XVI. 18. *Joſ.* VIII. 33. ac alibi. Itaque R. *Moſes de Cozi* rectè obſervat ad *Deut.* XVI. שפטים הם הדיינים הפסקים את הדין ושוטרים הם הרודים את העם אחר מצותם במקל ורצועה: judices ſunt Senatores qui decidunt cauſam: at Apparitores ſunt, qui règunt populum ex illorum præſcripto, baculo & loro. Igitur שוטרים ſunt miniſtri Magiſtratuum, quibus ſola rerum judicatarum & mandatarum exſecutio demandata eſt, conf. *Bibl. Crit. fol. m.* 757. *edit. Francofurt.* Verum an acu tetigerit *l'Empereur*, conſtabit ex *Conringio de Republ. Ebr. theſ.* XXVI. qui vult שוטרים *eſſe illos ipſos Chiliarchos, Hecatontarchos & qui de tribunali pronunciabant, idque liquere, ait*, ex *Deut. cap.* I. ℣. 15. *Accipiens itaque primores tribuum veſtrarum conſtitui iſtos primores vobis, Chiliarchos & Centuriones & Præfectos quinquagenos & decuriones & Schotrim h. e. moderatores per tribus veſtras.* Et addit: *Moderatores ſive Præfecti* non ſunt hi alii à cæteris. Hinc in *Exodo cap.* XVII. 18. ubi eadem res memoratur, vox illa prorſus omittitur, *theſ.* XXVII. Porro inquit: Ex Rabbinorum commentariis quidam depromunt, quod *Schotrim* illi fuerint lictores cum virga & flagello utpote

appellantur, jura atque leges dictaverunt[2]. Nihil eſt enim præpotenti Deo, qui hunc mundum regit, acceptius. Sed ejus rei ut eſt magna atque excelſa gloria, ita multæ nationes [3] pridem ſibi illam vindicavere. Sane Græci quidem, dum ambitioſe beneficia ſua cunctis

pote *Wilhem. Schickard, Nicol. Fuller.* & citatus *l'Empereur.* At profecto ex lictoribus lectum eſſe Propheticum Collegium *Num.* XI. 15. cui perſuadebitur? conf. *D. Quenſted. antiquit. bibl. pag. m.* 28. Optimè igitur cl. *Johann. Henric. Heidegger in Hiſtor. Patriarch. edit. Ultraject.* 1683. *pag. m.* 54. refert, ita ſcribens: Sic de politia Iſraëlitarum in Ægypto ſentimus, ſuperſtite *Joſepho* & *Jacobo* priſtinam regiminis formam indulgente Pharaone retentam eſſe; at iis decedentibus res verſas eſſe, & Iſraëlitas priſtinam libertatem cum dura ſervitute commutaſſe, donec libertati per *Moſen* ibi redderentur in deſerto, & in terra Canaan novam Politiam juxta Dei præſcriptum inſtitueret. Per primam formam autem intelligit politiam, qua Patres familias cum primogenitis omnem regiminis ſpeciem adminiſtrabant & inſtar Regum tam ſacra quam civilia obibant. Sed tempore *Moſis* hoc primogenituræ jus eliſum eſt. Hinc improbabile non eſt, continuatam fuiſſe hujus regiminis ſpeciem, qua primogeniti quaſi fuerunt Magiſtratus; Aſt jura exercuiſſe, quæ Majeſtati conveniunt, nunquam legitur; aliàs habuiſſent Rempublicam in Republica.

2. *Jura atque leges dictaverunt*] Hoc ſolis illis convenit, qui ſumma Majeſtate ſunt præditi, his proprium & incommunicabile jus eſt, ſunt verba *Hermanni Conringi in diſſert. de legib.* §. 6. leges præſcribere & velle jubere, quod civium in Republ. actiones conſtringat. Signanter dico, jubere, item leges præſcribere. Aliud enim eſt ſcribere, aliud præſcribere. Sed aliud eſt, deligere aliquid & præponere; quod ſi ſanciatur lex eſſe poſſit: Aliud jubere id ipſum, atque autoritate ſua, ut lex ſit efficere. Hoc nemo poteſt, præter eum, qui ſummæ rei præeſt.

3. *Multæ nationes*] Græci Minoëm & Rhadamanthum leges dediſſe aſſerunt, & ſibi hanc gloriam vendicant, uti varii Scriptores affirmant, inter quos *Homerus*, qui *Odyſſ. lib.* XI. *Minoëm* Cretenſium Legiſlatorem fuiſſe & à Jove leges accepiſſe, ſcribit. Ita etiam *Plato* verbis prodit: *Minoëm* per novennium in Jovis antrum deſcendiſſe & ab illo præcepta accepiſſe, quæ ad homines afferret, ut legere eſt apud *Strabonem lib.* XVI. Vid. *Valer. Maxim. lib.* 1. *c.* 2. & *Eduard Simſon. fol. m.* 10. *edit. Oxon.* 1652. *part.* I. *Johann. Marsham. in canon. Chronic. Ægypt. Ebraic. Græc. edit. Lipſ.* 1676. *pag.* 292. Aſt Minoëm nullum alium, quam *Moſen* fuiſſe ex conformitate conſtat, uti fuſè probarunt viri graviſſimi, inter quos non ultimum meretur locum *Huetius in demonſtratione Evangel.* cui adjungendus *Chriſtian. Wormius de corruptis antiquit. Hebr. veſtigiis. edit. Hafn.* 1693. quam paucis hic tangemus: *Minois* leges antiquiſſimas eſſe vult *Plato* in *Minoë*, ita & *Moſis* leges. Vacaviſſe Cretenſes cæremoniis diviniſque

cunctis nationibus imputant, legum lationem inter prima ponunt[4]. Lycurgos enim, Dracones, Solones, Zaleucos Locros loquuntur, aut ſi quæ alia ſunt vetuſtiora nomina[5]. Sed vana eſt ea omnis glo-

niſque myſteriis ſub Minoë, proditum eſt, uti *Judæos* ſub *Moſe*. *Minos* unicum fratrem habuit, habuit & unicum *Moſes*. *Minos* leges dedit non à ſe ipſo, ſed Deo profectas: Leges Moſaicæ non Moſi, ſed Deo originem debent. Leges in *Ida* monte *Minos* accepit, accepit & in monte *Moſes*. Habuit leges ſuas in tabulis deſcriptas *Minos*, habuit & *Moſes*. Liberè cum Deo locutus creditur, *Minos*, uti & *Moſes*. Dixiſſe jus fingitur *Minos* in rebus tantum obſcuris, quarum ſpiſſa erat & operoſa dijudicatio, ita quoque ex *Jethronis* conſilio non niſi majoris momenti cauſas egit Moſes. Has & alias plures conformitates collegerunt *Huetius* & *Wormius*, quos B. Lector adire velit, præprimis autem citatus *Wormius in corruptis Antiquit. Hebr. apud Tacit. & Martial. veſtigiis. pag. m.* 46. 47. *edit. Hafn.* 1693. Ita etiam *Ægyptii* hanc gloriam tribuunt *Mercurio* teſte Cl. *Hermanno Witſio in Ægypt. pag. m.* 204. *edit. Amſtel.* 1683. qui ex *Joſepho lib.* I. *contra Appion.* refert, quod iſte Legiſlator fuerit, quod apposite in *Moſen* quadrat, qui Legislatorum antiquiſſimus & nobiliſſimus uti pluribus citatus *Witſius* variis in locis demonſtrat. conf. *Don. Picinell. lumi riflesſ. part.* I. *fol. m.* 79.

4. *Legum lationem inter prima ponunt*] Non leve certamen fuit inter Nationes de inventione legum, quos tamen omnes Legum Magiſtros inter diſcipulorum cathedras plorare jubet *Moſes*, cum ab eo didicerint, quicquid boni legibus illorum immixtum eſt; Hinc *Moſen Alpha* olim à *Græcis* dictum, evincet *Helladius Beſantinous in Chreſtomathia* cujus operis fragmenta ſervavit nobis *Photius*, quem edidit & notis illuſtravit *Meurſius edit. Ultraject.* 1686. Is verò apertè φλυαρεῖ τὸν Μωσῆν ἄλφα καλεῖσθαι διότι ἀλφοῖς τὸ σῶμα κατάστικτον ἦν nugatur *Moſen* ALPHA vocari, quod corpus erat ἀλφοῖς i. e. vitiliginibus diſtinctum, neve unica *Beſantinoi* authoritate niti credideris, en *Philemæum Hephæſtionis nov. hiſtor. l.* 5. qui Μωσῆς, φησιν ὁ τῶν Ἑβραίων νομοθέτης ἄλφα ἐκαλεῖτο *Moſes*, dicit, Hebræorum Legislator *Alpha* vocatur. ALPHA autem vocatur ille, qui primus inventor artis alicujus erat, teſte *Chriſtian. Wormio* de *corrupt. Hebr. veſtig. edit. Hafn.* 1694. *lib.* II. *pag. m.* 34. Audiamus *Grotium in not. ad lib.* I. de veritat. *Relig. Chriſt.* ubi ex profeſſo docet, pleraque eorum, quæ ab Ægyptiis derivat *Marshamius* ex *Moſe* petita eſſe, & ab *Hebræis* ad *Phœnices*, à Phœnicibus ad *Græcos* perveniſſe: qui *Pythagoram* à *Judæis* ſua hauſiſſe multis argumentis adſtruit: qui antiquiſſimas leges *Atticas* ex legibus *Moſis* originem duxiſſe variis exemplis probat. Et nullum eſt dubium, quin Græci omnia ex *Hebræorum* ſcriptis habuerint, ut nervoſe demonſtravit *Witſius in Ægyptiac. lib.* III. *c.* 13.

5. *Vetuſtiora nomina*] Ita Ægyptii *Mneven* Legiſlatorem conſtituunt teſte *Diodor. Sicul. lib.* I. *pag.* 84. qui ita diſſerit: Dicendum quoque nobis de Legumlatoribus Ægypti, qui tam

aliena

gloriatio. Gentem enim ventoſiſſimam conticeſcere Judæus juſſit, Flavius Joſephus, cujus apologia uſque ad miraculum erudita eſt, quæ extat adverſus Apionem, hominem Judæis inimicum quidem, ſed tantâ nominis celebritate, atque tanto doctrinæ ſtrepitu viventem, meritò uti *Cymbalum mundi* dictus habituſque ſit. *Plin. in præfat. operis*. Oſtendit ibi Flavius Græcos legiſlatores, ſi cum Moſe comparentur, infimæ vetuſtatis [6] eſſe, & heri aut nudiuſtertius natos videri: qua enim tempeſtate Homerus [7] Græculorum pater vixit,

aliena ab aliorum uſu, & mirabilia ſancita promulgarunt. Nam poſt antiquiſſimam in Ægypto vitæ conditionem, Deorum imperio, Heroumque ætati in fabulis aſſignatam, primus, ajunt, MNEVES vir & magni animi & inter hoc nomine celebratos de vita optimè meritus, populum induxit, ut juxta leges ſcriptas vitam inſtituerent. Leges à *Mercurio* ſibi traditas ſimulavit. Quod apud *Græcos* in *Creta Minos*, apud *Lacedæmonios Lycurgus* factitavit, quorum iſte *Jovi*, hic *Apollini* ſuas vendicavit: conf. *Marshami Canon. Chronic. pag.* 452. Id commenti genus apud plures quoque alias gentes adhibitum. Nam apud *Armiaſtos Zathrauſtes* bonum genium, apud *Getas Zamolxis* communem *Veſtam* legum auctorem finxiſſe perhibetur. *Artapanus* apud *Euſeb. lib.* 9. *Præp. Euangel. c.* XXVII. *Muſæum Orphei* magiſtrum Legiſlatorem vocat: conf. Witſii Ægypt. lib. II. c. XIV.

6. *Infima vetuſtatis*] Moſen diviniſſimum pariter & antiquiſſimum Scriptorem eſſe, à quo ceu fonte ac ſcaturigine rerum initia reliqui deſumpſerint omnes, luculentiſſimis plane teſtimoniis alii demonſtratum dedere. *Grotium* hic inter alios plures laudaſſe ſufficit, egregium hujus rei vindicem in *tract. de verit. Relig. Chriſt. lib.* I. Quem tamen *Huetius* ſuperat in *Demonſtrat. Euangel. propoſ.* IV. ubi idem argumentum omnium copioſiſſimè proſequitur. De abſurda igitur *Spenceri* ſententia lubet verba eruditiſſimi & ſumma laude digni *Stephani Morini* ſubjungere, ſcripſerat quippe illi olim Regni Galliarum Secretarius *Juſtellus*, parare *Spencerum* editionem commentariorum ſuorum de *legibus Hebræorum*, cui epiſtolæ rotundè hunc in modum reſpondet *Morinus*: Nugas agat Anglus cum ſuis ſomniis de Judæorum ceremoniis ex Ægypto oriundis, quia nihil antiquius lege Moſaica, nihilque verius, quam Deum authorem ejus eſſe.

7. *Qua enim tempeſtate Homerus*] Appion illud mundi cymbalum, incertitudinem hanc moleſtè ferens umbras *Homericas* evocavit, ad percunctandum, quâ patria, quibuſque parentibus *Homerus* genitus eſſet. Septem itaque Urbes præcipuè de patria *Homeri* contenderunt, quas *Varro* apud *Gellium lib.* III. *c.* II. ſequenti epigrammate comprehendit:

Septem urbes contendunt de origine Homeri
Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Ius, Argus, Athenæ.

Quædam editiones *Gellii* pro Ἴος habent Χίος utrumque rectè. De *Io* enim

xit, ignotum illis legum nomen fuiſſe, neque extare id uſquam in ejus poëmate: dicta modò ſententiolaſque quaſdam in omnium ore fuiſſe, quibus plebs regeretur: aut ſi opus erat, principum juſſa interdictaque acceſſiſſe, quæ literis non conſignabantur. Enimverò Moſes, quod recte obſervatum à Flavio eſt, cum Homerum multis ſeculis anteceſſerit, propriam ſibi hanc fecit laudem, quam poſtea concupivêre tam multi. Primus enim ille leges ſcripſit publicavitque[8], uti diſceret populus quid jus faſque aut nefas eſſet, quibuſque

teſtatur *Ariſtoteles* teſte *Gellio* eodem loco. De *Chio Cicero* pro *Archia* Poëta fidem facit. Utramque Χῖον & Ἴον conjunxit *Antipater lib.* IV. *Anthol. epigram.* in *Homer.* Aliæ quoque recenſentur urbes, quæ *Homerum* adſciverunt. *Heliodor Æthiop. lib.* III. Ægyptium facit *Homerum*, *Thebis* oriundum *Hecatompylis. Lucian. lib.* II. *ver. hiſt. Babylone Homerum* ludit eſſe natum. Cæterum *Chius* & *Smyrna* reliquis omnibus in hoc certamine palmam præcipuè ambiguam fecerunt. *Chii* ut publicè omnibus oſtenderent *Homerum* civem eſſe ſuum, monetam ſignarunt, illinc cum ſphinge, hinc cum *Homeri* effigie, cujus generis nummi nonnulli adhuc extant. Illuſtravit abundè hunc nummum in conterranei ſui gratiam *Allatius in diatribe* ſua de patria *Homeri. Chii* hoc præcipue argumento *Homerum* ſibi vendicabant, quod haberent *Homeridas*, ſive familiam hoc nomine ab *Homero* deſcendentem, de qua re videatur *Ludolph. Kuſter in hiſtor. Critic. Homer.* edit. *Francof. ad Viadr.* 1696. *pag. m.* 4. *Smyrnæum* quoque hunc vatem fuiſſe communis opinio fuit. Hinc *Meleſigenes* dictus fuit *Homerus* à *Melite* fluvio Smyrnam præterlabente. *Smyrnæi* ipſi adeo perſuaſi erant, *Homerum* civem eſſe ſuum, ut nummum æreum cuderent ὁμήρειον dictum, cujus mentionem facit D. *Sphanhemius de præſtant. & uſu nomiſmat. antiq. pag.* 487. conf. etiam cit. *Kuſter pag.* 5. ubi plura. Verum ut ut hæc ita ſe habeant, attamen incertum eſt, qua civitate vitam egerit & quo tempore vixerit. Quidam Græcorum illum ad tempora Trojani belli referunt, in quibus eſt *Dionyſ. Poëta* κυκλικὸς & *Diodorus* teſte *Tzetze.* Crates Grammaticus apud *Euſebium* in *Chron.* circa *Heraclidarum* deſcenſum ſive LXXX. circiter annis poſt Troica *Homerum* vixiſſe vult. Alii inter Græcos longius ſubmovent ab his temporibus. *Vellejus Patercul.* extremis Tiberii temporibus; vid. *diſſert. Johann. Chriſtoph. Artophei* de *Xerxe*, *Nebucadnezare* &c. *Argentor.* 1679. *pag. m.* 50. *Voſſ. cap.* II. *de Poët. veter.* quem ſequitur *Kuſterus* ad Romuli tempora potiſſimum referendum cenſet, & pluribus in oratione de laudibus Græcæ linguæ demonſtrat, & tandem concludit, accuratè definiri non poſſe, quo tempore vixerit. *pag. m.* 8. *ſeq.* conf. *Marshamii Canon. Chron. ſecul.* XV. *pag. m.* 473. *edit. Lipſ.* 1676.

8. *Primus ille leges ſcripſit publicavitque*] Licet *Græci* aliæque Nationes de Scriptoribus ſuis ſeſquipedalia verba prodant, de quibus *Guilielm. Salden. in otiis Theolog. edit. Amſtel.* 1684. *pag.*

que ſanctionibus ſtabilienda ea reſpublica foret, quam conſtitui mox in Palæſtinâ ſummus Deus juſſerat. Ante Moſis tempeſtatem [9] ſcripta

pag. m. 5. 6. multa; attamen tenendum, utcunque definitu arduum ſit, quod primus fuerit *Moſes*, juxta illud *Poëtæ:*

Moſes erat primus qui ſacra oracula cæli
Humanis oculis conſpicienda dedit.

Non enim dubitandum eſt, ut ut etiam ſcripta quædam *Ante-Moſaica* concedantur, verum temporum injuria, duriſque rerum revolutionibus omnia illa interciderint, quin *Moſes* primus ſcripſerit. De *Chriſto* cum *Emaunticis* deambulante expreſſe refert *Lucas*, quod comites ſuos non perſtrinxerit ob magnam, quam prodebant ignorantiam & incredulitatem, ſed & Scripturam illis interpretatus ſit, incipiens à *Moſe* & omnibus *Prophetis*. Quid ſi vero quis antiquior Scriptor fuiſſet, quàm *Moſes*, à vetuſtiore illo ἑρμηνείαν ſuam incipere Jeſum debuiſſet. Conſentit inter antiquos *Evagrius Scholaſticus Eccleſ. hiſtor. lib.* V. *c.* XXIV. cujus verba Græca Latinis ita explicantur verbis: *Moſes enim, qui primus hiſtoriam ſcribere aggreſſus eſt, ſicut ab illis, qui ejuſmodi res collegerunt, certiſſimè demonſtratum eſt, res ab ipſo mundi exordio geſtas veriſſimè conſcripſit, ſicut à Deo didicerat, quo cum in monte Sinai fuerat collocutus.* Nec non *Juſtinus Martyr* haut uno loco: *Apolog.* II. *pag.* 89. inquit: Μωσῆς ὁ προφήτης, ὡς προέφημεν, πρεσβύτερος ἦν πάντων συγγραφέων, Moſes Propheta, ſicut antea indicavimus, Scriptoribus omnibus fuit vetuſtior. Et *pag.* 92. Audite verba ipſa, prout concepta ſunt, primi, ut diximus Prophetæ & omnibus Græcis Scriptoribus vetuſtioris Moſis. Plura qui deſiderat de hac materia, ille evolvat *Johannis Oweni tract.* de natura, ortu & progreſſu veræ Theolog. *lib.* IV. *cap.* III. *edit. Bremenſ.* 1684. *Diſſert. Johann. Petr. Ludovici de hiſtoria ſine parente edit. Hal. Magd.* 1694. *Mendoz. lib. Reg. in prolegom.*

9. *Ante Moſis tempeſtatem*] Sunt, qui affirmant, ante *Moſen* ſcripta reperta fuiſſe, quorum ſententias adduxit vir clar. *Vockerodt Rector Gymnaſii Gothani celeberrimus in diſſertatione, quam inſcripſit hiſtoriam Societatum & rei literariæ ante diluvium edit. Jen.* 1687. Verum quàm fabuloſa hæc omnia ſint, citato loco demonſtratum. Nihilominus manſit poſt tot ſecula de *Adami*, *Sethi*, *Enoſi*, *Cainani*, *Enochi*, *Noachi*, *Chami* & ſuppoſititiis ſcriptis aliis non levis etiam inter eruditos ſuſpicio, quibus ceu firmo fundamento ſuam ſuperſtruxerunt operam alii. Et quidem quod ad *Adamum* attinet, quidam illi tribuunt librum de omnibus virtutibus ſcriptum, lapidibuſque inſculptum. *Et Muhammedani* qui decem volumina ad *Adamum* referunt, adduntque famoſiſſimas iſtas columnas, quibus creationem, lapſum, & promiſſionem inſcripſerit, ut facit *Jacob. Boulduc. de Eccleſ. ante legem Moſ. lib.* I. *c.* I. & ipſe *Cario* in *Chron.* 17. Eodem errore imago *Adami* in Vaticana Bibliotheca oſtenditur, cui ſupra caput *literæ Ebreæ* ſunt. Refer. *Buxtorff. diſſ.* 4. conf. *Athanaſ. Kircher. Obeliſc. Pamphil. lib.* I. *c.* I. *Libav. contra mag. Paracelſ. Sect.*

pta jura non agnovit orbis: etſi enim antea profectò haud plane ſine legibus [10] gens hominum agitaverat; tamen neque publicis tabulis [11] eæ,

Sect. VI. *p.* 25. & qui hos citat *Georg. Michael. in not. ad Gaffarellum.* Vid. *Salden. otia Theol. pag.* 4. §. 2. *Exercit.* I. Sic famoſa res de *Sethi* columnis eſt. Agit de illis *Joſephus lib.* I. *Antiquit. c.* III. Cum enim artes & ſcientiæ temporibus *Sethi* invenirentur: omnium tamen rerum *Adamus* interitum divinaret: ne perirent eadem artes clade, duabus eas columnis inſcripſiſſe, altera ex lateribus, ne igne conficeretur, altera verò ex ære aut lapide factis, ne aqua eam deleret: hanc *Joſephi* temporibus in *Syria* extitiſſe ipſe c. l. ſcribit, cum quo *Euſtathius in Hex.* conſentit aliique. Et ad has columnas Jobum reſpexiſſe quidam exiſtimant, qui cap. XIX. ỳ. 24. ut æri vel lapidi calamitatum hiſtoria incideretur, optavit, de qua vid. *Pineda in h. l.* Verum fabuloſa peritioribus jamdudum viſa hæc ſunt, ob ſummam Scriptorum inter ſe diſſimilitudinem. Nam primum de authore columnarum litem movent, quem alii *Adamum*, alii *Kainanum*, alii *Sethum*, alii ejus nepotes, alii *Noachum* aut *Chamum* faciunt. Neque in materia conſentiunt, & ſive ex lapidibus ſive ex ære ea fuerit, minus ſibi conſtant, atque in ipſius lapidis genere determinando dum curioſi ſunt, multum variant &c. Quare recte *Strauchius* cum *Johanne Henrico Urſino* concludit, omnia figmenta eſſe. Scripta *Enoſi* quidam probare conantur ex *Geneſ.* IV. ſed ſine judicio, inter quos eſt *Genebrardus lib.* I. *Chronograph. p.* 10. De *Henochi* libris *Judæ* Apoſtoli teſtimonium urgent, qui hos ỳ. 14. citat, quod cum omni exceptione majus eſſe crediderunt *Tertullianus*, *Irenæus*, *Cyprianus*, *Clem. Alexandrin. Juſtinus*, *Lactantius*, horum ſæpius mentionem fecerunt. Omnium autem frequentiſſime *Auguſtinus* citavit *lib.* XIV. *de C. D. c.* XXIII. At verò rectè *Salmaſius* not. *ad lib.* I. *Sulpit. p.* 11. dicit: *Judas* nullius libri ab *Enocho* ſcripti, ſed tantum Prophetiæ meminit. Obſcurioris nominis figmenta reliqua ſunt, quæ minus negotii faceſſunt, de quibus videndus *M. Joh. Petr. Ludovici in diſſert. hiſtor. ſine parente*, conf. *Hermann. Witſii miſcell. ſacr. edit. Traject. ad Rhen. lib.* I. *cap.* XVI. *pag. m.* 163.

10. *Sine Legibus*] Rectè *Cunæus* noſter, ſequebantur enim tempore illo ductum rectæ rationis, & jus naturæ inſtar legis erat, quod teſte *Cicerone lib.* I. *de leg.* eſt ratio ſumma in natura inſita, quæ jubet ea, quæ facienda prohibetque ea quæ contraria. Conf. *lib.* III. *de Republ. Lactantius lib.* VI. *divin. inſtitut. cap.* VI. ita deſcribit: Eſt recta ratio Naturæ congruens, diffuſa in omnes, conſtans, ſempiterna, quæ vocat ad officium jubendo, vetando, à fraude deterret. *Philippus* teſte *Heidero pag. m.* 537. explicatè & perſpicuè in Ethicis: Leges, inquit, Naturæ ſunt principiorum practicorum notitiæ & concluſionum ex his extructarum, de regendis moribus, congruentes cum æterna & immota norma mentis divinæ, inſitæ nobis divinitus, ut ſint teſtimonia, quod ſit Deus, & qualis ſit, & regant nos, ut congruat obedientia noſtra cum volun-

eæ [11], neque ullis monumentis erant conſecratæ. Hujus generis ſeptem præcepta [12] illa fuêre, quæ Talmudici data eſſe filiis Noachi ajunt: ea juſtitiæ regulas quaſdam continebant, quibus carere hominum vita nequibat: quare vis eorum tam latè ad omnes pertinuit,

voluntate Dei: Hujus juris ſunt: honeſte vivendum: Deum colendum; ſuum cuique tribuendum &c. Et ſane nulla ſocietas ſine legibus perſiſtere poteſt.

11. *Neque tabulis*] Cantilenæ quondam νόμοι ſeu Leges dicebantur, quod antequam literas noſſent homines, eas canerent, ne oblivioni traderentur. *Ariſtotel. ſect.* XIX. *Problem. quæſt.* XXIX. Priſci Germani Carminibus Leges ſuas complectebantur, ut canerentur privatim & publice, unde ejuſmodi cantilenarum partes ad hunc uſque diem lingua patria Leges, *geſetze*, vocamus. Aventin. *lib.* I. *annal.*

12. *Hujus generis ſeptem Noachi præcepta*] Frequens mentio fit in Rabbinorum ſcriptis horum mandatorum, quæ communiter שבע אוות בני נח ſeptem Noachidarum præcepta vocant, & ſic diſpeſcunt, ut duo priora ſint בין אדם למקום *inter hominem & Deum*, quatuor ſequentia בין אדם להביו *inter hominum & proximum*, & hæc ſex data inquiunt *Adamo*, quibus in eorum renovatione, *Noacho* ſeptimum additum ſit, בין אדם לחי inter hominem & animal quodvis, erga quod crudelitas eo interdicitur. Cæterum ea omnia fundantur *in Talmudis Babylonici Gemara Maſſech. Sanhedrin fol.* LVI. *col.* 1, 2. Quanquam & ante *Talmudis* conſarcinationem *R. Joſe ben* Chilpeta, Præceptor Jehudæ Sancti, authoris *Miſchnæ*, ea recenſuerit in *Seder Holam Rabba cap.* V. *fol.* 6. *col.* 2. ubi ſimul pro aſſerendis iis provocavit ad locum *Gen.* II, 16. cujus verba ſingula, ſingula præcepta ſuppeditent, quod poſtea *R. Bechai Comment. in Legem fol.* 12. *col.* 4. *R. Simeon* in *Jalkut Torah. fol.* VII. *col.* 3. aliique repetierunt. Non autem erat, cur hæc traduceret *Gilb. Genebrard.* in edit. ſua citati *Seder Holam. p.* 6. *col.* 2. tanquam frigidas conjecturas ad elicienda ſeptem præcepta legis naturæ, cum nunquam in mentem Judæis venerit, argumentum inde pro confirmandis hiſce mandatis petere, ſed eligere ſaltem verſum illum, ut eſſet ſignum memoriale traditionis ſuæ, prout Coſaræorum Regi ipſummet hunc locum *R. Iſaacus Sangarus* exempli loco proponebat in *R. Jehudæ Levitæ libro Coſri p.* 3. §. 73. *pag.* 251. *edit. Buxtorf.* cum ſigni ejuſmodi memorialis meminiſſet, exemplo illud illuſtraturus inquiens: *Quemadmodum* verſum illum *Gen.* II, 16. Et præcepit Dominus Deus ſuper hominem dicendo &c. conſtituerunt ſignum memoriale ſeptem præceptorum, quæ data fuerunt filiis Noæ. Ipſi, quam addit, Symboli memorialis evolutioni ſubjungit: Quanta verò diſtantia eſt inter res iſtas & inter verſum illum! Verum ita populo traditum eſt, ut ſeptem illa præcepta ſuper hunc verſum eſſent fundata pro ſigno, ad juvandam & ſublevandam ipſorum memoriam. Locum ejus integrum exhibet plur. Reverend. *Carpzovius in not. ad* משפט המלך *Schickardi cap.* *Theor.* XVII. *pag. m.* 334. *ſeq.* quem hîc adſcribere

nuit, ut qui neſcirent ea, hos interficere [13] in bello, atque ex hominum communione tollere juſſi Iſraëlitæ ſint. Neque id ſine cauſa fuit:

ſcribere non pigebit. Præmittit primo ſenſum literalem *R. Bechai*, & demum ad *ſymbolum memoriale* oſtendendum pergit his verbis latinitati donatis: At juxta allegoricam interpretationem populi gratia excogitatam, ſeptem præcepta hic comprehenduntur, illa videlicet ſeptem præcepta, quæ Rabbini noſtri, tot paſſim locis, ſeptem præcepta filiorum *Noæ* vocant, & ſunt (1.) de Idololatria, (2.) de benedictione (vel potius ſenſu antiphraſtico de maledictione) nominis divini, (3.) de judicibus, (4.) de effuſione ſanguinis ſeu homicidio, (5.) de inceſtu, (6.) de rapina ſeu furto (7.) de membro animalis vivi non commedendo. Quæ ſingula ſic indicantur. Τὸ ויצו Et præcepit notat præceptum de Idololatria, & in memoriam revocat illud *Hoſ.* v. 11. cæpit ire poſt (צו) præceptum Jerobeami Idololatricum. Nomen τετραγράμματον יהוה notat præceptum de maledictione nominis divini, & in memoriam revocat illud *Levit.* xxiv. 16. & blaſphemans nomen Domini moriendo morietur. Alterum Dei nomen אלהים notat præceptum de judicibus, & in memoriam revocat illud *Exod.* xxii. 28. Judicibus (qui ibi אלהים dicuntur) non maledices, τὸ על האדם ſuper hominem notat præceptum de homicidio, & in memoriam revocat illud *Gen.* ix. 6. Effundens ſanguinem (האדם) hominis &c. Τὸ לאמר Dicendo, notat præceptum de inceſtu & adulterio, & in memoriam revocat illud in libro *Jeremiæ* c. iii. 1. Dicendo, ſi vir dimiſerit uxorem ſuam, & ipſa abierit ab eo & fuerit viri alterius. Τὸ מכל עץ הגן אכול תאכל de omni arbore horti comedendo comedes, notat præceptum de rapina & furto, revocans quaſi in memoriam, de re certa denominata comedendum, non de aliena, &c. (Vid. *ſæpius laudat. Carpzov. c. l.*) Tandem ſequitur: De arbore ſcientiæ boni & mali non comedes, notat hoc præceptum de membro vivi animalis non comedendo, cogitandum quaſi dictum fuiſſet, de rei alicujus parte non comedes. In Seder Holam præceptum hoc ſeptimum ſignificatur verbis, in præcedente verſiculo reſiduis: אכול תאכל comedendo comedes, & in memoriam revocandum commendatur illud *Geneſ.* ix. 4. (Verumtamen carnem cum anima ejus, quæ eſt ſanguis ejus non comedetis). En tibi ſeptem Noachidarum præcepta hic indicata. Huc uſque *R. Bechai*. Sunt etiam alia, quæ de his præceptis Judæi tradunt, ſed ea occupavit *Seldenus de jure Natur. & Gentium juxta diſciplin. Hebr.* qui libri juſti commentarii vicem in ſeptem Noachi præcepta ſubire poſſunt. Imprimis autem legatur *lib.* i. *cap. ult.* Confer. *Joh. Henric. Heidegger. in hiſtor. Patriarch. Exerc.* ii. §. 8. *pag.* 57. *Joh. Hornb. l.* vii. *contr. jud. c.* 1. *p.* 447. *ſeqq. Marsham. Can. Chron. ſecul.* ix. *pag. m.* 160. *edit. Lipſ.* 1676. *Herm. VVitſii Ægypt. pag. m.* 19. *ſeqq.*

13. *Hos interficere*] Septem hæc præcepta omnes obligarunt, ita ut capitis pœna in violatores ſtatueretur teſte *Maimonid. de Regib. cap.* viii. Præcepit Moſes Magiſter noſter ex ore

fuit, omnibus enim belluis nocentiores videbantur, qui jus nullum accepiſſent. Utique, quod Ariſtoteles divinitus dixit, deterrima ſæviſſimaque eſt injuſtitia, quæ inſtructa armis eſt: hominem autem natura cum armis edidit, ratione atque prudentiâ, quibus inſigniter ad perniciem valet, jura ſi demas. Sed dicamus de Moſis inſtituto. Ille rempublicam conditurus, quæ in terris ſanctiſſima foret, ſummam rerum poteſtatem numini detulit: &, cum alii nomina alia, ut res fert, reperiant, ac monarchiam modò oligarchiamque & interdum democratiam appellent, nihil ille horum fore pro naturâ atque indole intellexit tanti imperii. Igitur regiminis quendam modum conſtituit, quem perſignificanter Flavius adverſus Apionem vocari poſſe [14] θεοκρατίαν ait, quaſi tu ejuſmodi civitatem dixeris, cujus præſes rectorque ſolus Deus ſit. Quæ enim cunque gerebantur, hujus geri judicio ac numine profeſſus eſt. Idque ita verum eſſe,

ore τῆς δυνάμεως, cogendos eſſe quosvis venientes in mundum, ut recipiant præcepta, quæ Noachi filiis præcepta ſunt: Quiſquis verò non recipit obſervanda necabitur: Et mox: Gentilem quemcunque, qui non recipit obſervanda præcepta filiis Noachi mandata, occidunt, ſiquidem fuerit ſub noſtra poteſtate. Conf. *Schickard.* מ״ה *cap.* v. *theor.* XVII. *pag. m.* 337. *Alting. in diſſert. de proſelyt.* Quibus conſentit *Henry Ainsworth Commentary upon Gen.* IX. *fol. m.* 39. his verbis ex *Maimonid. in Miſchn. tract. de reg. c.* IX. *VVho ſoever in the word transgreſſed any of theſe ſeven commendements will fully, the jewes held he was to be killed with the ſword.* & tract. de Circumciſ. c. I. S. 3, 6. *But if he will not take upon him theſe ſeven commendements, he is to kill him out of hand.*

14. θεοκρατίαν] De hac Reipubl. forma elegantiſſime ſcripſit *Hermann. VVitſius Theol. & Philolog. celeberrimus in oratione Goodwino* præfixa, ubi fusè & argumentis ſufficientibus θεοκρατίαν probavit. Extat *editioni Bremenſ.* 1694. *Theocratiæ* nomine autem intelligitur Dei Monarchia aut Imperium, quæ vel eſt *Naturalis*, vel *Civilis. Naturalis* Deo jure creationis & omnipotentiæ convenit, quam in omnes creaturas ab origine prima naturalitet exercuit & ſemper exercebit: *Civilis* ea eſt, quam Deus inter Iſraëlitas tenebat, jure ſolennis pacti, quo nomen Regis inter eos, & rerum omnium arbitrium, certa conditione, Deo deferebatur. Ne autem actum agere videar, eleganter hanc materiam pertractavit *Johann. Spencer. de legib. Hebr. ritualibus edit. Hagæ-Comit.* 1686. *part.* I. *à pag. m.* 175. *uſque* 205. quem benevol. Lector evolvere velit. *Theocratia* dicebatur, quia Deus peculiarem illius populi Regem ſe præſtabat, ut facile illuſtrari poteſt ex *Joſeph. lib.* II. *contr. Appion.* ubi, cum varias regiminum ſpecies deſcripſiſſet, Monarchiam per unum, Ariſtocratiam per optimos, Democratiam per multitudinem; tandem addit,

Digitized by Google

eſſe, claro documento probavit. Etenim, qui omnia ex ſe uno pendentia videbat, quique populum oratione flectebat in omnem partem, nullam ex tam bellâ occaſione potentiam ſibi, nullas opes, nullos honores quæſivit. Id quod profecto vix hominis videtur. Eſt enim inſita mortalibus imperii cupido [15] quædam, eaque vetus hercle admodum, & cunctis affectibus flagrantior: quam, ut ego exiſtimo, nunquam expellere ex pectore ſuo Moſes potuiſſet, niſi intereſſe & præeſſe rebus gerundis Deum vidiſſet, cum quo in ſocietatem regni venire extrema dementia fuiſſet. Jam vero, quo firmior reſpublica foret, ita ſanxit edixitque, omnia ut ex legibus fierent [16]. Legum autem non dominos, ſed cuſtodes & miniſtros, eſſe magi-

dit, compoſito, ſeu innovato vocabulo, *Theocratiam* per Deum, & hanc tribuit populo Iſraëlitico, qui à Deo immediate regeretur: *Noſter*, inquit, *Legiſlator in nullam harum adminiſtrationum intendens, Theocratiam inſtituit, uni in primis Deo imperio, atque poteſtate aſſignata.* Conferatur *Franciſ. de Mendoza in expoſit. liter. in lib.* I. *Reg. fol. m.* 571. *Tom.* III. *edit. Colon.* 1634.

15. *Imperii cupido*] Omnibus hominibus naturaliter inſita, de qua *Strigel.* II. *Sam.* XV. Regnandi cupiditate, quæ in maximis animis, ſplendidiſſimiſque ingeniis plerumque exiſtit, nihil nec tetrius, nec fædius excogitari poteſt. In omnibus hominibus, & maximè in illis, qui ſummo loco nati, aut qui ad aliquod honorum dignitatumque faſtigium evecti ſunt, maximum plerumque eſt incendium ambitionis honorum & regni cupiditas. Cupiditate honorum temerè rapti, nec humanis nec divinis parcunt legibus, imò nec ſibi, nec filiis, nec proximis &c. eos tollere ſatagunt omni ſtudio, viam ſibi per ſcelera deteſtabilia, ferro, igne & immanitate facientes. Vid. *Petr. Georg. Toloſan. lib.* VII. *de Republ. c.* XVII. *pag.* 493. Eteocles apud *Euripidem in Phœniſſis* (quam vocem Julius Cæſar ſcribitur ſemper in ore habuiſſe) inquit: *Si violandum eſt jus, regnandi cauſa violandum eſt, aliis rebus pietatem colas.* Iiſdem verbis uſus *Iſmaël Techmaſis* Perſarum filius teſte *Leonclavio in ſuppl. Annal. Turcic.* his verbis: Cum autem hæc fratricidia plerique & recte quidem deteſtarentur, cogitatio ſubit animum: *Nihil novi accidere inter illos, qui libidine regnandi excæcati, neutiquam turpe vel flagitioſum ducere id ſoleant, quod ipſorum cupiditatibus impedimento eſt vel ſuſpicantur eſſe poſſe.* Siquidem ut *Robert. Gaguin. hiſtor. Franc. c.* V. refert: *Nihil apud dominandi cupidos probitatis aut fidei eſt. Libidine enim habendi reges feruntur, nec amicis nec generi indulgent ſuo.* Simile protulit *Caracalla*, cum occidiſſet fratrem *Getam*: *Tam neſcia eſt pietatis & juris regnandi cupiditas.* Verum à Moſe hæc omnia abfuerunt, ille curavit, quæ ad Dominum ſummum pertinebant.

16. *Ut ex legibus fierent*] Duo ſunt vincula, quæ omnem continent Rempubl. *Præmia & pœna*, quod Solonem dixiſſe ferunt, *Stobæ. ſerm.* XLI. & *Lycurg.*

Digitized by Google

magiſtratus voluit [17]. Quæ conſtituta ab illo rectiſſimè ſunt: cum enim homines etiam optimos ira interdum aut amor [18] tranſverſos à recto

Lycurg. Cicer. in epiſt. ad *Brutum* & *Lyſandrum*. *Præmia* conferenda ſunt bonis, ad excitandam virtutem. *Pœnæ* improbis irrogandæ ad reprimendam malitiam. At verò *Leges* maxime æquâ lance & illa diſtribuunt & has diſpertiuntur pænas. *Demoſthenes* contra *Ariſtogitonem*: Lex vitiorum emendatrix eſt, & commendatrix virtutum. *Cicer.* I. *de LL.* Lex incolumes ſervat cives. *Demoſt.* contra *Midiam*: Lex anima & Spiritus civitatis. *Cicer. pro Cluentio*: Lex fundamentum, quo Reſpubl. fulcitur & continetur. Denique ſine legibus homines à beſtiis nihil omninò differunt. *Plat.* IX. *de LL.* Cum itaque cives in qualibet Republ. vel boni vel mali: utriuſque Leges neceſſariæ. Hinc optime *Cicero pro Cluent.* Ut corpora noſtra ſine mente, ſic civitas ſine lege ſuis partibus & nervis & ſanguine & membris uti non poteſt. Idem *lib.* III. *de LL.* Sine lege nec domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum univerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt. Id itaque obſervans *Moſes* omnia ex legibus fieri voluit.

17. *Magiſtratus voluit*] Magiſtratus cuſtodes ſint legum non Domini, ut agere velint, quomodo lubeat. Huc pertinent illa, quæ in jure paſſim extant: Eum qui leges facit, pari Majeſtate legibus obtemperare convenit: & nihil tam proprium eſt Imperii, quam legibus vivere. Digna vox Majeſtate regnantis legibus alligatum ſe Principem profiteri: adeò de authoritate juris noſtra pendet authoritas, & re vera majus imperio eſt ſubmittere legibus Principatum. *L. digna vox C. Leg. Gothofred. theſ.* XLIII. *l.* IV. Eandem in ſententiam *Plato lib.* IV. *de LL.* adducit: *Paratum exitium*, inquit, *civitati illi video, in qua non lex Magiſtratibus, ſed Magiſtratus legi præſunt. Salutem verò illi, ubi lex ſervientibus Magiſtratibus dominatur.* Confer. libri politic. ubi hæc controverſia deciſa legitur.

18. *Ira aut amor*] Sæpiſſime accidit, ut etiam optimi iræ indulgeant & ita verum examinare non poſſint. Hinc *Horat.* I. *Serm. Satyr.* IV. Affectus rem conſilio & cogitatione videre non ſinunt. *Seneca lib.* VIII. *epiſt.* LX. Non eadem videntur amantibus & odio habentibus, iratis & manſuetis, ſed aut omnino diverſa, aut magnitudine differentia. *Ariſtoteles* II. *Rhethor. c.* I. Febricitantibus amara quæ dulcia: aliter omnibus de rebus ebrii, aliter ſobrii judicant: Idem putandum evenire iis, quorum animus affatu quodam occupatus eſt. Ira enim nihil à furore differt, niſi mora temporis. *Horat. lib.* I. *epiſt.* II. *Cicer.* IV. *Tuſcul.* Conſultores peſſimi cupiditas. Ita *Saluſt. in bello jugurthin*: Furor iraque mentem præcipitant. II. *Æneid.* Inſtar habet fumi, qui oculos mordicat, & quæ ante pedes ſunt, videre non ſinit. Pari modo, qui Amori indulget, pulcra putat ea, quæ pulcra non ſunt. *Theocrit.* Hallucinatur, quiſquis amat, in eo quod amat. Hinc facile etiam optimi, affectibus his moti, à recta via aberrare poſſunt, ne agant, quod honeſtum.

Digitized by Google

recto agat, ſolæ leges [19] repertæ ſunt, quæ cum omnibus ſemper unâ atque eâdem voce loquerentur. Atque hoc eſt, quod ſubtiliter dixiſſe mihi Ariſtoteles in libris Polit. videtur, *legem eſſe mentem quandam ſine cupiditate*. Accedit, quod rerum omnium primum eſt, æterna legum ſtabilitas, quibus adjicere aliquid aut demere piaculare nefas fuit: non veteres aboleri, [20] non rogari novas contigit: obſeruatio verò earum exacta ab omnibus rigidiſſimè eſt, etiam inclinantibus reipublicæ fatis. Quod plane contrà aliis in rebuſpublicis fuit, quæ, legibus fundatæ cum eſſent, legibus everſæ ſunt: nam

19. *Solæ leges*] Cum magna ſit humanæ mentis imbecillitas, multiplex ignorantia, frequens error, perplexitas, lex velut cynoſura quædam in hoc tam periculoſo mari adhibenda. Vid. *Plat.* IX. *de LL.* Sicut architectus normam habet, ad quam dirigit ædificationis laborem, & rectum à non recto diſcernit: Ita leges normæ immotæ juſti & injuſti ſunt. Juſtum enim eſt, non quod nobis videtur, ſed quod lex ordinat.

20. *Veteres aboleri*] Hîc quæſtio oritur. An ſit ex uſu Reipubl. patrias abrogare leges, & novas ſubſtituere, ſi hæ meliores eſſe videntur? Hanc quæſtionem in utramque partem affirmando & negando diſceptat Ariſtoteles, uti pluribus tetigit *Heider. in Syſtem. polit. pag. m.* 555. *ſeqq.* & quidem *affirmativam* quinque rationibus, quas ibi adductas videre poſſumus; *Negativam* autem duabus rationibus. Tandemque *pag.* 558. epicriſin addit his verbis: Epicriſin hujus quæſtionis lege prudentiſſima *Zaleucus* apud *Stobæum lib.* VI. *ſerm.* XLVI. complexus eſt. *Ex conditis*, inquit, *legibus*, *ſi quæ videbitur non benè lata eſſe*, *meliorem in formam mutetur*: *Confirmatis & permanentibus omnes obediunto*: *Poſitas enim leges ab hominibus vinci non decet*, *neque conducit*. *Contra homines ſuperari à præſtantiori honeſtum ſimul & utile eſt*. Qua verò gravitate veteres olim ſuas leges tueri conſuerint, multa ſunt, quæ teſtatum faciunt. Idem *Zaleucus* apud eundem *Stobæum eod. loco*. Si quis, inquit, voluerit leges ſancitas loco movere, aut novam ſtatuere, is collo laqueum immiſſo de lege verba faciet, & ſi per ſuffragia videatur legem veterem eſſe tollendam, aut eam, quæ nova infertur, bonam eſſe, indemnis maneat. Contra, ſi prior lex melius habere videbatur, aut, quæ nova proponitur, injuſta ſit, is, qui movet, infertve legem, attracto laqueo moriatur. Eandem ſententiam recitat quoque *Demoſthenes in orat. contra Timocratem* legem, quæ fuit apud Locros. Ita *Ennius* præclare canit:

Moribus antiquis res ſtat Romana viriſque.

Et *Lycurgus*, ut æternitatem legibus ſuis daret, jurejurando obligavit civitatem, nihil eos, de ejus legibus mutaturos, priuſquam reverteretur, & ſimulat, ſe ad *Oraculum Delphicum* proficiſci, conſulturum, quid addendum mutandumque legibus videretur. Proficiſcitur autem *Cretam*, ibique perpetuum exilium egit, abjicique in mare

Digitized by Google

nam & dominantium plerique, ut aliquid ſuum viderentur afferre, etiam recta commutaverunt; & ſanctiones multæ per deſuetudinem, plures (quod flagitioſius eſt) contemptu abolitæ ſecuriora vitia fecêre. Sed nos eam diverſitatem nunquam mirati ſumus. Cæterarum enim gentium leges, cum hominum excogitatæ ingeniis ſint, ſeveritas pœnæ tuetur, quæ tempore plerumque, aut dominantium ſocordiâ ceſſat: at, quæ Judæis obſervantur, æterni numinis ſcita ſunt, quibus nihil longa dies aut judicum derogat facilitas: manent enim, eademque ſunt, &, cum ſecures ac virgæ non amplius timentur, terret tamen adhuc animos religio.

mare oſſa ſua moriens juſſit, ne relatis *Lacedæmona*, ſolutos ſe *Spartani* religione jurisjurandi & diſſolvendis legibus arbitrarentur. *Juſtin. lib.* III. Iidem *Spartani* Leges patrias tam pertinaciter tuebantur, ut ne quidem in rebus minimis quicquam innovare paterentur. Leges itaque veteres, niſi inevitabilis nobis incumbat neceſſitas, mutari non debent: ſi tamen barbaræ ſint & ineptæ, ſtolidæ & iniquæ &c. non omnis prohibita mutatio, ſed ita tamen, ut leviora potius incommoda ferantur, quam leges innovatione crebra in contemtum adducantur. Plurimum Rebuſpublicis officiunt illi, qui rebus novandis, quàm gerendis aptiores ſaltem hoc agunt, quod nihil eſt aliud, quam cornicum oculos configere, h. e. inventa vetera abrogare. Confer, qui plura deſiderat, *Richter. axiomat. polit. pag. m.* 615. 616. 617. *ſeq. edit. Jenenſ.* 1654. *Chriſt. Forſtner. not. polit. ad Tacit. p. m.* 294. *edit. Lugd. Bat.* 1650.

Cap. II.

Hecatæi liber ſingularis de Judæa. Prudens legiſlatoris conſilium de agrorum aſſignatione. Non debuiſſe eos occupantium eſſe. De lege agrariâ, deque ejus inæſtimabili utilitate. Redemptio agrorum. Beneficium Jubilæi. Reſtitutio gratuita agrorum. Juris Talmudici quædam ſanctiones ſuper ea re. De Maimonide, ejuſque luculentiſſimis commentationibus. Quid Jubilæorum celebritas ſervis contulerit. Per novem dies coronati ſervi. Saturnalium quædam imago.

Sæpe Flavius Joſephus Hecatæum Abderiten laudat, ſumma fide atque integritate virum, qui ſe Alexandro Magno olim expeditionum bellorumque comitem adjunxerat. Is, cum terras multas adiiſſet

adiiſſet omni copiarum genere abundantes, nullam æquè, ut Palæſtinam admiratus eſt [1]. Quare librum de ea ſingularem ſcripſit, ex quo multa pro Judæis Flavius adverſus Apionem recitat. Illud ad rem, de qua dicturi ſumus, pertinet, quod regionem optimam, frugumque feraciſſimam [2] habitari à Judæis ait, cujus amplitudo

1. *Palæſtinam admiratus eſt*] Eadem à *Philiſtæis* ita dicta ab iſtis Cananæis, qui eam antiquitus incoluerunt, Canaanitis, poſtmodum etiam terra promiſſionis ac terra ſancta appellabatur. Hæc varie ab Autoribus delineari ſolet, vel ratione incolarum, quos ante ingreſſum & occupationem Iſraëlitarum habuit, vel juxta duodecim Iſraëlitarum tribus, per quas poſt occupationem diviſa fuit, vel ſecundum regiones & regna, maria, torrentes, amnes, rivos, lacus, fines, limites, quibus concludebatur. Juvabit autem, huc contuliſſe, qui quovis eam modo deſcripſerunt: ubivis enim occurrent, quæ cum utilitate delectabunt. Potiores ſunt *Tilemannus Stella*, *Ortelius*, *Chriſtianus Ardrichomius*, *Michaël Aitzingerus*, *Henricus Bunting*, *Heidmannus*, quorum nomina jam in vulgus nota ſunt, quibus ſucceſſerunt, *Joh. Biſſel. in Topotheſia Palæſtinæ*, *decad.* III. *illuſtrium ruinarum* ſubjunct. *Barth. Nihuſius in tract. Chorographic.* *c.* V. & quorum obſervationes *Apparatui Biblico* inſeruit *Brianus Walton*, quas inter præ reliquis eminent doctiſſimæ *Johann. Lightfoot. animadverſiones in tabul. Chorographic. terræ ſanctæ*, cujus itidem Chorographica Horis Hebraicis & Talmudicis in Euangeliſtas impreſſis, ſemper præmiſſa, memorabiliora hujus terræ loca face præſertim Talmudica perluſtrant. Addi poterit *Cæleſtinus lib.* II. *Clav. David. tr.* IV. *art.* II. *fol.* 212.

2. *Frugumque feraciſſimam*] Hanc regionem loci opportunitate fertiliſſimam melle quaſi ac lacte fluentem Deus *Abrahamo* promiſerat, ejuſque poſteris Geneſ. XII. ℣. 5. *A goodly country it was, having water-brooks, fountaines, and ſpringing depths, mountains and vallies, and mines, corne and wine and oyle and hony and other fruits.* Vide *Henry Ainsworth fol.* 50. *in Geneſ.* A mellis & lactis copia commendatur Palæſtina, quæ ſæpiſſime dicitur ארץ זבת חלב ודבש terra fluens lacte & melle. Vide *Exod.* III. ℣. 8. *cap.* XIII. ℣. 5. *Num.* XIII. ℣. 28. *cap.* XIV. ℣. 6. *cap.* XVI. ℣. 24. *Deut.* VI. ℣. 3. *cap.* XXVI. ℣. 9. *cap.* XXVII. ℣. 3. quod καθ' ὑπερβολὴν dici, & ſummam regionis fertilitatem notare arbitramur. Nam copia lactis & mellis omninò arguit irriguam, fæcundam, & lætis paſcuis ac floribus abundantem terram, unde cum armenta & greges ubera lacte: tum etiam apes cellulas ſuas liquido poſſint nectare diſtendere. Ad tantam terræ benedictæ fæcunditatem reſpexiſſe videtur *Ovid. de ævo aureo* ita ſomnians:

Flumina tunc lactis, tunc flumina
Nectaris ibant
Flavaque de viridi ſtillabant ilice
mella.

Et *Euripid.* in *Bacchis* ℣. 142. *ſeqq.* ex *verſione Melanchton.*

Campus fluit lacte
Fluit etiam vino, fluit verò apum
Nectare, fumus autem inde ſpirat
Tanquam thuris Syriaci.

Craſ-

do[3] continet τετρακοσίας μυριάδας ἀρουρῶν, planè ut appareat aptiſſimas Hebræis fuiſſe ſedes has, in quas ex Ægypto illos transmiſit numinis benignitas. Qui enim antea vitam ſemper in culturâ agri, atque in pecudum paſtione [4] egiſſent, hic jam in ubere ſolo egregie ſuis ſe

Craſſum itaque errorem committunt *Strabo lib.* XVI. & *Spencerus*, aſſerentes, locum non ſatis dignum Palæſtinam fuiſſe, quod Scripturæ contrariatur. Nam ipſius *Rabſaci*, Judæorum hoſtis infenſiſſimi, teſtimonium evincit hoc, qui 2 *Reg.* XVIII. 32. terram frumenti & muſti, terram panis & vinearum, terram olivæ, olei & mellis eam vocat. Conf. hùc *Mr. Fleury les Moeurs des Iſraëlites cap.* VII. *pag. m.* 36. *edit. Hag.* 1683. *Dieter. Antiquit. Bibl. fol. m.* 249. *Bened. Aria Montan. Chaleb. in Oper. Critic. edit. Francof. fol. m.* 558. Hoc tamen obſervandum, quod non omnis fertilis fuerit terra, de qua re *D. Carpzov. in notis ad* כ"ה *pag. m.* 285. *edit. Lipſ.*

3. *Cujus amplitudo*] Quam deſcripſerunt ſupra citati authores, quibus adjungantur *Dieteric. Antiquit. Bibl. fol. m.* 288. 289. *ſeqq. Arias Montan. in ſuo Chalebo fol. m.* 560. quos benevol. Lector evolvere velit.

4. *In cultura agri atque in pecudum paſtione*] Si patriarcharum vitas perluſtramus, reperimus, illos agricolas & paſtores fuiſſe, quia agricultura eſt innocens & vita paſtorum perfecta, cui operationi primi homines operam dederunt, uti ex *Geneſ.* IV. conſtat: Fuit *Cain* agricola & *Abel* paſtor ovium. Illæ etenim res valde ſimplices, ſed maxime etiam utiles ſunt. Nam ſine Agricultura nec cives eſſe poſſumus, nec rerum communicationem ad publicum decus conferre. Ea ſcil. agricultura nobis commendatiſſima eſt, non ſolùm ab antiquitate, ſed etiam quod viri cum ſancti, tum in Republica alioquin præſtantes eam exercere vitæque ſubſidium habere non ſunt dedignati. Inprimis verò *Adamus* de Paradiſo voluptatis emiſſus eſt, ut operaretur terram, de qua ſumptus erat. Agricolæ etiam erant *Enoch*, *Lamech*, *Noah*, quem nonnulli Ogygen, cujus *M. Varro in* 3. *de Re Ruſtic.* meminit, & *Janum* illum bifrontem appellatum eſſe putant; Cujus uſum tam neceſſarium eſſe Doctores aſſerunt, ut etiam cœtus hominum abſque illo ſuſtentari nequeant. Et apud priſcos ſine ludicris artibus atque etiam ſine cauſidicis, inquit *Columella*, felices fuere urbes. Conf. *Johann. Ferrar. in libr. de Republ. benè inſtit. fol. m.* 70. *edit. Baſil.* 1556. Quod ad pecudum paſtionem attinet, greges alebant, & in his illorum divitiæ conſiſtebant, uti prolixe differit Anglus doctiſſimus *Joſeph. Caryll. in Comment.* ſuper librum *Jobi fol. m.* 14. *edit. Londin. We find*, ſcribit, *frequent mention in theſe ancient times of the riches of the Patriarchs and others in Gold and Silver. It is expreſſed concerning* Abraham Gen. XIII, 2, *that Abraham was very rich in Cattel, Silver and Gold. And Abrahams ſervant* Geneſ. XXIV. 35. *ſaith of him: The Lord hath bleſſed my Maſter. So that is plain in theſe days Gold and Silver and Jewels were ſubſtance. Cattel in their own nature are more excellent then Gold and Silver, becauſe they have life. Evry thing that have life is* better

ſe artibus locupletare, atque in rebus eſſe bonis poterant. Inter initia, cum promiſſam pridem Palæſtinam occupaſſet armis ſacer populus, illico Moſis juſſa ſecutus ſummus dux Joſua eſt. Univerſam enim regionem in duodecim partes diviſit [5], atque habitandam totidem

better in its degree, then that, which hath not life. Maxima itaque Patriarcharum & poſtea Hebræorum cura & occupatio erat, ut bene gregibus ſuis præeſſent, id quod ex expreſſa affirmatione filiorum *Jacobi* coram Rege Ægyptiorum *Gen.* XLVII. 3. patet. Nam cum iſti à *Pharaone* interrogarentur, quæ eſſent illorum opera? Paſtor gregis quiſque eſt, tum nos, tum majores noſtri. Non gloriantur de antiquitate generis, ſed aperte confitentur, ſe paſtores eſſe. Conf. *Poli Critic. edit. Francof. fol.* 258. *men that feed cattel*, ita *Henry Ainsworth fol. m.* 150. *So the Greeke well explaineth the Hebrew phraſe, men of cattel, that is, which feed or nouriſh them, graſiers.* Conf. *Mr. Fleury les Moeurs des Iſraëlites c.* II. *pag. m.* II. *ſeqq.*

5. *Univerſam regionem in duodecim partes diviſit*] Sorte hoc factum ſtatuimus cum *Cl. nec non doctiſſimo Martino Mauritio in tract. multis antiquitatibus egregiis referto de Sortitione Veter. Hebr. edit. Baſil.* 1692. *p. m.* 403. & *Dieterico in Antiquit. Biblic. fol. m.* 399. Antiquiſſima ſortiendi ratio ab Iſraelitarum ritu in diviſione terræ promiſſæ eſt petenda. Hi verò, narrantibus Judæis, tot baculos, pro numero ſtemmatum ſumſerunt, quorum unicuique inſcripſerunt nomen ſtemmati ἰδίῳ; atque iterum tot baculis ſumtis inſeruerunt portiones. Quos omnes in duas diviſas partes obtulerunt *Eleazaro* ſummo Pontifici, qui dextra baculum ſtemmatis nomine & ſiniſtra portionis baculum terræ nomine inſignitum, ſimul apprehendens duos iſtos baculos conjunxit, atque ſic cuilibet ſtemmati ſuam ex ſorte dedit portionem; verum an huic in omnibus conſenſum præbere poſſimus, poſtea videbimus. Sortium autem genera fuerunt tria, *diviſoria*, *conſultoria*, & *divinatoria*, inter quæ ſortes diviſoriæ longe frequentiſſimum apud omnes gentes fuerunt. Hoc genere dividebatur terra promiſſa ipſius cæleſtis Numinis juſſu. Antiquiſſima, quæ extat ſortitio, eſt diſtributio terræ ſanctæ *Num.* XXVI. 54. *Et occupabitis terram per ſortem ſecundum familias veſtras, pro multitudine multiplicabitis hereditatem ejus, & pro paucitate minuetis hereditatem ejus, ſecundum quod exibit ipſi illic ſors, erit eidem.* ℣. 55. *per ſortem dividatur terra.* Et ſic factum eſſe recenſetur *Joſ.* XIV. 2. XV. 1. XVII. 1, 14, 17. XXI. 5, 6, 8, 10, 20. Inprimis hîc notanda ſunt XVI. *cap.* XIX. ubi dicitur ויצא & exivit (ſors) & ejus *Synon.* ויעל & adſcendit: *cap.* XVIII. 6, 8, 10. ubi *Joſua* ad filios *Iſraël*: Et vos ſcribite terram ſeptem partibus & afferte mihi huc, & projiciam vobis ſortem hîc coram Domino Deo noſtro &c. *Modus* ſortitionis hujus obſervatus deſcribitur à *Schindlero* in *Pentaglott.* voce גורל. *Sorte Iſraëlitis* diſtributa fuit *terra juxta tribus Joſ.* XVIII. *Factæ ſunt duodecim partes æquales, ut qualibet tribus ſive major ſive minor reliquis, unam ſive bonam, ſive malam caperet. Baculi tribuum & baculi ſortium ponebantur

dem tribubus dedit. Mox ſingularum tribuum familias numeravit, &

bantur coram Eleazaro, Urim & Thummim induto. Hic una manu partium, altera tribuum baculos carpebat, atque ita, quæ pars cuilibet aſſignanda eſſet, inquirebatur. Verum enimvero vix *Schindlero* hîc calculus adjiciendus, quando dicit: Factas terræ diviſiones in duodecim æquales partes, cum plane dubitemus de hac re, cum terræ partes factæ ſint novem & dimidia, ſecundum tribus novem & dimidiam. Deinde claris verbis dicitur, diviſionem terræ fuiſſe inſtituendam pro multitudine & proportione multarum tribuum, ut quomodo una tribus alteram excederet numero, ſic partes quoque eſſent ampliores vel tenuiores, uti *Henry Ainsworth. comment. in Num.* XXVI. *fol. m.* 170. ex *Salom Jarchi* probat: *So the portions were not all equall in quantitie, but proportioned to the multitude of men in the tribes and families. To the tribes which had the greater multitudes they gave the greater portion, though the portion were not equall: for lo every tribe had his portion according to his multitude ſaith. Jarchi* in *Num.* XXVI. *Hereupon the ſons of Joſeph complained of their ſmall portion in reſpect of their great multitude Joſ.* XVII. 14. Nec album adjicimus calculum Schindleri ſequentibus verbis: baculis ſortes inſcriptas fuiſſe, quem ſequitur *Dietericus quondam Profeſſor hujus Academiæ* in ſuis Antiquitatibus paulo ante citatis; cùm ſchedis potius inſcriptas fuiſſe affirmet *Clar. Martin. Mauritius in tract. elegantiſſimo de ſortitionibus pag. m.* 406. Rationem addit: De baculis vix dicas, exiviſſe, aſcendiſſe, projectos eſſe, miſſos. Schedularum igitur opera ſortitionem factam fuiſſe, Hebræi ſentiunt, teſte *Munſtero: Sors fiebat ſecundum Hebræos hoc modo: Scribebantur in duodecim ſchedis duodecim nomina tribuum Iſraël: & in aliis duodecim ſchedis duodecim termini terræ promiſſionis: & hæ duplices ſchedæ mittebantur & permiſcebantur in ſcrinio: tollebantque ſinguli tribuum principes duplicem ſchedam, & qui terræ terminus cum ſcheda ſuæ tribus illi obveniebat, is illi decernebatur tribui: & hoc eſt, quod textus Hebraicus per* על פי גורל, *explicat.* His accedit ſæpe laudatus *Henry Ainsworth. fol. m.* 170. ubi *deſcriptionem* vocat. Confer. *Hugo Grot. in annot. ad Num.* XXVI. Audiamus *Rabbinorum* ſcripta. Sic *Talmudici* in *Babathra. fol.* 122.1. diſſerunt: *Non diviſa* terra fuit niſi per ſortem, uti dicitur: Verumtamen per ſortem: neque enim diviſa fuit, niſi per ſortem, uti dicitur: Verumtamen per ſortem: neque etiam diviſa terra fuit niſi per Urim & Thummim, uti dicitur, juxta os ſortis. Id quomodo fiebat? Eleaſar induebat Urim & Thummim & Joſua cum toto populo ſtabat coram eo (Eleaſaro): ante ipſum poſita erat urna, in qua erant nomina duodecim tribuum, ſchedis inſcripta, & alia urna, in qua erant nomina duodecim terminorum (terræ Canaan.) Tum ille (Eleaſar) intendens in Spiritum S. dicebat: *Aſcendet Sebulon* & cum eo terminus Acho: tum miſcuit aliquis, *Joſua* vel *Eleaſar* ipſe, vel Princeps tribus, urnam tribuum, & manu immiſſa, ſchedam trahens, eduxit *Sebulon* ex urna prima tribuum ſcil. iterum

Digitized by Google

& pro capitum multitudine certum cuique modum agri [6], atque proprios fines dedit. Ita proviſum eſt, uti eadem æqualitate omnes continerentur: quæ eſſe prima cura bonis reipublicæ moderatoribus ſolet. Idem Græci poſtea Romanique [7], cordatiſſimi mortales fecere, colonias cum deducerent. Quod ſi occupatione ſuum quidque feciſſent ii, qui primi in vacua veniſſent, jam neceſſe fuiſſet pugnas motuſque civium ingentes exiſtere. Quicquid enim ejuſmodi eſt, quod ex communi facere proprium poſſis, in eo fit plerumque tanta contentio,

rum concuſſa urna terminorum, & mixtis ſortibus, aſcendebat terminus Acho. Deinde Eleaſar iterum intendens Spiritum S. dicebat: Naphtali aſcendet cum illo, & terminus *Ginoſar* aſcendet cum illo: miſcuit ergò urnam tribuum, & aſcendebat manu ejus Naphtali; iterum miſcuit urnam terminorum, & aſcendebat manu ejus *Ginoſar*, & ſic deinceps fiebat cum omnibus tribubus. Conf. *Buxt. hiſtor. Urim & Thummim & th. p.* 303. plura qui deſiderat, evolvat prælaudatum *Martin. Maurit. pag.* 409. *Henry Ainsworth comment. in Num.* 26. *fol. m.* 170. qui fuſe de hac materia tractat. *Joh. Henr. Urſin. analect. tom.* II. *lib.* V. *pag. m.* 260. 261. *Benedict. Ariæ Montan. Chaleb. de terræ promiſſæ partitione fol. m.* 556. *ſeqq. Critic. Sacr. edit. Francoſ.*

6. *Modum agri*] Antiquitus diviſio agrorum fiebat per ſchœnum vel funem, cujus conſuetudinis ſatis uſitatæ, ſaltem in bello occupatis terris dividundis habetur & alibi mentio fit in *Pſalmis*: Ejecit à facie eorum gentes & ſorte diviſit eis terram in funiculo diviſionis. Quibus verbis alludit *David* ad *Joſuam*, terram Sanctam non ſolum ſorte, ſed etiam funiculo dividentem. Sic Amos VII. 17. *Et terra funiculo dividetur.* Atque in hoc more etiam commemorando crebri ſunt Scriptores exteri. *Fines dicti*, ait *Iſidor. Hiſpalenſis Etymol. l.* XV. *c.* XIV. eo quod agros funiculis olim diviſerant. *Herodot. ex Orac. Apoll. l.* I. *c.* VI. *Utque queas campum metiri fune feracem. Finitores* autem vocabantur, qui agros hoc modo dividebant ſorte poſſeſſuris, ut *Nonius* tradit in *verb.* eorumque ſæpius meminit *Cicero in Orat. de leg. Agrar.*

Ejus nunc regionis limites, confinia
Determinabo, ei rei factus ſum finitor.
Plaut. in Pœnul. Σχοῖνον verò appellabant funiculum, quo fiebant ejuſmodi diviſiones. Conf. *Joh. Dougthai analect. ſacr. pag. m.* 157.

7. *Romani*] Inter ſex cauſas, cur coloniæ deductæ fuerint, non minima eſt, ut præmiis milites veterani afficerentur. Quacunque igitur de cauſa deducerentur, Senatuſconſulto opus fuit, ut rogatione aliqua populari, quorum utrumque uno legis nomine comprehenditur, quæ LEX AGRARIA appellata eſt. Hæc & agrum definivit, qui eſſet dividendus, & quibus, ac quam multis hominibus & quibus limitibus, præſcripſit. Vid. plur. *Antiquit. Roſini lib.* X. *pag. m.* 634. *edit. Lugdun.* 1606. confer huc Legis Agrariæ verba quædam, quæ extant in *Barnab. Briſſonii formulis antiquiſ. pag. m.* 159.

Digitized by Google

tentio, ut difficillimum ſit ſervare ſanctam ſocietatem. Porro, quoniam ſapientis eſt, non præſentia modo ordinare, ſed ea ſtatuere etiam, quæ profutura alteri ſeculo ſunt, præclaram legem quandam Moſes tulit, qua effectum eſt, ne paucorum opulentia quandoque cæteros opprimeret, neu mutatis ſtudiis cives ad novas artes peregrinaſque ab innoxio labore ſe converterent. Ea fuit lex agraria [8], quæ vetuit, ne quis venditione aut ullo contractu plenum dominium fundi ſui transferret in alium. Nam & iis, qui egeſtate compulſi [9] agrum vendidiſſent, redimendi jus quovis tempore conceſſit [10]: & ni redemtus

8. *Lex agraria*] Juxta hanc legem Hebræi quidem vendere poterant fundum, ita tamen, ut dominium retinerent. Voluit itaque Deus hoc *reluitionis* jure cavere, ne res majorum, & antiqua eorum prædia ad extraneos tranſirent; Qua de cauſa jus [illegible] ſeu Retractus Gentilitius, etiamſi in multis adhuc differat jus reluitionis à Retractu, introductum voluit, ut agnati, & qui ſunt de familia venditoris rem ab eo venditam ſibi reparare queant, de quo pluribus videantur JCti, qui jus retractus, ut vocant, uno fere ore fatentur, originem ſuam traxiſſe ex jure divino. *Boërius in conſuetud. Biturig. tit. de retract. lignag.* §. 1. & in jure divino fundari *Chaſſanæus in conſuetud. Burgund. tit. de retract.* §. 1. *n.* 1. *verſ. & videtur.* Et *Johann Oldendorpius, Anteceſſor olim Marpurgenſ.* dicit, *Moſen*, autore Deo hanc legem *Hebræis* tuliſſe, ut poſſeſſiones ſingulis familiis reſervarentur, nec poſſent extra illas alienari, *Tractat. de jur. & æquit. tit.* 8. *circa fin.* Hiſce ſubſcribit *Erneſtus Cothmann. Reſponſ.* 42. *n.* 5. *vol.* 4. Jus hoc extra omnem controverſiam, ab ipſo rerum cæleſtium & terreſtrium Creatore inſtitutum eſſe; Conf. *B. Reinking. Tract. Synopt. de retractu conſanguin. p.* 8.

9. *Egeſtate compulſi*] Agros vendere non licet, niſi ad extremam redactus fuerit paupertatem, uti *Canones* Hebræorum hoc affirmant teſte *Maimonid. in Jobel. c.* XI. *ſ.* 3. cujus verba *Henry Ainsworth* Anglicè ita reddidit: *A man may not ſell his houſe, or field of his poſſeſſion (although they returne again unto him after the time) unleſſe he be a poore man. Levit.* XXV. 25. *But ſell them for to put the mony in his purſe, or to make merchandiſe with it, or to get veſſels, or ſervants, or beaſts therewith, he may not; ſave for food onely. Yet if hee transgreſſe and ſell, the ſale not with ſtanding is confirmet* i.e. *Non licet homini vendere domum vel fundum*, (quamvis poſt effluxum tempus redeant) *antequam ſumma prematur pauperie Levit.* XXV; *Vendere autem bona ob hanc cauſam, ut ſcil. pecuniæ turgidam crumenam habeat, vel mercaturam exerceat, vaſa procuret, ſervos & beſtias ſibi comparet illâ, non poteſt vendere. Licet, ob cibum tantum. Si vero transgreditur & vendit, nihilo minus contractus confirmatus eſt.*

10. *Jus redimendi quovis tempore conceſſit*] Rationem addit *Maimonid. in Jobel. cap.* XI. *ſect.* I. *& cap.* X. *ſect.* XVI. cujus verba Anglice ita reddidit

tus eſſet [11], reſtitui eum gratis [12] in Jubilæi celebritate juſſit. Eſt in admiratione hominum ſcriptor maximus, Rabbi Moſes Ben Maimon,

Henry Ainsworth. comment. in hunc locum *fol. m.* 158. *edit. Londin.* quæ huc adſcribere non pigebit: *the Land of Iſrael, which was parted among the tribes may not be ſold for ever. And if a man ſelleth for ever, bot of them, the ſeller and the buyer doe transgreſſe aganiſt a prohibition: and it availeth them nothing; for in the jubile, the Land retourneth to the owner thereof.* i. e. terra Iſraelis in Tribus diviſa non vendi poterat in ævum. Si quis autem in perpetuum vendat, tam emtor quam venditor transgrediebatur & peccabat contra prohibitionem &c. in *Jubileo* redibat ad proprietarium. Cum itaque in perpetuum vendi non poterat, aut per ipſum aut per alium quovis tempore redimi poterat, uti lex probat: Prædium venditum, vel à cognato proximo Domino directo eſt vindicandum vel ab ipſo, qui proprietatem habet, ſi obtingat די גאלה ſufficiens λύτρον, ſubtracto præcepti uſusfructus pretio redimendum, vel à Dominio utili in Jubilæo ſine exceptione reſtituendum. Ex hiſce patet, quod extra caſum מקח Iſraël ita non habuerit jus & libertatem uſumfructum vendendi. Notandum, quod per אחזה intelligatur modus acquirendæ poſſeſſionis ſ. apprehenſio & porrò materialiter apprehenſione confirmatum dominium & poſſeſſio, ipſumque prædium, ſicut dicimus: *Er hat die Poſſeſſion ergrieffen;* quin non rarò externa apprehenſione ſignificatur dominium ſive directum ſive utile, ſive utrumque tranſlatum. Latius tamen vox poſſeſſionis & cum incluſione proprietatis hîc ſumenda, quam in jure civili, ubi quicquid apprehendimus, cujus proprietas ad nos non pertinet, nec pertinere poteſt, poſſeſſionem vocant. *ff. tit. de verb. ſignif.* licet & illi derogetur per *reg.* 7. 8. *ff. de verb. ſignif.* Hinc אחזה etiam poſt ceſſionem uſusfructus manebat Domino directo. Prædium itaque intra annum vel uti in Jure Hebræorum biennium redimi non poterat; at illo expleto perpetuum jus redemtionis venditori manebat: Conf. *Auguſt. Varen. diſſert. de anno Sabbatic. Roſtoch.* 1651. §. 28.

11. *Et ni redemtus eſſet*] Vel à proprietario, vel à גואל quem Anglus ſœpius citatus vocat *Kinſman, unto whom the right or redeeming lands doth belong*, ad quem redemtio illa pertinebat, ſtatim enim additur הקרב אליו *ſein nechſter Bluths-freund*, qui eſt, ממשפחתו, quem LXX. vocant ἀγχιστέα, vel ἀγχιστεύοντα vid. *lib. Ruth.* adeoque porro liberatorem notat vel vindicem ex jure cognationis ſeu ſanguinitatis, quomodo ſecundum excellentiam & formaliter Chriſto tribuitur. vid. *Hoſ.* 13. 14. *Eſ.* 59. 20. *Job.* 19. 25. conf. *Henry Ainsworth. fol.* 158. *Es ſoll entweder ſein nechſter Bluths-Freund ſolches löſen, oder der Verkauffer ſelbſt, dafern er Mittel ergreifft, nach abkürzung der genoſſenen Jahre ſolches an ſich bringen; oder aber dafern keines von dieſen beyden geſchiehet, das verkauffte gut des Käuffers biſſ zum Jubel Jahr verbleiben.* Conf. *Don Philip. Picinell. lumi rifleſſi part.* 1. *fol. m.* 119. *ſeq.*

12. *Reſtitui gratis*] Quod ſi verò evenerit, ut venditor jure reluitionis ſeu

mon, is, qui Talmudicam doctrinam ſepoſitis nugamentis feliciter complexus eſt divino illo opere, quod ipſe משנה תורה appellat. Nunquam ita magnificè quidquam de illo authore dicemus, quin id virtus ſuperet ejus. Fato enim quodam & ſorte naſcendi primus ſoluſque in illâ gente recte intellexit, quid hoc ſit, non ineptire. Sæpe nos in his libris eum luculentiſſimum teſtem citabimus. Atque nunc quoque in hac ipsâ re, qua de agimus, perutilis erit nobis ejus authoritas. Multa ille de Jubilæi beneficio in Halacha Schemitta Veiobel tradidit, aitque id poſitum in eo fuiſſe, quod omnes agri [13] ad veteres dominos redibant, etiamſi centies emtorem mutaverant. Nec eos excipit eruditiſſimus ſcriptor, quos ex donatione acceperit aliquis: nihilo enim magis retineri eos à poſſeſſore potuiſſe ait. Atque

ſeu ſanguine junctus non potuerit, vel etiam noluerit ſibi reparare fundum venditum, annus jubilæus ipſi omnia reſtituebat gratis & ſine ullo pretio, etiamſi vel centies emptorem res donatæ vel venditæ immobiles [mobiles enim nunquam revertebantur ad venditorem] mutaſſent, in quem finem iterum ſcribit *Maimonid. in Jobel c.* XI. *ſ.* 15. Eſto, vendiderit quis fundum ſuum primo, primus vendiderit ſecundo, ſecundus tertio, ut vel centies ab uno tranſierit ad alium; tamen cum annus Jobel, reſtituit primo Domino, quia dicitur *Levit.* 27. 24. in anno *Jobel* revertetur ager ad eum, à quo emerat ipſum, ad eum, cujus erat poſſeſſio. Conf. *Dieter. antiquit. fol. m.* 224. *Henry Ainsworth. in Levit. c.* XXVII. *fol. m.* 181.

13. *Omnes agri*] Sed quid de ædificiis, quæ ſingulari privilegio gaudebant in urbe muro cincta? Hæc intra anni ſpatium, nos vocamus *Jahr und tag*, redimi poterant, ultra illum, jus omne redimendi exſpirabat, & ſic domus differebat ab agris. Verum hîc quæritur: An domus in ſuburbio habeatur pro domo in urbe? R. In hac lege urbs muro tenus Hebr. exiſtimatur, licet aliter habeat quotidiana conſuetudo & *regula juris ff. de verb. ſignif.* 87. Porrò quæritur, quid ſit ימים? R. Annus revolutione ſua perfectus, ita enim explicatur in textu per תום שנה item שנה תמימה *ein vollkommenes Jahr*, ita ſc. ut etiam labente die ultimo, contractus redemptionis ſit validus. Recte *Raſchi*: ימים ימים שנה שלימה קרוים i. e. dies anni perfecti, vocantur ימים Jamim. conf. *Henry Ainsworth. fol.* 159. Sic etiam quæritur: Quid juris in diverſitate לא ſcripti & לו lecti. R. Eſt ex quindecim לא & לו: pro lectione autem facit lex, *Targum* (קרתא די ליה שורא) *Lutherus* & omnes fermè Interpretes. Denique quæritur: quid ſit, quod domus dicatur ſtare Emtori ſuo in generationes ſuas? R. Domus ſtare emtori dicitur, cum non redemta à venditore intra terminum, in plenariam cedit emtoris proprietatem, eamque hæreditariam excluſo omni jure venditoris: *Wann der Kauffer ein Hauſs erb- und eigenthumblich ohne fernere rechtliche Anſprache des Verkäuffers beſitzet*: Hoc volunt Hebræi, quando ita no-

que hoc juris Talmudici eſt: & rectiſſimum videtur. Etiam illud prodit ex eodem jure Rabbinus iſte, redemtionem fuiſſe illis modò permiſſam, qui ex lucro aliquo commodove, quod obveniſſet, locupletiores facti erant. Cujus rei ratio in promptu eſt. Sanè enim, qui pecunias mutuas ad eam rem ſumebant, aut agrum unum vendebant, uti venditum alterum redimerent [14], legi divinæ fraudem fecêre: expectandus enim illis, hæredibuſque illorum, Jubilæus [15] fuit, qui venditiones hujuſmodi reſcinderet. Quamquam poterant gentiles interim agnatique ſuo ære ea retrahere, quæ ſine vorſurâ redi-

יצא מכח המוכר ויצא אל־ ו: ἐφερίζωσι בכחו של הקונה: *Domus egreditur ex Jure venditoris in plenarium jus emtoris.* vid. *Raſchi.* Ex his conjicere poſſumus, quod domus intra anni ſpacium non redemta poſtmodum redimi non potuerit. Teſtis hujus eſt *Maimonid. in Jobel. c.* XII. *ſect.* I. 7. his verbis: *Qui vendit domum in civitate muro cincta, ſpatio duodecim menſium à die, quo vendidit illam, redimere poteſt, & quidem quo tempore lubet, ſit etiam ipſo illo die, quo vendidit. Et quando redimit, omne pretium ſolvit, quod accepit, nihilque emtori detrahit. Nec cognatus redimere potuit illam, uti agros, ſed id ipſum venditori competebat, ſi tantum habere potuit; licuitque ipſi vendere bona, ut redimat illam: verum non licebat, pecuniam mutuo accipere, qua redimat. ——Si effluxis duodecim menſibus non redemerit, tunc abſolutè ejus erat, qui emerat.* Conf. *Henry Ainsworth. comment. in Levit.* XXV. *fol. m.* 159. Aliter autem domus in vico ſeu villa habebat, quæ ſequebantur naturam fundi ſeu agri. Secundum jus agrorum terræ illius æſtimator domus vicus. vid. *Auguſt. Varenii diſſert. de anno Sabbatic. edit. Roſtoch.* 1651. §. 29.

14. *Uti venditum alterum redimerent*] Hebræis non conceſſum erat, ut ad redimendum agrum ab alio mutuo acciperent pecuniam, vel alium venderent agrum; ſed ex propriis acquiſitis redimendus erat, teſte *Maimonid. in Jobel c.* XI. *ſ.* 17. cujus verba *Henry Ainsworth fol. m.* 159. adduxit ſequentibus: *From hence the Hebrewes conclude, that a man muſt redeeme it with his owne; for if he borroweth of an other to redeeme it with all; they hearken not unto him.* i.e. Concludunt hinc *Hebræi*, quod ager propriâ acquiſitâ pecuniâ redimendus, non ab alio mutuo accepta. Intelligunt autem Hebræi pecuniam poſt venditionem lucratam, quamobrem dicunt referente *Henry Ainsworth* ex *Maimonid. c.* XI. *ſ.* 17. *He that ſelleth a field of his poſſeſſion, and hath hath other fields, and ſelleth of them fields, enough to redeeme the field which he ſold; they hearken not unto him: for it is written: And found ſufficiency for the Redemption, that is, when he hath found ſome thing, which was not found with him, at the time of the ſale. Er durffte kein Geld von andern entlehnen, oder einen andern acker verſetzen, dieſen darmit einzulöſen; ſondern von dem erworbenen muſte Er ihn löſen.*

15. *Jubilæus*] Variè diſquiritur, unde annus Jubilæus nomen traxerit? Pauca

redimere nequiverat inops dominus. Jubilæorum ſolennia annus quilibet

Pauca itaque hic annotabimus. יובל à radice יבל, cui ſignificatio ineſt *confluendi*, & in conjugat. gravi aucta confluere faciendi, *copioſe* vel ſingulariter *adducendi*, cum qua ſignificatione conveniunt derivata, ſcil. id quod adducitur è terra יבול הארץ : quod perennes adducit & volvit aquas eſt אובל ſeu יובל quod educitur quaſi è corpore, ſive ſit verruca, ſive ulcus fluens eſt יבלת : quod adducebat agris quietem : ſervis libertatem : debitoribus cum pignore, dominium utile, & fundi pignorati poſſeſſionem, erat יובל ſeu Jubilæus in Iſraël, *ein allgemeines wiederbringungs Jahr*. Supponimus jam, quod cuivis ex inſpectione Concordantiarum patet, non reperiri expreſſam radicem יבל in Scripturis, ſed tantum in conjugatione tertia, quam Hiphil dicimus. Adducit quidem Buxtorfius vocem ויבל, quæ eſt *Judic.* 19. 21. & in lectione ſine ו, at in ſcriptione cum ו ſcil. ויבול. At litera י in hac voce non eſt Thematica, ſed tertiæ perſonæ futuri formativa, & adeò non præteriti radicantis : ſed Futuri Præteritum ſignificantis, docet id poſitus ו patachati, & reſpectus ad verbum ויביאהו, atque adeò radix hîc eſt non יבל: ſed qua conſonantes בול, quâ punctationem בלל, & implicitè planè ac ויבל בול, unde & ipſum ו in ſcriptione exſtirpare nec potuerunt nec voluerunt *Maſoretha* : dari enim vocabula שני פנים ſub duobus reſpectibus æqualiter à Spiritu Sancto intentis, atque adeò ſubordinatis, conſtat ex *Maſora*. Vid. *in eod. c.* v, 8. Quem reſpectum pulchrè expreſſit *R. David Kimchi*, dum ita ſcribit: ר״ל נתן להם מספוא שנקרא בליל שבללים למאכל השעורים והשבלת. Senſus, inquit, eſt dediſſe Ephraimitam illum aſinis Levitæ, ſicuti ſolemus jumentis, miſtum ſpicis pabulum: *Vermenget Futter*, בול בליל *nicht reinen gerſten oder habern*, cum quo convenit Targum : Projecit pabulum aſinis ejus. Concludimus ergo non dari expreſſam radicem יבל, nec confundendum בול cum יבל, licet analogiam in his vocibus, planè ac in aliis vel forma, vel tranſpoſita litera diſtantibus, mirabilem non negemus. *R. Salom. Jarchi ad c.* xxv. *Levit.* Jubilæum derivat à voce יובל, quæ arietem ſignificat, quia ſcil. annus Jubilæus clangore cornu arietis promulgari ſolebat. Quam ſententiam quoque *Maimonides in Exod.* xix. adducit, cujus verba Rabbinica Clar. *Chriſtian. Zoëga in diſſertat. Philol. de Buccina edit. Lipſ.* & Latina ſimul tradit hoc modo: *Quid ſignificat Jobel? Arietem ---- Traditur enim : dixit R. Akibba, cum in Arabiam iter facerem vocabant illi arietem Jobla.* Plures quoque opiniones in noſtris ad *Sigon. annotatis* proferuntur *pag. m.* 214. 215. Arietem itaque ſomniant in voce יובל *Chaldæi, Hebræi, Latini;* vid. *Targ. in Joſ. c.* vi. ℣. 3. *Aben-Ezra* & alii Rabb. in *Exod. c.* xix. *Buxtorf. in Concord.* Verum huic arieti opponimus unum arietem : Quæcunque ſignificatio derivati, nec cum ſignificatione radicis convenit, nec in Biblico Codice probari poteſt, non debet inferri, atque adeò nec alteri, quæ & cum radice & locis in Biblico Codice convenit, in nexu & fluxu ſignificationum præ-

libet quinquageſimus [16] reduxit, cujus initium à ſeptimo menſe Tiſri

ferri; Atqui ſignificatio arietis in Jobel eſt talis, E. & per conſequens nec fingi hîc debent arietes, nec Metalepſes. e.g. ab ariete ad cornu arietinum, ab hoc ad buccinam, inde ad annum Jubilæum. Objiciunt Rabbini & eos ſecutus *Buxtorſ. in Exod.* XIX. 13. ℞. Abſurdum eſt, Angelis cornua tribuere, & illas mirabiles buccinas angelicas, planeque Majeſtaticas, quas inflarunt ad glorioſam Dei manifeſtationem in Sinai, ex cornu Arietis fingere. Objiciunt cum illis *Chaldæi Joſ.* VI. 3. ubi reddiderunt, *buccinas cornu Arietis.* Verum unde & hic probabunt, illas expugnatrices Jerichuntis buccinas fuiſſe arietinas, &, ſi fuerint, id hic exprimi voce יבלים debuiſſet? quare non, uti rectiſſime *Lutherus: die ſieben Poſaunen des Hall-Jahrs?* buccinas Jubilæorum, ſeu quibus intimantur Jubilæi. Hanc quoque opinionem rejicit Anglus eruditus *Henry Ainsworth in Levit.* XXV. *fol. m.* 156. *edit. Londin.* quando in hæc prorumpit verba: *The Hebrew word ſignifieth neither* ram, *nor horn, but hath the name of carying, or leading-along. Job.* X. 19. *and* XXI. 32. *whereupon juball a ſtreame, or water-courſe, that runneth along, and carieth things with it. Jer.* XVII. 8. *Eſ.* XLIV. 4. *And thus R. Menachem on Levit.* XXV. *and the Zohar, derive the name Jobel, from jubal a ſtreame or water-courſe,* hæc *Ainsworth.* Conf. *Fuller. Miſcell. ſac. lib.* IV. *c.* VIII. *fol. m.* 194. *Critic. Sacr. edit. Francof. Maſius* Jobel & Latinum *Jubilum* à *Jubal* primo inventore Muſices derivat, de qua vid. annotat. ad *Carol. Sigon. lib.* III. *cap.* XV. *pag. m.* 215. alii aliter. Conf. *Rivet. cit. diſſert.* §. 6. ubi plura. *Dieter. antiquit. bibl. fol.* 221. *Quenſted. in antiquit. bibl. p.* 858. à *confluendi ſignificatione* derivatum vult יבל; quem vide.

16. *Quilibet quinquageſimus*] *Morinus Exercit. Bibl. pag.* 219. Jubilæum à radice in *Hiphil* הוביל *adduxit, reduxit*, in Scriptura admodum uſitata, unde יבל *proventus* derivat, & cenſet annum quinquageſimum inde dictum *Jubilæum*, quod unicuique proventum hæreditatis ſuæ apportaret & unumquemque in hæreditatem reduceret. Quo in ſenſu ſumſiſſe comperimur *Greg. Nazianz. Homil. de Pentecoſt. pag.* 262. & *Cyprian. de Spir. Sancto pag.* 437. Annorum ſeptimanæ apud Hebræos quinquageſimum faciunt, quem Jubilæum appellant, in quo decreto legis fit terræ remiſſio & ſervorum libertas & reſtitutio poſſeſſionum, quas eatenus diſtractio alienaverat. Itemque *Ambroſ. Apolog. David. c.* VIII. *pag.* 384. In lege habes, quia Jubilæus dicitur numerus quinquaginta annorum recurſus, celebrabilis admodum &c. Ipſe autem Deus Jubilæum inſtituit, nam recenſito anno Sabbatico, ſtatim ſubjicit ſolennia feſti Jubilæi, numeratis ſeptem Sabbathis annorum, ſive ſeptem annis ſeptem vicibus, hoc eſt anno quadrageſimo nono & quidem die decimo menſis ſeptimi, uti *Henry Ainsworth fol. m.* 156. annotavit, ita diſſerens: *That was the ſeventh ſeven, the ordinaire Sabbath and yeere of reſt, and the yeere following was the Jubile, even the fiftieth, ſo two holy yeers came together. Thus the Hebrew canons declare it:* teſte *Maimonide in Jobel cap.* X. *ſect.* VII. cujus verba

Tiſri [17] erat. Nulla tempeſtas tantum gaudium publicè excitavit. Non

verba Anglice tradita recenſet citatus author hoc modo: *The yeere of Jubile commeth not in the count of the yeeres of the ſeven, but the nine and fourtieth yeere is the Releaſe, and the fiftieth yeere the Jubile; and the one and fiftieth yeere beginneth the ſixe yeeres of the ſeven (following) and ſo in every Jubile.* Et iterum *R. Menachem* on *Levit.* XXV. *The nine and fortieth yeere it ſelf is the yeere of Releaſe: and after it is the Jubile in the fiftieth yeere.* Ita *Chaldæus: ſeptem*] *Schmita* i. e. ſepties ſeptem ſeu XLIX. anni, & poſt illos conſecrandus *Annus quinquageſimus* & ſolenni buccina intimandus in Iſraël. Quæſtio hîc gemina contra ſententiam *Pontan. Brit. in tract. de Period. Sabbatica* movenda. (1.) An primus Jubilæus fuerit Sabbaticus. (2.) An præcedens Jubilæus in Pentecoſte ſequentis Jubilæi ſumatur incluſivè, an excluſivè? Si prius, ſuppoſita quæſtionis prioris affirmativa & Jubilæo Pentecoſtali, omnis Jubilæus erit annus Sabbaticus. Si poſterius, Jubilæus annus Sabbatico erit immediatè proximus: Si Jubilæus ſit quadrageſimus nonus, & primus ſupponitur fuiſſe Sabbaticus: *Ibi*, omnis Jubilæus eſt annus Ante-Sabbaticus: *hic* rurſus Jubilæus eſt Sabbaticus. Si primus Jubilæus non non fuit Sabbaticus: ſed quinquageſimus, idemque in Pentecoſte Jubilæa ſecunda ſumitur incluſivè, rurſus Jubilæus ſecundus erit, Sabbatico proximus: Si excluſivè, Jubilæus erit centeſimus, adeoque inter Sabbaticum & Jubilæum primo intercedit unus annus civilis, inde biennium & ultra: adeoque primaria objectio *Pontani* de concurſu immediato duorum Sabbaticorum, & oritur inde à annonæ caritate (quam tamen anni præcedentis divina benedictio & ſponte natorum in Sabb. & Jubilæo communio minus & non niſi L. anno metuendam faciebat) non niſi ex hypotheſi incluſivè ſumti Jubilæi procedit: illâ ſublatâ ruit. Urgemus textum expreſſum, quem *Lutherus* optimè: *Ihr ſolt das funfftzigſte Jahr heiligen*, item: *das funfftzigſte Jahr iſt eüer Erlaſs-Jahr.* Urgemus intimationem Jubilæi, quæ fiebat X. die anni quinquageſimi &c. Et concludimus pro anno quinquageſimo excluſive. Inſtat *Pontanus.* I. complementum Jubilæi ſunt XLIX. anni. E. buccina non intimat annum Jubilæum inchoandum, ſed deſignat jam abſolutum, ſc. in quadrageſimo nono. R. (1.) Sicut complement. Pentecoſt. erant VII. hebdom. & tamen dies immediate ſequens erat ἡ ἡμέρα πεντηκ. ita illo licet ſuppoſito, tamen annus quinquageſimus incipiens eſſet Jubilæus. (2.) Falſum buccinam intimare Jubilæum jam abſolutum. (3.) Falſum XLIX. annus formaliter poni Jubilæi complementum. Ut igitur controverſiam hanc penitus enucleemus, ad *cap.* VI. remittimus lectorem, ubi plura.

17. *Menſe Tiſri*] Jubilæi celebritas exordium ſumſit ab anno veteri & Policito, cujus primus Menſis *Tiſri* eſt. Vid. *D. Ægid. Strauch. diſſert. de comput. Rabbin.* §. 8. *Varenii diſſert. de Jubil.* §. 19. Tkuphæ erat vel *civilis* vel *ſacra. Civilis*, quæ incipiebat à *Tiſri*, cujus neomenia ſingulari buccinarum clangore intimabatur. *Sacra*, quæ incipie-

 cipie-

Non enim modò locati rurſus in ſolido ſunt [18], qui prædia ſua antè alienaverant, ſed libertas quoque omnibus ſervis [19] eſt data [20]. Sed horum

cipiebat à menſe *Niſan* ſeu *Martio.* Ex his conſtat, duplicem apud Judæos fuiſſe annum ſeu anni computationem, quarum una, quæ vulgaris & politica dicebatur, ideò, quia Judæi ea in rebus utebantur civilibus, incipiebat à menſe תשרי, qui noſtro potiſſimum reſpondet *Septembri*, quo menſe mundi univerſi machina à Deo creditur creata; Altera, quæ appellatur Eccleſiaſtica, eò quod ejus uſus ſolummodo conſpiciebatur in rebus ſacris & Eccleſiaſticis, incipiebat à menſe Niſan, qui noſtro reſpondet *Martio*, quo menſe Iſraëlitæ Ægyptum egreſſi, conf. *Buxtorf. Synagog. Judaic. c.* XII. *Joſeph. lib.* I. *Antiquit. Judaic. c.* IV. *Selden. de anno Civili & Eccleſiaſt. edit. Londin.* Hinc *R. David Kimchi in* I *Reg.* VIII. inquit: Antequam egrederentur Iſraëlitæ ex Ægypto, *Thiſri* fuit primus menſis, quia in Thiſri creatus fuit mundus, poſtquam autem egreſſi ſunt Iſraëlitæ ex Ægypto in menſe *Niſan*, ipſe factus eſt initium menſium. Atque hinc factum, ut *Jubilæum* alii in *Niſan*, alii in *Thiſri* collocarint. Interim tamen communi ferè omnium ſententia anni Jubilæi promulgatio collocatur & conjicitur in menſem *Thiſri*, teſte *Maimonide in Jobel cap.* XIII. *ſ.* 10. cujus verba refert *Henry Ainsworth fol. m.* 155. *in Levitic.* hoc modo: *It is commanded to blow with the trompet, in the tenth day of Tiſri, that is Sebtember, in the yeere of Jubile.* i. e. *Præcepit Deus buccina clangere die* x. *menſis Tiſri in anno Jubilæo.* Conf. *diatrib. de cauſ. & origin. Feſt. Johann. Meyeri, edit. Amſtel.* 1693. *pag. m.* 411.

18. *Locati rurſus in ſolido ſunt*] De agris & fundis clarum & manifeſtum eſt. Dubium autem relinquitur, an debita etiam remiſſa fuerint? quod negare videtur *Maimonid. in Jobel. cap.* XI. *ſect.* XIX. quem citat ſæpe laudatus *Ainsworth fol. m.* 156. his verbis: *The ſeventh yeere is above the Jubile, in that the ſeventh yeere releaſeth debts of money, which the Jubile doth not.* i. e. *Sabbaticus præſtat Jubilæo, quod Sabbaticus remittit debita, Jobel non remittit.* Verum ſimpliciter affirmamus, Jubilæum attuliſſe non tantum remiſſionem ſervitutum & bonorum alienatorum, ſed etiam immunitatem ab obligatione debitoribus, ſive gratuitam debitorum omnium remiſſionem. Hinc *D. Varenius ad Levit. pag.* 162. Ad vocem præconis, inquit, libertatem ſonora buccina proclamantis, reddebatur unuſquiſque (ſive debitor, ſive ſervus) poſſeſſioni ac familiæ ſuæ, & ſublata per σεισάχθειαν inæqualitate, quam mala fortuna induxerat, reſtituebatur in integrum. Confer *D. Quenſted. Antiquit. Bibl. pag. m.* 859. alioſque.

19. *Omnibus ſervis*] Servi duplicis generis fuerunt apud Hebræos, vel *ſervus Iſraëlita*, vel *ſervus Cananæus* ſeu *gentilis. Servus Iſraëlita* duplici modo ſervus fit, vel quia *Synedrium* ipſum vendidit, vel quia vendidit ſeipſum. *Synedrium Iſraëlitas* in ſervos vendit, quando furtum commiſerunt, nec ſurreptum iterum per retributionem reſtituere valent; ſervos autem tales non niſi Iſraëlitis vendunt, non autem gentilibus. Lex illa extat *Exodi* XXI.

horum nihil fieri ante decimam ejus menſis lucem potuit, quæ jejuniis

xxi. quam *Ababanel* per paraphraſin ita exhibet: *Jus* ſervi Hebræi hîc memorati, illius eſt, quem vendidit Magiſtratus; ſi nihil ipſi ſit ſcil. ad penſandum id, quod furatus eſt, tunc vendetur pro furto ſuo. Hîc enim eſt, qui ſervit ſexennium, & ineunte anno ſeptimo egreditur liber ex ſervitute ſua, gratis vult dicere, ut non reluat hero ſuo emtionis pretium, quod pro ipſo expendit, neque partem illius. (*Henry Ainsworth in Exod. fol. m.* 79. reddit: *Without money, or moneys worth*) At enim qui à ſemet ipſo venditur, habet poteſtatem ſemetipſum vendendi in annos plures paucioreſque, pro ſuo arbitrio, & propterea anno ſeptimo non exit omninò, ſed demum, cum completi fuerint anni ipſius, aut ſi in illos inciderit Jubilæus vel moriatur herus: nam tunc exibit in medio annorum ſuorum, &c. Confer *Maimonid. in Miſchn. tract. de ſervis cap.* ii. *ſect.* ii, iii. De ſervo autem *Cananæo* & ancilla *Cananæa* dictum eſt *Levit.* xxv. ſervient omnibus diebus ſuis & hæreditario jure poſſidebitis eos cum filiis veſtris. Ut igitur clariora hæc ſint, operæ pretium eſſe duximus, expendere *ſubjectum*, *cauſam impulſivam*, *efficientem* & *effectum* ejus. Subjectum ratione originis ſit *Hebræus*. Notandum autem quod עבר עברי ambiguum ſit, ut obſervat *R. Salomon*, qui ambiguitatem explicatione tollit: *Utrum Servus qui eſt Hebræus? aut qui non eſt, ſed ſervus Hebræi, ſervus Cananæus: quem accepiſti ab Iſraëlita? atqui de eo dicit, ſex annos ſerviet. Quid autem confirmem illo*, (*Levit.* xxv.) *& hæreditario jure poſſidebitis eos*, (cum eadem queat afferri diſtinctio) *ſi à gentili acceperitis; ſed ſi ab Iſraëlita, exibit poſt ſex annos. Doctrina mens. eſt, ſi vendatur tibi frater tuus Hebræus.* Non igitur in עבר עברי eſt constructio duorum ſubſtantivorum, quorum poſterius genitivo caſu reddendum, *Servus Hebræi*, ſed conjunctio ſubſtantivi & adjectivi, *Servus Hebræus*. Hebræus autem ille non eſt alius, quàm Iſraëlita. *Aben-Ezra: Ecce*, inquit, *in tota Scriptura non invenimus vocabulum Hebræus uſurpatum, niſi de filiis Jacobi*. Eſt igitur ille de quo agimus gente Hebræus, natalium jure ejuſdem cum hero dignitatis. Unde obſervat *Maimonid. tract. de ſervis cap.* i. *ſect.* 9. cujus verba *Henry Ainsworth. fol. m.* 161. in *Levit.* xxv. adducit, in omnibus ferè æqualem fuiſſe ſervum hero. Verba ita ſonant: *Every Hebrew ſervant or handmaid their maſter is bound to make them equall to himſelf in meat, in drinke, in clothing in dwelling as it is ſaid* (Deut. xv. 16.) *becauſe he is well with thee; ſo that thou maiſt not eate white bread, and eate browne bread; or thou drinke old wine, and he drincke new; or thou ſleepe on a fetherbed, and he ſleepe on ſtraw &c.* Hæc ipſa verba adducit *Jacob Alting in diſſert. Academ. diſſert.* iv. *pag. m.* 216. *edit. Gröning.* 1671. Servum Hebræum aut ancillam Hebræam tenetur herus ſibi æquare in cibo & potu, in ſtrato & domicilio; hinc dixerunt: quiſquis emit ſervum Hebræum, idem facit, ac ſi emeret ſibi ipſi herum; debet enim cum ipſo more fratrum agere, ſicut dicitur *Levit.* xxv. 46. & in fratres veſtros, filios Iſraëlis. Nihilominus

juniis atque expiationum feſto ſacra erat. Interea temporis per novem nus ſervum illum oportet ſemetipſum more ſervorum agere in illis miniſteriis, quæ ipſi, hero ſuo præſtat. Nunc progredimur ad *Statum* ſeu *Conditionem*, ut ſcil. ſit *ſervus*. Duplici autem via Hebræus ſeu Iſraëlita in ſervitutem redigebatur, *alienâ* vel *propria voluntate*, teſte *Maimonide de Servis. cap.* I. Servus Hebræus, de quo Lex loquitur, eſt Iſraëlita, quem vendiderunt Magiſtratus invitum, aut qui ſemetipſum vendidit ſua ſponte. Aliena voluntate venundatum ſic ibidem deſcribit: Fur cui nihil ſuppetit ad penſandam ſortem, Magiſtratus eum vendunt: Neque quiſquam reperitur, inter Iſraëlitas, quem vendant Magiſtratus, præter ſolum furem. *Idem in tract. de furto cap.* III. ſcribit: Si fur nihil habeat, nec fundum nec mobilia bona, Magiſtratus vendunt eum, & pretium ejus dant pro damno. Vir venditur pro furto ſuo, ſed non mulier, &c. Ubi iterum duo examinanda veniunt: unum, quod neget, mulierem vendi ob furtum: Alterum, quod affirmet, neminem à Magiſtratu vendi niſi furem; quæ tamen aliter ſe habere videntur, quod pluribus ex Rabbinorum ſcriptis probavit prælaudatus *Jacob. Alting. l. c. pag. m.* 217. Propria voluntate venditio ad ſervitutem *bifariam* fiebat. Primo, ſi quis ſemetipſum vendat: de hoc modo *R. Maimonid. de ſervis cap.* I. ſcribit: *Iſraëlita, qui ſupra modum pauper eſt, poteſtas ei data eſt, ut ſeipſum vendat, quod dicitur Levit.* XXV. *Cum frater tuus attenuatus fuerit apud te, & vendatur tibi.* Addit cauſas venditionis: *Non eſt permiſſa venditio ſui ipſius, ut reponatur pecunia illa, aut ut emantur pro ea merces, vel ſuppellectilia, aut ut eam det ſuo creditori: ſed tantum ſi ea indigeat ad veſcendum: neque cuiquam licet ſeipſum vendere prius, quam nihil penitus ipſi ſuperſit, ne quidem tegumentum, & tunc demum vendet ſeipſum.* Conf. pluribus citat. *Alting. pag. m.* 220. Secundo ſi quis vendat filiam. *Maimonid. cap.* IV. ſcil. minorennem, puberem verò vendere non poteſt pater; vid. *Otthon. Lexicon. Rabbino-Philolog. pag. m.* 597. Quidam etiam *ſervi* erant, qui vocantur עברי מלוג *ſervi uſuarii*, nam ipſorum opera & officio Dominus quidem uti poterat, ipſi vero illos divendere non licuit, aut alienare. *Jevamot. fol.* 66. 1. Alii vocantur עברי צאן ברזל, quia maritus eos ſic ſuſcipiebat, ut ſi morirentur, ipſe teneretur certa pecuniæ ſumma in literis matrimonialibus deſignatâ, eos redimere, eamque uxori pro iis ſolvere, ita ut illi tanquam ferrum uxori integri manerent. vid. *Bava Kama fol.* 89. 1. *Cl. Coccej. Sanhedr. fol.* 96. Ita etiam *Servi Regis. R. Salom. Gen.* XV. *Servi Sacerdotum. Kethubboth fol.* 57. 2.

20. *Libertas data*] Viſis ſervorum generibus, eorum libertatem cognoſcemus, ubi merito quæritur, an omnibus his ſervis libertas data fuerit? *Dietericus in Antiquitatibus Biblicis* loco ſupra citato aſſerit; non omnibus libertatem conceſſam eſſe, excipitque ſervos, qui non ex Hebræis fuerunt. Erant etiam ſervi, quorum auris ſubulâ perforata ab hero fuit, in teſtimonium ſervitutis. Ritum hunc nobis prolixe deſcripſit *Jacob Alting.* in

vem integros dies agitata publicè quædam veluti Saturnalia [21] ſunt, de quibus Rabbi Maimonides illud refert, quod ſcitu dignum judicavimus. Ait ille in Halacha Schemitta Veiobel cap. x. מראש השנה

in diſſert. philolog. de aurium perfoſſione p. 225. *ſeq. edit. Gröning.* & hi anno Sabbatico non liberari poterant, interim tamen Jubilæo. Opinionem itaque probare videtur ex Scriptura Sacra, ubi *Levit.* xxv. conſpicitur vocabulum לעולם *in ſeculum* & Anglus legit *for ever*, & *Henry Ainsworth. fol. m.* 162. *in Levit.* ita explicat: *they* and their *childern after them are bondmen.* Manet igitur Servus in conditione ſua priore, quam mutare fuiſſet integrum; & manet citra ſpem certam finiendæ unquam ſervitutis. De quo poſteriore ut conſtet, venit examinanda vox לעולם, qua terminus definitur. R. *Salomo* in hæc prorumpit verba: *Utrum uſque ad Jubilæum, an non, ſed in ſeculùm ſimpliciter? Doctrinæ mens eſt, Levit.* xxv. 10. *Unusquiſque ad familiam revertetur; indicat quinquaginta annos vocari* עולם *Seculum.* Neque tamen hoc vult, ut ei ſerviat totos 50. annos, ſed ſervit ei uſque ad Jubilæum, ſive propinquus, ſive longinquus ſit. Verum huic aſſentiri non poſſumus. Nam (1.) quo teſtimonio conſtat, ſpatium 50. annorum dici עולם ſeculum: cum de vocis uſu controvertatur in textu? Deinde quid commune habet Jubilæus cum hac lege, quæ aliquamdiu ante lata eſt, cum nulla adhuc eſſet annorum Sabbathicorum vel Jubilæorum notitia aut revelatio? Non *Aben-Ezræ*, qui dicit, vocabulum עולם ſignificare *tempus*, quia non exhaurit ejus ſignificationem. Nam tempus ſignificat, cujus uterque vel alteruter ſaltem terminus occultus eſt; ſic æternitas vocatur עולם *Pſalm.* 90. Ita etiam *finitum tempus*, cujus terminus in obſcuro eſt, uti *Kimchius in Lexico* illud Pſalmi 119. לעולם explicat per כל ימי חיי ubi terminus incertus. Quapropter ſervitus illius non definitum, ſed indefinitum terminum involvit, & complectitur vitam tam ſervi, quàm heri, nam mors ſolvit ejus ſervitutem. Duas igitur cauſas ſolvendæ hujus ſervitutis agnoſcit, *Jubilæum* ſcil. & *mortem heri & ſervi:* uti pluribus ex *Rabbinis* docuit cit. *Alting. pag. m.* 230. 231. Concludimus ergò Servum, cujus auris ſubula perforata, non potuiſſe in libertatem aſſeri anno Sabbatico, attamen anno Jubilæo. vid. antiq. bibl. *D. Quenſtedii pag. m.* 857. *Servus Cananiticus* autem poteſt acquirere libertatem vel liber fieri בכסף: argento, vel בשטר literis, ut quando Dominus ipſi ſcribit *libellum libertatis*, cujus ſumma eſt: Ecce jam tui juris es, Nihil mihi eſt tecum: vel decurtatione membrorum. Vid. *Ottonis Lexicon Rabbino-Philolog. pag. m.* 597.

21. *Saturnalia*] *Varro* lib. v. de LL. dicit, Saturnalia nomen habere à *Saturno*, quod ei in menſe Decembri, quo dies feſtus celebratur. Olim unus tantum Saturnaliorum dies feſtus erat, iſque communis cum Ope. Nam utraque *Opalia* & *Saturnalia* incidebant in diem xiv. *Kal. Jan.* quod teſtatur *Macrob. lib.* 1. *c.* x. *p.* 195. Quo cognito illud *Suidæ* facile intelligimus: Saturnalia feſtum celebratum *Saturno & Matti* Deûm. Sed *Varro lib.* v.

de

ראשנה עד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהן ולא משתעבדים לאדניהם ולא השדות חוזרות לבעליהם אלא עבדים אוכלין ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם: כיון שהגיע יום הכפורים תקעו בית דין בשופר נפטרו עבדים לבתיהן וחזרו שדות לבעליהן: *Ab initio anni uſque ad diem expiationum neque dimittebantur ſervi, neque ſerviebant dominis ſuis: ſed nec agri reſtituebantur. Quid igitur? edebant, bibebantque ſervi, atque hilares erant, & coronam quiſque capiti ſuo impoſuit. Mox, cum dies expiationum veniſſet, Senatores Sanhedrin tubis clanxère, atque è veſtigio liberi abierunt ſervi, & reddita dominis prædia ſunt.*

de LL. videtur huic ſententiæ adverſari, qui ait: *Saturnalia* dicta à Saturno, quod eo die feriæ ejus, ut poſt tertium diem OPALIA Opis. *Pigbius* hæc conciliat & dicit: quæ de communione dierum prædicta ſunt, pertinent ad Coſs. tempora & priſcam Rempublicam. Poſtquam verò *Cæſar* Calendarium correxit, menſi *Decembri* duos adjecit dies. Itaque Saturnalia non amplius XIV. die, ſed à XVI. die menſis *Decembris* numerata fuiſſe: quam feſtorum correctionem inſpexit *Varro:* ideò feſti diem ad faſtos *Cæſaris* aptavit. Unus ergò *Saturnaliorum* dies ad *Cæſarem* permanſit, qui duos alios adjecit, ut ita tres feriarum dies haberentur. Et hoc poſtea *Auguſti* legibus cautum fuit, ut triduum ſervarentur *Saturnalia*. Quis quartum addiderit diem? incertum eſt. *Lipſius lib.* I. *c.* III. *pag.* 487. *Saturnal.* Quintum diem adjecit ut *Caligula* teſte *Suetonio*, qui ait in *ejus vita c.* XVII. *pag.* 141. ut lætitiam publicam in perpetuum augeret, diem adjecit *Saturnalibus*, appellavitque JUVENALEM. *Dio Caſſ. lib.* LIX. Saturnalia per dies quinque celebrari juſſit. Et quamvis quintus dies poſt Caji cædem abolitus fuerit, reſtituit tamen eum *Claudius*, teſte eodem *Dione lib.* LX. *Saturnalibus* quintum diem à *Cajo* inſtitutum, poſteaque omiſſum reſtituit. Primus qui inſtituit *Saturnalia Tullus* fuit, nam cum in bello adverſus *Sabinos* diu æquo certaretur Marte, *Tullus* prætenſis ad cælum manibus votum Diis ferit, ſi illo die *Sabinos* vinceret, *Saturno* & *Opi* ſolennes ſe inſtituturum ferias: quas *Romani* quotannis poſt collectas terræ fruges celebrare ſolent publicè. In hoc feſto *Saturnaliorum* mos erat *Romanis* præbere ſervis convivium, ſic, ut ipſi Domini officia ſervorum ſubirent. *Dio Caſſ. lib.* LX. *pag.* 677. ait: Mos eſt Saturnalibus, ut id feſtum habitu Dominorum ſervi celebrent. *Athen. lib.* XIV. *pag.* 639. Et refert *Lipſius lib.* I. *c.* II. *pag.* 484. *Saturnal.* quod ſervi in iſto feſto uſurariam quandam libertatem habuerint, imò quodammodo iis jus datum fuerit ſupra ipſos Dominos, cum quibus mutabant ipſam veſtem. Saturnalibus habitum ſervilem ſumentes feſtivè agunt. Et ita ad menſam ſedebant ſervi Dominis miniſtrantibus. Veſtis autem, quam ſumebant Servi, erat *Cænatoria*, quæ non geſtabatur publicè extra domum. *Lipſius dict. loco pag.* 486. Quapropter narrat *Dio* in vita *Hadria-*

ni tanquam rem novam, quod *Fronto* nobilis Orator *Turbonis* tribunal adierit in Convivali veſte. Deinde ceſſabat *Senatus*, neque convocari poterant Patres, neque judicia ulla peragi. *Sueton. in vit. Auguſt. c.* 32. *pag.* 57. ideò nec *Cauſidici* in forum ventitabant, *Martial. lib.* VII. *epigr.* XXVII. vid. *Rader. pag.* 506:

Sic fora mirentur: ſic Te pallatia laudent,
Exeolat & geminus plurima palma fores:
Otia dum medius præſtat tibi parva December
Excipe, ſed certa, quos legis, aure, jocos.

Porrò in Conviviis ſibi invicem mittebant munera. *Roſin. lib.* IV. *c.* XIV. *p.* 47. *Antiquit. Roman.* Saturnalibus crebra convivia agitabant, & mittebant ſibi invicem tum alia munera, quæ Saturnalia dicebantur: tum etiam Cereos, vel eam ob cauſam, quod Saturnum luminibus accenſis colerent, vel ut ſignificarent, hoc Principe ab incomi & tenebroſa vita, quaſi ad lucem & bonarum artium ſcientiam, editos eſſe. vid. *Lipſ. lib.* I. *c.* V. *pag.* 488. & *ſeq. Saturnal.* Conf. *Joh. Meyer. diatrib. de feſtis. pag. m.* 411.

Cap. III.

Amplius de duplici cauſa legis agrariæ dictum. Ex latifundiis quàm crebræ mutationes rerum. De Romanâ republica. Lex Stolonis. Quibus artibus veteres Hebræi ſe ſuſtentaverint. Quàm cautè legiſlator providerit, ne eæ desererentur. Leges divinæ de ruſticatione & re pecuaria.

Verum age, dicamus de legis agrariæ utilitate, quam Moſi propoſitam fuiſſe ſuprà retuli. Sanè quod è duobus prius eſſe dicebamus, interfuit reipublicæ, ne in poſſeſſiones optimè poſitas diviſaſque paucorum avaritia irrumperet. Fermè enim egentiorem quemque ditior aliquis pretio expellit: atque is, dum fura in immenſum ſpatiis ſupervacuis extendit, alios neceſſariis excludit. Ex quâ causâ inceſſere interdum rerum converſio ſolet. Ita enim eſt profectò: plena hoſtibus ea reſpublica eſt, in qua cives plurimi, poſſeſſionibus avitis nudati, priſcas fortunas votis expetunt. Hi odio rerum ſuarum mutari omnia ſtudent, neque in eâ conditione, cujus eos pœnitet, diutius quàm neceſſe ſit, manent. Ac Romæ quidem, cum primores patrum omnia ad ſe trahebant, prope ut ſinguli poſſiderent trecentorum civium agros, lege Stolonis cautum fuit, ne quis plus quingenta jugera haberet. Sed ſtatim evagata rectum ordi-

Digitized by Google

nem fraus eſt. Primus enim ipſe Stolo ſanctiones ſuas violavit damnatuſque eſt, quod mille jugerum cum filio tenebat, quem ob hoc emancipaverat. Et poſtea, quàm plurimi cives diversâ arte callidi ſententiam legis circumvenerunt. Aliis enim ad emendum agrum ſubmiſſis, ipſi poſſederunt. Vidit iſtæc, & ſtabilire legem conatus eſt C. Lælius, inſigni ſapientia vir & Africani Scipionis maximus amicus: ſed impar adverſantium factioni, cum in contentiones diſcordiaſque iretur, ab incepto deſtitit. Ita in ævum erupit licentia, neque occupandi agros modus fuit. Ac tandem ſanè eò deventum eſt, ut pauci quidam totam Italiam vicinaſque provincias, velut proprium patrimonium, tenerent. Hujus rei teſtimonia recitare, quæ plurima ubique extant, nihil nunc neceſſe eſt. Altera, quam attigimus, legis agrariæ ratio fuit, quod ſummus Moſes relangueſcere civium animos, eorumque remitti virtutem noluit. Etenim, cum de majoribus eorum illuſtriſſimus quiſque paſtoritiam vitam vixiſſet, atque in agris verſatus fuiſſet in aliquo opere faciundo, omninò omnium vitiorum atque incommodorum una cautio fuit atque una proviſio, uti ne poſteri aliquando ea ſtudia deſererent, quæ & multùm homines locupletant, & principia habent eadem, quæ mundi ſunt. Sanè verò nimis citò deſerta ea ſtudia neglectaque fuiſſent, ſi lex omnia coëmere omnibus, atque agros adjicere agris permiſiſſet. Ita enim fit plerumque; qui tot paſcua tamque latos fundos ſine modo tenent, honeſtiſſimi laboris munia, aliis quæ committunt, obire ipſi faſtidiunt: & ut plurimùm, qui operam illis locant, peregrini ignotique coloni ſunt, & mancipia ære empta. Ipſa plebs civium, aliena rura colere indocilis, ex agris intra muros correpit, urbanas res ut uſurpet. Ibi in otium ſe transdit, corrumpiturque, & arte molli atque illiberali inertem vitam tuetur. Profectò, ex quo tempore Romani proceres, iique haud multi, ſua rura fecêre, quæ plurium fuerant, ingens ruſticationis oblivio non cives modò, ſed omnes liberos homines cepit: qui enim agri Curios, Fabricioſque & Catones viderant, vinctis foſſoribus colebantur, & compedibus ſonuêre. Conqueritur Marcus Terentius Varro in libris de re ruſt. magnanimos Romuli nepotes *non in ſegetibus amplius & vinetis, ſed in theatro & circo manus movere*. Jam enim falcem & aratrum reliquerant, qui olim *annum*, inquit, *ita diviſerant, ut nonis modò diebus urbem adirent, reliquis ut rura colerent*. Ita deſcitum à majorum inſtitutis eſt; quæ dum ſervabant, utrumque ſunt conſecuti,

cuti, ut & agros fœcundiſſimos haberent, & ipſi eſſent quàm optimè animati. His malis tantis talibuſque, quæ rempublicam, ceu quædam peſtes, invadunt, benè atque ſapienter obviam ivit conſultiſſimus rerum divinarum humanarumque Moſes, cum redemptionum privilegia, atque inſuper jura ſancivit Jubilæi. Non habuit autem ullam iniquitatis ſpeciem iſtæc lex; neque fraus [1] omninò fieri emptoribus potuit: ſervata enim profectò ſemper in agrorum venditionibus ratio Jubilæi fuit, &, ut ille propius longiúſve aberat, ita pretium dependebatur majus minuſve. Hoc illud eſt, quod in Levitico, capite XXV, dicitur: *Cum vendideris aliquid proximo tuo, aut cum emeris à proximo tuo, ne circumvenite alter alterum. Secundum numerum annorum, à Jubilæo eme à proximo tuo, & ſecundum numerum annorum, quibus fruges provenerint, vendat ille tibi. Pro multitudine annorum auge pretium emptionis, & pro paucitate annorum minue pretium emptionis. Nam numerum proventuum ille vendit tibi. Ne igitur decipite alter alterum.* Quod ſi verò ante Jubilæum redimere fundos [2] ſuos dominus

1 *Neque fraus*] In contractibus omnis fraus abſit, id quod Deus loco citato prohibet, dicens: Nemo defraudato fratrem ſuum; cui calculum addit *jus naturæ*, per quod æquum eſt, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri debere locupletiorem, has quoque condemnat Chriſtus ex *Republ. Jud. Luc.* VI, 35. Confer *Auguſt. Varen. Diſſ. Philol. de Jubilæo.* §. *m.* 32. Anglus reddidit, *not oppreſſe, or not vexe, not make a prey.* Ad quæ verba *Henry Ainsworth fol. m.* 157. in *Levit.* 25. *This Moſes here ſheweth to concerne both buyer and ſeller: ſo that if a man ſold too deare, the buyer was oppreſſed; and if a man bought a thing too cheape, the ſeller was oppreſſed.* Utraque pars fraude lædi poterat, & læſio hæc inſtar rapti habebatur. Conf. *Hottinger.. de Jure Hebr. leg.* 237. *pag. m.* 354. *ſeq.*

2. *Ante Jubilæum*] Jus redemturæ etiam extra Jubilæum permittebatur, ſed habita ratione contractus & proportionis interuſurii, ſi venditori ſit לאל ידו, at in Jubilæo plenariè, & vel *δωρεάν*. Audiamus Canonem Rabbinorum, quem *Henry Ainsworth ex Maimonid. in Jobel. cap.* XI. *ſect.* 9. 10, 12. *fol. m.* 157. *in Levit.* adducit his verbis: *Who ſo ſelleth his field, he cannot redeeme it till after two yeers, becauſe it is ſaid, according to the number of the yeeres of the revenues, he ſhall ſell unto the. Yea thoug he that bought it would conſent, yet he may not: till after two yeers from the ſale thereof. And the buyer muſt eat two revenues of two yeeres and afterward it may be redeemed. Therefore if the ſeventh yeere be one of the two yeeres, or if it be a yeere of blaſting or meldew, it is not reckned in the number. And if he buy it one yeere before the jubile, he eateth of it the ſecond yeere after the jubile, for it is written the yeeres of the revenues.*

Digitized by Google

nus cuperet, pariter conſtitutum ſummâ æquitate fuit, ut de pretio, quod reddendum erat, tantum retineretur, quantum è fructibus [3] emptor percepiſſet. Quibus quidem rebus planè effectum eſt, ne aut damnum ex poſſeſſionum reſtitutione quiſquam ſentiret, aut facilè ex civium animis vetera ſtudia, honeſtiſſimæque artes exoleſcerent. Utique illud dubitari non poteſt, qui populus qualiſque fuerit, cui diſciplinam & inſtituta Moſes præſcripſit. Ex tot enim, quas tulit, legibus, cum pleræque ceremonias religioneſque & juſti injuſtique præcepta continerent, cæteræ, quæ ad facultates rerum copiaſque, atque ad ea opera pertinent, ex quibus aliquid acquiritur, omnes ejuſmodi ſunt, ut de ruſticatione aliquid ſingulare tradant. Quam ſollicitè in Pentateucho docetur populus, quando requiem [4] terræ dare, & intermittere ſementem oporteat; quid in meſſi-

3 *Quantum è fructibus*] Rem ita explicabimus ex *Maimonide in Jobel. cap.* XI. *ſect.* 5. Decem ſint anni uſque ad Jubilæum, & aliquis venderet agrum, acciperetque pro illo ab emtore centum thaleros; & poſtquam emtor de fructibus biennium vel tres annos comediſſet, licebat venditori, ſi vellet, redimere agrum, tenebaturque ſolvere LXXX. vel LXX. thaleros, alterque tenetur reddere agrum. Sin vero ſex annos comediſſet de frugibus, reddebat emtori XL. thaleros, & alter reſtituebat agrum. Sin vero non redimeret & emtori uſque ad Jubilæum relinqueret, tunc abſque pretio ad proprietarium redibat. Sic etiam de ſervo res habebat, teſte *Maimonid. de ſerv. cap.* II. *ſect.* 8. notanter, *ſine pretio*, dicitur. Ne igitur in univerſum inutiles eſſent proprietates, ſemper abſcedente uſufructu, placuit ſapientiſſimo Legiſlatori in Republ. Iſraëlis uſumfructum longiſſimi temporis exſtingui in anno Jubilæo & ad proprietatem reverti, ut *ſacratiſſimi Juſtin.* verbis hoc quodammodo exprimamus ex *Inſtit. de Uſufr.* §. 2. *&* *l.* III. §. 2. *ff. de Uſufructu* & *quemadm.* quis utatur, fruatur: ſicut aliàs de jure Civili Uſusfructus privatus vel capit. diminutione vel morte Uſufructuarii & cum perſona extinguitur, ibidem *l.* I. *de ſervit.* vel ſi publicus, & vel municipio vel collegio, quod nunquam moritur, legatus, centum annis exſpirat per. *l.* LVI. *ff. de Uſufr.* *&* *l.* VIII. *de Uſ. & Uſufr.* legato.

4. *Requiem terræ dare*] Vid. *Levit.* XXV. ℣. 4. Ita *Exod.* XXIII. ℣. 11. mandat, ut terra requieſcat quolibet ſeptimo anno: Rabbinorum ſententias vide in Jure Hebræorum *Hottingeri pag. m.* 84. *edit. Tigur.* 1655. Pari modo refert cit. autor ex *Rabbinis* legem *pag. m.* 137. aſſerentem, quod anno ſeptimo agrorum cultura ſit intermittenda, verba hæc ſunt: Explicant de anno ſeptimo, de quo injunctum nobis eſt, ne quicquam in eo laboremus in cultura agri. Diſtinguunt autem Hebræi inter ea, quæ anno hoc ſeptimo ad cultum terræ conferre prohibentur ex præſcripto legis, ut ſunt *ſere-*

Digitized by Google

meſſibus [5], inque vindemiis [6] ſervandum ſit; quoto anno fructum capere

ſerere, *putare*, *metere*, *vindemiare*; & inter reliqua, quæ Rabbinorum interdicto ſunt fugienda, ut *ſtercorare*, *fodere*, *arborum ſtolones amputare*, *vermes ſuppoſito fumo extinguere*. Vid. *Henry Ainsworth in Exod. cap.* XXIII. *fol. m.* 92. *Hottinger. jus Hebr. leg.* 69. *pag. m.* 86. Rationem Præcepti de anno intermiſſionis *Maimonid. Mor. Nevoch. par.* III. *cap.* XXXIX. proponit, affirmans, data eſſe illa præcepta propter miſericordiam erga homines omnes in univerſum illorumque reſpirationem, juxta illud *Exod.* XXIII, II. *Levit.* XXV, 6, 7. & ut Terra ita deſerta & relicta tanto uberiores fructus proferat: Partim in ſpecie in gratiam ſervorum & pauperum, in remiſſione argenti & manumiſſione ſervorum: Partim ad conſervationem ſuſtentationis & victus hominum perpetuam &c. *Abarbenel in Leg. fol.* 268. 3. illam ejus rationem, ut terra uberiores fructus proferat, rejicit. Sic enim inquit: Si lex de eo fuiſſet ſollicita, quod vires terræ debilitentur, pro aſſidua agricultura, ideoque neceſſe foret, ut quieſceret, difficultas oritur, cur anno ſexto debuerit proventum dare in tres annos? qui ſunt annus ſeptimus Schemittæ & annus, qui eum ſequitur ex Jubilæo, & annus, qui eum excipit, qui ſunt tres anni. Si verò ratio *Maimonidis* procederet, Deus populum ſuum non mulctaſſet captivitate propter intermiſſionem annorum Sabbaticorum, ſed puniendus fuiſſet colens agrum, quod eſſet maledicta terra ejus propter ipſum. Ipſe ergo alios horum præceptorum fines oſtendit, quorum primum fluere dicit ex literali ſenſu verborum: Quoniam duo beneficia maxima mundo Deus conceſſit, primo *Creationem* totius univerſi, quo omni rei dedit naturam ſuam; ſecundo *legem divinam*, quam dedit populo, eo fine Deum Iſraëlitis præcepiſſe, ait, ut facerent in cultura terræ & annis duo, quæ hoc in memoriam vocarent & ſignificarent. Primum eſſe *Schemitta* ſive intermiſſionem agrorum, quæ deſignet univerſorum creationem, quod ſex diebus Deus omnia creaverit & ſeptimo quieverit; ita & *Schemitta* in ordine terræ & culturæ oſtenderet Sabbatum Creationis. Hoc eſt. quod dicitur *Levit.* XXV, 4. שבת ל"ה שבת שבתון Sabbatum ceſſationis eſt, Sabbatum Domino. Vocatur etiam Sabbatum terræ, quandoquidem requies anni denotat ſeptimum diem in opere Creationis, quia eo Deus quievit ab omni opere ſuo. Vid plur. *Joh. Meyer. diatrib. de feſt. pag. m.* 386. *Henry Ainsworth. in Levit. cap.* XXV. *fol. m.* 154. *edit. Londin.* Secundum in anno Jubilæo obſervandum. Vid. *Meyer.*

5. *In meſſibus*] Expreſſa lex habetur in Scriptura de meſſe, *Levit.* XIX. *capit.* ℣. 9. & *cap.* XXIII. 22. Ubi potiſſimum tria dona pauperibus relinquebantur de frugibus in agris, videlicet *ſpicilegium*, & *oblivioni datus manipulus* vel culmus, & *angulus agri*, docente *Maimonide in Hilcoth Mattenoth anijmi. cap.* I. §. 7. & *Miſchn. Terumoth c.* IX. §. 2. Conf. *Excell. Theodor. Daſſov. LL. OO. Prof. Celeberrim. in Diſſ. de rebus in agris derelictis. edit. Witteb.* 1696. Cujus duct-

capere ex vinea fas ſit? Ad hoc, qua ſeveritate interdicitur, ne diverſa ſemina [7] uni agro mandentur; tum ne admiſſura animantium [8] fiat,

ctu ſpicilegium ita deſcribimus, quod fuerit id, quod tempore meſſis è falce exciderit, aut quod è manu laberetur, cum colligerentur ſpicæ, ſi ſcil. una vel duæ eſſent ſpicæ, ſi verò tres ſimul exciderent, ad patrem familias pertinebant. Quod autem cadebat poſt falcem, vel poſt manum, licet unica eſſet ſpica, non pertinebat ad ſpicilegium; Interim ſi quis ſpicas evelleret, & aliqua ex manu excideret, ad ſpicilegium referebatur, ut ſcribit *Maimonid. l. c. c.* IV. §. I. *ſeqq. fol.* 79. *p.* 2. ubi varios ſimul attingit caſus; v. g. ſi ſpicilegium cum ſpicis patris familias commixtum eſſet, diſſipante ſpicas vento, de quolibet agro, in quo ſeminari corus poterat, pauperibus loco ſpicilegii dabantur cabi quatuor; plura videri poſſunt in diſſertat. Excell. Daſſovii, ubi §. 4. de manipulis oblivioni datis agit, & hanc materiam à citato §. *uſque ad* 22. §. erudite pertractat, §. 23. de culmo inter metendum non reſecto, & §. 24. *ſeqq.* de angulo agri pauperibus relinquendo. Conf. *Othon. Lexic. Rabbin. Philolog. pag. m.* 21. *edit. Genev.* 1675. qui multis verbis de hoc ritu egit. ad quem B. Lectorem remittimus. Sic haut ineleganter Anglus doctiſſ. *Henry Ainsworth fol. m.* 109. in *Levit.* XIX. ex *Maimonide* ſcribunt & *Hotting. de Jure Ebr. pag. m.* 344.

6. *Vindemiis*] De his agitur *Levit.* XIX. ℣. 10. Vineam tuam ne racemato & deciduos acinos vineæ tuæ ne relegito, &c. Ubi Anglus vertit: *not gather the ſingle-grapes*, quod *Henry Ainsworth* ita explicat: *the grapes which grow ſingle, and not in cluſters, ſuch the owner of the vineyard might not gather*, i. e. botros, quorum uvæ non compactæ erant, proprietarius vineæ colligere non poterat. *Gnoleloth* ſunt grana ſingula. *Eſ.* XXIV. 13. quæ differunt à *racemis Mich.* VII. I. Hebræi legem hanc ita explicant: עוללות (*Oleloth*) parvi racemi, qui non craſſi nec compacti erant, & quorum uvæ non invicem ſeſe conjunctæ, ſed disjunctæ & ſingulæ. Vocanturque *Gnolel*, quia reſpectu aliorum racemorum, ut vir reſpectu infantis, (conf. *Eduard. Leigh Critic. Sac. edit. Francof. & Lipſ.* 1696. *pag.* 292.) & ſingula grana dicuntur עוללות. Statuunt ergò *Rabbini*, teſte *Hottingero de jur. Ebr. pag. m.* 345. quod relinquantur in vinea omnes uvæ minores, quibus neque eſt *Ketaph* neque *Netaph*. *Ketaph*. i. e. racemi aliis imminentes: *Netaph* vero totæ pendentes uvæ & declinantes. Atque ſic עוללות erunt uvæ parvæ, quæ in vineis ſæpè reperiuntur, lingua vernacula נטמש dictæ. Conf. *Maimonid. in Muttanoth gnan. c.* IV. *ſect.* XVII. *Henry Ainsworth in Levit.* XIX. *fol. m.* 109. 110. qui prolixius rem tractavit. Et hæ ad pauperes pertinebant.

7. *Ne diverſa ſemina*] Iterum præceptum hoc legitur *capite* XIX. *Levitic.* ℣. 19. Non ſerenda ſunt ſemina heterogenea uſpiam in terra Iſraëlis. Vel aliter in ipſo textu: Ne duo diverſa ſeminum genera ſerantur, triticum videlicet & hordeum, aut faba aut lens pariter in terra Iſraël expreſſe. De quibus legantur *Maimonid. in Kelajim*

Digitized by Google

ſtat, quæ diſparis generis ſint, neve eæ animantes ſub eodem jugo ſint? Cætera de fœtu pecudum, de primitiis [9] frugum omnium, deque decimis [10] earum, penè infinita ſint. Eorum plenior tractatio in opere Talmudico eſt, & ſextam partem ejus, aut amplius, tenet. Complexus autem omnia Rabbi Maimonides eſt illo libro, quem זרעים appellat, in quo rerum occultarum mira ſecreta ſunt.

lajim cap. I. *ſect.* I. & *cap.* II. *ſect.* I. 12, 15. *Henry Ainsworth in Levit. cap.* XIX. *fol. m.* 115. *Joh. Henric. Hotting. de jure Ebræor. lege* 250. *pag. m.* 376, 377, 378. *Johann. Spencer. de legib. Hebr. ritual. part.* I. *lib.* II. *c.* 18. *pag. m.* 379. *ſeq. edit. Hag. Comit.*

8. *Admiſſura animantium*] Quorum congreſſus non permittendus, *Levit.* XIX. ℣. 19. Animal tuum non facies coire cum diverſi generis animali. Ratio præcepti eſt, ut omnia primo Creatoris ordini, quo perfectioni creaturæ conſultum voluit, correſpondeant. Ita *Rab. Levi* teſte *Hottingero in lib. de Jure Hebræorum edit. Tigur. pag. m.* 374. Confer *Henry Ainsworth in Levit. fol. m.* 114. Canones de hoc præcepto ſequentes obſervandi ſunt: (1.) Non præciſè beſtia tantum hoc interdicto continetur, etiam fera & volucris. Qui heterogeneas eas commiſcet, vapulat. (2.) Ne quidem Judæis per Gentiles hanc legem violare licet legem. (3.) Fœtum tamen heterogeneorum nec uſu nec eſu interdictum, ſi ex beſtiis fuerint mundis. De reliquis conſulatur *Talmud. Maſſ. Kilaim., Maim. Hil. Kil. c.* VIII. videantur etiam *Henry Ainsworth* l. c. *Johan. Spencer. de legib. Hebr. Ritual. lib.* II. *c.* XIX. *part.* I.

9. *Primitiis*] Videatur de his Lex *Exod.* XXIII. ℣. 19. ubi mandatur, quod primitiæ ſint offerendæ, his verbis: *Primitias primitivorum adduces.* De primitiis offerendis & quibus ceremoniis illæ ſint offerendæ, fuſe tractarunt *D. Quenſted. in Antiquit. Bibl. pag. m.* 241, 242. *ſeq. Hottinger. de jure Ebræor. p. m.* 90. *Henry Ainsworth in Exod.* & aliis locis plurimis.

10. *Decimis*] De his videri poteſt Scriptura Sacra variis in locis. Confer. *Quenſted. in Antiquit. Bibl. pag. m.* 249. *ſeqq. Buxtorf. in Lexic. Rabbin. Talmud. Friſchmuth. in diſſert. de Decimis, Jenæ habita. Sixtin. Amama in Antibarb. Bibl. in princip. Spencerus pag.* 129. *&* 204. *Othon. Lexic. Rabbin. Philolog. pag. m.* 151. *ſeq. Goodwin. Moſ. & Aaron.*

CAP.

Digitized by Google

Cap. IV.

In quas anguſtias Judæos ſeptimus quiſque annus detruſerit. Alexandri Magni beneficium huic genti conceſſum ob quandam vaticinationem. Judæorum rara olim commercia cum exteris gentibus. Quanta in ignoratione rerum Judaicarum verſati ſint Græci. Ariſtotelis commentum de Callanis Indiæ ſapientibus. Quibus rebus vita moreſque civium immutentur. Qui cives optimi. Nullis artificiis Judæos celebres fuiſſe; idque in laude poſitum. De opificibus.

Tales leges, atque ejuſmodi ſcita Hebræi acceperunt, qui res opeſque omnes ſitas in agris habebant. Ex illis vel abundantia eorum, vel egeſtas pependit. Cujus rei ego maxima documenta hæc habeo, quod quoties pecunias illis exteri reges imperaverunt, ſeptimus quiſque annus ita in anguſtum oppidò omnes eorum copias coëgit, pene ut pendere eas nequiverint. Erat enim edicto legis cautum, ne per illam tempeſtatem terra coleretur, néve quis fruges tunc colligeret, quæ omnis pecuniæ fundamentum erant. Alexander Macedo, cum Jeroſolymæ ex Danielis libro didiciſſet dominationem Perſarum olim Græco ab homine deſtruendam, lætus vaticinio, quaſi ad ſe pertineret, Judæos petere ingens beneficium aliquod juſſit. Ibi illi ſignificavêre, nihil ſibi poſſe majus dari, quàm uti ne rex ſeptimi anni tributa exigeret: idque impetrarunt. Mox id Samaritanis, multa pro ſe cum dicerent, negatum eſt. Sed omnium eorum, quæ de hoc genere afferri poſſunt, nihil luculentius eſt, quàm Apioni quod Flavius Apolog. I. reſpondet pro popularibus ſuis, cum inquit; Ἡμεῖς οὔτε χώραν οἰκοῦμεν παράλιον, οὔτε ἐμπορίαις χαίρομεν, οὐδὲ ταῖς διὰ τούτων πρὸς ἄλλους ἐπιμιξίαις· ἀλλ' εἰσὶν μὲν ἡμῶν αἱ πόλεις μακρὰν ἀπὸ θαλάσσης ἀνῳκισμέναι, χώραν δὲ ἀγαθὴν νεμόμενοι, ταύτην ἐκπονοῦμεν. *Nos neque terram habitamus, qua mari vicina eſt, neque negotiationibus gaudemus, neque earum cauſa nobis conſuetudo cum aliis gentibus eſt, ſed ſunt urbes quidem noſtra procul à mari ſita: ipſi autem nos regionem bonam incolentes, hanc cum labore exercemus.* Enimverò, cum diverſas gentes ita negotiatio ſociaverit, ut quod genitum eſt uſquam,

quam,

Digitized by Google

quam, id apud omnes natum eſſe videatur; ſoli Judæi intra terræ ſuæ fines [1], iis contenti opibus, quas illic natura producebat, vitam procul commerciis [2] agitavêre. Non enim maria tranſibant, neque exteros viſebant, & ab his non viſebantur. Ex quo illud contigit, ut multa de illis falſa prodiderint Græci, aliique. Perpaucis enim notæ res eorum erant. Unus Hecatæus comperta ſcripſit. Cæteri, ut famâ quidque & auditione acceperant, ita literis celebraverunt. Quod quàm periculoſum in omni hiſtoria condenda ſit, vel ex illo poteſt exiſtimari, quod Ephorus, clariſſimus olim ſcriptor, Iberiam, quam non viderat, unam eſſe urbem dixit, admodum medius fidius ridiculè. Non enim civitas, ſed magna Heſperii orbis pars erat, & multis habitata populis eſt. Portentoſum eſt, & cum ſumma inſcitia conjunctum, quod Ariſtoteles apud Clearchum autumavit, Judæos eſſe ab Indiæ ſapientibus propagatos, ſed nomen mutaviſſe: quippe philo-

1. *Intra terræ ſuæ fines*] Piaculum enim cenſebant *Ebræi* extra Palæſtinam vivere. Nam, teſte *Maimonide*, ſcitum illorum vulgare fuit: Qui peregrè extra ſanctam terram degit, velut ſiderum planetarumque cultor habendus eſt; neque erat, quod excuſaret eos; niſi fames ſterilitaſque, aut id genus alia, ſolum vertere coëgiſſent. Atque inde eſt, quod nullibi legantur Judæi exilio in ſontes animadvertiſſe, ne, dum ſceleribus debitas irrogarent pœnas, religionem proderent ſuam. Sanè de Phœnicum in Africam Hiſpaniamque μετοικίας dubitare, nos non ſinunt tot hiſtorici: at illis comites ſe adjunxiſſe Ebræos, & nihilominus diſtinctam ab iis gentem manſiſſe, agnoviſſeque Salomonem ſuperiorem, unde quæſo probabitur? Fatalem illam διασπορὰν ſiquis mihi objiciat, aliam rem eſſe repono. De illo enim tempore loquimur, quo res Judæorum erant in ſtatu florentiore. Vid. *Dillber. diſſert. Tom.* I. *pag. m,* 17. Eandem quoque opinionem fovet *Mr. Fleury in tract. Gall. Moeurs des Iſraëlites pag. m.* 48. *Pour les Iſraëlites leur terre ſuffiſoit pour les nourrir.* Verum haut probabile videtur, cum *Zabulon* prope mare habitaverit & de mercatura vixerit. Vid. *Gen.* XLIX. Ita etiam Salomo Rex claſſem exſtruxit & alienas regiones viſitavit.

2. *Procul commerciis*] Mercatoribus nulla carere poteſt Reſpubl. ſiquidem αὐτάρκειαν ſuam obtinere velit. Nec enim terris omnibus Deus & natura largiuntur omnia, ſed quod uni dederunt, id alteri ſubtrahunt, qui defectus importatione rerum, quarum ſumus indigi, ſupplendus. *Virgil.* I. *Georg.* Mercatura vinculum eſt arctiſſimæ communionis inter homines, & importantur ea, quæ neceſſaria ſunt Reipubl. Ob hanc & alias cauſas Deus ipſe commercia probavit *Levit.* XIX. *Prov.* XI. 15. Salomon ipſe ſuos habuit *Mercatores.* 2 *Reg.* X. & 2 *Par.* I. Vix itaque *Cunæo* aſſentiri poſſumus, qui planè omnem mercaturam à populo Hebræo removet, cum tamen ex citatis exemplis conſtet contrarium.

philoſophos illos, qui apud Indos Callani appellantur, in cava Syria Judæos dici. Pudet me anilitatis, adeò hoc nihili eſt. Sed quod additum ibidem ab Ariſtotele eſt, neque ſupra fidem videtur, & apprimè glorioſum ſacræ genti eſt. Veniſſe enim ad ſe, in Aſiâ cum eſſet, Judæum quendam, ait, tantâ eruditione atque ſcientiâ hominem, uti præ illo omnes Græci, qui aderant, trunci eſſe & ſtipites viderentur. Utique hoc longè pluris eſt, quàm de gentis origine quod imprudenter retulit. ſatius enim erat, non attigiſſe eam, propterea quod incognita alienigenæ erat. Ac mihi quidem ſanè Flavius etiam gloriari de Judæorum obſcuritate videtur, cum in mediterraneis locis eos agere, & nullum aditum eſſe ad eos mercatoribus peregrinantibuſque ait. Ita enim diutiſſimè incorruptos mores ſervavêre, nihilque rerum ad copiam & luxum [3] pertinentium illatum eſt, quibus perire potentiſſimi populi ſolent. Cætera verò ſic ſubjicit idem Flavius; ut penitus ſuperbire eum dicas: χώραν ἀγαθὴν νεμόμενοι, ταύτην ἐκπονοῦμεν, *terram fertilem habitamus, atque in cultura ejus operam ſumimus.* quaſi nihil majus eſſe meliuſve poſſit. Recitat Ariſtoteles in libris Polit. edicta quædam ab antiquiſſimis legumlatoribus compoſita, quæ Moſaicis pene ſimilia ſunt. Nam Oxylus quidem, Eliorum rex, prædia agroſque vetuit ad mutuam pecuniam opponi: & Locrenſibus interdictum fuit, ne avitas poſſeſſiones venderent. Quæ illuc pertinere maximus autor naturæ verique ait, uti ne populus cultionem agrorum deſereret. Quare toties illud iterat in Politicorum libris, optimam eſſe rempublicam, cujus cives ex re ruſtica [4] atque ex paſtione vivunt. Cujus rei hanc cauſſam reddit, ὅτι πολιτεύονται κατὰ νόμους· ἔχουσι γὰρ ἐργαζόμενοι ζῆν. Οὐ δύνανται δὲ σχολάζειν. *Quia ex legibus ſeque reſque ſuas regunt: habent enim ex opere ſuo quantum ſatis ad vivendum ſit. Et tamen eis otioſis eſſe non licet.* Cæte-

3. *Et luxum*] Quia merces invehunt damnoſas Mercatores, quæ non ſerviunt neceſſitati, ſed ad luxum, pompam, fucum, mollitiem & voluptatem faciunt, itaque non permittendi. Verum probandum adhuc, an non maximus luxus in populo Iſraëlitico in uſu fuerit, cum Deus ſæpiſſime conqueratur de illo apud Prophetas: nullum itaque firmum argumentum, quo probare conatur, Ebræos nullam mercaturam exercuiſſe.

4. *Ex re ruſtica*] Hîc quæri poſſet, an agricolæ loco civium habendi? *Ariſtoteles lib.* VII. *Polit. c.* IX. negat his rationibus, (1.) quia ipſorum vita ignobilis & virtuti contraria, (2.) quia nihil habeant otii ad virtutem & parandam & exercendam. Virum oportet in bellis excellere; agros colere

Cæteras reſpublicas, quas opificum [5] & mechanicorum multitudo tenet, longè deteriores judicat, cum ignava eorum hominum deſeſque vita ſit, neque ullum opus eorum cum virtute congruat. Ex quo jam fit, uti intelligatur, vanum frigidumque eſſe, quod Judæis exprobrari vulgò Flavius ait, *τὸ μὴ καινῶν εὑρετὰς ἔργων παρασχεῖν*, *nullos in ea gente autores*[6] *novorum operum, artificiorumque exſtitiſſe.* Laus equidem Judæorum hæc maxima, non probrum eſt. Qui enim pulchrum eſſe poteſt ea inveniſſe, quæ exercere illiberale eſt; Utique

lere, eſt ſervile, ſcribit *Menand. apud Stob. contra agricultur.* Conf. *Heider. Polit. pag. m.* 246. Verum contrariis rationibus probatur, quod agricolæ cives ſint habendi. Nullum enim vitæ genus agriculturâ antiquius. *Varr. l.* III. *de Republ. ruſtic. c.* 1. Adamus ipſe huic rei dedit operam *Gen.* II. & omnes *Patriarchæ. Gen.* XIII, XXI, XXVI. Imò ipſi Reges: uti ex hiſtoriis conſtat. Nec aliquid ex omnibus rebus, quibus aliquid acquiritur, agricultura melius eſt, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. *Cicer. off. lib.* I. ita literis tradit: Sine agricultura nulla Reſpubl. conſiſtere poteſt, niſi victus expertem nos agere poſſe vitam exiſtimemus. *Ariſtotel. lib.* I. *Pol. c.* V. Virtutem animo confert, robur & valetudinem corpori, fortunis incrementum & certiſſimum & honeſtiſſimum. Vita ruſtica, quam nos agreſtem vocamus, parſimoniæ, diligentiæ, juſtitiæ magiſtra eſt. *Cato init. de re ruſtica.* Romani cum virum bonum laudabant, eum bonum agricolam & bonum colonum vocabant. Conf. *plur. Heider. Polit. pag. m.* 246.

5. *Opificum*] Ariſtoteles hoc loco de opificibus differens, quæſtionem inſtituit. An opifices deteriorem reddant Rempubl. nec ne? ubi dicimus, non ferendos libidinum & voluptatum miniſtros, uti ſunt, *unctores, dulciarii, cupedinarii*, nec qui artes faciunt leviculas & ridiculas, uti ſunt agyrtæ, funambuli, ſaltatores &c. Plerique tamen politicorum opificibus & maximè quidem ſordidioribus Magiſtratus negant eſſe delegandos. *Plato* ſuos cives Reipubl. curam vult agere & opificia omittere. *lib.* VIII. *de LL.* Apud *Scythas*, Perſas, & Lydos ignobiles habiti, qui opificibus dediti. *Herodot. l.* II. *Spartæ* ſordidiores artes *Helotæ* faciebant, non ipſi cives ex inſtituto Lycurgi. *Plut.* in *Lycurg. Numa* cives apud Romanos ab opificiis & artibus ſellaribus lege prohibebat, easque ſervis delegabat. Ratio in promptu, quia fieri non poteſt, ut parvis & vilibus rebus occupati ſublimes & generoſos ſpiritus concipiant. Conf. citat. *Heider. in polit. pag. m.* 244. Verum utut hæc proferat, attamen affirmamus, opifices à jure civitatis arcendos non eſſe. Vid. *pag.* 241. ubi rationes adducuntur.

6. *Nullos autores*] *Schickardus* in מ״ה *pag. m.* 53. ſcribit, Judæos parum honorifice de cerdonibus ſentire, & *Joſephus* in laude *Judæis* poſitum eſſe judicat. Verum contrarium opponimus *Cuneo*, & dicimus, utique artifices inter Hebræos fuiſſe, teſtatur enim id *Syr.* XXIX. & ſimul cum genere

Digitized by Google

Utique opifices omnes in ſordidâ arte verſantur: & bene eos Ariſtoteles ſervitutem quandam ſervire, ſed limitatam, ait, propterea quòd manibus eorum atque operâ non, ut mancipiorum, ad res omnes, ſed ad unam quandam utimur. Adeò nihil ingenuum officina habet: in quâ hoc inſuper mali ineſt, quod corpus animumque virilem effœminat. Quare in rebuſpublicis olim rectè conſtitutis, quod ſolertiſſimus magiſter ait, opifices civitate donati non ſunt, ſed peregrini [7] erant, & corpus veluti ſepoſitum à cæteris ordinibus fuêre.

nere humano inventas eſſe artes Mechanicas *Geneſ.* IV. Imò Deus ipſe *Exod.* XXXI. *Bezaleelem* implet ſapientiâ & intelligentiâ ac ſcientia in omni opere ad excogitandum, quicquid fabrefieri poteſt ex auro & argento, ære, marmore, gemmis & lignis diverſis. Chriſtus habuit patrem ſeu nutritorem *Joſephum*, qui faber erat materiarius. *Matth.* XIII. & quæ alia exempla ſunt. Nulla ſine horum opera ſtare poteſt Reſpubl. in qualibet enim civitate opus alimentis, armis, veſtimentis, omnique genere ſupellectilis & inſtrumentorum, quæ non niſi ab opificibus confici poſſunt. Conf. *Ariſtot. lib.* VII. *Polit. c.* IX. *lib.* 2. *offic. Cicer.*

7. *Peregrini*] Falli hac in re *Cuneum*, ex *Joſepho* affirmantem, nullos fuiſſe opifices inter *Iſraëlitas*, certo conſtat, & hanc ſententiam refellit Gallus *Mr. Fleury* in tractatu, quem inſcripſit *Moeurs des Iſraëlites pag. m.* 48. *edit. Hag.* 1683. cujus verba hûc adſcribere non pigebit: *Ce n'eſt pas que les arts ne fuſſent inventez; la plus part ſont plus anciens que le deluge: & il paroit que les Iſraëlites ne manquoient pas d'excellens ouvriers, au moins du temps de Moïſe. Beſeleel & Ooliab qui firent le Tabernacle, & tout ce qui étoit neceſſaire pour le ſervice de Dieu, en ſont un illuſtre exemple &c.* Et *pag. m.* 52. hoc profert: *Il eſt certain que David laiſſa dans ſon Royaume un grand nombre d'artiſans de toutes ſortes: entr'autres des maſſons, des charpentiers, des forgerons, des orfévers;* (1 Par. XXII. 15.) *c'eſt à dire, de tous les ouvriers qui travaillent ſur la pierre, les bois & les metaux. Et afin que l'on ne croie pas, que ce fuſſent des ETRANGERS, il eſt dit ailleurs.* (1 Reg. V. 13.) *que Salomon choiſit de tout Iſraël trente mille ouvriers &c.* Ex his ſanè clarum, quod opifices non peregrini fuerint. Imò Hebræi ipſi hoc teſtantur, quod opificium ſit diſcendum. *Toſapht.* in *Kidduſchim cap.* I. Patri incumbit circumcidere filium, redimere eum, docere eum legem & aliquod opificium: R. Judah dicit, quicunque filium ſuum non docet aliquod opificium, eſt ac ſi doceret eum latrocinium. De opificiis plura habentur in *Kidduſchim cap.* IV. *in* ꝟ. II. hoc dicitur: *R. Meir* dicit, Det ſemper homo operam, ut doceat filium ſuum Artem honeſtam. Conf. *Othon. Lexic. Rabbin-Philolog. pag. m.* 434.

CAP. V.

Ægyptiorum odium in Hebræos, & vera cauſa ejus. Ægyptii ignavis artibus curiſque dediti. Qua ſolertia Seſoſtris eviraverit civium animos. Lex Ægyptiorum de opificum artibus ad hæredes cujuſque tranſmittendis. De Niliaca plebe, quæ in ſervitute. De ſacerdotibus. De paſtoribus, qui tertia Ægyptiorum pars, & quam formidati cæteris Ægyptiis ſemper fuerint. Superſtitionem Ægyptiorum nihil feciſſe ad paſtoritii generis odium: & male id exiſtimari. Plebem Ægyptiam non ita agricolas exeratam fuiſſe, ut paſtores. Et cauſa ejus rei.

EQVIDEM illud etiam animadverto, in expedito jam eſſe, cur inviſi ſemper Ægyptiis Judæi fuerint, non cum Ægyptum modò hoſpites incolerent, ſed poſtea quoque, cum ſuas ſibi ſedes, atque propriam rempublicam haberent in propinquâ Palæſtinâ, quam terram à meridie Ægypto terminari, Cornelius Tacitus refert. Enimverò id odium nulla adeò ex re magis fuit, quàm ex vitæ ſtudiorumque diſſimilitudine [1]. Omnis enim Ægyptiorum plebs ſellulariis

1. *Quam ex vitæ ſtudiorumque diſſimilitudine*] Hujus opinionis quoque eſt *Spencerus de legib. Hebr. Ritual. part.* II. *lib.* III. *pag. m.* 17. *edit. Hag-Comit.* Ex quo *Hermannus Witſius Theolog. & Philolog. celeberrimus in ſuis Ægyptiacis lib.* I. *c.* X. *pag. m.* 51, 52. *edit. Amſtel.* 1683. ſequentia retulit, quorum argumenta hæc ſunt. (I.) Cauſam odii fuiſſe gentis Ægyptiacæ *genium* à moribus petitum. Nimirum Ægyptii ea antiquitatis, ſapientiæ & religionis ſuæ opinione intumuere, ut gentes alias, quaſi mera hominum nomina & umbras, ingenti cum faſtidio deſpicerent. Imò verò abſurdum aliorum omnium faſtidium gentem illam ita tandem tranſverſam egerat, ut exterum aliquem communi ſecum menſa accipere, aut ulla morum rituumque, ſocietate generi humano conjungi nomine & natalibus ſuis indignum duxerint. Hujus vanitatis gratia ſale comico aſperguntur ab Anaxandride apud *Athenæum lib.* VII. *Deipnoſop.* XIII. qui eos ita alloquitur:

Vobiſcum ego militare nequeo:
Nec concordes mores noſtri ſunt,
Nec leges, ſed ab invicem diſſident plurimum.
Tu bovem adoras: ego illam Diis ſacrifico:

lariis artibus [2] dedita, ſub umbra urbium intra mœnia deſidebat. Nec deerant, qui officia virilis ſexus pervertterent, & lanam etiam telamque tractarent [3]. Atque erant quidem illi ſuopte ingenio ſatis ad

Maximum eſſe Numen anguillam putas,
Obſonium verò nos multò lautiſſimum &c.

Impatientis autem in *Hebræos Ægyptii* omnes odio capitali & hæreditario exarſerunt: quos ut mancipia pridem ſua habuerunt. Id ipſe teſtatur *Joſeph contr. Apion. lib.* I. & odii rationes prudenter ediſſerit. *Quas multas*, inquit, pariter habuerunt: Principio quidem, quia in illorum regione noſtri progenitores potentes effecti ſunt. Deinde ſacrorum diverſitas multas inter ipſos fecit inimicitias. Ita plerumque illos contemptim habemus, à quibus moribus longe recedimus. Aſt hæ rationes vix ſufficiunt, ut Judæos Ægyptii abominationes quaſi habuerint: de vera itaque cauſa paulo poſt agetur.

2. *Sellulariis artibus*] Hoc argumentum iterum labili nititur fundamento, nec cauſa odii eſſe poteſt, cum contrarium potius affirmari poſſit, Ægyptios militiæ operam dediſſe, licet non omnes. Hinc *Seſoſtrim* non tantum res bello clariſſimas geſſiſſe, ſed etiam militari ordini leges inſtituiſſe, omniaque ad militiam pertinentia pulcerrimè diſpoſuiſſe, ſcribit *Diodor. Sicul. lib.* I. *pag.* 59. Ita *Herodot. lib.* II. *c.* CLXIV. Ægyptios in VII. genera diſtinguit, Sacerdotes & Milites, qui loco primi habentur: Inferioris longè conditionis ſunt Βυβόται, Συβῶται, Κάπηλοι, Ἑρμηνέες, Κυβερνῆται à ſuis artificiis dicti. Confer huc *Marshami Can. Chron. pag. m.* 390. *edit. Lipſ.* Et quod opinionem noſtram confirmat, Ægyptiis contemptui habiti artifices & à militia excluſi. Vid. *pag.* 390. *cit.* autoris.

3. *Lanam etiam telamque tractarent*] Intelligitur *byſſi* textura, quæ in Ægypto conficiebatur ex lini optimi genere, quod deſcribit *Schindlerus in Lexico* hoc modo: *Byſſus* genus lini optimi, tenuiſſimi, molliſſimi, candidiſſimi: quod tantum in Ægypto, præſertim circa oppidum Sombat, ſeritur ac copioſe provenit, indeque per totum orbem diſtrahitur, & ex eo veſtes conficiuntur. Vide de hoc *Martin. Lexic. Philolog. fol. m.* 211. *Cœl. Rhodig. antiq. Lect. lib.* XII. *c.* XXXIX. vocatur etiam *Xylinum*, teſte Salmuth *ad Pancirol.* Linum præſtans & ſubtile producebat Ægyptus, teſte *Plin. l.* XIX. *c.* I. è quo telæ tenuiſſimæ conficiebantur. Conf. *Dieter. Antiquit. fol. m.* 588. Hinc funis Ægypti *Proverb. c.* VII. 16. denotat lintea Ægyptiaca, aut byſſina tapetia acu picta, nam claruit Ægyptus elegantiſſimis tapetibus & textilibus, quæ erant ſubtiliſſima, quorum inventionem deberi Ægyptiis, *Plinius lib.* VII. C. LVI. autor eſt. *Lucanus lib.* X. ℣. 140.

Candida Sidonio perlucent pectora filo
Quod Nilotis acus compreſſum pectine Serum
Solvit & extenſo laxavit ſtamina velo.

Sic *Martiali epigr.* VI. *lib.* X. ℣. 7. tunica Nilotis eſt tunica acu picta ab Ægyptiis, ut obſervat 30. *Adverſ. Turneb.*

Quan-

ad mollitiem proclives : ſed auxit malum poſtea enervavitque porrò eorum animos Seſoſtris rex [4], qui id ſtudio ſibi habuit, ſolertiamque & conſilia, ut ipſi Ægyptii perhibent, à Mercurio didicit. Acceſſit lex quoque, quæ modum ingeniis fineſque poneret. Nulli enim opifici aliam artem exercere, niſi paternam [5] licuit. Juvenalis quidem, cum Criſpinum, hominem malis artibus & gratia Cæſaris ad ſumma provectum, verberare grandi convitio vult, *partem Niliacæ plebis* illum, & *vernam Canopi* appellat. Ita enim exiſtimatum eſt, ſacerdotes illic liberos eſſe, opifices verò, qui vulgus erant, ſervire. Sed ab illo vulgo tamen multùm diverſa fuit tertia quædam populi pars, quæ ſeorſim in campeſtribus Ægypti, ac prope paludes degebat : ii paſtores fuêre, [6] actuoſi illi quidem gna-

Quando eques & picti tunica Nilotide Mauri.

Pari modo *Ezechiel. c.* XXVII. 7. Byſſum variam vocat, ubi Ebræum Arias Montanus ficto vocabulo vertit byſſum de racematione, quod ut plenius capias רקם eſt acupictor, qui acu veſtes intexit, quia varias formas & figuras multis coloribus effigiare novit in tapeto ; cujus artificii gnari præ aliis gentibus fuere Ægyptii : unde ſimul cum arte derivatam vocem מצור conjectant, qui Ægyptiis texendi gloriam tribuunt, quam unà cum hoc nomine in terram promiſſam ſecum Iſraëlitas attuliſſe notat ad *Pagninum Mercerus col.* 1419. Conf. *Dieter. antiq. bibl. fol. m.* 589.

4. *Seſoſtris Rex*] De hoc Rege contra probatorum authorum ſententias falſa prodit *Cunæus*, quod ſcil. mollitie enervaverit populum Ægyptiacum, cum tamen, teſte *Diodoro Siculo*, pueros in omnibus exercitiis inſtituerit militaribus ; imò teſte eodem *p.* 95. *l.* I. viros elegerit quoſque viribus præſtantes & exercitum conſcripſerit : de quo fuſe tractavit *Marsham. in Can. Chron. p. m.* 371. 372. *ſeq.*

5. *Niſi paternam*] Neque militibus ſolum, ſed etiam Artificibus vetitum eſt, paternum vitæ inſtitutum deſerere, teſte *Schol. Apol. Rhodii.* cui calculum addit *Herodot. l.* II. *c.* CLXV. ita ſcribens : Ex his *Hermotybies*, cum plurimi ſint, horum nemo quæſtuarii opificii quippiam didicit, ſed omnes rei militari vacant. Et *lib.* II. *c.* CLXVI. Calaſyriis fas non eſt, artificio ulli operam dare, ſed ſolùm rei militari vacare, filio à patre diſcente. Dicæarchus dicit Seſonchoſidem (Seſoſtrim) leges dediſſe, neminem paternam artem relinquere. In hoc etiam cum Ægyptiis congruunt *Lacedæmonii*, teſte *Herod. lib.* VI. *c.* LX. eorum præcones, tibicines & coqui in paterna artificia ſuccedunt, & coquus è coquo, tibicen ex tibicine, præco ex præcone gignitur, neque propter vocalitatem ulli aliis inſidiantes, ſeipſos ingerunt, ſed in paterno opere perſeverant.

6. *Ii paſtores fuêre*] Paſtorum horum meminit Marshamius in *Can. Chronic. variis in locis pag. m.* 102, 138, 323, *edit. Lipſ.* & celeberrimus *Witſius p. m.* 209. *in Ægyptiac.* in hæc pro-

Digitized by Google

gnavique, ſed cunctis Ægyptiis execrabiles, propterea quod ignaviam eorum ſemper ſolicitam tenebant. Sæpè enim ingentes motus dabant, atque interdum etiam reges ſibi creârunt. Quare Romani poſtea, cum reliquam Ægyptum facilè in fide retinerent, præſidium validius in illis locis ponere, ubi id hominum genus erat, coacti ſunt. Cum omnia ratione animoque luſtrâris, hæc una res ab omni ævo paſtoribus infeſtos Ægyptios fecit, quod vires eorum [7] vegetoſque & acres ſpiritus homines ſedentarii opificeſque non ferrent. Ipſe Parrho, cum creſcentem Iſraëlitarum multitudinem contundere atque deprimere conſtituiſſet, tali uſus oratione ad ſuos eſt: *Iſraëlitæ robuſtiores nobis ſunt: quare adeſte, callido conſilio illud agamus, ne augeſcant, neve orto bello hoſtibus ſe noſtris jungant, aut ipſi arma in nos capeſſant.* Id ego rectum verumque exiſtimo. Neque enim illis hercle aſſentior, qui cauſam publici odii ex ſuperſtitione arceſſunt, quaſi

prorumpit verba: Deinde Regum quibuſdam nominibus interjectis, narrat *Joſephus*, gentem iſtam vocatam eſſe HYCSOS, hoc eſt, Reges Paſtores. *Hyc* enim ſecundum ſacram linguam *Regem* ſignificat; *Sos* vero *paſtorem* ſive *paſtores*, ſecundum communem dialectum: & ita compoſitum invenitur HYCSOS. Quidam verò dicunt, eos Arabas eſſe. Addit *Joſephus:* in aliis autem exemplaribus non Reges ſignificari comperi per appellationem HYC, ſed è diverſo captivos declarari paſtores. HYC enim Ægyptiaca lingua & hac, quando denſo ſono profertur, captivos aperte ſignificat: & hoc potius veriſimile mihi videtur, & hiſtoriæ antiquæ conveniens. Hinc viri docti, tanquam de Hebræis dicta magno conſenſu acceperunt: *Manethonem* quidem vel ignorantiæ vel falſi poſtulantes, quod multis quidem veritatem obſcuraverit. Et profectò multa ſunt, quæ opinionem iſtam reddunt probabilem. Ait, *paſtores* quoſdam extraneos è partibus Orientalibus in Ægyptum ſeſe contuliſſe. At *Ebræi* extranei Ægyptiis erant & paſtoritiam agebant vitam, jam inde ab Abrahamo: plura qui legere cupit, evolvat *Witſium c. l. pag. 212. ſeq.*

7. *Quod vires eorum &c.*] Ita *Cunæus* noſter, vir aliàs judicii profundi & doctrinæ ſecretioris, teſte *Ph. Carol. diſſ. de ſceptr. Jud.* Sed nobis eorum ratio mirè probabilis, imò certa eſt, qui cauſam hujus odii & averſationis ex Ægyptiorum mira ſuperſtitione deducunt, ſicut ex collatione *Gen.* XLIII. ℣. 32. (ubi eadem vox emphatica *Toabbah* habetur) cum *Exod.* VIII. 26. ſatis clarè pateſcit, gentem illam ſuperſtitioſiſſimam abhorruiſſe ab iis, qui bobus aut aliis animantibus, quæ ipſi pro Diis colebant, indiſcriminatim veſcebantur; aut eo more ſuo ſacrificabant, uti Iſraëlitæ fecerunt. *Onkelos* παραφράζει hunc locum: *Non poſſunt Ægyptii comedere cum Hebræis panem, eò quod pecus, quod Ægyptii colunt, Ebræi comedunt*, Et ℣. 26. *c.* VIII. *Exod.* Non convenit ita facere, eo

quaſi ſcilicet Hebræos homines, pecudum armentorumque paſtores, ferre ea natio nequiverit, cujus pars hæc oves, illa capras, alia alias quadrupedes mactare verita eſt, queis ineſſe quiddam divinum credebatur. Sed ea ratio mirè improbabilis eſt. Quid enim reſpondebunt profectò, cum aut ex Pentateucho diſcent, Parrhonem immanes pecudum greges habuiſſe [8], aut cum tot proferri hiſtoriarum monumenta videbunt, ex quibus conſtat, magnam Ægyptiorum partem, quod jam diximus, in paſcuis atque inter pecora vixiſſe? & tamen celebre illud in ſacro codice eſt, *Omne paſtoritium*

eò quod *jumentum*, quod Ægyptii colunt, tollamus ad ſacrificandum coram Deo noſtro. Ecce, ſacrificabimus pecudem Ægyptiorum, quam ipſi colunt, ipſis videntibus; an non jubebunt lapidari nos? *R. Salom. Jarchi* eandem notat cauſam exinde, quod pecora his Dii erant. Confer huc *Johann. Saubert. Palæſtram Theolog. Philolog. edit. Altdorff.* 1678. *p. m.* 195. ita *Onkelos* per abominationem Ægyptiorum diſertis verbis Deos eorundem intelligit. Vid. *c. l. pag.* 193. Notanter hic abominationes appellantur, teſte *Henry Ainsworth. comment. in Exod.* VIII. *fol. m.* 26. *Becauſe the Scripture often calleth the Gods and ſervices of the heathens abominations. Deut.* VII. 25. & XII. 30. 2 *Reg.* XXIII. *Eſ.* XLIV. 19. Plura collegerunt de his ſuperſtitionibus: *Dieter. in antiquit. Bibl. fol. m.* 136, 137. *Henry Ainsworth. l. c. Johannes Saubert. in Palæſtra Theolog. Philolog. à pag.* 190. *ad* 196. *Beyer. in annot. ad Selden. de Diis Syris* aliique. Ne igitur actum agamus, remittimus Lectores ad citatos authores.

8. *Pharaonem pecudum greges habuiſſe*] Novum hic ſcrupulum movet *Cunæus*, aſſerens, qui fieri potuiſſet, ut ob hanc cauſam Hebræi Ægyptiis odioſi, quod paſtores ovium fuerint, cum & ipſi immanes pecudum greges habuerint? Verum reſpondetur, quod non omnes paſtores fuerint βδέλυγμα ipſis: id quod manifeſtum eſt ex *capit.* XLVII. 6. *Geneſ.* Ubi *Pharao* ad *Joſephum:* Quod ſi noſti inter eos eſſe viros induſtrios, conſtitue eos שרי מקנה i. e. Principes peculii mei, quod *Onkelos* reddidit: Si noſti inter eos eſſe viros robuſtos, conſtituas eos principes pecorum, quæ mihi ſunt. His aſſenſum præbet Anglus ita ſcribens: *if thou knoweſt, that there be among them, men of activitie, or of ability, power, proweſſe; it implieth as well fitneſſe of mind as body, and ſo prudence, diligence, valour &c. then appoint thou them rulers of cattel over theſe which i have.* Vocat *rulers or maſters*, & intelligit per *over theſe* aut *greges*, uti *Græcus* vult, aut *paſtores*, quos jam habebat. Unde lapſus eſſe videtur *Joſephus lib.* II. *Antiq. Judaic. c.* IV, qui ſcribit: *Ægyptiis* non fuiſſe licitum, greges aut paſcua curare; ſed ut annotat *Cornel. à Lapide in h. l.* Alebant *Ægyptii* oves & boves (1.) ad lanam & lac, (2.) ad ſuam oblectationem, (3.) ad ſtercorationem agrorum, addimus etiam *quartum*, ad cultum. Reges quoque ipſorum initio fuiſſe *Paſtores* nuncupatos, incerta traditio eſt: ex in quod

Digitized by Google

ſtoritium genus Ægyptii horreſcunt. De agricolis non idem proditum eſt: neque poterat hercle eorum virtus formidari, aut inviſa eſſe, quæ prorſus nulla erat. Omnes enim ſpes inertiſſimi mortales non in manibus ſuis, neque in ruſticationis induſtriâ, ſed in Nilo poſuêre[9]. Alebat augebatque ſegetes exundans amnis, neque fertilitatem modò terrarum, ſed ipſas dabat: quippe multo limo turbidus fluens novos agros ſubinde appoſuit prioribus, atque Ægyptum annuo incremento ſemper ultra tulit. Ita miratus opes ſuas arvaque recens nata colonus eſt, quæ ſine labore, & inopinanti obvenerant.

in S. Scriptura legatur, *Joſeph* & fratres ejus in *Ægyptum* deſcendiſſe in principio paſtorum, apud *Cœli. Rhodigin. lib.* XVI. *Lect. antiq. c.* III. *pag.* 719. Notanter dicimus: Abhorruiſſe *Ægyptios* ab iis, qui animalibus indiſcriminatim veſcebantur: nam & ipſi, teſte *Johanne Sauberto l. c. pag.* 194. iis veſcebantur, ſed ita, ut certas eorum partes illibatas ſanctaſque ſervarent cuſtodirentque, maxime qui rudi plebe erant generoſiores. Conf. *Dieter. antiquit. Bibl. fol. m.* 136. *Saubert. pag.* 195. *Sext. Pyrrhonic. lib.* III. *hypotypoſ.*

9. *In Nilo poſuêre*] In Scripturis fluvius hic non uno nomine vocitatur. Communis appellatio eſt נחל fluvius מצרים Ægypti. Sic *Geneſ.* XV. 18. capiunt *R. Salomon* & *R. Kimchi.* Quid ſi à נחל ſit *Neel* contractè *Nel* & inde Νεῖλος? certè Nili fons in *Æthiopia Nuchul* appellatur, teſte *Malach.* III. *c.* X. A Græco fonte deduxit *Heliodor. lib.* IX. *pag.* 444. feſtivè, ſed fruſtrà. Alterum nomen ſpecialius eſt שיחור *Sichor. Sichor* à natura rei dicitur *Nilus*, quia eſt nigricans & turbidus, à שחר nigreſcere, nigrum eſſe, vel quia inundatione oblimans & fœcundans agros, turbidas aquas ſecum vehat terris ſuperfuſurus: qua ratione ſine dubio motus Vetus interpres de Nilo intellexit, ſicut & eundem *Jer.* XVIII. per aquam turbidam intellexiſſe Nili aquam IX. *Obſervat.* XVIII. *Druſius* conjectat, quod & Pagninus habet. Sed mittimus etymologiam, quam fusè nobis exhibet *Dietericus in antiquit. Bibl. fol. m.* 593. qui videndus, & progredimur ad ejus operationes. Nilus quotannis terram renovat, effœtam terram nova fertilitate donat & pinguem facit. Mirum enim eſt, quod Nilus ſicciſſimo tempore totam Ægyptum inundet, & dum in planitie Ægypti omnia ſolis ardore torreantur, flumini aqua ſubminiſtretur. Ab illa anniverſaria Nili inundatione non ſolùm conjecerunt anni exordium Ægyptii & Iſraëlitæ, verum etiam, cum ob agrorum terminos & limites confuſos menſurari neceſſe eſſet agros, inde natam primum Geometriam volunt. Pari ratione inundatione *Nili* meſſis proveniebat. Dum enim per inundationem nimis efflueret, damnificabat terræ culturas & fiebat cariſtia in Ægypto, dicente *Johanne de Mandevile c.* IX. Hinc certam menſuram obſervabant graduum, ad quos fluvii æſtus ſolebant pertingere, nunc altius, nunc inferius & exinde anni ubertatem, aut ſterilitatem conjiciebant, teſte

teſte *Strabon. l.* XVII. *Geograph.* Plura qui deſiderat de fertilitate, quam *Nilus* profert, ita ut frumentis abundet Ægyptus, evolvat, quæſo, *Dieter. Antiquit. Bibl. fol. m.* 596, 597. ubi plurima lectu digniſſima habebit, quæ huc annotare ſuperſedemus.

CAP. VI.

Quando Jubilæi deſierint celebrari. Cur illorum habitam eſſe rationem in annis ſabbaticis numerandis dixerit Maimonides. Rejecta Maimonidæ opinio.

De Ægyptiis, quo ingenio fuerint, & quantum à vicinis Judæis diſcrepuerint, dictum ſatis eſt. Nunc à diverticulo redeundum eſt ad Jubilæum, de quo agere cœperamus. Intelligendum eſt igitur, cum lata à Moſe lex agraria de poſſeſſionum reſtitutione ſit, obſervatam eam ſummâ religione fuiſſe uſque ad ſanctuarii prioris deſolationem, quæ facta per Aſſyrios [1] eſt. Exin deſerta incultaque Palæſtina jacuit per annos ſeptuaginta: id quod prædictum à vatibus erat. Poſtquam autem longa dies fatalem illum temporis orbem perfecerat, redierunt quidem in ſedes ſuas Judæi, extructumque templum [2] de integro eſt, ſed nunquam poſtea revocata lex agraria fuit,

1. *Per Aſſyrios*] Talmudici & R. Maimonides Ægyptius in tractat. de *Schemittah* aſſerunt, duabus tribubus *Ruben*, *Gad* & dimidia *Manaſſe*, in captivitatem abductis, abolitos fuiſſe annos Jubilæos, eò quod dicatur *Levit.* XXV. 10. proclamabitis libertatem in terra לכל ישביה omnibus habitatoribus ejus; Schemittoth tamen, ſive annos Sabbaticos non eſſe abolitos. Vel ut *Aben-Ezra* hunc locum explicat בכל מסלות *in omnibus viis.* Unde ea de cauſa, abductis trans-jordanitis, Jubilæi celebrationem fuiſſe intermiſſam. Maimonidis verba *c.* X. §. 1, 7. *Hil. Schemitt.* hæc ſunt: *Ex quo*, inquit, *in exilium abducta eſt tribus Ruben & tribus Gad & dimidia tribus Manaſſe, ceſſarunt Jubilæi, quia dictum eſt, proclamabitis libertatem in Terra cunctis, qui habitant in ea*, h. e. *proclamabitis libertatem in Terra eo tempore, quo cuncti habitant in ea, idque propterea, ne tribus cum tribu confundatur. Cunæus* vero hoc loco & alii cum eo intermiſſionem eam collocant in annum deſolationis templi & urbis ab Aſſyriis factæ, ut & abductionis pariter Regis & omnium Judæorum in captivitatem Babylonicam. Conf. Cl. *Slevogt de anno Jubil. th.* XXVII. *Hottinger. Analect. diſſ.* III. *de Jubilæo p.* 161.

2. *Exſtructumque Templum*] LXX. annis peractis, permiſſu *Cyri* Regis Perſarum, ſecundum templum exſtructum fuit, directoribus *Zorobabele* & *Joſua.*

fuit, neque celebrata amplius Jubilæorum ſolennia ſunt. Quare nec mancipiis libertatem amplius jam dedit annus quiſque quinquageſimus, neque dominis reddidit amiſſas venditaſque poſſeſſiones. Hæc ſolerter animadverſa & notata à Talmudiſtis ſunt, & permultum momenti habent. Sed omnino implicatam habere atque involutam rationem videtur, quod Rabbi Maimonides in lib. ſeptimo ſuæ יד in Halacha Schemitta Vejobel, cap. x. tradidit, ubi ſic inquit; אף על פי שלא היה יובל בבית שני מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות: *Etſi Jubilæi nulli fuêre ex quo tempore templum ſecundum ſtetit, tamen numerare eos mos fuit propter remiſſiones, quæ ex lege fiebant.* Niſi hoc enodaverimus, falſum videbitur, quod de Jubilæi abolitione dicebamus. Quare explicanda nobis Maimonidæ ſententia eſt. Enimverò maximus Rabbinus, Jubilæorum ſupputationem accuratiſſimè ſemper factam etiam noviſſimis temporibus, ait, non hercle, quod aut ſervi omnes tunc manumitterentur, aut agri redirent ad veteres dominos, ſed quod ex numeratione eorum penitus pependit ratio anni cujuſque ſeptimi, in quo alia quædam remiſſionum jura obſervari lex juſſerat, quæ non antè ceſſavêre, quàm everſa à Tito 3 deletaque Judæorum reſpubl. eſſet. Utique earum שמיטות *remiſ-*

Joſua. Vid. *Carol. Sigon. de Republ. Ebr. pag. m.* 136. De hoc Cyro ſcil. minore & quis fuerit, prolixioribus argumentis ſcripſit *vir celeberrimus & eloquentia Profeſſor in Academ. Argentorat. in diatrib. hiſtor. de Xerxe, Nebucadnezare ac Cyro liberatore Judæorum Joh. Chriſtoph. Artopæus*, ad quem benevolum Lectorem mittimus, prodiit illa *Argentor.* 1678. Confer *Auguſt. Varen. Exercit. Sacr. in Haggæum.* Diximus directoribus *Zorobabele* & *Jehoſua*, quorum meminit *Haggæus* Propheta. Ille fuit *Princeps Judæ*, hic *Sacerdos Maximus.* Nihil autem nominibus his ſanctius, quæ priſcos Ebræos etiam in nomenclaturis ſanctitatem, præcipua ſuorum temporum memorialia, occultaviſſe, liquido docent. Dicitur autem *Serubabel* (1.) filius *Sealthiel*, cum contra 1 *Chron.* III. 17. vocetur filius *Pedajah*, qui ſuus pater fuit, *Sealthiel* verò avus, ipſo Pedaja glorioſior & celebrior in gente Judaica. Dicitur (2.) Princeps *Judæ*, qui primus poſt Captivitatem Babylonicam regimen tenuit, ſeu Dominator fuit. Alter in hoc opere fuit *Jehoſchua* ſummus Sacerdos, filius *Jehozadak.* Hic primus domus ſecundæ Pontifex. Vid. *Auguſt. Varen. diſſert. Sac. in Haggæ.* §. 4. De hujus templi excellentia & defectibus ſcripſerunt *Friſchmuth. de glor. templi ſecundi. Dieter. in antiq. Bibl. fol. m.* 367. *Varenius l. c. Thom. Godwin Moſes & Aaron pag. m.* 155. *ſeq. edit. Bremenſ.*

3. *Everſa à Tito*] Id confirmant *Hieronym. in Ezech.* v. Sub Tito & Veſpaſiano urbs capta eſt, templumque ever-

remiſſionum duplex genus fuiſſe, conſtat. Nam & terra ſeptimo anno inculta jacuit, & condictio certi non dabatur ex mutuo. Sed qua ratione annum ſeptimum pependiſſe ex quinquageſimo dixerit Maimonides, libet ex ipſo audire. Is ita inſit: שנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע אלא שנת תשעה וארבעים שמטה ושנת חמשים יובל ושנת חמשים ואחת תחלת שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל: Nos, ne Hebræa vertendo, Romanam orationem deformemus, ſummatim modò ſententiam recitabimus maximi Rabbini. Nimirum illud ait, anni ſeptimi numerationem non ab anno quinquageſimo, ſed ab eo, qui poſt hunc primus eſt, inchoari, atque eandem ſic deinceps nulla intermiſſione fieri, donec perventum ſit ad quadrageſimum & nonum, qui propterea

everſum. Eadem profert etiam in *cap.* XXIV. Obſidente *Tito*, filio *Veſpaſiani*, ad ſalutem nemo evaſit, templumque ſubverſum eſt. Conf. *Joſeph. lib.* VII. *Bell. Judaic. c.* I. Deſcribit everſionem hanc & Templi operoſiſſimè *Joſephus*, quem plur. *Reverend. Johannes Fechtius in diſſert. de Eccleſia Judaica edit. Argentor.* 1662. citavit, *pag. m.* 59. Et *Nicephorus* refert, Urbem ita devaſtatam fuiſſe, ut ne lapis ſuper lapidem maneret. Verum ſcrupulus adhuc remanet, quod citatus Joſephus etiam literis tradat, *Hadriani* temporibus deſolata & devaſtata fuiſſe Hieroſolyma. *Joſephus Scaliger in animadv. ad Chron. Euſeb. num.* 2150. ſtrenuè negat hoc, nixus potiſſimum *Dionis Caſſii* teſtimoniô, quem *Zonaras* ſecutus, qui propterea pro fabulis habet, quicquid tam veteres, quàm recentes Scriptores de tertio Hieroſolymorum excidio tradiderunt. Scaligerum ſequuntur *Valeſius, ad Euſeb. Spanhemius introduct. in Hiſtor. Eccleſ. pag.* 209. *Tollius ad Appian. in Syr. Scaligeri* ſententia eſt, à *Tito* ita deleta fuiſſe Hieroſolyma, nec ante *Hadrianum* reſtituta, ut deleri amplius non potuerint. Quos oppugnat *Scaliger*, eorum ferè hæc mens eſt, judaico bello quo *Bitter* deleta & *Ben Cozba* oppreſſus eſt, evertiſſe prius Hadrianum reliquias Hieroſolymorum & quicquid in templo inſtaurando Judæi jamjam cœperant. Horum auctorum verba producemus. Appian. Alexandrin. qui ſub *Hadriani* imperio vixit, Hieroſolymorum clades enarrans *bell. Syr. p.* 119. à *Ptolomæo* & *Pompejo* primum everſa cum dixiſſet, addit: *Veſpaſianus iterum habitatam* delevit, & rurſus mea memoria *Hadrianus.* Falſus quidem in eo eſt, quod everſionem imputaverit *Pompejo*, cum teſte *Joſepho l.* I. *ἁλωσ. c.* VIII. ſola munimenta dejecerit; in hoc autem falſus eſſe nequit, cum præſens fuerit. Succedit *Hieronym. in Jer.* XXXI. Ultima captivitate ſub *Hadriano*, quando & urbs Hieruſalem ſubverſa eſt. Et *in Ezech.* V, Sub *Tito* & *Veſpaſiano* urbs capta eſt templumque ſubverſum: & poſt quinquaginta annos ſub *Ælio Hadriano* uſque ad ſolum incenſa civitas & deleta eſt ita, ut priſtinum quoque nomen amiſerit. Eadem pro-

pterea ſabbaticus fuit, quod ſepties ſeptenus erat. Mox autem eum, qui ſequebatur, quinquageſimum, in numero ſeptenorum non fuiſſe, ſed ſupputationem eorum rurſus initium à quinquageſimo & primo habuiſſe. Ex quo manifeſtum eſt, cur doctiſſimus Judæorum dixerit, non numerari quidem quinquageſimum, ſed celebrari tamen: abſque illo enim foret, continuandam ſeptenorum numerationem fuiſſe ſignificat, quam nunc interjectio quinquageſimi interrumpit. Atque hæc quidem Maimonidæ, & aliorum, qui Talmudicos ſequuntur, ſententia eſt. Quæ quàm vera ſit, iis exquirendum relinquimus, qui Chronologiæ ſubtiliſſima momenta perveſtigant. E quibus ſunt profectò quidam ſummâ doctrinâ atque excellenti ingenio viri, qui Jubilæorum celebritatem incidere in annum quemque quadrageſimum & nonum[4] exiſtimant. Ex quo fit, ne duos ſabbaticos annos continuari, & ſeptenorum numerationem toties interrumpi neceſſe ſit. Et ſunt, qui ex Rabbi Addæ Calendario conficere ſe, id quod volunt, poſſe autumant. Sane quod quinquageſimus annus in ſacro codice Jubilæus appellatur, id verò in neutram partem aliquid momenti habet. Nam & perſæpe popularis uſus, quem penes norma viſque omnis & arbitrium loquendi eſt, ſeptimanam octiduum appellat, & olim maximi ſcriptores paſſim Olym-

profert in *cap.* xxiv. Obſidente *Tito*, filio *Veſpaſiani*, ad ſalutem nemo evaſit templumque ſubverſum eſt: & poſt quinquaginta annos ſub *Hadriano* civitas æterno igne conſumta. Rurſus in *Daniel.* ix. ẏ. *ult.* Uſque ad extremam ſubmerſionem Hieruſalem, quæ ſub *Hadriano* eis accidit, &c. Sic *Georg. Syncell. in Hadrian. pag.* 350. *edit. Pariſ. Georg. Cedren. pag.* 205. *edit. Baſil. Nicephor. Calliſt. l.* iii. *c.* xxiv. *Chron. Alexandrin. de Hadrian. p.* 596. *Olymp.* 224. *de Dynaſt. p.* 121. & *Abulpharag Arabs* de *Hadriani* copiis ita ſcripſit خربوا اورشليم غاية الخراب Vaſtarunt Hieroſolyma ad extremam vaſtitatem. Sane hi omnes non errare potuerunt. Dicimus ergo à *Veſpaſiano* & *Tito* ſubverſa quidem eſſe Hieroſolyma, rudera tamen quædam remanſiſſe, ad quæ acceſſerant caſæ & tuguria, quæ *Hadrianus* in totum igne delevit. Vid. plurib. *Joh. Jacob. Haakii diſſert. de excidio Judaeorum & Hieroſolymorum ſub Hadriano*, prodiit *Jen.* 1687. ubi plura.

4. *In annum quadrageſimum & nonum*] Aſſerit noſter author, viros Excellentes ſtatuere, Jubilæum eſſe quadrageſimum nonum. Amplectuntur hanc ſententiam *Hugo Cardinal. Radulphus Flavia cenſ. Comment. in Levit. Scaliger, Calviſius, Alſtedius, Cunaeus*, paulo poſt, *Rutilius Benzonius* Rom. operoſo tract. de anno Jubilæo, *Petavius* & alii.

Digitized by Google

Olympiadem, quæ quatuor annorum ſpatium continet, quinquennium vocavêre. Equidem nos noſtrâ non magni intereſſe putamus, utra ſententia rectior ſit: oſtendere enim duntaxat propoſitum nobis fuit, Jubilæorum ſolennia nec inutiliter à ſummo legiſlatore inſtituta eſſe, & poſt templi prioris excidium nunquam in uſu fuiſſe. Quod tamen ad hanc ipſam rem, quam in tranſcurſu attigimus, attinet, planè ſic judicamus, multas graveſque cauſas eſſe [5], cur viri hac ætate noſtra incomparabiles Jubilæum ſpacio annorum quadraginta & novem, non quinquaginta abſolutorum definierint. Quare opinionem eorum neque improbamus, & profectò admittimus etiam. In Levitici capite viceſimo & quinto tam de Jubilæo, quam de anno ſeptimo agitur, cautumque illic expreſſis verbis eſt, ne etiam in Jubilæis tellus coleretur. Quæ profectò ſanctio videri ſupervacanea poſſit, ſiquidem Jubilæorum jura annus quiſque quadrageſimus & nonus recepit, qui per ſe ſabbaticus erat: quippe ſepties ſeptenus fuit. Et nobis quidem in promptu eſt, quid rectiſſimè dici contra poſſit: putamus tamen hanc eſſe cauſam, quæ Maimonidem in hallucinationem quandam impulit. Illud certiſſimum eſt, Hebræos ſemper non Jubilæum modò, ſed etiam ſeptimum quemque ſabbaticum annum à Tiſri numeraſſe, qui anni ſacri erat menſis

5. *Cauſas eſſe*] Hi ex multis cauſis moti annum quadrageſimum nonum Jubilæum ſtatuunt. Inter quas (1.) quia ſemel tantum ſingulis annorum hebdomadibus intermittenda erat agricultura & meſſis atque vindemia, *Levit.* xxv. 4. Si autem Jubilæus non idem erat cum ſeptimo anno Sabbatico, ſequeretur duobus annis tales fuiſſe agendas ferias. (2.) Quia benedictio divina tantum trium annorum promiſſa erat, ob annum intermiſſionis ſacræ ℣. 20, 21. Aſt ſi & diſtincto anno Jubilæo talis quies fuiſſet agenda, benedictione illa opus fuiſſet ad annos IV. (3.) Quia *Levit.* xxv. 8. Numeratis VII. Sabbatis annorum ſeu XLIX. annis, traducenda dicitur buccina Jubilæi intimativa h. e. in ipſo quadrageſimo nono anno. Nec obſtare inquiunt, quod in *Cod. Sac.* quinquageſimus annus Jubilæus nuncupetur, ut *Levit.* xxv. 10, 11. Hoc enim non de anno quinquageſimo ſolido, ſed de ineunte & qui reſpectu præcedentis Jubilæi incluſivè, quinquageſimus vocatur, intelligendum eſſe; ſicut ſeptimanam uſitate octiduum appellamus, quia Dominicam utramque numeramus, quæ tamen earum altera excluſa, ſeptem ſolùm dies completitur, & revera hebdomas eſt. Juxta hos authores annus Jubilæus idem fuit cum Sabbatico, inque illo ipſo anno & promulgatum clangore buccinæ & celebratum fuit Jubilæum. Conf. *Joh. Meyer. diatrib. de feſt. pag. m.* 408. *Quenſted. antiq. bibl. pag.* 856.

menſis ſeptimus: planè ut ſepteni omnes Jubilæique iiſdem menſibus inchoati finitique ſint. Ex quo apparet, nullam reperiri mediam viam poſſe. Neceſſe enim jam eſt, uti aut quinquageſimus quiſque[6] annus fuerit Jubilæus, aut is hercle, qui quadrageſimus & nonus eſt. Sed nobis poſterior ſententia pluris eſt: neque aſſentiri hic Maimonidæ poſſumus, cujus tamen ſcita omnia religioſiſſimè alibi amplectimur. Eſt enim is vir profectò, qui paucos quoſdam hujuſmodi atque exiguos errores magnis diviniſque virtutibus ubique, & lectiſſimarum rerum præceptionibus compenſat. Ac Judæi quidem illi, qui ad agrorum reſtitutionem ſpatio quinquaginta annorum abſolutorum eſſe opus ajunt, curioſè tradiderunt, quid inter Jubilæum atque inter ſeptimum quemque annum interſit. Ita enim ex eorum ſententia Maimonidos ait in capite decimo, in Halacha Schemitta Vejobel: יתירה שביעית על היובל שהשביעית משמטת כספים ולא יובל : ויותר יובל על השביעית שהיובל מוציא עבדים ומשמיט קרקע : יובל משמיט קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה : *Habet illud ſeptimus annus præ Jubilæo, quod debita remittit; Jubilæus autem illud præ ſeptimo, quod ſervos è dominorum poteſtate educit, & reſtituit agros. Etiam hoc diſcrimen eſt; quod quinquageſimus annus in principio reſtituit agros, ſeptimus vero debita non remittit niſi in fine.* Ex his illud quidem, quod conditionem certi

6. *Aut quinquageſimus quiſque*] Licet *Cunæus* contrariam arripiat opinionem, attamen plures ſunt, qui affirmant, Jubilæum ſemper fuiſſe celebratum anno quinquageſimo excluſivè à præcedente Jubilæo, nempe poſt hebdomadam annorum ſeptimam; ita Doctores primitivæ Eccleſiæ magnam partem, *Cyprianus*, *Ambroſius* &c. *Lyranus*, *Cajetanus*, *Abulenſis*, *Bonfrerius*, *Cornel. à Lapide*, *Beza*, *Pelargus*, alii. Inter Noſtrates *Funccius*, *Bucholzerus*, *Wichman l.* I. *Chron. Sacr. pag.* 16. *ſeq. Dieter. antiquit. Bibl. fol.* 220. *Johann. Meyer. in diatrib. de feſtis Ebræor. pag.* 398. *D. Varen. de Jubil. Slevogt. in diſput. Acad. diſp.* XV. *theſ.* XII. *ſeq.* qui urgent (1.) expreſſum textum *Levit.* XXV. 10. 11. quem Lutherus optimè reddidit: *Ihr ſolt das funffzigſte Jahr heiligen, das funffzigſte Jahr iſt eüer Erlaſs-Jahr.* Imò Scriptura diſertè diſtinguit hunc annum Jubilæum ab anno XLIX. qui erat Sabbaticus ℣. 8. cujus verba conferenda cum capitis præcedentis XXIII. ℣. 15, 16. ubi à die XVI. Niſan, quo manipulus agitatus, ſabbata ſeptem numerabantur, & his plenè finitis, die ſequente quinquageſimo offerendæ primitiæ meſſis triticeæ; uti hoc loco modum inveſtigandi feſtum Pentecoſtes Deus tradidit ita *Levit.* XXV. 8. modum inveſtigandi feſtum Jubilæi dediſſe cenſeri debet, ſcil. ut ſemper *ſeptem* hebdomadæ annorum numeren-

Digitized by Google

certi in Jubilæis dari ex mutuo negat, falſum eſt, ſiquidem Jubilæi omnes in annum quadrageſimum & nonum inciderunt. Cætera probari admittique poſſunt, & omninò ſpeciem veri habent. Nam & quædam quadrageſimus nonus annus propria ex jure Jubilæorum habuit præ cæteris ſeptenis, & ea ipſa paulò aliter uſurpata fuere quàm quæ in eundem annum ob hanc cauſam concurrebant quòd inter ſeptenos eſſet. Jubilæi celebritas, uti antè dicebamus, exordium ab anno vetere & naturali ſumpſit, cujus primus menſis September eſt, is, qui ſacri anni ſeptimus erat. Quare Talmudicis, qui initio anni, decimo die primi menſis reſtitutionem fieri agrorum ajunt, nihil ſacer codex repugnat, qui eum menſem paſſim ſeptimum appellat. Eſt enim diverſitas ea ex duplicis anni conſtitutione. Poſtremò illud Maimonides refert: דין היובל בשביתת הארץ ודין השמטה אחד הוא לכל דבר: כל שאסור שביעית מעבודת הארץ אסור בשנת יובל: וכל שמותר בשביעית מותר ביובל: *Eadem ratio uſquequaque eſt tam Jubilæi, quàm ſeptimi anni, quod ad intermiſſionem agriculturæ attinet. Quicquid in terræ cultione fas aut nefas eſt anno ſeptimo, id prohibitum quoque aut licitum eſt in Jubilæo.* Non eſt hæc Judæorum conjectura, aut probabilis opinio, ſed certa indubitataque veritas, quam legiſlatoris vox confirmat in Levitici capite viceſimo & quinto. Quod ſi jam verum foret, quod placuiſſe Talmudicis diximus, duos annos ſabbaticos abſque intervallo fuiſſe celebratos, magna profectò & ſingularis atque nimis inuſitata res hæc eſſet. Etenim, cum totum hoc ſit à præpotente numinis vi profectum, quod in Palæſtina ſextus quiſque annus tam uberes proventus dedit, ut ſeptimus, quem agrorum quieti & ſabbatiſmo lex deſtina-

rentur, & poſt illos annus ſequens ſit Jubilæus. Si igitur Jubilæus annus eſſet quadrageſimus nonus & perpetuo in annum Sabbaticum incurreret, ſuperfluum foret præceptum de non ſeminando nec metendo, & fruſtra caſus de ſponte natis repeteretur, cum hæc eſſet conditio anni Sabbatici ℣. 4, 5. ubi eadem præcepta. Hæc etiam eſt communis ſententia Hebræorum in codice ערכין *Erachin fol.* 12, 13. Nec aliter *Maimonid. Hil. Schem. Vejobal. cap.* x. §. 7. Jubilæus annus non reſultat ex calculo annorum ſeptimanæ. Sed annus quadrageſimus nonus eſt annus Sabbaticus, & annus quinquageſimus Jubilæus. Annus autem quinquageſimus primus incipit ſex annos ſeptimanæ ſequentis, (i. e. ſequentis annorum periodi) Atque ita ſe res habet in ſingulis Jubilæis. Hæc etiam Karræorum eſt ſententia apud *Eliam* filium *Moſis in Adderet Eliahu de Schemitta & Jubilæo c.* xx. (2.) Urgent

ſtimaverat, nullam pareret famem, jam profectò longè majus hoc miraculum fuerit, cum duo hujuſmodi anni ſabbatarii concurrerent. Neutro enim ſementem facere aut arare fas fuiſſet. Itaque, quod dicitur in Levitici libro, *Benedictionem meam dabo vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum*, omninò geminari hæc numinis benignitas debuiſſet, cum duorum annorum, quadrageſimi noni & quinquageſimi ſabbata ex diverſis ambo cauſis continuarentur. Non enim trium jam, ſed quatuor annorum ſegetibus unum illum annum ſextum indui neceſſe foret. Quorum nihil aliis gentibus terriſque, quæ ſunt uſquam, conceſſum eſt. Utique ſcimus non exiguum eſſe, quod Palæſtina cœlo debuit: atque adeò fatemur, etiam multa illic contraria naturæ legibus iviſſe; ſed tamen, cum tanti & tam frequentis miraculi magnitudo nullis vatum teſtimoniis, neque hiſtoriarum prodita monumentis ſit, haud committendum profectò nobis eſt, ut credulitatis vitio temerè quidlibet obſtupuiſſe videamur.

intimationem Jubilæi, quæ fiebat die x. anni quinquageſimi. (3.) Fruſtra præcepta, uti dictum, de non ſeminando, non metendo &c. repeti, ſi neceſſario omnis Jubilæus in annum Sabbaticum ſeu XLIX. incideret. (4.) ἀναλογίαν τῆς πεντηκοστῆς cum Jubilæo: erant VII. hebdomadæ & tamen dies immediate ſequens h. e. quinquageſimus à Paſchate excluſivè erat dies Pentecoſtes; ita complementum Jubilæi erant ſeptem anni Sabbatici ſeu XLIX. quibus exactis ſequens annus L. erat Jubilæus. (5.) Conſenſum Talmudicorum: His enim placet, fatente *Cunæo*, duos annos Sabbaticos abſque intervallo fuiſſe celebratos. Diſertè *Raſchi* in *Levit.* XXV. 11. ſcribit: *Annus Sabbaticus* immediatè ſemper antecedit Jubilæum, ſcil. quadrageſimus nonus eſt Sabbaticus, quinquageſimus, Jubilæus. Plura videri poſſunt apud ſæpè laudatum *Johann. Meyer. in diatrib. de feſtis pag. m.* 404. *ſeq. Quenſted. antiquit. Bibl. pag. m.* 856. *Cloppenburg in Schol. Sacrif. pag*, 42. ubi ad argumenta oppoſita ſatis ſuperque reſponſum.

Cap. VII.

Trina conſecratio Palæſtinæ & urbium ejus. De jure urbium. Lex de prædiis urbanis. De urbe Ieroſolyma, deque ejus privilegiis. Agrippæ impium facinus, & ſuper eo Judæorum legatio ad Neronem. Quibus ceremoniis proferri urbis Ieroſolymæ pomœria oportuerit. Jus muniendi à quibus datum. Quando rempub. ſuam penitus Judæi amiſerint. De oppidis, quæ aſyli jus habebant.

AJUNT Talmudici, qua tempeſtate Joſua Palæſtinam intravit, conſecratas ab illo omnes urbes fuiſſe, quæ muris cinctæ erant. Eam ipſi appellant ביאה ראשונה *ingreſſionem primam*. Sed, cum abductus à Babyloniis populus ſacer trans Euphratem eſt, impurata regio ab impiis fuit. Quare mox, reverſis in ſedes ſuas Judæis, Ezras ſummus populi præſul ſolenni actu ſanctimoniam urbibus reddidit, eaque erat ביאה שניה *ingreſſio ſecunda*. Tandem Cæſar Titus, cum penitus res Judaicas afflixiſſet, omnia rurſum prophanavit. Atque hîc Talmudicos ſuavis error ludit. Meſſiam enim adhuc exſpectant [1], qui, ut ipſis placet, regnum Palæſtinæ invadet, ſacrabitque urbes. Eam fore ajunt ביאה שלישית *ingreſſionem tertiam*. Ad

1. *Meſſiam expectant*] Ita articulo XII. Symboli fidei ſuæ profiteri jubentur: *Ego credo fide perfecta adventum Meſſiæ, & etiamſi tardet, nihilominus ſemper expectabo, donec veniat.* Quare precibus matutinis inſerunt formulas, quibus ſignificant, ſe magno deſiderio Meſſiam expectare. In *Seder-tphillos pag.* 7. ex verſione *plur. Reverendi Carpzovii* hæc leguntur verba: *Germen Davidis ſervi tui citò progerminare jubeas, & cornu ejus exaltes cum ſalute tua. Nam in ſalutem tuam ſperamus quotidiè. Benedictus eſto, ô domine! qui progerminare jubes ſalutem.* Item: *Miſericors ille confringat jugum gentium de cervicibus noſtris, & reducat nos in terram noſtram.* Alia: *Nos exultabimus & lætabimur de ſalute tua, tu autem perducito nos ad pacem, congrega expectantes tuos ex quatuor terræ plagis;* Et hoc tempore aureum ſeculum futurum eſſe, illi credunt, uti conſtat ex verbis *Rambam* ad *Sanhedr. c.* XI. Et erit Meſſias oppidò Rex magnus & palatium in Tzion magnificabitur. Excellentius erit ejus nomen & memoria apud gentes, quam Regis Salomonis, eumque venerabuntur omnes populi &c. vide prolixioribus verbis addu-

Ad hoc, tradunt iidem, quibus in rebus poſita urbium religio ac ſanctimonia fuerit; tum & quare vicorum villarumque nulla facta conſecratio ſit. Quæ exequi longum foret. Cum oppida Palæſtinæ ſingulis tribubus [2] aſſignarentur, etiam Levitæ ſuas urbes [3] accepê-re,

adductum locum in *B. Joh. Sauberti Palæſtr. Theolog.-Philolog. pag. m. 26.* Hinc etiam tertium expectant templum, uti *Abarbanel* illud *Haggai*, quem citat *D. Varenius* in *diſſert. ad* iſtum locum, exponit: *Dieſer andere Tempel, welchen ihr anitzo bauet, wird annoch klein und gering ſeyn, aber nach denſelben wird der dritte und herrlichſte Tempel gebauet werden, und in denſelben wird der Herr Meſſias kommen.* Unde in precibus ſæpiſſime mentionem faciunt horum verborum: *Utinam Deus me dignum habeat, ut videam ſtructuram templi ſanctitatis noſtræ, qualis olim & annis ſuperioribus fuit.* Conf. *Gent. hiſtor. Judaic.* Qui plura de hoc templo tertio legere cupit, evolvat *D. Chryſoſt. orat. tert. & quint. adverſ. Jud. Martin. Raymund. in pugion. fidei part.* II. *c.* IX. §. 14, 15, 16. *Paul. Burgenſ. in Scrutin.* Scriptur. *diſt.* IV. *c.* IV. *Fortalit. fid. lib.* III. *fol.* 125. *Joh. Hornbeck de convinc. & convertend. Jud. lib.* III. *cap.* II. *pag.* 255. *Joh. Muller. in Judaiſmo detecto c.* IX. §. 6. *Conſtant. L'Empereur in præf. Codic. Middoth* aliosque.

2. *Singulis Tribubus*] Quales & quot quælibet Tribus in partitione terræ ſanctæ ſeu Palæſtinæ acceperit, nobis ex aliis quamplurimis authoribus exhibuit *Joh. Conrad. Dieteric. in antiquit. Bibl. edit. Giſſæ Haſſor.* 1671. *à fol.* 290. *uſque* 307. Conf. *Benedict. Ariæ Montani Chaleb. ſeu terræ ſanctæ partitionem in opere Critic. edit. Francof. fol. m.* 554. *ſeqq. Tom. VI.*

3. *Levitæ ſuas urbes*] Fuerunt ex Tribu Levi familiæ tres, prima *Caath* filiorum *Aaronis* Sacerdotis, ſecunda filiorum *Gerſon*, tertia *Merari*. Primæ igitur *Caath* familiæ civitates adſcriptæ ſunt tredecim in ſortibus *Juda, Simeon* & *Benjamin*. *Cariath-Arbe* in montibus *Juda* cum ſuburbanis ſuis; & *Lobna* & *Jether* & *Eſthemo* & *Holon*, & *Dabir* & *Ain* & *Jera* & *Bethſemes*. Hæ novem ex Tribu *Juda* & ex *Simeon* fuêre. Ex Tribu verò *Benjamin* quatuor illæ; *Gabaon* & *Gabæ* & *Anathoth* & *Almon*. His autem, qui reliqui ex eadem familia fuerant, Urbes aſſignatæ ſunt in ſorte *Ephraim*, *Sechem* cum ſuburbanis ſuis, *Gazer* & *Kibſaim*, & *Bethhoron* cum ſuburbanis ſuis; atque de Tribu *Dan*, *Elthecbò*, *Gabathon* & *Ajalon* & *Gath-Rimon*; de utraque Tribu quaternæ; ex dimidia Tribu *Menaſſe* duæ, *Thanech* & altera *Gath-Rimon*. Decem his in urbibus habitarunt filii *Caath* Levitici ordinis. *Gerſonis* verò familia ultra Jordanem obtinuit urbes duas: *Gaulon* in *Baſan*, & *Boſra* ſive *Heſthcrach*; & in tribu *Iſſaſchar* quatuor, *Cheſion* & *Dabejeth*, & *Jeramoth* & *Enganim*; ac totidem ex tribu *Aſer*, *Maſel* & *Abdon* & *Helchath* & *Rohob*; tres etiam ex *Naphtali* tribu, *Cedes* in *Galilæa* & *Hbamoth* ſive *Hbamath-Dor* & *Charan*: ita ut huic familiæ tredecim obtigerint. *Merari* autem familiæ, quæ in Levitis cenſebantur, urbes conceſſæ ſunt in Tribubus *Zebulun*, *Reuben* & *Gad* duodecim hoc pa-cto:

re, quas incolerent. At ipſa regio agrique & poſſeſſiones ita dividebantur, nulla ut pars data[4] illis ſit. Decimas enim[5] duntaxat primitiaſ-

cto: Ex Tribu *Zebulun*, *Jechnan* & *Ghartha* & *Damna* & *Nabalol;* ex tribu verò *Gad Ramoth* in *Gilgabd* & *Mahanaim* & *Hesbon* & *Jaſer*, atque de Tribu *Ruben*, ultra Jordanem etiam *Boſor* in vaſto campo, cui Miſor nomen à planitie factum eſt, & *Jaſer Jehtoon* & *Mephaath*. Harum omnium ſumma octo & quadraginta cum ſuburbanis ſuis per familias diſtributarum. Vid. *Henry Ainsworth. comment. in Num.* 35. *fol. m.* 203. *ſeq.*

4. *Nulla ut pars data*] In diſtributione terræ promiſſionis ſolam Tribum *Levi* ſine ſorte manſiſſe, h. e. ſine portione terræ, quam incoleret, conſtat. *Num.* XVIII. 20. & *Joſ.* XIII. 33. expreſſe leguntur hæc verba: *Et dixit Jehovah Aaroni: in terra illorum ne habeto poſſeſſionem & pars ne eſto tibi inter eos.* Clarius reddidit Anglus: *Thou shalt have no inheritance in their land, neither shalt thou have any part among them.* Et hoc mandatum non ſolum ad Aaronem, ſed omnes poſteros & Levitas pertinebat, uti *Moſes* poſtea *Deut.* XVIII. I. demonſtrat, ubi ex verſione Junii & Tremellii hæc extant verba: *Ne eſto Sacerdotibus Leviticis, toti tribui Levitica pars & poſſeſſio cum reliquis.* Anglus legit: *inheritance*, nulla hæreditas ſit in Terra Canaan, quæ ſorte dividebatur inter alias Tribus. *Num.* XXVI. 52. *ſeqq.* Cum itaque *Levitæ* Sacerdotibus adjungerentur in miniſterium Dei, Deus noluit, ut in negotiis hujus vitæ occupati ſint, ne impedimento ſint illis ad peragenda ſervitia Domini; uti ſcriptum eſt, 2 *Tim.* II. 4. Ita Hebræorum Magiſtri, teſte *Maimonide de Jubil. c.* XIII. *ſ.* 12. cujus Ebraica verba Anglice recenſet *Henry Ainsworth in Deut.* XVIII. *fol.* 69. *edit. Londin. Wherefore was not Levi counted meet to have inheritance in the land of Iſraël, or ſpoiles with his brethern? Becauſe hee was ſeparated to ſerve the Lord, and to inherit him, and to teach his ſtrait waies, and his juſt judgments unto many.* Deut. XXXIII. 10. *Therefore was he ſeparated from the waies of the world: they wage not warre as doe the reſt of Iſraël, neither doe they inherite, nor earne for themſelves with ſtrenght of their bodies; but they are the Lords power* (or ſubſtance) *as it is written* (in Deut. XXXIII. 11.) *Bleſſe Lord his power: and the bleſſed* (God) *himſelfe earneth for them, as it is written* in Num. XVIII. 20. i. e. *Cur Tribui Levi nihil hæreditatis accedebat de terra & ſpoliis cum fratribus ſuis? quia ſeparata erat, ut ſerviret Domino, hæreditas ſit illius & pluribus vias & judicia vera manifeſtet.* Deut. XXXIII. 10. *Itaque ſeparata erat à viis mundi: Illi* (Levitæ) *non pignore certabant, nec bella gerebant, uti reliqui Iſraëlitarum, nec hæreditatem poſſidebant, nec laboribus corporis lucrum quærebant, ſed virtus & ſubſtantia Domini erant, uti ſcriptum* Deut. XXXIII. 11. *Benedic Jehova copiis ſuis: & Deus benedictus ipſe laborabat & lucrabatur illorum loco, uti literis traditum Num.* XVIII. 20. Et licet nihil de terra poſſiderent, attamen illis erant civitates, quas inhabitabant & ſuburbia. *Num.* XXXV.

5. *Decimas enim*] Expreſſa lex habetur

mitiaſque & victimas [6] cunctas habuêre : inde vita illis, inde opes copiæ-

betur *Num.* XVIII. ℣. 21. Hinc benè *Mr. Fleury* in tract. quem inſcripſit *les mœurs des Iſraelites pag.* 24. Et Tribus Levi *n'avoit point d'autre partage que les dîmes & les premices qu'elle recevoit des autres tribus.* Non aliam portionem habebat, niſi decimas & primitias, quas ab aliis Tribubus accipiebat. Non ignotum erat optimo Numini, dandam eſſe mercedem ſervis atque certum, unde viverent, ſtipendium. Nec ignorabat, quod univerſa terra, & quæ illa proferret aleretque, ſua ſit; atque illam dederit utendam fruendamque hominibus, verum ea lege, ut Conditori omnium rerum Autorique fructuum decimas quotannis perſolverent *Levit.* XXVII. 30. ubi ex *Maimonid. tom.* III. *tract. de Decim. c.* I. *Henry Ainsworth fol. m.* 183. *in Levit.* XXVII. *edit. Londin.* ita ſcribit: *After that they have ſeparated the great-heave-offring, they ſeparate one of ten out of that which is left : and this is called the firſt tithe; and of it is ſpoken in* Num. XVIII. *And this tithe is for the Levites both males and females.* h. e. Poſtquam oblationem ſepararunt, una de decem reſiduis partibus ſeparatur, quæ vocatur Decima prima. Et de hac loquitur textus *Num.* XVIII. quia decimam filiorum Iſraël, quam elevabunt Domino &c. & hæc Decima dabatur Levitis, maſculis ac fœmellis. Prima itaque decima jure à quovis communi Iſraëlita comedi poterat, & quidem in immunditie, nam hîc nulla ſanctitas in illa. Et ubi de decimarum ſanctitate dicitur, non niſi de ſecundis decimis intelligitur. Et Hebræi primas decimas, ut communes res æſtimant, quia dictum eſt *Num.* XVIII. 27. Ut imputetur vobis oblatio veſtra, ſicut frumentum ex area & maturus liquor ex torcularis lacu. Sicut igitur frumentum & liquor è torcularis lacu res communes ſunt, ita etiam Decimæ primæ. Non ſolum de frugibus, ſed etiam arboribus Decimæ dabantur, uti Hebræi loquuntur, teſtis hujus eſt *Maimonid. tom.* III. *in Trumoth c.* II. *ſ.* 1, 2. 3. Omne eſculentum, inquit, quod cuſtoditur & ex terra capit incrementa, decimis eſt obnoxium, & præceptum eſt nobis ſeparare has, primitias Sacerdoti. *Deut.* XVIII. 4. Quemadmodum frumentum & oleum & vinum, quorum mentio *Num.* XVIII. fit, ſunt eſculenta & ex terra incrementa capiunt & Dominos habent, uti dictum: Frumentum tuum. E. & his ſimilia ſunt oblationi obnoxia. Viciæ licet non ſint hominis cibus, verum cum tempore famis comedundus, oblationi decimarum ſunt obnoxiæ. Semina hortenſia, quæ non ſunt hominis cibus, ut ſemen rapi, Cortinon, cæparum & his ſimilia, libera ſunt à Decimis, quia non eſculentum hominis ſunt: verum ſemina viridium herbarum Decimationi obnoxia ſunt. Olera quamvis ſint cibus hominis, tamen Decimationi non ſunt obnoxia, niſi ex Scribarum decreto. De Decimarum generibus & modo tam frumenti & agrorum, quam pecorum fuſe egit *D. Quenſted. in antiquit. Bibl. à pag.* 249. *uſque* 256. qui evolvendus. Conf. *B. Joh. Friſchmuth. diſſert. de Decimis, Johan. Selden. in tract. Anglice ſcripto de Decimis, Joh. Henric. Othon. Lexic. Rabbino-Philolog. à pag.*

copiæque abunde erant. Sed illa in hoc genere præſcriptio cautioque

à pag. 151. *uſque* 155. *Guilelm. Outram. de ſacrif. pag.* 114, 115. *edit. Amſtel.* 1678. *Henry Ainsworth.* variis locis.

6 *Primitias & victimas*] Variis in locis mandatur à Deo, ut Iſraëlitæ primitias offerant, de quibus videndus ſæpe laudatus *Quenſted in antiquit. Bibl. pag. m.* 241, 242. 243. *ſeq.* Utque Deus reliquis fructibus benediceret, primitias omnes ſibi concedendas poſtulavit *Rom.* XI, 16. *Ezech.* XLIV. 30. Primo qui geniti ſunt Iſraëlitis vel è ſua ſobole, vel ex pecudum fœtu ſibi Deus addici voluit, quoniam illis pepercerat in *Ægypto. Num.* XVIII. 15, 17. Et Hebræorum Doctores referunt, quod quilibet obligatus ſit ſanctiſſime ſanctificare primitias pecorum mundorum & dicere teneatur: Ecce! hoc ſanctum eſto. Omnes itaque tenentur ſanctificare primogenitum è pecoribus mundis, tam *Sacerdotes*, quàm *Levitæ & Iſraëlitæ:* quamvis primogenitum ad Sacerdotem pertineat: Tunc offerre ſanguinem & adidem ſuper altare, reliquum autem carnis comedère debebant juxta Legem de primitiis. *Maimonid. in Bechoroth.* c. 1. *ſect.* XLVII. Verum ſi vitioſum primogenitum deprehendatur, diſquiritur, quid cum illo ſit faciendum? Lex *Deut.* XV. 20, 21. id demonſtrat, & *Hebræi* hoc ita explicant. *Maimon. in Bechoroth.* c. 1. *ſect.* 2, 3. cujus verba Anglicè addexit *Henry Ainsworth fol. m.* 113. *in Num.* XVIII. *The firſtling of the cleane beaſt is ſlaine in the court-yard* (of the Sanctuary) *as other light holy things: they ſprinkle the blood and burne the fat, and the reſidue of the fleſh is eaten by the Priſts.* [illegible] *If the firſtling have a blemish fall on it after it is perfect, yet it is the Prieſts. If he will, he may eat it in any place, or he may ſell it, or feed others with it, whom he will, trough it be an heathen: for it is common thing; as it is written* in Deut. XV. 21, 22. *And if there be any blemish therein* &c. *Thou ſhalt eat it alike, as the Roe-bucke and as the Hart: and the that is the Prieſt's Goods. Es durffte der Prieſter, oder Levit ſolches ſelbſt eſſen, oder andern auch, einem Heyden geben und ihn darmit ſpeiſſen, oder aber er konte es auch verkauffen, wem er wollte.* De materia, modo offerendi & aliis rebus fuſe recenſuerunt *Quenſted. cit. l. Joh. Henric. Otho in Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 484. *ſeq. edit. Genev. Joh. Henric. Hotting. de jure Hebræor. pag.* 89, 90. Ut autem intelligamus, quæ fuerint illæ primitiæ ſeu dona, quæ *Sacerdotibus* & *Levitis* dabantur, ex *Maimonidis Biccurim* c. 1. *ſ.* 1. videbimus: Viginti quatuor igitur erant dona, quæ Deus Sacerdotibus dare juſſerat, & omnia exprimuntur in Lege, & quæ ad omnes pertinebant, qui in fœdere cum Aarone comprehenſi erant. Octo horum Sacerdotes nullibi, quàm in Sanctuario comedebant. Et quinque nullibi, quam Hieroſolymis conſumebant intra murum civitatis. Et quinque ſolummodo in terra Iſraël. Quinque autem tam intra, quàm extra terram Iſraëlis edebantur. Et unum à Sanctuario competebat illis. Octo dona, quæ illis non licebat alibi conſumere, quàm in Sanctuario, hæc fuerunt, (1.) caro de ſacrificio pro reatu, ſive avis, ſive pecoris fuerit, *Levit.* VI. 25, 26.

(2.) caro

que valet, quam Rabbi Maimonides adjungit, cum ſic inquit in capite

(2.) caro ſacrificii pro peccato. *Levit.* VII. 16. (3.) Sacrificii Euchariſtici. *Levit.* VII. 18. & XXIII. 19, 20. uti *Maimonid. tract. de offer. ſacrif. c.* IX. *ſ.* 3. & *cap.* X. *ſ.* 6, 7. teſtatur, & ubi leges & regulas explicat, quas *Henry Ainsworth* his verbis recenſet: *The peace offrings are eaten the day that they are Killed, and all that night, and all the next day, untill ſonne ſetting.* Levit. VII. 16, 17, 18. *ſo they are eaten two dayes and one night.—— And the ſame law is for the ſin-offring and for the Tres paſs-offring, and for peace-offrings of the congregation, and the reſidue of the Meat-offrings; for all are eaten that day and that night.* i. e. *Euchariſtica Sacrificia eo ipſo die, quo jugulabantur, comedebantur & nocte, & poſtero die uſque ad ſolis occaſum.* Levit. VII. *Eadem lex eſt in ſacrificiis pro reatu, pro peccato & Euchariſticis congregationum, & in reſiduis libationum; nam omnia die noctequе eadem conſumebantur.* (4.) Reliquium *Omeri Levit.* XXIII. 10. ibi *Salomon Jarchi* explicat *Omer*, quod ſit decima pars *Ephæ*, Hebr. עומר cujus varias ſignificationes vid. in *Critic. Poli edit. Francof. fol.* 553. Non ſinguli ſingulos offerebant manipulos, ſed omnes unum è publico vel vicinia nomine totius populi. Hebræi ita referunt: In Paſchate manipulum ultra quotidianum ſacrificium offerunt à primo die uſque ad ſeptimum, juxta additionem novæ Lunæ, duos tauros & arietem & ſeptem agnos & capram ad ſacrificium pro peccatis: quæ omnia comeduntur ſecundo die Paſchatis, qui decimus ſextus dies menſis Niſan eſt vel Martii, *Num.* XXVIII. 11, 19, 24. Plus offerunt quàm aliis diebus, agnum in holocauſtum cum *Omero* agitationis & elevationis. *Levit.* XXIII. 12. & hoc eſt ſacrificium comeſſationis &c. *Maimonid. in Tamid. c.* VII. & *Talmud Babyl. in Menachot. cap.* X. (5.) Reſiduum in ſacrificiis libationum. *Levit.* VI. 16. (6.) Duæ collyræ. *Levit.* XXIII. 17. panes agitationis duo: horum modum deſcribit *Maimonid. in Tamid. c.* VIII. *ſ.* 3, 10. (7.) Panes propoſitionis *Levit.* XXIV. 9. (9.) Logus leproſorum olei. *Levit.* XIV. 10. uti *Maimonid. in Mechoſr. Capporab. cap.* IV. & *Talmud Babyl. in Negag. c.* XIV. *ſ.* 14. ſcribit: Reliquum olei hujus Logi non editur, niſi in atrio à maſculis Sacerdotum, uti aliæ res ſanctiſſimæ. Et hæc octo dona non comedebantur, nec concedebantur edi, niſi in Sanctuario. Sequuntur nunc alia *quinque* dona, quæ comedere nefas erat, niſi in urbe Hieroſolyma, quorum (1.) erat pectus & armus in ſacrificiis Euchariſticis. *Levit.* VII. 34. Vid. *Maimonid. tract. de oblat. ſacrif. c.* X. *ſ.* 6, 7, 8. (2.) Sacrificium elevationis confeſſionis. *Levit.* VII. 12, 14. ſeu gratiarum actionis. Hæc confeſſio ſeu gratiarum actio fiebat pro liberatione, quam à Deo acceperant, uti *Salomon Jarchi* in hunc locum, ac qui naufragium fecerant & liberati erant, qui iter per deſertum perfecerant, ſeu captivi ducti, ſeu lecto affixi priſtinam valetudinem recuperaverant. Hi obligati erant, gratias agere Deo, uti ſcriptum in *Pſalm.* CVII. 4, 10, 17, 21, 22, 23. Si quis igitur horum voverat Euchariſticum ſacrificium, ille tenebatur ſecum

capite decimo & tertio, in Halacha Schemitta Vejobel: יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם: אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלויים באותן הארצות בכל ישראל: *Videtur mihi hoc omne, quod diximus, locum modò habere in illa terra, quæ ex fœderis religione Abramo & Iſaco atque Jacobo data eſt, quæque tenetur à filiis eorum, & diviſa inter illos fuit.*

ſecum ferre panes, & hi hoc die & hac nocte comedebantur. Vid. *Henry Ainsworth comment. in Levit.* VII. *fol. m.* 38. *edit. Lond.* (3.) Sacrificium agitationis & elevationis arietis Nazaræorum *Num.* VI. 17, 20. (4.) Primitiæ omnium mundorum pecorum. *Num.* XVIII. 15. *Deut.* XV. 19, 20. (5.) Primitiæ frugum. *Num.* XVIII. 13. Hæc omnia ſacrificiorum dona non niſi in urbe Jeruſalem edebantur, uti aſſerit *Maimonid. in Biccurim. c.* I. *ſect.* 2. Quicunque comedit dona, in quibus ſanctitas, maledicit Deo, qui ea ſanctificavit ſanctificatione Aaronis. Sequuntur nunc alia quinque dona, quæ tantum pertinebant ad terram Iſraëliticam (1.) Sacrificium agitationis & elevationis primitiarum. *Num.* XVIII. 12. (nam hæc ſacrificia Sacerdotibus & Levitis dabantur, ut in terra Iſraëlis comedant de illis. *Maimonid. in Trumoth. c.* III. *fol.* 23.) ſcil. frumenti, olei & vini. Et per hæc tria Hebræi omnis generis cibos intelligunt, qui è terra proveniunt & hominibus conducunt. (2.) Sacrificium agitationis & elevationis decimarum. *Num.* XVIII. 28. (3.) Primitiæ maſſæ collyræ. *Num.* XV. 20. *Maimon. in Biccur. cap.* VI. *ſect.* 3. 11, 12, 15, 16. & *cap.* VIII. *ſ.* 1, 2, 5. Et hæc tria ſancta erant. (4.) Primitiæ vellerum ovium. *Deut.* XVIII. *Maimonid. in Biccur. c.* X. (5.) Civitates & prædia poſſeſſoria. *Num.* XXXV. Et hæc duo communia erant. Quinque Sacerdotibus ubivis locorum conveniebant, erantque (1.) Donum beſtiæ mactatæ, ubi pectus, armus & ſtomachus Sacerdotibus erant. *Deut.* XVIII, 3. (2.) Redemptio primogeniti. *Num.* XVIII. 15. (3.) Primitiæ aſini. *Exod.* XXXIV. 20. *Num.* XVIII. qui redimebatur agno, ſive ex ovibus, ſive capris, & ille agnus ſit vel maſculus vel fœmella, & juxta Hebræorum ſententiam vitioſus vel perfectus, pinguis vel macer. *Maimon. tract. de primit. c.* XII. *ſect.* 10. (4.) Reſtitutio illius, quod rapinâ extraneo fuerat ablatum. *Num.* v. 8. de qua re videatur *R. Chazkuni* in h. l. cujus verba hæc ſunt: *Deus ſanctus benedictus pater eſt extraneorum, & hæreditare illud vult, quod ſuum eſt: quare tradendum eſt illud* (rapina ablatum) *filio domus ſuæ, qui eſt Sacerdos:* & *Maimon. tract. de rapina c.* VIII. *ſ.* 4, 9. (5.) Omnia devota. *Num.* XVIII. 14. כָּל־חֵרֶם omne devotum, qua voce Lucas utitur, *cap.* XXI. 5. de donis, quibus templum adornatum erat. Sæpiſſimè autem hæc vox adhibetur pro deſtruere, ſeu confiſcatione bonorum. Hîc autem pro re Deo vel Sacerdotibus. Vid. *Poli Critic. edit. Francof. fol. m.* 631. *Maimonid. in Erachin cap.* VI. *ſect.* 1, 4. hanc diſtinctionem profert:

Digitized by Google

fuit. At in aliis regionibus, quas armis ſubigunt reges quidam Iſraëlitici, non deterior eſt ſacerdotum & Levitarum conditio; [7] *quam cæterorum Hebræorum.* De ædibus urbanis lex [8] ejuſmodi lata fuit, uti, qui domum

fert: Qui dicit, hæc res devota erit in conſervationem Sanctuarii, ſeu devota Deo &c. devota eſt Sanctuario vel Deo. Verum quando dicit: Hoc abſolute devotum eſto, tunc ad Sacerdotes pertinebat. Deo devota igitur redimi poterant pretio: verum Sacerdotibus devota, nunquam redimi poterant. De his devotis dicitur *Levit.* XXVII. 28. NON VENDUNTUR, NEC REDIMUNTUR. Et hæc quinque dona quovis reſpectu communia erant. Donum verò, quod à Sanctuario illis conveniebat, erant vellera holocauſti. *Levit.* VII. 8. uti affirmat *Maimonid. in tr. de ſacrif. c.* V. *ſ.* 19, 20. Dona verò quorum tàm viri, quàm mulieres participes erant, fuerunt quinque: (1.) Sacrificia agitationis primitiarum. (2.) Sacrificia agitationis decimarum (3.) collyræ. (4.) dona pecorum. (5.) primitiæ vellerum. Conf. *Maimon. in Biccurim cap.* I. *ſect.* I.

7. *Deterior Levitarum conditio*] Affirmat hoc loco Maimonides, quod in ſpoliis *Levitæ* parem portionem habuerint, ut cæteri Iſraëlitæ. Verum huic contradicere videtur Sacra Scriptura *Num.* XVIII. ℣. 20. ubi expreſſis verbis dicitur, quod *Levitæ* nullam hæreditatem nec partem habere debeant; quæ vox ſanè, teſte *Henry Ainsworthio*, ſignificat partem in ſpoliis, quando ita ſcribit: *This word though often it be ſpoken of a part or portion of Land; yet alſo it is meant of a part in the ſpoiles gotten by warre of the Canaanites, but Levi might have none, becauſe the Lord had given him his portion in the holy things, and he was to warr another warfore in the Lords Sanctuary.* Ex his ſanè conſtat, nullam portionem de ſpoliis eveniſſe tribui *Levi.* Id quod ipſos Hebræos ſtatuere conſtat; teſte *Maimonide tom.* III. *tractat. de Jubil. cap.* XIII. *ſect.* X. cujus verba Anglice retulit ſæpè citatus *Henry Ainsworth fol. m.* 114. *in Levit.* his verbis: *All the Tribe of Levi are warned that they have not inheritance in the land of Canaan, likewiſe they are warned that they take not part of the ſpoile, at the time when they conquer the cities.* Deut. XVIII. I. *And a ſonne of Levi, that taketh a part of the ſpoile, is to be beaten.* i. e. *Univerſa tribus Levi admonetur, quod nullam partem habeat in terra Canaan, ſimiliter ne partem ſpolii poſſideat tempore illo, quo urbes vi occupantur & in poteſtatem rediguntur. Et ſi filius Levi partem aliquam de ſpoliis recipiat, flagris cæditur.* His verbis prioribus ſequentibus contradicit, quæ author noſter adduxit.

8. *De ædibus urbanis lex*] Per ædes urbanas intelligunt Hebræi tales, quæ in civitate muro cincta ſitæ ſunt. Obſervandum autem, quod civitates muro cinctæ illæ dicantur, quæ tempore *Joſuæ* & deinde *Eſræ* tales fuerunt; verum quæ poſtea muro circumdatæ fuerunt, non habentur pro urbibus, teſte *Maimonide in Jobel. cap.* XII. *ſect.* 15. ita ſcribente: *Civitas quæ non muro cincta erat, cum Joſua occuparet terram, licet deinde circumdata muro fuerit, attamen ſimilis domui in pago: Et civitas, quæ tempore Joſuæ muro cincta erat,*

mum vendidiſſet, redimere eam poſſet intra annum; pòſt autem, illo elapſo, emptor eam propriam haberet. Sed nec propinquis jus redemptionis fuit, & Jubilæi beneficium hîc nullum erat. Redditum autem emptori à redemptore pretium integrum fuit, etſi vendita traditaque domus ante plures menſes erat. Etiam ultimo anni die redimere ædes ſuas dominus potuit. Et, ſi abeſſe eum, cui vendiderat, aut dolo latitare cerneret, curiam adiit, atque ibi, ſenatu coram, pretium, quod acceperat, poſuit, egreſſuſque diffregit fores, atque ædes ſuas intravit. Hæc à Talmudiſtis ſic definita ſunt. In Levitarum urbibus haud idem juris [9] fuit. Planè enim de ædibus illorum ſancitum eſt, quod de agris deque poſſeſſionibus ruſticis omnium Hebræorum conſtituiſſe Moſen diximus. Quare nec redimendi jus hîc anno terminabatur, & Jubilæus reſtituebat quicquid redemptum antè non eſſet. Inter omnes urbes inſigniter eminuit unius Ieroſolymæ ſanctitas, [10] atque etiam perpetua manſit, ut Talmudici tradunt, ex quo ſemel eam urbem maximus rex Salomo dedicaverat. Itaque, quod poſtea conſecravit eam rurſum Ezras, fuiſſe ſupervacuum ajunt, ſiquidem prophanata neutiquam fuit, cum cæteræ urbes pollutæ ſacrilegorum manibus ſunt. Ex quo illud

erat, licet jam illo careat, attamen habetur pro muro cincta. Sic etiam tempore *Eſræ*, quæ ingreſſio ſecunda dicitur.

9. *Haut idem juris*] A communi urbanorum ædificiorum lege excipiebantur urbes Levitarum privilegiatæ, de qua re Lex ita habet: Domus in urbe Levitica à Levita vendita ſemper habet jus גאלה; ſed à Levita, non alio, eſt redimenda: vel ab emtore in Jubilæo Levitis eſt cedenda: ager verò ſuburbanus Leviticus planè non alienari, nec ejus uſusfructus locari, vel in emphyteuſin dari poteſt. Audiamus *Maimonid. in Jobel. cap.* XIII. *ſect.* 7. *Levitis & ſacerdotibus licuit omni tempore, quando illis placuerit, redimere domus in civitatibus muro cinctis, quamvis effluxis aliquot annis demum id fiat.* Obſervandum autem; quod redemtor non alius ſit, quàm *Levita.* Conf. *Maimonid. in Jobel. c.* XIII. *ſ.* 8, 9. *Henry Ainsworth. comment. in Levit.* XXV. *fol. m.* 160.

10. *Jeroſolymæ ſanctitas*] Urbs hæc, quæ *Tacito lib.* V. *hiſt. cap.* II. & VIII. famoſa dicitur, caputque gentis Judaicæ; *Plinio* verò *lib.* V. *hiſtor. natur. cap.* XIV. *pag.* 101. longè clariſſima urbium Orientis, non ſacris tantum, verum etiam profanis Scriptoribus digna viſa fuit. Hanc urbem juxta quaſvis circumſtantias declararunt *Cornel. Tacit. lib.* V. *hiſtor. Chriſtian. Adrichom. Delph. in deſcript. Jeruſal. Johan. Baptiſt. Villalpand. in appar. urb. Sanct. Henric. Bünting. in itin. Script. Sacr. Joan. Lightfoot. in cent. chorograph. Salmer. prolog.* XLII. *Pined.*

cap.

illud fieri iidem tradunt, uti in Ieroſolymæ everſæ cineribus ſacra facere atque victimas epulari fas fuerit. Sed quanta loci religio eſſet, ii Judæi ſignificavêre, quibus Hadrianus Imperator permiſit, uti ſemel in anno adirent ſanctæ urbis deformes reliquias, atque ibi lugerent deplorarentque miſeram gentis ſuæ ſortem. Hæc urbs nulli tribui aſſignata ſorte eſt, ſed communis omnium fuit. Quamobrem teneri illam eâ lege negant Talmudici, quæ vitulæ mactatione expiari cædem juſſerat, quæ clam patrata in tribuum finibus eſſet. Illud verò non ex ſuperſtitione, ſed ex vetere & probo gentis inſtituto eſt, quod Rabbi Maimonides narrat. Ait enim, ſi qui cœnaculum [11] haberent paulò ſublimius, unde aſpici Sanctum Sanctorum poſſet, fas illis quidem fuiſſe ſemel in hebdomadâ illuc aſcendere, uti ſarta tecta omnia ſervarent, at ſæpius, aut ob aliam cauſam, non licuiſſe. Ea eſt ſententia verborum iſtorum in Halacha Beth habbechira, cap. VII: מקום שהיה בעלייה מקוון על קדש הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא עליה

cap. I. Eccl. Joſeph. lib. VII. de bell. c. XVIII. Serrar. c. X. Jud. qu. 2. Lorin. Act. c. I. 4. De hujus vocis origine & ſignificatione annotata in Sigon. de Republ. Ebr. lib. I. c. VII. fol. m. 91. ſeq. conſulenda.

11. *Cœnaculum*] Apud Judæos ſic tulit uſus ac ratio Religionis, ut quique felicioris ſortis ac ſanctioris vitæ homines partem aliquam ædium ſuarum pietatis doctrinæque exercitiis propriam haberent. Sita illa erat in ſuperioribus domus, proxima, ut videtur, tabulato, feneſtris apertis, verſus illum cardinem cœli, in quo templum locatum erat. Illuc ſe conferebant, non tantum quoties ſoli, Deo & conſcientia teſtibus, per familiariores precationes cum Numine commercium colebant, aut ſeriis meditationibus rerum divinarum incumbebant, ſed etiam, ubi cum aliis de Lege divina colloqui ejuſque ſenſibus diſputare, aliiſque ſacris exercitationibus vacare volebant. Hujus generis videtur fuiſſe conclave, quod *Zarephtana* mulier *Eliæ* præparaverat, ad ſe divertenti. 1 *Reg.* XVII. 19. Inſignior etiam locus exſtat *Daniel.* VI. 10. ubi ejuſmodi conclavis ſacri fit mentio. Cum enim *Darius* Rex triginta dierum ſpatio omnibus interdixiſſet ſupplicationibus apud Deum, aut hominem, præter ſe ſolum inſtituendis, Danielem ſolito more adſcendiſſe בעליתה *in cœnaculum ſuum*, conſtat, quod erat ex *adverſo Hieroſolymæ*, inſtructum feneſtris apertis. Ex his elucet privatorum oratorium, ſimulque adducitur forma & delineatio. Conclave, inquam, conſpicitur in parte domus ſuperiore, deſtinatum precibus ceteriſque exercitiis ſacris, cui verſus Hieroſolymam feneſtræ fuêre apertæ. Confer huc plur. different. doctiſſimum *Campegi. Vitring. de Synagoga vetere lib.* I. *part.* I. *cap.* VI. *pag. m.* 145. 146. 150. 51. *ſeqq. edit. Franeq.* 1696.

עליה לחוק בדקו: Sanè vehementer cives ſuos Agrippa rex offenderat, cum ex palatii editâ parte proſpectaret identidem ſacram templi ſedem, cèrneretque ex alto, quid illic intus fieret. Id enim flagitium ingens arbitrati Judæi, murum celſum extruxêre, qui regem intueri non ſineret, quæ in templo agebantur. Ac mox decem legati, cum Iſmaële pontifice & Elcia ſacri ærarii quæſtore, miſſi Romam ſunt, qui precibus à Nerone peterent, uti confirmaret quod populum facere religio ſubegerat. Quod autem Hecatæus Abderites apud Flavium ait, quinquaginta ſtadiorum fuiſſe Ieroſolymam, quam incolebant centena vicena millia hominum, haud magni noſtrâ intereſſet ſcire, niſi de proferendis ejus pomœriis jus quoddam eſſet ſingulare conſtitutum, quod ex Talmudicis libris prodidit Maimonides in Halacha Beth habbechira cap. x. Id autem ejuſmodi erat. Cum amplianda urbs eſſet, magnus ſenatus Sanhedrin, rexque, & vates unus oraculum, quod Urim & Tummim vocant, conſuluerunt. Mox, poſtquam illi de interpretatione divini reſponſi inter ſe conſenſiſſent, ſenatores Sanhedrin carmina duo, in queis erat gratiarum actio, recitarunt, paneſque totidem fermentatos ſumpſere, atque egreſſi illicò cum cymbalis nabliiſque & cytharis, ad cujuſque vici flexuras atque ad cippos omnes, qui erecti in urbe erant, conſtiterunt, effatique illa verba ſunt: דליתני
ארוממך יהוה כי *Exaltabo te domine, quoniam exaltaſti me.* Tandem, cum ad locum illum veniſſent, quem idcirco conſecrari oportuit, quod pomœriorum finis eſſet futurus, ſubſtitêre omnes, atque illic ex duobus panibus, quos decantato gemino carmine acceperant, unum comederunt, alterum uſſerunt flammis. Hæc ſic à majoribus accepta Talmudici literis conſignavêre: neque à vero abludunt, cum ſimilia, & penè eadem ſint, quæ in Nehemiæ commentariis exſtant in capite duodecimo. Poſt tamen, cum oppreſſa à Romanis Judæorum erat libertas, planè hæc pomœriorum prolatio non ex magni concilii arbitrio, ſed ex voluntate populi Romani pependit. Proditum verò etiam illud à Cornelio Tacito eſt, Judæos jus muniendi magna pecuniæ vi emiſſe. Ex quo apparet, reginam illam urbium Ieroſolymam fuiſſe conditione eadem cum municipiis [12] omnibus, quæ ſub ditione Romanâ erant, quorum muros

12. *Cum municipiis*] Olim Municipia dicebantur illæ civitates externæ, quibus civitatis Romanæ jus datum erat, ita, ut muneris honorarii cum popu-

Digitized by Google

ros nec refici ſine principis vel præſidis autoritate, nec aliquid eis conjungi vel ſuperponi potuiſſe, Ulpianus Juriſconſultus ait in *lib.* IX. §. 4. *ff. de Rerum diviſ.* Utique Claudius Cæſar, cum ingentis magnitudinis murum exſtrui circum Ieroſolymam intellexiſſet, Agrippæ novum opus nuntiavit: & rex verò ſtatim dicto audiens fuit, ſuſceptamque rem omiſit. Ajunt Talmudici, illud eximium [13] habuiſſe Ieroſolymam præ cæteris Judææ oppidis, quod nulla domus illic poſt annum propria emptoris fieret. Sed nec hortos ibi nec viridaria [14] plantari fas fuiſſe ajunt. Quod enim Hecatæus de templi ambitu ſcripſit, id ipſi verum eſſe de totâ urbe tradunt. Cadavera, quæ aliquò transferebantur, admiſſa in eam civitatem non ſunt, ne funeſtarentur ſacra ejus. Sepulchra autem duo duntaxat ibi fuêre, unum Davidis, alterum Oldæ, quæ ſtructa à priſcis vatibus ajunt. Major tamen religio Levitas divinxit, qui non modò in urbibus ſuis, ſed etiam in agro ſuburbano ſepelire [15] mortuos vetaban-

populo Romano participes eſſent, jus ſuffragiorum & Magiſtratuum in urbe capiendorum non haberent, cætera pari cum civibus Romanis conditione eſſent, ſuis tamen plerumque relicti legibus. Ab his municipiis differebant *Coloniæ.* Vid. *Sebaſtian. Almers Manuale juris edit. Brem.* 1668. *pag. m.* 286. Conf. *Martini Lexic. Etymolog.*

13. *Eximium*] Urbs Hieroſolymitana multa præclara habuit præ reliquis civitatibus privilegia. Erat ſanctiſſima, in qua nullus mortuus poterat pernoctare. In ea comedi debebant ſacra leviora & decimæ ſecundæ. Nullum in eo debuit eſſe fimetum. In ea non faciebant caminos propter fumum, nulli alebantur galli propter Sacra. *Maimonid. Hal. Beth Habech.* c. VII. Nunquam ſerpens aut ſcorpio cuiquam nocuit intra Hieroſolymam. Nec dixit unquam quiſpiam proximo ſuo, arctus nimis mihi eſt locus, in quo Hieroſolymis hoſpitor. *Avoth. cap.* V. 5. Hieroſolymæ non occurrit Anathema, nec titubavit quiſpiam. Nec evenit illic conflagratio nec ruina. Nullus unquam conqueſtus eſt, ſe non reperiiſſe clibanum pro Paſchate, aut lectum pro quiete. Vid. *Othon. Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 264. *edit. Genev.*

14. *Nec hortos nec viridaria*] Non plantant in ea arbores & hortos; Qui ibi fuerunt jam à tempore priorum Prophetarum plantati fuerant. *Avoth Rab. Nathan fol.* 9. Rationem, quare hortos non permiſerint in urbe, hanc reddunt patres traditionum in *Bava Kama. cap.* VII. Non faciunt in Jeruſalem hortos aut paradiſos משום סרחא propter fætorem. Gloſſa. Propter fœtorem ab herbis malis, quæ projicerentur: moſque eſt hortos ſtercorare, atque inde fætor. Conf. *Joh. Lightfoot. Chorograph. cap.* XXI. *pag. m.* 44. *edit Lipſ.*

15. *Mortuos ſepelire*] Maimonides in *Schemittah Vejobel. cap.* XIII. Suburbada urbium Levitarum erant 3000. cubitis

tabantur. Itaque extra limites fineſque regionis ſuæ ex edicto numinis aliquantulum loci à cæteris tribubus accepêre, in quo defunctorum oſſa quieſcerent. In reliquis oppidis ſepeliri aliquem haud nefas fuit, ſi modo ſeptem viri boni aſſentirentur [1]. At ſemel ubi elatum urbe cadaver erat, recipi illud intra muros non licuit, etiamſi cives cuperent univerſi. Ieroſolyma, ut antè diximus, caput genti [16], religionumque & ceremoniarum ſedes fuit. Quare, everſa illâ [17], periit reip. Judaicæ forma tam civilis hercle quàm ſacra. Sanè quod Flavius ante urbis excidium auditam ex templi penetralibus ait vocem ejuſmodi, *Exeamus hinc*, id mihi non aliud ſignificaviſſe

bitis ab unoquoque latere à mœnibus, ſcil. urbis & extra, ſicut dicitur: A mœnibus urbis & extra mille cubiti: Et menſurabitis ab extra urbem bis mille cubitos *Num.* xxxv. 4, 5. Ubi *Græcus* bis mille cubitos legit, cujus verba ita explicat *Henry Ainsworth. comment. in Num.* xxxv. *fol. m.* 202. *The Greecke ſaith two thouſand cubits, at it is in the verſe following: where the Lord ſpeaketh of two thouſand cubits: ſo the thouſand cubits here mentioned ſome thinke to be meant of holy meaſure, double ſo much as the common;* Hinc Maimonid. *Mille priores ſuburbana erant, & bis mille poſteriores erant pro agris & vineis.* Unicuique harum civitatum locum ſepulturæ ſtatuerunt extra hoſce terminos; nam intra illos terminos non licuit mortuum ſepelire. Rationem quæris? Non tàm ad evitandam pollutionem, quæ contrahi poteſt à ſepulcro, quàm ob curioſam Scribarum interpretationem Legis, dicentis: Suburbana prædia harum civitatum Levitis data eſſe pro pecoribus & jumentis. Pro vivis ergo inquiunt illi, non pro mortuis aut ſepultura. Conf. *Joh. Henric. Othon. Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 326. *edit. Genev.* Hunc ritum quoque obſervarunt *Romani*, quibus lege ſancitum erat: *Hominem mortuum* in urbe ne ſepelito. *Dodec. de Jur. Sacr.* §. 6. *cit. à Joh. Doughtæo in Analect. Sacr. part.* 2. *pag. m.* 51. In urbe ſepeliri lex vetat, inquit *Cicero*. Similis erat Athenienſium mos, teſte *Cicer. epiſt. famil.* 54. Conf. *tract. de luctu Græcor. Kirchmann. de funer. Rom. p.* 262. *ſeq. edit. Brunſvic.*

16. *Caput genti*] Apud Ebræos κατ' ἐξοχὴν urbs vocatur, qua Hieroſolyma indicatur, uti authores hac formula ſæpè utuntur. Sicut enim *Urbis* nomen ſimpliciter prolatum, *Romani*, apud Latinos ſignificat, ut Quintilianus teſtatur; & *Athenæ* Urbis vocabulo denominantur; ita Hieroſolyma apud Ebræos. Etenim erat ipſa omnium Orientis urbium longè præclariſſima, ut *Plinius* adfirmat, & *C. Tacitus* aſſeritur. Erat Urbs hæc civitas Dei, urbs perfecti decoris, gaudiumque univerſæ terræ. Erat ibi regia & ſuprema judiciorum curia. Vid. *Dilher. diſp. volum. pag. m.* 92. *Dieter. antiquit.* alioſque.

17. *Everſa illâ*] Intelligit author plenariam everſionem. Quamvis enim ſemel amiſſam in exilio Babylonico regiam & abſolutam imperandi formam

caviſſe videtur, quàm delendam rempublicam, adimendumque ſce-

mam nunquam recuperaverint, ſed ſemper Monarchis, primo quidem *Perſarum*, tùm *Græcorum* & demum *Romanorum* paruerint, ſemper tamen inde à captivitate Babylonica uſque ad natum Chriſtum aliquem habuerunt Principem & Ducem, qui, permittentibus Monarchis, illis juxta inſtituta propria Rempublicam adminiſtravit. Quorum primus *Zorobabel*, quo Duce, *Cyri* Regis indultu, *Judæi* ex *Babylonia* adſcendentes *Hieroſolymam* cum templo primum reædificare cœperunt. Hic ſucceſſores habuit *Eſram* & *Nehemiam*. Mortuo *Nehemia* ad Pontifices rerum ſumma pervenit, ceu ex hiſtoria *Jaddi* Pontificis, qui *Alexandro Magno Hieroſolymam* obſeſſuro obviam proceſſit, apparet. *Jaddum* excepêre *Onias*, *Simon* cognomine *Juſtus*, *Eleaſar*, *Manaſſe*, *Onias II*, *Simon II*, *Onias III*. *Jeſus fil. Joſuæ*, qui *Jaſon* appellari maluit, *Onias IV*. qui *Menelaus* vocari voluit, *Lyſimachus*, *Alcimus*. Hanc poteſtatem in eo ordine poſtea חשמונאי בית *familia Chaſmonea* (ut vocant Judæi) ſive *Maccabæi* (ut ab aliis appellantur) continuarunt, primuſque *Maccabæorum* fuit *Matthatias*, cujus fortitudo bellica & ſtudium in reſtaurando cultu divino 1. *Maccab.* 2. & apud *Joſeph. lib.* XII. *antiq. Judaic.* prædicantur. Is antequam moriretur, *Judam* filium ſucceſſorem conſtituit. Hunc à *Bacchide Demetrii Syriæ* Duce interfectum excipiebat *Jonathan* frater, cui tandem ſurrogatur tertius fratrum *Simon*, qui etiam *Matthæus* vocabatur, cujus auſpiciis arx Hieroſolymitana recepta eſt, *Syrorum* præſidio inde ejecto. *Simonem* ſequebatur *Johannes Hircanus* dictus, huncque *Ariſtobulus* cognomine φιλέλλην, filius *Hircani*, qui diademate ſibi impoſito Regis titulum primus poſt *Zedekiam* reſumſit, *Joſeph. lib.* XIII. *c.* XIX. licet Regis potius imaginem referret, quàm ut Rex verus, & quidem talis, quales priores erant, dici mereatur. Poſteri quoque *Ariſtobuli* regium nomen uſque ad *Herodem* retinuerunt, qui ex *Antipatro* Idumæo natus, tùm à Senatu Romano, tum à Cæſare ipſo Rex Judæorum conſtitutus, teſt. *Joſeph. lib.* XIV. *c.* XVI. & *lib.* XV. *c.* X. poteſtatem familiæ *Chasmonææ* eripuit, & genus eorum extinxit. Herode mortuo Regnum ejus in *Tetrarchias* ab Auguſto Cæſare ſciſſum eſt, ita, ut filii ejus, *Archelaus Judæam*, *Philippus* & *Antipas* reliquam regionem gubernarent. Cum vero *Archelaus* ob regnum male adminiſtratum, ab *Auguſto* extruſus eſſet, *Judæa* in provinciam redacta eſt, & *Judæi* nunc Regulos quoque ſuos & Duces amiſerunt, omnique jure adminiſtrandæ Reipubl. quod per varios caſus variaque diſcrimina hactenus utcunque conſervaverant, paulatim excidentes à Cæſaribus Romanis Procuratores, *Quirinum*, *Marcum Ambivium*, *Annium Rufum*, *Valerium Gratum*, *Pontium Pilatum*, *Cuſpium Fadum*, *Tiberium Alexandrum*, *Cumanum*, *Felicem*, *Porcium Feſtum*, *Albinum*, *Geſſium Florum*, acceperunt. Interim, licet hoc modo patria libertas & leges domeſticæ, ut & jus vitæ & necis Judæis fuerint ademta, *Synedrium* tamen illud magnum conſtans, & ad poſtre-

ſceptrum *, quod datum olim ſacræ genti erat. Non diu enim poſtea ordines, functioneſque, & ritus, atque leges pleræque ceſſavêre, ſecutaque ingens confuſio, vaſtitas atque diſtractio eſt. Jam primum

poſtrema uſque & deſolationi proxima tempora permanſit, & jus vitæ ac necis in eos, qui vel in Deum, vel religionem blaſphemi injurii eſſent, diu uſque ad *Albinum* penultimum Præſidem retinuiſſe videtur. Apparet igitur, tempore Apoſtolorum funditus nondum deletam fuiſſe. Conf. Excell. D. *Wagenſeil in diſſert.* de loc. *Geneſ.* XLIX.

18. *Adimendumque ſceptrum*] Quid per ſceptrum intelligatur, fuſè demonſtrarunt Excell. D. *Wagenſeil* de re literaria optimè meritus ad locum *Geneſ.* XLIX. *pag. m.* 290, 291. *tel. ign. Satanæ edit. Altdorff.* 1681. *Andr. Sennert. in Exercit. Philolog. de ſceptro Judah. Witteb.* 1675. §. 3. *Dieter. in antiquit. Bibl. fol. m.* 139. *Nicol. Panec. diſſ. Philol. Witteb.* 1694. Non amiſerunt id decus Judæi, niſi poſtquam, exciſa urbe incenſoque templo, rempublicam aliquam habere ſuam, ſeque ſuis legibus regere, deſierunt. Vide, ſi lubet, quæ congeſſit *Rivet. Exercit. in Geneſ.* CLXXVIII. *Bonav. Cornel. Bertram. de Republ. Judaic. cap.* XIII. Equidem hæc ſententia, quæ Judæis uſque ad excidium Hieroſolymæ aliquod ſceptrum, ſive aliquam Rempublicam tribuit, popularior eſt, & oraculo Prophetico explicando congruentior, neque enim vaticinia ejuſmodi ex accuratiſſima ſemper & adſtricta vocabulorum ſignificatione, ſed ex communi conſuetudine loquendi, ſæpè accipienda ſunt. Aliàs negari nequit, ad philoſophantium ἀκρίβειαν non malè convenire, quæ *Hugo Grotius* habet *de jure Belli & Pacis lib.* IV. 7. ubi negat, *Maccabaos uſos jure populi*, cui αὐτονομία deberetur. *Num Judæi*, inquit, primum à *Nebucadneſare* devicti jure belli, ex eodem jure ſucceſſoribus Chaldæorum Medis & Perſis paruerant; quorum totum imperium ad Macedonas devenit. Hinc Judæi *Tacito* vocantur, dum *Aſſyrios* penes *Medoſque* & *Perſas* Oriens fuit, viliſſima pars ſervientium. Nec quicquam ab *Alexandro* ejuſque ſucceſſoribus ſtipulati ſunt, ſed ſine ulla conditione in eorum ditionem venerunt, ſicut ante ſub ditione Darii fuerant. Quod ſi & Judæi interdum ritus ſuos & leges palam exercere permiſſi ſunt, id fuit ex Regum beneficio jus precarium, non ex lege aliqua addita. Ad interitum ultimum Reip. ſub *Veſpaſiano Cunæus* noſter vocem illam: *exeamus hinc* (*Joſeph. bell. Jud.* VII. 12.) refert. *Tacitus* noſter illam vocem, more gentilium de Diis præſidibus atque cuſtodibus loci accepit enunciavitque: audita major humana vox: excedere Deos, ſimul ingens motus excedentium. Optime igitur Excell. *D. Wagenſeil. pag. m.* 298. *tel. ign. Satan.* ſcribit: Itaque nihil reſtabat, quàm ut paullo poſt ſupremus prædictis rerum eventibus cumulus accederet, quod tum factum eſt, quando poſt Meſſiam cruci affixum, urbe Hieroſolyma capta & cum templo funditus everſa, omnino omnis ſimul eſt deleta totius *Reipubl. Judaicæ* forma ac ſpecies, non profana minus quam ſacra. Conf. *And. Sennert. diſput. Philolog.* §. 8.

Digitized by Google

primum Haſidæorum [19] ſanctiſſimum collegium, quod à prophetis originem duxit, nullum amplius fuit, quia eorum inſtitutum erat, templum quotidie adire, & voluntarios ſumptus in ſacrificia, atque

19. *Haſidæorum*] Horum etymologiam vide in diſſert. doctiſſima *Rhodii, Profeſſor. Ulmenſium Gymnaſ. celeberrimi de Eſſeis*. Erant itaque, teſte *Johanne Schmidio in diſſert. de Pharisæorum Secta edit. Erffurt.* 1674. ejuſmodi homines, qui præter præcepta Dei ſeu legis, ſupererogationes, ſeu voluntarias functiones, nullo cogente, obibant. Quamdiu nunc ſupererogatio uſu tenus obſervabatur, & *Haſidim* in Templum quotidiè conveniebant, atque agnum immolabant, qui dicebatur oblatio *Haſidim* pro peccato, excipiebatur tamen dies undecima *Tiſri*, poſtridie diei *Kipphurim* (de qua ſupputatione vid. *Scalig. Elench. Tribæreſ. Serar. c.* XXII. *pag.* 168.) Quamdiu item *Karraim* legem, Prophetas, & hagiographa obſervabant, tamdiu Eccleſia Judaica adhuc potuit eſſe tranquilla ad tempora *Sadock* & *Boëthi* ſive *Baithi*. Vid. *Druſ. lib.* I. *de Sect. Jud. c.* II. *pag. m.* 49. donec illi de pœna peccatorum & remunerationе benefactorum dubitare inceperunt, hinc enata hæreſis Sadducæorum annis præter propter ante Chriſtum natum 226. Vid. *Hottinger. Theſ. Phil. p.* 34. *Bertram. de Republ. Ebr. c.* XIX. cum comment. *L'Emper. pag.* 442. Conf. *Joſeph. lib.* XIII. *antiq. lib.* XIII. *c.* VIII. *& lib.* XVIII. *c.* II. item 2. *de bell. c.* XII. Cum item ſupererogationis præcepta in canones redacta & ſcripto mandata, tunc multa dubia orta, diſputationes, item altercationes ſuccrevere, & ab illis *Haſidim* (qui erant ante σύστημα ὅσιον corporati devoti, vid. *L'Emper. annot. ad Bertram. Rempubl. Ebr. c.* XIX. *pag.* 440. & à Græcis Φεγλελεῖς vocabantur, *Scal. Elench. Tribæreſ. cap.* XXII. *pag.* 168.) ſive *Sancti*. Vid. I *Macchab.* II. 42. *c.* VII. ℣. 13, 2 *Macch.* XIV. 6. Huc ſpectat Liber apud Ebræos, quo dicta & facta piorum & ſanctorum Virorum exponuntur, & ab hoc ipſo nomine *Haſidim* inſcribitur. Vid. *cit. diſſert. Rhodii.* Obſervatu etiam digna ſunt, quæ *Caſaub.* in hanc rem habet in *animadverſ. ad Baron. Exercit.* I. *pag. m.* 54. Propriè חסידים, inquit, pii omnes ſancti & benigni vocantur; neque illa appellatio ulli ſocietati magis fuit peculiaris, quam vox boni aut ἀγαθοῦ. itaque liber extat inter Hebræos ſatis magnus חסידים inſcriptus, quia dicta & facta piorum ſanctorumque virorum exponuntur, non autem *Aſidæorum* duntaxat. Et apud Rabbinos familiare proverbium eſt, quo ſignificant, non poſſe filios terræ, i. e. imperitos & ignaros Legis verè pios eſſe. Poſtea cum Reges vicini vexarunt Judæos & cuperent eorum Religionem ire exſtinctum, factæ ſunt ejus populi duæ partes, unam conſtituebant οἱ ἀγαθοὶ, (ut eos appellat *Joſephus lib.* XII. *c.* XVII.) viri pii, veræ religionis retinentes, qui in libris Judæorum paſſim חסידים nominantur. Et paulo poſt: Alteram partem populi conſtituebant, qui in libro Regum Domus ſecundæ, *Gorionidæ* & aliis vocantur, *impii* & *Legis proditores*. Confer. *Salden. otior. Theolog. exerc.* IX. *pag. m.* 566. Poſtea proceſſerunt *Dogmatiſtæ*, qui

que in porticus & in muros ſanctuarii facere. Cumque Moſes certi cujuſdam doni oblationem alienigenis [20] imperaſſet, qui in Judaiſmum ſe transderent [21], differri deinde penitus ea res cœpit in illud tempus, cum ſanctuarium tertium, quod adhuc expectant, extrueretur. Nec verò fratrum viduas amplius, quæ ſine liberis ſunt, uxores ducunt.

qui ſe ſanctos & tàm ab *Haſidim*, quàm à Vulgo ſegregatos dicebant, atque opera illa ſupererogationis ex neceſſitate præcipiebant, quod hominum genus ſucceſſu temporis dividi cœpit in *Phariſæos* & *Eſſenos*. Vid. *Druſ. integr. libro de Haſidæis.* Confer. *Scalig. Elench. c.* XXII. *pag. m.* 170. *Petit. lib.* II. *Var. Lect. c.* VII. *Gorionid. lib.* IV. *hiſtor. Ebr. c.* XXIX. *Egeſippum lib.* I. *Hiſtor. c.* I. & alios.

20. *Doni oblationem alienigenis*] Tertium Proſelytorum initiamentum erat *Oblatio* ſeu *Sacrificium*, quod confirmationis appellari poteſt. Cujus jus & originem, ſicut initiamenti, etiam ex aliqua inſtitutione divina ad Iſraëlitas pertinente, afferre moliuntur Hebræi; & quidem ex eo, quod legem propediem acceptam, proxime *oblationes* ſeu ſacrificia comitarentur. *Exod.* XXIV. 3. ubi docetur, *Moſen* veniſſe ad populum, & omnia verba & judicia Domini narraſſe &c. Quo ipſo probare nituntur uniuſcujuſque nomine eſſe ſacrificatum, & in plenario initiationis, tam *Originariorum*, quam Juſtitiæ Proſelytorum, teſtimonium & confirmationem ſanguinem eſſe inſperſum. Confer *Selden. de Synedr. Ebr. l.* I. *c.* III. Quamvis autem ob inſtitutionis indubitatò ſanctæ defectum, ex placitis Hebræorum de mente ſatis liqueat, confirmationis hoc initiamentum, in Judaiſmum admittendo, non æque fuiſſe neceſſarium, ut duo alia, (ſcil. circumciſionem & baptiſmum); utpote quæ tam neceſſariam ad ſe invicem, & ad Proſelyti juſti conſtitutionem, habere credebantur habitudinem, ut ſine circumciſione, talis Proſelytus nullus unquam factus fuerit, nec poſt tempus ſine Baptiſmi additamento ullum marem Proſelytum, vel illo ſolo ullam Proſelytam juſtitiæ potuiſſe propriè dici, vel eſſe, Tertium tamen hoc cooptationis monumentum confirmatorium effeciſſe, ut Proſelytus ejuſmodi ſacris ex lege commeſſationibus, aliquot dein, nec ante, ut *lib. cit.* loquitur *Seldenus*, haberetur idoneus, & ad Rempublicam Hebræorum florentem & Templi ſtantis ſanctitatem eſſe referendum, volunt: quo ſtante, etiam confirmationis neceſſitatem, licet non omnimodam, viguiſſe; exciſò autem, ceſſaſſe, & uſque, in ejuſdem reſtaurationem, falsò creditam, ceſſaturam: Spatio verò temporis intermedio, juſtitiæ Proſelytis ſponſionem *Oblationis*, reædificatò, in cerebro forſan eorum, templo, exſolvendæ, ſacrificii vices impleviſſe & implere. Quæ oblatio fuit holocauſtum ex pecore, aut bini turtures, aut bini columbarum pulli, utrique in holocauſtum. Confer. *pag.* 248, 249. *Jacob. Alting. diſſert. Academ. edit. Groning.* 1671.

21. *In Judaiſmum ſe transderent*] Hi Proſelyti dicebantur, qui ex alia gente oriundi, Judaicam religionem in ſe recipiebant. Peregrini erant, qui ad

ducunt. Et paſchatis ſolenne nunquam ex illo tempore celebratum rite eſt, ſiquidem præceperat lex, uti in illo loco id fieret, in quo Deus elegiſſet ſedem ædis ſuæ. Tantum unius urbis caſus potuit: omnia mutavit pervertitque, & maximi rempublicam populi in ruinas egit. De cæteris Judææ oppidis nihil magnopere in mentem nobis incidit, quod dicamus, niſi quod ex illis quædam ſummus Deus hoc jure eſſe voluit, uti perfugium illic [22] ſibi præſidiumque [23] ſalutis habe-

ad conſortium Iſraëlitarum, vel Religionis vel ſecularis alicujus commoditatis cauſa accedunt, atque proinde vel iiſdem ferè cum Iſraëlitis indigenis, vel ſolum incolatus juribus & privilegiis gaudent. Vid. *B. Clodii diſſert. de Proſelyt. pag.* 6. §. 4. *Sigonii annotat. edit. Helmſtad. Selden. de Synedr. Ebr. lib.* I. *c.* III. *Ludov. Michael. Croc. in not. ad Obad. pag. m.* 41. Quidam duorum generum fuiſſe ſtatuunt, uti citat. *Clodius* §. 5. *pag.* 7. Plurimi autem aſſerunt, triplices fuiſſe, inter quos Clar. *Hottinger. lib.* I. *theſ. Philolog. c.* I. *ſect.* III. *pag.* 18. *Leuſden. Philol. Hebr. mixt. diſſ.* XXI. *quæſt.* 2. *pag.* 143. *Selden. de Synedr. Ebr. lib.* I. *c.* III. *Jacob. Alting. diſſert. Philolog.* VII. §. 6. *pag. m.* 237. *plur. Vener. Carpzov. in not. ad Schickard. jus Reg. p.* 323. quos vide.

22. *Perfugium illic*] Aſyla intelligit, loca, quæ quondam ſubveniebant innocentiæ in populo Judæo, dicta ſunt Ebræis ערי מקלט urbes receptûs, ſive perfugii. LXX. Interpretibus φυγαδεῖα, φυγαδευτήρια, καταφυγή. Anglus reddidit: *cities of refuge* ſeu *of gathering, becauſe the manſlayer was there gathered and detained.* Aſylorum fit quoque mentio paſſim apud Scriptores. Ita ἄσυλος τόπος dicitur 2 *Macc.* IV. ἄσυλος γῆ apud *Euripidem*, ἄσυλος τράπεζα apud *Syneſium* *epiſt.* LVIII. Quamquam vero *Covarruvias lib.* II. *variar. reſolut. cap.* XX. à συρεῖν deductam velit hanc vocem, vix tamen admittendum eſſe videtur, cum commodius derivetur à verbo συλᾶν rapere, ſpoliare, violare, cui præfixa particula privativa α, deſignat vel perſonam vel rem vel locum aliquem inviolabilem, inſpoliatum & à præda immunem. Vid. *Mabii aſylol. edit. Lipſ.*

23. *Præſidiumque ſalutis haberent*] A vindice ſanguinis, qui proſequebatur eum. Non hic occupati erimus de voce גואל, cujus varias ſignificationes accurate pertractavit vir plur. *Reverend. Goezius in diſſert. de redemptore Ebr. edit. Jenenſ.* 1661. גואל itaque erat, qui cædem ab injuſto occiſore ulciſcebatur. Vindicem vocamus Romano ore, à vindicta, quam exercuit, ſi non privata, certe quaſi privata, ab homine quippe privato, nec tamen prorſus authoritate privata, nec publica omninò facta. Vid. cit. *Goëzium* §. 3. Angli vocant an *Advenger.* Goël autem iſte quis fuerit, quæritur? Non itaque à veritate aberrabimus, ſi ſtatuimus, omnibus conſanguineis hoc jus adſcribendum eſſe, ex definitione ipſius Dei, qui id per הקרב אליו explicat *Levit.* XXV. 25. & variis amicorum generibus poteſtatem redimendi concedit, cum קרב fine diffe-

haberent [23], qui imprudenter [24] aliquem occidiſſent. Ibi lene exilium

differentia quemlibet cognatum exprimat. Quod igitur de potentia diximus, id de remota intelligatur volumus, non proxima. Hoc enim, quod multorum erat jus, ab uno ſaltem exequendum fuit, eodemque modo exponendum cenſemus *Joſephum Antiq. lib.* IV. *c.* VII. quem *Oſiander* de *Aſyl. pag. m.* 62. & *Gelenium* ejus interpretem, quem *Seldenus de jur. N. & G. p.* 484. errare dicit, mox tamen *Philonem* eodem tenore locutum excuſans Maimonid. *Halach. Robzach. c.* I. & VI. Rab. item *Moſ. Mikotzi precept. negat.* 160. & 161. quem *cit. laud. Goetzius* adduxit §. 5. Goëlem definit per eum, qui hæres eſt futurus occiſi, deſumta definitione ex *Jerem.* XXXII. 7, 8. ubi quod prius גואל dixerat, mox per יורש exponit Propheta. Unde *Lutherus* per hæredem non uno in loco vertit Ebraicum Goël *Ruth.* II. 2. III. 9, 12. I *Reg.* XVI. II. Idem hac lege innuit, ut, cum hæreditates ad normam propinquitatis conferri ſoleant, ita qui ſanguine propior, jure quoque potior audiat. Docet hoc *Maimonid.* hoc exemplo: *Cum pater occiderit filium ſuum*, tunc ſi occiſo ſit *filius*, ille *occidit avum ſuum, quia hic eſt vindex, ſi verò ipſi non ſit filius, nullus fratrum ſit Goël, qui occidere poſſit patrem ſuum.* Nempe quia pater propinquior eſt filio, quam frater fratri, indeque fratres vivo patre fratrum hæredes non ſunt, licet in mortui locum ſuccedant, jure quidem Judaico, quod in materia de hæreditatibus vide ſis apud *Selden. de ſucceſſ. in bona defunct.* Cæterum unius occiſi non plures, ſed unum tantum debuiſſe Goëlem eſſe, ex ſingulari, quo eum Scriptura ſemper deſignat, colligimus cum *Oſiandro de Aſyl. pag.* 63. licet argumentum, quod à Leviratus lege deducit ille, noſtrum facere nolimus, cum oppido diverſa ſit ratio uxoris, quæ communis eſſe non poteſt, æquè ac dolor ex illata injuria communis eſt. Hinc ſi plures fuerint eodem gradu occiſo conjuncti, puta fratres, primogenito hoc juris adſcribendum videtur, de quo vid. laud. *Selden. l. c. c.* V. 6. *Buxtorf. Lex. Talmud. fol.* 596. Conf. prælaud. *Götzius & Joach. Chriſt. Stoer. in diſſert. de vindic. ſang. edit. Witteb.* 1694. Ita circa perſonas diſcrimen nullum apud Judæos fuiſſe deprehendimus, ſed omnis potius ad jus vindicis eſt remiſſus, dummodo ad hæreditatem eſſet aditus. Ita mulieribus privilegium concedit *Maimonid. c.* I. in defectu maſculorum. Vid. Clar. *Joach. Chriſt. Stoer.* §. 7. *c.* I. Nec Judæis ſolum, ſed etiam *Proſelytis* & gentilibus hoc privilegium conceditur, vid. §. 8. Conf. *Goetzius diſſert.* II. §. 6. *ſeqq.* Cum itaque Goël hic occiſorem occidere poſſet & quaſi obligatus eſſet, licet dimittere eum vellet, uti pluribus confirmat *Plur. Reverend. Goetzius diſſ.* II. §. 7. *de redemptore Ebræorum*, hinc ſe conferebat ad aſylum, ubi præſidium ſalutis habebat; illud poteſtati vindicis terminum ponebat, ultra quam lineam non poterat ſecare gladius Goëliticus, ſique hanc tranſgrederetur, gladio vindici Magiſtratus ſe ſubjiciebat. Ita enim *Maimonid.* הרגו בתוך התחום עיר מקלטו אפילו גואל הדם הרי זה נהרג עליו: *Si quis occiderit eum intra limites aſyli ſui, etſi vel ipſe Goël ſanguinis eſſet, occiditur propterea.* Vide *Mœb. de aſyl. Goez. de redempt.* alioſque.

 24. *Qui*

24. *Qui imprudenter*] In Hebræo & Chaldæo legitur בשגגה ex errore factum homicidium, cujus homo quidem cauſa eſt, ita tamen, ut, cum actionem, ex qua proximè cædes ſequitur, vel non intenderit, v. g. ſi ſecuris ligna cædentem fallat, vel ſi intenderit v. g. Venator pro fera hominem feriens, non tamen ſub hac formali, quatenus eſt homicidium, intenderit, caſui magis atque errori, quam homini adſcribenda veniat, unde ejuſmodi factum, non delectatio, quæ aliàs ultimum eſt conſequens, ſed potius dolor ſequitur, quod Scriptura *Deut.* XIX, 4. quoque indigitat, requirens ut hominem odio habuerimus, idque Ebræi eo uſque extendunt, ut ſi quis oderit fratrem (quod ex triduano ſilentio colligi volunt ex *Deut.* l. c. *Maimonid.* יד חזקה *hal Roz. c.* VI. Quinam verò eſt oſor? ille, qui per triduum cum eo non colloquitur ex inimicitia, & *Kozenſ.* ספר מצות גדול *precept. affirmat* 75.) etſi caſu facta ſit cædes, aſylo tamen privent, nam Maimon. *l. c.* expreſſe ſcribit: *Oſor qui occidit ex errore*, non recipitur *ab aſylo, dictum enim Deut.* XIX, 4. *& ipſe non odio habuerit, & præſumptio contra ipſum eſt, quod ille ſit propinquus voluntario.* Vid. tract. *Joh. Adam. Oſiandri de Aſyl. edit. Tubing* 1673. *pag. m.* 41. *ſeqq.* Homicidii igitur בשגגה ſive ex errore patrati triplex ab ipſis claſſis conſtituitur, uti ex *Maimonide Jad Chuſakah. c.* VI. conſtat: *Tres ſunt, qui involuntariè occidunt. Eſt qui occidit ex errore & ignorantia abſoluta, atque de eo dictum eſt Exod.* XXI, 13. *qui verò non inſidiatus eſt, & jus ejus eſt, ut exulet ad aſyla & eripiatur.* (2) *Eſt occiſor, ejuſque error prope accedit ad coactionem i. e. quando accidit in occiſione hac caſus aliquis mirabilis, qui non ſæpe reperitur inter caſus humanos. Hujuſque jus eſt, ut ſit liber ab exilio, & ſi eum Goël occiderit, ipſe propterea occidendus eſt.* (3) *Eſt qui erroneè occidit, ejuſque error prope accedit ad voluntarium, iſque eſt, cum in facto ſit quaſi proæretica quædam prævaricatio, aut, ubi potuiſſet præmoneri, nec admonitionem admiſit. Juſque ejus eſt, ut nequeat exulare, quia delictum ejus grave eſt, nec eum expiat exilium, nec recipiunt aſyla, non enim recipiunt, niſi eum, qui ſolum exilium meruit.* Ad primam ſpeciem referunt Hebræi eum, qui de loco aliquo edito deſcendit, infelixque decidit, & hominem adſtantem interimit. Id quod non de homine tantum, ſed quolibet vaſe intelligendum; imò idem quoque ſecuri applicant, quæ inter ſcindendum attollitur, iterumque remittitur. Audiantur ipſorum verba, *Ramb. l. c. c.* VII. *Moſ. Kozenſ. præcept. affirm.* 75. *Raſchi, Bechai, Abarb.* aliorumque: *Qui evebit vas quoddam, illius in tectum attollendi gratia, idque diſrupto fune in ſocium decidit, & occidit eum, aut qui ſcalam adſcendit, caditque in ſocium ſuum & occidit eum, liber eſt ab exilio, eſt enim talis veluti coactus, quia hic caſus non ſæpe dabilis, ſed veluti miraculum eſt. Si verò demiſerit vas, idque deciderit ſuper ſocium ſuum & occiderit eum, aut deſcenderit ipſe per ſcalam, & ceciderit ſuper proximum ſuum, aut devolverit per cylindrum aliquid, idque deciderit ſuper ſocium ſuum & occiderit eum, tunc exulat, nam ſcriptum eſt* (*Num.* XXXV.) *& ceciderit ſuper eum, nempe qui ceciderit per modum deſcenſus, ecce enim deſcenſus deprehenditur ſæpe noxius, eſtque res facile poſſibilis.*

Digitized by Google

lium.[25] illis fuit, donec pontifex maximus[26] obiiſſet, cujus mors[27] ita

ſibilis. Nam natura gravium eſt, ut deſcendant deorſum cum celeritate; quia igitur ſibimet non proſpexit, & opus ſuum aptè ordinavit in deſcenſu, exulat, & ita omnia huic ſimilia. Lanio qui cædit, attollitque manum cum ſecuri tergum verſus, reducitque eam ad confringendum os aliquod ad modum mactatorum, ob eum qui interit, dum rejicit i. [illegible] *elevat antrorſum, & demittit* (Germ. dicunt: *ausboblen*) *non exulat, propter eum verò qui perit, dum retrahit i. e. elevat retrorſum, & demittit antrorſum* (germ. *Zubauen*) *exulat. Summa: Omnis, qui in deſcenſu ſuo occidit, exulat, qui non in deſcenſu, non exulat.* Ad ſecundam [illegible]ciem ſive coactionem referunt, qui projicit lapidem, quem, cum exierit ex manu, alius caput interponens intercipiat, ſcriptum enim eſt (*Deut.* XIX, 5.) & tetigerit proximum ſuum, excepto ſc. eo, qui ſemet ipſum tangi fecit. Item ſecundum ſententiam eorum, qui intendit projicere lapidem horſum, & ille abeat alioſum, aut in cujus ſinu jacet lapis, ipſe verò nunquam de eo reſcivit & ſurgit, decidit verò ille & occidit; ita quoque cæcus, qui ex errore occidit, omnes hi ſunt liberi ab exilio, quia prope veniunt ad coactionem. Tertiæ claſſi omnes eos includunt, quorum factum vel vincibilem ignorantiam, vel etiam proæreſin quandam adjunctam habet. Qui projiciens lapidem in viam publicam occidit, aut, qui diruit murum ſuum in viam publicam, decidit verò lapis & occidit, ſive diruat interdiu, ſive nocte, propè accedit voluntario, nec recipitur ab aſylo, quia hoc eſt quædam prævaricatio, debuiſſet enim prius videre, deinde projicere & diruere. Vide de his fuſe diſſerentem *M. Joach. Chriſtoph. Stör de vindic. ſang.* Conf. Mœb. de *Aſyl.* & *Oſiandr.*

25. *Ibi lene exilium*] Quamvis verò homicidium ejuſmodi erroneum mortis pæna dignum non cenſuerit Deus, cum tamen vix ſine levi aliqua culpa & imprudentia fiat, non prorſus etiam impunitum dimittere voluit, ſed *exilio* ſapientiſſimè mulctatus eſt, urbibus certis in hunc finem conſtitutis, vid. *Num.* XXXV. *Deut.* XIX. *Joſ.* XX. Equidem pœnam hanc hîc non agnoſcit R. *Abarbanel in Pentateuch. p.* 373. *col.* 2. ſed beneficium potius interpretatur ſequentibus: *Non præcepit Deus exilium occiſoris involuntarii in pænam ejus, non enim eſt pæna dignus, qui malum hoc non fecit arbitrariè. Scribit enim Philoſophus, non eſſe æquum, ut peccator involuntarius puniatur. Non enim eſt pæna, niſi aut ad corrigendum peccatorem, ne peccet amplius, aut ad monendos reliquos hominum, ne idem faciant. Jam verò clarum eſt, omnibus etiam pænis errorem non corrigi poſſe, cum non ſit in poteſtate hominis illum impedire, igitur injuſtum eſt, illum propterea puniri. Ulterius etiam non locum habet correctio & præmonitio reliquorum in ſimili errore. Quare lex meminit, quod Deus homicidam involuntarium non reum fecerit exilii puniendi cauſa.* At verò cum peccata involuntaria etiam peccata ſint, & commoratio hæc extra patriam moleſta omnibus Judæis fuerit, non video, quid obſtet,

obſtet, quo minus pœnam quoque hîc agnoſcere queamus, ſed hoc non ex Philoſopho, verum ex Scriptura Sacra erat diſcendum. Mittimus jam quod *Grotius* in *Num.* xxxv. 6. obſervat, etiam apud Græcos caſus involuntarios *exilio* punitos eſſe, quod verò *Bechai Pirush al hattorah. paraſch.* מסעי *fol.* 205. *col.* 2. affirmet, mundi ſtatim primordiis involuntario homicidio exilii pœnam injunctam fuiſſe, otioſi ingenii figmentis adſcribimus. Verba ejus hæc ſunt: *Judicium Legis eſt, ut homicida per errorem exulet, id quod etiam invenimus in primo homine, hocque eſt, quod dicit Scriptura* (Pſal. xxv. 6.) *memento, Domine, miſericordiæ & benignitatis tuæ, quia à ſeculo eſt, dicit David, ô Domine mundi, miſericordiæ & benignitates tuæ ſunt erga occiſorem, dum tu ipſi paraſti civitates refugii, ut illuc confugiat, quia non occidit eum proæreſi, nec etiam æquum eſt, ut moriatur. Hæ verò miſerationes ſunt à ſeculo, ita enim feciſti primo homini, qui mortem ſuperinduxit omnibus poſteris; Tu verò miſeratus es ejus, ut eſſet exulans, ſicut dicitur: & ejecit eum Dominus ex horto Eden, & porrò: & expulit Adamum, ideò dicitur: memento Domine, &c.*

26. *Pontifex maximus obiiſſet*] Mors Summi Pontificis libertatem priſtinam conciliabat, & ſi Doctoribus Miſchnicis credendum *Tr. Maccoth.* c. II. ad eoſdem honores, quos ante exilium geſſerat, evehebatur, quorum particulam ex annotationibus in paraphraſin *Chald. Onkel. Pauli Fagii in cap.* xxxv. *Num.* hîc adjiciemus: *Homicida*, inquit ille, poſt obitum *Summi Pontificis domum reverſus, ad priſtina officia, munia*, dignitatem & poteſtatem, ſi quam antea habuit, rurſum admiſſus fuit. Tradunt quoque Hebræi, matres Summorum Pontificum homicidis exulantibus ſæpius munera miſiſſe, & multa in eos beneficia contuliſſe, quo minus optarent mortem Summi Pontificis. Ferunt enim, Summum Sacerdotem eò citius mortuum fuiſſe, ſi homicidæ plures enixius mortem ejus à Deo precibus contenderent, quod illis in pœnam divinitus accidiſſe referunt, ut plures fierent homicidæ fugitivi, qui ipſius mortem optarent, ſi negligentius Pontificatum ſuum adminiſtravit. Iſtiuſmodi ergo vota & preces homicidarum, matres Summorum Pontificum muneribus ſuis avertere conabantur. His tamen *Maimonid. l. c. ç.* VII. & *Kotzenſ. affirm. præcept.* 75. non conſentit, ita ſcribens: *Homicida reverſus* ad urbem ſuam poſt obitum Sacerdotis magni, eſt ſicut alius quivis homo, & ſi eum interemerit vindex ſanguinis, occiditur propterea, jam enim expiatus ſit, nunquam tamen redit in ea (urbe) ad dignitatem, in qua antea ſteterat, ſed privatus manet per totam vitam, poſtquam magnum hoc infortunium per ipſum factum eſt. In eo vero *Miſchna* conſentit, quod oblatos etiam honores in aſylo non recipere niſi coactus debeat. Nam *Rambam* & *Moſ. c. l.* Occiſorem exulantem ad aſyla, ſi voluerint homines urbis ejus honore mactare, dicat eis, ego ſum homicida, ſi dixerint ad eum, hoc non obſtante accipiat ab illis.

27. *Cujus mors*] Temporis hîc nulla habetur ratio idemque mors Sacerdotis commodum attulit ei, qui vel unum modo diem aſylo interfuerit, quam qui per integros viginti, & quod excurrit, annos, ibidem delicti

pœnam

ita eos omnes liberavit, uti ſi forte antè deceſſiſſent quidam, oſſa tamen eorum [28], illo defunсto, avitos in tumulos ferrentur. Hujuſmodi

pœnam luerit, modo vivente adhuc Sacerdote damnatus ſit, quin etſi planè non exulârit v. g. ſi mors Sacerdotis fugam ejus intercipiat liber eſt: ita enim *Maimonides*, teſte *Cl. Störio* §. 13. Si damnatus fuerit ad exilium, poſtea verò moriatur Sacerdos magnus, antequam migret ille in exilium, liber eſt talis ab exilio. Durior tamen eorum conditio, qui non exiſtente Sacerdote occiderint, aliorumque, uti R. *Maimonid.* ſcribit: *Occiſor qui damnatus eſt ad exilium, neque adeſt Sacerdos magnus; Occidens pariter Sacerdotem magnum, non exiſtente Vicario; Ipſe quoque Pontifex qui occidit, ubi non eſt vicarius, hi omnes exulant, nec redeunt ex aſylo unquam.* Quibus paucis interjectis hæc addit: *Si damnatus ſit & deprehendatur Sacerdos magnus eſſe filius expulſæ aut dimiſſæ, ceſſat ejus Sacerdotium, idemque eſt, ac ſi non exiſtente Sacerdote damnatus ſit, nec talis exit ex aſylo unquam.* In primis hîc notandum, quod ſub numero eorum, quibus regreſſus ex aſylo non datur, referant quoque occiſorem *Sacerdotis magni.* Id enim ad Chriſtum commodè applicari, Judæiſque cauſa reddi poteſt, cur hoc illorum exilium finiendum non ſit. Id quod jam vidit *Lightfoot hor. Talm. in Matth. p.* 94. quin inter Judæos eſſe, qui hoc ſuum exilium Jeſu *Nazareno* adſcribant, obſervat *Hottinger. comp. Theol. Jud. p.* 235. Legem verò de Sacerdote ita explicant *Ramb. & Kotzenſ.* Sive ſit Sacerdos unctus oleo unctionis, ſive initiatus veſtibus, ſive actu munus obeat, ſive ſit emeritus, quilibet horum quatuor cum moritur, redire facit homicidam &c. Quænam autem fuerint cauſæ, cur Deus poteſtatem Vindicis ſanguinis in homicidam præciſe ad mortem Summi Pontificis extendi voluerit, variè diſquirunt Doctores. *Philonis* rationes prolixe affert *Rittershuſ.* Præter has duas alias rationes adducit ex Rabbinorum Script. *Vir Clar. M. Joach. Chriſtoph. Stær. in diſſert.* גואל הדם *de Vindice ſanguin. c.* III. §. 15. *ſeq.* Plures etiam *Vir plur. Reverend. Gœtzius in 2. diſſertat. de Redemptore Ebr. ſeu Vindic. Sanguin.* §. 9. quas brevitatis cauſa hîc ſuperſedemus. Modò epicriſin illius ex *Petro Martyre in Loc. comm.* XIV. *n.* 32. adjicimus: *Quod non licuit profugis ante mortem Summi Pontificis redire domum, procul dubio myſticum fuit. Nam eo adumbrabatur non aliter, quàm per Chriſti mortem nobis contingere ad cæleſtem patriam reditum.*

28. *Oſſa tamen eorum*] Non licebat ſine metu vitæ amittendæ exire, quod eo rigore obſervatum volunt, ut nullo pretio redimi poſſit. Dicunt enim: *Exulans non exit ex aſylo ſuo unquam, etſi præcepti obſervandi, aut teſtimonii, ſive in re pecuniaria, ſive capitali dicendi cauſa, etſi alicujus ſuo teſtimonio liberandi cauſa, aut alicujus ex poteſtate gentilium, fluvii, aut ignis & diluvii eripiendi gratia, quamvis univerſus Iſraëliticus populus ſalutis ejus opus haberet, uti Joabi F. Zerujæ, non tamen egreditur exinde unquam uſque ad mortem Sacerdotis magni. Si exeat, ſemetipſum morti exponit.* Eſtque hoc legis vinculum ejus roboris, ut mortuorum etiam

Digitized by Google

modi oppida ſex fuêre [29]. Ajunt autem Talmudici, tria adhuc illis adje-

etiam oſſa intra Aſyli terminos conſtringat. Quare etſi Levitis ſepulcrum in hiſce ſuis urbibus conceſſum non fuiſſe, *Maimonid. c.* VII. dicat, de hujuſmodi fugitivis ita ſcribit: *Homicida, qui damnatus ad exilium*, moritur antequam exulet, *oſſa deportant illuc. Homicidam verò, qui moritur in aſylo ſuo, ſepeliunt ibi, & tempore, quo moritur Sacerdos magnus, reducunt oſſa occiſoris exinde, & reducunt oſſa occiſoris exinde ad ſepulcrum paternum.*

29. *Sex fuêre*] Fuerunt urbes confugii *Boſor* in ſolitudine, quæ ſita eſt in terra campeſtri in Tribu Ruben, & *Ramoth* in *Galaad*, quæ eſt in Tribu *Gad*; & *Golan* in *Baſan*, quæ eſt in Tribu *Manaſſe*, ut conſtat ex *Deut.* IV. 43. nec non *Cades* in *Galilea* montis *Naphtali*, & *Sichem* in monte *Ephrajim* & *Kirjath Arba* ſive *Hebron* in monte *Juda*, quod docet *Joſua* XX. 7. Prima dicta fuit *Boſor*. Ebraice & Chaldaice בצר Bézer, & notat vel *in Anguſtia*, ut vult *Hieronymus*, vel ex radice בצר *Bazàr* roborare, *turrim munitam*. Conf. *Bochart. Phaleg. lib.* I. *c.* XXIV. *pag. m.* 513. *edit. Francof.* Græcè Βοσὸρ; poſtea à Pœnis dicta eſt *Byrſa*, quod fuit Carthaginis nomen: vid. *cit. Bochart.* Conf. *Virgil. lib.* I. *Æneid.*

—— —— *ingentia cernes*
Mœnia, ſurgentemque novæ Carthaginis arcem
Mercatique ſolum facti de nomine Byrſam.

Hieronymus dicit, hanc eſſe *Hoſtram* Metropolin *Arabiæ*: Verum non legendum eſſe *Hoſtra*, ſed *Botſra*, oſtendit non tantum locus *Jeremiæ* XLVIII. 24. Sed & *Euſebius*, qui habet Βόσορ. Erat verò ex civitatibus Levitarum attributa filiis *Merari*, inferioris conditionis in illo ordine, ut conſtat ex *Joſua* XXI. 34, 36. & I. *Paral.* VI. 77. & 78. & mentio illius fit *Deut.* IV. 43. *Joſ.* XX. 6. XXI. 40. Commendatur præterea à magnitudine & munitione I *Maccab.* V. 26. Diſtincta à *Boſra Idumæorum*, de qua *Eſaj.* LXIII. Dicitur hæc urbs in ſolitudine, quæ ſita ſit in terra campeſtri de Tribu *Ruben*, videatur *Deut.* IV. 43. & *Joſ.* XX. 8. addatur etiam verſiculus 78. I *Paral.* VI. ubi quoque deſcribitur à ſolitudine, in qua ſita. Pluribus videndus *plur. Rev. Oſiandri in tract. de Aſylis Hebr.* §. 5. Altera urbium fuit *RAMOTH* in *Galaad*, quæ quibuſdam notat *Excelſum* q. d. *Specula*, quibuſdam *Viſionem mortis*: prior etymologia placet *Bedæ*, utramque conjungit *Hieronym.* Græcis vocatur Ῥαμὼθ vel etiam Ῥαμμὼθ. Diſtincta fuit à *Ramoth* in Tribu *Iſaſchar*, de qua *Joſ.* XIX. 21. aliàs dicta *Jaramoth*. *Joſ.* XXI. 29. & ab illa, quæ in Tribu *Judæ* & *Simeonis* ad meridiem, de qua I *Sam.* XXX. Dicitur autem cum appoſito in *Galaad*, quæ eſt in tribu *Gad*. Erat quoque Levitica, non Sacerdotalis, ut volunt *Euſeb.* & *Hieronym.* hanc quondam Syriæ Reges belli jure ſuam fecerunt; ex intentione verò illam recuperandi *Achabus* vitam amiſit. Tertia fuit *GOLAN IN BASAN*, quæ in Tribu *Manaſſe*: de variatione Etymologiæ videatur ſæpe cit. *Oſiandri pag. m.* 9. de *Aſylis*. Sita fuit hæc in *Baſan*, regione paſcuis pingui. Quarta fuit *KEDES* קדש Sanctitas. Fuit autem hæc Urbs Le-

vitica.

adjectum iri [30], cum in terras venerit maximus regum Meſſias: non enim fruſtra illud ſcriptum eſſe, ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה: Etiam regionem locumque determinant. Ajunt enim delectum ad eam rem iri tria oppida ex urbibus Keniſæorum, Cadmonæorum, & Cenæorum, quas icto fœdere promiſit quidem Abramo Deus, ſed nunquam dedit: quocirca referri illuc debere quod Moſes inquit, *cum dilataverit Dominus Deus veſter terminos veſtros.* Hæc ſi quis nimis ſubtiliter & anxiè ab illis perveſtigata dixerit, næ ille rectè exiſtimat: ſed tamen tanti erat obſervationes illorum indicaviſſe. Præter ſex illas, quas diximus, urbes, etiam Levitarum oppidis [31], quæ quadraginta & duo erant, idem privilegium

vitica, non Sacerdotalis, cujus ſitum deſcripſit *Oſiandri* §. 10. *pag.* 12. Quinta *Sichem* in monte Ephraim: vid. *c. l. pag.* 13. Sexta KIRJATH-ARBA in monte Juda. Vid. *pag.* 14. §. 12. ſeq.

30. *Tria adjectum iri*] Notatu digna ſunt, quæ *Henry Ainsworth Anglus in Commentar. ad Deut. cap.* XIX. ỳ. 9. ex *Maimonide* Anglicè adduxit. *fol. m.* 77. *edit. Londin.* ita ſcribens: *Of this the Hebrewes ſay; in the dayes of King Chriſt, they ſhall adde three other cities unto theſe ſix:* Deut. XIX. 9. *And whence they ſhall they adde? of the cities of the Kenizites, and the Kenites, and the Kadmonites; concerning whom a covenant was made with Abraham our father.* Gen. XV, 18, 19. *And hitherto they have not beene ſubdued; and of them it is ſaid in the Law, if the Lord God in large they coaſt.* Maimon. tract. de occiſor. c. VIII. ſect. 4. Et alibi in tract. de Regib. cap. II. ſect. 2. *Of the cities of refuge he ſaith, if the Lord they God ſhall in large they coaſt, then thou ſhalt adde three cities moe &c. But this thing hath never been done; and the holy bleſſed God hath not commended it in vaine.* Hoc eſt: de his Hebræi referunt, in diebus Chriſti Regis tria alia oppida adjectum iri *Deut.* XIX. Sed unde addent? de oppidis Keniſæorum & *Cenæorum* & *Cadmonæorum*, quæ icto fœdere Deus promiſit Abrahamo, ſed nunquam ſub poteſtatem ſunt redacta, & de his in lege dictum, ſi Deus terminos dilataverit. Et in ſecundo loco: de oppidis refugii dicit, cum Dominus Deus tuus fines extenderit, addes tria alia his &c. Verum hoc nunquam factum, & Deus benedictus hoc non in vanum præcepit. De hac adjectione fuſius diſſerit *Oſiandri in tract. de aſylis* §. 14, 15, 16. *pag. m.* 18, 19, 20, 21.

31. *Levitarum oppidis*] Opinio, quæ XLVIII. Levitarum urbes vult fuiſſe *Aſyla*, fundo caret. Quanquam enim videatur favere *cap.* XXI. *Joſuæ.* penitius tamen inſpectum nihil confert huic ſententiæ. Nam (1.) poſito, omnes Urbes Levitarum dici ibidem Urbes confugii, nondum tamen eſt conſequens, omnes propterea habuiſſe jus Aſyli. Potuerunt dici urbes confugii alio ſenſu, ut ſcil. quis in illas ſe reciperet, preſſus vel mentis ſcrupulo, vel adverſarii cujuſdam potentia, ut ibidem vel conſilio, vel auxilio eidem ſubvenire tur; (2.) Quamvis nolimus negare, vo-

gium datum eſt, niſi quod Talmudici negant apud Levitas tutum locum fuiſſe iis, qui legis beneficium ignorarent. Cætera, quæ de jure harum urbium dici queunt, tum & quæ Judæi commentantur de iis oppidis, quæ ערי הנידחות dicta ſunt, in quorum numero nec Ieroſolymam, nec urbes refugii poſſe poni ajunt, ideò præteribimus, quòd tractata decus nullum aut nitorem habitura ſint. *De quibus Rambam in Halacha Habodat Cochabin cumazzaloth*, *cap.* IV.

vocem מקלט eſſe emphaticam, nec generali tantum Receptûs nomine accipiendam, nihilominus nondum confectum erit negotium. Nam *Joſuæ* XXI. in Hebræo non habetur ערי מקלט *urbes Refugii* in plurali, ſed in ſingulari עיר, & refertur hæc vox ad urbem tantum illam proximam, quæ nominatur v. g. in ℣. 21. ad *Sichem* in ℣. 27. ad *Golan* & ſic conſequenter. Unde potius ſententia recepta de ſex Urbibus Aſylis tantum exiſtentibus in terra Canaan ſtabilitur, & hoc jus ad illas reſtringendum eſſe colligitur, vitiumque Vulgatæ verſionis luculenter deprehenditur, quo quidem modo etiam exponitur locus ex *Paral.* VII. *Tertio;* ita circumſcribuntur urbes Aſyli, tum ratione numeri, tum ratione diſtantiæ, tum ratione viarum, ut attendenti facilè conſtet, illas ſolas hoc privilegio, hoc jure fuiſſe præ cæteris omnibus gaviſas. Nullum itaque præſidium in Scripturis. Rabbinorum autem num ſubveniant copiæ illis, qui privilegium hoc tàm latè extendunt, diſputari poteſt. Sanè Maimonides ex veteribus confidenter affirmat, univerſas urbes Levitarum fuiſſe urbes refugii, nullam fuiſſe, quæ non gaviſa fuerit privilegio: *Nam*, inquit, *& in lege dicitur*, *Ultra has dabitis quoque* 42. *civitates*, *ut ſcil. omnes civitates ſint* 48., *ita pares facit Scriptura univerſas ſimul ſibi invicem*, *quantum ad Refugii ſeu Aſyli jus.* An autem hoc commentum Rabbinicum ſit ſatis liquidum & certum, meritò dubitatur. Sic etiam (2.) fundamentum, quo nititur *Maimonides* infirmum eſt, nec verba ſonant, quod vult Rabbinorum Princeps; non dicitur *Num.* XXXV. 6. & *ultra dabitis* 42. *Civitates*, ut ſint Aſyla, ſed de ipſis oppidis Levitarum, ſex erunt in fugitivorum auxilia ſeparata, & exceptis his alia 42. oppida, quæ cedant Levitis. (3.) Si indulgeamus aliquid Rabbinicæ fidei, diſtinguendum erit inter Civitates, quæ jus Aſyli habuerunt *ſtrictè* & latè, nec, ſi quocunque modo participarunt Urbes Leviticæ reliquæ, inter aſyla ordinaria erunt computandæ; id quod ipſi Hebræi obſervarunt, qui VI illas urbes talia fuiſſe aſyla afferunt & adſerunt, ut nefas fuerit Vindici ſanguinis ibidem homicidam occidere; cæteras quidem potuiſſe recipere fugitivum, excludere tamen quoque pro arbitrio. Vid. *Oſiandr. de aſyl. pag. m.* 27. Confer *Celeberr. Daſſov. in Manuſcripto de antiq. Hebr.*

Cap.

CAP. VIII.

Quid Palæſtina præ aliis regionibus habuerit. Non potuiſſe rempublicam Hebræam in alias ſedes transferri. Explicatum Maimonidæ dictum de Babylonienſibus Judæis. Amplæ res eorum, & regnum ab illis Hyrcano oblatum. De ſceptro Judæ quid exiſtimandum ſit, contra Maimonidem aſſeritur. Reſpublica Judæa ad Palæſtinam alligata. Judæorum ſcitum de templis, quæ extra Ieroſolymam à popularibus condita.

RESPUBLICA Hebræa tunc initium habuit, cum in Palæſtinorum beatas ſedes perductus [1] eſt ſacer populus. Nam antea quidem, etſi in Arabum deſertis de religione atque ceremoniis vir divinus Moſes, deque judiciis & civium jure ſaluberrimas tulit leges: tamen earum omnis vis ad ea loca pertinuit, in queis & ſingulæ tribus ſua haberent oppida, & urbs inſuper conſtitueretur una, quæ imperii arx atque ſacrorum cuſtos foret. In Pentateuchi parte ultima ſapientiſſimus legiſlator, cum ſummatim, quæ edixerat, repetit, non temerè illud identidem ſanxit expreſſis verbis: *Hæc ſunt pra-*

1. *In beatas ſedes perductus*] Vult author, Judæos Rempublicam antea non habuiſſe, cum tamen conſtet, illam & in deſerto habuiſſe. Obſervandum autem, quod Reipublicæ nomen modo *abſtractè*, modò *concretè* accipiatur. *Abſtractè*, cum vel (1.) ordinem imperantium & parentium in civitate, iiſdem legibus utente, deſignat, ut apud *Ariſtotel*: III. *polit*. IV. Vel (2.) rem, quæ totius eſt civitatis aut ſocietatis: vel denique (3.) utilitatem ac ſalutem publicam; ut cum dicimus, aliquid eſſe vel fieri è republica. *Concretè* verò tribus itidem modis: vel enim (1.) *generaliter* omnem cætum legibus gubernatum: vel (2.) *ſpecialiter* quodcunque imperium alteri ſubjectum. *Tacit. hiſt*. I. 84, 6. vel denique (3.) *ſpecialiſſimè* Polyarchiam, ſive civitatem à pluribus gubernatam. *Tacit. An*. I. 3. 9. ſignificat. Nos in præſenti intelligimus cœtum hominum ſuis legibus ac judiciis, jureque belli & pacis, fœderum & ſimilibus utentem, nec alteri populo Principive ſubjectum. Conf. *B. Boſii tract. de introduct. in notit. Rerumpubl. pag. m*. 14. Errare igitur videtur author, eum Rempubl. Hebræis deneget ante perductionem in terram Canaan: uti ex prædictis conſtat.

præcepta[2], *ſtatuta, judiciaque, quæ obſervabitis in terra, cujus poſſeſſio hæreditaria mox dabitur vobis*. Enimvero habuit Palæſtina præ aliis regionibus eximium quiddam, quod gentem ſanctam atque rempubl. uni iſti ſolo affixit: extra eas ſedes ſi quis populum illum abduxiſſet, & iiſdem legibus rempublicam inſtituiſſet eandem, non jam reipubl. ſua ſanctimonia, non populo ſua majeſtas ſtetiſſet. Pertinere maximè ad rem hanc, de qua agimus, quoddam Maimonidæ dictum videtur, quod extat in libro decimo & quarto Miſnæ, in Halacha Melachim, capite quinto. Id excutere nobis in tranſcurſu libet. Eſt autem iſtiuſmodi: כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות: *quemadmodum nefas eſt Judæis ex Palæſtina ſedes movere, ita iiſdem migrare haud licet Babylone in alias regiones*. Profectò, niſi ſemel hoc explicuerimus, neceſſum erit ſæpe eos incurrere in ſalebras quaſdam, qui Hebræorum volumina manibus verſant. Enimvero Maimonides de Judæis loquitur, non omnibus ſane, ſed illis modò, qui ab hoſte trans Euphraten abducti, Babylone atque in vicinis locis habitaverunt. Horum pars quædam expletis ſeptuaginta annis Palæſtinam repetivit, cæteri beneficentia regum, ſub quîs vivebant, moti, ſedes Babylone ſuas, atque ſuas colonias retinuêre: quæ fuit ſanè ingens multitudo, ac poſtremò in gentem excrevit. Incredibile memoratu eſt, quàm amplas illic res tenuerint exules. Nam & Hyrcano, qui ex Parthis ad Heroden properabat, penè infulam & diadema, hoc eſt, pontificatum atque regnum obtulêre: & commiſſa iiſdem erant Babylonici imperii arcana, quæ ſacerdos Hebræus cuſtodiit in turri immenſi operis, quæ extructa in Ecbatanis Medorum erat. His Judæis ſumma conjunctio atque neceſſitudo cum Palæſtinis fuit: non inſtitutorum diverſitas eos, non vita, non patrius ſermo diſtinxit: omnia gemina & eadem fuere. Quare, ut Babylone illis, procul à patriâ, habitare permiſit Deus, quòd contagio ibi nulla eos peregrini moris afflaret: ita eoſdem pergere ultra, atque aliò habitatum ire, nec fas nec jura ſiverunt. Hoc Maimonides ſenſit, cum illud Jere-

2. *Hæc ſunt præcepta &c.*] Moſaicam legem variè diſtingui aſſerit in מִצְוֹת *Præcepta*, legem moralem: חֻקִּים *ſtatuta*, ceremonialem: וּמִשְׁפָּטִים *judicia*, forenſem. De harum vocum differentia loquitur *Maimonides in More Nevoch. part.* III. *c.* XXVI. ita literis tradens: *Propterea omnia præcepta* cauſam habent i. e. omnia præcepta & prohibitiones uſum ſuum habent; ita

Jeremiæ dictum interpretatur, בבלה יובאו ושמה יהיו *Babylonem ducentur, atque illic erunt:* de quo dubitari jam haud poteſt. Perquàm magnificum eſt, quod de Babylonienſibus ſenſerunt quidam majorum gentium ſapientes, quorum opinionem probat, ſequiturque Maimonides. Viſum illis eſt, poſtquam fato in pejus fluere & retrò ſublabi res Hieroſolymitanæ cœperunt, ſolos Babylonienſes eſſe, ad quos tranſlatum ſit imperii decus, quod promiſerat numinis vox in celeberrimo illo oraculo: *Non tolletur ſceptrum de Juda, neque dux de fœmore ejus, antequam venerit Silo.* Nos, qui Maimonidæ ſummas virtutes ſuſpicimus, ejus reprehendere errores neutiquam dubitabimus. Certe hic quidem fugit hominem cordatiſſimum ratio, dum placitis favet popularium. Non ignoro Babylonienſes Judæos quandam velut rempublicam inter ſe agitaviſſe, ac jura dixiſſe cæteris de eâdem gente, qui extra Palæſtinam eſſent: etiam illud meminimus, principatum ibi ſemper tenuiſſe quoſdam proceres, qui genus ſuum impermixta ſerie ad Davidem referrent. Sed non propterea efficitur, quod vult Rabbi Ben Maimon. Sceptrum enim, de quo proditum oraculum fuit, nihil eſt aliud, quàm reſpublica Judæa, hoc eſt, regnum illud ſacerdotale, cujus non acceſſio hercle aut ſtabilimentum, ſed anima atque ſpiritus, fuere religiones atque ceremoniæ. Porrò ceremoniarum ſacrorumque cuſtos non omnis urbs, ſed una quæpiam eſſe debuit, in qua ſanctuarium eſſet, quod numinis præſentior vis, velut ſedem ſuam ſuamque domum incoleret. Ea urbs primum Silo, mox Ieroſolyma fuit, in medio Palæſtinæ. Quod ſi forte quidam ſegreges Judæi templum aliis in terris aramve extruxerunt, reip. jura atque inviolabiles leges temeravere. Extat in hiſtoriarum monumentis epiſtola Oniæ ad Ptolemæum & Cleopatram, in qua ille populares accuſat ſuos, quod ſanctuaria in Phœnicum urbibus, atque alibi condidiſſent contra jus faſque. Sed ipſe interim haud in minore culpa fuit, dum ſummi vatis Eſaiæ oraculum ambitioſis cœptis ſuis prætexuit falsò, templumque in Heliopolitana

ita ut quorundam utilitas conſpicua nobis ſit, ſicut prohibitionis homicidii & furti, quorundam verò utilitas non explicetur, ut in prohibitione præputii & heterogeneorum in vineis. Atque hæc, de quorum utilitate conſtat, vulgò dicuntur משפטים judicia, quorum vero uſus non apparet, appellantur חקים, ſtatuta. Hinc ſemper dicunt: Quod nihil ſit inane, quod ſi tamen inane quid ſit, ex vobis eſt, id eſt, quod legiſlatio hæc

non

politana præfectura ædificavit. Non enim hoc fieri ſalvis ceremoniis potuit. Fuit illud inter ſcita vetuſtiſſimorum Judæorum, quod Rabbi Moſes Ægyptius tradit in libro octavo, in Halacha Biath hammikdaſch in capite ultimo, מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנו לשם אינו כבית עכ״ום ואף על פי כן כל כהן ששמש בבית כזה לא ישמש במקדש לעולם וכן כלים שנשתמשו בהן שם לא ישתמשו בהן במקדש לעולם אלא יגנזו: *Si quis tranſgreſſus legem ſit, ædemque extruxerit aliam præter ſanctuarium Hieroſolymitanum, non eſt ea quidem idolorum ædes habenda, ſed tamen ſacerdos, qui illic ſacris operatus fuerit, nunquam ſacra facere in Dei ſanctuario, quod Ieroſolymæ eſt, poterit. Etiam vaſa, queis uſus ille eſt, nemo quiſquam ad veri ſanctuarii adhibebit miniſteria, ſed abſcondenda erunt.*

non ſit res inanis, quæ non ſuam habeat utilitatem; quod ſi tamen vobis ita videatur, præceptum aliquod tale eſſe, provenire illud ex defectu apprehenſionis veſtræ. Hæc mens aliorum etiam eſt Judæorum. Vid. *Druſ. comment. in lib. Num. pag.* 437. & 544. Conf. *annot. ad Sigon. de Republ. Ebr. lib.* I. *c.* IV. *pag. m.* 59, 60. *ſeq. edit. Helmſt. Dieter. Antiq. Bibl. fol.* 187.

Cap. IX.

Criminalia judicia intra Palæſtinam ſtetiſſe, & Babylonienſibus Judæis aliiſque negata fuiſſe. Ad totius commentationis hujus lucem oſtenſum, quamdiu reſpublica fuerit omnium Hebræorum, & quando Judæorum eſſe cœperit. Hinc ſciri poſſe, quidnam ſit ſceptrum Judæ. Euſebii, & eorum, qui ſecuti eum ſunt, erudita & plauſibilis ſententia confutatur. Quid ſit majeſtas imperii, & quorum ſit.

Est hoc, de ſacra æde quod diximus, permagni momenti ad confutandum Maimonidem: ſed proferenda alia ſunt, ex quibus conſtet rempublicam, de qua annoſus vates in extremo vitæ locutus ad Judam eſt, non alibi ſedem, niſi in Palæſtina, habuiſſe. Haud longe eundum erit. Ipſum Maimoniden adverſus ſe teſtem excitabimus. Quàm crebrò ille nos monet, populum ſanctum, ſi extra patriam ſit, ſolutum eſſe legibus pleriſque, quas maximus Moſes

ſes tulit? Præclara eſt ejus diſſertatio in Halacha Sanhedrin, in qua ille certis quibuſdam finibus poteſtatem judicum circumſcribit, tam Palæſtinorum hercle, quàm Babylonienſium. Utique pro vero conſtat, legum Moſaicarum maximam partem occupari judiciis illis, quæ Rabini דיני קנסות, hoc eſt, *criminalia* appellitant. Hæc judicia, inquit Maimonides, à Babylonienſibus exerceri nuſquam terrarum potuêre, ne in Palæſtina quidem. Palæſtini autem, quemadmodum ex lege jura quælibet ſuis reddiderunt civibus intra patriam, ita extra eam nihil ſtatuerunt in populares ſuos, niſi hoc illis aut Babylonienſium permitterent proceres, aut alii, qui exulantium Judæorum erant capita. Ex qua re illud conficimus, pronuntiaſſe de criminibus Palæſtinos in patrio quidem ſolo ex vi legis ſemper; extra illud verò etiam interdum, ſed precariò: at Babylonienſes de iiſdem cognoviſſe nuſquam, non in ditione ſua, non in Palæſtina, non vi legum, ac ne precariò quidem. Et hi erunt igitur illi, obſecrò, queis datum ſceptri Judaici decus ſit, poſtquam fractæ Palæſtinorum res erant. Profectò aut neſcivit ſummus ſcriptor quænam eſſet hæc ſceptri dignitas[1], aut nimis benè ſenſit de

1. *Sceptri dignitas*] Aſſerit enim Propheta *Hoſeas cap.* III, 4, 5. quod Iſraelitæ i. e. populus Iſraëliticus, non decem tantum tribus, quod volunt Judæi in Talmud. tr. סנהדרין. *c.* XXIII. ſed tota gens Iſraëlitica, adeoque XII. tribus ſimul, Juda & Benjamin non excluſis, abſque rege victuri ſint. Quid per Regem intelligatur, in aprico eſt, penes quem ſit ſumma Majeſtas. Aſſerit itaque, quod abſque Rege manſuri ſint, non quidem quod ſine omni dominio liberi, ſibi ſolis relicti victuri ſint; ſemper enim poſt everſam Politiam propriam Regibus Gentium, tam Ethnicarum, quam Chriſtianarum, vel inviti ſubjecti fuere; verum quod nullum Regem ex genere ſuo, ſive ex Davidis, ſive ex aliqua alia familia, ſint habituri. Hinc Chald. vertit: *Sine Rege ex familia Davidis*, & *Kimchi: ſine Rege* & Principe ex Iſraël. Et indicat h. l. Propheta Iſraëlitas non ſolum carituros Monarchia, ſed & omni alia Regiminis forma; quo forſitan intendit *Cunæus*, cum putat *ſceptrum* tunc temporis nullum apud Judæos fuiſſe, Verum fallitur *Cunæus*. Et quamvis cum *Ribera comment. in h. l. num.* 31. affirmare nolimus, Judæos tum temporis Regem propriè dictum habuiſſe *Jehojachimum*, cujus caput *Evilmerodach* extuliſſe legitur. Attamen Sceptrum illud, quod Jacobus uſque ad Meſſiæ adventum duraturum fuerat vaticinatus, non plane fuit ablatum, ſed per mediam illam Captivitatem, licet debile admodum, tum in Concilio ordinario Seniorum, tum in Principibus duravit, uti fuſe hoc probat Cl. *Adrian Houtuyn tr. de Monarch. Hebr. edit. Lugd. Bat.* 1685. *pag.* 194, 195. *ſeqq. cap.* X. Nam habuiſſe *Seniores* ex

de ſtramineis proceribus aliquot, qui illic de gente Davidis eſſe ſe gloriati ſunt. Sed non miramur tam levem hallucinationem in Maimonide, cum cogitamus quæ interpretationum portenta pepererint alii, ut ex divina Jacobi oratione rectam ſententiam eruerent. Memini ego ante annum hac de re locutum me eſſe cum viro ampliſſimo, Apollonio Scotto, ſupremi ſenatus aſſeſſore, qua tempeſtate Hagæ jucundiſſimo otio in ædibus ejus fruerer, & luculentas Rabbi Maimonidæ commentationes magno ardore percurrerem, quibus ita afficiebar, pene ut omnia tranſverſo calamo delerem, quæ antè de rebus Judaicis notata a me erant. Ibi ſenator ille, quæ eſt ejus eruditio & ſumma ingenii vis, identidem ſignificavit, videri ſibi, nullum eſſe in ſacro codice oraculum, quod magis ſolicitatum ab eruditis, & minus intellectum ſit. Gaudebam ego hercle, repertum à me eſſe, qui mecum ſentiret, cum virum, cujus me autoritas & nominis exiſtimatio compellere poterat ad convellendas quaſlibet aliorum opiniones. Quare, hortatu ejus, omninò facturum me rectè atque ordine puto, ſi in tanta conjectantium multitudine etiam ego, quid judicii mei de tam illuſtri oraculo ſit, publicavero. Digna enim res eſt, in qua vires ſuas exerceat cujuſque indoles. Certè etſi in his libris de rebus tam Hebræorum, quàm Judæorum communiter agimus, ac pleraque exequimur ſine diſcrimine, tamen ne cui incertus error illudat, ſemel illud oſtendemus omnibus, rempubli-

Ezech. cap. VIII. i. apparet, ubi diſerte *Seniorum Judæ* mentio fit. Nec omnino ſine Principe fuiſſe, manifeſtum eſt; quia ſine his tribuum ordines tàm accurate conſervari non potuiſſent. Expreſſis verbis *Eſra cap.* I. Principum familiarum meminit, eorumque genealogiæ à *Nehemia cap.* XII, I. recenſentur. Quid? quod non ſolùm Principes Judæos pro lubitu juxta leges proprias gubernans, verum etiam talis, qui, licet in poteſtate Principis non conſtitutus, genus tamen ſuum ex ſtirpe regia ducat, hoc loco denegatur: At Principe hujuſmodi Judæos in captivitate Babylonica non caruiſſe, *Jojachimus*, *Sealthiel*, *Zorobabel*, *Daniel* & alii ex proſapia Regia orti, exemplo ſuo comprobant. Eſtque omninò probabile, quod Judæi eos in ipſa captivitate Principes ſibi conſtituerint eorumque paruerint imperio; quanquam illi metu regum Chaldæorum apertè, & eo modo, quo poſtea *Zorobabeli Cyrus* conceſſit, dominium ſuum exercere non potuerunt. Hinc Judæi integrum *Principum Captivitatum* catalogum, quo ordine videlicet ſibi invicem in imperio ſub captivitate ſucceſſerint, producunt. Vid. Talmud. tr. סנהדרין *cap.* פתורי׳. Conf. *R. Salom. in Gen.* XLIX, 10. Confer. *Semert. diſſert.* de *Sceptr. Jud.* §. 9. & alibi. Cl. *Wagenſeil. diſſ. in locum Gen.* XLIX.

publicam ſacram, quæ numinis juſſu conſtituta à Moſe eſt, ſemper quidem eandem fuiſſe, atque iiſdem conſtitiſſe legibus, ſed tamen non ſemper fuiſſe eorundem: diu enim fuiſſe eam Hebræorum: mox vero, circumvolutis ſeculis, duntaxat Judæorum fuiſſe: atque a[illegible] oraculum Jacobi, quod de ſceptro Judæ eſt, haud pertinuiſſe niſi ad ea tempora, cum reſpublica appellari de Judæorum nomine cœpit. Cujus rei ignoratione effectum eſt, ut perperam hactenus intellecta admirandi oraculi vis ſit. Nolo ego nunc memorare Origenis, Auguſtini, Epiphanii, atque aliorum miſeras hallucinationes, qui exiſtimarunt, Jacobi vaticinatione promitti Judæis quamdam perpetuam regum ex eâdem tribu, atque per idem genus ſucceſſionem uſque ad tempora Meſſiæ. Quæ qui amplexi ſunt, ii profectò in multas ſalebras inciderunt: neſciebant enim quid dicerent, aut quò ſe verterent, cum cernebant à Sedeciæ quidem morte uſque ad Ariſtobuli tempora regnum Judæorum nullum [2] fuiſſe, poſtea autem uſque ad Herodis tyrannidem ſolos Levitas Haſmonæos regnum tenuiſſe. Perſecutus ea nuper in Exercitationibus Baronianis benè atque feliciter eſt vir ſeculi noſtri eruditiſſimus Iſaacus Caſaubonus, cui placuit Euſebii præclara de hoc oraculo ſententia, quæ extat in libro octavo Demonſtrationis Euangelicæ, in prima demonſtratione. Nos ea omnia, quæ tam ab Euſebio, quam à Caſaubono, rectè dicta ſunt, prætermittimus, ne actum agamus. Etiam illud fatemur, interpretationum omnium, quæ vulgatæ hactenus ſunt, longè eam eſſe optimam, cujus autor Euſebius eſt. Sed quoniam nondum vel Euſebius, vel qui nuper ſecutus illum eſt, vir maximus, intellexiſſe mihi videtur, quodnam illud ſit ſceptrum, aut quando datum Judæis ſit, de quo annoſus vates in extremo vitæ locutus ad filium eſt, certè hoc jam expediendum nobis eſt, ſed cum veniæ præfatione. Nam nec ab Euſebio diſſentire voluptas nobis eſt, quem in maximis ſcriptoribus ſemper numeravimus, & virum, quem nominavimus, ſeculi noſtri primarium, qui ſecutus Euſebium eſt, ita penitus veneramur, nemo ut nobis præ illo magnus ſit. Eſt enim is profectò, cujus auſpiciis hac ætate admirabilis curſus factus ad omnem doctri-

næ

2. *Regnum Judæorum nullum*] aſſerit autor à *Sedekia* morte, uſque ad Ariſtobuli tempora, nullum Judæis fuiſſe regnum. Verum quàm veritati ſit inconveniens, *Adrian Houtayn à pag.* 170. uſque 175. ubi tandem concludit: Vides breviter ad captivitatem jura majeſtatis penes Judæ reges fuiſſe.

Digitized by Google

næ excellentiam eſt. Sed nos ingenua ſimplicitas jubet, quid verum rectumque ſit, ſine adfectu exquirere. Primum illud non ſine errore cenſuit Euſebius, ſceptrum eſſe Judæ datum jam inde à tempore Moſis, propterea quod tribus hæc inter cæteras ſingulari dignitate ſemper excelluit, locumque tenuit honoratiorem tam hercle in caſtris, quàm in eòrum ordine, qui munera in templo offerebant. Me verò illud argumentum non magis movet, quàm ſi Romæ aut Athenis quiſpiam ſceptri majeſtatem non apud populum Romanum aut Athenienſem, ſed apud unam dicat tribum fuiſſe, quæ cæteris nobilior florentiorque erat. Sanè enim ex conſtantiſſima veterum auctorum affirmatione illud conſtat, fuiſſe utriuſque hujus populi multas diverſaſque tribus [3], quarum aliæ erant aliis dignitate, loco, atque ordine priores. Quid eſt igitur? Equidem ego ſceptrum eſſe nihil aliud, niſi majeſtatem [4] imperii opinor, eam nempe, quæ ipſi rei-

3 *Multas diverſaſque tribus*] Tam Romani quam Græci in certas Tribus dividebantur: & quidem quod ad Romanos attinet, illi in quatuor diviſi erant tribus, quas pagos vocabant, in quibus habitantes *pagani* dicebantur, vid. *Marcell. Donat. pag. m.* 318, 319. *Thomas Godwin lib.* III. *Sect.* I. in *Anthol. edit. Oxford.* 1625. *p.* 147. 148. Romam in tres dividit Tribus, qui numerus demum uſque ad XXXV. excreverit. Conf. *Roſin. antiq. Rom. pag. m.* 37. Unaquæque Tribus in urbe propriam ſedem habebat. *pag.* 37. & variis in locis quamplurimis, qui videndi & evolvendi ſunt. Si apud Athenienſes ſub imperio Cecropis quatuor fuerunt *Tribus*, ſcil. *Cecropis*, *Autocthon Actæa*, *Paralia*, quas aliis nominibus vocarunt, ut ſunt: *Cranais*, *Atthis Meſogæa*, *Diacris*, poſtmodum autem aliæ ſuperadditæ ſunt, uti pluribus probat Anglus doctiſſimus *Franciſ. Rous in Archæolog. Attic. edit. Oxford.* 1658. *lib.* I. *c.* V. *pag. m.* 20, 21, 22.

4. *Niſi Majeſtatem*] Recte huic ſententiæ potiſſimi Scriptores calculum adjiciunt, qui τὸ שבט reddunt, vel potius *figuratè*, vel *metonymicōs* ſumpto vocabulo, *regnum*, *poteſtatem*, *dominium*, *juriſdictionem*, *Majeſtatem*, qualiſcunque etiam illa ſit. Cui opinioni favent (1) textus ipſiſſimus, cum quantum *antecedentia* verba expreſſa ℣. 8. & 9. *Juda tu es*, te te laudabunt fratres tui: & porrò, incurvabant ſe tibi; tum *conſequentia* priorum ἐξηγητικὰ hoc ipſo commate מבין רגליו ומחקק neque Legislator de pedibus ejus. (2) Eventus vaticiniorum optimus interpres. (3) Interpretes cum veteres tum recentiores plerique. *Targumici* exponunt per *Dominium*, ut *Maſſech. Sanhedr. p.* 5. *col.* I. *R. Sal. Bibl. Maſoret. fol.* 93. *Bereshith Rabba. fol.* 3. *Rambam l. ult.* & *R. Bechai* in *Pentateuch. Raſchi*, *Aben-Ezra.* D. *Kimchi* &c. *Patres*, *Origin. homil. in Geneſ.* XVII. *Ruffin. lib. de benedict. Patriarch. Theodoret. in Quæſt. in Geneſ. Auguſtin. contr. Fauſtum Manich. lib.* XII.

Digitized by Google

reipublicæ aſſidet. Quare quorum reſpublica eſt, eorum & ſceptrum dici debet. Reſpublica autem Hebræa à Moſis ſeculo ad uſque Roboami regnum, non Judæorum, ſed duodecim tribuum [5] fuit. Ex quo efficitur, etiam ſceptrum per ea tempora omnium fuiſſe Iſraëlitarum. Cæterùm de hoc ſceptro, quod diu commune duodecim tribuum fuit,

XII. *c.* XLVII. *Ambroſ. Iſidor. Hiſpalenſ. Bed. Epiphan.* aliique. Recentiores in eo omnes conſentiunt, per τὸ שבט ſceptrum ſeu *poteſtatem*, *Dominium*, *Juriſdictionem* intelligi. Diſtinguendum tamen hîc eſt inter *Dominium* & *jus Dominii*, & ſermonem eſſe de jure Domini ſcribit *Remmboth in diſſert. de hac mater.* §. 23. Concludimus quippe, multi omninò ſunt viri clariſſimi, qui τὸ שבט non aliter ac de ſceptro & poteſtate Regis intelligendum eſſe putarunt; quod tolerari poteſt, ſi non accipiatur de Regis perſona, ſed de ſumma in Republ. poteſtate. Videri poſſunt *Sennert. diſſert. de Sceptro Judæ* §. 8. *Caſaubon. exercit.* I. *ſect.* II. *Benedict. Perer. in Geneſ. h. l. diſp.* 8. *n.* 72. *Andr. Rivet. in Geneſ. Exercit.* 179. & 180. *Sixtin. Amana Antibarb. Bibl. lib.* II. *ad h. l.* Cui itaque plura de hac re lubet, adeat *Alphonſ. Toſtat. Vatablum*, *Calvin. Pareum*, *Pellicanum*, *Druſium*, *Bullinger. Scultetum*, *Menoch. Geſnerum*, *Flacium*, *Oſiandros*, *Gerhard. Glaſſ.* Optime etiam in hanc rem *Henricus Ainsworth comment. in Geneſ.* XLIX. *fol.* 166. *Theſe Propheſie is of Judahs tribe to continue diſtinct, untill Chriſts comming; whereas the other tribes were ſcattered and confuſed by their captivity.* 2. *Reg.* XVII. *out of which they returned not, as the tribe of Judah with Benjamin did from Babylon. Ezra.* I. 5. *It may alſo implie the power of government which ſhould be in this tribe.*

5 *Sed duodecim Tribuum*] Scribit *Cunæus* Rempublicam ſeu ſceptrum non Judæorum, ſed tribuum fuiſſe, quod veritati conſentaneum non videtur. Quis enim ignorat, *Moſen Regem* fuiſſe, ipſa quippe populi ſubmiſſio probat. Sic enim populus ad *Moſen Exod.* XX, 19. dicit: Tu accedas, & audi cuncta, quæ dixerit Dominus, & tu loquere ad nos, audientes tibi faciemus ea. Deinde populus *Deut.* XXXIII, 4, 5. Dedit nobis legem Moſes, erat enim Rex in Jeſchurim, congregatis etiam primoribus populi & tribubus. Ad quem locum *Seldenus de Syned. lib.* II. *c.* II. *n.* II: Erat planè Rex ſummoque ut rex imperio gaviſus. Adſtipulatur *Henric. Ainsworth comment. in Deut. fol. m.* 159. cujus verba ex Rabbinis deſumta hæc ſunt: Moſes was in Jeſurun a King. So the Hebrewes (as Haskun in h. l.) ſay, Moſes was the King: and *Maimon. in Miſn. in Beth habchir. c.* VI. *ſect.* XI. *Moſes our Maſter was a King.* Aliquanto modeſtius *Grotius*: Non quidem nomine & pompa, ſed jure regio populum gubernavit. Rex non ſemel *Philoni de vita Moſ. lib.* I. dicitur, & imperium regnum. Imperaſſe igitur & cum ſummo imperio regio populo præfuiſſe, manifeſte apparet, & ex ipſis actibus regiis patebit, uti pluribus demonſtravit *Adrian Houtuyn lib. de Monarch. Hebr. pag.* 9. *ſeqq.*

Digitized by Google

fuit, non locutus eſt divinus patriarcha in celeberrimo oraculo. Seros enim annos, & ventura ſpectavit ſecula, cum tribus Judæa, ſciſſo in contrarias partes populo, ſuam ſibi rempublicam habere ſeorſim ab Iſraëlitis cœpit, quam probavit dilexitque Deus, atque appellari de ſolo Judæ nomine Judaicam voluit, donec is mortalium datus cœtibus eſſet, cui imperium deſtinabatur[6] non Judæorum modò, ſed gentium omnium. Atque hanc quidem ſceptri majeſtatem, ex quo tempore ſemel eſſe Judæorum cœpit, manſiſſe eorundem dicimus, etſi mutatus interdum reipublicæ ſtatus ſit, ac penes optimates modò pontificeſque, modò penes reges principeſque ſumma fuerit imperii[7]. Nimis ineptè faciunt qui hic in arctum deſiliunt,

6. *Cui imperium deſtinabatur*] Jacob vocat eum שלה. Et licet Judæi hic plurimis nomen hoc tribuant, uti *Caſaubon. cit. loc.* adduxit & Cl. *Nicola. Panecius in diſſert. de Sceptro Judæ edit. Witteb.* 1694. confirmavit: attamen nulli convenit magis, quàm Meſſiæ, quod probant ſequentia: (1) Temporum noviſſimorum deſignatio, prædixit enim Patriarcha ea, quæ in poſteritate dierum eventura erant, qua Phraſi tempora Meſſiæ inprimis ſolent exprimi. Vid. *Eſai.* II. 2. *Mich.* IV, 1. *Ebr.* I. 1. *Conf. Joh. Owen. comment. in Hebr. doctiſſimum.* (2) aggregatio gentium, quæ nemini niſi ipſi Chriſto convenit, qui ſolus eſt lumen gentium *Eſa.* XLIX. 6. (3) deſiderium gentium *Hagg.* II, 8. (4) Pretioſa generis humani redemptio. (5) SS. Miniſterii Euangel. inſtitutio (6) Novi Teſtam. explicatio. Hæc de Chriſto dici *Praphraſ. Chald.* confirmat: *Non auferetur ille qui imperium tenet de Judah, nec Scriba de liberis, donec Chriſtus veniat, ad quem Regnum pertinet, & huic populi obedient.* Ainsworth. ex Targum. Jeruſal. hæc profert: *Kings ſhall not ceaſe from the houſe of Judah, nor Doctors that teach the Law, from his childrens childern, untill the time that the King Chriſt doe come, whoſe the Kingdome is, and all Kings of the earth ſhall be ſubject unto him.* Pari modo in *Bereshith Rabb.* in voce שילה extat, quod hæc dicta ſit de Chriſto. Huc etiam referri poteſt *Raitzii* explicatio ad *Godwin. pag.* 9.

7. *Summa fuerit imperii*] Non negandum quod poſt captivitatem mutatus fuerit ſtatus. Primo Pontifices rebus gerendis præfuerunt, nullo Principis aut Regis nomine aſſumto. Inde Pontificatus *Haſmonæorum* Levitarum inſtitutus ſub *Antiocho Epiphane Syriæ* Rege, qui omnia Judæorum jura & inſtituta pervertit. *Matathias* igitur armis ſumtis leges ſuas Judæis reddidit, & eam rem à potiori populi Judaici parte Princeps conſtitutus. Hunc excepit *Judas Maccabæus* ejus filius, qui omnium primus ſummum Sacerdotium unà cum Principatu geſſit, cui in ſummo Pontificatu ſucceſſerunt fratres *Jonathas* & *Simeon*. Tandem *Ariſtobulus Hyrcani* filius Principatum ad regiam dignitatem provexit, teſte *Joſeph. lib.* XIII. *antiq. Jud. c.* XIX. ita demum Reges iterum *Judæa* accepit, ſed ex tribu

ſiliunt, & nominis hujus honorem haud pertinere niſi ad reges autumant. Quicunque enim populus ſuâ quâdam republicâ, ſuiſque legibus utitur, is rectè gloriari de imperio, deque ſceptro poteſt. Memoriæ proditum eſt, Jeroſolymæ, etiam eo tempore cum populum non principes, ſed optimates regerent, in medio magni concilii, quod Sanhedrin vocant, ſceptrum pependiſſe: quæ res fuit profectò quoddam inſigne illius majeſtatis, quam * Marcus Tullius *eſſe magnitudinem quandam populi* ait *in ejus poteſtate ac jure retinendo, quæ vertitur in imperio atque omni populi dignitate.* Non reges, non principes Rempublicam Romanam, ſed conſules atque ſenatus agitavêre, cum lex iſtæc fœderis data Aetolis eſt, quam Livius refert, *uti majeſtatem populi Romani conſervarent ſine dolo malo.* Atque hoc idem omnibus fuiſſe liberis populis imperatum, qui fœdere aliquo, ſed haud æquo, in amicitiam venirent Romanorum, teſtis eſt Proculus Juriſconſultus *in l. 7. ff. de captiv. & poſtlim. reverſis.* Ne illud quidem noſtrâ intereſſe arbitramur, quâ de gente aut tribu fuerint, qui Judaicas res moderati ſint rexerintque. Etſi enim per annos ſanè multos regnum

* *In Partit. Orat.*

bu *Levi*, quorum ultimus *Antigonus* fuit. Illo pulſo exciſoque Regnum *Herodes* tenuit. Ut ut hæc ſint dicta, attamen cenſemus, jus laudatum non ſemel deſcriptumque pluribus, in *formali ſuo*, ſic dicendo, tanquam Republ. libera & regia quadam reſediſſe hæſiſſeque & plenè quidem ad tempora uſque nati Meſſiæ; hiatu ferme, fermè dico nullo, habitis quidem licet, fateamur, temporum & circumſtantiarum (maximè quantum ad ejuſdem ſplendorem externum) nonnunquam rationibus ſuis, ſecundum quod fortè dicitur, majus & minus. Licet enim v. g. temporibus ſciſſionis x. Tribuum ac his porrò in captivitatem Aſſyriacam irreſolubilem deductis, hinc in & poſt captivitatem Babylonicam iſtam decantatiſſimam, præſertim verò temporibus *Aſſamonæorum*, qui de tribu cognata *Levi* erant, nec non eorundum poſterorum & ſucceſſorum, Sacerdotum ſimul & Regum, poteſtas hæc diminuta valde videri poterat, imò tranſlata in alios notatos modò: attamen dicimus ſemel concreditam illam (à tempore nimirum concrediti, quod non opus ſtatim in ipſa *Judæ* perſona cœpiſſe) & annatam tribui huic dignitatem & majeſtatem manſiſſe, uti *Sennert.* optime *in diſſert. de Sceptro Juda* pluribus explicat. Donec pedetentim temporibus *Au. Gabini*, *M. Licinii*, *Craſſi*, *Pompeji & Julii Cæſar.*, qui poſteriores in formam Provinciæ *Judæam* redegerunt, præſertim vero temporibus *Octav. Auguſt.* ejuſdem, qui ex feudo regnum habebat Vaſalli Herodis alienigenæ (Antigono Aſſamæorum è familia ultimo rege percuſſo ſecuri ſublato item Synedrio, occiſiſque de Domo David judicibus) penitus deficeret dignitas & poteſtas.

Digitized by Google

gnum tenuerint Levitæ Haſmonæi, fuit tamen nihilominus reſpublica Judæi populi. Neroni Cæſari illud ſapientiſſimus magiſter † dixit, *Non rempublicam principis eſſe, ſed principem reipublicæ.* Neque profectò alia fuit ſententia Ulpiani Juriſconſulti: is enim *majeſtatis crimen eſſe* id demum ait, *quod adverſus populum Romanum, vel adverſus ſecuritatem ejus committitur. l. 1. §. 1. ff. ad legem Jul. majeſt.* Utique vixit iis temporibus Ulpianus, cum nec juſſus amplius nec ſuffragia populi eſſent, ſed imperium atque rerum ſummam Cæſares tenerent: & tamen, qui accuratiſſimè definire cuncta ſolet, majeſtatem eſſe populi ait.

† *Senec. lib.* 1. *de clementia.*

Cap. X.

Nunquam duodecim tribus Hebræas de nomine Judæorum appellatas eſſe. Decem illas tribus, quæ ante Nabuchodonozoris tempora avectæ à Salmanaſſare ſunt, nunquam in Palæſtinam rediiſſe: duas duntaxat tribus, non plures, paruiſſe Romanis, uſque ad Flavii Joſephi tempora. Paſſim Euſebii & aliorum error notatus.

Nondum ſatis confutaſſe Euſebium videmur, niſi palam fecerimus, in quos laqueos ipſe ſe induerit imprudens ſcriptor. Extant illa verba ejus in libro quem citavimus [1], ἀπὸ τῶν Μωσέως χρόνων καθεξῆς οὐ διέλιπον μερικοὶ μὲν αὐτῶν ἄρχοντες ἐκ διαφόρων φυλῶν ἡγησάμενοι, καθόλου δὲ ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ παντὸς προεστῶσα τοῦ ἔθνους. *Jam inde à temporibus Moſis, duces quidem Iſraëlitici, ſi particulatim eos intueare, ex diverſis tribubus lecti imperarunt: at in univerſum toti genti præfuit Judæa tribus.* Hactenus ſibi conſtat, neque pugnantia dicit. Quod autem ſubdit, ridiculum eſt: παραδείγματι δὲ καταδέξῃ τὸ εἰρημένον· ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς οἱ μὲν κατ᾽ ἔθνος ἐπίτροποί τε καὶ ἡγούμενοι, ἔπαρχοί τε καὶ στρατοπεδάρχαι, οἵ τε πάντων ἀνωτάτω βασιλεῖς, οὐ πάντες ἐκ τῆς Ῥωμαίων ὁρμῶνται πόλεως, οὐδ᾽ ἀπὸ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου σπορᾶς, ἀλλ᾽ ἐκ μυρίων, ἄλλος ἄλλοθεν, ἐθνῶν, ὅμως δὲ οἱ πάντες βασιλεῖς τε, καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοὺς ἄρχοντες καὶ ἡγούμενοι τὴν Ῥωμαίων ἐπιγράφονται προσηγορίαν, Ῥωμαίων τε τὸ κράτος ἐπωνόμασται, καὶ ταύτης ἐξῆπται τῆς ἐπωνυμίας· οὕτω περὶ τῶν καθ᾽ Ἑβραίους χρὴ νοεῖν πραγ-

1 *Lib.* VIII. *Demonſtrationis Euang. in demonſt.* 1.

πραγμάτων· μιᾶς μὲν καθόλου τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς κατὰ τοῦ παντὸς ἔθνους ἐπιπεφημισμένης, τὰ δὲ κατὰ μέρος ἡγουμένων τε καὶ βασιλέων ἐκ διαφόρων καθισταμένων φυλῶν, καθόλου δὲ τῇ τοῦ Ἰούδα τιμωμένων προσηγορίᾳ. *Exemplo facile percipies, quod diximus. Quemadmodum enim in Romano imperio gentium ſingularum moderatores rectoreſque & præſides, caſtrorumque præfecti, quique omnibus illis majores ſunt, reges, haud quidem omnes urbe Roma, neque Remi Romulique ſatu, ſed ex innumeris alii aliunde gentibus orti ſunt; & tamen tam reges profectò cuncti, quàm qui poſt illos ſunt, præfecti duceſque, appellati ſunt Romani, viſque & poteſtas Romanorum dicitur, atque ex hoc nomine pendet: Ita de Hebræorum rebus exiſtimandum eſt, quaſi una quidem tribus Judæa toti genti illuſtre ſuum nomen impertiverit, particulatim verò duces ac reges creati ex diverſis tribubus ſint, qui tamen ex communi illa Judæorum appellatione honorem acceperint.* Vide quid non poſſit incogitantia. Planè enim contrarium efficit Euſebius, quàm volebat. Qui enim ſceptrum fuiſſe penes Judæos jam tum à tempore Moſis ait, argumentum ejus rei hoc adfert, quia reſpublica, imperium, atque totus populus, qui duodecim tribuum erat, appellationem habuere de nomine unius Judæ. Hoc argumento bis terve diverſis in locis, magnificè ſe effert: neque ferme in tota illa diſſertatione aliam rationem reperias, qua probare ſententiam ſuam nititur. Atqui, pace Euſebii, hoc omne, quidquid eſt, futiliſſimum eſt. Non enim reſpublica, non imperium de Judæ nomine dici cœpit, niſi poſtquam ſeceſſionem major Iſraëlitarum pars feciſſet Hieroboami auſpiciis, qui ſtatim Samariæ regnum ſibi quoddam munivit ceremoniarum atque religionum mutatione. Ego & Euſebium, & eos omnes, qui leviter ſacram hiſtoriam cognoverunt, quavis ſponſione provoco, ni hoc ita ſit, uti dico. Sed quid illud eſt, quod toties & tam fidenter ait, duodecim tribus in univerſum fuiſſe Judæorum nomine appellatas? Eſt hoc Euſebii delirium, quod ille incautis mortalibus obtruſit: & reperti ſunt quidam ſumma claritudine ſcriptores, qui defenderent. Nos id nunquam factum dicimus, ſive tu tempora iſta, quæ ſciſſionem regni Iſraëlitici antecedunt, ſive ea ſpectes, quæ inſecuta pòſt fuere. Et Euſebius quidem, etſi mentem ſuam apertè non explicat, tamen, ſi conjicere licet, ſic ſenſit, accidiſſe illud inter initia naſcentis imperii, cum reſpublica in Cananenſium ſedibus inſtitueretur, ac de nomine ejus capienda conſilia eſſent. Sed hoc colorem veri non habet. Quare vir maximus, quem Euſebii defenſorem diximus, de tempore eum aliter

ter ſentientem facit, & quod ſentire eum credidit, probat ipſe ſequiturque. Obſervaſſe enim Euſebium ait, duodecim tribus Iſraëliticas appellationem accepiſſe de nomine Judæ, eamque appellationem tunc primum cœptam uſurpari, cum regiam poteſtatem, quam in Sedecia tribus Judæ amiſerat, pontifices maximi in ſe transmoviſſent: hanc autem rem inprimis admiratione dignam ait, quippe quæ accidit conſilio numinis. Etenim, cum Polybius non ſine gravi cauſa exiſtimet eveniſſe ut Achæi, exiguus Græciæ populus, nomen aliquando darent univerſæ Græciæ, ſanè etiam hic aliquid ſublimius grandiuſque ſpectandum eſſe, cum poſt reditum à captivitate omnes omnium tribuum Abrahamidæ vocati Judæi ſint. Hunc nos errorem excuſare nec poſſumus, nec debemus. Enimverò, cum ſciſſum diviſumque Iſraëlitarum regnum fuit, duæ tribus, Levitæ & Benjaminitæ, Judæis ſe ſociaverunt. Quia autem pauciores tenuioreſque erant, nihil niſi acceſſio habiti ſunt. Itaque nec reſpublica ab illis appellationem accepit, & ipſi pene nomen ſuum amiſere: dicti enim tandem communiter Judæi ſunt. Hæc vera rectaque fatemur: neque aliter res habet. Sed quid iſta, aut quo pacto ad cæteras decem tribus pertineant, viderint ii, quibus hoc commentum placuit. Profectò, ex qua tempeſtate ſemel decem illæ Iſraëliticæ tribus abductæ à Salmanaſſare Aſſyrio, & diſperſæ per Colchos, Parthos, Indos atque Æthiopas ſunt, nunquam deinde in patrium ſolum redierunt aut conjunctæ iterum Judæis ſunt: ſed inter barbararum gentium imperia, etiam hodie, ſi qui adhuc ex illa colluvie ſuperſint, improbæ defectionis graveis pœnas exolvunt. Itaque in republica Judæorum eſſe, aut nominis honorem ab illis accipere non potuere, qui cum Judæis nullum uſum nullamque conſuetudinem habebant: procul enim diverſo in orbe ſiti, aliud cælum, alia ſydera intuebantur. Eſt apud Flavium Joſephum, inuſitatæ diligentiæ autorem, memorabilis locus [2], quem excuſſiſſe ingens pretium operæ erit: ſic enim optimè rem expediverimus. Fecerat Flavius primum verba de iis, qui undique ex vicinis terris Babylonem confluxere, uti cum Ezra Hieroſolymam redirent: ii autem omnes erant Judæi, & qui ſe Judæis conjunxerant, Levitæ atque Benjaminitæ. At de Hebræis aliarum tribuum, ita ſubjicit; Ὁ δὲ πᾶς λαὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ χώραν ἔμεινε· διὸ καὶ δύο φυλὰς εἶναι συμβέβηκεν ἐπί τε τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης Ῥωμαίοις ὑπακουούσας· αἱ δὲ δέκα φυλαὶ πέραν

εἰσὶν

2 *Lib. XI. cap. V. Antiq. Judaic.*

εἰσὶν Εὐφράτου ἕως δεῦρο, μυριάδες ἄπειροι, καὶ ἀριθμῷ γνωσθῆναι μὴ δυνάμεναι. *Reliquus vero omnis populus Iſraelitarum in* [3] *ſedibus ſuis remanſit. Quare tam in Aſia, quàm in Europa, duas duntaxat tribus in obſequio Romanorum eſſe contigit: at reliquæ decem tribus, etiam hoc tempore, trans Euphraten adhuc degunt, quarum ſunt infinitæ myriades, planè ut propter numeroſam multitudinem noſci haud queant.* Enimverò durioribus uſi fatis ſunt, quos Salmanaſſar abduxit captos, quàm ii hercle, quos avexit poſtea Nabuchodonozor. Nam Iſraëlitas quidem fluvius Euphrates, quem ſemel tranſierant, ſemper coërcuit. At Judæi, qui eundem tranſvecti erant, tandem reverſi aliquando in Palæſtinam ſunt: &, cum aut anguſta nimis, aut parum grata ipſa illa eſſet Palæſtina, per Europam tandem Aſiamque latè ſedes ſuas poſuere. Hæc cauſa eſt, cur Joſephus duas modò Hebræorum tribus ad obſequium actas à Romanis dixerit. Illa enim tempeſtate populus Romanus, etſi omnia pene armis ſubegerat, & ſolem utrumque curſrere in imperio ſuo cernebat, nondum tamen moverat terminos trans Euphraten. Itaque decem Iſraëliticas tribus, quas fluvius ille æterno carcere claudit, haut paruiſſe tunc Romanis, rectè proditum ab accuratiſſimo ſcriptore eſt.

3. *Loquitur Flavius de iis ſedibus, in quas decem Iſraëliticæ tribus erant aſportatæ trans Euphraten à Salmanaſſare Aſſyrio.*

Cap. XI.

Hariolatio quorundam, qui ſceptrum Judaicum eſſe Davidi datum ajunt: admodum ſerò contigiſſe, quod dictum multò antè de Judæ ſceptro erat. Quando ablatum Judæis ſceptrum ſit.

Dixi ingenuè, quando datum Judæis ſceptrum exiſtimem, de quo oraculum extat: dein, quos cives habuerit ea reſpublica, quæ ortum accepit ex plebis ſeceſſione. Quæ omnia Euſebius aſſecutus non eſt: qui tamen unus inter tot interpretes recte de illo oraculo ac pene divine judicavit. Quæ cæteri commenti ſunt, non referam. Plerique tamen quod Euſebius eſſe factum jam inde à primordiis reipublicæ Hebrææ vult, id contigiſſe eo tempore ajunt, cum regia poteſtas delata ad Davidem eſt, quem tribu Judæ ſatum ſacri annales loquuntur. Sed hos tam ſolidè tamque feliciter confutavit

Digitized by Google

Euſebius, nihil ut amplius addere cujuſquam poſſit induſtria. Nam & Davidis poſteros per tempus oppido exiguum, uſque ad captivitatem Babylonicam, tenuiſſe regnum docet: &, quæ dicuntur identidem de æterno ejus ſolio, bene atque ſapienter ad Meſſiam retulit. Sed de his poſt Euſebium plura dicere, hominis ſit fruſtra ſeduli. Ita enim ille defunctus hac cura eſt, uti otium omnibus fecerit. In fine reſtat ut illis ſolicitudinem demamus, qui mirabuntur quid ita ſerò eventus exſtiterit vaticinii, quod proditum de Judæa republica eſt. Diximus enim ſub Roboamo demum cœpiſſe eam. Sed ſciant illi, ne hoc quidem præter vatis mentem fuiſſe. Quippe filios ſuos moribundus ſenex extremum allocuturus, velle ſe illis ſignificare ait, *quæ eventura ſint in diebus noviſſimis*. Dein & illud meminerint, in oraculis haud curioſè veſtigari tempora oportere. Pleraque enim interpretanda latiſſimè ſunt. Vel ecce in hoc ipſo vaticinio, cum dicitur, *non ſublatum iri ſceptrum*, *priuſquam venerit Silo*, putes illud ſignificari, ſtatim cum apparuerit mortalibus Meſſias, fore ut de manibus excutiatur ſceptrum genti iſti. Quod planè ſecus accidit. Non enim amiſerunt id decus Judæi, niſi poſtquam, excisa urbe, incenſoque templo, rempubl. aliquam habere ſuam, ſeque ſuis regere legibus deſiverunt. Neque propterea defuit oraculo infallibilis veritas. Etſi enim diu ante è terris exceſſerat rerum ſalus Meſſias, contigiſſe tamen hæc ejus ætate conſtat. Mihi quidem ſignificaſſe illud publica voce viſus ſemper ipſe Meſſias eſt, cum de urbis templique everſione in hunc modum infit, μὴ παρέλθῃ γενεὰ αὕτη, μέχρις ἂν πάντα ταῦτα γένηται· *non tranſibit hæc ætas, priuſquam facta ſint hæc omnia*. Hæc ſatis erunt bonis cordatiſque omnibus. Cæteros non moramur, quibus hæſitandi cauſa ubique eſt. Equidem, qui viros maximos incertis hic fluctuare erroribus cernebam, ita paravi memet ipſum, uti quiddam certum tenerem, quod deinceps ſine periculo tuerer conſtantiſſime. Perſæpe enim ea res in hiſce libris noſtros impetus tardaviſſet.

CAP.

Cap. XII.

De dictatoribus, judicibuſque: de ſenatu Sanhedrin: de initiatione ſenatorum ἢ χειροθεσία· *item ſolenne carmen: qui allecti in id concilium, qualis juriſdictio eorum. De populi comitiis. De poculo Sutha. Judæorum delirium de magiæ uſu. De Eleazari incantamentis.*

OSTENSVM à nobis eſt, rempublicam, de qua agimus, diu Hebræorum omnium, mox autem Judæorum duntaxat fuiſſe: quod profectò ſemel definire, magni noſtra intererat. Nunc egreſſi ex moleſtiſſima diſputatione, dicamus deinceps, qui ſacræ genti imperitaverint, quidque de judiciis ſit, & de ſenatu habendum. Non conceſſerat Moſi numinis benignitas, uti rempublicam eam in Palæſtina ſurgentem cerneret [1], cujus inſtituta publicaverat in Arabum deſertis. Datum id decus Joſuæ [2] eſt, qui, Moſe defuncto, populi ductor cum imperio maximo fuit [3]. Domi enim militiæque, quod juſ-

1. *Cerneret*] E longinquo quidem vidit terram promiſſam Moſes in monte *Nebo*, uti conſtat ex *capit.* XXXII. ℣. 49. *Deut.* & XXXIV. 1. univerſam Sanctam terram perſpexit, verum non intravit. Aſcendit in montem *Nebo*, ſcribit *Henry Ainsworth. fol. m.* 166. *in Deut. that from thence he might view the holy land, as John from an high mountaine was ſhewed the holy Jeruſalem, Apocal.* XXI, 10. *Nebo* nomen montis & civitatis erat, quæ Rubenitis in poſſeſſionem dabatur. *Num.* XXXII, 37. In hoc monte itaque Moſes mortem obibat, antequam Palæſtinam ingrederentur Iſraëlitæ. Diem mortis Hebræi tradunt fuiſſe ſeptimum menſis Adar, quem Februarium vocamus. Ita *Jonathanis Targum* in h. loc. *Die ſeptimo menſis Adar, Moſes Magiſter Iſraëlis in lucem editus, & die ſeptimo menſis Adar iterum mundum relinquebat.*

2. *Joſuæ*] Typo noſtri Domini Jeſu Chriſti, de quo eleganter ſæpè citatus *Anglus in Num.* XX. *fol. m.* 128. ſcribit: *Moſes the Miniſter of the Law, though he guided Iſraël thorow the wilderneſſe, to the borders of the promiſed Land, yet could not bring the people there into; but Joſua his ſucceſſour gave them the poſſeſſion of it; to ſignifie, that the Law and worke thereof cannot bring us into the Kingdom of God, but Jeſus Chriſt.*

3. *Populi Ductor cum imperio maximo fuit*] *Bertram. de Republ. Hebræorum fol. m.* 763. *in vol. Critic. Sacr. edit. Francof. Politiam* ſub Joſua ita deſcribit, *duraſſe videtur*, inquit, ordo ille, qui à Moſe obſervatus fuerat.

juſſiſſet, jus ratumque erat. Hunc pari poteſtate ſecuti ſunt, qui præeundo edicendoque prætores dici dictatoreſque poterant, etſi in ſacris annalibus Judices appellantur [4], ratione haud multum diverſa. At Flavius μονάρχας vocavit: quod nomen etiam Syllæ, Cinnæ, Marioque, & aliis dictatoribus Romanis Græci dedêre. Hos judices, in magnis motibus, neceſſitas creavit: & compertum negotiis atque periculis eſt, in bello feliciter illis rem ſemper proceſſiſſe, cum regum temeritatem perſæpè fortuna deſtituerit. Fuit etiam cum iidem rebus civilibus intenti agerent, cauſaſque audirent [5], ſed graviores. Rarò

4. *Judices appellantur*] Judices hos *Nicolaus Serarius* Jeſuita *Comment. in lib. Judic. ad cap.* III. *quæſt.* I. *pag.* 53. & *Menochius annot.* in *eundem ad c.* II. 16. hunc in modum deſcribunt, quod fuerint Principes, qui Iſraëliticum populum è ſervitutibus & malis, quibus tum premebatur, vindicarunt, eumque toto vitæ tempore poſteà ex legum præſcripto rexerunt &c. Diximus *Principes* fuiſſe ex mente *Serarii*, quia eo ipſo, quod judices fiebant, principatum in populo tenebant. (2) vindicaſſe populum à ſervitutibus, quia hic fere fuit terminus, à quo inceperunt omnes, & cujus cauſa ad hoc munus vocabantur. (3) toto eos tempore vitæ populum gubernaſſe, ne principatus eorum intelligeretur certo circumſcriptus tempore, ut apud Romanos *Conſulatus* & *Dictatura*. Extraordinarii hi à Deo conſtituti *judices* dicuntur quandoque *Salvatores*, διακονικῶς ſcil. & *miniſterialiter*, ut *Judic.* III. 9. & 15. 2. *Eſdr.* IX. 27. Advertendum inquit *Auguſtinus quæſt.* XVIII. *ſuper lib.* Judic. ad loc. jam dict. *Salvatorem etiam dici hominem, per quem Deus ſalvos faciat. Ita Salvatores Iſraëlis dicuntur Judices & alii, per quos populum ab hoſtibus ſuis liberavit. Joſephus lib.* V. *Antiquit. c.* II. appellat illos modò δικαστὰς, modò ἄρχοντας, modò ἡγεμόνας, interdum στρατηγοὺς & μονάρχους. *lib.* II. *c.* V. in Græco, imò etiam αὐτοκράτορας *lib.* V. *c.* IX. Imperatores. A *Chaldæo lib.* II. *Reg.* VII. dicuntur נְגִידִין & *Ruth.* I, I. *Duces*, *Ductores*, *Principes*, imò & Reges vocantur *Judic.* IX. 6. Conſtituerunt Regem *Abimelechum* i. e. δικαστὴν *Judic.* XVIII. I. Mortuo *Samſone*, in diebus illis non erat Rex in Iſraël i. e. δικαστής. Ex quibus locis fortaſſis ſuos μονάρχους *Joſephus* extruxit, quem *Cunæus* noſter hoc loco adducit & *Prætores Dictatoreſque* dici potuiſſe exiſtimat. Sed *fallitur*. *Dictatores* enim Romani verè regia omnia habebant, tantum poteſtas eorum tempore erat circumſcripta. De *prætoribus* Romanorum videndus *Kipping lib.* II. *cap.* III. *pag. m.* 299. *edit. Bremenſ.* 1679. *antiq. Roman.* & de *Dictatoribus pag.* 294. Non fuit hic Principatus hæreditarius, neque ſuccedebant judices immediatè ſibi invicem, ſed poſt intervallum temporis, quando populus ob anguſtias Salvatorem petebat. *Judic.* III. 9. Hinc factum, ut per multos annos nullus omninò eſſet judex.

5. *Cauſaſque audirent*] In præcedentibus

rò enim pro tribunali ſedebant. Juſſus modò, imperiumque, & ſumma rei ad eos pertinuit. Ultimus eorum Samuël fuit is, quem reges excepêre, qui, poteſtate & imperio non contenti, habitu inſuper inſignibuſque & ſplendore fortunæ ſupra multitudinem ſe tulêre. Cæterùm, præter ſummos populi ductores, Judiceſque, atque eos, qui pòſt appellati reges ſunt, non pauci alii fuêre, qui de republica conſultarent, juſque dicerent, & negotiorum arbitri eſſent. Synedria enim quædam conſtituta erant, in quibus qui ſenatores fuerint, quæve res ad illos relatæ ſint, ediſſerendum deinceps eſt. Ante omnia offert ſe nobis concilium magnum Sanhedrin [6], in quod ad-

tibus & his verbis *officia* horum judicum adducit, quæ erant (1) ut bella adverſus hoſtes gererent, armis injurias propulſarent & erepta recuperarent. Quod verò belli gerendi & populum Dei vindicandi autoritate armati fuerint, patet ex *cap.* IV. *Judic.* ℣. 4. Nonnulli tamen judices nulla cum hoſtibus bella geſſiſſe leguntur, ut *Thola*, *Abeſan*, *Abialon*, *Abdon*. Nec *Heli* exercitum ductavit 1. *Sam.* IV. 13. Nec *Samuel* pugnavit armis. (2) Ut in fori tribunalibus jus dicerent & litibus populi componendis præeſſent. Hinc dicuntur filii Iſraël accurriſſe ad *Deboram* judicii ergò, *Judic.* IV. 4. & *Samuel* quoque domi ſuæ in *Rama* judicavit Iſraëlem cunctis diebus vitæ ſuæ, & ſingulis annis circuivit *Bethelem* & *Mitſpam*, & tribus illis locis jus dixit Iſraëlitis, ac de jure reſpondit. 1. *Sam.* VII. de *Gedeone* inquit *Joſeph. lib.* VIII. in fine: *Gedeon cum vellet imperium deponere, compulſus eſt id retinere per annos* XL. *dicendo jus & litibus finiendis occupatus, populo ratum habente, quicquid ille in cauſis controverſis pronunciaret.* Falſum igitur eſt, quod *Cornel. Bonaventura, Bertram. de Republ. Ebr. cap.* IX. aſſerit: *Judices tempore belli autoritate valuiſſe maximè, poſt dimiſſos verò milites, privatos vixiſſe.*

6. *Magnum Sanhedrin*] Huic vocabulo variæ etymologiæ tribuuntur; Quidam ſunt, qui nugas ſequuntur Magiſtrorum, & illud ex origine Ebræa colligere volunt, ut in *Peſikbta Zotertba. fol.* 45. ubi hæc extant verba: Quod ad originationem Sanhedrin attinet, *San* denot legem, utpote quæ data eſt in Sinai (quaſi סנ): *hedrin* autem ex eo, quod repetebant legem, eam interpretando pulcreque explicando Scripturæ locum alterum cum altero. Alii *Sanhedrin* nomen judicum eſſe dicunt, ideò quoniam odio habent acceptationem vultûs, ſeu perſonarum in judicio. Confer *Hermann. Witſii Miſcellan. Sacr. diſſ.* III. *pag. m.* 533. *&* 26,27. *edit. Traj. ad Rhen.* 1692. Verum has derivationes frivolas eſſe, nemo cordatus ignorat. Nullibi ſiquidem in V. T. vox Sanhedrin reperitur, nec mirum, cum planè è Græca in Ebraicam linguam relata ſit. Græci συνέδριον, aliàs γερουσίαν Seniorum vocant: item πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ *Luc.* XXII. 66. Hinc *Seldenus*, *Lucas*, ait, *tum in Euangelio, tum in Actis* πρεσβυτερίου *voce pro Synedrio Magno uſus.* Talmudiſtæ סַנְהֶדְרִין Sanhedrin

adſcripti aſſeſſores ſeptuaginta erant. Id concilium, cum conſtitutum à Moſe [7] eſſet, ſemper deinde ſub Judicibus, regibuſque, & pontifici-

drin vel בית דין הגדול Domum judicii magnam, it. בית דין של ע"א Domum judicii ſeptuaginta unius virorum vocant. De vocibus igitur his latè diſſerit *Selden. lib.* II. *de Synedr. Ebræor. cap.* IV. Conf. *Buxtorf. in Lexic-Rabbin-Talmud. fol. m.* 1513. *ſeq.* Diſquiritur autem hìc, an סנהדרין ipſos notet συνέδρους *Senatores*, an verò *Conſeſſum*, ſive *Concilium* ipſum *Judicum*. Definivit *Druſius* ſecundum Eliam *Levitam* τὰς סנהדרין ipſos tantum συνέδρους *Senatores* ſignificare: cui ſententiæ eruditiſſimus *Seldenus lib.* II. *c.* IV. adverſatur, etſi contrarium non probet. Quæritur igitur, an per vocabulum סנהדרין non ſubinde ipſe etiam locus intelligatur conſiliis habendis deſtinatus. Id verò nobis ferè perſuaſum eſt tam de Hebræo סנהדרין, quam de Græco συνέδριον, de quo nullum dubium. De priori hæc ſunt verba *Cohen de Lara de convenientia vocabul. Rabbin. cum Græca.* סנהדרין פי' מושב הדיינין Græc. συνέδριον, Synedrium, Concilium, Conſeſſus judicum. Locus in quem conveniunt Senatores. Certè Paraphraſis Chaldaica teſte *Buxtorf. in Lexico* 1514. eò nos videtur ducere, cum locum in libro *Eſthera c.* II, 21. ita explicat: *Illis diebus ſedebat Mardochai* בסנהדרין *in Synedrio, ipſi ordinato à Regina Eſther in porta Regis.* Verum hoc loco, affirmante *Vitringa in doctiſſimo libro de Synagoga Vetere edit. Franequer.* 1696. *pag. m.* 105. *lib.* I. *c.* III. videtur τὸ סנהדרין accipiendum pro *Schola*, in qua ſtudio Legis opera datur, & teſte citato autore dictu ſimpliciſſimum, ut per *Synedria* Legiſlator intellexerit *Scholas*. Græcum, pergit, συνέδριον ſumi pro loco conventus Judicum, præſtari à nobis poteſt ex *Herodiano*, quem locum *pag. m.* 106. adducit. plura qui deſiderat evolvat citatum laudatum autorem. *pag. m.* 106. ſeqq.

7. *Conſtitutum à Moſe*] Concilium hoc magnum ab ipſo *Moſe*, Dei juſſu inſtitutum eſſe, ſemperque deinde ſub Judicibus, Regibuſque & Pontificibus, uſque ad extremam Judææ deſolationem fuiſſe, manſiſſeque in ea Urbe, quæ Sanctuarii ſedes atque Reipubl. Judaicæ arx eſſet, conſtans Hebræorum traditio eſt, & communis quoque ac pervulgata Chriſtianorum ſententia, ut *Cæſar Baron. Amal. Eccleſ. ad A.C.* 31. *Carol. Sigon. de Republ. Ebræor. lib.* VI. *c.* IV. & 7. *Bonaventur. Cornel. Bertram. lib. de Republ. Ebræor. cap.* VI. *Hug. Grot. annot. ad cap.* V. *Matth. & lib.* I. *de jur. Bell. & Pac. c.* III. *Schickard de jure Reg. c.* I. *theor.* II. *Selden. lib.* II. *de Synedr. cap.* IV. §. II. P. *Cunæi de Republ. Hebr. lib.* I. *c.* XII. *Zepper.* in Leg. Moſaic. Forenſ. *explanat. lib.* V. *c.* IV. *Joſeph. de Voiſni obſervat. ad proœm. Pugion. fidei fol.* 14. *Richard. Montacut. Analect. Eccleſ. Exercit.* VI. *Sect.* V. *Cl. Salmaſ. in Apparat. ad lib. de primat. Papæ pag.* 302. *Varenii Comment. in Genſ. pag.* 601. Natales igitur Synedrii omninò ad tempora demum poſt-Babylonica & *Eſræ* aliorumque ex captivitate ad patrios lares remeantium referendos duximus cum *Friſchmuthio de Rege eligendo & deponendo* §. 60. *Carpzovio in notis ad* משפט המלך *Schickardi, pag. m.* 10, 11. Elegantiſſima hac de re verba ſunt *Her-*

Digitized by Google

ficibus uſque ad extremam Judææ deſolationem fuit manſitque in ea urbe, quæ ſanctuarii ſedes atque reipublicæ arx eſſet. Sed quoniam prima tempora, proximaque illis, fermè obſcura ſunt, & de urbe Silo nihil præcipuè ſcitu dignum ſacer codex prodidit, nos, quale id ſynedrium in civitate principe Jeroſolyma fuerit, poſtquam extructum illic templum eſt, ex Judæorum obſervatione trademus. Mox de cæteris dicetur conciliis, quæ vel Jeroſolymæ, vel in urbibus

Hermanni Conringii de Republ. Ebraica §. 37. ita ſcribentis: *Veriſimilius videtur, Synedrium M. aliquod conſtitutum demum eſſe poſt captivitatem Babylonicam, & quidem maximè Haſmonæorum tempore, idque ad effigiem Senatûs à Joſaphato Rege olim compoſiti, cujus ſit mentio in Paralipomenis. Conſtitutum certè Synedrium demum eſſe, quo tempore Græcæ linguæ uſus inter ipſos Judæos jam invaluerat, ipſa vox ex Græco orta liquidò oſtendit, illa verò lingua cœpit denique populo eſſe frequens, potientibus in Palæſtina rerum Syriæ & Ægypti regibus Macedonici ſanguinis poſt Alexandrum Magnum.* Nec alterius ſententiæ Patronis ſubſcribendum eſſe putamus: (1) quia nuſquam ante Captivitatem Babylonicam expreſſis verbis notum fuiſſe Synedrium dicitur. Nam quæ loca opponuntur, in quibus natales Synedrii quærunt alii, *Exod. ſcil.* XVIII, 22. *Num.* XI, 16. *Deut* XVII. 8. prolixè refellit *Friſchmuth l. c.* §. 53, 54, 55. *ſeq.* Confer. *Conring.* §. 25. *D. Quenſted. in antiq. bibl. pag. m.* 35, 36. Expendat modò quis paulò accuratius, quid ipſi Judæi, hoſque ſecuti Viri clariſſimi de Synedriis tradant, conferat ea cum prædictis Scripturæ locis, & videbit, quod gladio proprio ſe jugulent. Audiamus Rabbinorum Principem *Maimonid. Hilc. Sanhedr.* Senatus major, inquit, in Sanctuario erat, & vocabatur Sanhedrin M. Numerus illorum erat LXXI. Qui grandior ſapientia cæteros omnes antecellebat, eum faciebant præſidem ſeu caput conſeſſus. Is ipſus eſt, quem eruditi ubique terrarum appellant נשיא iſque præeſt loco Moſis magiſtri noſtri. At qui inter LXX. Senatores annorum ratione maximus erat, illum collocabant à dextris illius vocabantque אב בית הדין Patrem Conſiſtorii. Cæteri LXIX. ſedebant ordine promotionis ſeu dignitatis, quo quiſque major in ſapientia, quàm collega ipſius, eò locabatur propius ad ſiniſtram Principis. &c. Loca Scripturæ adducta ſi perpendimus, nihil conſentanei reperire poſſumus. Nam priori loco inſtitutum judicium aliquod ad leviores dijudicandas cauſas; Synedrium autem de gravioribus judicabat. Alter locus agit de viris, qui onera ſublevarent in deſerto in diſtribuenda carne. hæc explicata vide *in antiquit. bibl. Quenſted. pag. m.* 35. Quia etiam nonnulla dicta proferri poſſunt, quæ vel nullum quandoque Synedrium in univerſa terra Iſraëlitica inventum judicium, vel mulierem aliquando ad clavum ſediſſe ſatis demonſtrant. Prius aſſerit liber *Judic. cap.* XVII. poſterius idem *cap.* IV, 5. Quod ſi verò Conſeſſus ille Synedrialis tunc floruit, ac cur toties, unumquemque pro arbitrio res ſuas procu-

bibus ſingulis fuere. Concilii magni ſedes[8] in ipſo ſanctuario fuit, ubi de divinis humaniſque[9] rebus ſenatores ſeptuaginta cognoſcerent,

raſſe, ſacer Codex commemoratur. Ita etiam *Samuel* dicitur populum judicaſſe, quod ſane nullo modo factum fuiſſet, ſi Synedrii tunc temporis aliquod inventum veſtigium. Vide de hac re fuſe diſſerentem D. *Quenſted. l. c. pag. m.* 35. *ſeq.*

8. *Sedes*] Locus, ubi hic conſeſſus haberi conſueverat, dicebatur הגזית לשכת conclave cæſi lapidis. vid. *L'Empereur*, hoc nomen accurate evolvens ad *Codicem Middoth pag.* 181. *ſeq.* Erat enim ædificium ſplendidum ex cæſis & politis lapidibus quadratis ad latus templi Hieroſolymitani exſtructum, unde σύνεδροι vocabantur גזית חכמי ſapientes Gazith, ipſumque *Synedrium* non ſemel apud *Hieronymum* de ſancta fide Conſiſtorium de *Guazith* & *Conſiſtorium Guazith* nuncupatur. Conclave hoc ſic exſtructum eſſe ſcribunt (verba ſunt *Johannis Seldeni Angli doctiſſimi de Synedriis Ebræorum lib.* II. *cap.* XV. *n.* 4.) ut pars tantum altera קודש id quod Sanctum erat, ſeu aream conſecratam, ſeu Atrium, altera vero חול profanum, religione ſolutum, ſeu aream non ſacratam occuparet, unde fiebat, ut in parte ſacra non conſiderent, ſed in Profana tantum. Sic *Gemara Babyl. ad titul. Joma. cap.* II. *fol.* 25. Conclave *Gazith* erat ſpecie Baſilicæ magnæ, eratque dimidium ejus in loco ſancto, dimidium alterum in profano; duoque habuit oſtia, quorum unum verſus ſanctum, alterum verſus profanum aperiretur; i. e. per unum oſtium in partem ſacram, per alterum in profanum introibant. Sedit Synedrium M. tantum in Conclavis *Gazith* parte profana, ſive non ſacrata. Nemini enim præter Reges familiæ Davidicæ in atrio ſedere licuit juxta *Talmudicos*. Vide *Lightfoot Centur. Chrograph. cap.* XXXI. *Adrichomium* in deſcriptione *Jeruſalem* §. 35. & in primis *Conſtantin. L'Empereur pag.* 183. *ſeq.* ubi de Conclavis hujus poſitura fusè diſputat. *Wilhelm. Schickard. de jure Regio cap.* I. *theor.* II. *pag.* II. inquit: Senatus major in Sanctuario erat in לשכת הגזית Liskat Haggazith, ſeu conclavi lapideo, quod in Azara ſeu atrio profano populi. *Seldenus l. cit. n.* 4. exiſtimat, non adeò abſonum forte eſſe ſuſpicari, conclave hoc ipſum idem eſſe, quod in Euangelio *Joh.* XIX. 13. nuncupatur λιθόστρωτος, locus ſaxis ſtratus — Quod nec parum ab Ebræis ipſis firmari videtur, qui in cauſa Domini noſtri Jeſu Chriſti Synedros, quoniam alibi ab ipſis capitalem ſententiam ritè ferre noluere ipſi, in Conclave Liskath hagazith rediiſſe diſerte ſcribunt. Tandem concludit, ipſum Lithoſtroton dictum fuiſſe Synedrii Mágni locum, ſeu conclave, à pavimento ſic nuncupatum. Aſt non videtur conclave *hagazith* idem fuiſſe cum eo, quod *Johannes* l. c. λιθόστρωτον appellat. Unde enim probabit *Johann. Seldenus* Pilatum Templi atrium ad judicia ſua exercenda adhibuiſſe: de qua re pluribus *Quenſted. pag. m.* 42.

9. *Ubi de divinis humaniſque*] Senatus ille magnus cognoſcebat præcipuè de cauſis gravioribus, Religionem ac Rempublicam attinentibus, ut-

rent, non hercle de plebe hominum lecti, ſed nobiliſſimi omnes, qui amplitudinem majorum, ac priſca familiæ decora præferebant [10]. Eam ſedem illis ſummus Moſes aſſignaverat. Convenire enim eos in locum juſſit, quem elegiſſet Deus, uti nomen illic ſuum adoraretur à populo. Ab his provocatio non erat. Quicquid decidere cæteri magiſtratus judiceſque in Palæſtinæ oppidis atque in ipſa urbe Hieroſolyma nequibant, id omne ad horum juriſdictionem [11] pertinuit. Qui

utpote de controverſiis legalibus & anno intercalari; de Presbytero refractario & contumace, de Pſeudoprophetis, Apoſtatis excommunicandis, de uxore adulterii ſuſpecta, de homine occiſo in confinibus reperto, de bello ultroneo, fœderibus, legatis, vectigalibus, ædificiis publicis, Magiſtratibus inferioribus &c. Bene D. *Varenius* ad h. l. referente *Quenſtedio. pag. m.* 40. Sedebant, inquit, in hoc Sanhedrin viri prudentia & ætate venerabiles, iidemque populi primores, qui majores cauſas & graviora regni judicia dijudicabant, veluti de bello & pace, de commodo & juribus publicis, de falſo Propheta, de Summo Sacerdote, de judicibus & Magiſtratibus Tribuum, unde patet, quanta hujus Sanhedrin, ejuſque גדולה fuerit eminentia. Confer. *Campeg. Vitring. lib.* II. *de Synagog. c.* XII. *pag. m.* 599.

10. *Decora præferebant*] In Senatum magnum igitur legebantur nobiliſſimi, quique arte & doctrina celebres, moribus & legitima ætate præditi. Quoad ortum legebantur ex Sacerdotibus & Levitis Iſraëlitis, quorum nobilitas ipſos aptos reddebat, cum Sacerdotibus affinitatem contrahendi. *Maymonid. Sanhedr. c.* 11. Doctrinam quod attinet, debebant eſſe viri Scientiæ perfectæ & multijugæ, debebant ſcire LXX. linguas, Arithmeticam, Medicinam, Aſtronomiam, Aſtrologiam, Divinationes & Magicas artes &c. Conf. *Maimonid. c. l.* Celeberr. *Campegi. Vitringa pag. m.* 573. *de Synagog. veter. edit. Franequer.* ſcribit ex *Doctoribus* ad hunc gradum promotis Synedrium conſtitiſſe. Quotquot ſcil. inter familiares ſuos dignitate & eruditione eminebant, hos aſſumebant. *plur. vid. c. l.*

11. *Ad horum Juriſdictionem*] Qualiſcunque cauſa & actio Judicii non flagitabat appellationem Judicum Hieroſolymitanorum, ſed multæ vulgares dirimi poterant in urbibus & vicis, ubi inferioris ſubſellii judices ad jus dicendum ordinati erant, ſi modo caſus in lege determinatus eſſet, vel ſaltem ex illa per conſequentias perſpicuas determinari poſſet. Verum ſi gravior aliqua Judicibus decidenda eſſet quæſtio, quæ nec in ipſa lege declarata erat, nec hactenus ſuperius illud Tribunal *Sacerdotis* aut *Judicis* exercuerat, aſcendendum erat in locum, à Deo electum, & qui ibi aderant Sacerdotes & judices, Summum Synedrium conſtituentes, conſulendi, à quorum ſententia ſive Doctrina & lege, vel minimum recedere, Capital erat. Conf. *Henry Ainsworth. comment. in Deut. cap.* XVII. *fol. m.* 66. *edit. Londin.*

Digitized by Google

Qui autoritate & honore præcellerent inter eos, duo fuere [12]: quorum unus totius ſynedrii caput erat, & à Talmudicis נשיא·בכל מקום [13] dictus eſt: alter huic proximus, ſed minor fuit, quem אב בית הדין *patrem judicii* [14] appellavere. Cæteri inter ſe æquales fue-

12. *Duo fuêre*] Alii tres ſtatuunt; quorum primus præ cæteris omnibus eminuiſſe dicitur, diciturque נשיא בכל מקום Princeps omni loco, vel נשיא Princeps ſimpliciter, aut ראש caput, aut מופלא admirabilis propter inſignem eruditionem, qua præditus eſſe debebat: ejus definitio eſt, *qui legis publicè interpretandæ authoritatem habet*. Alter ab illo, Vice-Præſes dictus אב בית דין Pater domus Judicii. Cujus ſedes erat à dextera Principis & eo abſente præſidebat: definitio ejus eſt, *Judicum anteceſſor*, cujus ore lites deciduntur. Tertius dictus חכם *ſapiens*, & ille doctorum præſtantiſſimus, cum quo de agendis communicabant, ut perito ſenſuum & rationum legis. In Senatu ad lævam Principis ſedebat. Videantur de his Celeberr. *Hermanni Witſii Miſcell. lib.* II. *diſſert.* III. *pag. m.* 542. *Joh. Henric. Otthon. Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 630, 631. *edit. Genev.*

13. נשיא בכל מקום] נשיא Naſi Princeps Synedrii habitus eſt pro ſummo Scholarum Judaicarum Rectore. Vid. *Campegi. Vitring. lib.* I. *part.* I. *cap.* VII. *pag. m.* 163. *edit. Franequer.* quæ poſtea *Curiarum* formam acquiſiverunt, ubi jura & juriſdictiones exercebantur. Diſertum in hanc rem teſtimonium ex *Gloſſa* Talmudica protulit *Coccejus in not. ad Sanhedr. cap.* IV. *Num.* XIII. Naſi, inquit, ſeu Princeps is eſt, qui interpretandæ publicè legis auctoritatem habet; præprimis autem hæc poteſtas fuit apud *Rectorem*, ſeu *Principem Academiæ*, quem in omnibus traditionum minutiis ſic oportuit eſſe exercitatum, ut ad omnes quæſtiones propoſitas exprompte reſpondere & objectas quaſcunque difficultates continuò expedire & de iis diſſerere valeat. Conf. plur. *Campeg. Vitring. lib.* I. *part.* I. *pag.* 164. *de Synagog. Vet. edit. Franeq.* 1696. aliiſque locis. Vocatur etiam ראש המשמר *caput* ſeu *Præſul.* Vid. *Lexic. Philolog. Otthon. pag. m.* 536. *edit. Genev.*

14. *Patrem judicii*] Hic tertium præfectum omittit *Cunæus* noſter: nempè סגן *Sagan*, qui quaſi Pro-Pontifex ſeu Pontifex ſecundarius erat, dicebatur etiam אב בית דין cujus meminit *Codex Joma pag. m.* 34. *edit. ult.* ubi hæc leguntur verba: *Princeps Sacerdotum* à dextris & *præfectus patrum* à ſiniſtris ſtabant Pontifici, ita ut medius Pontifex incederet. Iſte autem vocabatur סגן quæ vox, ut *Sheringham. Anglus refert. pag.* 35. generalis eſt, & refertur (1) ad magiſtratus civiles; *Seganim* enim dicuntur, qui ſecundi ſunt à rege. (2) refertur ad *Duces* militiæ; R. *Saadiah Gaon ad Dan.* III. 2. Seganim duces ſunt exercitus. (3) ad *Sacerdotes*, & is inter ipſos סגן dicebatur, qui Princeps erat gregariorum Sacerdotum. Is Sacerdoti magno miniſtrabat, & vicarius ejus erat, ſi quid obveniſſet, quod eum ab officio præſtando detinuiſſet. Moſes, ut in *Siphra* traditur, primus in hoc officio conſtitutus fuit. Vicarium Pontificis, סגן dictum, pluribus recenſet *Selden. lib.* III. *cap.*

Digitized by Google

fuerunt. Hæc ſenatoria dignitas, quoniam ampliſſima erat, nemini data ſine legitimo actu eſt. Manuum enim impoſitione [15] opus fuit, quam Judæi סמיכה vocant. At Græci χειροθεσίαν dixerunt. Ita Moſes Joſuæ [16] & ſeptuaginta ſenatoribus manum impoſuit: qua ſolennitate peracta, ſtatim delapſus ætheriis ſedibus ſpiritus [17] pectora eorum

cap. VIII. *de Synedr. Hebr. pag. m.* 1119. *edit. Francof.* 1696. Confer *Quenſted. antiq. Bibl. pag. m.* 36. Tertium itaque *Cunæum* omiſiſſe conſtat, cum tantum mentionem faciat אב בית הדין *patris judicii*, qui idem cum סגן, teſte *Campegi Vitringa Viro Celeberrimo lib.* II. *c.* V. *pag.* 525. *de Synag. Vet.* & *pag.* 576. ubi in hæc prorumpit verba: Notum eſt, primum à principe Preſbyterum in Senat. LXXI. virali hoc titulo honoris diſcretum fuiſſe ab aliis. Plura vid. c.l. & *pag.* 577. Conf. *plur. Reverend. Carpzov. annot. ad Schickard.* משפט המלך *pag. m.* 12. *edit. Lipſ.* Ut autem *tertium* addamus, vocabatur ille ראש בית אב *Princeps domus paternæ:* ut ex Rabbinis oſtendit *Saubert. ad duo loca Nov. Teſtam. Loc.* II. §. 24. calculum huic addit *Joh. Henric. Otho in Lexic. Philolog. pag. m.* 537. *edit. Genev.* Ille qui familiæ miniſtranti præerat vocatur ראש בית אב caput familiæ paternæ. Hic à ſiniſtra ſtabat, uti *Joma* recenſet. Videri in hunc locum poſſunt annotat. *Scheringhamii pag.* 36. *edit. Franeq.*

15. *Manuum impoſitione*] Initiatio & Ordinatio fiebat per impoſitionem manus, quam cum excell. *Witſio lib.* II. *diſſ.* III. *pag.* 541. *Miſcell. Sacr.* diſtinctam exiſtimamus ab ea, qua quis creabatur Senior. Qua de re ſummatim & optimè *Maimonid. tract. Sanhedr. cap.* 4. ad vetuſtiorum mentem, cujus verba Latine reddidit Cl. *Selden.* in aureo libro *de Synedriis Ebræorum pag. m.* 383. his verbis: parile jus ſpectat ad Synedrium Magnum & ad Synedrium quodlibet minus & ad forum trium-virale in hoc ſcil. ut oporteat quemlibet eorum, qui in illa cooptantur creari per Manûs Impositionem ab illo, qui ſic ante creatus fuerit. Conf. Vitring. *de Synagog. Vet. pag. m.* 838. Conf. *Selden. de Synedr. Hebr. pag. m.* 681. *edit. Francoſ.*

16. *Ita Moſes Joſuæ*] *Guilielm. Beveregius annot. in Can. Apoſt. pag.* 11. Impoſitionem manuum originem traxiſſe ſcribit à *Joſua*, qui hoc ritu ordinatus dicitur, eandemque deinceps in judicibus & Rabbinis ordinandis ſecundum Judæorum ſententiam continuatam eſſe, producit teſtimonium *Benjam. Tudel. itin. pag.* 73. huncque ritum à Judæis uſque ad annum Chriſti 1170. obſervatum eſſe. Cui adſtipulatur *Selden.* l.c. ita diſſerens: *Manuum* impoſitionis ritu, velut à *Moſe* derivato, (quem ita creaſſe in dignitatem hanc non modò *Joſuam*, ſed itidem ante LXX. illos ſibi in Synedrium Magnum aſcitos ajunt) in creandis Presbyter. utebantur.

17. *Spiritus*] Deſignatur eo collatio tam *Poteſtatis* auctu exercendæ, in Regimine judicio aut inſtitutione, quam *Donorum neceſſariorum Spiritus Sancti*, quæ ad exercitium graviſſimi illius muneris requirebantur. Qui manus ſuas alteri imponit, is repræſentat *Deum ipſum*, à quo omnis poteſtas in Sacris, omnis Benedictio & dona Spiritus

rum implevit. Et hi porro, in hunc modum initiati cum eſſent, alios eadem lege auctoraverunt [18]. Non tamen potuit is ritus extra terram ſanctam [19] peragi, quia vis ejus omnis concluſa Palæſtinæ finibus erat. Perinſigne eſt, quod Rabbi Maimonides tradidit in Halacha Sanhedrin, in capite quarto. Cum enim olim ſolennem hunc actum pro arbitrio ſuo omnes [20] ii celebrarent, quibus impoſita ſemel manus

ritus Sancti unicè derivantur ac proin ὁ χειροθέτης ſemper illo Actu conſideratur ut major τῶν χειροθετημένων. Poteſtas autem commodè per *Manus* figuratur, quia poteſtas nulli unquam adſcribitur abſque reſpectu ad potentiam, quæ per manus exercetur, unde ſub alicujus manu eſſe tantundem valet, ac ſub ejus poteſtate eſſe. Inprimis ſi rationem habeamus extentarum manuum, quæ cum perſonam, cujus capiti imponuntur, obtegant, hoc ſanè ſymbolo pereleganter ſignificatur tam poteſtas Imponentis, quàm illius poteſtatis per impoſitionem communicatio. Idem illud ſymbolum extentarum manuum caput obtegentium egregiè figurat Dona Spiritus Sancti. Et Apoſtoli per Impoſitas Manus dona Spiritus Sancti non rarò credentibus primi temporis conferebant. Utrumque probatur ex Scriptura Sacra *Num.* XXVII, 20. & *Deut.* XXXIV. 9. Ergò χειροθεσία ſecundum divinam voluntatem adminiſtrata infert communicationem donorum Spiritus & Gratiæ. Conf. Joh. *Georg. Dorſchei diſſert. de ordinat. miniſtr. Eccleſ. edit. Argentor.* 1645. *Selden. de Synedr. Hebr. lib.* I. *pag.* 384.

18. *Auctoraverunt*) Fiebat hæc manuum impoſitio ſive à Triumviris, à Synedrio ipſo in eam rem conſtitutis; ſive à Synedrio integro; ſive denique à Senatore unico, alios ſibi collegas adſciſcente. Vid. *Selden. de Synedr. Ebr. lib.* II. *c.* VII. *pag. m.* 682. *edit. Francof.* Obſervandum autem, quod unusquiſque eorum ſit creatus & Moſes, uti refert *Seldenus* ex *mente Rabbinorum* l. c. Magiſter noſter ita creavit *Jehoſuam* juxta id, quod ſcriptum eſt & manus ſuas ei impoſuit, & præcepit ei: atque ita LXX. Presbyteros creavit Moſes & reſedit ſuper eos Majeſtas divina. Sic alii creabant alios. Et compertum eſt (inquit Maimonides) ſic creatum fuiſſe alium ab alio uſque in tempora Domus judicii Moſis.

19. *Extra terram Sanctam*] Si quis promovendus erat, ambo, promovendus & promotor in terra Iſraëlitica eſſe debebant. Vid. *Joh. Henric. Othon. Lexic. Philolog. pag. m.* 272. *edit. Genev.* Probari etiam poteſt ex *Maimonid. Hilc. Sanhedr. c.* IV. §. 6. *Moſ. Mikotz. præcept. affirmat.* 97. *fol.* 186. *col.* 4. Ordinare non ſolebant, inquit, extra terram, ne quidem ab Ordinantibus, qui intra Terram rite ſatis ordinati fuiſſent. Etiam ſi Ordinantes in Terra eſſent, Ordinandus autem extra Terram, Ordinatio non admittenda, nedum, ſi Ordinantes extra terram eſſent, & Ordinandi intra Terram. Atque ita *Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedr. c.* I. *col.* 14, I. Ordinationis actus locum haud habet extra Terram. Conf. *Selden. de Synedr. Ebr. lib.* II. *c.* VII. *pag. m.* 699. *edit. Fran.* ubi plura.

20. *Omnes*] *Maimonid. tit. Sanhedr. c.* IV.

nus fuerat, coarctatum id jus [21] à ſapientibus eſſe ait, conſtitutumque uti nemo deinceps illud uſurparet, niſi cui id conceſſiſſet divinus ſenex Rabbi Hillel [22]. Is autem magni concilii princeps erat, & alterum ſub ſe præſidem habuit Sameam [23], hominem truculentum ambitioſumque, cujus ſectatores, cum paulò pòſt contra diſcipulos Hillelis inſurrexiſſent, tantis ſtudiis animos hominum concivere, pene uti totus populus pertractus in partes ſit. Tandem hæc manuum impoſitio, quæ uſitata diu fuerat, ceſſavit. Recitatum enim dun-

c. IV. §. 5. diſcrimen facit inter facultatem vetuſtioris & recentioris ordinationis, dum ita ſcribit: Antiquitus quiſquis eſſet ordinatus, ordinabat ipſe Diſcipulos ſuos. —— —— Cæterum quoad reliquos, unicuique eorum licitum fore ordinare, impetratâ Principis licentia &c. Conf. *Selden. de Syned. Hebræor. lib.* II. *p.* 684, 685.

21. *Coarctatum id jus*] Omnes olim promoti promovere poterant alios: ſed à temporibus *Hillelis* principis, nemo poteſt promovere, niſi facultate accepta à Principe Synedrii magni. *Hieroſol. Sanhed. c.* I. *fol.* 19, I. quibus adſtipulatur *Selden. de Synedr. Ebr. cap.* VII. *l.* II. *pag. m.* 682. qui aſſerit, *Hillelis* tempore ſive rogatione, ſive gratia inoleviſſe ritum, ut nemo pro rite ordinato haberetur ſine Principis Synedrii authoritate, uti fuſius rem demonſtravit in *comment.* ad *Eutychii Origines. pag.* 19. *lib.* I. & 2. adeoque ut ne ipſe Pater extra Patris Synedrii præſentiam, nec collega quiſquam ſine Principis licentia ritè creare poſſet. Vid. *Othon. Lexic. Philolog. pag. m.* 272. Princeps Synedrii non poteſt promovere, niſi præſente patre בית דין domus judicii. Pater domus judicii quoque promovere non poteſt, niſi ipſi adſit Princeps Synedrii.

22. *Hillel*] Hic Princeps erat *Iſraël*. id eſt Synedrii magni è Tribu Benjamin ex parte patris. נשיא inquit R. *Abraham Zacuth. Juchaſ. fol.* 42, 2. veteres ſecutus: Et is Princeps ſeu caput erat Familiæ Principum & ex poſteris Shephatiæ filii Abitalæ uxoris David, ex parte matris ſuæ. Audiamus *Othon. in Lexic. Philolog. pag.* 242. *Hillel* fuit ex familia Davidis *Hieroſ. Taanith. fol.* 68. I. Hillel & filii ejus *Simeon*, *Gamaliel* & *Simeon* geſſerunt Synedrii Principatum à centum illis annis, qui devaſtationem Templi præceſſerunt. Vid. plur. cit. loc. Plurima etiam de hoc viro celeberrimo habet Angl. *doct. Joh. Lightfoot. in hor. Talmud.* 197, 198. *edit. Lipſ.*

23. *Sameam*] Inter Hillelem & Schammæum ſemper maxima fuerunt diſſidia in doctrina & traditionibus. *Hillel* fuit homo manſuetiſſimus. Cl. *Hottinger. Theſ. Philolog. p.* 42. Contra *Schammæus* truculentus: Hinc maximum odium & diſſidium inter has duas partes ortum, cujus odii & inſidiarum habentur exempla in *Hieroſol. Schabb. fol.* 33. & *Hieroſol. Sheviit. fol.* 35, 2. Ibidem enim recenſetur quomodo Schammæani quoſdam Hillelianos in Camera Ben Gorionis interfecerint, & quod R. Tarphon in maximo vitæ periculo fuerit, quia ficus comederat ſecundum traditiones

Digitized by Google

duntaxat carmen [24] quoddam conceptis verbis eſt, quod Rabbi Maimonides fuiſſe ejuſmodi ait: הרי את סמוך ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות: *Ecce, manus tibi impoſita eſt, daturque poteſtas tibi judicia exercendi etiam criminalia.* Præterea aliam quoque formulam Talmudiſtæ prodiderunt, quorum verba in Elencho Trihæreſii vir illuſtris Joſephus Scaliger retulit, ſed non rectè accepit. Quare nos illum locum huc transſcribemus, &, ut intelligi debet, interpretabimur. Dixerant Talmudiſtæ de Juda Babæ filio [25], qui vetera gentis ſuæ inſtituta tutatus acerrimè eſt. Penè enim actum erat de judiciis criminalibus, deque manuum impoſitione, ni ille Atlas res labentes fulſiſſet. Dehinc illa ſubjiciunt: הסמיכה לוא דוקא ביד כמו שעשה מושה ליהושע אלא אפילו בדבור בלבד די שיאמר אני סומך אותך תהיה סמוך: Nos horum verborum germanam ſententiam hanc putamus: *Actus ille ſolennis non tantùm fit manu impoſita, quemadmodum Moſes Joſua fecit, ſed etiam fit per formulam verborum duntaxat, cujuſmodi hoc eſt, quod dicitur, Ego impono tibi*

nes Scholæ Schammæanæ. Vid. Cl. Angl. *Joban. Lightfoot Hor. Talmud. pag. m.* 335. *edit. Lipſ.* Poſt multas altercationes בת קול: *Bath Kol* in Jafne pro *Hillele* ſententiam pronunciavit, omnibus notum faciens ipſius ſententiam in determinationibus ſequendam eſſe. *Hieroſ. Berac. fol.* 3, 2. Conf. plur. Lightfoot. loc. cit.

24. *Recitatum carmen*] Non ſolum imponebant manus, ſi ſcil. præſentes eſſent; verum etiam ſermone ſolo, dicendo; Ego te promoveo, abſentes ordinabantur, uti ex R. *Zacuth* refert doctiſſ. *Vitringa in lib. de Synagog. veter. lib.* III. *pag. m.* 838. *edit. Franequer.* Merentur huc adſcribere verba doctiſſimi *Johannis Seldeni lib.* II. *c.* VII. *pag.* 682. *edit. Francof.* Abſentes etiam intra Terram per epiſtolam à nuncio intra Terram miſſo, ordinari poſſunt, adhibitis in epiſtola verbis illis actûs creationis ſolennibus הרי אתה סמוך ECCE SIS TU ORDINATUS: ET TIBI SIT POTESTAS JUDICANDI ETIAM JUDICIA POENALIA: EGO ORDINO TE, quæ pariter manuum impoſitioni adhibita, idque à ſeculis vetuſtiſſimis.

25. *Babæ filio*] R. *Juda Ben Baba* floruit paulo poſt excidium urbis Templique ſecundi uſque in *Adriani* tempora, qui inſtituta tutatus dicitur, nec quicquam ab eo innovatum eſt circa Ordinationem, quod tamen voluerunt viri doctiſſimi *Nicol. Serar. Joſeph. Scaliger* in *Elencho Tribæreſ. c.* X. *Abrahamum Zakuth Juchaſ. fol.* 60, I. & 101, I. & 108, I. malè intelligentes, cujus verba ſunt: R. Jehuda Ben Baba Ordinator ſeu χειροθέτης, eo quod abſque eo fuiſſet perierant ex Iſraël Judicia Criminalia, uti & Ordinatio. Ordinatio autem fit non ſolum per manuum impoſitionem (ut præſentibus) ſed etiam verbis tantum (ut abſentibus) per epiſtolam, Codicillum, Nuntium; etiam & præſentibus dicendo, EGO TE ORDINO, SIS TU ORDINATUS.

Digitized by Google

bi manum, & manus impoſita tibi eſto [26]. At ſummus Scaliger ex illis verbis collegit, eſſe à Juda aliud quoddam carmen repertum præter vetuſtiſſimam formulam, quæ ibi concepta eſt. Quorum omnium nihil Talmudiſtis in mentem venit, neque vera ſunt. Fefellit autem hoc virum maximum, quod exiſtimavit בלבך eſſe *præterquam*, cum contra in Rabbiniſmo ferme ſit *duntaxat* & *ſolum*. Sed hoc grammaticæ pulpæ eſt, & relinqui aliis debet. Nos hîc quædam graviora commentamur. In concilium magnum non modò cives primariæ nobilitatis, quod jam diximus, ſed Levitæ quoque ſacerdoteſque allecti [27] ſunt. Etiam pontificem Maimonides aſcitum ait אם היה ראוי בחכמה *ſi cordatus, & capiendis conſiliis non ineptus eſſet*: alioqui reprobare eum fas fuit. Non enim ſuo jure in ſenatum ibat, ſed admiſſus [28] ſuffragiis eſt. Cunctos autem aſſeſſores corpore eſſe integro [29] oportuit. Qui vitium aliquod habebant, arcebantur. Sed nec pere-

26. *Impoſita tibi eſto*] Recenſet hoc loco *Cunæus* noſter verba *Summi Scaligeri*, qui ex *Zacuthi* verbis temere exiſtimavit, inſtitutum ab eo carmen, ut vocat ille legitimum τῆς χειροθεσίας. Nec verò aliter adverſarius ejus *Serarius*. Utrique planè decepti ex eo, quod verba *Zacuthii* velut de novo aliquo genere, aut additamento aliquo Ordinationis ab *Jehuda Ben Baba* inſtituto, capienda eſſe exiſtimarunt & ללבך quod *tantum* ibi ſignificat, *præter* reddiderunt, cum manifeſtum ſit, *Zacuthium* loqui ibi de Ordinationis formulis tam abſentibus per epiſtolam aut Nuntium, quàm præſentibus per Manus impoſitionem aut ſolenni Ordinationis voce adhiberi ſolitis, quod rectiſſime hic obſervavit *Cunæus*.

27. *Allecti*] In his & ſequentibus verbis diſſerit *Cunæus* de qualitatibus eorum, qui in Synedrium fuerint recepti, & rectè ſtatuit, quod cives *primariæ nobilitatis Levitæ & Sacerdotes* aſſumti fuerint. Cui calculum addit D. *Quenſted. in antiquit. Bibl. pag. m.* 37. Conſtabat Synedrium ſcil. ex Sacerdotibus, Levitis & Senioribus, ſeu primoribus populi cooptatis. Conf. *pag.* 31. ubi ex 2. *Paral.* XIX, 5, 6. *Joſaphati* Concilium (ſi Synedrium aliter eſt vocandum) ita deſcribit: Inſtituit judicium ex Levitis & Sacerdotibus & principibus familiarum Iſraëlis. Pari ratione R. *Maimonid.* in *Sanhedr. cap.* II. Conſtabat Synedrium è *Sacerdotibus*, *Levitis* atque *Iſraëlitis*. Cooptabantur ergò in ſupremum hunc conſeſſum *Seniores*, nobiles ſapientiâ, prudentiâ rerumque uſu maximè conſpicui ex ſingulis Tribubus. Conf. *Caſaubon. Exercit.* XIII. *anti-Baron. num.* V. *Selden. de Synedr. Hebr. lib.* II. *c.* VIII. *pag.* 775. *ſeqq.*

28. *Admiſſus ſuffragiis*] Suffragiis electos fuiſſe conſtat ex Doctiſſ. Vitringa de Synagog. Veter. *pag. m.* 824. Probatur *Num.* XX, 25. Et Her. *Witſius in Miſcell. Sacr. lib.* II. *diſſert.* III. *pag. m.* 541. affirmat & ſorte & ſuffragiis admiſſionem factam eſſe.

29. *Corpore integro*] Corporis enim decor ſpectabatur. Unde in *Gemar. Ba-*

peregrini [30] exterive recepti in hunc ordinem ſunt, niſi matre ſaltem Ju-

Babylon. ad tit. Menach. c. VI. *fol.* 65, I. & tit. *Sanhedrin. c.* I. *fol.* 17, I. אין מושיבין בסנהדרין בעלי קומה ובעלי מראה *Locum in Synedriis habere non debebant, quibus ſtatura decora non erat, aut vultus ſpecieſque decora.* Et *Maimonid. Halach. Sanhedr. c.* II. Oportuit diligentiſſima inquiſitione proſpicere, ut eſſent univerſi (Synedri jam dicti) ſeſſione decora, decorâ ſtatura vultuque ac ſpecie decora. *Cunæus loco hoc* tantummodo adducit integritatem corporis, cum tamen plurima requirerentur dona. Cuncti itaque aſſeſſores debebant eſſe (1) *ſanguine puri*, ad excludendos proſelytos, etiam juſtitiæ, nedum domicilii, teſte *Maimonid. Hal. Sanhedr. c.* II. §. I. Haud conſtituebant in Synedriis alios, præter Sacerdotes, Levitas & Iſraëlitas genere nobiliſſimo, ſeu ſanguine puriſſimo, & quorum filiæ legitimè Sacerdotibus copulari poſſent. (2) *corpore integri.* Qui enim vitium habebant, arcebantur. Cæcus enim, ſeu utroque privatus oculo, nec in Triumvirale forum, nedum in Synedrium Majus cooptabatur. Conf. huc *Selden. lib.* II. *c.* IX. *de Synedr. pag.* 800, 801. Similiter nec ſenio confectum, nec Eunuchum cooptabant in Synedrium, teſte *Maimonide*, ex quo *Selden. pag. m.* 793. In nullo Synedriorum cooptabant quempiam ſenio quaſi confectum, aut Eunuchum, quoniam crudeliores ſolent eſſe utrique, aut cui proles deeſſet, unde fieret miſericors: quam ſententiam pluribus Rabbinorum ſcriptis ſtabilivit *pag.* 794, 795. *edit. Francof.* Nec idonei erant hi, qui ludere ſolent alea, Fœneratores, qui columbas volare docent; ſed (3) *vita inculpati* debebant eſſe & ætate juſta: de quibus videndi ſunt D. *Quenſted. in antiq. bibl. pag. m.* 37. *Selden. de Synedr. Hebr. lib.* II. *c.* IX.

30. *Peregrini*] Licet proſelyti Juſtitiæ omnia privilegia cum Iſraëlitis communia habuerint; nihilominus conſtitutum fuit, ne quis Proſelytorum in conſeſſum Sanhedrin admitteretur. *Moſ. Ægypt. lib. Vit. Jad. tract. Sanhedr. c.* II. Conf. Angl. *Godwin in Moſ. & Aaron edit. Bremenſ. pag. m.* 19. Participes quidem fiebant Juris Iſraëlitici, tàm civitatis, quam Sacrorum *Levit.* XIX, 34. Et *Maimon. H.* XIX. *biah. c.* XII. *n.* XVII. rem confirmat his verbis: Simul atque Proſelyti facti ſunt, & in ſe receperunt omnia præcepta legis, in omnibus rebus ſunt ſicut Iſraëlitæ: qua participatione circumciſi & baptizati ex decreto Senatus, poteſtatem impetrabant, utendi, fruendi omnibus commodis, privilegiis & prærogativis, quæ civibus Reipubl. Judaicæ Originariis competebant; cum diſcrimine tamen eo, quo Originarii Cives à prima civitatis conſtitutione, hodie in multis ſocietatibus civilibus præ adſcititiis ſunt ornati. Unde *Selden. lib.* II. *de jur. nat. & Gent. c.* II. accuratiori, pro more, obſervatione docet, in jure Iſraëlitico alia fuiſſe, quæ ad vitæ rationem in officiis juxta Moſaica præſcripta, tum erga Deum, tum erga proximum præſtandis inſtituendam; alia, quæ ad Magiſtratus & Præfecturas capeſſendas gerendaſque ſpectabant. Prioris generis non minus ad Proſelytos juſtitiæ, quàm

Digitized by Google

Judæâ [31] eſſent. Hos enim excipit Maimonides. Et ſanè æquum erat, neque ſecus conſtitutum jure Quiritium [32] eſt. Ait Ulpianus JC. *in l.* 1. §. 2. *ff. Ad municip.* ſi quis ex patre Campano [33], matre Puteolanâ natus ſit, eum municipem Campanum eſſe: niſi forte privilegio aliquo materna origo cenſeatur: tunc enim filium maternam originem [34] ſequi: quare Ilienſibus conceſſum eſſe, ut, qui matre Ilienſi eſt,

quàm *Originarios* pertinebant. De ſecundi generis proſelytis id affirmari non poteſt, utpote quod illi à Magiſtratibus & Præfecturis, tam civilibus quam caſtrenſibus, regulariter ex jure arcerentur.

31. *Niſi matre ſaltem Judæa*] Quilibet horum potuit eſſe judex in Judicio inferiori, & judicare de pecuniis, uti habetur in *Sanhedr. c.* IV. cui & *Maimonid. cap.* IV. *in Hilc. Melac. c.* 1. cum reſtrictione conſentit אם תהיה אמו מישראל ſi matrem Iſraëlitidem habuerit. Tantum ut nequeat eſſe מלך Rex, שר צבא Dux exercitus, vel נשיא Præſes Synedrii. Conf. *Slevogt. diſſert. de Proſelyt.* §. 34. Sic *Semiah & Abtalion* ex Senacheribi Proſelyti poſteris in Synedr. judicarunt. Nam matre nati ſunt Iſraëlitica, adeoque ſanguine fuere ſatis ad hanc rem, pro defæcato habito, nec inter Proſelytos cenſendi. Hinc *Abraham Zacuth Juchaſ. fol.* 18, 1. *Ex matre* erant Iſraëlitica, adeóque fas fuit illis (in Synedr.) judicare.

32. *Nec ſecus jure Quiritum*] Jus nuptiarum non dabatur peregrinis apud Romanos. Illæ enim quæ non contractæ erant inter cives Romanos, injuſtæ vocabantur. Juſtas nuptias deſcribit *Juſtin.* cum Romanus Romanam nuptiis intervenientibus, vel conſenſu uxorem ducit, & *Horat. lib.* I. *Sat.* VII. *Hybrida* vocat, quaſi *Semi-Romanum*, qui neſciat utrumque parentem demonſtrare Romanum.

33. *Patre Campano*] Poſtquam civitate totus orbis Romanus donatus & jus connubiorum omnibus datum, qui Romano imperio parent, adeoque legitimæ factæ nuptiæ, quæ inter ſubditos diverſorum municipiorum contrahuntur, nunc demum locum habet, ita ut *Soboles ſequatur Patrem*, quoniam, cum nemo queat in duas civitates diſtrahi, illi adjudicanda fuit progenies, qui plus juris in eam ſibi lege naturæ & gentium attributum haberet, & hinc dicit *Ulpian.* Si quis *patre Campano* &c. Partus quippe patrem ſequitur, & quidem lege naturæ, ut colligitur ex *l. lex naturæ* 24.

34. *Maternam originem*] Irregularis prorſus eſt illorum conſuetudo, qui ſoli maternæ origini, excluſa paterna, hoc privilegium tribuunt, ut, quod natum eſt, ſtatum, civitatem & nobilitatem ſortiatur non à patre, ſed à matre. Sic Lycii quondam, teſte *Herodot. lib.* I. nec non *Xanthii*, teſte *Plutarch. de clar. mulier.* nobilitatem contra populorum mores æſtimabant, non ex paterno, ſed materno ſtemmate, quorum conſuetudinem imitatos fuiſſe *Campanos*, Provinciam *Galliæ*, teſtantur *Forner.* II. *ſelect.* VI. & *Papon.* III. *notar.* VII. c. *d'annobliſement. Godfred. ad l.* 1. *ad Mun.* ex hac cauſa, quam ſic explicuit *Coman. lib.* II. *c.* II. *n.* 6. Quod attrita quondam bellis multis & penè exhauſta

eſt, ſit eorum municeps: & Ponticis ex beneficio Pompeji Magni competere, ut, qui Ponticâ matre natus eſſet, Ponticus eſſet: atque etiam Delphis hoc idem tributum & conſervatum fuiſſe. Senatoribus Sanhedrin per omnem Judæam ire [35], conventuſque populi luſtrare, in oppidis magiſtratus condere, cura fuit. Cumque Cabbala quædam, myſteriorumque doctrina jam inde ab initiis reipub. tradita per manus eſſet, hujus vis omnis, auctoritaſque penes illos [36] erat.

ipſorum nobilitate, quò celerius eam faciliuſque nova ſobole ſupplerent, ſumma omnium voluntate conventum fuiſſe, ut matre nobili natus, quanquam à patre plebejo, ſplendorem generis conſequeretur, quod ipſis nobilibus in bonum convertit. Parva enim dote poſſunt filias ditiſſimis ex plebe hominibus collocare, nobilitatis cupidiſſimis. *Connanus* verò, quod videret multa adhuc iis ſupereſſe veſtigia antiquæ ſervitutis, exiſtimat nobiles eorum eſſe, qui olim erant liberi: Idcircò nobilitatem ſuam ab iiſdem, quibus & libertatem, traxiſſe principiis. Vide de hac re diſſerentem *Arniſæum cap.* v. *de mod. obtinendi civitat. pag. m.* 464.

35. *Per omnem Judæam ire*] His & ſequentibus *Cunæus* poteſtatem & authoritatem magnam Seniorum Sanhedrin indicare voluit, & (1) quod per omnem Judæam iverint, quia Synedrium magnum, teſte *Maimonide*, quod Hieroſolymis erat, fundamentum legis oralis fuit, & ii (Senatores) columnæ traditionis, atque ipſis ſtatuta & judicia exeunt in totum Iſraëlem. Conf. *Johann. Lighfoot. in hor. Talmud. ad cap.* XXIII. *Matth. pag. m.* 424. *edit. Lipſ.* (2) conveniebat illis, reprobos punire, & à communione excommunicare aliaque ſupplicia exercere, uti fuſe probat M. *Conrad. Rieſch. in diſſ. de poteſtat. Syned. Magn. habita Jenæ.* 1686. (3) Magiſtratum inſtituebat ſcil. inferiora Synedria.

36. *Autoritas penes illos*] Autoritas hujus Synedrii longe maxima fuit, ſive res conſiderentur, quas tractabat, ſive perſonæ, circa quas verſabantur, ſive denique ſententiæ pronunciatæ valor atque efficacia. Res, ſcribit clar. *Witſius lib.* II. *diſſert.* III. *de Synedr. Hebr. pag. m.* 543. de quibus in Synedrio Magno agebatur, omnis generis erant, *privata*, *publica*, *Eccleſiaſtica*, *politica*, ut utraque unum corpus conſtituerent. Senatus ille magnus cognoſcebat tantum de rebus magnis, religionem & Rempublicam attinentibus. v. g. de controverſiis legalibus, anno intercalari, Pſeudoprophetis, Apoſtatis, excommunicandis; de rege, bello, fœderibus, legatis, vectigalibus, publicis ædificiis, Magiſtratibus inferioribus &c. quas è *cap.* I. *Maſſ. Sanhed. c.* I. *Maſſ. Scheſu. c.* VIII. & IX. & pluribus locis *Talmud.* collegit *Maimonid. init. c.* V. *p.* 735. Conf. *Johan. Selden. tot. lib.* III. *de Synedr. Hebr.* D. Quenſted. in antiq. Bibl. *pag. m.* 40. *edit. Witteberg.* ferè eadem recenſet paucis interjectis. ſcil. de uxore adulterii ſuſpecta, homine occiſo in confinibus reperto.

Digitized by Google

erat. Tum & ſtatuta [37] de rebus ſacris condere, & modos quoſdam comminiſci, quibus lex exponeretur [38], illorum fuit. De qua re Mai-

37. *Statuta*] Intelligit autor his *intercalationem menſium, annorum, feſtorum, ſacrorumque* deſignationem. A Synedrii enim præſentia totum hoc axioma ſuſpendunt Judæi, docente *Maimonid. Kidduſch Chodeſch. c.* VIII. §. I. & vertente *Coccejo in not. ad Sanhed. c.* I. *p.* 14. Quamdiu Synedrium fuit in terra Iſraëlis, ab eo pro neceſſitate aliquando, aliàs juxta apparitionem Lunæ capita menſium ac annorum fixa atque conſtituta ſunt. At verò ex quo tempore id abolitum eſt, Judæi certam quandám rationem accommodatam Luminarium motui medio (מהלך האמצע aut התיכון vocant etiam עיבור) certiſque regulis adſtrictam ſequuntur. Nullibi autem licebat intercalare niſi in Judæa; quare juxta opinionem Rabbinorum illi puniti ſunt, qui *Lyddæ* intercalare voluerunt. Vid. *Othon. Lexicon Philolog-Rabbin. pag.* 279. Cum eſt intercalatum à Senatu literæ mittuntur in omnes Provincias, ut longinqui annum intercalarem factum eſſe cognoſcant; Atque literæ ſcriptæ ſunt verbis Principis Senatus in hunc modum: *Notum vobis facio, decreviſſe me unà cum meis ſociis, ut hic annus augeretur triginta vel* XXIX. *diebus. Maim. Hal. Kid. Chodeſch cap.* IV.

38. *Lex exponeretur*] Varii fuerunt modi, quibus lex exponebatur, & horum quinque recenſet Cl. *Joh. Lightfoot in hor. Talmud. ad Luc. cap.* X. *pag. m.* 791. & ſunt: מקרא Micra, qui eſt ipſe textus Biblicus, atque ejus lectio & literalis explicatio. (2) משנה *Miſchnah*, eſt doctrina traditionum atque earum elucidatio. (3) מדרש Midraſch, eſt doctrina atque explicatio Scripturæ myſtica vel Allegorica. (4) *Talmud.* (5) *Agadah.* Quoad legem ſcriptam, duplex iis erat modus eam enuntiandi, ſecundum *ſenſum literalem* eamque explicando, vel *allegorias.* Vid. cit. *loc. pag.* 792. Quoad *legem oralem* duplex iterum erat explicandi modus. Erant Doctores, qui profundius in traditiones inquirebant, earum rationes quales quales reddebant, de difficultatibus diſputabant, dubia ſolvebant, cujus rei ſpecimen eſt tota Gemara Talmudica. Denique inter Doctores gentis nominandi ſunt *Agadici* illi, qui profundius legem ſcriptam interpretabantur ad Cabaliſmum uſque. Vid. de his c. l. fuſe. *p.* 793. Hinc cum ſæpius in Novo Teſtamento Scribarum mentio fit, tunc vocem Scribæ ſenſu Eccleſiaſtico accipimus, qui Patrem traditionum ſignificat, & hoc ſatis liquet apud *Johann. Lightfoot. Hor. Talmud. ad c.* II. *Matth.* ℣. 4. ex hujuſmodi locutionibus: *Verba* Scribarum ſunt amabiliora, quàm verba legis, i. e. Traditiones præſtant legi ſcriptæ. Et quod traditionibus illi nimium dediti fuerint, *Epiphan. Hæreſ.* XV. refert, ubi poſtquam dixerat, Scribas ὐ κατὰ νόμον μόνον, ἀλλὰ περιττότερον vixiſſe, atque plurimas traditiones narrârat, tandem ita differit: *Expoſitiones autem, ſeu repetitiones apud ipſos quatuor erant: Una in nomen Moſis Prophetæ: ſecunda in Præceptorem ipſorum, Aciban appellatum, ſive Paraciban: Tertia in Andan ſeu Annan, qui & Judas:*

Maimonides accuratè egit in Halacha ממרים in cap. primo. Extant apud Talmudiſtas multæ juris Judaici cautiones de illo ſapiente, quem ipſi זקן ממרה *ſenem refractarium contumacemque* appellant; qui juris ſacri & Cabbalæ pridem conſultus, ortâ mox hæſitatione aliquâ, probare illud & ſequi recuſaret quod communiter Senatores Sanhedrin ſtatuebant. Is dein judicio magni ſynedrii capite damnabatur [39]. Huc illa Maimonidæ ſpectant in eadem Halacha in cap. tertio, זקן

Quarta in filios Aſſamonai. Ex his quatuor repetitionibus ſeu expoſitionibus ſunt, quæ apud ipſos recepta ſunt ſapientiæ opinione, pleraque verò inſipientiæ nomina jactantur ac celebrantur: quædam etiam loco electæ doctrinæ prædicantur & divulgantur.

39. *Capite damnabatur*] Sententia Synedrii firmo ſtabat talo, ita, ut ab illa recedere non liceret, teſte *Henr. Ainsworth. comment. in Deut. fol. m.* 66. qui ex *Maimonid. de Rebell. c.* I. hæc profert: *From whoſe judgement they held it not lawfull to decline.* Sed contumaci capitis pœna conſtituta erat: quod arceſſitur ex *Deut.* XVII. 12. *Vir autem ille qui commiſerit ſuperbè, ut non auſcultet* Sacerdoti, *conſtanter miniſtranti ibi Jehovæ Deo tuo, aut Judici: utique morietur vir ille.* Notanter additur *ſuperbè*, id quod *Chaldæus* reddidit *malitiosè*, ſeu in *malitia*, & opponitur ignorantiæ ſeu errori. Per *virum* hîc intelligi poteſt, aut privata perſona, ſeu inferior judex, qui ſententiæ Synedrii contumaciter non obedit. Verum Hebræi potiſſimum id referunt ad Seniorem rebellem ſeu refractarium. Hîc autem iterum excipiunt *Sadducæos*, qui à primis annis in Patrum ſuorum traditionibus informati, nec Phariſæorum traditiones recipiebant: hinc ex lege non capitis pœna afficiebantur ob inobedientiam doctrinæ, quam Synedrium per traditiones docebat: & ita docent, quod Senior refractarius mortis reus non fit ob contrariam opinionem Synedrio oppoſitam, niſi doceat alios, ita agere. Licet igitur à pœna mortis liber, attamen Magiſtratui licebat eum verberare, aut alia pœna afficere, *Maim. in Rebel. c.* III. *ſ.* I. Conf. *Henry Ainsworth. fol.* 67. *in Deut.* Optime in hanc rem commentatur Vir de re literaria optime meritus Cl. *Herman. Witſius lib.* II. *Miſcell. diſſert.* III. *de Synedr. Hebr. pag. m.* 548, 549. cujus verba hîc ſcribere non pigebit: Atque hinc ſcita illa Talmudica de זקן ממרא *Sene rebelli*: qui, etiamſi ipſe quoque judex eſſet, & Synedrii pars, ſi ex ſui animi ſententia, contra Synedrii ſcita, contumaciter feciſſe probaretur, morte plectendus erat. Nec profuit ei rationis contumaciæ ſuæ obtentus qualiſcunque; ne quidem, tametſi invictis argumentis evinceret, ſententiam ſuam antiquitus à Synedrio fuiſſe comprobatam, & apud majores palam obtinuiſſe. Semper enim præponendum erat recentiſſimum Synedrii decretum. Quod quomodo ex Legis divinæ verbis eliciant, prælaudatus *Autor pag.* 532. oſtendit. Idque tam ſeveræ urgent Juris Hebræorum conſulti, ut ipſi Synedrio fas fuiſſe negent, contumaci veniam facere: *Ne ſcil. multiplicaretur ſententiarum diverſitas in Iſraële*, ait *Maimonid.* apud

Digitized by Google

זקן ממרה האמור בתורה הוא חכם אחד מחכמי ישראל שיש בידו קבלה ודן ומורה בדברי תורה כמו שידונו ויורו כל חכמי ישראל שבאה לו מחלוקת בדין מן הדיינים עם בית דין הגדול ולא חזר לדבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא בהוראתן גזרה עליו תורה מיתה: Quæ jam plana ſunt. Porro etiam vatum cauſa, qui graviter deliquiſſent, non alibi [40], quàm

apud Selden. de Synedriis Hebræor. lib. III. *c.* III. ad quem Benevol. Lectorem remittimus. Mortis genus autem, juxta Hebræorum opinionem, erat *ſtrangulatio*, & hi, qui eum interficiebant, erant judices ſupremi. Non ineptè verò conjiciunt multi, ejuſdem criminis accuſatum *Salvatorem*, qui rancidas ipſorum traditiones nauci fecerat, populum magno ſtudio ab iiſdem abduxerat &c. quos velut genuinos refractarii characteres graphicè & vivis quaſi coloribus depingit *Maimonid. Hilc. Memarim. c.* I. his verbis: *Quicunque non facit ſecundum doctrinam ipſorum, tranſit præceptum negativum, quia dicitur l. c. non recedes à verbo, quod tibi dixerint, neque dextrorſum, neque ſiniſtrorſum, neque flagellant propter præceptum prohibitivum, datum enim eſt ad præcavendum ſupplicium Synedrii, omnis enim ſapiens, qui rebellat verbis ipſorum, ſtrangulatur, juxta id quod dicitur &c.* Non autem ipſum in ipſo momento occidebant, ſed retinebant uſque ad feſtum, uti teſtantur *Abarbanel in leg. fol.* 312. *col.* 2. וכבר אח'ז'ל שהיו ממתינים אותו עד הרגל וממיתים אותו ברגל כדי שכל ישראל ישמעו ויראו וגו' i. e. *Et pridem Sapientes noſtri b. m. tradiderunt, quod retinuerint eum uſque ad feſtum, & interfecerint eum in feſto, ut omnis Iſraël audiret & videret* &c. & *Maimonid.* in *Rebell. c.* III. *ſ.* VIII. cit. ab *Ainſworthio.* cujus verba Anglicè reddita hæc ſunt: *When witneſſes come* (and teſtifie) *that he hath done according to his teaching, or that he hath taught others to doe it, they determine his ſentence of death, in the judgment hall that is in his citie, and take him and carrie him up from thence to Jeruſalem. And they put him not to death in the judgment hall that is in his citie &c. but carrie him up to the high* Synedrion *in Jeruſalem, and keepe him untill the feaſt, and ſtrangle him at the feaſt* &c.

40. *Non alibi*] Vates ſi deliquiſſent, nullibi, quàm coram Synedrio res illorum agebantur & à nullo, quàm Synedrio judicabantur. Per vatem delinquentem intelligunt *Pſeudo-Prophetam*, qui vaticinatur, quod non audivit, & quod ipſi dictum non eſt: qui prophetat in nomine idoli his verbis, ſic dicit Jupiter, etiamſi nihil in receptis ſtatutis mutet, ſed omnia ſecundum jus judicet, tamen ſtrangulatur. Vid. *Anton. von Dale diſſert. de origin. & progreſſ. Idol. de vera & falſa Prophet. pag. m.* 228. *ſeqq. edit. Amſtel.* 1696. Huic calculum addit *Henry Ainſworth. comment. in Deut.* XVIII. 20. qui ex *Maimonid. tract. de Idol. cap.* V. *ſect.* VI, VII. lingua Anglicana hæc protulit: *The Prophet that propheſieth in the name of an Idol, as he that ſaith, ſuch an Idol, or ſuch a ſtarre ſaid unto me that we are commanded to*

quàm in hoc ſynedrio, diſceptabatur: idque in animo habuit ſer-
vator

to doe this or that, or not to doe it, though it be to pronounce that uncleane which is uncleane, or that cleane which is cleane &c. he is to be ſtrangled to death. hoc eſt: *Propheta qui vaticinatur in nomine Idoli, ac ſi dixiſſet, tale Idolum vel ſtella hæc mihi dicebat, mandatum eſt nobis, hoc vel illud facere, vel hoc vel illud non agere, licet mundum pronuntiet, quod mundum, & immundum, quod immundum &c. attamen ſtrangulandus eſt.* Pari modo idem *Maimonid. tract. de Idol. c.* v. *ſect.* VII, VIII. de Pſeudo-propheta verba facit, quod laqueô perimendus ſit, *quamvis in nomine Dei vaticinetur, nec addat nec diminuat quicquam* (Deut. XVIII. 20.), *an vaticinetur, quod per Propheticalem viſionem non audiverit, vel cum audiverit verba Prophetæ ſui ſocii, & dicat verba hæc ad ſe dicta fuiſſe; en! hic falſus Propheta & ſtrangulandus eſt.* Confer *Maimon. de fundam. Legis pag.* 137. *edit. Amſtel.* 1638. qui ita ſcribit: *In Idololatria non audiemus illum* (Prophetam), *etiamſi pro tempore* (ſuadeat) *atque etiam magna prodigia atque miracula præſtet, dicatque, Dominum ſibi in mandatis dediſſe, ut idola colantur tantum iſto die vel iſta hora; certè iſte locutus eſt rebellionem contra Deum, & de hoc præcepit Scriptura Deut.* XIII. 2, 3. *Etiamſi eveniat ſignum* &c. *Acceſſit enim, ut mendacii argueret Prophetiam Moſis; idcircò etiam certò novimus, iſtum Pſeudo-Prophetam eſſe, & quicquid facit, per incantationem aut præſtigias efficere, atque laqueo tollendus eſt.* Similiter cit. *Maimon. pag.* 132. ex verſione *Voſſii* §. 8. *Quod ſi eradicaverit quid ex verbis, quæ traditione accepimus, vel ſi dixerit de aliquo jure legis, Deum ſibi revelaſſe, talem eſſe ſenſum, & conſtitutionem pro cujuſdam partibus ſtare, certè iſte Pſeudo-Propheta erit & laqueo perimendus eſt, etiamſi fecerit ſignum.* Nec mirum, cum inter legis abnegatores recenſeatur ille à *Maimon. in Teſchuv. cap.* III. Non abſimilia vide in *Maſſech. Avoda Zara cap.* II. Hujuſmodi obſtinatum traditionis oppugnatorem impunè cujuſlibet manu trucidari poſſe, aſſerit in *tract. Mamrim.* ſive *de Rebell. c.* III. etiamſi nulli adfuerint teſtes, nullum judicii vel indicii præceſſerit examen. Hebræi itaque ſtatuunt, ut *Sanhedr. c.* X. *ſ.* IV. triplex Vatum genus divina ultione perimi: ita quoque terni ex Hebræorum ſententia ſupplicio humano vel domus judicii ſubjiciuntur, videlicet, qui vaticinatur, cum non audivit, vel abſque mandato Dei Prophetiam ſuam obtrudit, ut *Zidkias.* 1. *Reg.* XXII. 11. Et qui aliter prophetat, quàm audivit, quemadmodum *Chananias. Jerem.* XXVIII. 9. vel qui denique vaticinium adfert in nomine idoli, ut *Baalita.* Et licet quidam Judæorum velint, à quovis Pſeudo-Prophetam occidi poſſe; attamen vix illorum opinio veritati conveniens, quippe ille à nemine, niſi à Synedrio, judicari potuit, uti *Talmud. Babyl.* in *Sanhedr. c.* I. confirmat his verbis: *Non judicatur tribus integra, neque Pſeudo-Propheta, neque Sacerdos Summus, niſi à Synedrio* LXXI. *virali.* Conf. *Henric. Ainsworth. Comment. in Deut.* XVIII. *fol.* 74. qui itidem ex *Maimonid. tract. de Idol. c.* 5. *ſ.* IX. *addit: And they judge not a falſe Prophet, but in the judgement hall of* LXXI. *Magiſtrates.* Vid. plur. Rev. *Carpzov. in*

annot.

vator hominum Meſſias, cum in Lucæ Euangelio negat fieri poſſe, *uti propheta quiſpiam pereat extra Jeroſolymam*. Tum &, quod ſummæ poteſtatis eſt, regem quoque conſtituebant [41], ac de bello gerendo [42], déque

annot. ad Schickard. משפט המלך *pag. m.* 151. *edit. Lipſ. Joh. Henric. Otto in Lex. Philol.—Rabbin. pag.* 491. *edit. Genev.* Unde, quod capitalem in Prophetam animadverſionem attinet, ſoli Synedrio magno convenientem, reſpexiſſe huc Salvatorem *Luc.* XIII, 33. videtur, cum negat, quenquam Prophetám extra Jeroſolymam perire poſſe. Conjiciunt *Cunæus h. l. Druſ. lib.* III. *præter. pag.* 99. *Grot. lib.* I. *de jure Belli & Pacis c.* III. *annot. ad* §. 21. *pag.* 77.

41. *Regem conſtituebant*] Cum autore noſtro facit *Wilhelm. Schickard. in ſuo* משפט המלך *theor.* II. ubi ex *Maimonide* confirmat, jus & facultatem eligendi Reges fuiſſe penes Synedrium magnum. Vid. *Maim. Hal. Sanhedr. c.* V. §. I. *Non conſtituunt Regem, niſi de ſententia Synedrii Magni LXXI. votorum.* Idem *Halach. Melachim c.* I. §. 4. *Non conſtituebant Regem initiò* (antequam res ad ſucceſſionem deveniret) *niſi de ſententia judicii Majoris LXX. Senum, & ex ore Prophetæ.* Idem aſſerit Breviarium *Pſeudo-Philonis: Habuit Azarias filium Nathan, ut præeſſet Sanhedrin i. e. Collegio Sacerdotum & Doctorum legis, penes quos erat publica poteſtas judiciorum, & ſceptrum occidendi & vivificandi, eligendi Reges & deponendi, ut fecit Jojada Pontifex contra Athaliam. Carolus Sigonius* vero *lib.* VII. *de Republ. Ebr. cap.* III. & *Guilielm. Barclajus lib.* III. contra *Monarchomach. c.* II. aſſerunt; Suffragiis populi univerſi creatos primum Hebræorum Reges. Aſt (1) nondum certum eſt, Synedrium illud magnum antiquis Regum temporibus viguiſſe. Certè *Dionyſ. Petav. lib.* II. *de doctrina temporum c.* XXVII. *fol.* 156. *D. Hermann. Conring. de Republ. Hebræor.* §. 35. *ſeq.* & poſt hos *Friſchmuth. lib. de Reg. eligend. & deponend.* §. 60. aliquot argumentis negant, Judicum, Samuelis & Regum temporibus conſeſſum illum Synedrialem extitiſſe, ortumque ejus demum ad tempora *Eſdræ* & cæterorum ex Babylonica captivitate redeuntium referunt. (2) conſtat ex hiſtoria Sacra, omnes ac ſingulos Hebræorum Reges, aut (1) per expreſſam divinam electionem creatos eſſe. v. g. *Saulem* 1. *Sam.* IX. 17. X. 1. 24. *Davidem* 1. *Sam.* XIII. 14. &c. (2) aut per ſucceſſionem ad imperium perveniſſe, uti *Salom. Rehabeam, Nadab* &c. qui omnes in regno ſuis parentibus ſucceſſerunt. (3) aut regnum per vim & tyrannidem occupaſſe, quod fecit *Athalia* 2. *Reg.* XI. 1. aut (4) à Gentilium Regibus conſtitutos, prout *Pharao Joakim.* Nullum reperies ſive populi, ſive Magnatum aut Seniorum ſuffragiis primitus electum, ut late probat *Becanus* in *Analog. V. & N. T. cap.* XVI. *quæſt.* V. Breviter D. *Carpzov. in not. ad Schickardi jus Regium, cap.* I. *theor.* II. *pag.* 17. Conf. *Joh. Pined. lib.* II. *de reb. Salom. c.* II. *fol.* 77. *ſeq.* Concludimus hinc, *Cunæum* cum aliis à veritate aberrare, cum ſtatuerit Synedrium poteſtatem habuiſſe conſtituendi Reges.

42. *De bello gerendo*] Vix hîc *Cunæus* nobis perſuadere poterit, quod Synedrium deliberaverit de bello gerendo,

Digitized by Google

déque hoſtibus profligandis, & de proferendo imperio [43] deliberabant.

ſendo, quippe hoc abſque Synedrii Magni conſenſu à Regibus geri potuit. Probamus hoc (I) à *poteſtate Regis abſoluta*, quæ probatur iterum (1) tum ipſa petitione Iſraëlitarum, quâ, gentes vicinas æmulaturi, Regem ſibi dari flagitarunt, nempè ut *Abarbanel* illorum mentem ex verbis ככל הגוים explicat *Comment. in* I. *Sam.* VIII. qui abſolutam haberet poteſtatem, & ſuo arbitratu judicaret, inſtar regum aliarum gentium, qui leges ſanciunt, & eas ſervandas præcipiunt; tum (2) ipſius Dei verbis, quibus Regis mox creandi poteſtatem, nulli aliàs adhuc Ebræo conceſſam, expreſſit. Oſtenſurus enim illum Samueli ait Deus I. *Sam.* IX. 17. ille dominabitur populo meo. Sed verbum Ebræum emphaſin continet & ſignificat, *coërcebit, coarctabit*. Vid. *Michlol Jophi ad h. l. Buxtorf.* in *Lexic. Friſchmuth. de Rege eligendo & deponendo* §. 46. *Salmaſ. in defenſ. Reg. c.* V. *Wandalin. de jur. Reg. lib.* I. *c.* II. *Carpzov. ad* משפט המלך *Schickard. p.* 160. (II) Tribus locis palmariis *Pſalm.* XVII, 2. LI. 6. *Eccleſ.* VIII. 4. quibus non niſi à Deo plecti regem peccatorem, nec unquam vapulare potuiſſe, fusè oſtendunt *Carpzov. l. c. pag.* 162. *Wandalin. lib.* II. *c.* VIII. *p.* 207. (III) Quia Rex talia patravit, quæ non niſi ſummam poteſtatem arguunt. Et quidem in Politicis ordinavit Magiſtratus & juriſdictionem particularem conceſſit in ſubditos & quæ alia ſunt jura, quæ fuſe adduxit *Danz.* Profeſſ. Jen. LL. OO. *celeberrimus*, quem vide in *diſſert. de militia Hebræor.* Concludimus ergo: Quicunque ſumma, cum in regimine Politico, tum Eccleſiaſtico, poteſtate polluit, is ut alia, ita bella quoque pro arbitrio ſuſcepit, non Dei ſemper, multò minus populi ſententiam expectans. Atqui Reges Hebræorum &c. E. Itaque hîc iterum *Cunæus* à veritate aberrat, ſecutus *Rabbinorum* figmenta. Conf. *M. Chriſtoph. Blechſchmid. diſſert. de Monocratia Hebræor. Regum. edit.* Witteb. 1683.

43. *De proferendo imperio*] Hoc bellum Rex propria authoritate in ſe ſuſcipiebat abſque conſilio Synedrii, quod tempore Regum vix locum habuit, & hæc bella vocabantur *bella regni.* Audiamus *Maimonid.* מלחמת הרשות היא מלחמה שילחם המלך עם שאר כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדלתו ושמעו: i. e. *Bellum licentiæ ſeu ultroneum illud eſt, cum militat Rex cum reliquis populis, ad dilatandum terminum* (terræ) *Iſraël, & ad ampliandam magnificentiam famamque ſuam.* Conf. *Gemar. R. Obad. Bartenor. ad fin. cap.* VIII. *Miſch. Maſſ. Sota*, *Moſ. de Kotzi præcepto affirmat.* 118. Spontaneum bellum Hebraicè vocatur מלחמת הרשות bellum licentiæ, quod pro arbitrio Reipubl. Judaicæ vel geri vel non geri poteſt. Unde *Schickardus* varie reddit, nunc *bellum ſpontaneum*, nunc *ultroneum*, quin & ſæpè *bellum Majeſtatis* vocat, reſpiciens procul dubio ad Maimonidis verba paulo ante adducta. *Joh. Coccejus in Miſchn. Sanhedrin. c.* I. §. 5. *pag.* 2. reddit *bellum arbitrarium* & in notis ad *eum locum pag.* 16. πόλεμον αὐθαίρετον, cui bellum vi præcepti opponitur. Atque ita Raymundum Martini, qui *part.* II. *Pug. fidei*

bant. Sed quoniam hæc ejuſmodi erant, in quibus ſalus omnium & ſumma reipublicæ vertebatur, conſultatum [44] de his plerumque cum populo eſt. Indicta enim comitia [45] ſunt, in quibus ſolis populus partem

fidei IV. §. 4. verterat *bellum licitum*, meritò correxit *Joſephus de Voiſſin*, ſubſtituens in margine *voluntarium*. At *Galatinus Raymundo* ſuffuratus ſecure retinuit *lib.* IV. *de Arcan. Cathol. verit. c.* V. *fol.* 199. Conf. *Selden. lib.* III. *de Synedr. Ebr. cap.* XII. §. I. Hoc bellum dicit *Autor* non ſuſcipi potuiſſe invito *Synedrio*, cui calculum adjicit *Seldenus l. c.* §. 2. & ex hiſtoria Romana illuſtrat. Nec aliter *Joſeph. de Voiſin. obſervat. ad pug. fid. fol.* 268. Ac conſtans Hebræorum eſt doctrina fundata in *Miſchn. Sanhedrin c.* I. §. 5. è qua paſſim ab Interpretibus repetitur. B. tamen *Friſchmuth de Rege eligendo & deponendo*, ut alia id genus, quæ Regis poteſtatem ablegatione ad Synedrii arbitrium limitant, ita hanc quoque cum *Synedrio* de bello voluntario ineundo conſultationem in dubium vocat, notatus propterea *Selden. l. c. p.* 195. Nos præſuppoſitis iis, quæ de *Synedrii* natalibus ad *Eſræ* ætatem referendis dicta ſunt, traditioni Hebræorum & plurimorum tum Judæorum, tum *Chriſtianorum* conſenſui ſubſcribere nequimus; ſi tamen de ſequioribus poſt-Babylonicis Regibus accipiantur, quorum temporibus ſibi *Synedrium* autoritate creſcens poteſtatem ſubinde ampliorem de facto arrogabat, haut renuerimus, Regi non licuiſſe bellum citra Synedrii conſenſum ſuſcipere. Atque ita Talmudicos Majorum ſuorum Reges eorumque poteſtatem æſtimaſſe judicamus ex iis temporibus, à quibus uti propius aberant, ſic pleniorem eorum notitiam habebant. Vid. *D. Carpzov. in not. ad jus Reg. Hebr. pag. m.* 313.

44. *Conſultatum*] Judæos conſultaſſe in rebus gravioribus, extra omnem dubitationis aleam ponitur, uti etiam probavit Cl. *Johann. Eric. Oſtermann. in diſſert. Witteberg. habit. de conſultationibus veterum anno* 1649. An autem Synedrium tempore Regum hoc fecerit, eſt quod dubitamus, quippe eo tempore nondum fuit conſtitutum.

45. *Comitia indicta*] Comitia ſæpiſſime facta fuiſſe ex Scriptura S. conſtat, & penes illos, apud omnes gentes fuiſſe, qui ſummas Reipubl. tenebant. Quis igitur negabit, quod & idem apud Hebræos in uſu fuerit? teſte *Sigonio de Republ. Ebr. lib.* VII. Jam autem tempore Regum Majeſtas non fuit penes Synedrium, ſed penes Regem, uti dictum. Ergo Synedrium Comitia indicere non potuit. Patet hoc exemplis. Nam Moſes & Aaron ſæpius dicuntur populum congregaſſe, non ſolum in *Ægypto*, *Exod.* IV. 29. ſed etiam in deſerto *Num.* I. 18. Et paſſim alibi. *Joſua, cap.* XXIII. ℣. 2. vocavit omnem Iſraëlem majoreſque natu & Principes ac Duces & Magiſtros. Et rurſus *cap.* XXIV. I. Congregavit omnes Tribus Iſraël in Sichem. *Samuel, cap.* VII. & X. convocavit populum ad Dominum in Miſphat. Rex David, I. *Paral.* XXVIII. I. Convocavit omnes Principes, Duces Tribuum, & *Præpoſitos Turmarum*. Rex *Salomo* I. *Reg.* VIII. ſupponitur populum congregaſſe, ſubditur enim: Tunc congregati ſunt omnes majores natu

Digitized by Google

tem aliquam caperet regundæ reipublicæ. Et ſane aliam capere partem, aut aliter, non debuit: honores enim magiſtratuſque ſingulis mandantur: quare gerere eos plebs propter væcordiam imperitiamque nequit. At in comitiis ſapit videtque aliquid. Quod enim ſubtiliſſime Ariſtoteles judicavit, omnis ea multitudo ſenſum aliquem habet, conjuncta ſi ſit; atque etiam publica commoda juvat, quia cordatiores adſunt, ducuntque: at ſeorſim ſinguli ſine delectu judicioque ſunt. De rege igitur, déque bello, ut dixi, decreta facta interdum populo auctore[46] ſunt. Cætera omnia ſenatores Sanhedrin per

Iſraël, cum Principibus Tribuum, & Duces familiarum filiorum Iſraël ad Regem Salomonem. Quam totius populi congregationem juſſu Regis factam eſſe dubitandum non eſt, quamvis hoc loco non exprimatur, tamen 2. *Paral.* v. 2. exprimitur. Rex *Joſias* 2. *Reg.* c. XXIII. I. Miſit, & congregati ſunt ad eum omnes ſenes. Rex *Aſa*, 2. *Paral.* XV. 9. Congregavit univerſum *Judam* & *Benjamin.* Et ſic de cæteris. Ex his omnibus ſatis patet, jus indicendi Comitia penes eum reſediſſe, qui Majeſtatem & ſummum imperium habuit; Atqui penes Judices & poſtmodum Reges illud fuit. E. Nullibi facta mentio eſt *Synedrii*, quam tamen autoritatem illi tribuit *Cunæus*, forſitan figmentis Rabbinorum motus, qui Synedrium in modum extollunt, ut deprimant Regiam poteſtatem. De modo & ritu indicendi Comitia videndus eſt *Marcell. Donat. dilucid. in Æli. Lamprid. pag. m.* 968. Cum Comitia habenda eſſent pro lege aliqua ſancienda, ſeu aliquo Judicio exercendo, aut Magiſtratu creando, edicto publico indicabantur, cujus formulas adduxit *Briſſon. de formul. antiq. lib.* II. *pag.* 132. *ſeq.* & poſt edicta Comitia trinundini ſpatium relinquebatur, partim ut ad eam diem populus undique ex Italia convenire poſſet ad ſuffragia ferenda, partim ut non tantum urbanæ, ſed etiam rusticanæ multitudini ſupplicare poſſent, &c. Conf. plur. Venerand. *Mauritii in tract. Phil. de ſortit. Hebr. p.* 366, 388. Quod attinet ad finem Comitiorum *Carthuſian.* triplicem ſtatuit, (1) ad orandum Deum. (2) ad renovandum pactum inter Deum & populum. (3) ad tractandum de communi bono. Nam ad hos omnes fines comitia indici conſueverunt. Ad orandum quidem Deum *Joſ.* VII. 6. *Jud.* XX. 18. I. *Reg.* VIII. 12. Ad renovandum pactum *Exod.* XXIV. 3. *Joſ.* VIII. 33. *Jud.* II. 4. Tandem ad tractandum de communi bono *ſpirituali Deut.* IV. I. *Joſ.* XXIV. 2. *temporali*, *Jud.* IX. 6. I. *Reg.* XII. I.

46. *Populo autore*] Refert autor noſter, quod decreta interdum à populo facta fuerint de bello gerendo & de Rege eligendo. Hic à parte illorum ſtat, qui Regum Majeſtatem populo ſubjiciunt, eoſque cum ſumma poteſtate non præfuiſſe contendunt, objiciunt, quod in Scr. S. legatur populum ſæpe Reges ſibi conſtituiſſe, jam autem conſtituentem eſſe ſuperiorem conſtituto. Sed reſp. diſt. inter conſtitutionem alterius *ſupra ſe* & *infra ſe*: qua

per ſe expedivêre. Neque poterant illi maximis rebus eſſe impares, quia delecti ſunt, quibus ingenium [47] uſu ſapientiaque validum eſſet. Sanè quidem ſummus Moſes eos ſenes dixit, non ætate modò, ſed cura experientiaque. Fatemur tamen interdum cauſas ejuſmodi fuiſſe coram illis diſceptatas, quas explorare vis humanæ induſtriæ nequit. Hujus generis faciunt Talmudiſtæ quæſtionem, quæ in ſolo hoc ſynedrio habita in caput mulieris de adulterio [48] eſt, cum teſtimonia non adeſſent. Surrexit enim ſacerdotum unus, qui pars ſenatus eſſet. Is collegarum juſſu diram execrationem obteſtationemque compoſuit in ream, ac mox potionem ei porrexit, quæ nocentem rumperet è veſtigio, inſonti autem prodeſſet ad valetudinem. Judæi magiſtri id poculum סותרן appellant. Quia autem vis ejus occultior in lege horrendi carminis latet, creditum ab illis eſt, ſenato-

qua diſtinctione præmiſſa, Major ita limitatur. Quicunque conſtituit alterum infra ſe &c. ſic negatur Minor, quia populus non conſtituit Regem infra ſe, aliàs non imperantem, ſed ſubditum conſtitueret, ſed *ſupra ſe*, quod expreſſe probatur *Deut.* XVII. Conf. I. *Sam.* VIII. & *Grot.* Deinde non negamus, populum *interdum* Deo inconſulto, imò contra ejus inſtitutum, Regiam dignitatem nonnullis vel detuliſſe, ut I. *Sam.* VIII. 4, 5. &c. vel iterum eam imminuiſſe, & ab ea defeciſſe, ut I. *Reg.* XII. 2. *Reg.* XI. Sed hæc exempla *facti ſunt*, non verò *popularis juris;* Jam vero juxta JCt. regulam: Legibus judicandum eſt, non factis. Declarari quidem poteſt poteſtas Regi data per populi conſenſum & ſuffragia, ſed conferri ab eo minimè poteſt. Ideóque illa Regum conſtitutio, quæ populo in S. literis adſcribitur, plerumque non tam fuit electio, quàm, ut Politici vocant, *Homagii præſtatio.* Conf. *Wandal. l.* II. *c.* I. *&* V. *Arniſ. de Autb. Princip. c.* I. *&* II. *Vide Röbrenſee n.* 8. qui dubia ex Scriptura in contrarium allata, nervoſe confutavit.

47. *Quibus ingenium*] Non enim omnes ſine diſcrimine in Synedrium cooptabantur, ſed ii tantum, qui ſapientes & intelligentes. Et licet Seniores ſæpius vocentur, non tam ætas, quàm prudentia reſpicitur; provecta tamen ætas etiam neceſſaria erat, quæ multarum rerum experientiam habet: uti *Selden. de Syned. Ebr. & Quenſted. fusè teſtantur.* R. *Abarbanel* ita deſcribit in ſect. שופטים ad *Deut.* XVII. 18. *fol.* 365. *ſub fin. &* 366. *ab init.* Domus Judicii majoris, quæ Hieroſolymæ erat, conſtabat LXXI Collegis, primoribus Iſraëlis, ſapientiâ, prudentia rerumque uſu conſpicuis.

48. *In caput mulieris de adulterio*] De hac muliere videri poſſunt Excell. *Wagenſeil. in tract. Talmud. de muliere adulterii ſuſpecta, ubi quamplurima lectu digniſſima annotavit. Henric. Ainswortb. Comment. in Num.* V. *fol.* 30. *ſeqq. Job. Henric. Otbon. Lexic. Rabbin-Philolog. pag. m.* 40, 41. *ſeqq. Acolutb. de aquis amar. edit. Lipſ.*

Digitized by Google

natores hos cunctos fuiſſe magiæ peritos [49], eamque artem tanti eſſe, uti, qui neſcirent eam, recepti in ſummum illum ordinem non ſint. Hæc opinio etiam nunc verpos tenet; ſed vaniſſima eſt. Jam enim diximus, ſacrum quendam inſtinctum non defuiſſe ſeptuaginta ſenibus, poſtquam ſolenni actu impoſitæ illis manus eſſent. Et ipſe Deus in Pentateucho eundem ſpiritum illis promittit, qui in Moſe eſſet. Quare profecto tam futilis ſcientiæ præſidio non indigebant, qui meliora certioráque edocti cœlitus erant. Nos hunc Judæorum aſininum ſtuporem non traduceremus, niſi Flavius Joſephus quoque ſummus ſcriptor, popularium commentis deceptus, ſimilia aut ſtultiora deliraſſet. Eleazarum enim quempiam majorum gentium ſapientem memorat, qui coram Veſpaſiano incantamenta quædam fanaticis adhibuerit, quæ ſummus rex Salomo in hunc uſum à geniis accepta tranſmiſiſſet ad poſteros. Multa ille ibi refert, quæ ſatis digne exibilari non poſſunt. Nos putamus Joſephum, quo die iſtæc ſcripſit, aliquod purgamentum calcaviſſe. Adeò infeliciter, & præter morem ſuum, locutus aliena eſt.

49. *Magiæ peritos*] In Adſeſſoribus Synedrii Magni ſequentia requirebantur, ut præter (1) egregiam ſtaturam, (2) egregiam ſapientiam, (3) egregiam formam, (4) *Magiæ* non rudes eſſent, uti aſſerit Cl. *Witſius in Miſcell. ſacr. lib.* II. *diſſert.* III. *de Synedr. pag.* 540. Conf. *Selden. lib.* I. *de Synedr. Hebr. cap.* XIV. *lib.* II. *c.* IX. *Fag. ad Deut.* I. 13. Ex Hebræis R. *Moſ. Mikozi in Sepher Mizvos gadol. precept. affirmat.* XCVII. *&* R. *Jacob Ben Aſcher in Arba Turim. Maimonid. Hal. Sanhedr. init. c.* II. *Magiæ* mentionem facit, quando citante *Schickardo pag.* 128. in hæc prorumpit verba: *Non conſtituunt Magiſtratus niſi viros ſapientes, prudentes, exercitatos in lege, doctos valde, ſcientes quoque aliquid de aliis artibus, velut Medicina, Arithmetica, Calendario, Planetis, Aſtrologia & modis divinationum, præſtigiarum veneficiorumque.* Eadem ferè profert R. *Mikozi*, qui ita illos deſcribit: *Sunto immunes ab omni labe corporis; ſunto ſapientes, divites, præſtigiatores, qui ſciant præſtigias & incantationes amoliri.* Et quamplurima extant in paginis Talmudicis. Meritò admirationem meretur hoc, quod Senator Synedrii Magni debuerit eſſe inſtructus artibus Aſtrologorum, Præſtigiatorum, Divinantium &c. ut de iis deinde reos judicare poſſet. Hinc eleganter exſibilat noſter *Cunæus* h. l. illorum opinionem.

Cap.

Digitized by Google

Cap. XIII.

De duobus aliis conciliis, quæ Jeroſolymæ fuere præter ſenatum Sanhedrin. De ſenatu XXIII *virorum, qui in ſingulis oppidis. De triumvirorum collegio. Civitatum quis modus eſſe debeat. De quinqueviris cædis expiandæ cauſa creatis. De ſeptemviris & triumviris, qui annis & menſibus intercalandis præerant. Tempora à Rabbi Hillele Babylonio ordinata. Vis concilii Sanhedrin à Gabinio callidè imminuta.*

De ſenatu magno diximus, quæ in mentem inciderunt. Cætera concilia quæ fuerint, & cujuſmodi, expediri paucis poteſt. Jam primum duo alia [1] fuiſſe in ipſa urbe Jeroſolyma eruditiſſimus Maimonides prodit in Halacha Sanhedrin, capite primo. Eorum deſcriptio in opere Talmudico eſt, tam in Miſna, quàm in Gemara. In utroque viginti tres judices ſedebant. Quemadmodum autem magnum concilium Sanhedrin in templi parte erat, quæ Gazith [2] dicta

1. *Duo alia*] Hieroſolymis poſt Summum illud *Bina* etiam Synedria minora erant. In utroque viginti & tres Senatores ſedebant. Cuncta enim Synedria vel judicia Originalia juſtitiæ regimini deſtinata ex *impari numero* conſtabant, ne ſcil. partes in ferendis ſententiis dimidiatæ eſſent, & ſic fierent æquales. Unde apud *Talmudicos* vel ſexcenties occurrit illud: *Synedrium haut æqua debet eſſe lance libratum, adeóque adjiciendus unus*, ut numerus ſit impar, ut, ſi unus diceret juſtus eſt, alter, rèus eſt, requireretur tertius, qui unius ſententiam augeret & lancem deprimeret, veluti benè obſervat ex Talmud. *Joh. Buxtorf. in Lexic. Chald. Talmudic. col.* 2513. Videmus itaque, quodlibet horum judiciorum XXIII. Adſeſſoribus conſtitiſſe; unde בית דין של עשרים ושלשה *Synedrium viginti triumvirale* vocabatur. Vid. Rev. D. *Carpzov. annot. ad* משפט המלך *Schick. pag.* 13. *Joh. Henr. Otton. Lexic. Philolog.-Rabbin. pag.* 628. *Quenſted. in antiq. Bibl. pag.* 46. Celeb. Daſſov. Colleg.-MSum. *ſect.* II. *c.* I. *de Synedriis* §. 2.

2. *Quæ Gazith*] Locus ubi conſeſſus Synedrii Magni haberi conſueverat, dicebatur לשכת הגזית *Liskath Hagazith*, conclave cæſi lapidis. Videatur L'Empereur hoc nomen accuratè evolvens ad *Codicem Middoth. pag.* 181. *Selden. lib.* II. *de Synedr. Ebr. c.* XV. §. 4. *Lightfoot. cent. Chorograph. c.* XXXI. ne alios ferè innumeros memoremus. Erat autem ædificium ſplendidum ex cæſis & politis lapidibus quadratis ad latus templi Hieroſolymita-

Digitized by Google

dicta eſt, ita è duobus his ſynedriis unum ad portam atrii [3] fuit, alterum mitani exſtructum, unde σύνεδροι vocabantur חכמי גזית *Sapientes Gazith*, ipſumque συνέδριον non ſemel apud *Hieronymum de ſancta fide* Conſiſtorium *de Guazith* & *Conſiſtorium Gvazith* nuncupatur. גזית ſiquidem cæſum ferroque politum lapidem deſignat 1.*Reg.* v. 17. ubi Targum habet אבנין פסלין *lapides dolatos:* & *Amos* v. 11. mentio fit בית גזית domuum quadrato lapide conſtructarum. Quod autem *Gazith* ſplendidum ædificium fuerit, teſtantur Hebræorum Doctores. De hoc *Gemara Maſſ. Jom. c.* 11. *fol.* 25. *col.* 1. (ex verſione celeber. Carpzov.) *Liskat bagazith ſpeciem magnæ baſilicæ referebat.* Clarius R. *Salomon Ben Virga in Schebet Juda, f.* 43. *col.* 3. quorum verborum ſenſum luxuriante ſtylo expreſſit *Georg. Gentius in hiſtor. Judaic. p.* 362. *Hîc famoſiſſima & toto terrarum orbe celebratiſſima fuit illa* Senatorum *curia, quam Hebræi ſua lingua* Liskath Haggazith *appellare conſueverunt: cujus ædificii tantus ſplendor, tantaque magnificentia fuit, ut totus terrarum orbis nihil illi ſimile aut ſecundum habere videretur.* Conclave hoc ſic conſtructum eſſe ſcribunt (verba ſunt Angli doctiſſimi Johannis Seldeni *de Synedriis lib.* II. *c.* XV. *num.* IV.) ut pars tantum altera קודש i.e. quod ſanctum erat, ſeu aream conſecratam, ſeu Atrium, altera vero חול profanum, religione ſolutum, ſeu aream non ſacratam occuparet, unde fiebat, ut in parte ſacra non conſiderent, ſed in profana tantum. Vid. *Quenſted. antiquit. bibl. pag.* 42. *Seldenus* loco paulo ante citato exiſtimat, non adeò abſonum fortè eſſe ſuſpicari, conclave hoc ipſum idem eſſe, quod in Euangel. *Joh.* XIX. 13. nuncupetur λιθόστρωτος locus ſaxis ſtratus — *Quod nec parum ab Ebræis ipſis firmari videtur, qui in cauſa Domini noſtri Jeſu Chriſti Synedros, quoniam alibi ab ipſis capitalem ſententiam ritè ferre noluere ipſi in Conclave*, Liskat haggazith *rediiſſe diſerte ſcribunt.* Tandem concludit: *ipſum Lithoſtroton, ita Græcè dictum fuiſſe Synedrii Magni locum, ſeu conclave, à pavimento ſic nuncupatum.* Aſt non videtur conclave *baggazith* idem fuiſſe cum eo, quod Johannes *alleg. loc.* λιθόστρωτον appellat, unde enim probabit *Seldenus*, *Pilatum* Præſidem Romanum Templi atrium, in quo erat illud conclave lapidibus politis ſeu dolatis inſigne ad judicia ſua exercenda adhibuiſſe? Fuit potius λιθόστρωτον illud *Pilati*, quod *Sebaſt. Caſtalio* novo vocabulo *Lapidipavium* vertit & *Hebr.* vel potius *Syriace* γαββαθᾶ dicitur, locus eminens & judicio accommodatus, palatio Pilati contiguus, ut putat *Lyranus:* uti pluribus demonſtrat *D. Carpzov. in not. ad jus Reg. Schickardi pag. m.* 12. Hinc benè *Edmund. Merill. in not. Philolog. ad Paſſion. Domin. edit. Helmſtad.* 1657. *pag.* 31. Erat pavimentum vel cameratio illius loci, ſeu ex opere muſivario facta, puta cruſtis aut teſſellis; vel ſolum tribunal ita factum erat, quod ſuadet Hebr. vox *Gabbatha:* id eſt, excelſus locus, quaſi tribunal Lithoſtrotum Græcè dictum fuerit, eo quod teſſellatum: *Gabbatha* Hebr. eo quod excelſum; & ut Hebraica vox ad tribunal tantum pertinet, non ad totum locum; ita & Græca vox ad tribunal tantum referenda videatur.

3. *Ad portam atrii*] Cl. *Schickardus* pag.

terum vero ad portam quæ aditum aperuit ad montem templi [4]. Etiam dignitas utriuſque diſpar fuit [5]. Qui enim judices ad portam montis ſancti ſedebant, magnificum ſibi duxere, ſi in ſenatum aſcriberentur, qui ad portam atrii erat. Et rurſum ex hoc ſenatu in concilium Sanhedrin aſcendere, honoris gradus fuit. Quæ omnia accuratè Rabbi Maimonides diſtinxit. Porrò præter Jeroſolymitana hæc concilia in ſingulis quoque Palæſtinæ oppidis [6] aliquis ſenatus juri dicundo, negotiiſque publicis curandis conſtitutus eſt. Is erat viginti & trium virorum, qui de capite fortuniſque civium [7] judices

pag. 13. *edit. Lipſ.* ſcribit in porta *Eſdræ* fuiſſe; Verum malè teſte *Carpzovio*, ſed potius *Haſaræ*, ſeu *Azaræ*. Hebraicè בתרה העזרה *porta atrii*, qua intelligitur porta Orientalis atrii Iſraëlis, exponente *R. Joh. Tobb.* in deſcriptione templi ad lit. א. Hæc verſus dextram adjunctum habebat conclave Pinehas, verſus ſiniſtram conclave frigentium in Sartaginibus; illinc reſpiciebat in ulteriori parte atrii conclave cæſi lapidis: hinc conclave ſalis. Vid. *Joh. Henric. Otton. Lexic. Philolog.-Rabbin. pag. m.* 641. *Lightfoot Centur. Chorograph. Matth. præmiſſ. pag. m.* 63. *edit. Lipſ.*

4. *Ad portam — ad Montem Templi*] R. *Obadias de Bartenora ad Miſch.* Porta Montis eſt porta Orientalis, quæ pone ſe habebat antemurale, ante ſe verò atrium mulierum.

5. *Diſpar fuit*] Promotiones in his Synedriis ita inſtituebantur, nempè à Synedrio Trium promovebantur ad Synedrium viginti trium in atrio gentium, ab hoc ad Synedrium trium viginti in atrium mulierum, & ab hoc ad Synedrium LXXI. juxta *Maimon. de Synedr. cap.* II.

6. *In ſingulis — oppidis*] Præter Concilia Hieroſolymitana hæc in ſingulis quoque Palæſtinæ urbibus conſtituebatur Senatus viginti & trium virorum. Sic *Gemara Babylon. Tit. Sanhedr. cap.* x. *fol.* 88, 2. *Et reliqua Synedria* XXIII. *ſederunt in cunctis urbibus Iſraëlis.* Audiamus etiam celeberrimum *Daſſovium* lit. Rabbin. peritiſſimum in Collegio *MSto. ſect.* II. *c.* I. §. 2. ita diſſerentem: Conſtituebatur etiam ratione loci in urbibus aliis, ſi ad minimum adeſſent cives centum viginti, quod Synedrium ſedebat in portis urbium juxta *Maim. de Syned. c.* I. Ubi tamen *Selden. cap.* v. *num.* 4. monet ad *Gemaræ* verba, id intelligendum eſſe, non quaſi quælibet omninò urbs, qualiſcunque eſſet, ſuum haberet ſibi Synedrium Viginti triumvirale, ſed in cunctis urbibus, ejuſmodi Synedriis, juxta doctrinam Talmudicam, idoneis i. e. quibus incolæ minimum (Patresfamilias puto) centum viginti. Vid. D. *Carpzov. annot. ad Schickard.* משפט המלך *pag.* 13. *edit. Lipſ.* Urbs itaque illa, cui deerant incolæ (vel familiæ) CXX. Synedrio viginti triumvirali indigna habebatur.

7. *Qui de capite fortuniſque civium*] Imperium & Juriſdictio Viginti triumviralium Synedriorum verſabatur circa judicia civilia ſeu pecuniaria, item circa judicia pœnalia & capitalia, crimina-

ces ſedebant, cauſaſque omnes decidebant, exceptis paucis illis, quas ad conſeſſum Sanhedrin relatas dixi ſuprà. Deſcribit Maimonides etiam triumvirorum quoddam collegium [8], atque id fuiſſe in tali civitate ait, quæ centum & viginti incolas non haberet. Ego verò Ariſtoteli aſſentior, ne quidem eſſe eam civitatem [9]. Quemadmodum

dum

minaliaque omnigena, exceptis ſingularibus ad ſolam Synedrii Magni juriſdictionem & imperium, ut Caſibus reſervatis, attinentibus. Vid. *Miſchn. Tit. Sanhedr. c.* I. Et *Maimonid.* ait, *Tit. Sanhedr. cap.* V. §. 2. Judicia capitalia à paucioribus, quam viginti triumviris, qui Synedria minora faciebant, exercenda non erant, ſive capitale eſſet hominis ſive beſtiæ judicium. Conf. *Selden. lib.* III. *de Synedr. Hebr.*

8. *Triumvirorum Collegium*] Sic *Maimonid.* & *Kotzenſis*, citante *Seldeno* de *Synedriis.* In urbe cui deeſt incolarum CXX. numerus, conſtituebant tres judices, quoniam domus judicii nulla (Synedrium nullum ordinarium) è paucioribus conſtitit, quàm Tribus, ut ſcil. haberet plus minuſque (impare conſtaret numero) quoties inter collegas diſſenſus eveniret. Synedriorum vero Triumviralium alia ex *autoritate publica* in locis pagorum idoneis habebantur; etiam in Urbibus, quibus Viginti triumviralia neutiquam conſtituenda erant; Alia eorum pro re nata eligebantur, partim *compromiſſo* ſeu communi litigantium pactione ad ſimilitudinem arbitrorum, ut loquuntur *Arcadius* & *Honorius*, *Auguſt. l.* 8. *C. tit. de Judæis.* Quod ad litis cauſa electos ſpectat; *Miſna. Tit. Sanhedr. c.* III. §. I. de eis; Litigantium pars altera ſibi eligit unum & unum altera, & utrique illi eligunt ſibi unum, ſeu tertium. Ita *R. Meir.* Et Sapientes dicunt, Bini judices (ſeu Electi) eligunt ſibi unum ſeu tertium. Vid. *Selden.* in *Uxore Ebraic. lib.* I. *c.* XV. & *de Synedr. lib.* I. *c.* VII. Conf. *Carpzov. annot. ad jus Regium Schickard. pag. m.* 13. Cl. *Daſſov. in MSto Colleg. ſect.* II. *c.* I. addit, quod, ſi in urbe aliqua ejuſmodi homines ſapientes non reperiantur, tum neque in illa Synedrium conſtitueretur.

9. *Ne quidem eam civitatem*] Judæi certum numerum deſcribunt, qui civitatem faciant; an verò hic ſufficiat, veritati non videtur conſentaneum. Nam licet civitas non æſtimanda eſt ex civium multitudine, attamen certus requiritur numerus, ne nimis parva, nec nimis ampla. Hinc *Ariſtoteles* non ſemel diſtinguit inter ἔθνος καὶ πόλιν inter gentem & civitatem, prout *Accurſ. in l. provinciales* 190. de V. S. diſcrimen facit inter Provinciam univerſam & Civitatem. Nam I. *Polit. c.* I. *Olim*, inquit, Reges imperabant ſingulis civitatibus, nunc gentibus. Item 3. *Polit. c.* II. Babylon, cujus ambitus tantus fuit, ut quædam ejus pars civitatem captam, ne tertio quoque die ſenſiſſe ſcribatur, confluxus potius fuit gentium, quam civitas. Diſtinguimus ergo inter populum univerſæ provinciæ & civitatem, quando civitatem *ſtricte* accipimus pro multitudine uno in loco cohabitantium. Nam interdum civitas deſignat quamvis ad unius Reipubl. ſyſtema conſpirantem multitudinem, quo ſen-

ſu

dum enim navis non eſt, quæ aut palmi unius ſit, aut duorum ſtadiorum: ita civitas nomen amittit, modus ſi deſit. Nam & quæ parva nimis eſt, ſuis ipſa opibus non pollet, quod civitatis proprium eſt: & magnitudine nimia non civitas, ſed gens fit. Sed non eſt tam anxiè hæc ratio cum Judæo putanda. Triumvirorum fuit de injuriis, déque pecuniis [10] & bonis mobilibus judicare. Qui capitalium criminum rei erant, apud alios, quos dixi, poſtulabantur. Addit Maimonides*, res quaſdam ejuſmodi fuiſſe, quæ nec ad ſeptuaginta ſenes, neque ad collegium viginti trium judicum, neque ad triumviros pertinerent: opus enim ad eas peculiari quodam ſenatorum numero fuiſſe. Inter has cædem numerat [11], quæ patrata in oppidi

* *In Hal. Sanhedrin*, *cap.* v.

ſu diſtinguimus inter *jus civile*, quod uni Reipubl. proprium eſt, & *jus omnium gentium:* interdum certo murorum ambitui incluſum populum, de quo proponit *Ariſtotel. lib.* III. *Polit. c.* II. dubitationem: *Utrum ad eum certus civium numerus requiratur?* eamque ſolvit *lib.* VII. *Polit. c.* IV. nimirum, quod, cum pauciores, quam par ſit, homines, ad benè vivendum ſibi non ſufficiant, plures verò quàm regi poſſint, non minora afferant incommoda, tutiſſimum ſit, media via incedere, & mediocrem civium copiam ſeligere. Ad hæc verba intendit *Cunæus* noſter & opinionem Judæorum rejicit, dicentes ad civitatem requiri centum & viginti cives, qui numerus ſane nimis parvus; Quare *Ariſtoteli* aſſentitur, qui mediocrem numerum requirit, talem tamen, qui ſe contra illatas injurias defendere poſſit, uti pluribus demonſtravit *Arniſæ. in exercit. Polit. c.* V. *de magnitud. civit. pag. m.* 404. 405.

10. *Deque pecuniis*] Imperio & jurisdictioni *trium-virorum* ſuberant tam criminales, quotquot capitales non eſſent, quam civiles. Illorumque fuit de injuriis, deque pecuniis & bonis mobilibus judicare. Vid. D. *Quenſted. in antiq. Bibl. pag.* 48. *de Syned. minor.* & *Selden. de Synedr. c. l.* Cauſas à Trium-viris dijudicatas collegit Vir Celeberr. *Herman.* Witſius in *Miſcell. Sacr. pag.* 523. *de Synedr. Hebr.* his verbis: Res quæ ad forum Triumvirorum pertinent, ſunt generatim *judicia pecuniaria*, itemque lites de læſione, de damno vel dimidio damni: id eſt, an damnum integrum rependendum ſit, ut hi homo aut bos teſtato noxius damnum dent; an ſolum dimidium damni dati, ut ſi bos manſues damnum dederit. Etiam de reſtitutione dupli, quadrupli, aut quintupli. De vi & ſeductione, i. e. de ſtupro per vim aut fraudem non deſponſatæ illato. De diffamatione; de menſis & anni intercalatione &c. Addunt etiam flagellationis decernendæ jus triumviris fuiſſe.

11. *Cædem numerat*] De hac cæde legitur *Deut.* XXI. ỳ. I. *Quando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tibi daturus eſt, hominis cadaver occiſi, & ignorabitur cædis reus, egredientur majores natu, judices tui* &c.

Digitized by Google

pidi cujuſdam finibus incerto autore erat. Eam expiari oportuiſſe per

Hanc quinque viri vitulæ mactatione expiare debebant. Hi autem Seniores non erant juxta opinionem Judæorum ex Viginti triumviris nec Triumviris, ſed ex Synedrio Magno Hieroſolymitano, uti *Maimonid. de homicid.* affirmat, cujus verba Anglice reddidit *Ainsworth Comment. in Deut.* XXI. *fol.* 84. *When a ſlaine man is found fallen on the earth &c. they leave him in his place, and FIVE ELDERS come forth from the high Councell that is in Jeruſalem, and they meaſure from him unto the cities that are round about the ſlaine man.* Verum vix eſſe poteſt, cum Synedrium tempore Moſis nec judicum fuerit. Ritus hos deſcribit ex Maimonid. celeb. *Daſſovius in Colleg. MSto. ſect.* II. *t.* XVIII. ſequentibus: Si homo mortuus in via reperiretur, & non conſtaret, quiſnam illum occidiſſet, Quinque Seniores ex Synedrio Summo Hieroſolymitano proficiſcebantur & terram metiebantur uſque ad urbes vicinas circumcirca homicidam jacentes: quando conſtabat de urbe viciniore, ſepeliebant hominem mortuum in loco ſuo, & Seniores revertebantur Hieroſolymas. Synedrium autem illius Urbis vicinioris afferebat vitulam ſive juvencam ſumtibus civium illius loci emtam, dimittebantque illam in fluvium fortiter fluentem, ac ibi ſecuri retrorſum decollabant. Omnes autem Synedrii Aſſeſſores iſtius urbis, utut numeroſi eſſent, lavabant manus in loco decollationis dicebantque lingua Sancta: Manus noſtra non effudit ſanguinem hunc, nec oculi noſtri viderunt, neque in manus noſtras occiſus venit, ſed illum dimiſimus ſine alimentis & comitibus. Sacerdotes autem dicebant lingua Sancta: *Expia Domine populum tuum Iſraël* & abibant, ac Deus hoc modo Judæos expiabat, juxta *Maimonid. tract. de homicid. c.* IX. Non autem menſurabant Seniores niſi ad urbem in qua erat Synedrium excepta Hieroſolyma, quia Hieroſolyma juvencam decollare non poterat, quandoquidem non in tribus diviſa erat. Si occiſus reperiretur vicinus urbi Samaritanorum vel gentilium, plane illa menſuratio omittebatur, ſiquidem ſuſpicabantur, quod *Samaritani* aut Gentiles illum hominem occidiſſent. Non etiam urbs vicinior decollabat juvencam, niſi numero civium æquaret urbem remotiorem, nam ſi in urbe remotiore cives eſſent numeroſiores, urbs remotior juvencam decollare poterat. Homo autem occiſus debebat eſſe vulneratus, aliàs ſi ſtrangulatus vel alio modo interfectus eſſet, aut ſi non inveniretur in terra, ſed ſuſpenſus eſſet in arbore, vel nataret in aquis non inſtituebatur decollatio. In eo autem loco, in quo caput projectum erat, ſepeliri debebat occiſus, & à loco capitis etiam inſtituebatur menſuratio. Quod ſi multi ſimul occiſi reperirentur, urbs propinquior omnibus decollationem inſtituebat, ut ut autem teſtis unus diceret, ſe vidiſſe occiſorem & decollatio inſtitui non poſſet, niſi homicidium ignotum eſſet, ſi alius teſtis rem negaret, nihilo ſecius peragebatur. Juvenca illa duorum annorum eſſe debebat, neque illam vitia illegitimam reddebant, aliàs omnes illi actus, qui illegitimam reddebant vaccam ruffam, illegitimam quoque facie-

per quinqueviros, vitulæ mactatione, ait. Plura id genus refert, quæ prudens prætereo. Non enim dictata reddimus. Illud mireris, temporum quoque ordinationem ſelectis judicibus [12] eſſe commiſſam. Nam de anno intercalari ſeptemviros [13], de menſe autem ſtatuiſſe triumviros ait *. Sed hanc curam poſtea omnibus popularibus ſuis ademit homo ſui ſeculi princeps, Hillel Babylonius, de quo viro honorificè illud teſtatur Rabbi Abraham Zacuth in libro Juchaſin: ר׳ הלל הנשיא תקן העיבור לכל ישראל קודם שתתבטל הסמיכה עד ימי המשיח: *Rabbi Hillel, magni concilii præſes, compoſuit*

* *In eadem Hal. eod. cap.*

faciebant hanc juvencam. v. g. Si jugum fuiſſet illi impoſitum, ſi opus illa peractum &c. Non etiam Juvenca decollari poterat niſi interdiu, ita tamen ut totus dies decollationi eſſet congruus, neque ſimul duæ juvencæ decollari poterant. Decollata autem ſepeliebatur & inepta erat ad omnem uſum, tam ante quàm poſt decollationem juxta *Maim. l. c. cap. x.* Si homicida inveniretur antequam decollata juvenca eſſet, liberabatur illa à morte & debebat paſcere; Si verò reperiretur poſteaquam mortua eſſet, ſepeliebatur in loco ſuo & homicida debebat mori. Et hæc ſunt quæ de hoc ritu obſervanda ſunt. Plura qui deſiderat, ille evolvat Excell. *Wagenſeil. Sota* ubi ex profeſſo de his egit.

12. *Selectis judicibus*] Non intercalatur annus niſi per eos, qui ſunt ad id officii electi. Itaque Synedrii Princeps deligit nonnullos, quibus ita dicit: Curate parati ſitis in loco illo uti deliberemus ac conſultemus, utrum annus intercalaris oporteat conſtitui nec ne. Atqui ab his ſolis qui ſunt ad id invitati intercalatur. Ad hanc deliberationem neque Rex admittitur unquam, nec Summus Sacerdos. Ille, ne forte propter delectum habendum, aut belli adminiſtrationem ad alterutram partem vel intercalandi vel non intercalandi convocatos impellat: hic, ne ab intercalandi conſilio deterreat ideo, quod ſi intercalaretur menſis Septembris in dies jam frigidos magno ipſius incommodo incurreret. Si *Præſes* Synedrii abeſt, annus intercalatur ea conditione, ſi Principi placuerit. Vid. *Maimonid. de conſecr. Calend. & de ratione intercal. pag.* 358, 359. *edit. à Ludov. de Compiegne de Veil. Londin.* 1683.

13. *Septemviros*] Atque ex his ſeptem juxta opinionem *Maimonid.* omninò neceſſe erat, ut unus eſſet concilii Magni Princeps. Is erat, qui in illo conſeſſu unius & ſeptuaginta judicum primum locum obtinebat. Hinc horum etiam mentionem facit *Joh. Henric. Otho in Lexic. Philolog. pag. m.* 279. Septem Seniores congreſſi ſunt ad intercalandum annum *in valle Rimmon*, videl. R. Meir, R. Juda, R. Joſi, R. Simeon & Nehemia, R. Lazar Ben Jacob, & R. Jochanan Sandelar; Eratque illic rupes marmorea, cui unuſquiſque infixit clavum: hinc quoque huc uſque rupes clavorum vocatur. *Hieroſ. Chagigah. fol.* 78, 4.

Digitized by Google

ſuit intercalationem toti Iſraëli uſque ad tempora Meſſiæ : idque factum ab illo eſt antequam manuum impoſitionis legitimus actus abrogaretur. Profectò ni Hillel iſte tantis malis maturè occurriſſet, turbata tempora confuſaque fuiſſent. Non enim multò pòſt ceſſavit χειροθεσίας ſolennitas, ſive qua ſeptemviros triumviroſque corrigendis faſtis præfectos fuiſſe, negat Maimonides, cum ait וכל אלו סמוכים *omnibus illis impoſitas manus fuiſſe*. Sed deſinimus aliquando, ne quis nos credat accuratum opus moliri, qui nihil hercle, niſi tumultuarias commentationes, extrudimus. Quicquid autem de conciliis dictum à nobis eſt, ad eam referri tempeſtatem cupimus, cum nondum Judæa Romanum victorem [14] acceperat. Multa enim ille poſtea mutavit [15] reſi-

14. *Cum nondum Judæa victorem*] Tunc ſenſit *Judæa* ablatum ſibi ſceptrum & *Joſephus antiquit. lib.* XIV. *c.* VIII. fatetur de *Pompeji* expeditione: τὴν ἐλευθερίαν ἀπεβάλομεν, καὶ ὑπήκοοι Ῥωμαίων καθέστημεν. Nec aliter *Ben Gorion:* Ex eo tempore excidimus majeſtate noſtra, redacti in poteſtatem imperii Romani. Inſecutum eſt civile Romanorum bellum, quo Antipater *Idumæus* à Cæſare impetravit, ut procurator Palæſtinæ *Hyrcano* adjungeretur, cui filius *Herodes* ſucceſſit *Antonii* gratia Rex à Senatu adpellatus, & ab *Auguſto* poſt Actiacam pugnam in regno confirmatus. At poſterorum fata non eadem. Filiis enim paternas poſſeſſiones ita diviſerat Auguſtus Cæſar, ut *Archelaus* dimidiam partem ethnarchæ, non regis nomine (quanquam βασιλεύει dicitur *Matth.* II. 22.) reliquas portiones ſub titulo tetrarcharum *Antipas* & *Philippus* adminiſtrarent. Sed poſt novennium excidit *Archelaus*, ſub *Caligula* etiam *Antipas* & uterque in Galliam relegatus fuit, aut *Antipas* in *Hiſpaniam* (nam ſibi non conſtat *Joſephus*) niſi cum *Scaligero* dicemus, prius in *Galliam* relegatum fuiſſe, deinde ut longius abeſſet à patria, graviuſque puniretur, inde in Hiſpaniam deportatum. Agrippa uterque regium nomen recuperarunt, ſed ut clientes Romanorum, ex horum nutu pendentes & precario regnantes. Interea *Archelai* partes ab exilio ejus uſque ad *Claudii* imperium; poſt à morte Agrippæ majoris ad excidium uſque in *Provinciæ formam Agrippæ* regnum redactum fuit, & per Cæſarum Procuratores adminiſtratum, quod ſatis argumento eſt, ablatum à Judæis ſceptrum fuiſſe, ipſoſque ceſſiſſe in Romanorum poteſtatem. Hæc & plura harum rerum geſta ex *Joſepho*, partim ex *Dione* etiam paſſim cognoſcere licet.

15. *Multa mutavit*] Cum autore noſtro facit celeber. *Witſius in Miſcell. pag. m.* 555. qui & idem affirmat autoritatem Senatus variis modis imminutam fuiſſe. (1) per *Gabinum* Syriæ Præſidem, qui poſt Pompeji victoriam, annis LV. ante natum Chriſtum, Senatum in quinque partes diſcerpſit, ſaltem alios quatuor conſeſſus erexit, quamvis non pari cum Hieroſolymitano poteſtate. Fuerunt enim illi conſeſſus curandæ magis reipubl. quam judiciorum cauſa, inſtituti: ſub Senatu

reſixitque, non libidine aut ſævitia, ſed retinendæ dominationis. Inprimis Gabinius, Syriæ proconſul, cum ſtabilitas reipublicæ multò maxima in conſeſſu Sanhedrin eſſet, diſſipandam ejus vim plura per oppida exiſtimavit. Quare pari poteſtate quinque Synedria Gadaris, Amathunte, Hierichunte & Sephoris conſtituit: quinta ſedes Jeroſolyma erat, quæ jam pars ſui & acceſſio fuit. Sanè quæ in cæteris urbibus poſita à Gabinio concilia ſunt, cum deteriora Hieroſolymitano non eſſent, etiam diutiſſime poſt illud ſtetêre. Mihi quidem de illis loqui Juſtinianus Imperator videtur *in l.* 17. *C. de Jud. & Cœl.* cum canonem requirit *à primatibus, qui in utriuſque Palaſtina ſynedriis domi-*

tu tamen Hieroſolymitano, *Joſeph. Antiq. lib.* XIV. *c.* X. (2) per *Herodem,* qui ſub Hyrcano Rege de rebus in Gallia geſtis cauſam dicere coactus, poſtea Rex factus, illos judices & Regem quoque, ſuſtulit, exceptò uno *Samea.* Vid. *Schickardi jus reg. cap.* II. *theor.* VII. *pag. m.* 153. *ſeq. Lightfoot. hor. Talmud. p.* 202. *edit. Lipſ.* Hunc enim in honore habuit propter juſtitiam: & quia poſt; obſeſſa urbe ab *Herode* & *Soſio* (de qua *Gregor. Green hiſtor. Prof. Witteb.* in *diſſert. de rebus Herodis videndus*) admittendi *Herodem* auctor fuit, negans propter peccata eos poſſe dominatum ejus effugere, *Joſeph. ibid. c.* XVII. Validis tamen ex *Talmude* argumentis intercedit *Johann. Lightfoot,* non omnes interemtos eſſe ad *Matth.* II. 4. (3) per varias illas tranſmigrationes ex Conclavi Templi de quibus *Joh. Henric. Otho in Lexico Philolog. pag. m.* 636. Vid. *Roſch. Haſchan Babyl. fol.* 31. *p.* 1. *lin. ult.* Migravit Synedrium à Conclavi Gaſith ad Jaſnen, à Jaſne ad Osham, ab Oſcha ad Sepharaanam &c. Conf. *Lightfoot hor. Talm. pag.* 458. 929. 1123. 1126. (4) per ademtam à Romanis capitalium judiciorum facultatem. Cum enim Judæa in Provinciam eſſet redacta conſtitutum eſſe videtur, quemadmodum in reliquis Provinciis Romani imperii, ne Senatus quempiam morte afficeret, niſi Romani Præſidis conſenſu, ſervata ei reliqua judiciaria poteſtate. Atque huc à pleriſque refertur *Joh.* XVIII. 31. Uti & Talmudicorum confeſſio de ablatis Senatui Judiciis, capitalibus XL annis ante deſtructum templum. Vide *Lightfoot hor. Talmud. pag.* 456. *edit. Lipſ.* Quod tamen interpretatur factum hoc eſſe propter homicidiorum frequentiam, in quæ cum rite animadvertere non poſſet Senatus, maluit conclave ſuum deſerere, ut omnino non judicaret. Vid. *diſſert. ſub præſid. Cl. Danzii de Paſſ. Chriſt.* Conf. *Gemar. ad Avod. ſar. fol.* 8. *p.* 2. Cum itaque Judæi in Romanorum poteſtatem veniſſent & maxima parte dominationis & poteſtatis privati eſſent & quidem Magiſtratibus municipalibus, ſecundum leges Romanas ne de ſervo quidem ſupplicium ſumere licuit *l. magiſtratibus* 12. *D. de juriſdictione.* Hinc jus vitæ & necis ademptum fuiſſe plerique exiſtimant, idque ex libris Talmudicis, uti jam dictum, probant, qui ſcribunt jus vitæ & necis Judæis ademptum

dominabantur. Sed in hæc nos egreſſi non ſumus. Rempublicam enim veterem, & intemerata gentis inſtituta ſpectavimus. Cætera exequi velle, quæ converſa identidem ſunt, infelicis ſtudii ſit. Non enim de illis aliquid tradi certum poteſt.

ptum fuiſſe ante everſionem urbis. Verum tamen *Judæi*, etiam ſecundum leges patrias ad religionem pertinentes poterant aliquem interficere, ut lapidatione blaſphemos, mulieres in adulterio deprehenſas &c. Et itaque jus habebant; Aſt cum dicunt, nobis non licet, intelligunt de eo genere ſupplicii, cui Chriſtum addici poſtulabant, ſupplicio crucis Judaicis legibus incognito. Confer ſi lubet not. *Philol. in Paſſion. Chriſti Edmundi Merilli pag*. 18.

Cap. XIV.

De regis creatione, & an placuerit ea numini. Cur initio rex malus à numine adſcitus: Quas res in illo legendo ſpectaverit vates. Liber de regni jure in ſanctuario poſitus. Quarum rerum poteſtas data regibus Hebræis ſit. Quis honos illi à Pontif. maximo, à ſacerdotibus atque à vatibus delatus. Locus Samuelis contra quoſdam interpretes ſtabilitus. Sedendi jus in atrio ſacerdotum ſoli regi datum, non ipſis ſacerdotibus, nec aliis. Cujuſmodi regibus paruerint primi homines, ex Ariſtot. Quidnam Hebræis regibus ſanctitatem adjecerit. Non eam hinc eſſe, quia vates fuere. Solos reges & pontifices maximos unctione fuiſſe initiatos. Unguentum ſacrum à Joſia defoſſum, nec poſt repertum aut uſurpatum fuiſſe ſub templo ſecundo. Reges Samariæ an uncti fuerint.

AIT Rabbi Maimonides in parte poſtrema Miſnæ, Iſraelitas tria mandata [1] accepiſſe à numine, quæ exequerentur cum Palæſtinam

1. *Tria mandata*] Habetur hæc traditio in ipſo Talmude Gemar. Babyl. Maſſech. Sanhedr. *fol*. C. *col*. 2. & in Beth Iſrael. *part*. 2. *fol*. CLIIX. *col*. I. è quo poſteriori cum verſione eam paulò plenius recenſuit Cl. *Coccej. excerpt. Gemar. Sanhedr. pag*. 176, 177. Maimon. eandem hanc traditionem repetit in libro *Hammizvos præcept. affirm*. CLXXIII. *fol*. LXXII. *col*. I.

Digitized by Google

ſtinam tenerent. è quibus primum erat, uti regem ſibi conſtituerent; alterum, uti memoriam obliterarent Amalekitarum; tertium de templi ædificatione fuit. Mox hæc oſtendit longo quidem intervallo, diverſiſque temporibus, ſed illo tamen ordine, quo juſſa erant, confecta eſſe. quippe creatum regem eſſe, priuſquam bellum cum Amalekitis gereretur: templi autem ſtructuram non cœptam eſſe, niſi cum inviſiſſimæ iſtius gentis extremus dies veniſſet. Teſtimonia iſtius rei illuſtria Maimonides recitat, quæ huc transſcribere ſupervacuum eſt. In Deuteronomii capite decimo & ſeptimo ſummus Deus, cum Iſraëlitas expetituros regem aliquem ait, cauſam adjungit, quæ veriſſima eſt, quod omnes in vicino gentes ſub unius imperio vivebant. Ita enim eſt natura ingeniumque hominum, illam orbis partem qui habitant. pauci libertatem, pars magna juſtos dominos volunt. Nec vanè apud Tacitum Claudius Civilis ad Batavos ſuos ait, *Servire Syriam, Aſiamque, & ſuetum regibus Orientem.* Hoc ita cum ſit, permulti mirati ſunt, cur indignè tulerit Deus, ſummam rei à Samuele ad regem aliquem transferri, ſiquidem illud & probaverat antea, & futurum pro indole dixerat ſacri populi. Sed illis eruditè reſpondit Maimonides, atque indignationem numinis ex eo eſſe ortam ait, ששאלו בתרעומת ולא שאלו לקיים המצוה אלא מפבי שקצו בשמואל הנביא שנאמר כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו: *quia regem concupiviſſent per ambiguas querelas, ſeditioſaſque voces, non uti legis præceptum peragerent, ſed quòd diſplicebat illis ſanctiſſimus vates Samuel, ad quem vox illa numinis extat,* * *Non te illi, ſed me faſtidiverunt.* Equidem ego ſic opinor [2], atque

* *In lib.* 1 *Sam. cap.* 8. *verſ.* 7.

2 *Equidem ego ſic opinor.*] In præcedentibus verbis pluribus egit Autor noſter de controverſia illa, cur Deus ægrè tulerit hoc, quod populus peteret Regem, cum tamen longe ante hoc mandarit *Deut.* XVII. Hic omnes Interpretes tam Chriſtiani quam Judæi hos duos locos conciliare laborant variis rationibus, quæ omnes ad duos conciliationum fontes reduci poſſunt. Vel enim in loco *Deuteron.* agnoſcunt mandatum Dei, & hi in altero Samuelis loco Iſraëlitas non ipſa regis petitione, aut in jure petendi, ſed in procedendi modo aut aliis circumſtantiis aberraſſe contendunt. Vid. *Franciſ. Mendoza Comment. in* I. *Samuel. c.* VIII. *fol. m.* 569 *tom.* 2. vel (2) negant in priori loco contineri mandatum & hi facilius omnem Iſraëlitarum conatum ipſamque adeò petitionem peccati arguunt. Qui præceptum dicunt; eligere Regem & priorem conciliandi rationem probant,

atque id aſſerere non dubito, Deum immortalem non caritate, aut Reipub. curâ, imperium Sauli dediſſe, ſed, quoniam arrogantiam ſævitiamque ejus introſpexerat, comparatione deterrima gloriam Samueli quæſiviſſe, ut tali ſucceſſore deſiderabilior ille quandoque foret. Fortuita & externa videntur, ſed ingens momentum habent, quæ ſpectata à Samuele eſſe in regis electione, proditum ter quaterque in ſacro codice eſt, decora facies[3], corpus procerum[4], atque alia,

bant, in partes iterum diſcedunt, & in determinatione peccati Iſraëlitici diſcrepant. Quidam enim in Iſraëlitarum animo & intentione peccatum quærunt, & quod malo fine Regem petiiſſent, non ut mandatum Dei exequerentur, ſed ut Ducem ad Idololatriam haberent: Ita veteres *in Siphre* & R. *Neorai* in *Jalkut* adductus. Alii in forma regiminis & ratione ſtatus, quam deſideraſſent, & quod cupiiſſent Regem, à quo ad modum cæterarum gentium regerentur, uti expreſſe addunt. Ita veteres in *Toſiphta Sanhedr.* quos R. *David Kimchi* & *R. Levi* ben *Gerſon* ſequuntur. Nonnulli peccaſſe dicunt, quod verbis turbidis & cum querelis Regem popoſciſſent: ita uterque Moſes *Maimon. Ægyptius* & *Nachmanid. Gerundenſis*. Quidam denique, quod Regem intempeſtive poſtulaſſent, ſiquidem Deus Regis electioni certum deſtinaſſet tempus, ut primus omnium eſſet *David*, unde nec *Saulis* Imperium conſtans eſſe potuerit: ita *Cabbaliſtæ*: Atque huic priori conciliationi *Schickardus* inhæret, & ante ipſum *Cunæus noſter* hoc loco, *Maimonidem* cumprimis ſecutus & poſt eum *Hugo Grotius* in *annot. ad h. l.* quod aſſertum cum B. *Carpzovio* non probare poſſumus. Quamvis enim ipſam Regiæ gubernationis formam in ſe ſpectatam Deus in populo ſuo non aſpernaretur, utpote hoc patet Gen. XVII, 6. XXXV. II. nullibi tamen, neque in citato *Deuteron.* neque in alio loco mandatum Iſraëlitis dederat, ut vel ipſi eligerent, vel eligendum peterent Regem, ſed arbitrio & diſpenſationi ſuæ totum hoc mutandæ Reipubl. formæ negotium reſervaverat. Falſum itaque Autoris noſtri aſſertum, aberraſſe Iſraëlitas tantum in forma, quod turbidis & cum querelis, tædio Samuelis adverſus ipſum murmurantes Regem popoſciſſent. Peccarunt ergo Iſraëlitæ quoad rem ipſam & quoad rei modum, uti fuſe *Mendoza in* I. *Samuel. cap.* VIII. explicat.

3 *Decora facies.*] Hic autor recenſet primam externam qualitatem regis eligendi. Quanquam autem ad gratiæ prærogativam parùm illa valeat, coram aſpectu Dei, tamen ad honores & dignitates ſummas capeſſendas multùm ſemper apud antiquos valuiſſe reperimus: Eò uſque ut formæ eximium decorem, velut præcipuum regiæ poteſtatis tum acquirendæ adjumentum, tum adeptæ ornamentum atque inſigne præclarum ubique tradiderint. uti fuſe de hac materia egimus *de Principe Chriſtiano è ſacra Scriptura*, qui proxime lucem videbit. Quod igitur ad pulchritudinem attinet, nullo modo videtur hæc in Rege contemnenda. Unde *Ambroſius lib.*

alia, quæ oculos omnium animoſque trahunt. Hæc ſunt, quæ ſummus vates in media concione commendavit, cum locutus in iſtæd

lib. de Parad. c. 7. Pulchritudo, inquit, ipſa & gratior corporis forma magis frequenter in vitium, quam deformitas trahit. Et licet elogia Pulchritudinis non optima apud Profanos authores; uti ex *Socrate*, *Euripide*, *Petrarcha lib.* 1. *de remed. utriuſque fortunæ. Ovid. lib.* 1. *Faſt. Propert. lib.* 3. *Joſeph. lib.* 16. *antiq. c.* 9 *Hegeſip. lib.* 10. *de excid. Hieroſol. c.* 38. *Horat. Satyr.* 10. aliiſque conſtat, quia multa vitia, ignaviam, ſuperbiam, aliaque ſecum trahat; attamen negandum non eſt, veteres hanc in eligendo Rege reſpexiſſe. Unde *Porphyr. Iſag. c.* 2. proverbialiter efferunt: *primùm quidem ſpecies digna eſt imperio.* Et *Theoc. Idyl.* 25. *Sicut te hæc præſtans forma decet.* Agamemnonis perſonam forte contuitus *Priamus. Iliad.* 3. Oculis adeo formoſum, *inquit*, nondum conſpexi, aut ſic venerabilem regiam dignitatem qui præ ſe fert. Super *Homeri* verſibus his rectè obſervat *Athenæus lib.* 13. in more fuiſſe apud antiquos, ut pro formæ dignitate præſtantiſſimos quoſvis in regium culmen ſubveherent. Talem pulchritudinem habuiſſe præſtantiſſimos Imperatores Scriptores referunt. Nam ſicut peſſima forma in *Juliano Apoſtata*, ut refert *Gregor. Nazianzen. orat.* 4. contra illum; & in *Caligula*, *Othone*, *Galba* & ſimilibus, ut refert *Suetonius*, non obſcure prodidit illos peſſimos fore Imperatores; ita plane dignitas & liberalitas formæ eos optime imperaturos præmonſtravit. Quippe de *Julio Cæſare* pulchritudo affirmatur. De *Auguſto* forma fuiſſe eximia & per omnes ætatis gradus venuſtiſſima. De Tito Veſpaſiano ſimile prodit *Sueton.*

Hinc etiam concludit *Cunæus* noſter in rege Hebræorum eligendo *faciem decoram* requiri, quod tamen requiſitum ſæpiſſime fallit, ut frequentiſſime illi peſſimi, ſuperbiſſimi tyranni fuerint qui eleganti forma præditi. Nihil enim juvat forma externa pulchra, ſi mens interius virtutibus bonis non ſit ornata.

4. *Corpus procerum.*] Procera ſtatura in Principe maxime commendatur, (uti in tract. noſtro de Principe Chriſtiano ex Scriptura fuſe demonſtravimus) & digniſſima Imperio cenſetur, dummodo ad giganteam molem non aſſurgat. Hinc variæ *Nationes*, penes quas olim Principum electio fuit, Principatum plerumque non deferebant, niſi iis, qui procero ac robuſto corpore eminerent. Nam in *Meroë* teſte *Alexandro* ab *Alexandro lib.* IV. *dier. genial.* nemo ſummum gerebat imperium, niſi qui pervalido corpore reliquos anteſtaret. *Æthiopes* narrante *Herodoto lib.* III. *c.* XXVI. Quem è popularibus maximum, & pro magnitudine validum judicabant, eum aſſumebant regem. Apud *Medos*, niſi qui corpore cæteris emineret. De *Xerxe Perſarum* Rege mirum quid tradit *Herodot. lib.* VII. quod in exercitu ſuo in quo tot millia virorum eſſent, nemo fuerit, qui aut forma aut magnitudine corporis cum Xerxe ipſo poſſet contendere, tanquam dignior, qui illud imperium obtineret. Ita etiam apud Hebræos legimus *Saulem* omnem populum magnitudine ſuperaſſe. Plura qui legere deſiderat evolvat *tract. noſtr. de Principe Chriſtiano* qui mox typis excudi curabitur.

Digitized by Google

iſtæc verba eſt. † *Videtiſne, quem elegit Deus, non eſſe ei ſimilem in toto populo?* Quare profectò non jam barbarorum illud duntaxat, ſed hominum etiam excultiſſimorum eſt, majeſtatem corporis venerari, magnorumque operum illos capaces putare, quos eximia ſpecie natura donavit. Ariſtotelis, maximi autoris, ſcitum eſt, ſi qui naſcantur tantò aliis corpore excellentiores, quantò ſimulacris hominum antecellunt deorum imagines, dignos videri reliquos, qui his ſerviant. Quod ſi in corpore hoc verum eſt, multò rectius de animo id ſtatui. ſed non eadem facilitate animi pulchritudinem, atque corporis, cerni. Sed nos hæc aliorum commentationi relinquimus. Eſt in Biblico codice * mentio voluminis cujuſdam, in quo ſacrata regni jura ſcripſit [5] Samuel, eaque [6] ſic literis tradita in tabernaculo depoſuit [7]. Sed quæ referuntur illîc, haud rectè aſſecutus Fla-

† *In lib.* I. *Sam. cap.* X. *verſ.* 24. * *In lib.* I. *Sam. cap.* X. *verſ.* 25.

---

5. *Jura ſcripſit Samuel.*] Scil. regia ſeu jus regium, ſeu tractatum de jure regio ספר משפט המלוכה librum Judicii regni. *Schickardus pag. m.* 165. negat, hunc adhuc ſupereſſe, quod diverſum ſit hoc משפט ſcriptum ab eo, quod alias *Samuel* ore pronunciarat. vid. I. *Sam.* VIII, 11. Conſentiunt alii, interque eos *Chriſt. Schotan. Tom.* II. *Bibliothec. Sacr. fol.* 569. Hîc, inquit, eſt משפט המלוכה jus regni, illic משפט המלך jus regis, quæ diſcriminata ſunt. Verùm nihil omnino diſcriminis inter utrumque intercedet, ſi penſitaverit, *Regem & Regnum* veluti relata ſe mutuò ponere & tollere. Sive enim *jus Regis*, ſive *jus Regni* dicas, ſemper dixeris *jus Regium*. Quare cum Dn. *Calovio Tom.* I. *Bibl. illuſtr. fol.* 749. nullam videmus cauſam, cur non admittamus, jus regium eodem nomine משפט *cap.* VIII indigitatum hic deſignari literis conſignatum. Conſentiunt Hebræi, R. *Levi ben Gerſon:* משפט המלוכה *jus regni h. l. notat cùm poteſtatem, quam Rex habet in populum ſuum, tum pœnam cuilibet, qui rebellaverit adverſus eum, convenientem. Et hanc ipſam literis conſignavit in libro, quem coram Domino, hoc eſt, apud Arcam Domini repoſuit, ut ſemper ibi inveniretur.* R. David Kimchi משפט המלוכה Jus regni illud ipſum ſtatutum & decretum regni eſt, ſuper populum, de quo *cap.* VIII. 11 ſcriptum. De eo dicitur, quod repoſuerit coram Domino h. e. in arcam. *R. Sal. Aben Melech.* Jus regni notat ſtatutum regni.

6. *Eaque*] Nempe quæ in jure regni ſeu regis fuerunt comprehenſa & à *Samuele* recenſita I. *Samuel.* VIII. Non enim erant nudæ conſuetudines vitioſæ, uti quidam volunt, ſed jura inter Regem & populum confirmata. Audito enim jure regio acquieverunt in illo; atque confirmatum fuit hoc jus, uti pluribus oſtendit B. *Oſiander in annot. ad Grot. pag. m.* 535. *edit. Tubing.*

7. *In tabernaculo depoſuit*] Sacer codex legitur coram Domino, quæ verba dupliciter explicari poſſunt. (1) accipiuntur pro omni loco, in quo pecu-

Digitized by Google

Flavius Joſephus [8] eſt: credidit enim comprehenſa illo libro eſſe omnia

peculiaris aliquis effectus divinæ præſentiæ relucet, ut ſtare coram Domino. (2) pro Sanctuario Domini, ita ut eſſe, vel facere vel ponere aliquid coram Domino, ſit idem, atque eſſe, vel facere vel ponere aliquid in Sanctuario. Quo pacto *urna manna* reponi jubetur *coram Domino Exod.* XVI. 33. vid. *Henric. Ainsworth fol.* 61. Et *Num.* XVII. 7. virgæ omnium tribuum ponuntur coram Domino h. e. in tabernaculo Domini. Igitur, *coram Domino* non accipitur hoc loco priori modo, quia non ſignificaretur certus locus in quo lex illa ſervaretur. Sumitur ergo poſteriori modo i. e. in tabernaculo, ut *Joſeph. Dionyſius*, *Hugo Cardinal. Cajetan. Abulenſis* & alii teſtantur: licet enim tabernaculum non fuerit in *Maſphath*, ubi tunc erat Samuel, ſed in urbe Nobe, aut quavis alia civitate, eo *Samuel* duxit legem cuſtodiendam, uti *Abul.* advertit. Et confirmat idem *Abulenſis:* nam, ſi libertatem, quam Romani dederunt *Simoni Machabæo* & filiis ejus, Hebræi deſcripſerunt in tabulis æreis & poſuerunt in titulis in monte Sion. 1. *Machab.* XIV. 26. hoc eſt in templo: & ſi rurſus Hebræi paciſcentes cum *Simone* & ſupremum illi Principatum conferentes, Scripturam iſtam dixerunt ponere in tabulis æreis & ponere eas in peribolo Sanctorum in loco celebri. h. e. in veſtibulo Sanctuarii: Si igitur hujuſmodi leges humanæ non niſi in Sanctuario ſervabantur, illa, quam *Samuel* ab ipſo Deo acceperat, in hoc loco ſervata ſunt. Verum hîc quæritur an non Samuel legem hanc ſcriptam intra arcam Teſtamenti repoſuerit? Extat enim in textu *coram Domino.* Aſt negativè reſpondemus ad hanc objectionem, quia in Arca Teſtamenti aut ſolæ tabulæ legis Moſis ut 2. *Reg.* VIII, 9. exprimitur, aut plurimum præter *illas tabulas urna aurea habens manna* & *virga Aaronis*, ut *Paul.* ad *Hebr.* IX, 4. ſignificare videtur. Quamvis alii ſint, ſtatuentes *prope* ſeu juxta arcam fuiſſe, uti *Druſius*, *Ribera* aliique. Diſtincte ergo ad hanc objectionem reſpondit vir celeberrimus *Herman Witſius in Miſcell. Sacr. pag. m.* 445. 446. qui evolvatur. Confer. B. *Friſchmuth diſſ. Philol. de arca fœder.* Interim tamen miramur, quod *Tertullianus* dixerit *lib.* IV. *contra Marc. c.* 13. *lapides duodecim à Joſua de Jordane electos in arca fœderis conditos fuiſſe*, cum nunquam in Scriptura de his legatur, quod hi lapides reconditi fuerint in arca. Sed recurrimus ad noſtram legem ſcriptam *Samuelis*, de qua dicitur, quod in Tabernaculo repoſita coram Domino, ut tutior ſervaretur. nam cum illa lex contineret, quæ à Rege in populum, & à populo in Regem ſervanda erant, ſi eſſet extra tabernaculum, facile quis poſſet pro arbitrio ſuo prævaricari. Hinc non niſi in ſacerrimo Archivo debuit cuſtodiri. Verum hîc iterum aliquis objicere poſſet; ſi Regi hanc ſecum afferre populoque legere licuit, ſequeretur, quod illa non in tabernaculo cuſtodita fuerit, quia illuc extrahere cuivis non licebat. Verum reſpondemus, legem hanc dupliciter deſcriptam fuiſſe, unam in tabernaculo, alteram in theſauro regio reſervatam, uti ſcriptores probati affirmant. vid. *Lyran. ad h. l.*

8. *Flavius Joſephus*] Carpit Author

 thor

omnia mala, quæ metuenda ab iniquo rege prædixerat Deus populo. Nos contra exiſtimamus, fuiſſe in illo libro eas leges[9], quæ ju-

thor noſter *Flavium Joſephum* quod non recte aſſecutus fuerit hæc quæ de juribus regni ſeu jure regio dicta. Verba *Joſephi lib.* VI *antiq. Jud.* c. V. hæc ſunt: Τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι κακὰ γεγράψας αὐτοῖς ὁ προφήτης ἀνέγνω τοῦ βασιλέως ἀκροωμένου, καὶ τὸ βιβλίον τίθησιν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ σκηνῇ, ταῖς μετέπειτα γενεαῖς μαρτύριον ὧν προείρηκε. i. e. *Propheta Samuel conſcriptis in libro omnibus, quæ illis ſub regia dominatione erant eventura, recitavit ea populo Rege præſente, & librum in tabernaculum Dei repoſuit, ut eſſet apud poſteros prædictionis ſuæ monumentum.* Jam autem ſi verba *Samuelis* ad populum dicta in mentem revocamus, nil aliud concludere poſſemus, quam ut in libro contenta fuiſſent mala, quæ metuenda populo ab iniquo rege, quæ & facta ſub impiis multis probat *Mendoza Comment. in* I. *Samuel. cap.* VIII. Hanc Interpretationem affert D. *Gregor.* ad h. l. *Tyrannorum*, inquit, *jus pro eo Rege ſcribitur, qui abjecto Domino poſtulatur. Crudelis ergo lex regni, ultio eſt, Dominum abjicientis populi: non enim injuſtum erat, ut agros, & vineas perderet, qui regnantem ſuper ſe Dominum ſponte perdebat. Cuncta ergo, quæ contra æquitatem in hoc jure regio continentur, æqua eſſe cernimus, ſi in petendo Rege, quicquid populus deliquerat, conſideramus. Nam, quod magnum onus eſt, ſi filios & filias in Regis opere inviti ponerent, quos à Dei libertate inviti tuliſſent? Et quod inconveniens, ſi fierent ſervi hominum, qui abjiciebant ſuper ſe regnantem Deum? Dum ergo lex regni ſcribitur, perpetuæ memoriæ pœna traditur, qua auda-*

ces puniantur. Hæc ſanè cum Joſephi opinione conveniunt, nam in hoc jure continebantur, quæ non tam erant injuriæ à Regibus inferendæ, quàm pœnæ ab ipſo Deo irrogandæ. Nihilominus idem *Divus Gregorius* in oppoſitam interpretationem & contrariam ſententiam inclinat: *Fortaſſe*, inquit, *jus illud aliud fuit, quam lex iſta, quæ ſcribitur. Hanc Samuel coram Rege ad populum loquitur, ut Rex ſciat, à populo quid exquirat: ſciat populus, quid exhibere ſuis Regibus debeat.* Eodem modo alii Interpretes exponunt, *Interlinearis*, *Lyranus*, *Hugo Cardinal. Dionyſius*, *Brixianus* & *Vatablus*, qui rem clarioribus verbis exprimens, iſtius opinionis manifeſtum ſe demonſtrat aſſertorem atque propugnatorem: Non continebat, inquit, lex illa jura Tyrannidis, ſed jura regni & æquæ adminiſtrationis. Juxta hanc ſententiam, non præcipiebat hæc lex vexare populum, ſed placide gubernare. Probatur, quia aliàs non peccarent Reges vexando populum, cùm ad id divinâ lege cogerentur: & tamen conſtat, illos eas omnes injurias iniquiſſime exercuiſſe, ut patet in *Achabo* vineam alienam auferente & paſſim aliis. Ergò hæc lex non jubebat vexare populum, ſed quæ optima factu erant tàm Regi, quàm populo judicabat.

9. *Eas leges*] Conſentit cum noſtro *Cunæo Abulenſis quæſt.* XXV. aſſerens, fuiſſe peculiarem aliquam legem denuò inſtitutam, ad regnum in rebus civilibus ac militaribus temperandam: nam, ubi novus regiminis ſtatus conſurgit, novæ leges dari debent, uti *Richter. in axiomat. polit.* probat. quibus

jubebant uti juſtitiam atque æquitatem rex coleret, utque rempublicam bene atque ex utilitate civium moderaretur: tum ne ſtupris aut libidinibus principem ageret: poſtremò, uti in magna fortuna modeſtiam retineret, quæ nec ſummis mortalium aſpernanda eſt, & à Deo æſtimatur. Ea res his verbis tradita in Deuteronomio eſt: *conſtitue regem, quem Deus elegerit ex popularibus tuis. Ne alienigenam hominem regem facito, qui non ſit de gente tua. Cum autem fuerit conſtitutus, ne comparet ſibi equos multos queis confiſus reducat populum in Ægyptum. edictum enim vobis eſt, ne amplius eam viam repetatis. Sed nec uxores habeat plurimas, quæ pelliciant animum ejus, neque argenti vel auri immenſa pondera. Poſtquam autem ſederit in ſolio, deſcribat ſibi exemplum legis hujus, ex illo volumine, quod penes ſacerdotes Levitas eſt, habeatque illud ſecum, & legat omni vita ſua, uti diſcat vereri Deum ſuum, ejuſque ſanctiones obſervare, atque ut animus ejus non efferatur ſuperbia, contemnatve cæteros.* Hæc legis verba nec obſcura ſunt, & ſummam continere ejus voluminis videntur, quod maximus vates in ſanctuarium recondidit. Diximus antea, Judæos rempublicam ejuſmodi habuiſſe, quæ in Biblico codice regnum ſacerdotale * appellatur [10].

Ex

* *De quo ſupra, in cap.* VIII. *pag.* 48, *& in lib. Exod. cap.* XIX. *verſ.* 6.

bus utatur, & quibus ordinetur: ergò hæc regia adminiſtratio denuò inſtituta, novam legem requirebat, præter illam, quæ in monte Sinai tradita erat, & quæ ad quemcunque Reipubl. ſtatum pertinebat. LXX pro lege Regni transferunt *Juſtificationes Regis*. Quaſi una eademque ſit lex, qua gubernatur regnum, & qua ſanctificatur Rex. Neque enim ſanctus eſſe poteſt Rex, qui malè adminiſtrat, neque male poteſt adminiſtrari regnum, qui à ſancto adminiſtratur.

10. *Regnum Sacerdotale appellatur*] Vult his verbis *Cunæus* Sacerdotium ſummam poteſtatem exercuiſſe in Reipubl. Hebræorum, quare regnum Sacerdotale appellat, adducitque locum *Exod.* XIX. 6. Vos eritis mihi *regnum Sacerdotale & gens ſancta*, putatque his verbis ſtabilire ſuam opinionem, quod unum idemque ſubjectum Sacerdotio & Regia majeſtate inter Judæos functum ſit. Verùm hic locus tantum probat, Iſraëlitas præ omnibus Deo charos fore. Nam ſi primam originem Reipubl. Hebræorum aſpicimus, nemo negabit, ſtatum Eccleſiaſticum à politico diſtinctum fuiſſe. His etiam verbis utitur *Petrus* I. *Epiſt. cap.* II. *v.* 9. & Eccleſiam intelligit, teſte *Camerone in h. l.* quomodo Deus populum Iſraëlem appellat מלכות כהנים *Regnum Sacerdotum*. Sed quorſum appellatur Regnum Sacerdotum? quod explicandum venit. *Chaldæus Onkelos* vertit *Reges & Sacerdotes*. Itaque Sacerdotium Regale nihil aliud eſt, quam multitudo Regum & Sacerdotum. Sed quo pacto dicuntur, qui ſunt in Eccleſia *Reges & Sacerdotes?* Nempe כהנים h. e. Sacer-

Digitized by Google

Ex quo fit ſanè, ut reges eorum non res modò civicas domi militiæque moderati ſint, ſed religionibus [11] etiam, ſacriſque, & cere-

mo-

cerdotes dicuntur reſpectu Dei, Reges, reſpectu aliorum. Quod ut plenius intelligatur, notandum eſt כהן *miniſtrum* ſignificare, qui Regi proximus eſt & כהנה præcipua dignitas eſt. Quia igitur Deus conſecraverat populum Hebræum cultui ſuo; hinc erat, ut Eccleſia Sacerdotium vocetur & fideles Sacerdotes. Et quia omnia ſubjecit; etiam vitam, etiam mortem pedibus populi ſui, & voluit populum ſuum dominari in hoſtes ſuos, hinc fit, ut Eccleſia vocetur Regale Sacerdotium & fideles dicantur *Reges*. Non autem ut *Cunæus* noſter vult, uti ex ſequentibus patebit. Hinc *Juſtinus lib.* XXXVI *Hiſt. C.* II. §. 16 errore manifeſto ſcribit: *Poſt Moſen etiam filius ejus Arvas Sacerdos ſacris Ægyptiis, mox Rex creatus.* Duos Moſes habuit filios, quorum neuter *Arvas*, ſed alter *Gerſon*, alter *Elieſer* dictus eſt *Exod.* II, 21, 22, quorum neuter *Sacerdos* aut *Rex* fuit, ſed inter vulgares Levitas numerati ſunt I. *Chron.* XXIV, 14. ne quidem inter Sacerdotes, cum tamen ex familia fuerint *Cahat*, non propterea, quod ex matre *Æthiopiſſa* nati, ſed ob cauſas nobis incognitas Levitis annumerati ſint, quod contra *Nibuſium* in *orat. inaugural. de Pontificat. Moſis* propugnat B. *Friſchmuth*. Sed mittimus hæc, quia non eſt inſtituti noſtri, & ad *Cunæum* noſtrum nos conferimus, negantes, quod *regnum Sacerdotale* Reſpubl. Judæorum fuerit. Licet enim ipſe Deus in lege honori Sacerdotum proſpexerit, quod uberius docet *Spencerus l.* I. *de legib. Hebr. Ritual. cap.* VII. *ſect.* III. *pag.* 128. id tamen falſum, quando cum Autore noſtro omnem poteſtatem politicam tribuit Sacerdotio ſeu ſummo Sacerdoti, quam ante Reges, Judices in populo Dei ad *Samuelem* uſque habuere, ut mirum ſit, eundem etiam cum Gentilibus erraſſe errorem *Thomam Hobbeſium lib. de civit. Chriſt. c.* XL. *affirmando à Moſe, conditore Reipubl. Iſraëliticæ longe prudentiſſimo, ad Reges uſque, ſummam poteſtatem fuiſſe penes ſummos Sacerdotes.* vid. celeb. *Joh. Franc. Buddeus de Principatu Abimelechi edit. Jen.* 1693, *c.* IV. §. 14. Volunt quidem *Pontificii* ut authoritatem & jus defendant papale affirmare, quod *Moſes* Pontifex ſummus fuerit ante *Aaronem;* verum Epiſtola ad Hebræos non *Moſen*, ſed *Aaronem* & *Chriſtum* Sacerdotes ſummos invicem confert; nec *Moſes* in Scriptura S. Sacerdos vocatur, ſed Dux populi, qui Magiſtratum politicum geſſit. conf. *Glaſſ. Phil. Sacr. pag. m.* 1491. *Pfeiffer. dub. vexat. cent.* 3. *Loc.* 77. *pag.* 621. *Joh. Friſchm. Orat. inaugur. de Pontificat. Moſ. Jen.* 1649. *Andr. Sennert. diſſ. Philol. de* כהנים *Hebræor. ad Pſalm.* 99. 6. §. 6. & *plur. Rever. Henric. Muhle in diſſert. de Meſſia ſedente ad dextram ſub præſidio Clodii. Giſſ.* 1687. *p.* 41. Neque *Aaron* unquam Rex fuit, aut magiſtratus politici munere functus eſt, multo minus poſt Moſen, qui ſex menſibus Aaroni ſuperſtes fuit. *Num.* XX, 23. Ex his & aliis conſtat, erraſſe *Cunæum* ſtatuentem Rempublicam Judaicam fuiſſe *Regnum Sacerdotale*.

II. *Sed religionibus*] Quod iterum falſum eſt. Nam à tempore *Moſis* ad

Haſſa-

Digitized by Google

moniis præfuerint: erant enim perſonæ ἱερωμέναι *, quibus numinis juſſus, & vatis vox, autoritatem, decus, atque imperium dabat. Quam-

* Id eſt, *ſacratæ.*

Haſſamonæos uſque, Regnum & Sacerdotium inter Judæos fuiſſe diſtincta, docet catalogus ſummorum Pontificum inter Judæos, quem exhibent *Joſeph. lib.* XX. *Antiq. Judaic. c. ult. Nicephor. Calliſt. lib.* II. *Hiſt. Eccl. cap.* IV. *Carol. Sigon. de Republ. Hebr. lib.* V. *cap.* II. *Bertram. de Republ. Hebr. c.* XV. *Frantzius in Schol. Sacrif. diſpoſ.* VIII. §. 80 *ſeqq. Joſeph. de Voiſin in obſervat. ad Raym. Mart. Pugion. fidei ad proëm. f. m.* 15 *ſeq.* aliique præſertim *Selden. de ſucceſſ. in Pontific. Hebr. edit. Francof. ad Oderam* 1673. *Carol. Sigon. l. c. c.* VII. *cap.* I. ſeq. *Leuſden Philol. Mixt. diſſ.* 24. *pag.* 158 *ſeq.* quanquam interdum judices è tribu Levi fuerint; *Reges* verò (excepto Saule) è tribu Juda, & cum aliquando *Saul* Rex ſacrificando Sacerdotis munus ſibi vindicaſſet, graviſſimis verbis *Samuel* in illum invectus eſt. I. *Samuel.* XIII. 9. & *Uſias* Rex cum ſuffitum incendendo Summi Sacerdotis partes ſibi arrogare vellet, non à Sacerdotibus modò acriter reprehenſus, ſed & lepra à Deo punitus eſt 2 *Chron.* XXVI, 16. Verius *Diodorus Siculus lib.* 40. *Bibliothec. Hiſt. pag. m.* 1191. de Sacerdotibus Hebræorum ſcripſit, quod penes ipſos cultus divini ratio & adminiſtratio fuerit, quod in litibus etiam cognoverint, oſtendit celeberr. *Vitringa in Synagog. veter. & nov.* cum limitatione. In eo tamen errat *Diodorus Siculus*, dum omnem poteſtatem politicam ſummo Hebræorum Sacerdoti (qualem hodie Pontifex Romanus ſibi arrogat) tribuit, id enim per accidens tantum in perſona *Eli* contigit, ut idem judex (non Rex) ſummuſque Sacerdos, adeoque duplici, ſacra ſcil. & civili poteſtate inſtructus fuerit. Judicarunt autem *Gentiles* de Regibus Hebræorum ex more gentis tempore *Haſſamonæorum*, ultimis fere temporibus, contra voluntatem Dei, quorum *Jonathas* & *Simon* filii *Matathiæ* ex tribu *Levi* è familia Haſſamonæorum (de qua denominatione videndus *Hottinger. in Theſaur. Philolog. l.* II. *c.* II. *ſect.* I. *pag. m.* 523) primi Sacerdotium & Principatum conjunxerunt I. *Machab.* IX. 28. *ſeq. c.* X. 20, 21 *c.* XIII, 7. 36, 42. tandem *Ariſtobulus* filius *Johannis Hyrcani*, nepos *Simonis*, ſumpta corona, primus inter Judæos Rex & Sacerdos Summus extitit. *Joſeph. l.* XIII. *Antiquit. Judaic. c.* XVIII. & *l.* I de *Bell. Jud. c.* II. *Egeſipp. lib.* I. *de excid. Hieroſ. c.* II. inaudito huc uſque inter Judæos exemplo. Inter *Gentes* autem *Rex* & *Sacerdotio* fungi ſolebat, vid. Joh. Doughtæi Analect. Sacr. excurſ. 116. *pag. m.* 198. *edit. Amſtel.* Don *Filip. Picinell. de i lumi riſleſſ. edit. Milan.* 1667. *fol. m.* 22. *part.* I. Doct. *Anton. van Dale diſſert. de antiquit. diſſ.* II. *pag. m.* 200 *ſeqq. edit. Amſtel.* 1702. *David* quidem Propheta & Rex, non Sacerdos, *Jeremias* Sacerdos & Propheta, non verò Rex erat; *Melchiſedech* quidem Rex Salem & ſimul Sacerdos altiſſimi fuit *Gen.* XIV. 18. verum ille non ex poſteris Abrahami, ſed

Digitized by Google

Quamquam profectò, quemadmodum præfectura ſacrorum, ſumma que poteſtas, & judicium ad illos pertinuit; ita miniſterium curationemque earum rerum Levitæ, hoc eſt, pontifex, ſacerdoteſque atque adjutores eorum, ſuo jure, ſibi vendicaverunt. Id enim illorum erat, victimas cædere, expiationes facere, leges divinas coram populo recitare, item alia munia in templo obire. Præclarè annotatum à Talmudicis eſt, quantò major omnibus & prophetis & pontificibus rex fuerit. Nos id obiter ex Maimonide referemus, cujus hæc verba ſunt *, מצוה על הכהן גדול לכבד את המלך ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא לו: ולא יעמוד המלך לפניו אלא כשישאל לו במשפט האורים: אפילו נביא עומד לפני המלך משתחוה ארצה שנאי הנה נתן הנביא ויבוא לפני המלך וישתחו למלך על אפיו ארצה: Ea ſententiam fermè habent ejuſmodi: *Sancitum*

* *In Halacha Melachim*, c. II.

ſed ipſi σύγχρονος erat, *Hebr.* VII. 6. Errat itaque *Strabo lib.* XVI. *Geograph. ſ. m.* 762 affirmans Alexandrum patrem *Hyrcani* & *Ariſtobuli* primum Sacerdotio regnum junxiſſe, nam teſte *Joſepho Ariſtobulus* hujus Alexandri frater natu maximus extiterat; verius ſcripſit *Tacitus*, dum non à *Moſis* temporibus, ſed poſterioribus ſeculis conjunctionem imperii regii cum Pontificatu arceſſit *lib.* V. *Hiſtor.* c. VIII. conf. *Dio Caſſ. lib.* 37 *Hiſt. Rom. pag. m.* 37. Seductus forſitan *Cunaeus* noſter fuit exinde, quod Sacerdotes cum Principibus & Regibus quandoque confundantur ob ambiguitatem vocis כֹּהֵן quæ non præciſe Sacerdotem, ſed miniſtrum quemvis honoratiorem, ſive politicus is ſit, ſive Eccleſiaſticus notat, uti paulo ante oſtendimus. Sic *Geneſ.* XLI. 45. ubi *Potiphar Joſephi* ſocer & *Exod.* II. 16. c. III. 1. ubi *Jethro* Moſis ſocer dicitur כֹּהֵן quod per Principem æquè ac *Sacerdotem* reddi poteſt, præcipue tamen de miniſtris Eccleſiæ, qui rebus ſacris & cultui divino vacant, uſurpatur; conf. *Pfeiffer. Dub. vexat. Cent.* III. *Loc.* 77. *pag.* 621. *Hulſii Theolog. Judaic. l.* 1. *part.* 1. *pag.* 109. celeb. *Braun. l.* II *de veſtit. Sacerd. Hebr. cap.* XXIV, §. 9. *pag. m.* 833 *ſeq.* Ex *Edward Pocock. Comment. in Joël. edit. Lipſ.* 1695 ad *cap.* I. 9. *pag. m.* 41. Exemplum manifeſtum occurrit 2. *Sam.* VIII, 18. ubi filii *David* dicuntur כֹּהֲנִים B. *Luther. waren Prieſter* minus commodè, erant enim ex tribu Juda, cui Moſes nihil de Sacerdotio promiſit. *Hebr.* VII. 14. nemini autem præter illos qui ex tribu Levi nati fas erat, Sacerdotio fungi. Itaque per כהנים primarii ſeu principes ad manum Regis intelligendi, i. e. regis præcipui miniſtri aulici: conf. *Eduard Leigh. Critic. S. part.* I. *Druſ. l.* VI. *obſerv. c.* 14. *Huet. demonſtr. Euangel. propoſ.* IV. *de libr. Daniel.* D. *Henric. Mühle diſſert. Philol. Sect.* II. *pag. m.* 42. *edit. Giſſ.*

Digitized by Google

citum fuit, uti pontifex maximus regem veneraretur, & locum illi ſuum ad ſedendum cederet, atque ipſe ſtaret, ſi quando veniret ad eum rex. At è contra, rex non ſtat præſente pontifice, niſi cum conſulit ſolenni ritu oraculum Vrim. Præterea tanta regis dignitas eſt, uti vel ipſe vates, quoties ei adeſt, in terram humiliter ſe ſummittat: quippe ſcriptum eſt, Nathanem prophetam veniſſe coram rege, & ſpecie honoris prono ore procubuiſſe in humum. Quid quod ipſe David, quem pridem antea vates regem fecerat, adeò veritus non eſt ſummi pontificis decus uſurpare, uti ſacrum ejus amiculum, quod Ephod appellant, induerit ſibi, ac mox quæſiverit ex numine, an auſpicatò educturus copias in hoſtem eſſet? Locus ille illuſtris extat in commentariis Samuëlis, quem omninò perverterunt nuperi interpretes, viri hercle eruditiſſimi, ſed qui hîc dormitaviſſe, aut egiſſe aliud videntur. Judices ego eos omnes fero, qui vel leviter has literas attigerunt. Ecce illa verba † ויגש אביתר את האפוד אל דוד ſic reddita ab illis ſunt, *applicavit ſibi Ebiathar amiculum Davidis causâ:* cum planè illud ſignificetur, quod nos diximus, Davidem, acceptâ Ebiatharis ſacra veſte, oraculum conſuluiſſe [12]. Sed referamus porrò, quæ ex Rabbinorum ſcriptis ſub-

† *In lib.* 1. *Sam.* xxx. ℣. 7.

12. *Oraculum conſuluiſſe*] In præcedentibus ſatis prolixe agit *Cunæus* noſter de Regibus, quod & ipſis licuerit induere Ephod & oraculum conſulere, cum tamen id muneris ad ſolos Pontifices pertinuerit, & quidem ſummum. Nam is ſolus ſacro veſtitu ornatus erat, & præter illum nullus, ut ſi forte aliquis ex vulgô eô uti voluiſſet, magnum piaculum commiſiſſet. Sane quotquot extant exempla conſulti Oraculi per *Urim* & *Thummim*, illa omnia nos docent oracula ſemper fuiſſe conſulta per ſummum Pontificem, ut videre eſt *Num.* XXVII. 21. ubi legimus *Joſuam ſtetiſſe coram Eleazare Sacerdote*, qui oraculum conſuleret. vid. *Henric. Ainsworth. comment. in h. l. fol. m.* 175. & 1. *Samuel.* XXX, 7. ubi ipſe David conſuluit per *Abjatharem* ſummum Pontificem. Errant igitur ii, qui contendunt reliquos Sacerdotes, præſertim Reges idem jus habuiſſe, quod habuit Summus Pontifex. Doctiſſimus quidem *Spencerus* utrumque probare conatur in ſuo tract. de *Urim* & *Thummim cap.* VI. *ſect.* II. apud totam Pontificum turbam jus fuiſſe nonnunquam Oraculum conſulendi; verum argumenta Spenceri à viris celeberrimis diu refutata ſunt. Nobis jam res eſt cum *Cunæo* noſtro, qui affirmat, Reges jus habuiſſe *Ephod* & *Urim* veſtiendi & per ea Summum Numen interrogandi. Et quidem ſuæ opinioni firmandæ adfert verba quæ extant 1. *Sam.* XXX, 7. אביתר את האפוד אל דוד ויגש quæ vult ita verti: *Et induit Abjathar Ephodo Davidem.* Adeoque *Davidem per Urim* Deum conſuluiſſe contendit. Huic argumento alia addidit

Digitized by Google

ſacerdotibus autem illud adjungit, qui [18] משוח מלחמה ab ipſis di-
ctus

duæ perſonæ illo tempore ungebantur Kings and Prieſts & in duabus perſonis præfigurabatur futurus unus Rex & Sacerdos, utroque munere unus Chriſtus, & ideò Chriſtus à Chriſmate i. e. *unctione*. and ſo both *Ruffinus* and *Cyprian* were of the ſame mind. And to theſe we may add, that *Petrus Cunæus*, ſpeaking of this annointing, ſaith, *hoc regibus Pontificibuſque maximis proprium fuiſſe Talmudici tradunt*. Denique concludit: And ſurely, as they do not abſolutely deny but the Prophets might be annointed, ſo do not i abſolutely deny but theſe reaſons may be true, to prove that the Prophets were not annointed. Hæ ſunt rationes, quas adducunt Scriptores, qui unctionem Prophetis negant. Interim tamen videtur hic Anglicus Scriptor his dictis non calculum album adjicere, cum paulo poſt in hæc prorumpat verba: *yet i am inclined with S. Clemens, Euſebius and others, to thinke, that theſe three ſorts of men were annointed with material oyle.* i. e. attamen opinio mea eſt S. Clementi & Euſebio aſſenſum præbere & affirmare, quod tria genera hominum oleo materiali uncta fuerint, ſcil. *Sacerdotes. Exod.* XXIX. 7. (2) *Reges, ut Saul & David.* I. *Sam.* X. I. (3) *Prophetæ.* I. *Reg.* XIX, 16. quia hæ tres perſonæ exterius unctæ referebant unctionem Chriſti internam ad *Sacerdotem, Regem & Prophetam.* Hanc ſententiam acriter defendit *Maeſtro Fray Facundo de Torres Abad del Monaſterio de San Benito & Real de Sabagun in Philoſophia Moral de Ecleſiaſticos edit. Barcelonenſ.* 1621. *fol. m.* 42, 43. cujus verba Hiſpanica huc adſcribere non pigebit. *Uncion tan perfeta que todas las de los Reyes, Sacerdotes y Prophetas antiguos fueron ſombra y figura della. Ungir a alguno no es otra coſa que conſagrarle y ſantificarle para & ſeruicio de Dios: aſſi ſe collige* de Euſebio lib. IV. de præpar. Euangel. *y otros. Tres generos de perſonas acoſtumbra ron a ungir los antiguos: ungieron los Sacerdotes, ungieron tambien los Reyes: Samuel ungio a Saul, y fueron ungidos David y Salomon: y veeſe propria mente eſta ceremonia en el libro de los Iuezes, donde ſe dize: Iviſſe ligna, ut ungerent ſuper ſe Regem, que aun en elecion tan metaphorica ſe aprovechò del nombre de unction. Ultima mente fueron tambien ungidos los Prophetas, como conſta claramante del lib.* III. *de los Reyes. Eſtas unciones aſſi materiales y exteriores eran unas ſagradas ceremonias, con que ſe conſagraua alguno, ó por Sacerdote de Dios, ò por Rey de ſu pueblo, ò por Propheta y predicador ſuyo, y todas ellas fueron figura de la ſantidad, de conſegracion interior y eſpiritual, que ſe bavia de allar en Chriſto, aſſi en el ſer Sacerdote, como en ſer Rey, Propheta y predicador.* Ex quibus & aliis ſatis conſtat, unctionem non ſolis Regibus & Pontificibus ſed etiam Prophetis communem & propriam fuiſſe; Reſpiciebat enim Chriſtum, cui hæc tria officia, Sacerdotale, Regium & Propheticum conveniebant, uti ex Theologorum Scriptis & Scriptura Sacra patet; quare neceſſum fuiſſet, ut etiam *Cunæus* noſter Prophetas addiſſet, quos planè omiſit,

18. משוח מלחמה] Hic erat Sacerdos

dos

ctus eſt propterea quòd auſpiciorum cauſâ ungebatur, ut proſperè res bellica ſuccederet. Ea unctio celſitudinem quandam divinam 19 regi-

dos caſtrenſis, Feld-Prediger quem משוח מלחמה unctum belli vocabant. De hoc agit Cl. *Schickardus cap.* I. *Theor.* IV. *pag. m.* 77. edit. Lipſ. in ſuo משפט המלך his verbis: Et quoniam huic oleo virtutem ſanctificandi tribuit Scriptura, ideo etiam extraordinarie illos ungebant, quos Reſpubl. in ſubitaneo periculo Duces belli requirebat, ut hoc ſignaculo ad fortitudinem animarentur, unde *Maimonidi Kel.* I, II. משוחי מלחמה uncti caſtrenſes appellantur. *Et cap.* V. *Theor.* XVIII. *pag. m.* 369, 370. ex *Maimon. Hal. Melach. init. c.* VII. hæc recenſet: *Ordinant Sacerdotem, qui loquatur ad populum tempore belli eumque ungunt oleo ſacro & hunc appellunt* משוח *Meſuach unctum.* Hujus mentio fit *cap.* VIII. *Miſchn. Sotæ pag. m.* 839. ex edit. *celeberrimi Wagenſeilii* ab initio: משוח מלחמה *Sacerdos ad bellum unctus.* Ad quæ verba notat ex *Codice MS. Ez. Hechajim, Hilchot. Melach. Umilchamotav. c.* II. *& in Smag* quoque *fol.* 192. *col.* IV. *Imperatum nobis eſt, conſtituere Sacerdotem aliquem, qui in bellum ituros alloquatur* ומושחין אותו בשמן המשחה ונקרא משוח מלחמה *atque hic oleo ſacro-ſancto inungitur, vocaturque Unctus bello.* Erat hujus uſus, tam in bello arbitrariò, quam juſſo à Deo uti ex *Maimonid. Hilchot. c.* VII. §. I. recenſet Anglus *Henric. Ainsworth. Comment. in Deut. cap.* XX. *fol. m.* 80. *edit. Londin.* Hic tantum minor, quoad dignitatem, erat ſummo Sacerdoti, ut affirmat autor libri *Schilte Haggibborim fol.* 35. *col.* 4. *Iſte verò Unctus ſcil. belli vel bello anteibat Vicarium Summi Pontificis, ob unctionis reverentiam, nam Vicarii nulla ad id munus ſacro oleo inauguratio.* Hoc tamen diſcrimen obſervabatur inter ſummum Pontificem & Unctum bello, ut prioris filii ſuccederent parenti, poſterioris autem non ſuccedebant in locum teſte *Maimonid. in Cele Hammikdaſch cap.* IV. *ſect.* 21. ſed inſtar gregariorum Sacerdotum erant. Ille ipſe etiam, quando miniſtrabat in Sanctuario, quatuor tantum veſtibus indutus, ut alii, miniſtrabat. conf. *Henric. Ainsworth. c. l.* ſed cum *in lib.* II. *cap.* XX. hujus quoque mentio fit, cætera ad illum locum reſervabimus.

19. *Celſitudinem divinam*] Cur Reges uncti fuerint author noſter hanc reddit rationem, quia unctio illa celſitudinem & majeſtatem addidit, ut proinde ſacram quodammodo dignitatem obtinerent, ut D. *Auguſtin.* & *Iſidor. lib.* II. *de offic.* teſtantur. Convenit cum his fere R. *Iſaac Abarbanel. Comment. in* I. *Reg.* I. qui duplicem uſum unctioni tribuit. *Unus erat,* inquit, *ut eſſet ſignum divinæ electionis. Propterea enim, ut res aliqua, aut perſona, quam eligeret Deus, diſtingueretur ab aliis rebus, & à fratribus ſuis, conveniens erat, ut fieret in ea quadam actio, qua diſtingueretur, & ea ipſa documento erat, electam eſſe. Atque idcircò ungebatur, ut illa unctio eſſet ſignum & indicium diſtinctionis ad exaltandum eam. Sic ergo & Regem, cujus electio juxta os Dei erat, decebat ungi, ut ſciremus eſſe eum electum: ideò inquam ungebatur. Alter finis erat, ut diſponeretur illud unctum ad accipiendum*

regibus, majeſtatemque addidit, ſacroſancti in terris ut eſſent, & commercia cum numine haberent. Sanè, quod interdum illi eâ tempeſtate ceremonias, religioneſque conſtituerunt, aut reſtaurarunt, nequaquam illud ex hac re factum eſt, quia vates fuerunt: perperam id exiſtimatum à quibuſdam eſt, neque probari hercle poteſt. Etenim, ſi Davidem unum, & fortaſſe etiam Saulem, exceperis, cæterorum nemo quiſquam divino afflatu futura prædixit. Sed omninò Salomo, & Joſaphatus, Ezechiaſque, & Joſias, atque alii jus & poteſtatem in res divinas exercuerunt, quia vis ſacri unguenti [20] per-

influxum divinum, & per hanc ipſam unctionem propius ei adeſſet providentia cœleſtis. Annon enim vides, quod, ut in Miſchna dicunt, ſuper Pontifice maximo interrogante per Urim & Thummim, præſentia divina requieverit, locutuſque ille ſit per Spiritum Sanctum? Id quod ſimiliter in Regibus quoque videmus. Nam ſuper Saulem, ut primum unctus eſſet, irruit Spiritus Dei & prophetavit & converſus eſt in virum alium, idque unctionis cauſa. Sic & de Davide dicitur (1 Sam. XVI, 13.) *& unxit eum in medio fratrum ejus, & irruit Spiritus Domini in Davidem ab illo die & deinceps.*

20. *Vis ſacri unguenti*] Hîc author noſter expreſſis verbis ſtatuit, & Reges oleo ſacro unctos fuiſſe, id quod *Becanus Tom.* III. *opuſcul.* VII. *cap.* VII. *quæſt.* IV. ſex argumentis impugnare conatur, aſſerens, *Pontifices* ſolùm unctos eſſe oleo ſacro & aromatico; Reges verò oleo ſimplici ac communi; Aſt quid Jeſuita intendat, facile ſubolere licet, ſcil. ut Pontifices Regibus præferat. *Serarius* & oleo ſacro & vulgari Reges ungi potuiſſe ait. Verum Clar. *Schickard.* in ſuo משפט המלך *pag. m.* 78. *edit. Lipſ.* aſſerit ex Rabbinorum aſſertis ſcil. *Maimonide*, *Reges familiæ David oleo ſancto; reges autem Iſraëlis unguento balſamo unctos fuiſſe*; cui adſtipulatur *Schindlerus in Lexic.* in radic. פכרו & פך qui exiſtimat, *Saulem* balſamo tantum fuiſſe unctum. Conf. *Joh. Henric. Otho in Lexic. Rabbino-Philolog. pag.* 670. *edit. Genev. Genebrar. in Pſalm.* LXXXVIII. ex doctrina Cabaliſtarum tradit quoque duplex fuiſſe oleum: unum à Samuele confectum & conſecratum, quo unxerit Regem *Saulem*; alterum à Moſe, quo Sacerdotes tantum ungerentur. Addit verò, diſpenſatum fuiſſe à Deo, ut *David* & cæteri Reges de familia David, illo oleo per Moſen conſecrato ungerentur, in gratiam Chriſti de illa ſtirpe naſcituri. Sunt qui dicunt, quod Reges oleo ſacro non fuerint uncti ex hoc fundamento, quia Rex & Sacerdos diverſas juriſdictiones haberent, & unius eſſet ſacra, alterius profana. A diverſitate juriſdictionis ita inferunt, quod illi, quorum juriſdictio ſit ſacra, oleo ſacro, quorum autem juriſdictio profana, oleo profano ſint ungendi. Verum quod attinet Cl. Schickardi ex Rabbinis deducta opinio, eò minus placet, quòd firmum in ſacris literis non habeat fundamentum, & putamus ſine diſcrimine Reges oleo ſacro unctos fuiſſe; omnes enim ungebantur, non ſolùm fideles, ut

perváſerat ad eos. Hoc unguentum conficere Moſes juſſus eſt, ex illis aromatum generibus [21], quæ Maimonides deſcribit in Halacha Cele Hammikdaſch in capite primo. Ajunt autem Talmudici, adhibitum illud initiationi, conſecrationique fuiſſe uſque ad tempora Joſiæ [22], qui illud in templo recondidit ſub humum in loco abdito ſecre-

ut *David*, ſed etiam infideles ut *Jehu*, uti *Lyra*, *Abulenſ.* & *Genebr.* teſtantur. Et ratio eſſe poteſt duplex. *Una*, quia, licet Reges improbiſſimi eſſent, tamen ad aliqua Dei obſequia creabantur, quæ ab illis ſine unctione ſacra exerceri non congruebat. Altera, quia, licet perſona Regis profana eſſet, tamen dignitas erat ſacra: unde etiam Reges propter improbos mores contemnendi, tamen propter ſacram dignitatem venerandi erant. Ad alterum putamus diſpenſationem ſupervacaneam eſſe, nam ſi credimus *Iſidor. lib.* II. *de Eccleſ. offic.* omnes Reges oleo ſancto ac de tabernaculo ungebantur; unde *Abulenſ.* & *Lyra* in *Exod.* & alii tradunt, eodem oleo Reges & Pontifices inaugurari ſolitos, ut utrique ad parem ſanctitatem eniterentur. Vid. *Mendoz. Comment. in* I. *Samuel Tom.* III. *fol. m.* 62. Stat ergo firmo talo, omnes ſacro oleo unctos fuiſſe. Unde *Tertullian.* lib. contra Judæos *cap.* XIII. cum de ſacro oleo loqueretur, chriſma legale appellat, haut dubiè à Regibus ungendis. Et paulo poſt aſſerit, in templo fuiſſe cornu olei, de quo Reges ungebantur: in templo autem non niſi ſacrum oleum ſervabatur. At vero D. *Auguſtin. lib.* II. contra literas *Petiliani Donatiſtæ c.* XLVII. *&* XLVIII. *in* VII. *To.* late probat, *Saulem* habuiſſe unctionis ſanctitatem: & clarius *Sulpitius Sever. lib.* I. *Hiſtor. Sacr.* Saul, *inquit*, ſacerdotali prius à Samuele unguento perfuſus, conſtitutus eſt Rex. Ergò & hic ſacro oleo unctus fuit. Accedit D. *Cyprian. lib. de oper. cardinal.* Chriſti titulo, de *unctione chriſmatis*, ubi *de ſacro oleo* locutus, *Hoc oleo*, inquit, antiquitus Sacerdotes ſacrabantur & Reges. Confer. *Johan. Lorini Comment. in lib. Pſalm. Tom.* II. *fol. m.* 844. *in Pſalm.* LXXXVIII. ℣. 21. qui eandem fovet opinionem.

21. *Ex illis aromatum generibus*] De oleo unctionis integrum tractatum ex Hebræorum antiquitate cum biblica, tum Talmudica edidit *D. Balthaſar Scheid. Profeſſ. quondam Argentorat. Anno* 1665, qui vice commentarii eſſe poteſt in hac materia. Similiter de oleo Unctionis diſputationem *Jenæ* habuit Cl. *Waymar*, qui omnes partes bene enucleavit. Confer *Joh. Henric. Urſin. lib.* III. *hort. aromat. c.* V. *pag.* 212. *ſeqq.* Merentur etiam ut evolvantur eruditiſſimæ annotat. B. *D. Carpzovii ad Schickardi* משפט המלך *cap.* I. *Theor.* IV. *pag. m.* 64, 65. qui ex profeſſo de his aromatum ſpeciebus egit. Vid. *differt. Cl. Ern. Chriſtian. Boldich. de Pontifice Maximo Hebr. cap.* III. *edit. Jenenſ. Henricus Ainsworth. Comment. in Exod. cap.* XXX. ℣. 23. *ſeq. fol. m.* 129. *edit. Londin.*

22. *Ad tempora Joſiæ*] Plurimi Doctorum figmenta & traditiones Hebræorum ſequentes ſtatuunt, unguentum ſeu oleum ſacrum *Joſiam* abſcondiſſe, vid. Cl. *Schickardi* משפט המלך

 pag.

ſecretoque, quem diu ante ſumma cura rex Salomo paraverat [23], cum ex vatum reſponſis didiciſſet futurum olim uti templum ab Aſſyriis ſolo æquaretur. In eodem ſpecu Talmudici arcam quoque icti fœderis teſtem, & Aronis baculum, tum lapides Vrim & Tummim cum reſiduo Mannæ poſuiſſe Joſiam [24] tradunt, eorumque omnium nihil

pag. m. 69, 70. Ita Cl. *Ern. Chriſtian. Boldich.* in *diſſert. de Pontific. Maxim. Jenæ habita*, *cap.* III. §. 2. diſſerit: Oleum enim ſacrum abſconditum eſt juxta ipſos (Rabbinos) à *Joſia* in templo ſub humum in loco abdito ſecretoque, quem diu ante ſumma cura Rex Salomo paraverat, ex vatum reſponſis de excidio templi certior factus. Sed quis vidit, quod *Joſias* abſconderit, cum & ipſi Rabbini diſcordes ſint, quis abſconderit? Quidam Jeremiam; quidam Joſiam ſtatuunt, & quis unquam aliquid certi in re dubia ſtatuet? Falſum & figmentum tantum Rabbinorum eſt, uti fuſe demonſtravit *B. Carpzov.* in diſſert. ſub præſidio *B. Sebaſtian. Schmidii*, *Quonam arca fœderis pervenerit? edit. Jenenſ.* 1676.

23. *Rex Salomo paraverat*] Fingunt iterum Rabbini ſibi ſpeluncam quam Salomo Rex feciſſe dicitur, eum in finem, ut arca cum ſuis rebus abſconderetur. Audiamus R. *Abarbanel* fuſè diſſerentem: *Sapientes noſtri*, inquit, *b. m. tradiderunt*, *Salomonem Regem*, *cum ædificaret templum*, *feciſſe ſtructuram ſub pavimento*, *ut illic abſconderetur arca*, (*quod ipſi conſtaret & perſpectum eſſet*, *domum illam aliquando vaſtatum iri*) *idque in locis occultiſſimis & profundiſſimis*, *lapideque ſuper impoſito texiſſe. Joſiam autem illic repoſuiſſe eam*, *unà cum omnibus*, *quæ in ea erant.* Hæc *Abarbanel*, cui oppido contradicimus, quod de ſpelunca abdita minus convenienter ſtatuat. Fundamento plane lubrico innituntur: ſiquidem ad eam rem ſolum *Joſiæ* ad Levitas mandatum producunt Rabbini 2 *Chron.* XXXV, 3. *Ponite arcam ſanctitatis in domo*, *quam ædificavit Salomo.* Hinc Logica ſua Judaica deducunt, *Joſiam* Levitis dediſſe in mandatis, ut arcam & oleum unctionis ad ſpecus profundas detruderent. At longe alius verborum ſenſus eſt. Jubet enim Arcam quæ ab impiis Regibus atque Idololatris è loco fixo in alium fortaſſis Templi locum mota fuerat, reſtituendam in domum, quam ipſi *Salomo* confecerat, nempe locum ſuum, uti prolixe B. *Carpzovius* cit. diſſert. diſſerit. Nec illud huc quadrat, quod habetur 1 *Reg.* VI, 19. quo tamen firmiſſime nititur Rabbi: *Et adytum in medio domus intrinſecus paravit*, ad ponendum illuc Arcam fœderis, q. d. intrinſecus, in ipſo nempe Adyto, quod in medio domus erat, & in quod ſemel ingrediebatur Summus Pontifex, decenter omnia diſpoſuit, ne quid deſit, quando arca in illud inferenda eſſet.

24. *Poſuiſſe Joſiam*] Aſſerit ex Talmudiſtarum traditionibus, quod omnia quæ in Arca fuerint à *Joſia* abſcondita fuerint nec quicquam de his in templo ſecundo reliquum fuiſſe. Verum hîc ſe opponit R. *Aſarias Edomæus* in libro מאור עינים *part.* III. *c.* LI. aſſerens, Arcam primis annis adhuc in Templo ſecundo fuiſſe. Anſam ipſi

nihil quidquam Judæis reſtitutum eſſe, cum reverſi Babylone in patrias ſedes templum ſecundum extruerent. Quare ex illa tempeſtate regibus, pontificibuſque haud fuit ex initiationum myſteriis eadem majeſtas. Sed nec ceremoniis pleriſque ac ſacris tam præſens adfuit numen [25], ut ante ſolebat. Jactant illa vulgò Judæi, quæ in libro Juchaſin refert Rabbi Zacuth: אש על המזבח רובץ ככלב כי בטל כחו שחסרו חמשה דברים בבית שני ובבית ראשון היה כאריה: *Ignis ſuper altare cubabat, tanquam canis, quia vis ejus extincta erat, poſtquam quinque res defecere in poſteriore templo. At in priore erat ignis iſte velut leo.* Enimverò ait eruditiſſimus ſcriptor, illa quinque defeciſſe,

ipſi dederat dictum Prophetæ *Hagg. cap.* II, 10. *Major erit gloria domus hujus poſterioris.* Poſt varia hanc ſibi quæſtionem movet & objectionem de V. rebus, quæ dicuntur defuiſſe in templo ſecundo, quas l. h. recenſet *Cunæus*, veſtigia Hebræorum premens, quem ſequuntur plures alii Doctores tàm Hebræi, quàm alii, ob omiſſam literam ה in vocabulo ואכבר, quod alias legitur cum ה paragogico ואכבדה. Hinc concludunt quinque in Templo ſecundo defuiſſe. vid. *Maſſech Joma. Gemar. c.* I. En *Iſrael part.* I. *fol.* 158. *col.* 4. *Abarbanel Comment. ad Hagg. fol.* 277. *col.* 4. *Joſeph. Ben Gorion fol.* 278. *col.* I. & tæderet Lectorem ſi ſingula Rabbinorum verba recenſeremus, quibus idem affirmant. Sufficiat allegaſſe R. *Bechai in Biur bathora ad Gen. Paraſch.* ויגש *& ad Deut.* x. *Paraſch* עקב. R. *Salomon Jarchi Peruſch. ad c.* I. *Hag. Tom.* 2. *Bibl. Baſil. fol.* 681. R. *D. Kimch.* ad eund. loc. R. *Lippman. lib. Nizzachon. n.* 260. *p.* 141. *edit. Cl. Hackſpan.* 1644. Item è Chriſtianis, qui hos partim allegant, partim ſequuntur *Petr. Galatin lib.* IV. *de arcan. Cathol. veritat. c.* IX. *&* XVII. *Raymund. quem Pariſiis edidit Joſeph. de Voiſin. part.* 2. *pugion. fidei cap.* IX. *fol.* 305, 306. *Gilbert. Genebrard. Auguſt. Torniell. Tom.* 2. *Annal. Sacr. A. M.* 354. *n.* 4. *f.* 336. *Paul. Fag. ad verſ. Onkel. Chald. ad cap.* XXVIII. *Exod. Wilhelm. Schickard. in* משפט המלך *cap.* I. *Theor.* 2. *pag.* 28. & qui alii ſunt, qui omnes ſtatuunt quinque in templo ſecundo defuiſſe. Reſpondet vero *Aſarias Edomæus* citatus, fuiſſe utique in templo ſecundo res iſtas, ſi non omnes ſaltem aliquas, non quidem, quamdiu iſtud duravit, ſed ad tempus; cui calculum addit *Bernhard. Angl.* hoc ut perſuadeat Lectoribus, adducit primo ea, quæ de igne ſacro apud Scriptores habentur, deinde de igne & Arca: tertio de Urim & Thummim, quod ad tempus habuerint &c. Verum ad hæc omnia erudite & clare reſpondit vir *celeberrimus & de re literaria bene meritus D. Joh. Braunius in exquiſito ſuo opere de veſtitu Sacerdot. Hebr. lib.* II. *cap.* XXVI. *pag. m.* 691. *ſeqq. edit. alter.* 1698. quare actum agere nolumus. Confer *B. Carpzov.* in diſſert. ſæpe citata *cap.* II. qui aſſerit omnia hæc igne conſumta & combuſta fuiſſe in deſtructione templi primi.

25. *Iam præſens adfuit Numen*] Nam in templo ſecundo defecit Oraculum, uti ipſi Rabbini confitentur.

ſe, quæ jam diximus ſic occultata à rege Joſia eſſe, nunquam ut poſtea reperta à nepotibus ſint. Ponam in extremo, quod pene me fugerat, quia leve eſt. Placuit Talmudicis, reges Iſraëlis, qui, ſeceſſione à Judæis facta, ſedem imperii Samariam tenebant, haud delibutos[26] illo oleo fuiſſe, quod ex edicto numinis confectum à Moſe erat: quare Eliam non niſi balſamo vulgari uſum eſſe, cum Joſaphati filium Jehu ungeret. Sed ipſi addunt שדבר זה מסור ביד החכמים: *id modo ſic traditum à ſapientibus eſſe*: ut jam non magnopere laboremus, quàm hoc verum ſit.

vid. *Schickard. jus regium cap.* 1. *Theor.* 11. *pag. m.* 27, 28. *edit. Lipſ. Buxtorf. tract. de Urim & Thummim. p.* 321. *ſeq. celeb. Braun. lib.* 11. *de veſtit. Sacerdotum Hebr. pag. m.* 692, 693. *edit. nov.* qui ad hæc & ſequentia de igne verba accurate reſpondit. Et ſi-cet in templo ſecundo, quo ornatus integer eſſet Summi Sacerdotis Urim & Thummim confeciſſent, (quippe tunc temporis veſtibus tantum initiabatur Pontifex) attamen ἀπόλογον tantum erat nec uſum habebat, quia uſus reſpondendi conſulentibus è novo hoc pectorali ceſſabat, teſte R. Moſ. *Maim. Hilk. kele hammikdaſch. c.* x. §. 10. Confer. Excell. *Wagenſeil. not. ad Sot. pag. m.* 1070. & *B. Carpzov. annot. ad Schickard.* משפט המלך *pag. m.* 28. *edit. Lipſ.*

26. *Haut delibatos*] Cum *Cunæo* noſtro facit quoque Cl. *Schickard. pag. m.* 78. libr. ſæpe citati, his verbis de Samaritanis Regibus narrant, fuiſſe illos tantum balſamo inunctos, quod regnum illorum non ſit proprium, nec perpetuum.

Cap. XV.

Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepſerit. Rerumpublicarum inclinatio, converſioque. Scipionis prudentia verecundiaque in luſtro condendo. Carmen luſtrale pro republica. Ingenium plebis quale. Cur urbem Sichemum tenuerit Hieroboamus. Religionum ſacrorumque mutatio quoddam flagitioſæ dominationis arcanum. Ex decem tribuum ſeceſſione quot mala extiterint. De Seſoſtri falſa Herodoti narratio. Regni Samaritici everſio. Tranſportatio gentium cur à victoribus facta. Judæorum exilium. Ex Jeroſolymæ ſpoliis templum Beli, & Babylonis munitio, tum penſilia nemora, murique coctiles. Græcorum futilitas, ex Beroſo.

Redi-

Reditus Judæorum in Palæſtinam. Imperium ad Levitas devolutum. Contentiones eorum de imperio.

GENTIS Hebrææ unitas, & pulcherrimi imperii contextus in duas partes diſſiluit, Hieroboami, hominis gnaviſſimi [1] acerrimique, artibus, qui, quod apud Ariſtotelem Theſſalus ille ait, eſurire ſibi viſus fuit, ni imperitaret. Is, cum in bello tribui Joſephi præeſſet, atque à vate adductus in ſpem regni eſſet, ratus, id quod res eſt, principatum fato dari, animum vaſtum cupidumque ad obtinendam dominationem [2] flexit. Jam primum fidem militum ſolicitavit [3], eorum-

1. *Hieroboami, hominis gnaviſſimi*] Hic novus & propemodum terræ filius diſſidium excitat in Republ. Hebræorum. Quod autem ex regia Saulis ſtirpe atque Simei patre ortus, necemque paternam adeò commota adverſus Salomonem ſeditione ultus ſit, putidum eſt Rabbini commentum, quod ſacræ literæ, quæ eundem *Ephrateum* dicunt, ſine negotio refellunt. Dicit *Cunæus hominis gnaviſſimi acerrimique* & quidem rectè. Nam in prima Juventutis facie egregiæ indolis ac virtutis ſpes prælucebat, qua ita ſe commendabat *Salomoni*, ut illum in aulam adſciſceret, & perſpecta hominis ſolertia & in rebus gerendis dexteritate, murorum, quibus Hieroſolymas cingebat, fabricæ præficeret. Educatus in aula ſe prudenter geſſit & favorem ſibi conciliavit, & ad majorem fortunæ cultum in domo regnatrice erudiri cæpit, & principio commiſſam Provinciam virtutibus, quas in aula ſibi comparaverat, ornavit, ita ut merito inter homines acerrimi judicii recenſendus ſit.

2. *Ad obtinendam dominationem*] Ex hoc felici ſucceſſu in aula & honoribus impetratis imperium atque dominationem animo agitare cœpit. Egregium profecto ſpecimen, in quo omnia illa ſpecioſa ſcelera, quibus Turbatores obrepunt ad imperium, ſub uno quaſi aſpectu ponuntur. Ac primo quidem conſpiciendum ſe præbet familiare aulicis ambitionis crimen. Cujus enim animum ſemel occupavit immanis illa cupido regnandi, is certe pro jure quavis injuria, ſi qua datur occaſio, dominationem involat; & ſi jus violandum ſit regni cauſa violandum eſſe cum Cæſare putat. Idem eſt quod *Tacit. l.* XV. *Annal.* rotundo ore effatur: *Dominandi cupidine ullus affectus non eſt flagrantior.* Regnandi cupiditate nihil nec tetrius nec fœdius excogitari poteſt inquit *Strig.* II. *Samuel.* XV. Nihil familiarius eſt ambitioſis, quàm de dignitate certare quibuſvis artibus & machinationibus. Vid. *Peucer. in Lect. Chron.* Nam φιλαρχία ſemper fuit cauſa magnorum ſcelerum. Vid. *Georg. Richter. axiomat. Polit. pag. m.* 195. qui etiam plurimis exemplis hanc rem illuſtrat. Exemplo nobis eſt Jerobeamus hac in re. Ipſe & ſortis ſuæ ortuſque & tot beneficiorum à Rege accepto-

rumque ſtudia à Salomone avertere ad ſe conatus eſt. Sed cum palam eſſe id conſilium intellexerat, ſupplicium ut vitaret, in Ægypto delituit[4]. Mox defuncto Salomone[5], in patriam reverſus, oppor-

ceptorum & omnis penè humanitatis oblitus, contra Dominum ſuum inſurgit. Multò nequior Tarquinio illo Priſco teſte *Boxhorn. diſſ.* v. *de Imper. Rom.* quem ſatis humili loco natum & Corinthio profugum, cum in familiam ſuam recepiſſet *Ancus*, longe imparem meritis ſuis ab eo tulit gratiam. Eo enim defuncto, liberos ejus regno detruſit, ipſeque invaſit imperium. *Jerobeamo* quidem fatum erat, regnare, & oraculo divino adducebatur in ſpem iſtam. Sed ut cupido animo nihil ſatis feſtinatur; is quoque moræ impatiens ac interea cum *Jaſone* illo eſurire ſibi, imò fame perire viſus, ni imperaret, teſte *Ariſtot. c.* III. *lib.* III. ab authore noſtro citato; ſatius duxit, rapere ſibi, quàm expectare regnum. Ambitio enim ſemper fatigat, nunquam conſiſtere patitur animum, anticipat fata, vota præcipitat, & omnia tuta timens cæco impetu fertur.

3. *Fidem militum ſolicitavit*] Quantum robur & potentia olim in militibus ſita ſit, teſtantur Hiſtoriarum monumenta; quare hoſtium Imperatores milites ſæpe ſolicitarunt ad proditionem & defectionem, uti exemplis fuſe oſtendit *Elias Reuſner. in Stratagematographia ſeu Theſauro bellico edit. Francof.* 1661. *pag. m.* 409, 410, 411. Id quod à veris Politicis rejicitur, quia hi tantum hoc ſtratagemate utuntur, qui internam rebellionem excitare volunt. Hinc corruptio militum *Antonii* ad eaſdem artes pertinet, quæ reprehenſionem prudentum merentur, unde rectè monet *Beclerus Lipſium v. polit.* XVI, 37. non debuiſſe tam indulgenter inter laudabilia ſtratagemata referre illud: *miſſis corruptoribus exuendam ad fidem hoſtes emercari.* Rectè enim hic locum habet melior Philoſophia: *neminem ad perfidiam & ſcelera ſine ſcelere impelli poſſe.* Vid. *Hug. Grot.* III. *c.* XXI. & XXII. Quicquid enim alicui facere non licet, ad id eum impellere aut ſolicitare non licet, ita docet & *Maimonid. in* הלכות רוצח *cap.* V. *ſect* 10. Conf. B. *Oſiandri annot. ad Grot. pag. m.* 1358. Aliud enim eſt, ſi quis ſponte fidem exuat, & ad alterum transfugiat, tum transfugam recipere licebit.

4. *In Ægypto delituit*] Cum regem ſibi infeſtum ac necem parare intelligeret, ſapientis eſſe arbitratus, ſi quis iræ ac tempori cederet, in Ægyptum longè à patria ſponte ſua abiit in exilium, ſive quod ſe tutiorem eſſe crederet à fulmine, quo eſſet ab eo remotior, eoque in loco, quo illud penetrare nequeat; ſive quod abſentiam molitionibus ſuis judicaret aptiorem: Adjutus conſilio & opibus *Suſaci*, quo nullus Rex in Ægypto fuit major aut potentior. Hic ille eſt, quem teſte *Joſepho lib.* VIII. *Antiquit. c.* IV. *Herodotus* per errorem *Seſoſtrim* vocavit, totus tamen diverſus ab eo, cujus filiam *Salomo* in matrimonio habuit.

5. *Defuncto Salomone*] Jerobeamo res opinione ſua celerius & optatius cecidit. Mortuo enim Salomone multo ante jam à populo in patriam revoca-

Digitized by Google

portunos magnis conatibus reperit tranſitus rerum. Ibi tributorum onera [6], exactionumque iniquitatem obtentui ſumpſit ad commovendam plebem, omniaque late turbavit, & maximarum calamitatum, quæ Palæſtinam mox invaſere, autor fuit. Enimvero, eſt hoc ita natura comparatum, nullius ut magnæ civitatis diu eodem loco ſtet fortuna [7]. Pervenerat tunc ad ſummum felicitatis Hebræa reſpu-

vocatus opportunos magnis conatibus reperit tranſitus rerum. Ita enim plerumque fieri ſolet, ut Reſpubl. poſt mortem Rectoris ſuos quoque patiatur manes, multiſque moribus tanquam furiis quibuſdam agitetur. Lapſo in fugam gregis Duce, facile diſſipantur oves: Convulſo, cui domus nitebatur, tibicine, aut tota à culmine ruit, aut graviter concuſſa tremit, & ſole occaſo, non poteſt non tota natura affici. Ecqua non in obitu Principis confuſio, quæ non trepidatio & mutatio ſperanda? Quid? ſi accedat ſubditorum invidia, quando ad primum mortis regiæ nuncium pars Principem in Tiberim (quod de Tiberio Sueton. narrat) clamitant, pars terram matrem Deoſque orant, ne ſedem mortuo ullam, niſi inter impios darent. Et valde veremur, ut æquior Salomoni poſt obitum ejus ſubditorum mens fuerit.

6. *Tributorum onera*] Elucet hîc iterum aſtutia Jerobeami, qui primum quidem per cuniculos quaſi expugnare civium fidem, eorum ſtudia ad ſe avertere, graviſſimas de Rege ac tributorum iniquitate querelas ſerere, aulæ magnificentiam in invidiam adducere laborat. Deinde ſtatum publicum, ſumptuoſas ædium regiarum fabricas palam incuſare apud populum, ſervitutis iniquitatem, ſacri populi libertatem & alia id genus ſpecioſa nomina, quibus nihil ad commovendam plebem efficacius, prætexere & longè lateque turbare omnia nititur. Ita ſolent novarum rerum molitores rem aggredi, ut non niſi ac in turbidis populum concitent, quo ſibi favorem concilient.

7. *Eodem loco ſtet fortuna*] Imperia quamvis optimè conſtituta non ſunt durabilia. *Strigel. in Chron. pag.* 170. & 322. Summis negatum ſtare diu. Itaque Regna & Reſpublicæ, quibus res ex animi voto ſuccedunt, diu ſic felices perſtare non poſſunt, ſed vel à Deo, propter abuſum felicitatis, immediate ſummis calamitatibus, vel ab hominibus, magnis bellis, ſive vel ex invidia, ſive ex metu ſtatim affliguntur. *Dana. in Aphor. polit. pag.* 196. Hinc ſunt illæ querelæ; Magna momento ruunt. Item Summis negatum eſt ſtare diu. Exemplo nobis eſt Reſpubl. Hebræorum, quæ ſub *Davide* & *Salomone* annis fere octoginta ſtatus regni fuit felix. Mortuo Salomone *Robeam* ex patre ſapientiſſimo ſtultiſſimus filius, amiſit decem tribus & vix retinuit duas. Ex his conſtat, fortunam haut diu ſtare eodem loco. Fortunæ enim inſtabiles ſunt vices. *Ælian. de var. hiſtor. lib.* IV. quippe res humanæ, quamvis florentes, facillime evertuntur. Fortuna generis humani incerta eſt & inſtabilis. Hinc ingens felicitas nec diuturna eſt, nec

 ſine

republica. Tutæ, tranquillæque res omnes, adfluentia opum incredibilis, reges principeſque in vicino, atque etiam procul, amici erant. Neque jam ultra fuit, quo exurgeret ejus magnitudo. Quare, incrementis conſumptis, reſtabat uti fati lege decreſceret[8], iretque in pejus. Id quod profecto longe eſt in conditione rerum humanarum miſerrimum. Scipio Africanus, cum cenſor eſſet, & luſtrum conderet[9], atque in ſacrificio ſolenne carmen ei ſcriba præiret,

ſine aliqua inſigni calamitate. Vide de hac re differentem *Georg. Richter in axiomat. polit. pag. m. 651. ſeqq.*

8. *Decreſceret*] Nihil in rebus humanis eſt ſtabile. Naturale eſt, ut quæ ortum habent, conſequenter expectent citius aut tardius interitum. Omnia quæ ſub perpetuo motu cœli ſunt, varietatem & interitum experiuntur, ut generationem & corruptionem. In ſumma, nihil ſtabile in ſingularibus rebus reperitur. Multo magis nec ſtabile vel conſtans in corpore civili ſeu Republ. quæ ex talibus ſingularibus componitur. Cauſæ diverſæ diverſos producunt effectus. Corpora ægra exigunt medicinam. Populus diſſolutus indiget Superioris rigore. Princeps & Superior excedens ſuos fines, Principiſque, Dei leges, jam dignus flagello. Hoc autem à privatis inferri non poteſt, vel ſi infeматur, Deo permittente, unà populus cum Principe eodem periculo involvitur, concutiuntur Reipubl. jura, fundamenta pacis & æquitatis ſubruuntur, omnia miſcentur temere, benè ſtabilita corruunt, facies Reipubl. mutatur, & dum mutata in melius reſurgere ſperat, ruit ſui ipſius viribus & mole oppreſſa. Sic mutantur regna, *ſeneſcunt*, *creſcunt*, *decreſcunt*, *intereunt* protinus, alia aliquando ex illis naſcuntur (uti hoc loco) ſed deteriora prioribus, vel tranſeundo in aliud nomen, quæ prius fuerunt, omninò amittunt, ut mutare videantur ſubſtantiam, & potius aliud, quàm alteram facere. Huc faciunt verſus *Manilii lib. I. Aſtron.*

Quot poſt excidium Trojæ ſunt exuta regna?
Quot capti populi? quoties fortuna per orbem
Servitium Imperiumque tulit, variéque revertit?
Trojanos cineres in quantum oblita refovit
Imperium? fatis Aſia jam Græcia preſſa eſt.
Secula dinumerare piget, quotieſque recurrens
Luſtraret mundum vario Sol igneus orbe.
Omnia mortali mutantur lege creata.

Confer. *Petr. Gregor. Toloſ. lib.* XXI. *de Republ. c.* I. *p.* 1274.

9. *Luſtrum conderet*] In ea votorum nuncupatione, quæ à Cenſoribus luſtrum condentibus fiebat, invenimus ante *Scipionis* ætatem ſolenni carmine Deos oratos eſſe, UT POPULI ROM. RES MELIORES AMPLIORESQUE FACERENT. Quod ab Africano emendatum inſtitutumque deinceps rogari, UT EAS REG. PERPETUO INCOLUMES SERVARENT. *Valer. Maxim. lib.* IV. nos docuit, cujus ipſamet verba appo-

Digitized by Google

ret, quo dii immortales rogabantur, ut populi Romani res meliores amplioresque facerent, ſatis eſſe eas bonas ac magnas dixit. Itaque precatus eſt, uti eas perpetuo incolumes ſervarent: ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum emendari carmen juſſit. Utique videbat vir cordatiſſimus, neutiquam fieri, ut muneribus ſuis ſemper faveat cœleſtis benignitas, aut propria ea cujuſquam populi faciat. Quare converſiones viciſſitudineſque formidavit, atque omnino eas cauſas animo ſuo peregit, quæ ex ipſis rebuſpublicis enatæ, nullo extrinſecus impellente, turbant eas plerumque, vitiantque. Sane quidem Jeroſolyma, florentiſſima urbium, cui David Salomoque, ſumma virtute atque prudentia duo reges, pacem altam & ſecuram confecerant, haud diu quieſcere potuit. Etenim, defuncto Salomone, etſi hoſtem foris non habebat, domi tamen reperit. Exortus eſt is, quem dixi, Hieroboamus, inquietiſſimus mortalis, qui tentatum ſemel infeliciter facinus, mox meliore ſucceſſu perfecit. Concione enim convocata, ſtatum publicum, temporumque conditionem, & principis acta incuſavit [10] apud plebem, cui ineſſe ſemper mali-

apponemus. *Africanus cum Cenſor luſtrum conderet, in quo ſolito ſacrificio ſcriba ex publicis tabulis ſolenne ei precationis carmen præiret, quo Dii immortales*, VT POPVLI ROM. RES MELIORES FACERENT, *rogabantur: Satis*, inquit, *bonæ & magna ſunt*. Itaque PRECOR, UT EAS PERPETVO INCOLVMES SERVENT. Ac ſane in tabulis publicis ad hunc modum ſcribi juſſit: qua votorum verecundia Cenſores in condendis luſtris uſi ſunt. Hanc tamen votorum mutationem obſcure perſtrinxit *Capitolin.* in *Maximo & Balbino*. Et idipſum niſi unius Valerii Maximi eſſet teſtimo cognitum, hoc vetuſtas, ut alia multa oblivione obruiſſet. Atque hæc nimirum vota ſunt, quæ in proximum luſtrum ſuſcipi moris fuiſſe *Sueton. in Auguſto cap.* XCVII. ita tradit. *Cum luſtrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, vota, quæ in proximum luſtrum ſuſcipi mos eſt, collegam ſuum Tiberium nuncupare juſſit. Nam ſe, quanquam conſcriptis paratiſque jam tabulis, negavit ſuſcepturum, quæ non eſſet ſoluturus.* Plane bello Punico ſecundo poſt Romanos equeſtri prælio ad Ticinum amnem victos, iterúmque exercitu Romano ad flumen Trebiam fuſo, *Cajus Attilius Serranus* Prætor vota ſuſcipere juſſus eſt in hæc verba, SI IN DECEM ANNOS RESP. EODEM STETISSET STATV. & *T. Manlius* Dictator SI EODEM STATV RESP. STARET.

10. *Principis acta incuſavit*] Notum *Jerobeamo* erat medium, quo inviſam redderet populo Regis perſonam; hinc omnia acta incuſabat, *Gynæceum*, familiam magnificam, quam conſervare ſine ſubditorum detrimento non poſſet, quod experientia docuiſſet, quippe majora tributa populo impoſuiſſet, quæ ferre impoſſibilia, & hæc

malignum quiddam & querulum in imperantes ſciret. Ipſe interim libertatem, & alia id genus ſpecioſa nomina prætexuit [11], cum nihil, niſi alienum ſervitium, & dominationem ſibi, concupiſceret. Ibi magna populi pars, quod fieri ſolet, violentis his vocibus inflammata, deteriori acceſſit [12]; ſeditioneſque & motus civiles exſtitere, quibus interire ferme aut mutari vetuſtiſſima regna [13], atque maximæ

hæc ſeditionis cauſa prima populi Hebraici fuit, quod elucet ex petito populi, qui remiſſionem tributorum expetebat à Roboamo. Quod conſilium à *Jerobeamo* populo miniſtratum Scriptores volunt, poſtulationem docens quæ populo placebat, verum à rege haut facile impetrari poterat. Deinde incuſat aulæ magnificentiam, regiarum ædium, murorum admirandam fabricam & quæ alia erant, quibus animos ſubditorum ad ſeditionem concitare poterat. Vid. *Chockiers theſ. Polit. de cauſ. ſedition.*

11. *Specioſa nomina prætexuit*] Aſtutia quoque hac præditus erat *Jerobeamus* ut *ſpecioſa nomina* prætexeret, quibus favorem vulgi facile impetrare poterat. Hac arte utuntur omnes, qui turbare Rempubl. conantur. Plerique enim libertatem & ſpatioſa nomina prætexunt ac præferunt, obtendentes boni publici & privilegiorum ac immunitatum defenſionis ſtudium, & ſeſe Principum immoderatis cupiditatibus opponere jactantes, uti *Catilina* teſte Salluſtio & *Jerobeamus* h. l. Hinc benè *Pezel. in Geneſ. cap.* XXXIV. *pag.* 657. Familiare eſt multis, ut fallaces prætextus prætendant conſiliis & inſtitutis ſuis, ſimulantes, ſe in commune proſpicere velle ſubditis, cum omnium maxime ad domeſticas rationes ſuas omnia referant, quas mirificis tamen artibus occultant atque diſſimulant. Nec verò alia eſt vulgi decipiendi ratio, quam ut ſpe lucri capiantur, perinde ut piſces hamo ineſcari & capi videmus.

12. *Deteriori acceſſit*] Animi ſubditorum irritati difficulter frænari poſſunt; hinc plerumque ſolet accidere, ut indulgentes affectibus conſilium deterius ſequantur. Cupiditate & cæca ſpe incitati homines ſæpè injuſta & majora viribus movent. Vulgus enim inſtar torrentis eſt, qui veſano impetu, ſicut incitatus ab aliis, ruit in negotia. Quare benè ille dixit: vulgus fertur veſano impetu, ſine mente, omnia in præceps agit.

13. *Vetuſtiſſima Imperia*] Recte author noſter ſentit, quod ob motus civiles maxima & vetuſtiſſima Imperia aut prorſus interierint vel mutata fuerint. Quando enim regnum debet everti, præcedunt multæ ſeditiones. Quia ſicut ædificia paulatim per partes ruunt, ſic etiam Imperia. Periodis regnorum circumactis, cum ad finem illa tendunt, ruinam proxime antecedunt, ut Appiani verbis utamur, ὕβρεις ἄκοσμοι καὶ νομῶν καὶ δικῶν αἰσχρὰ καταφρόνησις & diſcordiæ, quæ ſi quid reliquum eſt, id labefactant. Nec ferè niſi fatalibus diſcordiis magna imperia evertuntur: cumque momenta mutationum inſtant, inſigni petulantia accelerantur pœnæ. In *Chron. Philip.*

mæ reſpublicæ ſolent. Dehinc dux turbulentiſſimus illas ipſas decem tribus, quas ad rebellionem ſolicitaverat, procul à Jeroſolymitanorum finibus detinuit, atque urbem Sichemum [14], imperii tutam ſedem, ſibi elegit, unde in omnia regimen foret. Cæterum, quo firmius cœptis inſiſteret, patria inſtituta multa immutavit [15], & diverſum

Philip. pag. 573. Unde *Gregor. Richter in axiomat. polit. pag. m.* 70, 71. bene diſſerit his verbis: Plerumque diſcordiæ & ſeditiones in tantum perveniunt furorem, ut cum illis tandem ſubvertatur omnis Reipubl. ſtatus. Etenim per diſcordias civiles Reipubl. compages paulatim diſſolvuntur, & aperiunt hoſtibus viam facilem ad ſubjiciendos debilitatos.

14. *Sichemum*] Primordia regni non imprudenter ordinavit, cum ante omnia ſecuritatis publicæ haberet curam, ſibique optaret in ea regione urbem ac regiam, unde eſſet in omnia regimen. *Sichem* ſeu *Sicima* erant, ubi conſidere placuit, urbs antiqua ſatis & Patriarcharum judicumque, dum regnabant, domiciliis celebrata, ſed quæ ab Abimelecho deſtructa quondam, æquataque ſolo erat; Hanc cum *Pnuela* de integro excitare, quam ædificatam ab alio inſidere maluit, ſive quod locus ille natura munitus, antiqua religione celebris & inter Ephraimitas, è quibus Rex oriundus erat ferè in meditullio, nec tamen longius à finibus regni ſitus eſſet. Nimirum quod in corpore humano cor eſt, ex quo ſpiritus per venas atque omnes corporis partes permanant, & quod eſt in æthere ſol, qui medium cæli decurrit iter, & omnia tamen radiis illuſtrat, id eſt in Imperio urbs illa, quam præſentia ſua dignatur cohoneſtare Princeps. Sed & vetuſtas loci exiſtimationem imperio venerationem addit, præſertim ſi accedat ſuperſtitio quædam & religionis antiquæ opinio. Quæ ſine dubio etiam cauſa erat, quod prudentiſſimi quique Principum non facile migrarent omitterentque urbem, quæ antiquitus caput regni rerumque eſſet. Hoc tamen præcipue ſpectandum in hoc negotio, ut oppidum illud, quod ipſe Rex habitat, ſive natura ſive arte munitum imperio ſecuram ſedem tutumque præbeat domicilium. Hanc ergò elegit urbem, quæ requiſitis his gaudebat.

15. *Patria inſtituta mutavit*] Ut experientia docuit, ſemper cum novo Rege nova lex ſequitur, novi magiſtratus, uti refert *Gregor. Richter. in axiomat. politic. pag. m.* 137. Lege divina cautum erat, ut unius urbis inter cæteras inſigniter emineret ac perpetua maneret ſanctitas, ubi ſacra Iſraëlitis facere atque victimas epulari quotannis ſtatiſque temporibus fas eſſet. Et non dubitamus, quin præter typi reſpectum ea quoque fini conſtitutum à Deo ſit, ut unius loci ſancta veneratio non modo religionis, ſed & civium inter ſe confirmaret concordiam. Poſtea verò quàm Deus ſibi Hieroſolymas cultus ſui domicilium ac ſedem elegerat, nulli quidem tribui ſorte aſſignata urbs illa, ſed communis omnium erat, tamen cum ſita in finibus Benjamitarum eſſet, eam incolebat Rex Judæorum. Quæ cum ſecum volutaret animo *Jerobeamus*, metuens, ne populus, ſi quot-

ſum quendam numinis cultum [16], atque alia ſacra commentus eſt, Vitulorum enim adoratione [17] ſancita, veterem ſuperſtitionem novo paxil-

quotannis ſacrorum cauſa iret *Hieroſolymas*, recordatione meritorum *Davidis* & ſocietate religionis ab ſe iterum ad *Rehabeamum* averteretur, impium conſilium cepit, quo ſacrorum mutatione diſcordias & cauſas odii inter Iſraëlitas & Judæos ſereret.

16. *Diverſum quendam Numinis cultum*] Certum confeſſumque eſt, *Jerobeamum*, poſtquam diverſum novumque Numinis cultum inſtituit, id effeciſſe, ut *decem tribus* fidem ſocietatemque cum Hieroſolymitanis colere, & res cum illis communes habere, Numinis quaſi imperio recuſarent, & quamvis alia ſæpe cauſa hoſtilis odii eſſet, maxima tamen videbatur, quæ pro religione faceret. vid. *Cunæ. in ſeq.* Erat hoc jam inde à primis ſeculis apud *Ægyptios* reges, teſte *Diodor. Sicul. l.* I. *c.* LXXXIX. regnum firmandi arcanum, ut religionis diſcordiâ ſibi quærerent ſecuritatem. Et poſtea teſte *Ammian. Marcell.* 22, 7. *Julianus* idem conſilii ſecutus, diſſidentes inter ſe permiſit religiones, ne timere aliquando unanimem populum neceſſe haberet. Quanta enim diverſæ religionis vis ſit ad concitandas inter cives diſcordias, vel ex capitali odio intelligimus, quod etiam poſt reditum ex captivitate Babylonica Samaritani & Hieroſolymorum incolæ non aliam ob cauſam, quàm ob religionis diſſenſum inter ſe perpetuo exercebant.

17. *Vitulorum adoratione*] Non hic diu hærebimus in controverſia illa, quam aliqui, inter quos etiam eſt *Spencerus*, movent de vitulis Jerobeamicis, & excuſare *Jerobeamum* conantur, quia hoc ante nos præſtiterunt *vir venerand. Gregor. Michaëlis Præpoſ. Reg. Flensburg. in notis ad Jacob. Gaffarelli curioſitates, edit. Hamburg.* 1676. *pag. m.* 79, 80, 81. *Beyer. annot. ad Selden. de Diis Syris pag. m.* 226. *edit. Lipſ.* aliique. Ex orco igitur revocata vitulorum adoratione, cui forte in Ægypto regis illius gratia ipſum aſſueſecerat, idololatriæ hujus apud cives ſuos eò faciliorem ſperabat excuſationem, quò antiquior illa, & jam à primo Pontifice Aarone introducta quondam in conſuetudinem erat. Cumque magnis itineribus tribus quædam Hieroſolymas peterent, ut ex juſſu legis anniverſaria ſacrificia factitarent, ea res ipſi conſilium dedit, ut opportunis iiſque locis, quæ propius abeſſent, duo fana poneret, alterum *Bethele*, quæ urbs Judææ confinis eſt, ut limes quaſi ac terminus foret ituris Hieroſolymas; alterum verò *Dane*, non procul à Jordane, ut & illis, qui cis fluvium & ultra habitarent, propinquitas ſacrorum patriæ religionis deſiderium atque memoriam ſenſim tolleret. Ut autem dominationis declinaret invidiam, palàm populo, cum plurimum poſſet à facundia, ſpecioſe iiſque rationibus impium inſtitutum proponit, quibus exiſtimaret promiſcuum vulgus capi facile & circumduci poſſe. Ac primo quidem titulum utilitatis publicæ prætendit, dum ſe ægrè ferre, ait, populi intolerabiles moleſtias, quas ex longinquo itinere, Hieroſolymas quotannis faciendo caperent. Has ut ſublevaret, propinquio-

paxillo ſuſpendit, populumque quem cauſæ bonitate retinere in officio nequiviſſet, religione[18], quæ rerumpublicarum quoddam coagulum eſt, devinxit ſibi. Quare ex illa tempeſtate profectò, decem Iſraëliticæ tribus[19], dulcedine ſacrorum & nectare ebriæ, fidem ſocieta-

quioribus locis delubra ſtatuiſſe, idque ſibi licere, quod *Flav. Joſeph. antiq. lib.* VIII. *c.* III. addit, exemplo Salomonis, quo ſe inferiorem non crederet. Deinde ne viderentur à patria religione abhorrere, ſe adhuc teneri ait ſtudio & reverentia ejus Numinis, cujus auſpiciis Iſraëlitæ ex Ægypto reducti. Uti verò ejus præſentia nulla urbe circumſepta, nulloque certo concluſa loco ſit, ita ſe non dubitare, quin iis etiam locis, quæ ipſe conſecraverat, ritè coli & adorari poſſe. Callidum profecto inceptum hominis, ſed quod à vera Principis prudentia quam alieniſſimum judicamus. Nam quicunque ſuo vivit ingenio Princeps & ſibi ſacra fingit formatque ad libitum, aut in ſuperſtitionis allidit ſcopulos, aut in profundam impietatis voraginem ultrò ſe dabit præcipitem. Siquidem ea mutare & contumaciter repudiare, à quibus imperii conſtitutio dependet, crimen magnum eſt. Nulla quippe apud Hebræos ſanctior lex, cui Rex fidem adſtringere ſuam tenebatur, quàm Numinis cultus obſervantia. Tribuimus quidem Principi Sacræ diſciplinæ inſtaurationem ſi collapſa, concedimus religionis curam. Nam curatio rerum divinarum fulcrum eſt, cui firmiter inſiſtit ſimulacrum regni, quâ ſublatâ, tollitur generis humani ſocietas. Verum Jerobeamus ſibi à religione in Deum metuit, qui ſtabilire regnum calliditate parat.

18. *Religione*] Ratio ſtatus in regno Jerobeami alios mores, aliam poſtulabat religionem. Itane vero? Eſtne regimen ad religionem, an religio ad regimen accommodanda. Illud profecto, non hoc videbitur prudenti ſuarum rerum Principi, niſi Deum ſibi, non ſe obſequium debere Deo ſceleſtiſſima vanitate perſuaſum habeat. Sit hoc gentibus datum, quæ neſciebant Deum, ut unaquæque comminiſceretur ſacra prout ſuæ cuique reipubl. conducibilis religio videretur. In Principe cujus mentem divinæ veritatis lux illuſtravit, hoc plane intolerabile eſt, quem omninò decet tantum de divina ſapientia confidere, ut nihil eam de cultu ſuo ſtatuiſſe aut præcepiſſe homini credat, quod cuiquam aut Reip. male vertat. Jerobeamus autem vetus illud Sacerdotium à Deo inſtitutum penitus abrogatum voluit. Hinc quemque ex omnibus tribubus ſacris muneribus præpoſuit, quibus tamen Levitæ tantum præeſſe debebant.

19. *Decem Iſraëlitarum tribus*] Miramur plane, quod maximus Iſraëlitarum numerus tàm cito peſſimo Jerobeamo benevolas aures præbuerit & idololatriæ locum dederit. Pleroſque ſanè decepit utilitatis publicæ ſpecies, quam Rex præ ſe ferebat, cumque ut plurimum quales in Republ. Principes ſunt, tales reliqui eſſe cives, ducique à Principe flexibiles & veluti ſequaces in utramque partem ſoleant, nec ſecus Iſraëlitæ impietatem ſui Regis ſecuti. Qualis itaque

cietatemque cum Jeroſolymitanis colere, & res cum illis communes habere, quaſi numinis imperio, recuſabant: & jam, ut quælibet alia cauſa hoſtilis odii abeſſet, ſumma tamen ratio videbatur, quæ pro religione faceret. Ita demum regnum conſtitutum eſt, quod Iſraëliticum dicebatur: à quo diverſum deinceps fuit Judæorum regnum, cujus arx & caput Jeroſolyma erat. Atque hæc igitur res omnium malorum cauſa Hebræis fuit. Defeſſi enim, exangueſque [20], nationibus exteris præda facti ſunt, quos antea non orbis terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ movere aut contundere quibant. Statim Suſacus [21] Ægyptius ſacram urbem, templumque expilavit, &,

que Rex eſt, tales plerumque ſunt Sacerdotes. Plerumque maxima multitudo ſectatur religiones Principum. Ut hæ voces ſuperioribus ætatibus uſitatæ fuerunt: Ich glaube, was mein Herr der Käyſer glaubet. Imperium vulgus exemplis potentum judicat de Religione. Scitis uſitatum eſſe, quod multi omni tempore imitentur opiniones & facta Dominorum, ſeu bona, ſeu mala; ſed citius tamen adhærent & propagantur contagia prava, præſertim in iis, qui familiaritate aſſidua Regibus & Principibus conjuncti ſunt, illis citius contagia adhæreſcunt. Imò mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus, non tantum in moribus, ſed etiam in religionibus. Vid. *Peucer.* in *lect. Chron.* Equidem populum Ebræum in gratiam Regis tàm celeriter deſciviſſe à patria religione, ei minus videbitur mirum, qui advertit, ita eſſe naturam ingeniumque hominum, orientem qui habitant, ut nimirum ſemper venerationi atque obſequio regum dediti ſint. Haut vanè apud Tacitum Claudius civilis ait *lib.* IV. *hiſt. c.* XIV. ſervire Syriam Aſiamque & ſuetum Regibus orientem. Hoc ita cum ſit, Ebræa gens plus æquo prona in obſequium Regis ſui, dum luxuria Salomonis ademptam per Jerobeamum ſe recuperaſſe libertatem putat, ejus maximam partem ne ſenſit quidem, patriis moribus abrogatis, concidiſſe.

20. *Defeſſi enim exangueſque*] Notum imo notiſſimum eſt, quod diviſio Regni in plures, regnum infirmius reddatur, uti ex *Alexandri* imperio firmiſſimo elucet, quò diviſò non conſiſtere potuit, quod aliàs validum ſatis videbatur. Quod etiam in Regno Hebræorum factum diviſo. Fractis itaque Imperii viribus, civilibus bellis ſe fatigarunt Hebræi, donec feſſi gentibus, quibus antea imperaverant, præda facti ſunt juſto Dei judicio, quem peccatis irritaverant, unde ſtatim quinto imperii *Roboami* anno bello adorti ſunt Judæi, & univerſa regio vaſtata eſt.

21. *Suſacus*] Quinto, ut paulo ante diximus, anno *Seſacus* Rex Ægyptii; quem *Suſachum Joſephus*, Ægyptii *Smendez*, alias *Simaudium* aut *Oſynandrum* vocant, aliis etiam eſt *Smerres;* Judæis *Seſac* teſte *Athanaſ. Kircher. in Oedip. Ægypt. fol. m.* 97. *edit. Rom. cap.* X. Jerobeamo olim hoſpiti amicus Regnum Juda & Hieroſo-

Digitized by Google

& , ne contumelia deeſſet, columnas paſſim diſpoſuit, in queis, fœdum dictu, inciſa mulierum verenda [22] erant. Nam quod Herodotus

roſolymas metropolin primum occupavit (uti citatus *Kircher. in Chronolog. Regum Ægypt.* quæ fol. 107. *Oedip. Ægypt.* extat, recenſet,) & domuit; proditione *Jeroboami* & quorundam ab ipſius partibus ſtantium. Teſtatur hoc R. *Salomo Ben Schefet* apud *Georg. Gentium in hiſtoria Judaica* §. 1. *pag. m.* 65. his verbis: *Jeroboamus* in Ægyptum profectus contra illos Siſacum concitavit: cui ille abditiſſima Judaici Imperii arcana (fuerat enim Jeroboamus ex præcipuis Salomonis aulicis, ſecretorum Regis & Regni arbiter) aperuit, atque modum, quo urbs facile capi poſſet, oſtendit. Quippe qui in urbe ſtabant à partibus Jeroboami, illi mittebant Siſaco literas, quibus ratio expugnandæ urbis edocebatur. Seſaco reſiſtere non poterant, quia tota occupata regione Hieroſolymam deditione cepit, pœnitentiam quidem agentibus Judæis pœna mitigabatur, ſubditi tamen Siſaco eſſe jubebantur 1. *Reg.* XIV. 25. *ſeq.* 2. *Chron.* XII, 2.

22. *Inciſa mulierum verenda*] Ne itaque contumelia deeſſet, columnas per Palæſtinam diſpoſuit, in quibus turpe dictu, mulierum verenda inciſa erant, hunc enim referente *Herodoto in Euterpe lib.* II. *pag. m.* 124. *edit. Latin. Francof.* 1595. *in* 8. *Seſoſtris* (ita malè profani Scriptores vocant teſte *Kircher. fol.* 97.) ſervabat morem, ut in regionibus gentium ferociorum armis à ſe ſubactarum, ſtatuas cippoſque erigeret, quibus genitalia virorum, ad gentis animum virilem & fortitudinem indicandum, inciſa, contra iis, quæ omiſſis armis ſine prælio in ejus poteſtatem conceſſerant, columnis per regionem ipſarum diſpoſitis, pudendis muliebribus inciſis, muliebrem timiditatem animumque effœminatum exprobravit, quod & *Diodor. Siculus lib.* 1. *Bibliothec. Hiſt. c.* LV. *pag. m.* 49. obſervavit, de *Seſoſtre* (quem & *Seſoöſis* & *Seſonchis* vocatum dicit *cap.* LIII. *p.* 47.) ſcribens: *Idcirco terminis expeditionis in Thracia conſtitutis, cippos ubique terrarum, bello acquiſitarum, erexit, ſacris Ægyptiorum literis, hoc verborum indicio inſcriptos:* HANC PROVINCIAM ARMIS SVIS DEVICIT REX REGVM, ET DOMINVS DOMINORVM SESOOSIS. *In cippis illis pudendum viri apud gentes quidem ſtrenuas & pugnaces, apud ignavas autem & timidas fœminæ, expreſſit; ex præcipuo hominis membro animorum in ſingulis affectionem poſteris evidentiſſimam fore ratus;* hac ratione & cum Judæis ipſum egiſſe, dubium planè nullum eſt, cum per totam *Aſiam* arma victricia circumtuliſſe dicatur apud *Diodor. Sicul.* l. c. imo *Herodot. l. c. pag. m.* 125. teſtatur, in Palæſtina Syria (Judæorum regione) ejuſmodi cippos ſe vidiſſe; *Titulorum*, inquit, *quos Seſoſtris, rex Ægypti, per ſingulas regiones erexit, plerique jam incolumes non exſtant: quoſdam in Syria Palæſtina ipſe vidi inſcriptos, tum quibus dixi literis; tum mulieribus genitalibus;* Nam quoniam Judæi non armis ſubacti, ſed deditione in ejus pervenerant poteſtatem, *verenda muliebria* cippis in Palæſtina erectis incidenda Rex juſſit,

tus factum id à Seſoſtri eſſe prodidit, error nominis eſt, uti rectè Flavius judicavit. Et erant hæc quidem aſpera profectò. Sed quæ poſtea uterque populus, Judæus Iſraëliticuſque, multo tempore interjecto, perpeſſus eſt, graviora fuerunt. Ac primò quidem deſtructum penitus, everſumque decem tribuum imperium à Salmanaſſare [23] Aſſyrio eſt, traductaque in Mediam Perſiamque [24] tota illa gens

quod *Joſephus* confirmat, locumque *Herodoti* uberius explicat *lib.* VIII. *Antiq. Jud. c.* X. Nam cum ille (Rex Roboamus) ageret impie & inique, ſtudebant & illi (ſubditi ejus) non eſſe juſti, ne Rex videretur offendi. Quapropter vindicem ſuper Hebræos miſit Deus regem Ægyptiorum, nomine Suſachum; de quo narrans Herodotus, actus ejus poſtremo adjunxit. Is enim Suſachus quinto anno regni Roboam, cum multorum millium exercitu caſtra metatus eſt contra Hieruſalem. Sequebantur enim illum currus mille & ducenti, equitum verò ſexaginta millia & quadraginta millia peditum, quorum plurimos habebat Lybios & Æthiopes. Invadens igitur Hebræorum regionem, munitiſſimas Roboam civitates ſine dimicatione detinuit, & noviſſimum armatus, ad Hieroſolymam venit, ubi Roboam & ejus exercitus propter militiam Seſſach tenebatur incluſus: capiens ergò Suſſachus non lege bellica civitatem, ſed pactis præcedentibus *Roboam* eum ſuſcipiente propter timorem, ingreſſus fœdera non ſervavit, ſed & templum exſpoliavit, & Theſauros Dominicos & regios exhauſit, auri & argenti multo millia & innumerabilia ſecum devehens ornamenta, & nihil omninò illuc derelinquens. Abſtulit autem & aureas lanceas & ſcuta quæ rex fecerat *Solomon*. Quod cum idem *Suſacb* feciſſet, ad propria remeavit. Meminit autem hujus prælii & *Herodotus*, qui ſolummodo circa regis nomen erravit. Sed quia gentes alias multas invaſit & Palæſtinam Syriam ſubjugavit, capiens ſine prælio cunctos in ea regione degentes: unde palam eſt, quia noſtram gentem ſubditam Ægyptiis indicare vult. Ait enim, quomodo & ſtatuas eorum, qui ſine prælio ſe tradiderunt, reliquerit, & mulierum genitalia in eis cælaverit. Roboam etenim Rex noſter tradidit ſine prælio civitatem.

23. *A Salmanaſſare*] Poſt *Siſakum* res Judæorum tranquilliores ab exteris quidem, perpetuis tamen civilibus inter Reges Judæ & Iſraëlis bellis turbatæ fuere, Syriæ tamen & poſtea Aſſyriæ Reges cladibus ſubinde ipſos affecerunt, donec *Salmanaſſer Aſſyriæ* Rex decem tribus regni Iſraëlis, capta *Samaria* ſede regia, cum ipſo *Hoſea* Rege, captivas abduxit. 2. *Rex.* XVII. 1. *ſeq.*

24. *Deductaque in mediam Perſiamque*] Sunt aliqui, qui dicunt, Iſraëlitas abductos in longa exilia, diſperſoſque per *Colchos*, *Parthos* & *Æthiopas* eſſe, ut nunquam redierint, uti vult *Ludovicus Michael Croc. in ſpecimine Philolog. ad Prophet. Obad. in not. pag. m.* 67. *edit. Brem.* 1673. Verum nullam rationem videmus, cur receſſum faciamus à Scriptura, quæ expreſſe dicit, illos in Mediam & Perſiam

gens vacuas ſedes Chytæis reliquit [25], hominibus profanis, quos mox deinde Eſar Caddon in Palæſtinam ex Perſia miſit, Iſraëlitarum ut terram incolerent; quemadmodum mos regibus fermè eſt, gentes pro libidine huc illuc transferre, pecudum in morem, quas paſtores nunc in hibernos, nunc in æſtivos ſaltus trajiciunt. Ita enim ingenia populorum emolliuntur, mutanturque; &, qui in ſuo ſolo quidlibet audent, placidi quietique in alieno ſunt. Nunquam deinde Iſraëlitis in patriam remeare, aut deletam perditamque inſtaurare rempublicam contigit. Uſque adeò enim ſeſe nefario impietatis crimine obſtrinxerant, uti placare numinis iram longa dies, revolutuſque ſeculorum ordo nequiverit. Poſtquam Iſraëlitæ in exilium abducti erant, reſtabat uti Judæi quoque meritam pœnam luerent. Id quod pro-

ſiam eſſe abductos. Et *Benjamin Judeus Itin. p.* 96. de *Madai* refert, quod magnus numerus Judæorum ibi habitet, his verbis: *Hæc eſt Madai magna illa urbs in qua ſunt Judæorum quinquaginta millia.* Unde *Bochart. in Phaleg ſuo lib.* III. *cap.* XIV. *pag. m.* 220. *edit. Francof.* addit: Reliquiæ Iſraëlitarum, quos in *Mediam* deportaverat *Salmanaſſar.* Nam ut hoc obiter addam, nullus capio quorſum vel in *Colchidem* & *Iberiam* vel in *Armeniam* minorem, vel in ultimam *Scythiam* ii reſigentur, quos Scriptura expreſſe dicit migraſſe in Aſſyriam & Mediam ſeu Medorum urbes.

25. *Sedes Cuthæis reliquit*] *Cuthæi* dicuntur à כותה regione *Perſidis* 2. *Reg.* XVII, 30. quod maxima parte inde in terram ſanctam tranſlati fuerint. Suſianam regionem כותה dici, refert cl. *Samuel Bochart. in Phaleg. lib.* IV. *cap.* XII. *pag. m.* 257. *edit. Francof.* *Cuthæos* itaque è *Perſia* eſſe, apud quos ignem ſacrum fuiſſe confirmat *Strabo. lib.* XV. accolas *Cuthi* Perſidis fluvii ab hoc fluvio cognominatos eſſe omnino opinatur *Seldenus l.* II. *Syntag. c.* VII. *de Diis Syr.* Idem etiam *Johann. Cunrad. Dieter. in Antiquit. Bibl. pag. m.* 554. *col.* I. obſervavit. Gens non fuit peculiaris, ſed variarum gentium colluvies. Hinc eodem ordine cenſebantur quo Gentiles. *Joſeph. lib.* IX. *c.* XIV. ἀρχαιολ. *pag.* 325. *circa fin.* χουθὰν eſſe Perſidis fluvium ſtatuit, unde urbs *Cotamba* apud *Ptolomæum.* Ab hac regione major pars fuit ejus coloniæ, quæ in *Samariam* & vicina loca deducta eſt: hinc factum, ut qui ibi vivebant, καὶ ἰπ-κεςίτειω dicerentur כותים recenſente *Hugone Grotio in Annot. ad l.* IV. *Reg. c.* XVII, 24. Hinc Judæi vocarunt Chriſtianos & Gentiles כותיים ut è *Maſſ. Abbod Zara. p.* 21. *col.* 2. patet; & *Maimon.* in *Hilc. Mattenoth Anijim. c.* VIII. *part.* 9. *Probibitum eſt Iſraëlis, accipere Eleemoſynam* מן הכותים *à Chriſtianis: Si autem non eſt vivere ex Eleemoſyna Iſraëlis, nec accipere clam Eleemoſynas à Chriſtianis, tum licitum eſt à Chriſtiano accipere.* Fuſius hanc ſententiam *Mardoch.* dictus *Jophe in Lebuſch atbereth Zababb. n.* 258. *part.* I. tradit, ponitque pro כותי *Cuthæo* עכו״ם *idololatram.* i.e. *Chriſtianum.*

profectò factum eſt, ſed ſero admodum. Qua enim tempeſtate Sedecias illis imperitabat, Nabuchodonozor[26] cum ingenti exercitu Ægyptum, Syriamque armis domuit, ac Jeroſolymam, & templum, quod illîc erat immenſæ opulentiæ, in cineres redegit. Inter quæ ille, nuntiata Nabolaſſari morte, cum regni hæreditatem adire magnis itineribus maturaret, negotium ducibus ſuis dedit, uti Judæos Babylonem, & circum ea loca deducerent. Atque ibi mox ſedes illis, agroſque aſſignavit, in queis novi coloni vitam agerent[27]. Super-

26. *Nebucadnezar*] Nebucadnezar bellicoſus & potentiſſimus Monarcha, perfidia & defectione *Zedekiæ*, Judæorum Regis, irritatus, urbem triennio 2. *Reg*. xxv. 1, 2, 3. obſeſſam graviſſime afflixit, tandemque expugnatam cum templo funditus delevit, primoribus populi occiſis, regem captum oculiſque privatum cum omni populo *Babylonam* in captivitatem abduxit. vid. *Joſeph. lib*. x. *Antiq. Jud. c*. x. Conf. Celeberrim. *Wagenſeil in Mantiſſa de LXX. hebd. Daniel.* Oppido verò fabuloſa ſunt, quæ Judæi apud *Georg. Gentium* in *Hiſtor. Jud. pag*. 39. *ſeq*. de auxiliantibus *Nebucadnezari* Regibus tradunt, *Hiſpano* & *Pyrrho*.

27. *Novi coloni vitam agerent*] Falſam illorum eſſe opinionem, aſſerimus, ſtatuentium, Judæos à *Nebucadnezare* captivos in ergaſtula abductos, & in operas damnatos ruſticas fuiſſe. Abduxit Babyloniam non vendidit, patriam eripuit, ſed non libertatem, bello captos detinuit, ſed optimarum ſimul Provinciarum colonos eſſe voluit. Audiamus de hac re *Beroſum Babylonium lib*. III. *rerum Chaldaicar. Nebuchodonoſor* inquit, (referente *Joſepho lib*. I. *adv. Apion*.) patris imperio in totum potitus, captivos adiit, iiſque in Babylonia opportunas colonias aſſignavit. Sic *Gelenius*. Sed Græca ἐμφατικώτερον: τοῖς μὲν αἰχμαλώτοις παραγενόμενος ἀποικίας ἐν τοῖς ἐπιτηδειοτάτοις τῆς Βαβυλωνίας τόποις ἀποδεῖξαι. i. e. *in commodiſſimis locis Babyloniæ colonias aſſignavit*. De hac ipſa re *Joſephus lib*. x. *c*. 11. *Ceterum Rex Babylonem reverſus, Zedeciam in carcere uſque ad mortem ejus detinuit, mortuum tamen Regia funeris pompa ſepelivit: populo verò in Babylonia ſedes attribuit*. Patet ergò hinc, Judæos exules, in opportuniſſimas regni Babylonici colonias deductos fuiſſe, quod etiam ex Scripturis probari poteſt Propheticis. *Ezechiel* enim *cap*. III. ℣. 15. partem populi ad flumen *Chebar* meditullium *Meſopotamiæ* coluiſſe, inibique magnas divitias, ut olim προπάτης illorum, *Jacobus Geneſ*. XXIX, 2. & *cap*. XXXI. ℣. 18. adquiſiviſſe aſſerit. Sancta certe lingua plerisque in locis Judæorum hanc in *Babyloniam* abductionem *Haggola* i. e. *tranſmigrationem, in colonias deductionem* appellat, ut *Jerem. c*. I. ℣. 3. *Ezech*. III. 11, 15. & *cap*. XXIII. I. *& c*. XL. I. *Ezech*. VI. 10. *Eſr*. I. 4. & *cap*. IV. I. alibi paſſim. Hoc imitantur Helleniſtæ & N. T. Scriptores, qui Judæorum hoc exilium, æque ut *Joſephus* & *Beroſus*, ἀποικίαν & μετοικεσίαν appellant, *Matth. c*. I. 17. *Luc. Act*. VII. ℣. 43. Quando igitur Scriptura captivitatis Babylonicæ mentionem

perſunt veneranda antiquitatis monumenta ex Beroſi annalibus, in queis ſcriptum eſt, Nabuchodonozorem ex ſpoliis, quæ inde reportavit, templum Belo extruxiſſe [28], urbemque Babylonem [29] pro majeſta-

nem facit, improprie & κατ᾽ ἐ loquitur, reſpectu nimirum prioris libertatis, alioqui captivos & ſervos, à colonis maxime differre notum eſt. Illi ſub haſta vendebantur, hi verò tanquam cives & patresfamilias populariter in Provincias deducebantur, ſalva libertate ſalviſque plerumque ceremoniis & legibus patriis.

28. *Templum Belo exſtruxiſſe*] Provocat author noſter ad *Beroſi* annales, in quibus ſcriptum ſit, *Nebucadnezarem* ex ſpoliis reportatis templum *Belo* exſtruxiſſe. Operæ itaque pretium eſſe duximus ipſius verba producere, quæ hæc ſunt: *Eodem verò*, inquit, *tempore contigit, patrem ejus Nabulaſſarem, cum ægrotaſſet, in Babylonia civitate defungi, qui regnavit annis* XXIX. *Nabuchodonoſor autem non poſt multum tempus mortem patris cognoſcens & negotia Ægyptiaca diſponens & captivos Judæorum & Phœnicum atque Syrorum qui in Ægypto fuerant, commendans quibuſdam amicis, ut cum exercitu & impedimentis perducerentur ad Babyloniam, ipſe cum paucis iter aggreſſus per deſertum Babylonem venit &c. Ipſe verò ex manubiis templum Beli ac reliqua munificentiſſime excoluit.* Cl. *Johann. Chriſtoph. Artopæus* quidem vult *Nebucadnezarem Xerxem* fuiſſe in *diſſert. hiſt. de Xerxe Nebucadnezare ac Cyro pag. m.* 10, 11, 12. *edit. Argentor.* 1689; Verum celeber. D. *Hermann. Conring. in Adverſar. Chronolog. cap.* XI. ſatis ex Scriptura Sacra probat, *Nebucadnezarem* illum eſſe, qui *Judæos* vicerit, & templum *Belo* exſtruxerit, cujus rudera ſuperſint. Vid. *Plin. lib.* VI. *Diodor. Sicul. l.* II. *c.* IX. Conf. Celeb. *Conring. cap.* XI. *adverſ. Chronolog.*

29. *Urbemque Babylonem*] *Beroſus lib.* III. *Chaldaic.* & ex eo *Joſeph. lib.* X. volunt, *Nabonidum muros circa fluvium ex latere coctо & bitumine adornari curaſſe.* vid. *Euſeb. lib.* IX. *Præparat. Euangel.* & *Joſeph. Antiq. lib.* X. Verum quicquid ſit, à *Nebucadnezare* condita eſſe miranda illa *Babylonis* mœnia, quæ ad *Alexandri* uſque ætatem duraverunt, certum eſt. Hinc illa vox glorioſi Regis, *Daniel.* IV, 27. Nonne hæc eſt Babylon civitas magna, quam ædificavi in domum meam in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei. Credibile autem non eſt, quod *Nebucadnezar* mœnia & urbem ex fundamento ædificaverit, quia ante eum *Ninus Geneſ.* X. hoc fecerat: de qua re *Pererius pag.* 351. videndus; ſed probabile videtur, quod *Nebucadnezar*, ut refert Joſeph. c. l. ſolum auxerit & reparaverit antiqua urbis ædificia munito & fluminis alveo, ita ne hoſtes eò poſſent uti ad civitatis incommodum. *Tres quoque murorum ambitus*, inquit, intra urbem exſtruxit, & totidem foris circumdedit. vid. B. *Geier. comment. in Daniel. pag. m.* 365. *Beroſus* vult, quod veteri urbi Babel alteram extrinſecus adjecerit. Confer *Solin. c.* LX. Falſa itaque ſunt illa ab Herodoto memorata de Nitocri regina. Neque vero eſt, quod dicamus cum *Scaligero*, opera illa exſtructa ab uxore, quo tempore furore laborabat maritus. Antequam enim fure-

jeſtate imperii auctam coctilibus [30] cinxiſſe muris: ad hoc, hortos aerios [31], & nemora penſilia feciſſe, in gratiam uxoris, quæ in montanis Mediæ educata, ſylvas ſpectare, in edito quæ eſſent, amabat. Ex quo fit, uti vanum & nihili ſit, quod magno conſenſu Græci tradiderunt, admiranda ea opera extructa à Semiramide [32] fuiſſe. Confutat enim eos apud Flavium autor omni exceptione major, Beroſus Chaldæus, quem & antiquiſſimum eſſe, & ſumma religione ac fide res popularium ſuorum ad æternitatem conſecraſſe, creditum ab omnibus eſt. Judæis neque graveis pœnas ſummus Deus, neque nimis longas inflixit. In exilio enim miti, facilique, tanquam in patriis

fureret, jam ſtructa erant Babylonis mœnia, uti ex Daniele manifeſtum eſt.

30. *Coctilibus*] Mœnia Babylonis partim ex latere cocto, partim ex bitumine facta ſacer textus *Gen.* XI. 3. tradit. De *lateribus* non dubitatur, quia vox Hebræa לבנה pro latere notiſſima eſt. Et *Babylonis* muros lateritios fuiſſe tradunt omnes ſummo conſenſu. *Herodot. lib.* I. cum lateres ſatis multos effodiſſent, eos in fornacibus excoquebant. *Juſtin. ex Trog. lib.* I. murumque urbis cocto latere circumdedit. Sed & præter hiſtoricos apud Poëtas res eſt tralatitia. *Ariſtophan. in Avib.* Circummœnire magnis lateribus coctis, ut Babylonem. *Propert. lib.* III. *Eleg.* 9.

Ut ſolidum cocto (latere) *tolleret aggere opus.*

Benjamin de turre Babel *Itinerar. pag.* 77. lateribus conſtructa eſt. De bitumine videatur Cl. *Bochart. Phaleg. lib.* I. *cap.* XI. *pag. m.* 45, 46, 47.

31. *Hortos aëreos*] Scil. *Nebucadnezar* plantari curavit. Ille enim habuit uxorem Medicam, referente celeb. *Hermanno Conringio in Adverſar. Chronolog.* adeò ſibi adamatam, ut in ejus gratiam hortum penſilem conſtruxerit. Teſtatur id *Beroſus* apud *Joſeph. lib.* I. *contr. Apionem.* Cui potius credendum, quàm *Cteſiæ*, quo auctore refert *Diodor. lib.* I. *c.* X. hortum illum à Syro quodam Rege in gratiam pellicis Perſicæ inſtitutum eſſe.

32. *A Semiramide*] Omnes ferè ſtatuunt, Semiramidem mœnia Babylonica ſtruxiſſe. *Propert. lib.* III. *eleg.* 9.

Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis urbem.

Vid. annot. *Simonis Abbis Gabbem. pag. m.* 716. *edit. Traject. ad Rhen.* 1639. *Ovid. lib.* IV. *Metam. fab.* IV. *Martial. lib.* IX. *epigramm.* 77. E Græcis *Theocrit. Idill.* 16. *Dio in Trajan. Joſephus. Ariſtophan. Schol. in avib. Salmuth. ad Panciroll. pag. m.* 110. *part.* I. quibus omnibus ſe opponit *Cunæus* noſter, negans hoc ab ipſa factum, qui adſtipulantem habet celeber. *Hermannum Conringium in adverſar. Chronol. cap.* VIII. in fine capitis ita diſſerentem. Ita à *Semiramide* Aſſyriaca fæmina conſtructam eſſe Babylonem, *Beroſus* in Chaldaicis jam olim negavit, teſte *Joſepho lib.* I. *contr. Apionem*, *Philonis Byblii* & *Dorothei Sidonii* teſtimoniis confutavit idem *Julius Firmic.* Ut proinde & Aſſyrica fæmina ſit perperam detruſa in res Chaldæorum.

Digitized by Google

triis ſedibus, vixêre. Ac dein, circumacto ſeptuaginta annorum 33 orbe, redditi Palæſtinæ ſunt, & Jeroſolymam templumque ædificarunt, conſtitutaque iterum reſpublica eorum eſt. Hîc verò ſtatus rerum longè alius, quàm antè, fuit. Etenim imperium, quod penes Davidis poſteros quondam fuerat, nunc Levitæ, vario quidem illi & diverſo modo identidem, ſed tamen Levitæ uſurparunt. Ii homines, ſummam poteſtatem nacti, rempublicam quidem ditiſſimam maximamque fecêre, ſed ipſi inter ſe, dum de imperio, honoribus, gloria certabant, divina atque humana promiſcua habuere. Ita nihil ad pietatem modeſtiamque illis ſanctiſſimum nomen religionis profuit, quos ex cæterorum civium communione ſelegerat ſibi, ſepo-

33. *Septuaginta annorum*] Effluxis ſeptuaginta annis, de quorum computatione fuſe diſſerunt viri celeberrimi *Herman Conringius* & *Wagenſeilius*. Hic ſcil. Wagenſeil. in Mantiſſa ſua de LXX. hebdom. *Ille* in *adverſar. Chronolog. cap.* XIV. qui evolvendi ſunt, & reperiet B. L. multa lectu & obſervatu digniſſima. Ex captivitate Babylonica per *Cyrum Perſicæ* Monarchiæ conditorem, ut dudum prædictum fuerit *Eſa. c.* XLIV, 28. liberati ſunt, 2. *Chron.* XXXVI, 22, 23. *Eſr.* I. 1. *ſeq.* tradente *Joſepho lib.* XI. *Antiq. Judaic. c.* I. *Cyrum* lecto *Eſaia* de ipſo vaticinio, quod *Daniel* ipſi indicaſſe videtur, motum eſſe ut Judæos dimitteret, uti ex edicto ſatis patet. Sub Perſarum imperio Judæi in pace vixerunt, nunquam rebellantes, Perſarum enim Reges, ſuos ex captivitate Babylonica vindices, & ipſis indulgentiſſimos Judæi ſemper venerati ſunt, *Cyrus* patriam reſtituit Judæis, facta poteſtate ædificandi templum 2. *Chron.* XXXVI. 22, 23. *Joſeph. lib.* XI. *Antiq. Judaic. c.* I. ſub *Cambyſe* & *Magorum* interregno ædificatio Templi machinationibus finitimorum impedita. *Eſr.* IV. *Joſeph. l. c. c.* II. à *Dario* Hyſtaſpis filio iterum conceſſa & promota *Eſr.* VI. *Joſeph. c. l. c.* III. Darium excepit ſucceſſor & filius *Xerxes* quem Judæos primum domuiſſe affirmat *Juſtinus*; verum Judæi dudum ante *Xerxem* cladibus affecti ac ab *Aſſyria*, *Media* ac *Babylonia* Regibus domiti fuerunt, donec cum Imperio *Babylonico* ſub *Perſarum* venerunt poteſtatem. *Xerxem* vero Judæos armis domuiſſe, cum jam ei ſubjecti fuerint, neutiquam verum; *Nebucadnezarem* enim, qui Judæos in captivitatem abduxiſſe in SS. Literis legitur, hunc *Xerxem* eſſe, *Cyrum* vero Juniorem, *Artaxerxis* fratrem, Judæos ex captivitate ea liberaſſe, perſuadere nobis non poteſt Dn. *Joh. Chriſtoph. Artopæus in diatribe hiſtor. de Xerxe Nebucadnezare ac Cyro minore Liberatore Judæorum edit. Argent.* 1689. *Joſephus lib.* I. *contra Apion.* teſtimonio *Chœrili* antiqui Poëtæ, probat, Iudæos cum Xerxe Perſarum Rege, contra Græcos militaſſe. Xerxem autem Iudæos beneficiis affeciſſe non legimus, ſed quæ pietatis documenta in *Eſdram* & Iudæos *Eſr.* VII. collata *Joſe-*

ſepoſueratque olim Deus, uti inter ſacra ceremoniaſque, procul ambitione, ætatem agerent.

Joſephus lib. c. c. v. de Xerxe prædicat, ſed ad *Artaxerxem* Longimanum pertinere docet *Matthia in vit. Xerxis p. m.* 223.

Cap. XVI.

Reipublicæ regimen apud pontifices. Eorum flagitia, & improbæ machinationes. De Eliaſibi filiis. Templum Garizitanum qua impietate exſtructum ſit. Oniæ deteſtabile ſcelus. Matthias Haſmonæus laudatiſſimus dux. Principatus Judæ Maccabæi: de Alcimo nequiſſimo bipedum. Judæa iterum ſub regibus. De Herode: de Idumæis, & numine eorum Coſa. Sameæ vera divinatio. Qua iniquitate Herodes imperium exercuerit. Ut Judæorum leges temeraverit.

Ex Levitica gente, poſt templi urbiſque reſtaurationem, primum pontifices rebus gerundis præfuerunt [1], nullo principis aut regis nomine aſſumpto. Apud hos omnis gratia, potentia, divitiæ erant, aut ubi illi volebant, cæteri vulgus erant, ſine honore, ſine auctoritate. Itaque tanti muneris decus non mediocribus conſiliis appetiverunt, qui Levitæ modò eſſent: quidam per vim, plures fraudibus,

1. *Rebus gerundis præfuerunt*] Quod poſt reſtaurationem Reipubl. Summi Sacerdotes Rempublicam adminiſtrarint ex *Jaddi* hiſtoria, teſte *Joſeph. lib.* XI. *Antiq. Judaic. c.* IV. & iis, quæ ubique tradit, conjiciendum. *Poſt captivitatem*, inquit, *& dedicationem templi incoluerunt Judæi Hieroſolymas. Inſtituta autem Republica ea forma, quæ per Optimates cum paucis adminiſtratur. Penes Pontifices enim fuit ſumma autoritas, donec Haſmoneorum gens, mutato rerum ſtatu, regnum obtinuit.* Et ne forte putet B. L. non ſtatim à reditu, ſed à dedicatione templi ſummam poteſtatem in Pontifices, & tribum Levi fuiſſe translatam, audiat eundem *Joſephum lib.* XX. *c.* VIII. hæc clarius explicantem: *Poſt ſeptuageſimum captivitatis annum Cyrus Perſarum Rex dimiſſis Babylone Judæis, & reverſis in patriam, permiſit templum condere, quando Jeſus Joſedeci filius aſſumpſit ſummum Sacerdotium. Hic & ejus poſteri quindecim univerſi, ad Regem Antiochum Eupatora uſque ſtatum Reip. popularem rexerunt.* Hoc etiam pluribus argumentis demonſtravit *Georg. Eric. Phaletran. de ablat. Sceptr. Judaic. cap.* II.

Digitized by Google

bus, fallaciiſque, at pauci vera via illuc nitebantur. Nihil turpius cogitari poteſt, quàm quod poſt Eliaſibi pontificis mortem duo filii fecêre. Nam & Jeſus ſummum ſacerdotium, ope Bagoſis, ducis barbari, per nefas fratri Janni ereptum ibat, qui ritè illud, atque ex lege acceperat: & Jannes, ut acceptum retineret, majus flagitium in ſe admiſit. illum enim ipſum Jeſum, in templo numinis, atque inter religiones, manu ſua obtruncavit [2], fratriſque ſanguine reſperſit aras. Janni non multo poſt ſucceſſit Jaddus. Atque hujus pontificatum rurſus Manaſſes frater ſperavit. Sed is Manaſſes, cum contra legis edictum Sanaballetæ filiam, mulierem peregrinam, in matrimonio haberet, orta hinc populi ſeditione, intellexit aut ſolvendam ſibi affinitatem ſoceri potentiſſimi, aut hercle, quod ſecundum erat, amittendam ſpem eſſe ſummi ſacerdotii. Hîc cum diu anxiam mentem in partes varias egiſſet, tandem, communicatis cum ſocero conſiliis, facinus nobile concepit, quod omnis poſteritas loquitur, ſed nulla probat. Templum enim ædificare in Garizin, monte Samariæ altiſſimo, deſtinavit, ejuſque rei poteſtatem mox ab Alexandro per Sanaballeten accepit. Ita, qui Jeroſolymæ fungi ampliſſima dignitate, propter violatam legem nequibat, in adulterino templo, ſaltem quo poterat pacto, pontifex fuit. atque id aſſecutus, jam digito cœlum ſe putavit attingere. En cor nequiſſimi hominis, in quo tu dubites ambitio major, an impietas fuerit. Et tamen exile hoc videtur, præ ut alia ſunt, quæ Onias quartus fecit, cupidine domi-

2. *Manu ſua obtruncavit*] Et hæc cauſa fuit, ut Judæi per *Bagoam* ſeu *Vagoſen* mulctati fuerint ſeptenniumque preſſi, cujus rei occaſio fuerat nefanda cædes *Johannis* Pontificis ſummi, qui fratrem *Joſuam* vel *Jeſum*, *Bagoæ* amicum, de Pontificatu cum ipſo altercantem, in Templo occiderat, cujus rei indignitate *Bagoas* motus, cum exercitu advolat, urbem intrat, templum diripit, ac *Johanni*, impiè ipſum agere dicenti, reſpondet, *magis impiè ipſum*, quod fratrem in templo occiderit, egiſſe. Vid. *Matth. l. c. pag.* 290. *ſeq. Joſephus lib.* XI. *Antiquit. Judaic. c.* VII. id refert. Porrò, inquit, *Vagoſes Dux alterius Artaxerxis, templum violavit, & tributa Judæis impoſuit: nec prius permiſit quotidianas offerri hoſtias, quàm pro unoquoque anno vectigal exigeret Drachmas quinquaginta. Hoc autem ex hujuſmodi cauſa contigit: Frater erat Johannis Jeſus, cui Vagoſes amicus exiſtens, promiſit Sacerdotii Principatum dare. Qua confidentia Jeſus altercatus in templo adverſus Johannem, incitavit fratrem, ut eum interficeret, & tantum in Templo facinus Johannes in fratrem committeret, quod nunquam, nec apud Græcos, nec Hebræos, ita crudeliter vel ſceleratè factum eſt.*

Digitized by Google

ſepoſueratque olim Deus, uti inter ſacra ceremoniaſque, procul ambitione, ætatem agerent.

Joſephus lib. c. c. v. de Xerxe prædicat, ſed ad *Artaxerxem* Longimanum pertinere docet *Matthia in vit. Xerxis p. m.* 223.

Cap. XVI.

Reipublicæ regimen apud pontifices. Eorum flagitia, & improbæ machinationes. De Eliaſibi filiis. Templum Garizitanum qua impietate exſtructum ſit. Oniæ deteſtabile ſcelus. Matthias Haſmonæus laudatiſſimus dux. Principatus Judæ Maccabæi: de Alcimo nequiſſimo bipedum. Judæa iterum ſub regibus. De Herode: de Idumæis, & numine eorum Coſa. Sameæ vera divinatio. Qua iniquitate Herodes imperium exercuerit. Ut Judæorum leges temeraverit.

Ex Levitica gente, poſt templi urbiſque reſtaurationem, primum pontifices rebus gerundis præfuerunt [1], nullo principis aut regis nomine aſſumpto. Apud hos omnis gratia, potentia, divitiæ erant, aut ubi illi volebant, cæteri vulgus erant, ſine honore, ſine auctoritate. Itaque tanti muneris decus non mediocribus conſiliis appetiverunt, qui Levitæ modò eſſent: quidam per vim, plures fraudibus,

1. *Rebus gerundis præfuerunt*] Quod poſt reſtaurationem Reipubl. Summi Sacerdotes Rempublicam adminiſtrarint ex *Jaddi* hiſtoria, teſte *Joſeph. lib.* XI. *Antiq. Judaic. c.* IV. & iis, quæ ubique tradit, conjiciendum. *Poſt captivitatem*, inquit, *& dedicationem templi incoluerunt Judæi Hieroſolymas. Inſtituta autem Republica ea forma, quæ per Optimates cum paucis adminiſtratur. Penes Pontifices enim fuit ſumma autoritas, donec Haſmoneorum gens, mutato rerum ſtatu, regnum obtinuit.* Et ne forte putet B. L. non ſtatim à reditu, ſed à dedicatione templi ſummam poteſtatem in Pontifices, & tribum Levi fuiſſe translatam, audiat eundem *Joſephum lib.* XX. *c.* VIII. hæc clarius explicantem: *Poſt ſeptuageſimum captivitatis annum Cyrus Perſarum Rex dimiſſis Babylone Judæis, & reverſis in patriam, permiſit templum condere, quando Jeſus Joſedeci filius aſſumpſit ſummum Sacerdotium. Hic & ejus poſteri quindecim univerſi, ad Regem Antiochum Eupatora uſque ſtatum Reip. popularem rexerunt.* Hoc etiam pluribus argumentis demonſtravit *Georg. Eric. Pholetran. de ablat. Sceptr. Judaic. cap.* II.

Digitized by Google

bus, fallaciiſque, at pauci vera via illuc nitebantur. Nihil turpius cogitari poteſt, quàm quod poſt Eliaſibi pontificis mortem duo filii fecêre. Nam & Jeſus ſummum ſacerdotium, ope Bagoſis, ducis barbari, per nefas fratri Janni ereptum ibat, qui ritè illud, atque ex lege acceperat: & Jannes, ut acceptum retineret, majus flagitium in ſe admiſit. illum enim ipſum Jeſum, in templo numinis, atque inter religiones, manu ſua obtruncavit [2], fratriſque ſanguine reſperſit aras. Janni non multo poſt ſucceſſit Jaddus. Atque hujus pontificatum rurſus Manaſſes frater ſperavit. Sed is Manaſſes, cum contra legis edictum Sanaballetæ filiam, mulierem peregrinam, in matrimonio haberet, orta hinc populi ſeditione, intellexit aut ſolvendam ſibi affinitatem ſoceri potentiſſimi, aut hercle, quod ſecundum erat, amittendam ſpem eſſe ſummi ſacerdotii. Hîc cum diu anxiam mentem in partes varias egiſſet, tandem, communicatis cum ſocero conſiliis, facinus nobile concepit, quod omnis poſteritas loquitur, ſed nulla probat. Templum enim ædificare in Garizin, monte Samariæ altiſſimo, deſtinavit, ejuſque rei poteſtatem mox ab Alexandro per Sanaballeten accepit. Ita, qui Jeroſolymæ fungi ampliſſima dignitate, propter violatam legem nequibat, in adulterino templo, ſaltem quo poterat pacto, pontifex fuit. atque id aſſecutus, jam digito cœlum ſe putavit attingere. En cor nequiſſimi hominis, in quo tu dubites ambitio major, an impietas fuerit. Et tamen exile hoc videtur, præ ut alia ſunt, quæ Onias quartus fecit, cupidine domi-

2. *Manu ſua obtruncavit*] Et hæc cauſa fuit, ut Judæi per *Bagoam* ſeu *Vagoſen* mulctati fuerint ſeptenniumque preſſi, cujus rei occaſio fuerat nefanda cædes *Johannis* Pontificis ſummi, qui fratrem *Joſuam* vel *Jeſum*, *Bagoæ* amicum, de Pontificatu cum ipſo altercantem, in Templo occiderat, cujus rei indignitate *Bagoas* motus, cum exercitu advolat, urbem intrat, templum diripit, ac *Johanni*, impiè ipſum agere dicenti, reſpondet, *magis impiè ipſum*, quod fratrem in templo occiderit, egiſſe. Vid. *Matth. l. c. pag.* 290. *ſeq. Joſephus lib.* XI. *Antiquit. Judaic. c.* VII. id refert. *Porrò*, inquit, *Vagoſes Dux alterius Artaxerxis, templum violavit, & tributa Judæis impoſuit: nec prius permiſit quotidianas offerri hoſtias, quàm pro unoquoque anno vectigal exigeret Drachmas quinquaginta. Hoc autem ex hujuſmodi cauſa contigit: Frater erat Johannis Jeſus, cui Vagoſes amicus exiſtens, promiſit Sacerdotii Principatum dare. Qua confidentia Jeſus altercatus in templo adverſus Johannem, incitavit fratrem, ut eum interficeret, & tantum in Templo facinus Johannes in fratrem committeret, quod nunquam, nec apud Græcos, nec Hebræos, ita crudeliter vel ſceleratè factum eſt.*

dominationis. Is, pontifex factus, cum imparem ſe Jaſonis factioni cerneret, in gratiam Antiochi Epiphanis, quòd illo defenſore indigebat, leges Moſaicas ejuravit: pro quibus religiones & ritus ſuſcepit Græcorum. tum &, ne circumciſionis notas in corpore gereret, præputium arte medicâ paravit [3], ſuiſque omnibus, idem ut facerent, author fuit. Demum Antiochi Epiphanis impietas, miniſtro hoc

3. *Præputium arte Medica paravit*] Venire in quæſtionem ſolet, an fieri talis repræputiatio poſſit, quod in eo majus ſententiæ noſtræ ſtabiliſimentum, probare tenemur; Iudæos primum, quorum cauſa hìc agitur, teſtes advocamus, & quidem ante alios *Joſephum Antiq. Judaic. lib.* XII. *c.* VI. qui nobis unus inſtar omnium cum tali modo loquitur: Μενέλαος καὶ οἱ Τωβίου παῖδες πρὸς Ἀντίοχον ἀνεχώρησαν καὶ τὴν τῶν αἰδοίων, περιτομὴν ἀπεκάλυψαν ὡς ἂν εἶεν καὶ τὰ περὶ τὴν ἀπόδυσιν Ἕλληνες. i. e. *Menelaus & Tobiæ filii ad Antiochum profecti ſunt, & ---- circumciſionem adduxerunt, ut nudi eſſent Græcis ſimiles.* Teſtatur id porrò *R. Moſes Maimon. Hilc.* מלה *cap.* III. §. 3. כל המפר בריתו של אברהם אבנו והניח ערלתו או משכה אף על פי שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא i. e. *Quicunque irritum facit fœdus Abrahami Patris noſtri & relinquit præputium aut attrahit, etiamſi legem recipiat, ac bonis operibus abundet, non habet partem in ſeculo futuro.* Nec defuère inter ſanctos Patres, qui huic ſententiæ aſſurgere non dubitarunt, quos inter primas ſibi vendicat *Epiphan. fol.* 538. inquiens: *Hoc verò adhuc gravius eſt, quod etiam à circumciſione præputiati fiunt ARTE QUADAM MEDICA, per inſtrumentum attractorium* σπαθιστῆρος *appellatum, internam membri cuticulam attrahi ſinentes, futuramque admittentes & glutinotoriis circumdatis præputium rurſus ſuperinducunt.* Quid quod ipſe Apoſtolus I *Corinth.* VII. 18. dicit: *Circumciſus aliquis vocatur ne attrahat.* Tales Hebræi משוכים vocant, quaſi ἐπισπαστικοὺς ab attractu pelliculæ ſcil. vid. cl. *Johann. Druſii annot. ad h. l.* cui adſtipulatur *Capellus* ita commentans: Qui præputium attraxit ab Hebræis dicitur משוך, quod exquiſite reſpondet Græcæ voci ἐπισπασθείς, de quo ſic *Rabba in Geneſ. ſect.* 46. *Traditum eſt* τὸν ἐπισπασθέντα *non opus habere circumciſione. R. Juda dixit, circumcidatur propterea quod illius præputium eſt* כבושה *ſubactum (vel coactum.) Hieronymum autem valde* miramur, qui, quamvis Hebrææ linguæ peritus, dixerit tamen: *non eſſe poteſtatis noſtræ præputium adducere poſt circumciſionem lib.* I. *in Jovian.* quod veritati reclamare ſatis notum, etenim ſi priora loca à nobis adducta non ſufficiant, en adhuc alium, qui occurrit in *Baal Aruch.* In Jelammedenu dicitur. Quid eſt circumciſus in præputio circumcidebantur & attrahebant ſibi præputium, hi numero *quinque erant* &c. atque ita fieri poſſe agnoverunt gentiles: unde *Dioſcorid. lib.* 3. *c.* 51 hujus rei mentionem ter injicit, primum cum de *Aloë* agit, quæ juxta ejus mentem *diſrupta* puerorum præputia adglutinat. Secundo cum mel nominat *lib.* I. *c.* CI. & tertio, cum de *Tapſiæ* ſucco ſcribit. *lib.* 4. *c.* CLVII. Hinc colligimus *arte medica* hanc attractionem præputiorum factam. Probat hoc *Druſius ex Epiphan. Eraſm. ex Cornel. Celſ. lib.* 7. *c.* XXV.

Digitized by Google

hoc pontifice, omnia Judæorum inſtituta pervertit. Et jam nihil priſci integrique moris ſupererat, cum Matthias Haſmonæus [4], magnus rerum reſtaurator, armis ſumptis, leges ſuas Judæis reddidit, remque publicam principis nomine ſub imperium accepit. Mortuo illo, principatum Judas geſſit, is, qui Macchabæus dictus eſt. Sed vis tamen magna, auctoritaſque in pontifice fuit. Quare Antiochus Eupator poſtea, Jeroſolymam dolo ingreſſus, cum Oniæ diffideret, quòd pendêre ex illo populum & rerum momenta cernebat, pontificem in loco ejus Alcimum fecit. Sed is, ſacrum honorem ubi adeptus eſſet, longe pravior fuit. Statim enim ad Demetrium Seleuci filium tranſiit, principemque Judam, quem ferre imperitantem nequibat, criminatus apud regem eſt. Inquieta in ſe res impietas eſt. nunquam uno ſcelere contenta fuit. Igitur Bacchiden regium præfectum, cum armatâ manu, adverſus patriam adduxit: reverſoque illo, re infectâ, ad regem, copias militares, quas à Bacchide acceperat, concurſu hominum ſceleratorum auxit. Omnes undique parricidæ, ſacrilegi, adulteri, quos flagitium conſciuſque animus exagitabat, ad Alcimum venêre. & ipſe blanditiis, alloquiis, largitione, omnium officia provocabat. Ad extremum, præclarus hic pontifex muros etiam ſanctuarii, qui à vatibus atque ab Haſidæis erant ædificati, diruere paravit, ut hoc quoque ad ejus laudes accederet. Sed talia agentem atque meditantem mors occupavit, conſtitutuſque in ejus loco pontifex à populo Judas eſt, qui omnium primus ſummum ſacerdotium unà cum principatu geſſit. Hoc idem poſt eum Jonathas, Simon, & Jannes fecêre, donec Ariſtobulus [5], poſito principis nomine,

4 *Matthias Haſmonæus*] Cum enim fœdum illud, & non niſi ſceleribus nobile monſtrum, *Antiochus Epiphanes Ægypto* ſubacta jam Iudææ immineret, Hieroſolymiſque captis, populo religionem patriam & omnem eripere conaretur libertatem, nemo de tribu Iuda, ſed *Matathias*, Johannis filius, Simeonis nepos, ab abavo Haſmonæus dictus primus ad arma conclamavit, ſuoque exemplo opes vitamque libertati impendere, fractos jam Iudæos docuit. Fuit autem hic Matathias, ut autor hiſtor. *Machab.* c. II. *in princ.* *&c.* XIV. *v.* 29. nec non *Ioſephus lib.* 12. *c.* 8. teſtantur, ἱερεὺς ἐξ ἐφημερίας Ἰωάριβος. Sacerdos ex vice, & ita ex familia præclariſſimi illius, & primæ ſortis Sacerdotis, Ioaribi, qui ex poſteris *Eleazaris*, filii Aaronis. vid. I. *Chron.* XXIV. 7.

5. *Ariſtobulus*] Recenſet hic Autor noſter ſucceſſores ex ſtirpe Haſmonæorum, incipiens à *Matathia* ſucceſſore uſque ad Ariſtobulum. *Matathia* fatis concedenti ſucceſſit filius *Judas*, cognomento Maccabæus, qui Dynaſtiam politicam Pontificatui jungens

mine, regem ſe tulit. Ita tandem, poſt Sedeciam extinctum, reges iterum Judæa accepit, ſed Levitas utique, quorum ultimus Antigonus [6] fuit. Illo pulſo occiſoque regnum Herodes tenuit, quod ante à Romanis [7] acceperat, homo non hercle regia ſtirpe, neque ſacerdotali

arma & aram una manu tractare, primus inſtituit 1. *Maccab.* III. *Joſeph. lib.* XII. *c.* 12 & 17. Succeſſorem autem utriuſque dignitatis fratrem habuit *Jonathanem*. 1. *Maccab.* IX. *Joſeph. lib.* XIII. *c.* 1 & 5. qui Tryphonis perfidia & captus & cæſus *Simoni* fratri Dynaſtiam & Sacerdotium reliquit 1. *Maccab.* XIII. & *ſeq. Joſeph. lib.* XIII. *cap.* XV. Hic ſucceſſorem habuit *Johannem* cognomento *Hyrcanum. Joſeph. lib.* XIII. *c.* 15. Huic verò filius *Ariſtobulus* ſucceſſit, qui primus diademate arrepto Principatum Judaicum ad priſtinam revocare majeſtatem, nomenque Regis uſurpare, auſus fuit, *Joſeph. lib.* XIII. *c.* 19. Sed admodum breve hujus gloriæ fuit gaudium. Nam vix anno elapſo omnem hanc dignitatem *Alexandro* fratri, mortis imperio relinquere coactus fuit. Hic verò duos relinquit filios, *Hyrcanum*, qui ſegnior, quàm Spiritus regios decebat, & *Ariſtobulum*, induſtrium quidem ſed temerarium & ambitioſum. *Alexandro* mortuo uxor ejus, *Alexandra*, filium Hyrcanum Pontificem conſtituit: ipſa verò prætextu teſtamenti mariti defuncti, regni ſuſcepit gubernacula, conſentientibus & filiis & populo. Fatis cum & hæc ſuccumberet, *Hyrcanus* regnum pontificatui more majorum rurſus conjungere nititur, cui *Ariſtobulus* reſiſtit, conſcriptoque exercitu, quod jure non poterat, armis obtinere molitur. Quæ ambitioſa *Ariſtobuli* temeritas, non tantum familiæ Aſmonæorum, ſed toti etiam regno Judaico fatale intulit excidium, uti hiſtoriæ teſtantur. vid. Nold. hiſtor. Idum. *p.* 155. 156.

6. *Ultimus Antigonus*] Qui ab *Herode*, expugnata urbe, in vincula conjectus & ultimo ſupplicio affectus eſt. Expugnatis enim Hieroſolymis *Herodes* de Antigono tollendo potiſſimum ſollicitus fuit, veritus, ne, animis diuturnitate temporum mitigatis, in gratiam ſimul ac regnum reduceretur. Quare nunquam deſtitit *Antonium* irritare, uſque adeò, donec perpulit, ut *Antigonus*, nullo tali exemplo cognito, *Antiochiæ* capite plecteretur. Cujus rei teſtis eſt non modo *Ioſephus lib.* XV. *Antiq. Iud. c.* 1. ſed & *Dio Caſſius lib.* XLIX. *hiſt. Rom.* ubi Antigoni ſupplicium pluribus explicat, inquiens: Ἀντίγονον ἐμαστίγωσε σταυρῷ προσδήσας, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἀπέσφαξε: quem locum male reddit *Xylander*: *Antigonum cruci alligatum flagris cecidit & deinde jugulavit*. Nam vocem σταυρὸς *palum*, denotare, ex ἀποσφάττειν improprie à *Dione* pro ἀποτέμνειν adhiberi, obſervavit *Caſaubonus Exercit.* I. *ad App. annal. Baron. n.* 6. ubi ita hunc locum interpretatur: *Antigonum virgis cæſum & ad palum deligatum, poſtea etiam occidit*. Verum *Ioſephus lib.* XIV. *circa fin.* & *Plutarch. in Anton.* & *Egeſippus* ſecuri tantum percuſſum *Antigonum* affirmant.

7. *Ante à Romanis*] Antonius impenſe *Herodi* favens ob parentis *Antipatri* virtutem bellicam, in mentemque ſibi revocans, quod non inutilem paren-

tali familia ortus, ſed de Idumæorum gente[8], inſititius Judæus. Non enim Idumæi verè Judæi erant[9], ſed habiti modò appellatique Judæi

parenti in bello Ægyptiaco navarit operam, cujus intuitu Herodi ſuccurrere decrevit; Quare convocato Senatu *Herodem* ob ſingulare ejus in Rempublicam Romanam ſtudium, interpretibus *Meſſala* ac *Atratino* commendarunt, &, exaggerata inſuper *Antigoni* &. *Parthorum* inſolentia, effecerunt, ut *Herodes* omnium ſuffragio Iudææ Rex declararetur; quod Coss. *C. Domitio Calvino* iterum & C. *Aſinio Pollione* Olymp. 184. accidiſſe memorat *Ioſephus lib.* XIV. *Antiq. Iudaic. cap.* XXVI. Et licet *Euſebius lib. poſter. Chron. ad ann.* 1980. transferre velit, attamen ab *Excell. Georgio Green hiſtor. Profeſſ. Witteberg.* ad objectionem reſponſum, cujus epicriſis hæc eſt: Manet ergò, *Herodem Romæ* Regem *Iudææ* eſſe renuntiatum anno U. C. *Capitolino* 713. *Varroniano* 714. &c. Calculum album his adjicit cl. *Georg. Eric. Phaletran. de ablation. Sceptr. Iudaici. cap.* III. his verbis. Filius huic (Antipatro) fuit *Herodes*. Hic paternis inhærens veſtigiis, calliditate ingenii, animique magnitudine tandem eò pervenit, ut *Marci Antonii* auſpiciis à S. P. Q. R. fuerit Rex Iudæorum declaratus; quam dignitatem poſt victoriam Actiacam illi *Auguſtus* Cæſar confirmavit. vid. *Ioſeph. lib.* XIX. *cap.* XXVI. & *lib.* XV. *c.* X. Conf. *Chriſt. Noldii hiſt. Idum. pag. m.* 25. *edit. Franequer.* 1660.

8. *De Idumæorum gente*] Magna ſemper inter Eruditos controverſia acta eſt, qualis *Herodes* fuerit? Sunt qui exiſtimant, *Herodem* fuiſſe *Aſcalonitam*, adeoque Gentilem: hanc ſententiam multi ex Patribus tenent, *Epiphan. Ambroſ. Euſeb. conf. Georg. Erici Phaletrani tr. de ablation. Sceptr. Judaic. cap.* XI. ſecuti Julium Africanum, ut obſervat cl. *Caſaubon. Exerc.* I. n. 5. *ad app. Annal. Baron.* Sed enim verò, cum Africanus ipſe parum relationi ſuæ tribuat, eamque nullis teſtibus firmatam eſſe fateatur, non eſt, ut à *Joſephi* teſtimonio recedamus. *Nicolaus Damaſcenus*, Scriptor antiquiſſimus & ipſiuſmet Herodis contemporaneus, genus *Herodis* deducit è primatibus Judæorum, qui è Babylonia in Judæam reverſi ſunt, ut refert *Joſeph. lib.* XIV. Antiq. *Judaic. c.* II. Hujus veſtigia ſedulo legit *Auguſtin. Torniell. in Annal. ſacris & profanis ad A. M.* 4018. ubi totus in eo eſt, ut evincat, Herodem è proſapia Judæorum fuiſſe oriundum. Urget verò præter *Damaſceni* teſtimonium (1) quod, ſi Herodes fuiſſet *Idumæus*, procul dubio Judæos ad gentis ſuæ ritus traxiſſet, vel ſaltem Idumæos in priſtinæ religionis libertatem vindicaſſet. (2) Non eſſe probabile creditu, *Antipatrum*, Herodis patrem, Judæorum præcipuos adverſus *Ariſtobulum* excitare potuiſſe, ſi ipſe non fuiſſet Judæus. Nec (3) credibile eſt, *Hyrcanum* ſuam ex filia neptem dare auſum *Herodi* uxorem, ſi ſtirpis fuiſſet alienigenæ. (4) Hoc pacto *Judæos* fuiſſe ſubjectos *Idumæis*, contra vaticinium Geneſ. XXV. 23. c. XXVII. 29. & quæ alia ſunt, quæ profert. Verum nos media incedimus via, & *Herodem* neque Gentilem, neque Iudæum κυρίως ſic dictum, ſed *Idumæum* gente, religione Judæum fuiſſe aſſerimus.

9. *Non enim Idumæi verè Judæi erant*] Teſtatur *Joſephus lib.* XIII. *Antiq. Judaicar.* c. XVII. quod Idumæi à *Johan-*

dæi ſunt, ex quâ tempeſtate eos Hyrcanus religiones ceremoniaſquê ſuſcipere veri numinis coëgit, cum antea Deum, neſcio quem, Coſan [10] colerent, cujus ſacra ſemper cuſtodierat illuſtris in illa natione Coſtobarorum domus. Celebrata eſt Sameæ vaticinatio, qui Herodem Judæis regem datum iri, ſed in pœnam peſtemque, multò antè prædixerat. Neque profectò aliter cecidit. Statim enim Idumæus ille Ariſtobulum pontificem [11], admodum adoleſcentem; mox Hyrca-

banne Hyrcano ſubjugati, circumciſionem reliquoſquê ritus admiſerint & ex eo tempore primum Judæis annumerati ſint. Obſervandum autem eſt, quod vox *Judæus* triplicem habeat ſignificationem. (1) pro eo ſumitur, qui origine talis eſt. (2) pro Proſelyto tam *juſtitiæ*, quam *domicilii*. Ita *Idumæi* ab *Hyrcani* tempore dicti Judæi, & ſic etiam *Herodes Aſcalonita*, ἐπιχώρειος. *Strab. Geogr.* XVI. quin τὸ γένος ἰουδαῖος. *Antiq. Joſ.* XX. c. VI. *Hegeſip. excid.* II. *c.* VIII. (3) qui & origine & religione talis eſt. Hinc merito quæritur de *Herode*, an *Idumæus* fuerit ἀλλόφυλος? Affirmant cum *Euſebio hiſt. Eccleſ.* I. c. VI. & *in Chron.* plurimi. *Epiphan. lib.* I. *adverſ. hæreſ. Tom.* II. *pag. m.* 118. *Auguſtin. l.* 18. de C. D. *Phot. Biblioth. codic.* 238. Scaliger autem animadverſ. p. 148. 159. 259. & *Caſaubon. Exerc.* I. poſt *Torniellum*, negant. Ratio ipſis præcipua eſt, quod *Herodes* Patre natus proſelyto, & quod *Idumæi* jam inde ab *Hircani* tempore pro Judæis fuerint habiti. Unde ſic argumentatur Scaliger: *Nulli Judæi erant alienigenæ: Idumæi ab annis* XC. *ſive ab Hyrcano, erant Judæi.* Ergo. Sed hæc haſta, ſtipula eſt. Idumæi non erant propriè Judæi, ſed tales, qui vel ἐπιχώρειοι ſeu nati in Judæa erant alienigenæ. Propriè enim Judæi non niſi qui tales origine i. e. Jacobitæ eſſent. Unde in argumento *Scaligeri* major procedit de Judæis primæ & tertiæ ſignificationis, non ſecundæ. Certè ſi *Herodes* propriè fuiſſet Judæus, non opus habuiſſet libros Genealogicos incendere. Teſte *Euſeb. lib.* I. *hiſt. Eccleſ. c.* VII.

10. *Coſan*] Conſtat ex *Ioſepho Idumæos Coſan* ceu Deum coluiſſe, qui cum ab Hyrcano victi eſſent, huic Deo, *Coze*, renunciaſſe. Hinc *Coſtobarus*, qui etiam *Coſtabarus* apud Joſephum lib. XVI. Antiq. c. II. dicitur forte à COZE idolo Idumæorum, cujus antiſtites, majores ejus fuerant. *Joſeph. Antiq. lib.* XV. *c.* II.

11. *Mox Ariſtobulum Pontificem &c.*] Reſtabant tunc de Maccabæorum ſanguine Hyrcanus Pontifex jam decrepitus illiuſque ex filia nepos Ariſtobulus & neptis Mariamne, quorum pater fuit capti Ariſtobuli filius, *Antigonus* ſive *Alexander*, qui *ſecuri* ab *Antonio* percuſſus. Hunc ſcil. Ariſtobulum, ſummoto *Ananelo*, uti *Euſeb. lib.* I. *hiſtor. Eccleſ. c.* VII. vertente *Muſculo* teſtatur: Herodes, accepto à Romanis regno, ſummos Sacerdotes non eos amplius conſtituit, qui eſſent ex antiquo Sacerdotum genere. Hunc abrogat Herodes referente *Joſepho lib.* XV. *c.* III. & Ariſtobulum decimo ſeptimo ætatis anno Summum Pontificem conſtituit; paulo autem poſt ob ſtudium gentis lacu prope Hiericho ſubmerſit. *Joſeph. antiq.* XV. *c.* III. *Bell. jud.* I. *c.* XVII.

Digitized by Google

canum ex Parthis allectum[12]; poſtremò quicquid de Haſmonæorum ſanguine ſupererat, extinxit[13] ſuſtulitque. Neque melius actum cum ſeptuaginta ſenibus[14] eſt, qui aſſeſſores magni concilii erant, quod Sanhedrin appellitant. Ita ſubmotis omnibus, unde metus aut periculum erat, paulatim inſurgere, atque ex magno imperio uſurpare licentiam cœpit. Patria enim Judæorum inſtituta mutavit, nova invexit, multa contra leges fecit. de quâ re ſic loquentem audire Joſephum libet: ξενικοῖς ἐπιτηδεύμασιν ὑποδιέφθειρε τὴν πάλαι κατάστασιν, ἀπαρεγχείρητον οὖσαν· ἐξ ὧν οὐ μικρὰ καὶ πρὸς τὸν αὖθις χρόνον ἠδικήθημεν, ἀμεληθέντων ὅσα πρότερον ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν ἦγε τοὺς ὄχλους. *peregrinis ſtudiis veterem diſciplinam labefactavit, in qua nihil novi tentatum erat. Ex qua re noſtris his, quæ poſt inſecuta ſunt, temporibus, non mediocriter læſi ſumus. Neglectui enim habita ea omnia ſunt, quæ antea multitudinem ad pietatem perducebant.*

12. *Hyrcanum ex Parthis allectum*] Contra jus Gentium fidemque datam *Hyrcanus* à *Parthis* captus illuc ducebatur. Hunc blanditiis iterum Hieroſolymam pertractum primum in ſummo honore habuit, adeo ut & neptem *Mariamnem* connubio ſibi jungeret; verum paulo poſt *Hyrcanum* ferro ſuſtulit. *Joſeph. lib.* XIV. *c.* III. VI. *&* X. *& lib.* XV. *c.* XIII. *&* XXVIII.

13. *Extinxit*] Inſtigatores erant *Salome* & *Antipater*, qui conſilium dabant, ut familiam Haſmonæorum perderet. Horum calumniis Herodes incitatus *Mariamnem* Regii ſanguinis fœminam, ſuam etiam uxorem peremit. *Joſeph. Ant.* XV. *c.* II. *Bell. Jud.* I. *Euſeb. Chron. l. prior. Hegeſipp. Excid.* I. *c.* XXXVII. Addit ſcelus ſceleri & unà cum ea fratrem uti diximus *Ariſtobulum* & *Avum Hyrcanum*, Matrem *Alexandram*. *Joſeph.* XV. *c.* II. & duos ſuos ex ea filios Alexandrum & Ariſtobulum. *Joſeph.* XVI. *c.* XVII. interficit.

14. *Actum cum* LXX. *ſenibus*] *Herodes* regno potitus totum Synedrium exceptis paucis, referente *Lightfoot. in hor. Talmud. p.* 203. *edit. Lipſ.* ſuſtulit; Cl. Schickard in משפט המלך. p. m. 154. vult quidem totum, unico excepto *Schammai*, quem ſolum ob parrheſiam honoraverit. *Noldius in hiſtor. Idum. pag. m.* 421. hæc recenſet: Quanquam verò hoc Concilium per *Herodem* tolleretur (Cauſam addit *Talmud, in Bava Bathra*. Dixit *Herodes Synedrio: Quis legit, ex medio fratrum tuorum Regem pones ſuper te? Dixerunt ei Magiſtri. Surrexit ergo & occidit omnes Magiſtros reſervato ſibi Babâ, filio Buthæ, &c.* Scil. *Herodem* ut alienigenam noluerunt agnoſcere; ut Gloſſ. ibid.) *Joſeph. Antiq.* XV. *c.* XIII. *&* XIV. XVII. *Pollionis* mentionem facit: Nam *Herodes* cum ſæviret in reliquos aſſeſſores, *Pollioni* huic & Sameæ pepercit.

Digitized by Google

Cap. XVII.

De Meſſia, Judæorum atque gentium omnium rege. Myſtica vocis ſcriptio in verbis Eſaiæ. Bileami vaticinium ex Judæorum interpretatione. Quid ſingulare in hoc regno. Rabbi Abrami animadverſiones in Maimonidem. Ezechielis obſcuriſſima oracula de templo, deque ſacris in regno Meſſiæ. Nimis imprudenter in iſtæc inquiri.

Atque hunc quidem in modum, poſt reditum Judæorum ex Babylone, imperium ii tenuêre, quorum id minimè fuit, primùm pontifices [1], mox principes Haſmonæi Levitæ [2], dein reges ex

1. *Primum Pontifices*] Incuſat Author noſter (1) Pontifices, quod poſt captivitatem Babylonicam ſummum imperium tenuerint, quod ipſis non licitum fuiſſet, cum illorum munus fuerit, ſacris non politicis rebus præeſſe; quam ob rem cum hoc feciſſent pœnas incurriſſent. Jam autem ex præcedentibus annotatis conſtat, Pontifices poſt captivitatem dignitatem hanc ſibi applicuiſſe; Hinc author noſter putat, male feciſſe. Quod autem penes Pontifices ſumma regiminis poteſtas tunc temporis fuerit, probamus hoc modo. Cum enim *Alexander Magnus* ad expugnationem *Tyri Judæorum* ſubſidia ſibi expetenda eſſe judicaret, ad *Jaddum* Pontificem literas dedit, uti *Joſephus libr.* XI. *c.* VIII. teſtatur. Idem poſtea fecit *Ptolemæus Philadelphus* Rex *Ægyptiorum* & *Lacedæmoniorum* ἄρχων, *Ariat*. Sic & alii plures fecerunt, uti *Joſeph. lib.* XII. *c.* II. probat. Id quod ſane hi Reges in tam arduis negotiis non feciſſent, niſi ſumma rerum penes iſtos non ſtetiſſet. Interim qui Pontifices dicti ſunt (prout omnes ante *Ariſtobulum*) ita maluerunt ipſi τὴν βασιλείαν τῇ ἱερωσύνῃ, &c. *Philo in Legat. ad Caj. pag. m.* 797. Licet igitur *Cunæus* noſter aſſerat Pontifices injuſto titulo imperium tenuiſſe; attamen negari non poteſt, ipſum Jehovam conſtituiſſe, quod ſceprum de tribu Juda ablatum ad tribum *Levi* Pontificeſque transferri debuerit. Inſtante enim illa ſeculorum periodo, qua *Meſſias* in lucem proditurus humanam erat, placuit divinæ ſapientiæ, eam in populo ſuo adornare Reipubl. formam corporaliter, quam regnum Meſſiæ obtinere debebat ſpiritualiter. Quod cum igitur Rex Meſſias Eccleſiæ ſuæ, ſimul Rex (ut habetur *Eſai.* XXXIII. *v.* 22. *Matth.* IV. 7. *Daniel.* VII. 14. *Luc.* I. 33.) ſimulque Pontifex (*Pſalm.* CX. 7. *Hebr.* II. 17. V. 10) futurus erat, præcipit Jehova *Zachariæ* Prophetæ Joſuam primum à ſoluta captivitate Pontificem duabus coronis ornare, atque ita illum & in illo omnes illos ſucceſſores ſacerdotes in ſolio i. e. *διαν-*

Digitized by Google

ex eadem tribu, ac tandem Herodes Idumæus, is, ſub quo natus Meſſias eſt, rex regum, ex familia Davidis ortus, ad quem unum referri demum illud oportet, quod promiſerat Davidi Deus, æternum fore ſolium ejus, conſeſſuramque in illo prolem ejus. Non enim profectò de Salomone illud, neque de nepotibus ejus dictum eſt, ſiquidem illi regnum ſemel amiſſum nunquam poſt exilium Babylonienſe receperunt. & omninò vana falſaque fuiſſet numinis promiſſio. quod cogitare ſumma impietas ſit. Quare ita habendum eſt, prolem eam eſſe Meſſiam, libertatis noſtræ vindicem aſſertoremque, de quo angelus iſtud pronuntiavit, quod ſcriptum apud Divum Lucam extat, τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔςαι τέλος. *regnum illius ſine fine erit.* Ea verba traduxit angelus ex Eſaiæ capite nono, ubi Rabbi Jarchi notavit, : דרך דרש הסופרים שה״מם סגור בתוך המלה *ſubtili quodam diſceptationis modo quaſitum olim à ſcribis eſſe, cur in medio vocis, contra quam fieri ſolet, poſitum à vate* ם *clauſum ſit.* Utique haud de nihilo fuit tam anxia hæſitatio. & viſum Talmudicis eſt, ſignificari ea re myſterium quoddam ingens, quod non promiſcuè, nec omnibus pate-

te-

[illegible] conſtituere. *Zach. c.* VI. 11, 12. Myſticum ſenſum hoc loco Prophetam reſpicere certum eſt: ſenſum verò literalem ad *Joſuam* Pontificem pertinere, illumque juſſu & inſtituto hoc Jehovæ non tantum Pontificem ſummum, ſed & ſummum Principem creatum fuiſſe, minime dubitare debemus. Vera itaque ſunt, quæ de forma Reipubl. Judaicæ reſtauratæ prodidit *Hieronym. in fin. cap.* XXI. *v.* 29. *Ezech.* In Zedekia, inquit, finitum regnum Iſrael de ſtirpe David, qui poſtea uſque ad adventum Chriſti Reges fuerunt, fuerunt pariter & ſacerdotes. & D. *Ambroſ. lib.* II. *in Luc.* Jechonia regnante, Judæi in Babylonem ducti fuerunt, neque poſtea unquam de ſemine ejus regnum quiſque in Judæa potuit obtinere. Poſtea enim populus de captivitate dimiſſus ſub Sacerdotibus & Tetrarchis fuit.

2. *Haſmonæi Levitæ*] Meſſiæ Talmudici crebro mentionem faciunt. Pernotum eſt, & paſſim in ſcriptis Anti-Judaicis obvium illuſtre illud æternæ generationis Meſſiæ teſtimonium, quod perhibetur *Maſſ. Succah fol.* 52. *Edit. Amſtel.* Tradunt Rabbini de Meſſia, Filio Davidis, qui utinam citò in diebus noſtris manifeſtaretur, dixiſſe ipſi Deum; pete quicquam à me & dabo tibi Pſalm. II. Itaque poſtquam vidit *Meſſiam* filium Joſephi iri occiſum &c. His ſane verbis Meſſias filius *Davidis* & Meſſias *Joſephi* in ſcenam producuntur à Judæis dicentibus *Meſſiam Joſephi* moriturum in bello & occiſurum. Meſſiam Davidis autem victurum. vid. de his rebus diſſerent. Cl. *Stephan. le Moyne ad locum Jerem.* XXIII. 6. *pag. m.* 132, 133. præclar. M. Meelführer. Amic. noſtr. in *diſſert. Jeſus in Talmude edit. Witteberg.* & cl. *M. Nicol. Lütkens diſſert. Solus Davidis filius Meſſias edit. Roſtoch.* 1701.

teret, ſed reductum, & in interiore ſacrario clauſum eſſet. Cum permulta extent in ſacro codice oracula de rege maximo Meſſia, nullum æquè Judæi dignum admiratione exiſtimant, quàm illud, quod numinis inſtinctu effatur Bileamus in Numerorum capite viceſimo & quarto. Sed iidem, cum ſenſa vatis penitus introſpicerent, ſagaciter deprehenderunt, non iſtæc de uno rege dici omnia. quare ita dividundum eſſe oraculum, pars ut ejus ad Davidem, qui ex Judæâ ſtirpe primus regnum tenuit, cætera ad Meſſiam pertineant, ultimum quidem ex eâdem ſtirpe regem, ſed majorem cæteris, potentioremque. Quæ perſecutus accuratiſſimè Maimonides eſt in fine Miſnæ. Ibidem etiam maximus magiſter eos refellit, qui alium naturæ vultum, & rerum perpetuò euntium novum curſum in regno Meſſiæ exſpectant. Non enim intellexiſſe eos Eſaiæ verba ait, quæ ſunt in capite undecimo: eſſe enim illic ænigmata quædam, quibus ſignificatum eſt, quietem piis boniſque omnibus fore inter nefarios & ſceleratos, nihil ut metuendum ab illis ſit. Nam quod Rabbi Abraham, Davidis filius, Maimonidem hîc reprehendit, & ex legum Moſaicarum libris illud recitat, השבתי חיה רעה מהארץ penitus diverſum eſt, & ad tempora Meſſiæ non pertinet. Sed profectò perſæpè ſolet acris ille & diligens vitiorum Maimonidæ animadverſor quædam ejuſmodi ſublegere, quæ ſpeciem magis ſolidæ rationis, quàm vim habent, & excuſſà evaneſcunt. Quoties ſacra, ceremoniaſque & religionum ſolennia perluſtro, quæ in extrema parte libri ſui ſanctiſſimus vates Ezechiel deſcripſit, ſubit animum meum cogitatio, quid ea velint, aut quò referenda ſint. adeo diverſa ſunt ab iis, quæ Moſes præcepit, neque unquam uſurpata à Judæis ſunt. id quod ipſi confitentur. Sed quid de illis habendum ſit, conſtitutum in Talmud eſt, in tractatu quem Menachoth appellant. Breviter autem rem complexus Maimonides eſt in Miſna, libro octavo, cap. 2. Neque nos pigebit verba ejus hîc referre. Ait igitur, כל שיעורי הנסכים האמורים בספר יחזקאל ומנין אותן הקרבנות וסדרי העבודה הכתובים שם כולם מילוים הן ואין נוהגין לדורות אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המילוים עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי: *Omnes modi libaminum, de quibus agitur in libro Ezechielis, & quæcunque illic ſcripta extant de numero oblationum, deque ordine divini cultus, nihil ſunt niſi ſacrificia pacifica, quæ mortalium ſeculis uſurpata non ſunt, neque in morem popularem tranſivêre. Ju-*

Digitized by Google

Jubet autem exponitque vates, quo pacto peragere debeant ſacra pacifica in dedicatione novæ aræ, temporibus Meſſiæ, cum extruetur templum tertium. Non eſt hoc ſomnium Judaicum, neque Talmudicorum commentum. vera certaque res eſt. aliud templum, quod in Meſſiæ regno foret, aliaque ſacra deſcripſit vates: atque etiam ſtructuram templi, atria, portas, cæteraque ad legem operis accuratam exegit. Quare Judæi ajunt, formam ejus non planè intelligi: Ezram autem, cum ædem ſecundam, ad inſtar ædis Salomonicæ, conderet, etiam illa ſecutum eſſe, quæ de tertio templo Ezechiel præcipit, ſed non ultrà, quàm captus hominis ſanctiſſimi fuit in re obſcura implicataque. Hoc illud eſt, quod ſignificavit ſummus Rabbinus iis verbis, quæ ſubjecimus ex cap. primo, Halacha Beth Habbechira: בניין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים : וכן בניין העתיד להבנות אף על פי שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני בשבנו בימי עזרא בנוהו כבניין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל : Eſt tamen Judæorum hallucinatio in eo non levis, quod extructum iri à Meſſia ædem ejuſmodi ſperant, quæ adſpici, adiri, & pedibus calcari poterit. Quod ſecus eſſe, nos profectò, qui in Meſſiæ regno nati ſumus, intelligimus. Omnia ea, quæ de modo ædificii, déque partibus ejus dicta illîc ſunt, occultiorem ſenſum habent. ſingula autem quid ſignificent, aut quo pacto ſint explicanda, difficile dictu eſt. Ego hercle, quod Xenophanes Colophonius apud Marcum Terentium Varronem ait, id omnibus hîc ſuadeo, uti *quid putet quiſque, non quid contendat, ponat. hominis enim eſt hæc opinari, Dei ſcire.* Utique Judæi, cum גנוזין appellent quaſdam Biblici codicis partes, quarum interdicta lectio adoleſcentibus, juvenibuſque eſt, in earum numero illa ponunt, quæ vaticinatus in fine libri ſui Ezechiel eſt. Neque id injuriâ illos ſtatuiſſe exiſtimo. Eſt enim omnis ſermo ille numero Platonis obſcurior. Advocent induſtriam ſuam omnes, qui ſe divinæ ſapientiæ conſultos videri poſtulant. Sudabunt ſatis, antequam minimum quiddam earum rerum, illîc quæ reconditæ ſunt, aperiant.

Benè qui conjiciet, vatem hunc perhibebo optimum.

Sed multa conjectanti, opinor, nihil procedet. Pro certo conſtat, hæc & alia hujus generis quædam eſſe, quæ adiri humanis animis ſummus Deus noluit. Etſi enim in hac Euangelii luce ingens progreſſio facta ad cognitionem, ſcientiamque ſit, aliquid tamen reli-

 ctum

ctum admirationi eſt. Quare in his oraculorum arcanis ultra id tendere, quod in expedito ſpiritus ſacer poſuit, ſtolidæ audaciæ ſit.

Cap. XVIII.

Status Judæorum poſt Meſſiæ adventum. De reſtitutione Judæorum, quæ adhuc exſpectatur. Quæ ſit dignitas etiam hodie illius gentis. Quantum Judæis noſtra debeat religio. An ſacri libri ab illis interpolati aut corrupti? de Maſoritarum diligentia & fide.

Judæos ſacerdotium regium, genuſque hominum electum dici, & ſacra ſua religioneſque ab illis ſolis ſuſcipi tantiſper voluit immortalis Deus, donec ille dies illuxiſſet, qui Meſſiam terrarum orbi repræſentaret. Ex eo tempore, Dei filius beneficia cœleſtia, quæ diu propria uni genti fuerant, communia eſſe omnium voluit, idque per diſſitiſſimos populos nuntiatum ſolis profuit credentibus. Atque hîc verò demum admiranda quædam fuit rerum converſio. Summum enim ſalutis auſpicem, qui cœleſtia regna reliquerat, uti rebus hominum lapſis ſuccurreret, cum gaudio & veneratione receperunt profanæ nationes. At Judæi, quem conſtituto tempore & loco venturum ſignificaverat olim non unus vates, eum veniſſe jam & adeſſe præſentem non intellexerunt. Tanta vecordiæ vis eos pervaſerat. Cæci erant oculi, cum animus alias res ageret, & videre illa recuſaret, quæ poſita in medio erant. Hinc abdicati ſpretique à numine ſunt, atque *etiam nunc hodie lentem edunt, & amiſſam deflent primogenituram*. Delictum eorum *in duriſſimo adamante* ſcriptum eſſe, Jeremias vates ait. Neque ſanè pœnam ipſi ſuam deprecati ſunt, cum illud dicerent, *ſanguis ejus ſuper nos ſit, & ſuper filios noſtros*. Admodum notabile eſt illud, quod Romanis prodidit Divus Paulus in ea epiſtola, quæ ſcripta ad illos eſt. Ibi * ſic infit: *nolo vos ignorare hoc myſterium, obdurationem, qua eſt ex parte, eveniſſe Iſraëli tantiſper, dum plenitudo gentium introierit*. Profecto aderit tempus, cum Judæi in rectam [1] ſemitam reducentur, qui nunc errant miſere ignorantiâ viæ.

* *In epiſt. ad Roman. cap.* XI. ℣. 25.

1. *In rectam viam*] De Judæorum converſione multi egerunt, inter quos *Voët. Tom.* 2. *Diſput. ſelect. pag.* 124. *ſeqq.* multum hodie diſceptatur, an univerſalis ſit futura, quod B. Luthero minimè videtur Tom. VIII. Jen. fol. 109. Edidit etiam diſſert. *B. Clodius Prof. LL. OO. Giſſ. de ſperanda ſalute Judæorum.*

Digitized by Google

viæ. Nondum omnium dierum ſoles occiderunt. Fulgebit illis quoque iterum ſua lux. Cecidiſſe eos, non excidiſſe, certum eſt. Publicavit de eadem re etiam Ezechiel quædam oracula, quæ extant in cap. XXXVI. Ait enim futurum vates, uti cœlitus cor novum illis detur, rectioreſque ſenſus in eorum pectore habitent. Tunc tolletur velamen illud [2], quod vultui ſuo Moſes impoſuerat. convertent enim ſe ad Deum, qui vivere eos in tenebris & ſummarum rerum inſcitia ſivit, uti tandem aliquando occaſione uteretur notæ clementiæ. Atque in hunc quidem modum nos commodè interpretamur Divi Pauli verba, * ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ Ἰσραὴλ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα †. qui locus multis obſcuriſſimus viſus eſt, & quorundam exercuit induſtriam. Res hæc, de qua loquimur, magna eſt, & planè ejuſmodi, uti meritò non poſſimus in poſterum Judæos, velut victimas publici odii, penitus averſari, cum adhuc illis tantarum rerum ſuperſit ſpes. Et profectò D. Paulus veneratur eos, & laudibus magnifice effert etiam ſic errantes. Ait enim, *Quorum eſt adoptio & gloria, & fœdera, & legis conſtitutio, & cultus divinus, & promiſſiones: quorum ſunt patres, & ex quibus Chriſtus eſt, quod ad carnem attinet.* Quæ poterat eſſe major nobilitas; Tot patriarchas, vateſque, & reges in avis proaviſque numerant, denique tot excelſos & divinâ virtute viros, quorum ſunt nomina cœlo conſecrata. Sunt quidem, fateor, hodie vernili atque illiberali ingenio cuncti Judæi; neque, ſi vitam eorum aut ſtudia intueâre, quicquam magnopere reperias, quod ſit magnis atque erectis animis dignum: ſed nos ejus rei cauſam non miramur: habent enim hæc quoque quendam velut orbem: ut, quemadmodum temporum vices, ita & morum vertantur. Profectò, qui dies illis candidam libertatis lucem abſtulit, imperiumque de eorum excuſſit manibus, idem ille ingenuos quoque ſpiritus eorum perdomuit, nihil ut amplius habeant nunc vividi vigoris. Apud Homer. optimus Eumæus regi ſuo Ulyſſi illud divinè ait, ἡμι-

* *Locus extat in 2 epiſt. ad Cor. cap.* 3. *verſ.* 16. † *Ideſt*, cum autem ad dominum ſe verterit Iſraël, auferetur velamen.

2. *Velamen illud*] Duplex enim jam velum Judæorum oculis obductum eſt, prius induratæ mentis ſive odii adverſus Chriſtum, poſterius Legis ipſius. Nempe Chriſtus quidem in lege traditur, ſed obſcurius, & veluti per nubem & involucrum. Porro duplicatum illud velum ejuſque ablatio innui videtur ab *Eſaia c.* XXV. *conf. Ludov. Capell. ad h. l.*

ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Quemadmodùm arculæ, in quibus nani faſciis conſtricti à mangonibus aluntur, corpuſculorum incrementa non prohibent modò, ſed minuunt quoque, atque contrahunt: ita quælibet ſervitus compedes quaſdam etiam ipſis animis injicit, & generoſam ſuffocat indolem. Quid poſſunt ſublime ſpirare, qui per tot annos, per totum orbem tantis fatigati contumeliis ſunt? quos pueri jam olim laciniâ, viri barbâ traxêre? denique in quos omnium Cæſarum detumuit furor; Tiberius juventutem eorum per ſpeciem ſacramenti, in provincias gravioris cœli diſtribuit. Erat inſigniter peſtilens Sardinia. In hanc miſſa quatuor millia ſunt, uti malè interirent. Haud multo pauciores Titus beſtiis objecit, cum Beryti, atque Cæſareæ ſpectacula ederet. Ipſe Trajanus, qui omnium fuit principum leniſſimus, decrevit ne legem legerent: quod ab aliis quoque imperatoribus crebro factum poſtea eſt. Ea fuit maxima afflicto,& à Rabbi Zacuth inter שמדות *perſecutiones* numeratur, cum ait, גזרו שמד שלא יקראו בתור *decreverunt perſecutionem, ne Judæi legem lectitarent*. Sed hæc à paganis facta ſunt. Nos, qui arctiore vinculo cum illis ſociamur, amemus inter nos, & hoc habeamus commune, quod juſſa audimus ejuſdem numinis. Divus quidem Paulus pro illis caput ſuum devovere cupit: adeò impenſe amat gentem. Etiam illud ait, *ſi primitiæ ſanctæ, ſancta etiam eſt maſſa: &, ſi radix ſancta eſt, etiam ſunt rami*. Non ego nunc ambitioſe eorum laudes celebrabo: quippe à nulla re magis, quàm ab ineptiis, abhorremus. Sed tamen ad hæc ſera tempora quod attinet, ſanè, ſi benè rationem putamus, haud exiguum eſt, quod illi genti noſtra debet religio. Quinam ſunt enim illi, qui nobis Biblica volumina ſarta tecta [3] ſervavêre, niſi Iudæi? Quot menda ſcriptionis in ſacrum codicem inrepſiſſent, ſi illius cuſtodia ſolis Lactantiis, Auguſtinis, Gregoriis, Chryſoſtomis, viris ſanctiſſimis, ſed imperitis Hebraiſmi, mandata fuiſſet; Inter Græcos omnes La-

3. *Sarta tecta*] Pertinet huc illud eleganter ab Excell. Dno. D. *Wagenſeilio* dictum *in annot. ad Sot. pag. m.* 68. Non igitur eorum ſententiæ accedo, qui ab omni omnino Scripturam corrumpendi auſu Judæos penitus liberant & prorſus inſontes pronunciare ſolent. Mihi enim alia longe mens, &c. Cæterum quæ de Maſora & aliis in hoc capite occurrunt, viri *docti B. Pfeiffer. in Theol. Judaica nimis prolixe* abſolvit, quare repetere nolumus.

timoſque, qui veterem Eccleſiam rexêre, unus Origenes cum Hieronymo Hebraicè ſcivit: & ferme nimium dixi: cæteri nec elementa quidem didicerant. Quare, ſi quid collapſum incuriâ librariorum eſſet, non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis tempora tunc egebant. At Judæis unum ſtudium, unaque omnibus cura fuit, libros Moſis, vatumque, & ea quæ Hagiographa appellantur, à temporum injuriis vindicare. Hæc laus eorum propria eſt. Nulla alia gens in illius gloriæ ſocietatem ſe offert. In libro Juchaſin, quem ſcripſit Rabbi Abraham Salmanticenſis, admodum illuſtris eſt locus, ex quo diſcimus, omnia Biblica exemplaria fuiſſe emendata ad quendam venerandæ antiquitatis codicem, quem ſua manu olim conſcripſerat Rabbi Hillel, ſummus Judæorum præſul, qui Babylone in Syriam venerat ſexaginta annis antequam Deus dominuſque noſter Chriſtus naſceretur. Verba ejus digniſſima ſunt, quæ hîc recitentur, במלכות ליאון הוציאו ספר הארבעה ועשרי׳ אשר נקרא הביבליא שכתב אותם ר׳ הלל ומשם היו מגיהים כל הספרים ואני ראיתי חלק מהם שנמכרו באפריקא ובזמני היה ט׳ מאות שנה שנכתבו והקמחי אמר בחלק הדקדוק בפסוק למען תזכרו שהחומש היה בטוליטולא *In regno Leon eruerunt librum Arba Veeſrim, qui vocatur Biblia, quem exaravit Rabbi Hillel. atque ex ejus fide emendarunt omnia exemplaria: cæterum ego vidi partem ejus, quæ venalis erat in Africa, eratque tunc meo ævo ante* DCCCC *annos ſcriptus. Ait Kimchi in ſua Grammatica in Paſuk* למען תזכרו*, quod Pentateuchum fuit in urbe Toleta.* Erat igitur illa tempeſtate penes Judæos arbitrium & vis ac norma emendandi Biblicum contextum. Profectò, quàm facile illis fuiſſet, interpolare ea loca, quæ redarguere eorum deliria videbantur, cum vix tria verba Hebraicè intelligerent Chriſtiani? ſed obſtabat pietas, vetabatque moveri, quæ ſacra eſſent. Et tamen fuêre, qui exiſtimarent, malâ fide eos deſcripſiſſe multa: quibus hominibus luculenter reſpondit Origenes in octavo volumine explanationum Eſaiæ. Equidem ego, quoties Maſoritarum indefeſſam diligentiam conſidero, pene obſtupeſco. Omneis enim Hebræi codicis parteis accuratè recognitas & collatas, notis quibuſdam impreſſis obſignaverunt. Id factum eſt poſt templi ſecundi excidium anno plus minus quadringenteſimo triceſimo & ſexto. Obſervatum ab illis eſt, non modò quot commata & verba, ſed etiam quot literas continerent libri ſinguli. Quare, quod poſtea, cum ſumma barbaries orbi incubuiſſet,

ſet, nullus apex de præſtantiſſimo illo ſcripto perierit, illorum beneficium eſt. Non ſine cauſa illud à Rabbinis eſt dictum, המסורה סיג לתורה *Maſora eſt velut paries & ſepimentum legis.* Apud Rabbi Zacuth, quem jam modò teſtem laudavi, ſunt ineptiæ Judaicæ, quibus (ſi Deo placet) colligitur, accentus atque puncta tempore Ezræ extitiſſe. Quod ideo retuli, uti hoc quoque adjicerent ad reliqua ſua nugaciſſima argumenta ii homines, qui hodie negant eſſe hoc Maſoritarum inventum. Sed moneamus illud quoque, in ejuſdem Rabbini libro, eâdem probatione ad Ezræ ſeculum referri Targum Onkelos: quod etſi futile eſt, & facile oſtendit, quanti ſit prior conjectura, reperiet tamen defenſores ſuos, vel ob hanc ſaltem cauſam, ne alterum illud cadat. Agit jam pridem multos tam pervicax ſtudium, uti, dum ad ſententiæ ſuæ præſidium arripiant aliquid, quo modo aut quid arripiant, ſua intereſſe haud putent. Nos, quod ſacræ ſcripturæ lectio in incerto non ſit, & mutari jam haud amplius poſſit, illis Judæis acceptum ferimus, qui ſerò & poſt templi ſecundi excidium vixêre. Etenim, cum jam rebus magnis opulentiſque excidiſſent, cura illis eſſe cœpit, uti in ſumma calamitate hanc ſaltem ex naufragio reſervarent tabulam cujus eſſet pretium inæſtimabile. Atque hoc profecto unum in illis amamus. Cætera miſerationem merentur. Apices enim, literaſque, & libros verſant, ſed verſant tantùm. Sacros veroſque ſenſus nec inſpiciunt, nec quærunt. Itaque quadrat hoc in illos, quod ipſi vernacula lingua ſua ajunt, העקר טפל והטפל עקר עשו *Quod fundamentum rei eſt, acceſſionem faciunt: quod acceſſio eſt, fundamentum.* Atque hoc eſt peſſimum. infantiam ipſi ſuam inſcitiamque non ſentiunt. Etenim, cum infelicitas eorum omnis poſita in divinæ legis ignoratione ſit, illi amiſſas patrias ſedes, ereptumque regnum, & alia hujuſmodi cauſantur, quorum neque poſſeſſio quenquam beatum, & verè miſerum neminem jactura facit. Harpaſten, uxoris fatuam, Seneca memorat, quæ ſubitò deſiit videre. *neſciebat eſſe ſe cæcam, & ſubinde pædagogum ſuum rogabat, uti migraret: ajebat domum ſuam tenebroſam eſſe.* Idem illis quoque accidit. Circumferunt ipſi in pectore mali ſui cauſam. Quod ſi quis numinis favor illos Cananææ redderet, cœlum utique, non animum, mutarent. Comitatur eos, quocunque ſe verterint, ſua nox, neque prius demetur, quàm vecordiæ ſuæ, obſtinationiſque, dederint graveis pœnas.

Fin. Libr. I.

PE-

Digitized by Google

I. N. J.

PETRI CUNÆI
DE
REPUBLICA HEBRÆORUM,
CUM
ANNOTATIONIBUS
JOH. NICOLAI,
LIBER SECUNDUS.

Cap. I.

Familia Pontificalis. De Alcimo malè exiſtimatum. Pontificis conſtitutio penes quos. Chalcidenſium regi quid beneficii à Claudio datum. Pontificis munia. Quando nobile officium ſuum Pontifex obierit. Quem habitum tunc geſſerit. Flavii Joſephi error, ex properantia natus, qui omnes hactenus decepit. Ejus confutatio. Maimonidæ recta ſententia.

PROXIMUS regiæ dignitati [1] honos in ſummis ſacerdotibus fuiſſit: eſtque Rabbinorum vetus verbum, tribus rebus [2] Iſraëlem, tanquam coronis, fuiſſe decoratum, regno, pontificatu, atque lege. Nos, quoniam de regibus ea, quæ in mentem incidebant, diximus, cætera eodem pacto, hoc eſt, incurioſe, & ſine delectu exce-

1. *Proximus regiæ dignitati*] Certe magna fuit hujus autoritas in populo Dei & dignitas, quia Hierarchiæ totius caput. A Rege ſecundum locum obtinebat, eratque penes eum Directorium totius rei Eccleſiaſticæ & arduorum maximè negotiorum, conf. *Quenſted. antiq. Bibl. pag. m.* 28.

2. *Tribus rebus*] De corona triplici ſibi data gloriantur Rabbini; *Altaris,* Men-

Digitized by Google

exequemur. Cum ſacerdotales familiæ olim à Moſe duodecim [3], mox au-

Menſa & *Arca*. *Altaris* id eſt Sacerdotii, quam obtinuit *Aaron*: Menſæ id eſt regni, quam conſecutus eſt *David*; nam Reges ſolent in menſa divitias & majeſtatem ſuam oſtentare. *Arca* i. e. legis divinæ, quæ repoſita fuit in arca, ut peterent eam omnes. *Maimonid. Tom.* I. *Hal. Talm. Thor. cap.* III. *pag.* 20. tres itidem coronas recenſet his verbis, quæ latinis tradit *Wilhelm. Schickard. in ſuo* המלך משפט. *cap.* I. *theor.* I. *pag.* 3. Tribus coronis coronati ſunt Iſraelitæ, corona Legis & Sacerdotii & Regni. Videri in hunc locum quoque poſſunt *annotationes doctiſſ. Viri plur. Rever. Carpzovii*, qui authoritate aliorum Rabbinorum hanc ſententiam ſtabilit: Nullibi non, inquit, in Hebræorum ſcriptis, potiſſimum in *Medrashim*, triplicis hujus coronæ mentio: Unde & dictum R. *Simeon. in Pirké Abbos cap.* IV. *n.* 13. celebratum: *Tres ſunt coronæ, corona legis, & corona Sacerdotii & corona regni; ſed eas omnes ſuperat corona boni nominis.* Et pag. 224. *cap.* IV. *theor.* 12. interpretationem addit. Eſt is, ſcribit, in *Pirke* R. *Nathan initio cap. ult. fol.* X. *col.* 3. ibi de *corona Sacerdotii* dicitur: Etiamſi quis omne argentum aurumque ſolveret, quod in mundo reperitur, non tamen concederent ei coronam Sacerdotii, utpote ſoli Aaroni & ſemini ejus in æternum collatam. *Num.* XXV. 13. De *corona Regni* idem reperitur iiſdem verbis, nullo auro argentoque acquiri poſſe, quod ſoli *Davidi* לעולם in æternum impoſita ſit, juxta *Ezech.* XXXVII. 25. At de corona Legis additur: *res ita ſe non habet*. Svave legis onus quiſquis portare cupiat, accedat & portet, juxta illud *Eſa.* LV. 1. Has tres coronas R. *Abarbanel* in *Nachlath Avoth fol.* CXXIX. *col.* I. præeunte in Talmudis *Maſſecheth Joma. cap.* VII. fol. LXXII. col. 2. R. *Jochanano*, cum tribus זרים i. e. *limbis* ſeu coronamentis in tabernaculo conſpicuis comparat. *Tria coronamenta ſunt*, inquit, *coronamentum Altaris. Exod.* XXX. 4. *coronamentum Arcæ. Exod.* XXV. 11. *& coronamentum Menſæ.* ibid. *v.* 24. Coronamento Altaris dignus fuit habitus Aharon, illudque accepit, atque ejus loco in hoc R. Simeonis dicto nominatur corona Sacerdotii, &c. Verum cum *tria* tantum ſint *coronamenta*, cur addit R. *Simeon* quartum? Expreſſis enim verbis additur *Corona* boni nominis ac famæ, & ita non tres ſed quatuor coronæ eſſent, ſcil. *Legis*, *Sacerdotii*, *Regni*, *boni nominis*. Ad hanc objectionem reſpondet *Abarbanel.* fol. CXXIX. *col.* 2. *Corona bonæ famæ non eſt quarta corona, ſed eſt neceſſaria conditio indivulsè cum coronis cæteris connexa. Neceſſe enim eſt, ut cum unaquaque earum conjuncta ſit bona fama, & tunc demum merentur coronæ, poſtquam nimirum bona fama eminentia illarum ſupervenerit.* Plura qui de his legere cupit, ille evolvat *annotat. cit. plur. Reverend. Carpzovii.*

3. *A Moſe duodecim*] Si caput 3. *Numer.* evolvimus, certo conſtat, quod modò Sacerdotales familiæ à Moſe *octo* conſtitutæ fuerint, non *duodecim*, uti *Cunæus* noſter refert. Conſentit cum Scriptura D. *Quenſted. in antiquit. Bibl. pag. m.* 39. ita diſſerens: *Moſes* Sacerdotes ex Levitis elegit, qui Oblationes & ſacrificia facerent, eorumque *Stationes octo* conſtituit. Ex quibus

autem à Davide eſſent viginti & quatuor [4] conſtitutæ, una modò pontificalis fuit, cujus erat præ cæteris excellens nobilitas. Apud Flavium Onias, Oniæ tertii [5] filius, pontificali genere juvenis, per in-

quibus quatuor ab *Eleazare*, totidemque ab *Ithamare* genus duxêre. Audiamus etiam Angl. Doctiſſ. *Henry Ainsworth. Comment. in Num. cap.* III. *fol. m.* 15. *edit. Londin.* ubi ex *Maimonide tom.* 3. *tr. de inſtrument. Sanctuar.* ita diſſerit: *The Hebrew Doctors ſay, Moſes divided the Prieſts into eight wards* (*or courſes*) *foure of Eleazar, and foure of Ithamar.* i. e. *referunt Hebræorum Doctores, quod Moſes Sacerdotes diviſerit in octo Stationes.* Videatur in hanc rem *plur. Rever. D. Joh. Henric. Majus Profeſſor Theol. & Lingv. Oriental. celeberr. in diſſert. de Ephemeriis. pag.* 9. ubi & alias Rabbinorum rationes adfert.

4. *A Davide* XXIV.] Poſtea Rex David claſſes hujuſmodi XXIV. inſtituit, ita quidem, ut ex proſapia *Eleazari* XVI. principes eſſent, erat enim numeroſior, ex Ithamari autem VIII. Pari modo *Maimonid. l. c.* uti refert *Ainsworth.* Then *David the King parted them into* XXIV. *courſes.* Cui adſtipulatur *Johann. Lightfoot* in *harm.* 4. *Euangel. cap.* VI. qui cum R. *Salomone & David Kimchi* putat, diviſionem hanc ipſum Textum, licet autorem celet, non obſcurè ſubindicare videri. Nam de Davidis diviſione propter auctum illorum numerum verba 1. *Par.* XXIV. 6. tantundem valere, ac ſi diceretur, quod ſingulis claſſibus ſub Eleazare, integra familia de novo adjuncta ſit, ut propterea ſint hujus Ordinis XVI. claſſes; At verò in ordine Ithamaris nihil innovatum, adeò, ut hujus, ut olim non fuerint ultra octo claſſes, unde oriatur integer viginti quatuor Claſſium numerus. Aliter autem ſentit vir. plur. Rever. *Majus* c. 1. qui in ſuſpenſo relinquit, cum Scriptura ſacra taceat. Interim tamen monet, quod illi, qui Moſen tantum octo claſſes conſtituiſſe contendunt, *Samuelem* octo addidiſſe exiſtiment, adeò, ut eo tempore ſedecim eſſent, quem denique numerum David additis iterum Octo, ad viginti quatuor auxerit. Interim tamen Davidem XXIV. claſſes conſtituiſſe aſſerit. §. 7. *pag.* 10. *conf. antiq. Bibl. Quenſted. p.* 39.

5. *Onias, Oniæ tertii filius*] Sanè hîc ex *Joſepho* falſum ſtatuit *Cunæus*, cum templi conditorem in *Ægypto* putat *Oniam Oniæ* tertii filium fuiſſe, quod cum veritate non convenit, uti prolixe demonſtravit *Johann. Selden. de ſucceſſ. in Pont. lib.* I. *cap.* VIII. Quippe *Onias* hic Templum in *Ægypto* extruens non *Oniæ* tertii filius, ſed Simonis juſti filius fuerit, uti ex *Genealogia* Pontificum, quam citat. *Selden.* adduxit. *cap.* VII. *pag.* 141. clarè cognoſcitur. Eandem ſententiam protulit *Joh. Henric. Otho* in *Lexic.* ſuo *Philolog. pag.* 431. *edit. Genev. Onias* filius *Simonis* juſti, erat teſtamento & ultima Patris voluntate ad Summum Sacerdotium denominatus, ſed invidit hoc ei *Simeon* frater ejus, & ita incruduit contentio, ut *Onias* tandem ad montem Regium & deinde in *Ægyptum* fugeret, ubi condidit ſanctuarium, recitans illud Prophetæ: *In illo die erit altare Domini in medio Ægypti.* vid. *Juchaſ. pag.* 15. Eadem confirmat R. *Obad. Bartenor*, cujus totam hiſto-

Digitized by Google

indignationem [6] in Ægyptum aufugit, uti templum illîc conderet, propterea quòd pontificatum libidine Antiochi transferri ad Alcimum

hiſtoriam *Selden. pag.* 146. *ſeq. de Succeſſ. in Pontif.* recenſet. Cæterum *Onias* Templi hujus conditor apud *Joſephum*, uti refert autor noſter, eſt *Onias* Oniæ tertii Pontificis non *Simonis* juſti filius, uti etiam apud *Euſebium*. Verum quam mire locus & tempus diſcrepent prolixis verbis demonſtrat *Selden. c. l.* Quare tandem hæc profert: Video viros ſummos templum ab *Onia Oniæ* tertii filio conditum idem eſſe cum illo, quod apud *Joſephum Oniæ* Simonis F. tribuitur, oſcitanter nimis exiſtimare. Vide ſis *Joſeph. Scaliger.* ad *numer. Euſeb.* M. D' LVI. Tempus, locus, perſona utriuſque invicem diſcrepat. Et Judæis extra patriam degentibus, non ſolum in Ægypto, ſed alibi etiam fuiſſe templa complurima, manifeſto liquet ex *Oniæ*, *Oniæ* tertii filii libello ſupplice Philometori, apud *Joſephum* de templo *Leontopolitano*, porrecto. - - - Videtur igitur Talmudicorum בית חוני *Templum Oniæ* idem fuiſſe cum *Heliopolitano* illo ab *Onia Simonis*, apud *Joſephum*, filio exſtructo. Et quia in Alexandriæ præfectura poſitum eſt, forte illud *Alexandriæ* ſitum dicebant. Quin certe *Oniæ*, qui *Oniæ* tertii filius, Templum, velut per excellentiam *Oniæ templum* appellatur in lemmate græco *cap.* 6. *lib.* 13. *Ioſephi*.

6. *Per indignationem*] Qualis hæc fuerit, ſilentii pede tranſit autor noſter, illam tamen recenſent ex *Bartenor*, *Seldenus de ſucceſſ. in Pontific.* & Cl. *Braun* in libro ſuo erudite ſcripto *de Veſtitu Aaronis part.* 2. *pag. m.* 821. Pontifex Maximus Simeon juſtus ad plures abiturus, cum animadvertiſſet ſtupiditatem filii ſui *Semai*, qui erat major natu, pontificatum poſtulavit pro minori natu *Onia*, quem doctum & ſacrorum rituum peritum prædicabat. At renuentibus patribus, quod eſſet contrarium legi Moſis, qua ſancitum, ut major natu ſemper Pontificatu Summo fungeretur, & Simeone jam fatis defuncto, *Onias*, ut Pontificatum obtineret, fratrem *Semai*, qui reverà ſanæ mentis vix dici poterat, ludibrio Sacerdotibus totique populo exponere auſus eſt, cauſaque fuit, ut publicè piaculum committeret in veſtiendis ſacris veſtibus. Primum eum induit tunica linea viliori, quali carnem ſuam tegere ſolent mulieres, poſtea pro balteo cinxit eum funiculo parvo & hoc apparatu eum ad altare adduxit, tanquam ſacris functurum. Cum autem ſperaret *Onias* fore, ut hoc modo frater *Semai* occideretur - - planè contrarium accidit. Iudæi enim animadvertentes *Semai* ſimplicitatem, malitiamque *Oniæ*, hunc pro illo juſtis pœnis afficere quærebant. Quod cum reſciviſſet *Onias* aufugit in Ægyptum &c. Cauſam aliam reddit *Seldenus* pag. 150. quod *Onias* in *Ægyptum* fugerit, & illa hæc eſt: *Onias igitur* Oniæ filius patrui cæde perterritus in Ægyptum ad *Ptolemæum Philometorem* Regem profugit, ubi humaniſſime acceptus cum omni hæreditate prodeundi ſpe excuſatus eſſet, veniam & urbem & Templum, quod Hieroſolymitanum imitaretur, in agro Heliopolitanæ præfecturæ prope *Memphin* exſtruendi impetravit. vid. *Ioſeph. lib.* 12. *c.* 15.

Digitized by Google

mum [7] videbat, hominem ſacerdotali quidem familiâ ortum, ſed non ex ſucceſſione pontificatus. Hallucinatur enim eruditiſſimus [8] Sigonius, qui * eum ex poſteris Levi, ſed non Eleazari, aut Ithamari, fuiſſe prodidit. Eſtque is error manifeſtus ex Flavii verbis, quæ de hoc Alcimo extant in Antiquitatum libro viceſimo, in capite octavo. Poſt Alcimum [9] etiam Judas Maccabæus pontificatum, extraneus alienuſque, nullo ſucceſſionis [10] jure accepit, etſi ſanè de gente ſacerdotum fuit: ut jam conſtet, ad hanc dignationem non omnes Aronis nepotes, ſed duntaxat paucos quoſdam pervenire per legitimos tramites potuiſſe. Pontifex is fuit, qui omnibus præfectus erat ſacer-

* *In lib. 5. cap. 2.*

c. 15. quæ poſterior probabilior videtur ſententia, quippe *Antiochus* ex libidine Pontificem inſtituit remoto alio vel occiſo.

7. *Ad Alcimum*] Hic alio nomine teſte *Ioſepho* Ἰάκιμος dicebatur. Hujus mentio apud *Gorionidem* Scriptorem rerum Ebraicarum *fol. 42. col.* 3. *Et profectus eſt ad ipſum* (Demetrium) *Alcimus Sacerdos homo nequam, qui comederat ſuillam* & *mutaverat legem ſuam in diebus Antiochi crudelis.* Hic cupiebat Sacerdotio fungi i. e. pontificatu, qui tunc vacabat occiſo *Onia*. De cujus cæde vid. *brev. Iaſon.* 13. 4. *Ioſeph.* 12. 15. quem etiam accepit ab *Antiocho*, uti Ioſephus literis tradit: Pontificatum dedit *Alcimo*, qui non erat ex genere Pontificiali ſeu Pontificum, perſuaſus nempe à Lyſia, ut dignitatem transferret in aliam domum.

8. *Hallucinatur Sigonius*] Quod habet Sigonius, eum ex poſteris *Levi*, minimè verò ſive ex *Eleazari* ſive *Ithamari* fuiſſe, id ex locutione apud Euſebium male accepta natum eſſe non dubitamus. Videri de his poſſunt annotat. noſtræ ad *Sigonium*. Conferatur etiam *Seldon. de Succeſſ. in Pontific. lib.* I. *c.* IX. *pag.* 150, 151.

9 *Poſt Alcimum*] Alcimo poſt exactum in Pontificatu quadriennium demortuo, dignitas, ſuffragio populi *Iudæ Maccabæo* ex domo Haſmonæorum decernitur. *Ioſeph. lib.* XII. *cap.* XVII. *Mortuo Alcimo* Pontificatum populus Iudæ tradidit. *Euſebius Hieronym;* Cum omnium Iudæorum favore Iudæ Maccabæo Sacerdotium decernitur. Et *Ioſeph.* in extremo libro XII. de Iuda.

10. *Nullo ſucceſſionis jure*] Hic quædam in anteceſſum adducenda eſſe ratum putamus, & dein videbimus; an *Cunæus* noſter veritatem ſcripſerit. *Iudas* igitur erat filius *Mathathiæ* Sacerdotis, filii *Ioannis*, filii *Haſmonæi*, atque ex Statione Sacerdotali *Ioaribi*. vid. 1. *Maccab.* II. 1. De *Haſmonæorum* cognominis ratione conſulas, ſi placet *Druſium ad lib. Maccab. Scalig. lib. in Canon. pag.* 324. Utrum autem claſſis *Ioaribi* fuerit ex *Eleazaridis*, an ex *Ithamaridis* non ſatis liquet. Argumento tamen eſt *Haſmonæos* ex *Eleazaridum* ſtirpe fuiſſe, tum quod adeò pronus eis Pontificatum deferebat populus, tum quod in oratione *Mathathiæ* ad filios habita legitur: *Phineës pa-*

cerdotibus[11]: eamque dignitatem illi univerſus conſeſſus ſeptuagintaſenum conferebat[12], in quorum judicio atque poteſtate totum hoc, quantumcunque erat, poſitum fuit. Ita enim traditum rectiſſimè à Maimonide eſt, in Halacha Cele Hammikdaſch, in capite quarto. Sed Herodes, cum pauca ex honeſto & bono, pleraque autem contra

pater noſter zelando zelum accepit fœdus Sacerdotii æterni. Nam *Eleazaridum* domus etiam *Phinieſi* dici ſolebat. Quin & primæ Sacerdotum claſſi, quæ *Ioaribi* erat, ſingularem dignitatem agnitam eſſe, comperimus apud *Ioſephum*. vid. *Selden. pag.* 153. *l. c.* Ex his ſatis elucet jus ſucceſſionis non denegari potuiſſe & *Cunæum* hac in re errorem committere.

11. *Qui omnibus præfectus Sacerdotibus*] Hinc Hebræis dicebatur Sacerdos Summus הכהן הגדול ἱερεὺς ὁ μέγας. 2. *Reg.* XXIII. 4. *Judith.* IV. 10. *Nehem.* III. 1. & הכהן הראש cui concredita erat ἡ τῶν ἄλλων ἱερέων ἡγεμονία i. e. in alios Sacerdotes imperium, uti loquitur *Joſeph. lib.* 2. *contr. Appion.* Græcis ἀρχιερεὺς cui contradiſtinguebantur ἱερεῖς δευτερεύοντες, & ſtrictè ſumtum nomen Summum Sacerdotem deſignabat. Summus igitur Sacerdos non ſolùm omnibus Sacerdotibus præfectus erat, uti *B. Dillherr. Tom.* I. *Diſp. pag.* 496. multis probat; ſed etiam omnes quoad *qualitates* ſuperare debebat, uti *Maimonid. in Cele Hamikdaſch. cap.* 5. refert. *Summus Sacerdos*, inquit, *debet omnes reliquos Sacerdotes ſuperare pulchritudine, robore & divitiis, item ſapientia* & externo aſpectu. Si pecunias non habet, omnes reliqui Sacerdotes ex ſuo aliquid conferre debent, donec inter ipſos ſit ditiſſimus. confer. *Sheringham. annot. Jom. cap.* 1. *pag. m.* 6. *edit. Franeq. D. Saubert. de ſacrific. cap.* VI. *pag.* 147. *Cl. Witſ. Miſcell. Sacr. p.* 480.

12. *Conferebat*] Prioribus temporibus veritati conveniens non videtur, quippe tempore Moſis & ſequentibus temporibus Pontifices fuerunt, nihilominus hanc dignitatem à Synedrio collatam illis legimus, cum nondum fuerit, uti ſupra probatum fuit. Imò ultimis etiam temporibus res probatu difficilis eſt, cum Pontificatus venalis fuerit, & à Regibus collatus, qui maximam pecuniæ ſummam ſolvebat. *Seldenus* quidem *lib.* 2. *cap.* 6. *de Synedriis Hebræorum*, ex *Maimonide* ſententiam hanc probare vult, qua à conſeſſu Pontificem creatum aſſerit his verbis: *Qui ſapientiâ præſtabat conſtituebant eum ſuper ſe Caput, adeoque is erat Conſeſſus ſeu Synedrii caput, atque idem quem Sapientes appellitant ubique Principem. Conſtituebant etiam virum in Septuaginta reliquis eminentiorem*, &c. Similiter iterum *Maimonid. in Cel. Hamik. c.* IV. 15. ita literis tradit: אין ממנים כהן גדול אלא בב"ד של אחד ושבעים *Non creant Pontificem M. niſi authoritate Senydrii Septuaginta Virorum.* Non denegabimus quidem huic aſſerto omnem fidem, cui fortaſſe ſequiori tempeſtate rebus Judæorum ad interitum ſe inclinantibus veritas ſua conſtitit; at adduci vix poſſumus, ut credamus ſalvo Regum & Imperii Judaici vigore morem hunc obtinuiſſe, aliud perſuadet exemplum Abjatharis 1. *Reg.* II. 27. cui munere ſuo dejecto *Zadocum* ſurrogavit Salomo. Nec vero

tra leges & mores majorum gereret, creare pontifices[13], amovereque, uti erat libitum, inſtituit. Ac tandem electio ſummi ſacerdotis conceſſa[14] Agrippæ Herodi Chalcidenſium regi à Claudio eſt: idque jus retentum ſucceſſoribus ejus fuit, uſque ad extrema belli Judaici. Ac ſacerdotum quidem cæterorum diviſa functio erat[15], nemo ut adolere aris honores, vel victimas cædere, niſi factâ ſortitio-

ro tanti nobis (cum Cl. Friſchmuth. loquimur) eſt authoritas Talmudiſtarum Majeſtatis Regiæ inimicorum, ut in hoc negotio ipſis fidem adhibeamus.

13. *Creare Pontifices amovereque*] Poſtquam Pontificatus Venalis factus, & Seniorum Majeſtas obſoleſceret, *Herodes* Synedros ſuſtulit, & pro lubito Pontifices creavit, creatos amovit, alioſque ſubſtituit. Ut autem propoſitum ſuum eò melius perficeret, tabulas illas tam Sacerdotum, quam aliorum genealogicas flammis conſumſit, uti ex *Patricid. Patriarch. Alexandr.* conſtare dicit; ne haberent, quo genealogiam adducerent. vid. *Selden. de Succeſſ. in Pontif. lib.* II. *c.* II. *pag.* 203. Hinc ſublato Synedrio duos Pontifices *Ariſtobulum Mariamnes*, Conjugis ſui fratrem & *Hyrcanum Alexandræ* filium occidit, quatuor alios officio depoſuit, divina humanaque nihil penſi nihil moderati habens, idque unicè agens, ut voluptatibus ſuis & libidini regnandi indulgeret. vid. *Joſeph.* antiq. XV. *c.* III. & IX. & XV. *c.* III. & XVIII. *c.* 6. Deinceps in exemplum ferè abiit immoderata Aſcalonitæ licentia, ita ut tandem nulla ratione habita juris ac legum ex arbitrio Principum Romanorum, haut raro quoque efferatæ plebis ad Pontificiam dignitatem eveherentur genere obſcuri, vita perditi, iique pro lubitu deturbarentur iterum.

14. *Herodi Chalcidenſium Regi*] Idque jus retentum ſucceſſoribus ejus uſque ad extrema belli judaici. Videſis R. *Maimonid. Hal. Cele Hammikdaſch. in c.* IV. *Caipham* quod ſpectat, fuiſſe eum ſummum Pontificem anno *Tiberii* 15. *Joſephi* hiſtoria oſtendit *in lib.* XVIII. *c.* III. Conſtituit eum in honorem iſtum *Valer. Gratus Pilati* prædeceſſor, ac totos annos ſeptem fuit hic Pontifex Maximus & aliquanto amplius. Eidemque poſtea ſucceſſit *Jonathan Annæ* frater, conſtitutus à *Vitellio* qui anno *Tiberii* 20. Conſul fuit cum *Fabio Priſco.* vid. Caſaub.

15. *Diviſa functio erat*] Quædam enim officia communia habebant Sacerdotes reliqui cum Pontifice Maximo: quædam illi propria erant. Communia erant (1) *offerre victimas* ſeu *ſacrificia ſuper altare holocauſti. Levit.* I. 3. (2) Singulo mane ligna igni jugi imponere, in eodem altari holocauſtorum, eumque nutrire, ne extinguatur. *Levit.* VI. 12, 13. *Levit.* IX. 24. (3) Bis quotidiè manè & veſperi ponere & adolere incenſum in altari thymiamatis. *Exod.* XXX. 7. (4) affuſo ſelectiſſimo olivæ tuſæ oleo concinnare lucernas in aureo, puriſſimeque ſervando candelabro, lex propoſita eſt. *Exod.* XXVII. 20, 21. *Levit.* XXIV. 1, 2, 3. (5) Singulis Sabbathis XII. panes propoſitionis conficere & ordinare. *Levit.* XXIV. 5. 10. (6) *Diſcernere* inter lepram & lepram. *Levit.*

ſitione[16], poſſet. Soli autem pontifici omnia ſacra, & omni tempore, obire jus faſque fuit *. Non enim in ordinem cogebatur, neque

* *R. Maimon. in cap.* 5. *Hal. Cele Hammikdaſch.*

vit. XIII. 2. (7) expiare ſeu mundare leproſos, puerperas, menſtruatas & ſeminifluos. Levit. XII. XIV. XV. (8) Legem Dei interpretari & alios docere. *Malach.* II. 7. uti hæc omnia pluribus expoſuit D. *Quenſted. in antiquit. bibl. pag. m.* 29, 30, 31. *edit. Witteberg.*

16. *Facta ſortitione*] Modum recenſet tract. Talmud. *Tamid. cap.* III. *edit. Franequer.* 1680. quem in latinum ſermonem tranſtulit *Michael. Arnold.* Cum itaque tempus ſuffitum faciendi, & victimas mactandi acceſſiſſet, Præfectus dicebat: Venite & ſortimini, quis ſit mactaturus, quis ſparſurus, quis cinerem ab altari interiori abducturus, quis lucernas purgaturus; quis membra ad ponticulum portaturus, caput & pedem & duas manus, ſpinam dorſi & pedem, pectus & gulam, duas coſtas & inteſtina, ſimilam & frixa & vinum ſortiti ſunt, is obtinet, cui ſorte obtingit. Quomodo autem ſortiendi ritus factus, oſtendunt viri celeberrimi *Martin. Mauritii in tract. Philol. de ſortitione Hebr. edit. Baſil.* 1692. *cap.* XXIV. *pag. m.* 313. *ſeq.* & *Robert. Sheringham. in annotat. ad Cod. Jom. cap.* II. *pag. m.* 14. *edit. Franequer.* affirmantque digitis factam eſſe ſortitionem, qua unum vel duos digitos excepto pollice attulerint. Cupidum lectorem itaque ad illos remittimus. Quatuor autem ſortes in Sanctuario fuiſſe docetur *in Joma* l. c. quarum prima erat de decineratione altaris exterioris: vid. cit. *laudat. Maurit. pag.* 315. *Arnold. ad Tamid.* Altera ſortitio erat, quis mactaret (Sacrificium juge matutinum) quis ſpargeret ſanguinem, &c. Notandum autem ſortitionem non ad quemvis actum repeti, ſed ſufficere, ſorte aliquem notatum, qui eſſet primus & mactet, tum enim ordine quiſque è conſortibus noverat, quæ functio ipſi peragenda, ut in *Joma* & *Tamid*, in Gemara & Gloſſa habetur, & R. *Maimonid.* in Peruſh ſuo exponit; qui etiam rem iſtam in *Jadh part.* 3. *hilch: kele hammikd.* plenius & planius hoc modo recenſet: *Sorte* ſecunda tredecim Sacerdotes eligebantur ſecundum ordinem ſtationis ſuæ. Quomodo hoc fiebat? Præfectus dicebat illis; micate digitis; atque is tunc numerabat modo quo expoſuimus (digitis ſublatis.) Qui verò ſorte prima erat deſignatus is mactabat juge matutinum. Secundus, qui primo huic à latere ſtabat, accipiebat ſanguinem jugis ſacrificii & ſpargebat illum. Tertius ſecundo proximus cinerem removebat in altari interiori, quod erat altare ſuffitus. Quartus à latere tertii ſtans, decinerabat candelabrum & aptabat luminaria: &c. vid. *Sheringham. in not. ad Jom. pag. m.* 17. *edit. Franeq.* confer. *Michael Arnold. annot. ad Tamid. c.* III. Tertia ſors erat, quando Præfectus dicebat ad omnes collegas familiæ, cujus eo die erat miniſtrare; Qui nunquam adhuc per vitam ſuam adolevit ſuffitum, veniat ut ſortiatur! Tum convenerunt ad Præfectum & ſortiebantur. Et quem ſors tum deſignabat, is erat primus & dignus ſuffitu faciendo.

neque vices ſtationesſve obſervabat [17]. Munus pontificis nobile atque primarium fuit, templi adyta intrare, quæ Sancta Sanctorum [18] Hebræi appellitant: idque ſemel in anno, non amplius, fiebat, ſolenni expiationum die, atque eâ horâ tantùm, quæ dicata piaculari ſacro erat. Sed de eâ re mox plura dicendi locus erit. Quali habi-

do. *Fol.* 25, 2. *in Gemara* & *Gloſſa* docetur, ſuffitum hunc requirere duos Sacerdotes: alterum qui ſuffimentum templo inferret & adoleret: alterum qui caperet prunas de altari exteriori, ut ſuper illis fieret ſuffitus. Hîc verò eum tantum ſortiri oportuiſſe, qui ſuffitum ipſum accendebat, alterum verò huic adjunctum, ſortitione non habuiſſe opus, cum utrumque fuerit unus cultus, neque omnes partes cultus ſacri ſingulari ſorte fuiſſe diſtributas, ſed præcipua tantum quaſi capita & partes principales: forſan hic adjunctus erat his, qui in ſortis primæ conſortio comprehendebatur. Huic Sacerdos ſuffitum faciens dicebat: *Tu mecum dignus eſto adminiſtrando ſuffitu per thuribulum*, curando thuribulum. Quod verò dicitur, novos oportuiſſe accedere ad ſortiendum ſuper ſuffitu faciendo, id ubique docent veteres Hebræi, nullum Sacerdotem bis hoc miniſterio fuiſſe defunctum docent hoc in *Gemara teſte Michael. Arnold. in annot. ad Tamid.* Traditur, quod nemo unquam ſuffitum adolebat, quænam eſt ratio? dixit Rab. Papa ad Abai, fortaſſe, quia ſcribitur, benedic Domine ſubſtantiæ ejus. Novi ergo ſemper accedere debuerunt & adolere ſuffitum, ut benedictio iſta ad univerſos derivaretur.

17. *Stationeſque obſervat*] Quoniam varia peragenda erant ſacra, ne confuſio oriretur, cuilibet in familia ſua ſorte ſuum obtingebat officium. Hos ordines *Ephemerias* ſeu ſtationes vocabant, de quibus erudite *plur. Rever. D. Majus Patronus noſter in diſſertat. Giſſæ habita* 1692. *de Ephemeriis. c.* 11. *p.* 30. *ſeqq.* Tenebantur itaque omnes obſervare ordines, uti ſors ceciderat, excepto Pontifice, uti *Cunæus noſter* ex *Maimonide* adduxit, cujus verba, quia ibi omiſſa, huc adſcribemus: ואינו עובד בפיים אלא כל עת שירצה להקריב כל מה שירצה: *Neque ipſe* (Sac. M.) *cultum adminiſtrat per ſortem: verum quovis tempore, quo volupe ipſi fuerit ſacrificare, ſacrificat quicquid voluerit:* cæteris autem Sacerdotibus omnibus, magnis & minoribus, ordines ſui & munia ſorte deſignanda, ut nulla eſſet inter eos æmulatio. Sic *Kimchius. Non enim David quenquam illorum altero ſuperiorem conſtituit, cum omnes æque fuerint Principes Sanctuarii & divini ex filiis Eleaſar, & filiis Ithamar; ideò non unum alteri antetulit & præfecit, ut alter altero eſſet major, ſed quemadmodum ſors unicuique eorum aſcendit & aſſignavit, ita etiam ſe habebant: excepto ſolo Sacerdotio ſummo, quod erat ex filiis Eleaſar oriundis.*

18. *Sancta Sanctorum*] Autor noſter in allatis verbis recenſet munus Pontificis, quod ſcil. Sanctum Sanctorum ſemel in anno die expiationis intrarit. Notatu igitur digniſſimus eſt ſolennis ac peculiaris ſuffiendi ritus, quem Sacerdos M. die הכפורים ſeu expiationum, qui erat decimus menſis Tiſri, in Sancto Sanctorum peragebat, & quidem ea hora, qua expiatio fiebat, uti docet

 Mai-

Digitized by Google

habitu [19] pontifex fuerit, cum venerabile illud loci ſecretum celeberrimo die adiret, hactenus diſceptatum à nemine eſt. Magnâ enim ſecuritate crediderunt omnes, indutum eum illo tempore fuiſſe duobus amiculis illis, quorum unum fuit Humerale & Ephod appellatum, alterum verò dicebatur Coſchen ſive Rationale, propterea quod cordis rationiſque ſedem, hoc eſt, ipſum pectus, cingeret. Non nos hîc de artificioſiſſimo opere utriuſque veſtimenti diſſeremus. Ex auro enim, & purpura, coccoque, atque gemmis confectum fuiſſe, certum eſt, plane in eum modum, uti edicitur in Exodi capite viceſimo & octavo. Sed illud jam dicimus, nunquam iis amiculis

Maimonid. Hal. בית הבחירה cap. 7. בית קדש הקדשים מקודש מבין ההיכל שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכפורים בשעת העבודה: *Sanctum Sanctorum eſt ſacratius reliqua parte templi, quia nemo illud adit, niſi Sacerdos Summus expiationum, ipſa ſacrificii hora.* Lex divina de hoc inter alia exſtat. *Levit.* XVI. 12, 13. Et in N. T. *Hebr.* IX. 6, 7. Sicuti vero Summus Sacerdos immolati vituli & hirci ſanguinem in Sanctum Sanctorum portabat; ita etiam ſemper ſecum afferebat ſuffitum aromatum. Quod præter Scripturam etiam R. *Bechai* in *Pentat. fol.* 137. comprobat ſeq. לא יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אלא בקטרת. בענן וכו׳: *Non ingreditur Sacerdos Summus ullo tempore in Sanctuarium intra velum, niſi cum ſuffitu ad inſtar nubis* &c. conf. *Quenſted. antiquit. pag. m.* 31. *Henry Ainsworth. in Levit.* XVI. *fol. m.* 96.

19. *Quali habitu*] Removet hîc autor erroneam opinionem eorum ſtatuentium *Rationali* & *Ephodo* Pontificem indutum fuiſſe; quam probare conantur ex *Exod. c.* XXVIII. 30. -- Et erunt ſuper cor Aharonis, cum ingredietur coram Domino, &c. Verum quidem eſt locum docere: Sacerdotem Summum Urim & Thummim geſtaſſe in ſolo templo & non alibi, ſed in qua parte non exprimitur clare. Certum etiam eſt, cum Pectorale cum reliquis omnibus veſtibus aureis geſtaſſe; & in atrio & in loco Sancto quotidie; non autem in Sancto Sanctorum, cum locum iſtum non ſit ingreſſus niſi ſemel in anno ſcil. magno die expiationis, quo die omnia veſtimenta aurea, ideoque Pectorale deponere debebat. Deinde *Moſes* in iſto loco non dicit expreſſis verbis, Summum Pontificem intrare coram Deo, ut conſuleret *Urim* & *Thummim*, ſed de munere Sacerdotali quotidiano verba illa intelligi poſſunt. Nihilominus à quibuſdam de oraculis intelliguntur. Volunt enim Judæi Summum Pontificem interrogaſſe coram arca Dei, i. e. facie verſa verſus arcam atque id in loco Sancto. Vehementer itaque deceptus eſt *Epiphanius in libell. de duodec. lapid.* ubi expreſſis verbis docet, Summum Pontificem ingreſſum fuiſſe in Sanctum Sanctorum cum Adamante, quem putant fuiſſe *Urim & Thummim*; unde patet, eum crediſſe interrogationem factam fuiſſe in ipſo adyto, ſive Sancto Sanctorum. Verum hic virique aliique doctiſſimi errant, inter quos etiam doctiſſimus *Buxtorf. in hiſt. de Urim. & Thum. cap.* III.

Digitized by Google

culis uſum [20] fuiſſe pontificem in templi adytis. Quare convellenda nobis opinio eſt, quæ jam pridem ſummis nixa autoribus, nunc & omnium eſt, & quotidie creſcit. Atque utinam ſaltem à Joſepho nobis recedendum non eſſet, quem virum genere ortum ſacerdotali, ſummiſque honoribus in urbe Hieroſolyma perfunctum, ea transmiſiſſe ad memoriam poſterorum ſcimus, quæ viderat oculis ſuis, & comperta habebat. Sed quis tam conſummatæ diligentiæ eſt, cui non ſomnus interdum in longâ commentatione obrepat? aut quid non poteſt feſtinatio & incogitantia, quæ in rebus etiam obviis improvida eſt & cæca? Igitur non poſſumus illud ferre, quod in capite decimo & quinto libri quinti ἁλώσεως ait de veſte Ephod, deque amiculo Coſchen. ταύτην τὴν ἐσθῆτα οὐκ ὁ ἀρχιερεὺς τὸν ἄλλον χρόνον, λιτοτέραν δ' ἀνελάμβανεν, ὁπότε δ' εἰσίοι εἰς τὸ ἄδυτον. εἰσῄει δ' ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν μόνον ἐν ᾗ νηστεύειν ἔθος ἡμέρᾳ πάντας τῷ θεῷ. *Hunc veſtitum pontifex non quolibet alio tempore habebat, (viliorem quippe ſumpſit) ſed tunc, cum intrabat in adytum. intrabat autem ſemel duntaxat quotannis, illo die, cum mos patrius omnes jejunio colere Deum juſſit.* Contra hæc nemo hiſcere auſus eſt. tanto conſenſu accepta ab omnibus ſunt. Sed enimvero meminiſſe debebat ſcriptor maximus, id quod in vetu-

20. *Nunquam iis uſum*] Ferendi igitur non ſunt illi, qui ſcriptis ſuis tradere, aut pro concione effutire audent, Pontificem Maximum veſtibus aureis adyta intraſſe ut Deum per *Urim* & *Thummim* interrogaret, aut etiam decimo die *Tiſri*, ad ſolennem iſtam expiationem cum duodecim gemmis, quibus inſcripta erant nomina duodecim tribuum, ut hoc modo duodecim tribus coram Deo ſtarent, utque expiarentur. Non miramur præcones verbi divini in feſto aſcenſionis pro concione ediſſerere: Chriſtum illo die in cælum aſcendiſſe, tanquam in Sanctum Sanctorum, ut coram Deo pro omnibus electis oraret, eodem modo quo Pontifex Maximus magno illo die expiationis intravit in Sanctum Sanctorum cum pretioſis lapidibus. Quamvis veriſſimum ſit Sanctum Sanctorum fuiſſe typum cæli, & ingreſſum Summi Pontificis in Sanctum Sanctorum aſcenſionis Chriſti in cælum: falſo tamen fundamento omnia hæc nituntur, quod ſcil. Pontifex cum duodecim lapidibus pretioſis Sanctum Sanctorum intraverit, ut duodecim tribus Deo ibi repræſentaret. Sed multo magis miramur, quod viri docti eodem luto hæſerint, ut crediderint Summum Pontificem aureis veſtibus ingreſſum fuiſſe Sanctum Sanctorum. Inter quos reperimus *Auguſtinum*, *Epiphanium*, *Hieronymum*, *Bertramum*, *Sigonium*, *Buxtorffium*, *Magium Dullæum* alioſque cum nunquam aureis veſtibus intraverit. vid. *Braun. de veſtit. Sacerd. Hebr. lib. I. cap. II. pag. m. 28. §. 6.*

Digitized by Google

vetuſtiſſimis Judæorum ſcitis eſt, fuiſſe veſtimenta quatuor [21] peculiaria, eaque alba, & ex lino tantùm contexta, quibus ſolis uſus pontifex eſt, cùm piaculare ſacrum in adytis, ſemel in anno, faceret. Ex quo accidit ut proprio nomine בגדי לבן, *veſtes laban*, id eſt, al-

21. *Veſtimenta quatuor*] Scil. *Feminalia*, *tunica*, *Balteus* & *Cidaris*. Hoc die Pontifex Maximus lino tantum veſtitus erat. Nam cum totus Sacerdotum cætus habuerit balteum, cui lana ineſt, Summus Sacerdos balteum habuit ex lino tantum, ut non fuerit mixtæ materiæ, nec quicquam intermixtum habuerit. Balteus igitur Summi Pontificis diei expiationum eſt ex byſſo tantum. Atque ſic die illo, totus lineus eſt Pontifex Maximus. Ita *Maimonid. Halach. kele Hammikd. cap.* VIII. Veſtes albæ ſunt quatuor veſtimenta quibus Pontifex Maximus operatur die expiationum, & omnes quatuor albæ ſunt & ex lino tantum. *Barzelon. præcept.* XCIX. ubi de veſtibus albis: *Quatuor*, inquit, iſtæ ſunt veſtes ex lino tantum. Horum quatuor veſtimentorum mentio fit *Levit.* XVI. ℣. 4. Ubi *Henry Ainsworth.* benè addit: *Theſe foure were made of ſixe double twiſted threed, and they were of flaxe onely. It figured the baſe eſtate of Chriſt here on earth, and how he ſhould without wordly glory performe the worke of our redemption.* Verum obſtare videntur Rabbini huic numero, dicentes: Pontificem, die expiationum, cum adytum intrabat duplici veſtimento uſum fuiſſe. Aliis enim veſtibus manè induebatur, aliis verò veſperi, aliæ etiam aliis pretioſiores fuêre; matutinæ enim dicuntur valuiſſe octo minas, veſpertinæ verò duodecim, ut docet codex *Joma cap.* III. *halach.* 7. ubi etiam animadvertendum eſt Miſchnicos Doctores loqui tantum de veſtibus in genere, ita ut merito inde quis concludere poſſit, omnes veſtes albas eum duplices habuiſſe, i. e. *duas tunicas*, *duo feminalia*, *duos balteos*, & *duas Cidares*. Apparet igitur alias veſtes Pontificem habuiſſe manè, alias veſperi, cum adytum ingrederetur. Verum utrum omnes & ſingulas quatuor iſtas veſtes veſperi mutaverit, an vero tunicam tantum *Miſhna* non exprimit. *Maimonides* id tantum videtur intelligere de tunica כתונת, quaſi duas tantum habuiſſet tunicas, non verò duas *bracchas*, *duos balteos* & *duos pileos*. de quibus fuſe celeber. *Braun. in tract. de veſtit. Sacerd. Hebræ. pag.* 27. Verum enim vero cum Scriptura quatuor veſtium tantum faciat mentionem, non opus eſt, ut numerum harum augeamus. Nec neceſſitas nos cogit, nam non tota die his albis veſtibus indutus fuit Pontifex Maximus, ſed tantum cum expiationem faceret, uti ex Maimonide optimè deſcripſit *Henry Ainſworth* in *Levit.* XVI. *fol.* 89. cujus verba huc adſcribere non pigebit: *Untill at breake of the day, they began to kill the daily ſacrifice; then they hanged a fine-linnen cloth, between the high Prieſt and the People. And he put off his common clothes, and washed himſelfe, and put on the golden clothes* (thoſe eight mentioned in Exod. XXVIII) *and ſanctified* (that is washed) *his hands and feet, and killed the daily ſacrifice, and tooke the blood and ſprinkled it on the altar. After that he went into the holy place, and bur-*

Digitized by Google

alba [22], à Judæis dicerentur: de quibus ita infit Maimonides in capite octavo, in Halacha Cele Hammikdaſch, ex tractatu Talmudico, qui Maſſachta Joma vocatur, בגדי לבן הם ארבעה כלים ששמש בהן כהן גדול ביום הכפירים וארבעתן לבנים ומן הפשתן לבדו הן: כתנת ומכנסים ואבנט ומצנפת: *Veſtes laban fuere indumenta quatuor, quibus indutus pontifex ſacra faciebat, die jejunii. Erant autem ea albi coloris, atque ex lino tantum: nimirum tunica, bracha, cingulum, & infula.* Dies jejunii, eſt dies decimus menſis Tiſri, cum in Sancta Sanctorum pontifex ibat. Hæc primi Talmudiſtæ odorati ſunt, quibus nos ſine periculo hic fidem habemus: atque adeo miramur, qua oſcitantia neque Flavius Joſephus, neque quiſquam alius animum adverterit ad luculenta verba, quæ in Levitici capite decimo & ſexto extant; ex quibus hoc, quod diximus, evincitur. Non abs re erit locum eum deſcripſiſſe. Ita enim ibi præcipit Moſi Deus de jejunii & expiationum die: *Dic Aharoni, fratri tuo, ne quovis tempore ingrediatur in ſanctuarium intra velum, ut non moriatur. Cum his autem rebus ingrediatur in ſanctuarium, cum juvenco ſubrumo, qui ſit pro peccato, & cum ariete, qui ſit in holocauſtum. Tunicam lineam ſanctam induito; & bracha linea ſunto ſuper carnem ejus; & baltheo lineo accingitor; & infula linea tegitor. Ea veſtes ſacra ſunt.* Mox in extremo capitis addit, *Expiationem ſacerdos faciet, & induet veſtes lineas, veſtes ſacras.* De cæteris amiculis, quæ extra templi adyta pontifex geſſit, non jam difficile eſt dicere.

Ex

burned the incenſe of the morning, and trimmed the Lampes, and burned the fleſh of the daily ſacrifice, and the meat offering and drinke-offering of the ſame, as was done every day. After the daily ſacrifice, he offered the bullocke and the ſeven lambes, which were appointed more for that day, (Num. XXIX. 8. *After wards he ſanctified his hands and his feet, and put off his golden garments, and waſhed himſelfe, and put on HIS WHITE GARMENTS, and ſanctified his hands and his feet, and came to his bullocke* (ſpoken of in verſ. 6.) *Maim. in Jom. Hakippurim c.* I. *ſ.* 6. *& c.* IV. *ſ.* I. *& Talmud. Babyl. in Jom. c.* III.

Ex his ſanè conſtat, quod non tota die veſtibus his albis inceſſerit indutus Pontifex; quare non opus, ut diſtinguamus in veſtes matutinas & veſpertinas.

22. *Alba*] Albæ vocantur, quia revera albæ erant, ſcil. ex lino albiſſimo ſimul & tenuiſſimo. Et quamvis veſtes omnium Sacerdotum albæ fuerint & ex lino albo, ac ſatis tenui, nihilominus albæ non vocantur. Sed quotieſcunque Magiſtri in Talmude & alibi loquuntur de בגדי לבן *veſtibus albis* ſemper intelligunt veſtes Pontificis diei piacularis, non verò veſtes univerſi ordinis. Albæ igitur dicuntur, quia revera albæ ſunt, ex lino albo.

Digitized by Google

Ea Talmudici בגדי זהב *veſtimenta aurea*[23] vocant, non herclè quòd intextum omnibus aurum eſſet, ſed quòd ornatiora eſſent. Fuêre autem hujus generis indumenta octo, è quibus quatuor quidem erant communia pontifici cum cæteris ſacerdotibus, כתנת ומכנסים, ואבנט ומגבעות *tunica talaris*, *bracha*, *baltheus*, *& infula*: quatuor autem propria pontificis erant, מעיל ואפוד וחושן וציץ. *pallium hyacinthinum* cum tintinnabulis & malis Punicis; item *amiculum humerale ſive Ephod*; tum *Pectorale* ſive *Coſchen*; & poſtremo *lamina* aurea, quæ infulæ apponebatur. Neque verò dicat aliquis, ex octo iſtis indumentis, priora quatuor videri eadem eſſe cum illis, quorum uſum antè diximus fuiſſe peculiarem in Sancto Sanctorum. Nam & ex pretioſiore lino[24] erant, quæ pontifex extra adytum gerebat, & bal-

Albæ reſpectu cæterarum veſtium Pontificis, quæ זהב *aurea* vocabantur, & propter aurum & colores, albæ minimè vocari poterant. Denique albæ etiam vocabantur, ſi quis eas contulerit cum ipſis veſtibus lineis Pontificis, quas per totum annum ferebat, & quas etiam aureis adnumerant, quamvis nihil auri eis infuerit, & cum veſtibus Sacerdotum turbæ. Multo enim illis erant puriores vel propter ſolum balteum: nam in omnibus veſtibus Sacerdotalibus, cùm Pontifici, tum toti ordini communibus, balteus ſemper acu pictus erat, & duplicis materiæ ex lino & lana. Sed in veſtibus לבן *albis* Pontificis nulla erat omnino lana, nam ex lino tantum conſtabant, & quidem ipſe balteus.

23. *Veſtimenta aurea*] Hæc procul dubio בגדי זהב vocantur ob quatuor iſtas veſtes, quas ſibi peculiares habebat Pontifex M. veluti מעיל, אפוד, וחשן, ציץ, pallium, Ephod, pectorale, & lamina, quia vel ſolido auro conſtabant, vel aurum ſolidum appenſum habebant, ut pallium tintinabula aurea, vel fila aurea intexta ut Ephod & pectorale. Sed & ipſa *cidaris* aliquo modo aurea dici poteſt, cum ob ornamentum vittarum hiacynthinarum, tum ob auream laminam, quam etiam annexam habebat. Tandem aureæ meritò dici poſſunt ob ingens pretium gemmarum & aurearum catenularum in pectorali & Ephodi humeralibus. Ob quatuor ergò iſtas veſtes, quas Pontifex ſolus geſtabat, reliquæ omnes aureæ vocabantur, quæ octo erant, ſi adduntur *feminalia*, *tunica*, *balteus* & *Cidaris*, quæ aureæ neutiquam erant. Hinc eſt, ut quidam autores graviſſimè per veſtes aureas quatuor ſolummodo intellexerint: inter quos eſt eruditiſſimus *Selden. lib. 2. de ſucceſſ. in Pontif. Hebr. cap.* VII. qui veſtes Sacerdotales in tria diſtinguit genera, in veſtes primi generis quatuor fuiſſe aſſerit, *tunicam*, *fæmoralia*, *pileum* & *cingulum*. Secundi generis quatuor veſtes fuiſſe aſſerit, quas vocarent aureas, *pallium* cui appenſa tintinnabula & mala punica, *Ephod*, *pectorale* & demum *Laminam*, cui nomen tetragrammaton inſcriptum. En hîc tantum recenſet veſtes aureas. In eadem ſententia fuerunt etiam Judæi ut *Barzel. præcept.* 99. Erant, inquit, præ-

Digitized by Google

baltheus fuit opere Phrygiano. Quæ manifeſtè cernet, qui contulerit quæ leguntur in Exodi capite viceſimo octavo, & quæ extant in Levitici capite decimo ſexto. Nam etſi linea ſunt, quæ deſcribuntur utrobique, tamen בד vulgare *linum* eſt, cum שש *byſſus* exquiſitiſſimi generis ſit. Sed nec illud repugnat opinioni noſtræ, quòd in Exodi capite viceſimo octavo, verſu XXIX. & XXXV. jubetur Aharon cum veſte Ephod, & amiculo Coſchen, & cum tunica hyacinthina ingredi in ſanctuarium. Sane enim pro vero conſtat, ſanctuarii partes inſigniores duas fuiſſe, quarum fuit una exterior, quæ Sanctum ubique dicitur, altera verò interior erat, quæ Sanctum Sanctorum in ſacro codice, non ſemper quidem, ſed plerumque tamen, appellatur. Hæc neſcire, ſummæ imperitiæ foret. Porro de veſtibus *laban*, ſeu albis, quod diximus pontificem eas gerere, niſi in adyto, non potuiſſe, uſque adeo verum eſt, ut illo ipſo die

præterea quatuor aureæ, quarum nomina ſunt: *Pectorale*, *Ephod*, *pallium* & *Lamina*. Sed errat doctiſſimus Selden. cum omnibus Hebr. Magiſtris, à quibus deceptus. Aſſerit & idem Cl. *Johann. Friſchmuth. in diſſert. de veſtitu ſeu re Veſtiar. Pontif. Hebr.* §. 5. Optimo jure ergò à doctiſſimo *Scheringhamio ad Maſſecheth Joma c.* III. erroris arguuntur. Nam etſi in quatuor iſtis pretioſis veſtimentis tantum aurum reperiatur, nihilominus tamen octo omnes aureæ vocantur. Exſertis enim verbis *Maimonid.* Octo numerat: ſic enim ille: *Veſtes aureæ ſunt veſtes Pontificis* & quidem octo. Sed ne quis dubitet, quænam ſint illæ octo ſtatim addit: *Quatuor ſcil. omnibus Sacerdotibus communes & præter has, pallium, Ephod, pectorale & lamina.* Sed per totum Opus *Talmudicum*, quotieſcunque Pontifex dicitur veſtes aureas induere, id ſemper intelligendum eſt de octo veſtibus, quas omnibus diebus totius anni induit, præter diem expiationum. Videatur præſertim *Codex Jom. c.* III. & *Torah Cohanim Paraſ. Achare Moth. cap.* VI. In eadem opinione etiam fuit *Cunæus* noſter *hoc loco*.

24. *Pretioſiore lino*] Sunt qui credunt & putant, veſtes Pontificis, quibus per totum annum veſtitus miniſtrabat, pretioſiores fuiſſe, veſtibus albis, quas induebat die Expiationum: Ideoque quamvis ex lino tantum fuerint, nec quicquam auri admixtum habuerint, tamen aureas vocari ob pretium, quia fuerunt ex שש, quod *byſſum* interpretantur, cum veſtes albæ diei expiationum & cæterorum Sacerdotum dicantur fuiſſe ex בד, quod linum vulgare & minus pretioſum fuiſſe exiſtimant. In hac ſententia eſt *Cunæus noſter* hoc loco. Et videtur doctiſſimus vir alios autores minimè vulgares decepiſſe, ut *Scheringhamium*, celeberr. *Leusden. Phil. Hebr. pag.* 179, 180. aliosque aliàs accuratiſſimos. Sed pace doctiſſimorum virorum dictum ſit. Nam illas veſtes, quæ aureæ vocantur, & tamen nihil auri admixtum ha-

Digitized by Google

die decimo menſis Tiſri, cum ex more adytum ingrediebatur, ad ea tamen ſacra peragenda, quæ etiam extra aditum tunc fiebant, induere בגדי זהב *veſtes aureas* neceſſe habuerit. Atque hoc recte proditum in Talmud eſt, in Maſſechta Joma, in capite tertio.

habebant, cæteris ornatiores & ſplendidiores fuiſſe, nondum probatum eſt. Nec ſcimus, cur doctiſſimus *Cunæus* dicat loco citato, veſtes quas Pontifex extra adytum gerebat, ex pretioſiore lino fuiſſe, quam veſtes albæ, cum contrarium ſit veriſſimum. Nam ſi Magiſtris Hebræorum ſtandum eſt (& nullam rationem videmus, cur ab eorum ſententia recedendum) adeò verum eſt, veſtes albas diei Expiationum ex pretioſiore lino fuiſſe, quàm linum cæterarum veſtium extra adytum, quam quod eſt veriſſimum. Docent enim Doctores *Miſnici Maſſechet Joma c.* III. *halach.* VII. veſtes albas conſtitiſſe ex *lino Peluſiaco & Indico*, quo pretioſius nullum reperitur. Nihil etiam omnino probant eo, quod linum veſtium albarum dicatur בד, alterum verò שש. Non enim בד ſemper linum vulgare ſignificat, nec שש *byſſum* exquiſitiſſimi generis, uti ſermocinatur doctiſſimus *Cunæus*, utrumque enim byſſum ſubtiliſſimam ſignificat, ut vel ex ſolo *Maimonid.* conſtat *Halach. kele Hammikdaſch c.* VIII. *ſect.* XIII. Ubicunque in lege dicitur שש aut בד linum ſignificatur & quidem byſſus. Ergò nulla differentia inter utrumque.

Cap. II.

Pontificis ſacra veſtis modo à Romanis, modo à Judæis aſſervata. De Pontificis galero. De ſacerdotum pileis. Lapides Urim & Tummim, in quibus vis oraculi fuit. Quando ii amiſſi ſint. Cur alii facti, & adhibiti poſtea ſint, cum eorum nulla vis amplius eſſet. Quis fuerit modus conſulendi oraculum Urim & Tummim. Quibus de rebus reſponderit Pontifex.

Qvam pulchro & admirando opere fuerint indumenta, quibus adornatus pontifex extra adytum erat, ex illo manifeſtum eſt, quod Flavius refert τὴν ἱερὰν ἐσθῆτα *ſacram pontificis veſtem* magna cura ſervatam [1] in turri fortiſſima fuiſſe, quam in parte templi Septentrionali olim ab Haſmonæis conditam, Herodes tandem An-

to-

1. *Magna cura ſervatam*] Ob ingens iſtud pretium ſacra veſtimenta in theſauro recondita erant, tanquam κειμήλιον rariſſimum & pretioſiſſimum: *Mai-*

Digitized by Google

toniam [2] de Marci Antonii nomine appellaverat. Utique pergloriosum fuit illam veſtem cuſtodire [3]. Quare eum honorem identidem Romani ſibi vendicaverunt [4]: ac rurſus Judæis eum, ſed beneficii loco

Maimonid. Halach kele Hammikd. cap. VIII. docet: Pontificem Maximum habuiſſe proprium conclave in templo, in quo tanquam in theſauro veſtes aureas occluderet. *Pontifex Maximus*, inquit, reponebat veſtes ſuas aureas in conclavi ſuo, noctu aut tempore, quo exibat è Templo. Non ſolùm autem ſummi Pontificis, ſed etiam cæterorum Sacerdotum veſtes in theſauro ſervatas fuiſſe colligi poteſt ex *capite* 2 *Eſdra v.* 69. Et *Nehem.* VII. 70. Erat enim in Templo conclave aliquod tanquam *Veſtiarium*, ſive theſaurus ſacrarum veſtium. Singulum autem veſtimenti genus ſuam arcam habuit; ita ut omnes brachæ in una arca reconditæ fuerint, & iſta arca inſcriptum habuerit vocabulum מכנסים *bracha*. Sic & omnes *tunica* ſuam peculiarem habebant arcam, cui inſcriptum erat vocabulum כתנות *Tunica*. Baltei in ſua arca erant &c. Hæc traduntur in Miſna *Tamid. cap.* 5. ubi hæc leguntur: *Arca autem erant illic, quibus inſcriptum erat uſus veſtium.* Ad quæ verba *Michael Arnoldi* in *edit. Franequer.* 1680. notat ſequentia: Arcæ erant, quibus imponebant veſtes, ubi reconditæ erant braccæ, ibi braccæ nomen erat inſcriptum, ubi pileus, ibi pilei, tunica, tunicæ, cingulum, cinguli nomen legebatur. Ordinem autem, quem tenuerunt Sacerdotes in induendis veſtibus ſacris ex *Maimonide* cognoſcimus: Femoralia linea induet ſuper carne ſua, deinde induet tunicam, deinde applicabit cingulum, & circumdabit capiti pileum. Sic etiam *Maimonid. Hal. kele Hammikdaſch. cap.* VIII. docet, non tantum quodlibet genus veſtimenti ſuam habuiſſe arcam propriam, cum ſuo Titulo, ſed quamlibet cohortem Sacerdotum quatuor arcas habuiſſe. Et cum fuerint XXIV. cohortes ſive claſſes Sacerdotum colligit XCVI fuiſſe arcas, uti recenſet *Joh. Henric. Otho in Lexic. Philolog. pag. m.* 643. conf. celeb. *Braun. lib.* 2. *cap.* XXIV. *pag.* 837. *de veſtit. Sacerd. Hebr.*

2. *Antoniam*] Ad conclave hoc reſpexit *Joſephus Antiquit. Jud. lib.* XV. *cap.* XIV. & *lib.* XX. *c.* I. ſed *arcem Antoniam* vocat. Narrat ibi *Joſephus* veſtimenta ſacra Pontificis Max. cuſtodita fuiſſe in certa quadam turri ſive arce Templi, in Septentrionali latere, ab Aſmodæis ædificata, & poſtea ab *Herode* in gratiam *Antonii*, *Antonia* vocata.

3. *Illam veſtem cuſtodire*] Cunæus dicit pergloriosum fuiſſe. Olim quidem erat ſub ſigillo ipſius Pontificis Maximi & gazophylacio præfectorum, qui pridie ſolennis feſti adibant Arcis & Præſidis Romani Præfectum, & recognito prius ſigillo, ſtolam accipiebant; ac mox peracto feſto, eam reportabant in eundem locum, & in conſpectu arcis Præfecti obſignatam deponebant. Et magna quidem gloria erat, veſtem illam ſervare, & in ſua habere poteſtate: ut etiam propter ejus cuſtodiam magnæ ſubortæ fuerint contentiones inter Judæos & Romanos, ut eodem loco teſtatur *Joſephus*.

4. *Romani ſibi vendicarunt*] Prius

loco conceſſere. Diximus ex octo tegminibus, quæ aurea Talmudici vocant, quatuor fuiſſe, quæ communia Pontifici cum reliquis [5] ſacerdotibus erant. Inter illa galerus [6], ſeu infula fuit. Pontificibus enim,

Herodes in iſta arce veſtem ſervavit, ſed poſt ejus obitum in Romanorum poteſtate erat, uſque ad tempora *Tiberii*, ſub cujus imperio *Vitellius* Syriæ Præſes, ab Hieroſolymitanis honorificè receptus, in ſignum grati animi Judæorum precibus cuſtodiam ſacræ ſtolæ conceſſit. *Agrippa* autem Rege fatis jam defuncto, *Caſſioque Longino Syriæ* Præſide, & *Cuſpio Fado Judææ* Procuratore, coacti ſunt Judæi ſtolam denuo in *Antoniam* deponere, ut eſſet in Romanorum poteſtate, quemadmodum fuit antea. Tandem Legati miſſi ſunt ad Imperatorem *Claudium*, qui, intercedente *Agrippa* Juniore, jus ſacras veſtes cuſtodiendi iterum obtinuerunt. Credibile eſt Romanos cuſtodiam harum veſtium tam anxiè ambiiſſe, non tantum ut hac ratione teſtarentur, Pontificatum in ſua eſſe poteſtate, & ut Pontifex M. ſub ſpecie Religionis nil contra Majeſtatem Romanam moliretur; ſed præcipuè ut tam magnus theſaurus ſuis manibus non eriperetur.

5. *Quæ communia cum reliquis*] Quatuor fuerunt veſtes, quas Sacerdotes cum Pontifice Maximo communes habebant, *tunica*, *ſubligacula*, *pileus* & *baltheus*. Hoc Moſes diſtinguit *Exod.* XXVIII. 40. in *veſtes honorarias* & *neceſſarias*. De *honorariis* ait, ℣. 40. *Facies filiis Aaron* (i. e. reliquis vulgaribus Sacerdotibus à Summo diſtinctis) *tunicas*, *facies quoque illis cingula & pileos ad gloriam & decorem*. De *neceſſariis* ait. ℣. 42. Facies & feminalia linea ad operiendum carnem turpitudinis ſuæ à lumbis uſque ad femora. Ex his conſtat, quod quatuor veſtimenta vulgarium Sacerdotum fuerint. Sic enim *Maimonid. kele Hammikdaſch. c.* VIII. Veſtes Sacerdotibus communes ſunt quatuor: *Tunica*, *feminalia*, *Pileus* & *baltheus*. Hæc deſumpta ſunt ex *codice Joma cap.* VII. ubi hæc extant: Pontifex operabatur in octo veſtibus, ſed reliqui Sacerdotes in quatuor, ſcil. in *Tunica*, *feminalibus*, *pileo* & *balteo*. Non hic referemus formas illarum veſtium, cum tales ex profeſſo deſcripſerint. *Braun.* de *veſtit. Sacerd. Hebr. per tot. Friſchmuth. diſſ. de re veſtiaria Pontif. Hebr. Scheringham. in not. ad Cod. Jom. cap.* VII. *pag.* 86. *ſeq. edit. Franequer. Outram de ſacrif. Joh. Henric. Otho in Lex. Philolog.* aliique.

6. *Galerus &c.*] Scribit *Cunæus* veſtimenta quatuor communia fuiſſe & Pontifici & Sacerdotibus, & paucis interjectis dicit: inter illa *galerus* ſeu *infula* fuit. Sunt tamen qui differentiam quærunt, ut *Rabbinorum* plures & cum illis *Seldenus* volunt. Audiamus D. *Quenſted. in antiquit. bibl. pag. m.* 48. ita differentem: Tunicæ inferiorum Sacerdotum non variabant à tunica Pontificis. Inter *Baltheos* verò eorum, quibus nempè tunicas cingebant & *Baltheum* Pontificis aliquam fuiſſe differentiam, ſed de hac nihil legimus in *Moſe*. Dicunt tamen *Tiaras* diverſas eſſe. *Tiaram* etenim Pontificis involutam eſſe, ut notat R. Levi dictum מצנפת nec habere acumen in ſummo; Vulgarium Sacerdotum Ti-

enim, ſacerdotibusque nudo capite [7] ſacra curare fas non erat. quemadmodum nec flaminibus Romanorum [8] id licuit. Pontificis galerum non

Tiaram alterius formæ & nominis fuiſſe כִּגְבָּעוֹת. confer. Cl. *Friſchmuth. in diſſert. de re veſtiar. Pontif. Hebr.* §. 3. ſed de hac differentia paulo poſt pluribus agetur.

7. *Nudo capite*] Licet apud veteres multos ſacra nudo capite facta ſint, uti ſacra erant *Bacchi* teſte *Porphyrio ad lib.* II. *Odar. Saturni & Honoris. Plutarch. Quæſt. Rom.* Attamen plures ſunt, qui in ſacris caput ſumma cura velare ſolebant. *Herculis* ſacra velato capite fiebant, uti refert Sil. *Ital.*

—— velantur corpora lino

Ex Peluſiaco præfulget ſtamine vertex.

En! plane tiaram eandem ex lino Peluſiaco, qualem & Hebræorum Sacerdotes habere ſolebant. Idem pluribus confirmat *Plutarch. quæſt. Græc.* ubi de *Herculis Sacerdot.* Et *Dacorum* Sacerdotes tiaras geſtaſſe docet *Jornandes de reb. Getic. cap.* XI. Et *tiaras* Sacerdotum tegumentum fuiſſe ex vetere *Scholiaſt. Juvenal.* De iiſdem procul dubio *Virgil. Æneid. lib.* III. *Ovid. Triſt. lib.* IV, 4. confer. *Saubert. de Sacrific. cap.* X. *pag. m.* 216. *ſeq.* Non tantum *pileis*, *mitra*, *Kurbaſia &c.* veteres Sacerdotes capita tegebant, ſed & ipſis nonnunquam veſtibus, quibus amicti erant. Sacrificaturi & vota ſuſcepturi prætextam capiti injiciebant, quod feciſſe *Veſpaſianum* teſtatur *Joſeph. de bell. Judaic. lib.* VII. Et hunc quidem morem, auctorem habuiſſe *Æneam* multi teſtantur. Audiamus *Virgil. lib.* III. *æneid.*

Purpureo velare comas adopertus amictu

Ne qua inter ſanctos ignes in honore Deorum.

Hoſtilis facies occurrat, & omnia turbet.

Docet enim *Servius Virgilium* per hoſtilem faciem intelligere *Diomedem*, qui *Æneam* ſacrificantem invenit: ne autem *Æneas* ab ipſo agnoſceretur, neque ſacrificii ordinem rumperet; quod piaculum fuiſſet, amictu ſuo caput texiſſe. Addit *Servius* & hæc verba: *Sciendum eſt*, ſacrificantes Diis omnibus caput velare conſuetos ob hoc, ne ſc. inter Religionem vagis aliquid oberret obtutibus. *Plutarchus* inter alias multas rationes, cur ſacrificantes caput velaverint hæc annotavit: *Deos autem operto capite* adorarunt, vel quod hoc tegumento capitis ſe humiles oſtenderent, aut potius ne qua vox mali ominis audiatur, ideo uſque ad aures veſtem ſurſum trahunt. Hoc etiam vult *Outram lib.* I. *c.* V. *de ſacrif. edit. Amſtel. pag. m.* 54. quod Deus Sacerdotes ſuos operto capite miniſtrare voluerit, quia apud Gentes Orientales caput opertum reverentiæ, nudum audaciæ ſignum. Manifeſtum itaque eſt, Sacerdotes & Sacrificantes ideò capita velaſſe, ne inter ſacrificandum turbarentur mala aliqua cogitatione, quo facto piaculum commiſiſſent. Sane eadem cura & Hebræorum Sacerdotes non parum ſolicitavit: animo enim liberrimo ſacrificare tenebantur, nullis cogitationibus implicito; adeò quidem ut vel minima cogitatio ſacrificium polluere & irritum reddere crederetur.

8. *Nec Flaminibus Romanorum*] Flamines ut vult *Varro lib.* IV. de LL. dicuntur quaſi *Filamines*, à filo, quo caput

Digitized by Google

non penitus ſimilem fuiſſe ſacerdotum pileis, Judæi tradunt. Maimonides faſcias quaſdam ait Pontificis capiti ita circumdatas fuiſſe, quemadmodum membrum contritum aut fractum obvolvitur. Sacerdotum autem pileos velut galeas fuiſſe: unde & מגבעות eos dici, quod inſtar collium exſurgerent. Ab hoc diſſentit Rabbi Abraham Ben David[9], cujus השגות *animadverſiones* extant in Maimoniden.

put habebant cinctum. Ita & *Sext. Pompej.* Flamen dictus eſt, quod filo aſſiduè veletur. vide de his fuſe differentem *Saubert.* de Sacrif. *cap.* VI. *pag. m.* 127. conf. *Roſin. in Antiq. Roman. variis in locis* Joh. Henric. Kipping. antiq. Rom. Angl. *Godwin in Romana hiſtor. anthologia edit. Oxford.* 1625. *pag.* 54. qui tamen nomen *Flaminum* à *flamma* deducere vult. Verum enim vero melior ſententia illorum, qui dicunt à *filis* nomen trahere, quippe illis non licuit nudis capitibus ſacrificare. Semper enim vittis ſeu infulis in ſacrificiis ornati erant. Audiamus itaque *Iſidor. Orig. lib.* XIX. *c.* XXX. ubi de infula, apice & pileo, ſive galero differit. Infula, inquit, eſt faſciola Sacerdotalis alba in modum diadematis, à qua vittæ ab utraque parte dependent, quæ infulam vinciunt. Unde & vittæ dictæ ſunt, quod vinciant. Infula autem plerumque lata erat, plerumque tortilis de albo & cocco. Hinc & ſacratæ infulæ dicuntur à *Seneca in Agam. Act.* 3.

Sed cur ſacratas diripis capiti infulas

Feſtus. Infulæ ſunt filamenta lanea, quibus Sacerdotes & hoſtiæ templaque velabantur. Flamen Dialem album galerum habuiſſe, docet *Aul. Gell. lib.* X. *c.* XIV. Nihil autem magis notum, quàm Flaminum *Apex*, pileus ſcil. formæ acuminatæ, cum apice in ſummo. De Saliorum apice videatur *Dionyſ. Halicar. lib.* II. conf. *Braun.* de veſtit. *Sacerd. Hebr. pag.* 538. *Servius* ad *lib.* 2. *Æneid.* dicit: Propriè dicitur apex in ſummo Flaminis pileo virga lanata. i. e. cujus extremitati modica lana eſt, quod primum conſtat apud Albam Aſcanium conſtituiſſe, modò pro ſummitate pilei intelligimus. Et alibi ad lib. VIII. *Æneid.* Flamines in capite habebant pileum &c. Ab ejuſmodi apicibus pileus apex dictus eſt. Quod autem *Servius Flamines* quaſi *Pilamines* vocet, non diſcrepat à Plutarcho, qui eadem animadvertit in *Numa.* vid. celeb. *Braun. l. c. pag.* 539. *ſeqq. Saubert. de Sacrific. cap.* X. *pag.* 217, 218.

9. *Abraham ben David*] Autor noſter in præcedentibus diſſerit pluribus verbis, galerum Pontificis diverſam ab aliorum ſacerdotum galeris fuiſſe, & diſtinguit inter מצנפת & מגבעות *Miznepheth* & *Migbaoth.* Hinc quærimus an *Miznepheth* ſummi Pontificis à *Migbaoth* differat? Si itaque Joſepho credimus, magna ſanè erit differentia inter utrumque. Is enim *lib.* III. *antiq. cap.* VIII. docet: Summum Pontificem pileum habuiſſe qualem & cæteri Sacerdotes, ſed ſuper illum extitiſſe alium pileum conſutilem ex hyacintho variatum. Verum hoc nemo præter *Joſephum* dixit, & reliqui Hebræorum doctores non conſentiunt, nec nos calculum adjicere poſſumus, cum *Moſes* ne γρῦ quidem de hoc habeat.

den. Ait enim ille, pileos quidem ſacerdotales, quaſi galeas fuiſſe, at pontificum infulas longè altiores [10] fuiſſe, faſciis in orbem ſic circumactis, ut ſunt hodie Arabum tiaræ. Hoc idem ait accuratiſſimus

beat. Maxima pars Hebræorum Doctorum diſcrimen inter *Migbaoth* omnium Sacerdotum, & *Miznepheth* Summi Pontificis in hoc putant conſiſtere, quod *Migbaoth* capiti profundius imponeretur pauloque altior eſſet, quam caput, ſuperne in mucronem exiens inſtar *galea*, uti *Cunæus* etiam putat: ſed *Miznepheth* frontem vix tegeret inſtar dimidiatæ ſphæræ, magis ad formam capitis aptatus depreſſior & magis humilis, quam *Migbaoth*. Ita ſane nobis occurrit totum iſtud diſcrimen, quando legimus verba *Maimonid. Hal. Kel. Hammikd. cap.* VIII. cujus verba Latinè tradidit Cl. *Braun. lib.* II. *cap.* XXI. *de veſtit. Sacerd. Hebr. pag.* 796. *Et tiara, de qua mentio fit, ubi de Pontifice Maximo agitur, eadem eſt, qua & reliquorum Sacerdotum, niſi quod Summus Pontifex ea involvat* (*caput*) *inſtar alicujus membri fracti: ſed illius filii involvunt iſtar galeæ*. Scil. *Tiara* Pontificis non in altum nec oblonga ſuis involucris formabatur, ſed volucrum volucro imponebatur in orbem circa caput tantum, ut eo non altius ſurgeret, eodem modo, quo vulnus aut membrum fractum ligari & linteo obvolvi ſolet.

10. *Longe altiores*] Sententia R. Abrahami Ben Davidis eſt, quæ Maimonidi contradicere videtur, ſed re vera, quamvis velit non contradicit. *Ego*, inquit, dico, *alterum pileum alteri non eſſe ſimilem. Miznephet valde longum erat & convolutum multis volucris, inſtar volucrorum Iſmaelitarum* (id eſt inſtar pileorum Turcarum.) *At apus Migbaoth erat inſtar noſtrorum pileorum, ſcil. acuti ſuperius & breviores erant*. Hinc poſteriorem Sacerdotes habuiſſe ſtatuit. Verum non contradicit Maimonidi, niſi voluerit Rabbi Abraham pileos minorum Sacerdotum non fuiſſe compoſitos ex longa aliqua faſcia, ſed inſtar noſtrorum pileorum abſque volucris & plicaturis caput cinxiſſe. Si autem hæc illius mens fuit, deceptus eſt valde, quem hic ſequitur *Cunæus* noſter. Ut ut ſit quoad formam non differunt. Contrarium potius *Cunæo* opponimus & ſtatuimus cum celeber. *Braunio* de *veſtit. Sacerdotum Hebr. lib.* II. *cap.* XXI. *pag. m.* 797. Pileum minorum Sacerdotum paulo altiorem fuiſſe, ideo & ad hunc uſque diem Judæi Germani *Migbaoth* vertere ſolent, *einen hoben Hut* pileum altum: Summi autem Pontificis *tiaram depreſſiorem* fuiſſe & majori mole circa tempora multis volucris obvolutam. Non benè itaque intellexit *Abrahamum ben Davidem* ad *Maimonidem Hal. Kele Hammikd. cap.* VIII. doctiſſimus *Cunæus* hoc loco, ubi dicit, eum docuiſſe, Pontificum infulas longe altiores fuiſſe pileis reliquorum Sacerdotum. Hoc ſanè non dixit Abraham filius Davidis, ſed tantum *Miznepheth* Summi Sacerdotis longiorem fuiſſe telam, qua caput ejus involvebatur: quamvis & ipſe Rabbi erret, cum utrumque & Summi Sacerdotis tiara & reliquorum Pontificum pileus longa & quidem XVI. ulnarum faſcia fuerit: ſed diverſa tantum forma plicata & convoluta.

mus author Rabbi Joſeph, cujus commentationes, quæ כסף משנה *corona Miſnæ* inſcribuntur, inæſtimabiles ſunt. Lapides Urim & Thummim, qui veſtimento pontificis indebantur, abſconditos à Joſia[11] in templo priore fuiſſe, neque poſtea repertos in templo ſecundo[12] eſſe, dictum à nobis ſupra eſt. Facti tamen alii lapides[13], &

11. *Abſconditos à Joſia*] Hic iterum *Cunæus* noſter figmenta & deliramenta Judæorum ſequitur, ſtatuentium, arcam cum Urim & Tummim abſconditam fuiſſe à *Joſia* Rege uti in *Jalkut part.* II. *fol.* 162. *col.* 3. hæc verba legimus: *Ecquis illa* (ſcil. arcam & reliqua vaſa) abſcondit? JOSIAS. Quam ob rem? ſcriptum invenit (Deut. XXVIII. 36.) abducet te & Regem tuum &c. Hinc occultavit, quia dictum eſt (2 Paral. XXXV. 3.) & dixit ad Levitas erudientes Iſraelem: ponite arcam Sanctitatis in domo, quam ædificavit *Salomo*. Eo uſque hæc ſententia inter Judæos invaluit, ut etiam doctum *Maimonidem* in partes ſuas traxerit. Sic enim ille *Tom.* 3. *operis Jad Hilkotz Beth Habechira*, *cap.* 4. §. 1. loquitur: *Poſtmodum juſſu Joſiæ* arcam in iſtam (ſcil. ſpecum) repoſuerunt. Verum hanc erroneam opinionem Rabbinorum rejecit B. *Johan. Friſchmuth. in diſſert. Philol. de non ſperanda arcæ fœderis reſtitutione. cap.* III. §. 5. *edit. Jenenſ.*

12. *Repertos in templo ſecundo*] Sunt qui dicunt *Urim & Thummim* etiam in templo ſecundo fuiſſe & Deum reſpondiſſe ſub templo ſecundo & deſiiſſe tantum ducentis annis antequam hiſtoriam ſuam ſcriberet *Joſephus*, irato ſcil. Deo ob violatas leges. vid. *Joſeph. Antiquitat. lib.* III. *cap.* IX. Reperiuntur alii, ut R. *Azarias in Meor Enaim. cap.* I. qui affirmare audent ſub Templo ſecundo *Urim & Thummim* extitiſſe, eo magis quod tunc temporis vixerint Prophetæ *Haggæus*, *Zacharias* & *Malachias*. Sed cum dona Prophetica in *Haggæo, Zacharia*, *Ezra* & *Malachia* quadraginta tantum annis viguerint, ut docet *liber Coſri part.* 3. §. 65. Urim & Thummim ultra id tempus non duraſſe credibile. Sed & hoc dubium. Nec probari poteſt ex *Ezra cap.* II. 63. & *Nehem. cap.* VII. 65. Unde quidam colligunt, in Secundo Templo debuiſſe reperiri *Urim & Thummim*, ſi non ſemper, ſaltem aliquot annis; nihilominus illi videntur à doctiſſimis Gemaricis. Illi ſtatuunt, plane non extitiſſe in Templo ſecundo. Videatur Codex Sota *cap.* IX. *Jarch.* ad *Ezr. cap.* II. Quod *Urim & Thummim* ſub Templo ſecundo plane nullum uſum habuerit, teſtatur *Joſeph ben Gorion* à B. *Friſchmuthio in diſſert. Philolog. de re veſtiaria Pontific. edit. Jenenſ.* citatus *cap.* V. *fol.* 15. *edit. Cracov. col.* 4. Cum enim *Alexander Magnus* peteret à Summo Pontifice ut Oraculum conſuleret, utrum pugnaturus eſſet cum Dario? tunc reſpondit ei Pontifex Maximus: *A die exilii domus hujus in Babel abſcondita ſunt à nobis Urim & Thummim.* conferatur huc celeb. *Carpzov. not. ad Schickardi* משפט המלך *pag. m.* 27, 28. *edit. Lipſ.* Ex his conſtat *Urim & Thummim* ſub Templo Secundo non fuiſſe; Imò probari poteſt, quod *Urim & Thummim* ſub Templo primo non oracula ediderit uſque ad ruinam illius. Hoc factum fuiſſe

& inditi in amiculum Choſchen ſunt, non quod jam eorum ope amplius oracula pontifex 14. ederet, ſed ut conſummatus earum rerum nu-

fuiſſe ante tempora *Salomonis* conſtat, ſed poſt illius regnum nullum habemus exemplum. Et ſane *Miſch. Cod. Sot. cap.* IX. docet *Urim & Thummim* ceſſaſſe cum Prophetis prioribus *Davide*, *Samuele* &, *Salomone*. *Abarbanel* rationem reddit, cur ſub templo ſecundo *Urim* & *Thummim* non reſponſa dederint? quia non omnes tribus duodecim exſtiterint. Quæ opinio, licet non ſit ſatis evidens, attamen juxta *Friſchmuth.* l. c. & *Braunii* opinionem, non plane contemnenda.

13. *Facti tamen alii lapides*] Fatendum quidem eſt, quod in Templo ſecundo ſimulacrum pulcherrima imitatione effictum, adeoque ἀνάλογον Pontifices geſſerint ex Rabbinorum Scriptis exhibuit celeber. *Wagenſeil. Patron. noſter magnus in not. ad excerpt. Gemar. Sot. pag. m.* 1070. ubi expreſſis verbis confirmat, quod quidem Pontifex ſub ſecundo templo Pectorali indutus fuerit, verum ornatus tantum gratia, nec oraculi vicem amplius præſtiterit. *Maimonid. Hilch. Beth Habbech. cap.* IV. §. I. ex verſione *Wagenſeil. Pectorale, quo in ſecundo templo amictus erat Pontifex, non edidit reſponſa per Spiritum S. nec fuit conſultum, unde & apud Nehem.* VII. 6. *legimus:* Donec exiſteret Sacerdos cum oraculo pectorali. *Non igitur in alium finem parabatur, quàm ut octonarius numerus veſtium, quibus indui oportebat Pontificem, eſſet integer, & ne quid debiti ornatus deficeret.* Iterum in *Hilch. Kele Hammikd. c.* X. §. 10. inquit: *Paratum fuit in Templo ſecundo Pontifici Pectorale, ad complendum octonarium numerum veſtium* (quibus ex mandato Dei indutus eſſe debet) *etſi in conſulendo nullius erat uſus. Sed quare non fuit conſultum? quia defecerat Spiritus S. ſcilicet, Sacerdos qui ex Spiritus Sancti afflatu non loquitur quique Divinitatem non habet præſentiſſimam, de futuris non conſulitur.* Quod fortaſſe è *Toſephot Maſſ. Joma fol.* XXI. *col.* 2. hauſit, ubi diſertè: *Urim & Thummim fuerunt*, (ſcil. in templo ſecundo) *ſi enim hoc non eſſet, defectum paſſus fuiſſet Sacerdos maximus veſtibus ſuis, ſed tamen non dabat reſponſa interrogantibus.* Atque ita ſine dubio intelligi voluit R. *Abarbanel. in Leg. fol.* CC. *col.* I. conf. Cl. *Friſchm. diſſ. cit. in fin. Carpzov.* in not. ad משפט המלך. pag. 28. Cl. *Braun.* aliique. Verum etiam ſunt, qui dicunt: *Urim & Thummim* vetus illud Moſaicum ſimul cum Aaronico novo tempore templi ſecundi non fuiſſe, neque ſecundum materiale neque formale, quia Chriſtus ut Lux & Splendor Majeſtatis oraculum certiſſimum fuit. Vid. diſſert. de imagine veritatis Fatidica & Juridica ſub *præſid. plur. Rever. Maj.* à Cl. *Chriſtoph. Mauritii, edit. Giſſ.* 1696. ubi plura legi poſſunt.

14. *Pontifex*] Sine cujus interventu neque conſultum legimus oraculum, neque reſponſum editum. Hic ſolus *Spencerus in tract. de legib. Hebr.* in diverſum abit, putatque non tantum Sacerdotes quoslibet, quibus prima poſt Pontificem Sacrorum cura demandata erat, Deum aliquando & extra ordinem per *Urim* conſuluiſſe *pag.* 429. Sed etiam Reges, ſi voluerint, faciles & immediatos ad oraculum.

numerus eſſet, quas maximus Moſes ad pontificem rite ornandum præſcripſerat. Nam ſi quid vel minimum forte deerat, utique pontifex מחוסר בגדים *defectus veſtibus* dicebatur, & ſacris operari non magis poterat, quam ſi de prophana plebe unus eſſet, quem talia conantem lex divina capitis damnat *. Sed quid illud eſt, cur nec conſuleretur in templo ſecundo pontifex, nec reſponſa redderet? Diſputarunt de ea re Judæorum cordatiſſimi, & viſum illis eſt, id adeo ex hac cauſa eſſe, quod ſpiritus ſanctus numiniſque præſentior vis illinc abſceſſiſſet. mentem autem humanam fati & futuræ ſortis neſciam eſſe, niſi inſtinctus divinus afflatuſque acceſſerit. Quo nihil exiſtimari rectius poteſt. Refert hæc omnia Maimonides in Halacha Cele Hammikdaſch, capite decimo: ubi morem etiam ediſſerit, quo oraculum illud conſulebatur antea. Stabat enim pontifex, & vultum componebat arcam verſus [15]. erat autem à tergo, qui reſponſum

* *Rabbi Maimon. in Hal. Beth Habbechira*, *cap.* IV. *& in Hal. Cele Hammikdaſch*, *cap.* X.

lum Dei aditus habuiſſe *pag.* 430. & opinionem ſuam partim ex Scriptura, partim rationibus probare conatur. Verum quia pro nobis reſpondit vir *Excell. Georg. Otho Profeſſ. Græc. Ling. in Academ. Marburg. celeberrimus*, ad illum Lectorem remittimus, *qui pag.* 27, 28, 29. diſſ. *de Urim & Thummim* docte de his diſſerit, quam imbecillia argumenta *Spenceri* ſint.

15. *Arcam verſus*] *Spencerus* iterum rationibus his perſuadere conatur, per arcam hoc loco non intelligi arcam fœderis, ſed aliam arcam inſtrumentis ſacris, Ephodo imprimis & pectorali cum Urim & Thummim peregre deportandis, inſervientem. (1) quod non appelletur *arca fæderis* Dei, ſed ſimpliciter arca Dei. Verum reſpondemus: Negando conſequentiam. Nam eodem modo 1 *Sam.* XIII, 17, 18, 19, 21, 22,. IV. II. expreſſe ארון ברית אלהים arca fœderis Dei dicitur & alibi. Sic etiam ſimpliciter ארון 1 *Sam.* VI. (2) Quod arca tunc temporis non in manibus *Achiæ*, ſed in domo *Aminadabi* fuerit 1 *Sam.* VII. R. Negando conſequentiam, potuit enim accerſi in caſtra, uti factum fuit antea 1 *Sam.* IV. 3. postea-que ſub Davide. 2 *Sam.* XI. 2. (3) quia eam ſine ſpeciali Dei mandato de loco ſuo transferre non licebat. R. Excipiendus ſemper caſus neceſſitatis, uti ex Scriptura conſtat, & quæ alia ſunt, quæ refutata ſunt ab Excell. cit. *Othone pag. m.* 23. *diſſ. de Urim & Thummim.* Cum autem arca fuerit in Sancto Sanctorum, hinc infert cl. *Braunius*, *de veſtitu Sacerdot. lib.* 2. *c.* XX, §. 29. *pag. m.* 784. quod Deus in Sancto Sanctorum conſultus non fuerit. ubi vehementer deceptum ait *Epiphan. in libello de* XII. lapidibus, quando expreſſis verbis doceat, ſummum Pontificem ingreſſum fuiſſe in Sanctum Sanctorum cum Adamante, quem putat fuiſſe *Urim & Thummim*, unde pateat, eum crediſſe inter-

ſum petebat[16]: Is, cum ſciſcitatus de ſucceſſu rei eſſet, quam apud animum ſuum propoſuerat, ibi pontifex ſtatim, ſpiritu cœleſti conci-

terrogationem factam fuiſſe in ipſo adyto ſive Sancto Sanctorum. Additque in eodem errore verſari multos alios viros doctos. Inprimis autem miratur ipſum Buxtorfium etiam hîc dormitaſſe, cum dixerit in Sancto Sanctorum Pontificem ſummum interrogaſſe per *Urim* & *Thummim*. Ipſe contra vult præcedente §. 28. Deum non in Sancto Sanctorum, ſed in Sancto tantum à Pontifice interrogatum, ita tamen ut faciem verſus arcam verterit, quæ erat in Sancto Sanctorum. Unde & paulo ſuperius §. 15. craſſiſſimum errorem vocat, quod *Epiphanius* dicat: S. Pontificem S. Sanctorum ingredi cum humerali & pectorali gemmato, cum illud nunquam ingreſſus fuerit, niſi indutus veſtibus albis & byſſinis. *vid. lib.* I. *cap.* 2. *&* 5. & lib. II. cap. XX. §. 28. *&* XXV. §. 10. Verum cum pace viri hujus celeberrimi dictum ſit. Nos non videmus tam liquido hinc ſequi, quod inde inferat, nefas fuiſſe Pontifici in adyto ſe ſiſtere coram Deo aliis veſtimentis, quàm albis, ut ait, *lib.* I. *c.* II. *&* VI. aut peccatum ab eo commiſſum, ſi veſtibus aureis illud fuiſſet ingreſſus. *lib.* II. *c.* XXV. §. 10. Nam (1) nihil aliud *cap.* XVI. Levit. præcipitur, quàm, ne quovis tempore S. Sanctorum ingrediatur, ſed ſemel tantum in anno, die decimo menſis ſeptimi, ad ſuffitum faciendum coram Domino & inferendum ſanguinem juvenci & hirci, & expiationem faciendam pro loco ſancto &c. Sed quid hoc ad ingreſſum Sacerdotis ad conſulendum Deum per Urim & Thummim? Cum hic ingreſſus alterius naturæ & extraordinarius fuerit, cum intra plures annos vix ſemel acciderit: Ita ab ipſo Deo mandatus videtur *Num.* XXVII. 12. Sic ergò ingreſſus ad ſuffiendum ingreſſum ad conſulendum, ordinarius extraordinarium non excludit, agnoſcente ipſo cl. viro ערין גדול *caſum neceſſitatis* ex *Mikotz.* præcept. affirm. CLXXIII. accedente præcipuè monitu & juſſu Dei *lib.* II. *c.* XXV. §. 8. Si (2) arca toties de loco in locum deportata fuerit, uti ex variis Scripturæ locis patet, & ipſe celeberr. *Braun. lib.* 2. *c.* XX. § 31. concedit; certe Sacerdos Summus S. Sanctorum ſæpius ingreſſus, niſi credere velimus, illum non niſi ſtatuto tempore & die כפורים *expiationis* inde per ſummum Sacerdotem deportatam fuiſſe quod tamen vix eſt probabile. Satis (3) apparet ex Levit. XVI quod ingreſſus ad Dominum in adytum non ſimpliciter, ſed tantum ad ſuffitum faciendum & ſanguinem offerendum certo tempori adſtrictus, aditus autem ad conſulendum Deum de Republ. quippe fortuitò & caſu accidere ſolebat nunquam intercluſus fuerit, ut adeò Cl. Vir à dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter arguere viros clariſſimos fruſtra damnare videatur.

16 *Reſponſum petebat*] Interrogatio oraculi fiebat expreſſis verbis, non ſola mente, nec ſola demurmuratione intra os vel guttur, ſed clara voce, ut & Pontifex & alii aſtantes audierint. Hoc enim mandatum Dei & exempla conſulti Oraculi paſſim innuunt, à quorum propria ſignificatione

citus, amiculum Coſchen inſpexit, atque ex literis [17] mirâ vi illic protuberantibus, quid futurum eſſet, didicit, reſponditque. Ea conſulendi ratio non privatis, aut de plebe hominibus, ſed regibus duntaxat [18], ſummiſque judicibus, aut iis, qui publicè miſſi à populo eſſent, uſurpata fuit. Quoties enim res magna agebatur, itum illuc eſt. Privatorum negotia votis precibuſque relicta ſunt, ne oraculi ſanctitas vileſceret.

non eſt recedendum, donec probetur contrarium. vid. Excell. *Georg. Otho.* in *cit. diſſ. pag.* 31. *edit. Marburg.*

17. *Literis*] Sunt qui dicant per literas protuberantes Oraculum reſponſa dediſſe, uti Rabbinorum Doctores & alii. vid. cl. *Braun. pag.* 174 *ſeqq.* Aliter ſentit cl. Mauritii diſſert. ſub præſidio plur. *Rever. Maji.* Fautoris noſtri maximi *Giſſ. habit. de imagine veritatis fatidica & juridica pag.* 31. ubi Commenta Rabbinorum rejicit & deſcriptionem *Urim* & *Thummim* ita format: *Urim & Thummim fuit aliquid peculiare intra pectorale abſconditum, quod & ipſum in reddendo oraculo luxerit & virtute ſua divinitus inſita, lapides pectoralis, velut novum Urim & Thummim illuminaverit, luce ſeu ſplendore prorſus ſupernaturali, in divinitatis certiſſimum indicium, atque ſimul Spiritus S. inſpiratione Sacerdotem interius quoque illuſtratum, & externa voce inter Cherubin prodeunte ad reddendum reſponſum informatum.* Ex qua elucet, Deum clara voce reſponſum dediſſe. Recte itaque cl. *Spencerus* cum *Chriſtophoro* à *Caſtro* reſponſa per Urim edita, non per ſplendorem ſolito jucundiorem, ſed ſermonem perſpicuum, data eſſe. Et licet celeb. *Braunius* cum aliis Rabbinorum ſententiam ſequatur; attamen probabilius ex ſupra allata deſcriptione videtur, & vivam vocem à Deo ab arca redditam, illamque à conſulente ipſo auditam aſſerimus. Hic enim loquendi modus cum Moſe aliiſque Deo pro Philantropia ſua in infantia, pueritia & adoleſcentia Eccleſiæ ſuæ ſatis uſitatus fuit. Sic Protoplaſt. locutus dicitur *Gen.* I, 28, 29, 30. II. 16, 17. 18. III. 9. 11, 13. 16, 17, 18, 19. *Caino Gen.* IV. 6, 7, 9, 15. *Noach. Gen.* VI. 13, 21. VII. 1, 4. & ſic infinitis locis ab excell. Othone allatis hæc demonſtrata fuit ſententia, donec per exhibitum mundo Meſſiam ille Eccleſiam de voluntate plenè inſtruxerit. Optime etiam de voce audita differit Anglus *Scheringham. in notis ad Cod. Jom. cap.* VII. *pag. m.* 93. *edit. Franequer.*

18. *Sed regibus duntaxat*] Perſona oraculum hoc conſulens fuit vel Dux populi, vel cætus ac concilium Seniorum, vel Rex Iſraelis. In hac concluſione mirus eſt interpretum omnium conſenſus. Ipſe *Spencerus* hoc prolixe demonſtrat pag. 322 & ſeqq. Sic Doctiſſ. *Braun. pag.* 790. differit: *Non pro quolibet oraculum conſuli ſolebat: ſed pro Rege, pro Principe, pro Præſide Synedrii aut pro alio aliquo dignitate & auctoritate conſpicuo viro inter Iſraelitas.*

Cap.

Cap. III.

Veſtimenti laceratio quatenus Pontifici permiſſa. Item quatenus ſacerdotibus. De Caipha. Lex conjugii alia pontifici, alia ſacerdotibus poſita. Matrimonium virginis, viduæ, vitiatæ, & per divortium dimiſſæ. Polygamia. Habitatio Pontificis. De Auguſto Cæſare.

Nunc referamus alia quædam ſummi Pontificis jura. Inter quæ illud eſt, quod ei veſtem lacerare in animi dolore fas haud fuit [1]. Quod præceptum tamen Talmudici ad lacerationis modum reſtringunt, ut Pontifici diſrumpere veſtem [2] quidem, ſed infra tantùm [3] cir-

1. *Haud fas fuit*] Judæi duabus potiſſimum in rebus veſtimenta ſcindebant: in *luctu* ut *Gen.* XXXVII. 29. & 34. XLIV. 13. *Num.* XIV, 6. & *Judic.* XI. 35. Deinde cum aliquam contra Deum blaſphemiam audirent. Hinc 2 *Reg.* XIX, 1. Rex *Ezechias* auditis blaſphemiis Sennacherib veſtimenta ſcidiſſe legitur. Rabbini in libr. præceptorum hanc tradunt regulam: qui blaſphemantem Iſraëlitam audit, debet lacerare veſtes ſuas, ſi alius eſt puta gentilis non lacerat. conf. Johan. *Henric. Othon. Lexic. Philolog. pag. m.* 317. *edit. Genev.* Quod autem *Eliakim* & *Sobno* veſtes diſrupuerint, 2 *Reg.* XVIII. id factum eſt inde, quia Rabſaces erat Iſraëlita Apoſtata, qui Patrum religionem ejuraverat. *Caiphas* ergò laceravit ſibi veſtimenta ad Chriſti vocem, quam putabat planè impiam & blaſphemam, exclamans: *blaſphemavit*: & cum hoc ſigno indignationem declaravit. Sed mox ſatis ſignificavit verbis ſuum, ob extortam confeſſionem ejus, unde illum accuſare poſſent, gaudium. Lacerationem hanc ſingulare factum fuiſſe contra legem notat hìc *Cuneus* & ex eo *P. Caroli in guſt. Philol.* S. Super qua re, quæ ſit mens *Caſauboni*, vide in ejuſd. *Exercit.* 16. confer. *B. Dillher. diſput. Academ. pag. m.* 132.

2. *Diſrumpere veſtem*] Concedimus libenter Pontifici nefas fuiſſe ſcindere veſtes Pontificias, quod *Caipham* feciſſe putant multi. Verum cum extra officium & miniſterium Pontifices vulgares veſtes geſtarint, ut à reliquis diſcerni non potuerint, uti conſtat ex *Actis cap.* XXI. Hinc merito errant illi, qui putant *Caipham* veſtes Sacerdotales laceraſſe in ſignum lacerati & aboliti Sacerdotii.

3. *Infra tantum*] Laceratio veſtium fieri poteſt excepto *pallio exteriori* & *interula* in omnibus reliquis veſtibus etiamſi decem eſſent. Rumpebatur autem veſtis aliquò uſque deorſum, ita ut pars illa rupta ad aliquot dies pendula relinqueretur: Alii inferius in loco, ubi non multum noceret, ad manus latitudinem, idque ad dies ſeptem. Vox [illegible], quam LXX adhibent,

citus, amiculum Coſchen inſpexit, atque ex literis [17] mirâ vi illic protuberantibus, quid futurum eſſet, didicit, reſponditque. Ea conſulendi ratio non privatis, aut de plebe hominibus, ſed regibus duntaxat [18], ſummiſque judicibus, aut iis, qui publicè miſſi à populo eſſent, uſurpata fuit. Quoties enim res magna agebatur, itum illuc eſt. Privatorum negotia votis precibuſque relicta ſunt, ne oraculi ſanctitas evileſceret.

non eſt recedendum, donec probetur contrarium. vid. Excell. *Georg. Otho.* in *cit. diſſ. pag.* 31. *edit. Marburg.*

17. *Literis*] Sunt qui dicant per literas protuberantes Oraculum reſponſa dediſſe, uti Rabbinorum Doctores & alii. vid. cl. *Braun. pag.* 174 *ſeqq.* Aliter ſentit cl. Mauritii diſſert. ſub præſidio plur. *Rever. Maji.* Fautoris noſtri maximi *Giſſ. habit. de imagine veritatis fatidica & juridica pag.* 31. ubi Commenta Rabbinorum rejicit & deſcriptionem *Urim* & *Thummim* ita format: *Urim & Thummim fuit aliquid peculiare intra pectorale abſconditum, quod & ipſum in reddendo oraculo luxerit & virtute ſua divinitus inſita, lapides pectoralis, velut novum Urim & Thummim illuminaverit, luce ſeu ſplendore prorſus ſupernaturali, in divinitatis certiſſimum indicium, atque ſimul Spiritus S. inſpiratione Sacerdotem interius quoque illuſtratum, & externa voce inter Cherubin prodeunte ad reddendum reſponſum informatum.* Ex qua elucet, Deum clara voce reſponſum dediſſe. Recte itaque cl. *Spencerus* cum *Chriſtophoro à Caſtro* reſponſa per Urim edita, non per ſplendorem ſolito jucundiorem, ſed ſermonem perſpicuum, data eſſe. Et licet celeb. *Braunius* cum aliis Rabbinorum ſententiam ſequatur; attamen probabilius ex ſupra allata deſcriptione videtur, & vivam vocem à Deo ab arca redditam, illamque à conſulente ipſo auditam aſſerimus. Hic enim loquendi modus cum Moſe aliiſque Deo pro Philantropia ſua in infantia, pueritia & adoleſcentia Eccleſiæ ſuæ ſatis uſitatus fuit. Sic Protoplaſt. locutus dicitur *Gen.* I, 28, 29, 30. II. 16, 17. 18. III. 9. 11, 13. 16, 17, 18, 19. *Caino Gen.* IV. 6, 7, 9, 15. *Noach. Gen.* VI. 13, 21. VII. 1, 4. & ſic infinitis locis ab excell. Othone allatis hæc demonſtrata fuit ſententia, donec per exhibitum mundo Meſſiam ille Eccleſiam de voluntate plenè inſtruxerit. Optime etiam de voce audita differit Anglus *Scheringham. in notis ad Cod. Jom. cap.* VII. *pag. m.* 93. *edit. Franequer.*

18. *Sed regibus duntaxat*] Perſona oraculum hoc conſulens fuit vel Dux populi, vel cætus ac concilium Seniorum, vel Rex Iſraelis. In hac concluſione mirus eſt interpretum omnium conſenſus. Ipſe *Spencerus* hoc prolixe demonſtrat pag. 322 & ſeqq. Sic Doctiſſ. *Braun. pag.* 790. differit: *Non pro quolibet oraculum conſuli ſolebat: ſed pro Rege, pro Principe, pro Præſide Synedrii aut pro alio aliquo dignitate & auctoritate conſpicuo viro inter Iſraelitas.*

Cap. III.

Veſtimenti laceratio quatenus Pontifici permiſſa. Item quatenus ſacerdotibus. De Caipha. Lex conjugii alia pontifici, alia ſacerdotibus poſita. Matrimonium virginis, viduæ, vitiatæ, & per divortium dimiſſæ. Polygamia. Habitatio Pontificis. De Auguſto Cæſare.

Nunc referamus alia quædam ſummi Pontificis jura. Inter quæ illud eſt, quod ei veſtem lacerare in animi dolore fas haud fuit [1]. Quod præceptum tamen Talmudici ad lacerationis modum reſtringunt, ut Pontifici diſrumpere veſtem [2] quidem, ſed infra tantùm [3] cir-

1. *Haud fas fuit*] Judæi duabus potiſſimum in rebus veſtimenta ſcindebant: in *luctu* ut *Gen.* XXXVII. 29. & 34. XLIV. 13. *Num.* XIV, 6. & *Judic.* XI. 35. Deinde cum aliquam contra Deum blaſphemiam audirent. Hinc 2 *Reg.* XIX, 1. Rex *Ezechias* auditis blaſphemiis Sennacherib veſtimenta ſcidiſſe legitur. Rabbini in libr. præceptorum hanc tradunt regulam: qui blaſphemantem Iſraëlitam audit, debet lacerare veſtes ſuas, ſi alius eſt puta gentilis non lacerat. conf. Johan. *Henric. Othon. Lexic. Philolog. pag. m.* 317. *edit. Genev.* Quod autem *Eliakim* & *Sobno* veſtes diſrupuerint, 2 *Reg.* XVIII. id factum eſt inde, quia Rabſaces erat Iſraelita Apoſtata, qui Patrum religionem ejuraverat. *Caiphas* ergò laceravit ſibi veſtimenta ad Chriſti vocem, quam putabat planè impiam & blaſphemam, exclamans: *blaſphemavit*: & cum hoc ſigno indignationem declaravit. Sed mox ſatis ſignificavit verbis ſuum, ob extortam confeſſionem ejus, unde illum accuſare poſſent, gaudium. Lacerationem hanc ſingulare factum fuiſſe contra legem notat hic *Cuneus* & ex eo *P. Caroli in guſt. Philol.* S. Super qua re, quæ ſit mens *Caſauboni*, vide in ejuſd. *Exercit.* 16. confer. *B. Dillber. diſput. Academ. pag. m.* 132.

2. *Diſrumpere veſtem*] Concedimus libenter Pontifici nefas fuiſſe ſcindere veſtes Pontificias, quod *Caipham* feciſſe putant multi. Verum cum extra officium & miniſterium Pontifices vulgares veſtes geſtarint, ut à reliquis diſcerni non potuerint, uti conſtat ex *Actis cap.* XXI. Hinc merito errant illi, qui putant *Caipham* veſtes Sacerdotales laceraſſe in ſignum lacerati & aboliti Sacerdotii.

3. *Infra tantum*] Laceratio veſtium fieri poteſt excepto *pallio exteriori* & *interula* in omnibus reliquis veſtibus etiamſi decem eſſent. Rumpebatur autem veſtis aliquò uſque deorſum, ita ut pars illa rupta ad aliquot dies pendula relinqueretur: Alii inferius in loco, ubi non multum noceret, ad manus latitudinem, idque ad dies ſeptem. Vox χιτών, quam LXX adhibent,

circum pedes licuerit; ſuprà verò, & ad ſinum pectoris, vetitum ſit. at cæteris ſacerdotibus jus eſſe lacerandi à ſummâ parte deorſum ajunt. Ita diffinitum in fine ejus tractatus eſt, quem Maſſechta Horajoth appellant. Quæ ſi vera ſunt, nullo neceſſario argumento colligitur, id quod interpretes volunt, Caipham contra legem feciſſe, cum ad Meſſiæ auguſtam vocem ipſe togam ſibi per impatientiam diſcinderet, uti proditum à Divo Matthæo eſt in capite viceſimo & ſexto. Hæc ultrà exquirere, noſtrum non eſt. Cum enim diligentiſſimè in his operam poſuerimus, reſtabit, ut nobiſmet iraſcamur, qui pedibus fimum ſcalpturimus, unde nullum granum eruitur. In Levitici capite viceſimo & primo edicitur pontifici maximo, uti virginem duntaxat[4] in matrimonium petat. Quod profectò non ſine myſterio[5] eſt. Non enim ſacerdotibus poſita eadem lex fuit. quippe viduam[6] illi uxorem rite duxerunt, dum modò ab iis abſti-

bent, diçitur veſtis interior, à qua diſtinguitur τὸ ἱμάτιον exterior, quod diſcrimen accurate obſervat Johannes: de quo videatur B. D. *Gerhard in hiſtor. Paſſ.* 14. *f.* 682. Caſaubon. ad *Baron. Exercit.* 16. conf. *Buxtorf. Lex Talm. fol.* 2146.

4. *Virginem duntaxat*] Tenebatur Summus Sacerdos ducere uxorem in virginitate ſua. *a Wife in her virginities, à Wife that is à Virgin*, γυναῖκα παρθένον *mulierem virginem* & quidem non extraneam, ſed contribulem vel certe popularem, i. e. virginem de populo, quæ aut ex tribu Levi, vel alia tribu populi Iſraelitici, uti *Ainſworth. fol.* 128. *in Levit.* oſtendit. Confer *celeber. Wagenſeil. not. ad Sot. cap.* 4. *pag. m.* 560.

5. *Non ſine myſterio*] Recte autor noſter ſtatuit non ſine myſterio eſſe, quod Pontifex virginem in matrimonio habere teneatur. Ipſe etenim Pontifex figura Chriſti erat, *Hebr.* III. I. & mulier, quæ virgo eſſe debebat, typus erat *Eccleſiæ*, quæ caſta, pura & ſancta eſſe debet, juxta Apoſtoli epiſtolam ad Corinthios ſcriptam 2 *Cor.* XI. 2. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ, i. e. adjunxi enim vos uni viro ut virginem caſtam exhiberetis Chriſto. *Jun.* & *Tremell.* ita reddunt verba: Aptavi enim vos, quos uni viro, ut virginem puram ſiſtam, nempe Chriſto. Videatur Revel. Johan. *cap.* XIV. 4.

6. *Quippe viduam*] Hic adducere lubet verba celeberrimi D. Wagenſeilii Patroni noſtri magni, quæ rem optime explicabunt, & leguntur *pag.* 555. *not. ad Sot. cap.* 4. Magnum Pontificem apud Hebræos id proprium & peculiare habuiſſe, ut præter fæminas, quas Sacerdotibus quibuſcunque ducere nefas erat, ipſe ſolus in matrimonio habere non poſſet ex *Levit.* XXI. 14. concordiſſime, quantum mihi compertum, non tantum Judæi, ſed & Chriſtiani colligunt interpretes. Quod ad Judæos attinet, ſexcentis amplius ex *Talmude* oſtendere poſſem teſtimoniis, nunquam de eo fuiſſe dubitatum. Sufficiat Lectorem relegare ad *Miſchna Sanhedrin c.* II. §. I. item-

Digitized by Google

ſtinerent, quæ corpore quæſtum faciebant, aut per divortium expulſæ à marito erant, quibuſve oblatum vitium fuit. In Talmud, in Maſſechta Joma [7], in capite primo, traditur, nefas Pontifici fuiſſe uxores duas ſimul in matrimonio habere. quod ſi haberet, utique cum altera faciundum illi divortium fuiſſe ante diem decimum menſis Tiſri. ni id feciſſet, obire eum piaculare ſacrum ſolenni illo die in templi adytis nequiviſſe. Enimvero hoc ſingulare fuit. Nam cæteris hercle Judæis plures uxores ducere per legem licuit [8]: Idque

itemque *Miſchn. Maccoth. c.* III. §. I. porrò ad *Gemar. Jebamot. fol.* 92.a & præcipue *Kidduſchin fol.* 77. *ſeq.* quæ loca ſi conſulet, veranos dixiſſe haut vocabit in controverſiam. Jam nec inter Recentiores quiſquam eſt, qui diſſentiat, & pro omnibus ſatis clare loquitur *Maimonid. in More Nevoch. p.* 507. edit. *Buxtorf. Hilch. Iſchut. c.* I. §. 7. *Hilch. Iſſure Bia.* 17. §. I. ſeqq. Illi addimus *Moſen Kozenſem Præc. Negat.* CXXIV. cujus verba afferre non pigrabimur: E præceptorum negantium numero eſt illud, quo Summus Pontifex prohibetur ducere viduam: Scriptum enim eſt *Levit.* XXI. 14. Viduam, aut repudiatam, aut profanatam meretricem jſtiuſmodi non ducito. Atque docetur in Jebamot, Viduam hic loci accipiendam, tam eam, cujus maritus, quam, cujus ſponſus (fato conceſſit) Summum quoque Sacerdotem intelligere oportet eum, tum qui oleo ſancto unctus, tum, qui ſolis veſtibus Pontificialibus inauguratur, tum quoque eum, qui bello eſt initiatus. Nam ſic in *capit. ult. Horajoth* docent. Cæterum de cauſa, cur Pontifici vidua prohibita fuerit, ratiocinantur *Abarbanel. Comm. in leg. fol.* 259. *col.* 4. & *Zenna Renna fol.* 86. *col.* 2. quorum verba legi poſſunt *pag.* 556. cit. autoris. Judæorum de vidua ſoli Pontifici non ducenda, ſententiæ accedunt Chriſtiani Doctores communiter, è quibus tantum nominamus *Selden.* in *Uxore Hebr. lib.* I. *c.* 7. & *de Succeſſ. l.* 2. *c.* 2. *Calixt. de conjug. Cler. pag.* 58. Cæteris autem Sacerdotibus licebat ducere viduas, dummodo à meretricibus, repudiatis, & profanis, h. e. quacunque ratione ſtuprum paſſis abſtinerent, & ſic fieri potuit, ut S. Sacerdos antequam ad Pontificialem ſedem eveheretur viduam à Sacerdote relictam, ut *Ezech.* XLIV. 22. præſcribitur duxiſſet. vid. *Quenſted. antiq. bibl. pag.* 36. *Ainsworth. Comment.* in *Levit.* XXI. *fol.* 128. Plura legi de hoc loco poſſunt apud Excel. *Wagenſeil. pag. m.* 558. qui erudite de illo ſcripſit.

7. *In Talmud Maſſechet Joma*] Citat autor noſter Codicem Jom. & ex eo probare conatur, Pontifici non licuiſſe duas habere uxores, quod ſane ibi non extat. Verba enim Codicis ex verſione Scheringhamii hæc ſunt: Conſtituunt etiam aliam uxorem, ſi uxor ejus moriatur. Non autem quod duas ſimul habuerit.

8. *Per legem licuit*] Sed quæſo ubi lex in Scripturis reperitur, ubi Deus mandaverit, plures habere uxores. Judæi ex traditione polygamia uſi ſunt ea-

que infra oſtendemus, cum res ipſa feret. In Maſſechta Middoth ſcriptum extat, ædiculam fuiſſe Pontifici in templo extructam, in qua ille interdiu manſitavit ferme, eamque לשכת כהן גדול *conclave Pontificis* 9, eſſe dictam. De domo vero, quæ extra ſanctuarium illi erat,

eadem licentia, qua uxorum repudio & dimiſſione. *Maimonid.* in אישות *cap.* x. 14. Multas ſimul habere uxores licet, etiam quotquot velis: at decreverunt Sapientes noſtri, ne quis ultra quatuor habeat. In *Gemar. Bab. ad Jebhamot. cap.* VI. Rabbini plures permittunt uxores ducere, modo quis ſupra recitatum Maimonidis temperamentum retinuerit. Hanc Judæorum ſententiam fovent *Selden.* in *uxore Hebr.* & *de jure natur. & Gent. Hebr. lib.* V. *c.* VI. *Grot. de jure bell. & Pac. lib.* II. *c.* V. *ſ.* 8, 9. Potius ſtatuimus polygamiam per legem eſſe prohibitam. Ipſi enim Rabbini confitentur, ante diluvium morem fuiſſe unam tantum ducere uxorem, uti *Jarchius ad Geneſ.* IV. 19. *Bereshith Rabba ſect.* 23. Eſt quippe Polygamia primæ creationi contraria, & repugnat ordini divinitus inſtituto, (cujus violatorem impium Caini atnepotem Lamech omnium primum fuiſſe ſacra docet pagina *Gen.* IV. 19.) qui poſtulat, ut conjugium ſit unius viri & mulieris conjunctio: item ut duo ſint, non plures in carnem unam *Geneſ.* 2. Licet igitur Patriarchæ, Abraham, Jacob, David olim in V. Teſtamento, uno tempore pluribus juncti uxoribus fuerint, & probabile ſit, aliis quoque licuiſſe: Non tamen propterea putandum, Deum illam conſuetudinem probaſſe, ſed toleraſſe tantum, haud ſecus atque maculas & nævos alios in ſanctis hærentes pro benignitate ſua paterna, iiſque condonare conſuevit: idque potiſſimum eam ob cauſam, quia utile ſit, primis temporibus genus humanum magis magiſque propagari, ut pietas incrementum caperet: Quæ verba Chryſoſtomi ſunt *homil.* 55. *in Geneſ.* At Chriſtus adveniens, veterem illam conſuetudinem, quæ revera labes fuit ſeculi illius prorſus abolevit. *Matth. cap.* XIX. ℣. 4, 5. Commendamus de hac materia poſt *Gerhard. Tom.* VII. *LL. Theol. pag.* 328. ſeq. *Meiſner. part.* I. *Philoſ. Sobr. Sect.* II. *c.* V. *q.* I. *pag.* 630. ſeq. *Tarnov. lib. de Conjug. cap.* XXV. *p.* 654. *Brochman.* Salden. Oti. *Theol. exercitat.* VI. *lib.* II. *pag.* 358, 359. ſeqq. Inprimis Dn. *Michael Siric.* uxorem unam *Giſſæ* Haſſorum *edit.*

9. *Conclave Pontificis*] Poſtquam Sacerdotes magni apud *Hebræos* mutabantur, ut binos in ſingulos annos conſtituerent Conclave Sacerdotis, quod primo לשכת בולושי conclave conſiliariorum, poſtea לשכת פרהדרין ſive לשכת פלהדרין *Conclave aſſeſſorum* dicebatur. Ubi autem hoc conclave fuerit merito diſquiritur. Fallitur vir Clariſſ. *Conſtantin l'Empereur* qui probare conatur, *Conclave Parhedrorum* idem eſſe ac Conclave loci lapidum, & ſic prius vocatum, quod multum ibi vaſis lapideis utebantur, poſterioribus autem temporibus conclave Parhedrorum nominatum. In quo ſane vehementer erravit, cum Conclave loci lapidum non fuerit conclave Sacerdotis Magni, ſed Sacerdotis, qui vaccam rufam comburebat. Duo itaque con-

erat, ita Maimonides tradit, debuiſſe eam Jeroſolymæ, atque in ipſa urbe, non alibi, eſſe. At Romanorum legibus cautum fuit, uti Pontifex maximus in domo publica habitaret. Quare Octavius hercle, M. Lepido mortuo, cum tanti nominis honorem adeptus eſſet, & domum publicam accipere à ſenatu per modeſtiam recuſaret, ſuarum ædium partem ipſe publicam eſſe juſſit, quo ſatis factum legi eſſet.

conclavia Sacerdotis magni & Sacerdotis comburentis vaccam diſtincta fuerunt, ut ex *Gemara* patet: Nihil eſt inter Sacerdotem qui vaccam comburebat, & Sacerdotem magnum in die expiationis, niſi quod ſeparatio hujus erat in locum ſanctum, & fratres ejus Sacerdotes veniebant ad eum: Separatio autem illius erat in locum mundum, & fratres ejus Sacerdotes non veniebant ad eum. Duo de illo aſſeruntur, primò, ædificatum fuiſſe è regione domus Abitnes; ſecundo proximum fuiſſe domo lotionis: vid. Cl. *Scheringham. not. ad Cod. Jom. pag. m. 3. edit. Franequer.*

C A P. IV.

Contra Divum Auguſtinum, atque contra Carolum Sigonium diſceptatur de Pontificis ingreſſu in Sancta Sanctorum. Locus in epiſtola ad Hebræos malè à Sigonio intellectus. Altare ſuffituum non fuiſſe in Sancto Sanctorum, contrà quàm Divus Auguſtinus ſenſit.

LIBET poſtliminio ad id redire, quod intermiſſum à nobis eſt. Diximus enim Pontificem in templi adyta introiiſſe ſolenni expiationum feſto, quod die decimo menſis Tiſri [1] celebratum quotannis

1. *Decimo menſis Tiſri*] Quærit *Abarbanel in Pentat. fol.* 265. 1. 3. cur hic dies Expiationis & remiſſionis peccatorum incidat in menſem ſeptimum Tiſri? R. (1) quia in Tiſri mundus eſt conditus juxta R. *Elieſerem* & Doctores noſtri per traditionem didicerunt die decimo à mundo condito Adamum primum reſipiſcentiam egiſſe peccati ſui, eodemque die eſſe expiatum. Quamvis enim non ſit reductus in paradiſum, Deus tamen ipſi reconciliato poſſidendam dedit vitam futuri ſeculi, ideoque hoc die ſtatutum eſt tempus beneplaciti coram Iſraelitis, ut converſi ad Deum imitarentur ejus exemplum & miſericordiam à Deo in cælis impetrarent. (2) Quod eo die Abraham circumciſus & filii ejus propter hoc ſanctificati. (3) Dicunt R. Elie-

quæ infra oſtendemus, cum res ipſa feret. In Maſſechta Middoth ſcriptum extat, ædiculam fuiſſe Pontifici in templo extructam, in qua ille interdiu manſitavit ferme, eamque לשכת כהן גדול *conclave Pontificis* 9, eſſe dictam. De domo vero, quæ extra ſanctuarium illi erat,

eadem licentia, qua uxorum repudio & dimiſſione. *Maimonid.* in אישות *cap.* x. 14. Multas ſimul habere uxores licet, etiam quotquot velis: at decreverunt Sapientes noſtri, ne quis ultra quatuor habeat. In *Gemar. Bab. ad Jebhamot. cap.* VI. Rabbini plures permittunt uxores ducere, modo quis ſupra recitatum Maimonidis temperamentum retinuerit. Hanc Judæorum ſententiam fovent *Selden.* in *uxore Hebr.* & *de jure natur. & Gent. Hebr. lib.* V. *c.* VI. *Grot. de jure bell. & Pac. lib.* II. *c.* V. *ſ.* 8, 9. Potius ſtatuimus polygamiam per legem eſſe prohibitam. Ipſi enim Rabbini confitentur, ante diluvium morem fuiſſe unam tantum ducere uxorem, uti *Jarchius ad Geneſ.* IV. 19. *Bereshith Rabba ſect.* 23. Eſt quippe Polygamia primæ creationi contraria, & repugnat ordini divinitus inſtituto, (cujus violatorem impium Caini atnepotem Lamech omnium primum fuiſſe ſacra docet pagina *Gen.* IV. 19.) qui poſtulat, ut conjugium ſit unius viri & mulieris conjunctio: item ut duo ſint, non plures in carnem unam *Geneſ.* 2. Licet igitur Patriarchæ, Abraham, Jacob, David olim in V. Teſtamento, uno tempore pluribus juncti uxoribus fuerint, & probabile ſit, aliis quoque licuiſſe: Non tamen propterea putandum, Deum illam conſuetudinem probaſſe, ſed toleraſſe tantum, haud ſecus atque maculas & nævos alios in ſanctis hærentes pro benignitate ſua paternæ, iiſque condonare conſuevit: idque potiſſimum eam ob cauſam, quia utile ſit, primis temporibus genus humanum magis magiſque propagari, ut pietas incrementum caperet: Quæ verba Chryſoſtomi ſunt *homil.* 55. *in Geneſ.* At Chriſtus adveniens, veterem illam conſuetudinem, quæ revera labes fuit ſeculi illius prorſus abolevit. *Matth. cap.* XIX. ℣. 4, 5. Commendamus de hac materia poſt *Gerhard. Tom.* VII. *LL. Theol. pag.* 325. ſeq. *Meiſner. part.* I. *Philoſ. Sobr. Sect.* II. *c.* V. *q.* I. *pag.* 630. ſeq. *Tarnov. lib. de Conjug. cap.* XXV. *p.* 654. *Brochman.* Salden. Oti. *Theol. exercitat.* VI. *lib.* II. *pag.* 358, 359. ſeqq. Inprimis Dn. *Michael Siric.* uxorem unam *Giſſæ Haſſorum edit.*

9. *Conclave Pontificis*] Poſtquam Sacerdotes magni apud *Hebræos* mutabantur, ut binos in ſingulos annos conſtituerent Conclave Sacerdotis, quod primo לשכת בולוטי conclave conſiliariorum, poſtea לשכת פרהדרין ſive לשכת פלהדרין *Conclave aſſeſſorum* dicebatur. Ubi autem hoc conclave fuerit merito diſquiritur. Fallitur vir Clariſſ. *Conſtantin l'Empereur* qui probare conatur, *Conclave Parhedrorum* idem eſſe ac Conclave loci lapidum, & ſic prius vocatum, quod multum ibi vaſis lapideis utebantur, poſterioribus autem temporibus conclave Parhedrorum nominatum. In quo ſane vehementer erravit, cum Conclave loci lapidum non fuerit conclave Sacerdotis Magni, ſed Sacerdotis, qui vaccam rufam comburebat. Duo itaque con-

erat, ita Maimonides tradit, debuiſſe eam Jeroſolymæ, atque in ipſa urbe, non alibi, eſſe. At Romanorum legibus cautum fuit, uti Pontifex maximus in domo publica habitaret. Quare Octavius hercle, M. Lepido mortuo, cum tanti nominis honorem adeptus eſſet, & domum publicam accipere à ſenatu per modeſtiam recuſaret, ſuarum ædium partem ipſe publicam eſſe juſſit, quo ſatis factum legi eſſet.

conclavia Sacerdotis magni & Sacerdotis comburentis vaccam diſtincta fuerunt, ut ex *Gemara* patet: Nihil eſt inter Sacerdotem qui vaccam comburebat, & Sacerdotem magnum in die expiationis, niſi quod ſeparatio hujus erat in locum ſanctum, & fratres ejus Sacerdotes veniebant ad eum: Separatio autem illius erat in locum mundum, & fratres ejus Sacerdotes non veniebant ad eum. Duo de illo aſſeruntur, primò, ædificatum fuiſſe è regione domus Abitnes; ſecundo proximum fuiſſe domo lotionis: vid. Cl. *Scheringham. not. ad Cod. Jom. pag. m. 5. edit. Franequer.*

CAP. IV.

Contra Divum Auguſtinum, atque contra Carolum Sigonium diſceptatur de Pontificis ingreſſu in Sancta Sanctorum. Locus in epiſtola ad Hebræos malè à Sigonio intellectus. Altare ſuffituum non fuiſſe in Sancto Sanctorum, contrà quàm Divus Auguſtinus ſenſit.

LIBET poſtliminio ad id redire, quod intermiſſum à nobis eſt. Diximus enim Pontificem in templi adyta introiiſſe ſolenni expiationum feſto, quod die decimo menſis Tiſri [1] celebratum quotannis

1. *Decimo menſis Tiſri*] Quærit *Abarbanel in Pentat. fol.* 265. 1. 3. cur hic dies Expiationis & remiſſionis peccatorum incidat in menſem ſeptimum Tiſri? R. (1) quia in Tiſri mundus eſt conditus juxta R. *Elieſerem* & Doctores noſtri per traditionem didicerunt die decimo à mundo condito Adamum primum reſipiſcentiam egiſſe peccati ſui, eodemque die eſſe expiatum. Quamvis enim non ſit reductus in paradiſum, Deus tamen ipſi reconciliato poſſidendam dedit vitam futuri ſeculi, idcoque hoc die ſtatutum eſt tempus beneplaciti coram Iſraelitis, ut converſi ad Deum imitarentur ejus exemplum & miſericordiam à Deo in cælis impetrarent. (2) Quod eo die Abraham circumciſus & filii ejus propter hoc ſanctificati. (3) Dicunt R. Elie-

nis eſt. Ita Judæi omnes, & qui Græcorum Latinorumque erudi- tiſſimi ſunt, magno conſenſu tradidere. Neque nos profectò aliter ſtatuimus. Non enim alio tempore, neque aliam ob cauſam viſere ei [2] ſecretiſſimum locum fas fuit. Et tamen in illa ipſa erudita antiquitate unus extitit Auguſtinus, ſumma ſanctitate atque eruditione vir, cui ita viſum eſt, pontificem quotidie Sancta Sanctorum ingreſſum eſſe, uti thura adoleret [3]: quod autem ſemel duntaxat introiviſſe

Elieſer, Moſen primo die menſis Elul adſcendiſſe ut acciperet tabulas ſecundas, illicque manſiſſe 40 dies & noctes, quæ completæ ſunt die Expiationum. (4) Quod hoc die Moſes ſederit in cavitate petræ. Vide fuſe verba Rabbini adducentem *Cl. Meierum. de feſtis pag.* 324. ubi in ſequentibus ſimul ſententias Karræorum adduxit aliorumque Rabbinorum, & denique §. 18. mentem explicat & ſententiam adjicit ſuam, quod Moſes jejuniis factis remiſſionem filiis Iſraelitis impetraverit & renovatis tabulis legis, deſierit in diem decimum menſis Tiſri, quo cum reconciliationis nuncio deſcenderit.

2. *Viſere ei*] Voluit Cunæus noſter tritam hîc ſequi opinionem illorum, ſtatuentium, Summum Pontificem modo certo tempore ſcil. decimo menſis Tiſri intraſſe Sanctum Sanctorum, quod probabile non videtur. Sæpius enim ipſi intrare licuit, cum tabernaculum de hoc ad alium locum deportatum fuit. Aut igitur deportatio facta eſt ipſo die expiationis, aut alio die. Si alio die potuit intrare & partes tabernaculi dividere & ad portandum accommodare. Ita etiam cum conſulere vellet *Urim* & *Thummim*, faciem verſus arcam & propitiatorium vertere tenebatur, quæ fuit in Sancto Sanctorum. Aut igitur conſulere potuit Urim & Thummim omni loco aut non. Prius contrariatur Scriptis Rabbinorum uti *Cap.* 2. demonſtratum. Ergo poſterius erit affirmandum, quod ubivis locorum potuerit conſulere *Urim* & *Thummim*, quod vix probabile erit. Hinc ſequitur, quod neceſſitate cogente viſere potuerit Sanctum Sanctorum.

3. *Uti thura adoleret*] Planè hîc Auguſtinus errat aſſerens, quod altare thymiamatis in Sancto Sanctorum fuerit. Et licet quidam ſint, qui hoc affirment, ut citatus *Auguſtin. quæſt.* 173. *in Exod. Arias Montanus* arbitratur: Altare incenſi fuiſſe intra adytum ante arcam ipſam. *Ita Origen. hom.* 9. *in Levit.* Attamen probabilius videtur extra Sanctum Sanctorum fuiſſe. Clare hoc patet *Exod.* XL. 26. *Levit.* XVI. 12. Conſentiunt viri docti, *Beda lib.* III. *de Tab. c.* XI. *&* XII. *Cornel. à Lapide in Exod. pag.* 600. *Walther in Harmon. Bibl. pag.* 229. *&* 1279. *Varen. Decad. Moſ. in Exod. pag.* 420. D. *Oſiander. Comment. in Exod. pag.* 305. *&* 396. *Andr. Willet Comment. in Exod. cap.* XXX. *fol. m.* 567. *Annotations in the ſecond book of Moſes cap.* XXX. *Petr. Redan. Comment. in lib. Maccab. lib.* I. *c.* I. *fol. m.* 239. Horum ſententiam clara dicta Scripturæ confirmant hic verſ. 6. *Exod.* XXX. jubetur poni לפני הפרכת ante velum, quod erat ante arcam teſtimonii. Nec obſtant verba; ante propitiatorium, quod eſt ſuper te-

viſſe dicatur, id ad anniverſariam expiationem retulit, quæ ſanguine purificationis fiebat. Huic ſententiæ Carolus Sigonius, cum applauderet, aliud inſuper præſidium addidit, exiſtimavitque, Pontificem quotidie quidem adyta eſſe ingreſſum, ſed ſacerdotum comitatu ſtipatum; ſemel autem in anno[4] ſolum, id eſt, ſine ſacerdotibus. Profectò non eſt committendum nobis, ut tam craſſum errorem non refelliſſe videamur. Ac Sigonius quidem, ut de illo prius dicamus, manifeſto ſophiſmate aut deludere nos voluit, aut hercle imprudenter deluſus ipſe eſt. Sine dubio enim verba Apoſtoli in animo habuit, quæ in epiſtola ad Hebræos extant in cap. IX. εἰς τὴν δευτέραν σκηνὴν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰσῄει οὐ χωρὶς αἵματος. *Secundum tabernaculum ſemel quotannis ſolus pontifex ingreſſus eſt non ſine ſanguine*. Enimvero illa verba ſententiam ejuſmodi habent, Pontifici ſemel in anno duntaxat, & quidem ſoli, adyta introire fas fuiſſe. Sigonius autem in aliam mentem hæc diſtorſit, ſcilicet quaſi ſemel quidem quotannis ſolus, at quotidie cum aliis intraverit. Qua quidem interpretatione nihil excogitari futilius poteſt. Omitto Talmudicorum omnium Rabbinorumque graviſſima judicia, quæ ſemper apud omnes cordatos permagnum pondus habuere, quoties de pa-

teſtimonium, quæ in eodem verſu ſubſequuntur. Verè enim, dicente Cl. *Varenio*, fuit לפני הכפרת ſed mediante הפרכת poſt quod פרכת proximum fuit cum arca teſtimonii propitiatorium: Unde הכפרת dicitur fuiſſe על ארן העדת altare autem לפני פרכת & hoc mediante לפני הכפרת. Id quod etiam luculentiſſime videre eſt ex divina ordinatione, ſecundum quam Tabernaculum erigebatur *Exod.* XL. Primum enim arca cum Propitiatorio ponebatur in S. Sanctorum, *Parochet* ſeu aulæo interiori id terminante ℣. 2, 3. Deinde poſt *Parochet* locabatur menſa cum panibus propoſitionis, candelabrum cum lucernis ſuis & altare thymiamatis, hocque locandum *ante arcam teſtimonii*, intercedente ſcil. velo & medium locum inter candelabrum & menſam obtinebat juxta *Joſeph. lib.* III. *antiq. c.* VII. Poſtea velum etiam hîc appendebatur, per quod Sanctum hoc ab atrio diſtinguebatur ℣. 4, & 5. Tandem poſt hæc ſecundum tegmen erigebatur altare holocauſti & labrum æneum, & iterum prætendebatur velum, quod eſſet porta atrii. Adeoque tria diſtincta vela dabantur. Ita altare thymiamatis immediate erat ante Parochet vel oſtium Sancti Sanctorum & adeo velo tantum intercedente erat ante arcam & propitiatorium. Rem optime delineavit figuris celeb. *Witſius in Miſcell. pag.* 403. *ſeqq.*

4. *Semel in anno*] Scil. ordinarie ad ſuffiendum. Alium modum etiam extraordinarium ad conſultandum fuiſſe in caſu neceſſitatis non negamus, cum locus *Levitic. cap.* XVI. non ſimplici- ter

Digitized by Google

patriis ritibus eorum, ceremoniiſque orta diſceptatio eſt: ex quorum ſenſu illud eſt, quod Maimonides ait in Halacha Beth Habbechira, in capite ſeptimo. בית קדש הקדשים מקודש מבין ההיכל שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכפורים בשעת העבודה: *Sanctum Sanctorum eſt ſacratius reliqua parte templi, quia nemo illud adit, niſi Pontifex, die Expiationum, ipſa ſacrificii hora.* Nihil nunc opus eſt à Judæis teſtimonium eblandiri tam manifeſtæ rei. Ajo nullum ſacri codicis locum eſſe, ex quo colligi probabiliter poſſit, quemquam hominem ritè illud loci arcanum adiiſſe, uno pontifice excepto. At ipſe pontifex quam ſæpe adyta intraverit, ex illo diſcimus, quod in Levitici capite decimo & ſexto ſcriptum eſt: *Dic Aharoni, ne quovis tempore ingrediatur in ſanctuarium, quod eſt intra velum ante operculum propitiatorium, quod eſt ſuper arcam, ut non moriatur. Nam in nube apparebo ſuper operculum illud. Sed cum his rebus ingrediatur Aharon in ſanctuarium, cum vitulo & ariete in holocauſtum. A cœtu autem Iſraelitarum accipiat duos hircos in peccatum, & arietem in holocauſtum: cumque obtulerit vitulum, & oraverit pro ſe, ac domo ſua, duos hircos conſtituat coram Domino, in oſtio tabernaculi teſtimonii, & mittat ſuper utrumque hircum ſortes, ſortem unam Domino, alteram capro emiſſario.* Ecce, ſanctuarium, quod intra velum eſſe dicit, nihil aliud eſt, quàm Sanctum Sanctorum, ubi & arca fuit cum operculo propitiato-

ter agat de omni aditu. Et licet Autor cum aliis *Auguſtinum* & *Sigonium* erroris accuſet, quod hic anniverſariam expiationem; alter verò ad ingreſſum Sacerdotibus ſtipatum referat; attamen inde concludi non poteſt ſemel tantum ingreſſum Sacerdotem Summum. Non negamus quod Pontifex ſtipatus introierit interdum ex neceſſitate, nam conſulens oraculum per Urim & Thummim cum eo erat. Nunquam autem ſtipatum ingreſſum eſſe die expiationis conſtat. Statuunt ipſi Hebræi, Pontificem non quidem quotidie, aliis tamen diebus, quando ex re nata neceſſarium id fuerit ad conſulendum Deum, & quater ſolenni expiationis die intimum ſacrarium intraſſe. Ita enim R. *Moſes Kotzenſ. fol.* 83. *col.* 2. ſcribit: *Quoties ingreſſus eſt die expiationis? quater. Si quinquies ingrederetur cælitus morte eſt affectus.* quem ſequitur *Grotius in Comment. ad Hebr.* IX. *Quiſtorpius in Comment.* ad *Levit.* ter intraſſe exiſtimat. Verum cum id Scripturæ Sacræ contrarium ſit, aſſerens: *Semel in anno* tantum intraſſe Pontificem, concedimus, ſcil. die expiationis determinato, ut ſanguinem inferret & ſuffimenta perageret, uti *c.* 11. diximus. A dicto igitur ſecundum quid ad dictum ſimpliciter non argumentandum. Hoc etenim die ſolus & quidem ſemel in anno ingrediebatur. Inde non ſimpliciter alii ingreſſus excluduntur, quos faciebat ad conſulendum Deum de Reipublicæ commodis.

Digitized by Google

torio. Quæ autem fieri illic præcipit ſummus Deus, omnia ejuſmodi ſunt, quæ duntaxat decimo die menſis Tiſri agebantur, celebri expiationum feſto. Ex quo conſequitur, nunquam pontificem, niſi quo die iſta fierent, adyta intraviſſe. Id enim plane edicitur. Quare faceſſat Sigonii hariolatio. Non enim eſt pro indole tanti viri, quem alibi nos ſæpe admirati ſumus. Sane enim, quod ſperare improbum erat, bene ille atque feliciter in ſumma Hebraiſmi ignoratione res Judæorum compoſuit. Sed quid Auguſtino reſpondebimus, qui aram incenſi fuiſſe in adytis exiſtimat[5], ad quam pontifex thura adoleverit quotidie? Enimvero in Magno errore verſatus homo ſagaciſſimus eſt, neque ſubtile illud & peracre judicium ſuum hic adhibuit. Omninò enim locus ille, in quo erat altare incenſi, ſeparatus velo ab ipſis adytis fuit. Quare cum in Levitici capite XVI ſanctuarium, quod intra velum eſt, appelletur ipſum adytum, contra de incenſi & ſuffituum ara dicitur in Exodi capite triceſimo, fuiſſe eam ante velum illud: plane ut in medio oppanſum velum inter adyta aramque ſuffituum eſſet. Recitabimus verba ex capite triceſimo Exodi, ne lectorem ſuſpenſum teneamus. Ita enim ibi dicitur, *Fac aram incenſi è lignis Schittim, atque eam auro obduc, pariterque latera ejus & cornua. Pone autem eam ante velum, quod ante arcam teſtimonii, atque ante operculum propitiatorium eſt, ut adoleat ſuper illud Aharon ſuffitum aromatum unoquoque mane.* Profecto, niſi ſtupor aut pituita ſenſus noſtros tardat, illud intelligimus, aram incenſi ante velum, at ve-

5. *In adytis exiſtimat*] Aſſerunt quidam in templo ſecundo factum altare incenſi in Sancto Sanctorum fuiſſe, uti Henric. *Ainsworthius* hanc etiam opinionem defendit in Commentario Anglicè ſcripto in *Exod. cap.* XL. *fol. m.* 155. *edit. Londin.* ad verba: *Altar of gold, figuring Chriſts mediation for his Church, whereby they and their praiers are preſented as ſweet odours unto God. These all being in the moſt holy, and holy places, hidden with veiles from the eies of the people.* Verum probabilius eſt, quod extra Sanctum Sanctorum fuerit quod indicant *Rivera lib.* II. *de templo cap.* VIII. *Azor. lib.* VI. *inſtitut. Moral. c* XLVI. *q.* 3. *Cornel. à Lapide*, *Andr. Willet Comment. upon Exod. fol.* 567. his verbis: *The Altar of incenſe was not placed in the holy of holies where the Mercy ſeat ſtood, for thither came onely the High-Prieſt and but once a year, but in the place next unto it, called the holy place, and ſeparated from it onely by a Vail, into which inferiour Prieſts went daily to burne incenſe.* vide annot. ad Sigon. lib. II. c. III. *Cl. Weymar. diſſert. de ſuffitu Aromat. edit. Jenenſ.* 1678. *excell. Danz. diſſ. de func. Pontif.* aliosque.

velum ipſum ante arcam teſtimonii fuiſſe; ut aram incenſi ab arca teſtimonii, atque ab operculo propitiatorio diſtinxerit veli interjectio. Equidem fateor in quadrageſimo Exodi capite, verſu ſexto, edici, *ut ara incenſi aurea coram arca teſtimonii collocetur*: ſed, quod ibi de medio velo expreſſum non eſt, mox paucis interjectis additur, *aram auream in tentorio conventus ante velum eſſe poſitam*. Quare iſta ratio hercle apud me nauci non eſt.

CAP. V.

Philonis Judæi quædam loca excuſſa, & explicata. Lapſus Philonis: Item ejus, qui librum I. Maccabæorum ſcripſit. Poſt reditum Judæorum ex Babylone, legem non planè ſervatam fuiſſe in templi ædificatione. Argumenta quædam diſſentientium rejecta. Quid Moſi præ Pontificibus conceſſum fuerit.

NIMIS indiligenter hic ſumus, qui Philonis Judæi illuſtrem locum nondum produximus, qui, cum Sigonii oculos nón fugerit, admonere illum poterat, quam ſit inconſulta Auguſtini hæſitatio. Ait ſcriptor graviſſimus in libro, qui περὶ θυσιῶν extat; Ὁ νόμος προσέταξε δύο κατασκευασθῆναι βωμοὺς καὶ ταῖς ὕλαις, καὶ τοῖς τόποις, καὶ ταῖς χρείαις διαφέροντας. ὁ μὲν γὰρ ἐκ λίθων λογάδων ἀτμήτων ἀνῳκοδόμηται, καὶ ἐν ὑπαίθρῳ παρὰ ταῖς τοῦ νεὼ προβάσεσιν ἵδρυται, καὶ γέγονε πρὸς χρείαν τὴν τῶν ἐναίμων. ὁ δὲ χρυσοῦ μὲν κατεσκεύασται, ἵδρυται δ' ἐν ἀδύτῳ εἴσω τοῦ προτέρου καταπετάσματος, ὃς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐστὶν ὁρατὸς ὅτι μὴ τοῖς ἁγνεύουσι τῶν ἱερέων· καὶ γέγονε πρὸς χρείαν τὴν τῶν θυμιαμάτων. *Lex duas pani aras juſſit, quæ materia, loco, atque uſu differrent. quippe una ex lapidibus ſelectis*[1], *ſed impolitis tamen, extructa eſt, atque ſub dio ſita eſt, pro-*

1. *Ex lapidibus ſelectis ſed impolitis*] Sic *Hecatæus* apud Joſephum. Ἐν ᾧ βωμός ἐστι τετράγωνος, οὐκ τμητῶν ἀλλ' ἐκ τῶν ἀργῶν λίθων οὕτω συγκείμενος i. e. in quo eſt altare quadratum, non ex ſectilibus ſed ex rudibus lapidibus fortuito congeſtum. Rabbini propius rem explicant *Sebbach fol.* 54. a. Ajunt enim adhibita fuiſſe leves lapides recentes ſive magnos, ſive parvos, & calcem & plumbum & picem, quæ omnia miſcentur. Etiam locum notant, unde ſumendi fuerunt lapides. *Schilte Haggib. cap.* XXVIII. Afferre ſolebant eos ex loco, qui vallis domus vineæ dicebatur, nam ibi lapides integros & eximios reperire erat, atque effodere infrà in fundo virgine, hoc eſt, tali, ubi ante nunquam foderant. vid. Cl. *Joh. Jacob. Cramer. de ara exteriori*

Digitized by Google

prope templi veſtibulum[3], *ejuſque uſus poſitus in victimarum immolatione eſt; altera vero aurea*[4], *intra primum velum*[5], *in loco inacceſſo eſt*, *quam vi-*

templi ſecundi cap. II. *pag. m.* 18. *edit. Lugd.* 1697. conf. *Joh. Henric. Othon. Lexic. Philolog-Rabbin. pag. m.* 26.

2. *Sub dio ſita*] Tempore Moſis quadruplex erat altare, *terreum* extra tabernaculum *Exod.* XX. 24. Ligneum portatile ſub dio. *Exod.* XXVII. æneum holocauſtorum & ſacrificiorum in atrio tabernaculi *Exod.* XL. aureum thymiamatis in Sancto Tabernaculi *Exod.* XL. vid. plur. Rev. D. *Johann. Fabrit. diſſ. de altaribus edit. Helmſt.* 1698. Deinde autem tabernaculo & templo conſtituto duæ tantum aræ fuerunt, altera ſub dio, altera in Sancto. conſer. *Poli Critic. in Exod.* XXVII. *edit. Francof. fol.* 417. vid. annot. ad *Sigon. lib.* II. *cap.* III. *pag.* 113. *edit. Helmſtad.* Gentiles hunc ritum imitantes altaria conſtituunt ſub dio, quod *Diodorus Sicul.* obſervavit lib. XXXIV. *Bibliothec.* Ex altari ſubdiali autem fumi columna feliciter vertice ſydera ferire, atque ab omnibus late conſpici potuit; *Lucian. de ſacrif. Nidor ille divinus* & ſacer ſurſum fertur, & in ipſum uſque cœlum ſubvectus paulatim diffunditur. Forte etiam ſub cælo eſſe debuit, ut eo magis hoſtia cæli Monarchæ dedicata eſſe oſtenderetur: nam quod ſub dio eſt, maxime Dei eſſe creditur, inquit *Plutarchus*, & *Lucianus* l. c. Ad aram hoſtiam ducunt, & ob oculos Dei jugulant. vid. Cl. *Joh. Jacob. Cramer. tract. erudit. de ara exteriori templi ſecundi pag. m.* 15.

3. *Prope templi veſtibulum*] Ita etiam celebris *H. Witſius in Miſcell. ſacris* erudite differit. de loco hujus nervoſe ſcripſit cit. *Cramer. pag.* 13, 14. ratio dari poteſt, cur in area collocata fuerit, ut Numinis præſentia Symbolica religionem ſacrificantibus & ἀλλάσσειν incuteret; vel ut inde quam proximus in Sanctuarium, quo aliquando ſanguis deferendus fuit, tranſitus foret.

4. *Aurea*] Hæc ex lignis *Setim* ad adolendum exſtructa erat, thymiama, & differebat ab altera longitudine & altitudine, quippe altare thymiamatis longum uno cubitu erat, holocauſti vero quinque: hoc auro obductum: alterum ſanguine ſacrificiorum aſpergebatur. Rationes cur aureum dictum, videndæ ſunt in notis ad *Carol. Sigonii lib.* 2. *c.* III. *pag. m.* 113, 114. *edit. Helmſtad.* Altare Moſis thymiamatis ex ligno Setim, Salomonis ex cedro auro obducto. vid. *Poli Critic. in* I *Reg. cap.* VII. 48. *pag. m.* 1594. conferatur huc cl. *M. David Gertmann. diſſert. de Hebræorum altari ſuffitus edit. Witteberg.* 1690. §. 3. Verum hic quæritur an non præter aurum & lignum lapides materiam altaris hujus ingreſſi fuerint? Hæc ſane R. David Kimchii & R. Levi Ben Gerſon. de Salomonis altari conjectura. Quorum ille in I. *Reg.* VI. 20. ita: Non indicat quid fuerit altare antequam illud obduxit tabulis cedrinis, fortaſſe autem lapideum quid fuit. Hic verò in *cap. cit. v.* 22. Arbitror hîc ſignificari, quod antea conſtruxerit altare ſuffitus ex lapidibus, eoſque obduxerit lignis cedrinis, quemadmodum fecit, in parietibus templi, qui erant ex lapidibus, texit vero eos cedro, poſteaque obduxit auro. Extra du-

Digitized by Google

videre nemini mortalium licet, niſi ſacerdotibus, cum in caſto ſunt: facta autem eſt in uſum ſuffituum. Omnino ait, aram hanc intra primum velum fuiſſe, quod oppanſum Sancto erat; planè ut diverſum fuiſſe ab illo velum ſecundum ſignificet, quod Sanctum Sanctorum à Sancto ſeparabat. Utique, quemadmodum Sanctum Sanctorum ſacerdotes non recepit, ſed Pontificem duntaxat: ita Sanctum, in quo ſuffimentorum ara erat, plebem arcebat, ſacerdotes autem ſolos una cum Pontifice admiſit. Apud Divum Lucam quidem Zacharias, qui ſacerdotis, non Pontificis erat dignitate præditus, ad hanc ipſam ſuffituum aram odoramenta flammis uſtulat. At de plebe ita ſcriptum extat, * πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω, τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. *Tota multitudo populi foris precabatur, tempore ſuffituum.* Et mox rurſum †, ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν. καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτόν. *Exſpectabat Zachariam populus, miratuſque eſt eum diutius morari.* Quo-

* *Luc. c.* I. *verſ.* 10. † *Ibidem v.* 21.

dubium autem hoc ponit *Sanctius in* I *Reg. f.* 1043. hoc altare, inquiens, ſine dubio constructum erat ex lapidibus, alioqui cur tegeretur cedro? Haud alio forte ſenſu ſcripſit cl. *Pfeiffer. dub. vex. pag.* 424. altare ſuffitus in Tabernaculo ligneum in templo lapideum fuiſſe, utrumque auro puro obductum.

5. *Intra primum velum*] Erroris incuſat cl. *Cunæus* Philonem, quod ſtatuerit aram ſuffitus intra primum velum poſitam fuiſſe, quod tamen, ſi accuratius examinamus, veritati non repugnat. Loquitur hîc *Philo* aut de templo primo aut ſecundo, & ut conjecturare licet de ſecundo, quippe *Cunæus* in ſequentibus aſſerit, quod ædificatores templi ſecundi non tam accurati fuiſſent. Si igitur Rabbinorum & Doctorum ſcripta evolvimus duo tantum vela reperimus. Maimonid. *in Kele Hammikdaſch. c.* VII. ſcribit, duo inter Sanctum & Sanctiſſimum fuiſſe vela. Cui calculum adjicit plur. *Rever. Duſſovius* in Collegio MSto §. 8. de templo. confer. etiam *Scheringham. not. ad Cod. Jom. cap.* V. *pag. m.* 92. Audiamus etiam Anglum doctiſſimum *Hammondum*, qui in annotationibus in N. T. ita differit: *fol. m.* 264. For of this is certain, that there Were two veiles or high walls, the one that covered or encloſed the Sanctuary from the eyes and approach of the people, who were permitted to go no farther, then the court of jews, and only the Prieſts admitted in to the Sanctuary and thither the Prieſts went daily and offered incenſe, the people mean while ſtagnig without and praying every one privately by himſelf. The other was wich encloſed Sanctuary, and thither none entred but the high Prieſt once a year. Recte itaque ſtatuit poſt primum velum, ſcil. illud quod diſcernebat Sanctum à Sanctuario aram thymiamatis poſitam eſſe. Videatur etiam *Ainſworth. comment. in Exod. cap.* XXVI. *fol.* 100. *edit. London.*

Digitized by Google

Quoniam jam citare Philonem teſtem cœpimus, libet alia quædam ex illius commentationibus adferre. Enimvero, qui in Sanctum, quod intra primum velum eſt, non introiviſſe niſi ſolos ſacerdotes[6] dixit, is alibi diſertis verbis Sanctum Sanctorum, quod intra ſecundum velum eſt, non à ſacerdotibus, ſed à Pontifice adiri, & quidem ſemel duntaxat in anno, ait. Verba ejus de hac re in libro ſecundo περὶ μοναρχίας hæc extant, quæ itidem Sigonius, cum vidit, officere propoſito ſuo non intellexit. ὁ νεὼς παντὸς λόγου κρείσσων, ὡς ἐκ τῶν περιφαινομένων ἔστι τεκμήρασθαι· τὰ γὰρ ἐντὸς ἀόρατα παντί τῳ, πλὴν ἑνὶ τῷ ἀρχιερεῖ. *templum omni prædicatione eſt pulcrius, ut quidem ex iis, quæ apparent, colligi poteſt: nam quod ad ea pertinet, quæ in penetralibus ſunt, ea nemini viſuntur, niſi uni, hoc eſt, Pontifici maximo.* Nunquam Sigonius effugiet: ita manifeſtè tenetur. Addit illud ibidem Philo de Pontifice: ᾧ τούτῳ μέντοι δι' ἔτους ἐπιτετραμμένον ἅπαξ εἰσιέναι πάντ' ἐστὶν ὁρατά. *Atque huic tamen omnia cernere licet, cum quotannis & ſemel duntaxat intrare fas ſit.* Oratio medius fidius languida & elumbis, quæ corrigere aliquid velle eorum, quæ dicta ſunt, videtur, cum nihil minus efficit. Quid enim diverſum hic, aut contrarium ſupra dictis eſt? Non magnus labor eſt, ſententiæ vim ſuam reddere, atque ita locum conſtituere, καὶ τούτῳ μέντοι δι' ἔτους ἐπιτετραμμένον ἅπαξ εἰσιέναι, πάντ' οὐκ ἔστιν ὁρατά. Sanè hoc longe aliud eſt. Poſtquam enim dixerat, pontificem unum ſolumque adyta templi videre, mox revocans ipſe ſe, *Atqui huic ipſi*, inquit, *cum quotannis duntaxat ſemel intrare fas ſit, non tamen omnia cernere licet.* Dehinc ejus rei ratio ſequitur, quæ ſane notabilis eſt; πυρεῖον μὲν γὰρ ἀνθράκων πλῆρες καὶ θυμιάματος εἰσκομίζει. πολλῆς δ' ἀναδιδομένης, ὡς εἰκός, ἀτμίδος, κατέχεται τὰ ἐν κύκλῳ πάντα· καὶ ἡ ὄψις ἐπισκιάζεται, ᾧ ἀνακοπεῖσ' ἴσχει, πρόσω χωρεῖν ἀδυνατοῦσα. *Etenim thuribulum ignitis carbonibus & odoramentis plenum illuc infert: omnia autem circumcirca tenentur multo fumo, qui, ut conſentaneum eſt, excitatur: Tum vero & viſus quoque obtenebratur, inhibeturque, neque longius ſeſe ferre quit.* Hoc igitur illud eſt, quare Pontificis ipſius oculis non omnia luſtrari poſſe ait, quæ in adytis ſunt. Atque hactenus luculenter iſta Philo, atque etiam divine. Quanquam

6. *Solos Sacerdotes*] Recte hîc *Cunæus* ſtatuit aſſerens, quod Sanctum poſt primum velum nemini intrare licuerit, quàm Sacerdotibus? Sed quæſo cur in prioribus verbis negat, aram ſuffitus poſt primum velum poſitam eſſe, cum ipſe tantum duo vela agnoſcat. Poſt primum cuivis Sacerdoti intrare licebat, ſoli autèm Pontifici poſt alterum in Sanctum Sanctorum. Myſticam ſignificationem adduxit *Ainſworth. comment. in Exod.* XXVI. *fol. m.* 106.

quam illud non ſine errore dixit, quod antea ex libro ejus *ubi ſupra* recitavimus, aram alteram, quæ prope veſtibulum templi ſub dio poſita ſanguinem victimaſque accepit, conſtructam *lapidibus integris, impolitiſque*[7] fuiſſe, *ex legis edicto*. Contra enim, lignea ut ſit, atque ære obducatur[8], numinis placitum eſt in Exodi capite XXVII. quod &

7. *Lapidibus integris impolitiſque*] In hoc negotio hic cl. *Petrus Cunæus* eſt, quod Judæos legis violatæ accuſet, quod altare è lapidibus exſtruxerint, cum tamen inſontes fuerint & ex lege fecerint. Nam aram è ſaxo fieri vel juſſit Deus, vel quod ſufficit, conceſſit Deus *Exod.* XX. 22. Si altare lapideum extrues mihi, non facies illud ex lapidibus cæſis. De hoc, credimus, nemo ambigit. Illud ſibi Judæi perſuadent, ſæpe enim inculcant verbis illis: ואם מזבח אבנים אינו רשות אלא חובה: *& ſi altare lapideum &c. non habetur permiſſio, ſed præceptum.* Neque hoc ſine omni analogia id affirmare ſibi videntur. Traditio enim extat citante cl. *Cramero pag. m.* 19. *cap.* 2. *de ara exteriori*. R. Iſmael ait: Quotieſcunque in lege vocula Si occurrit, permiſſio ſolum eſt, exceptis tribus vicibus, ubi mandatum continet. Primum in textu noſtro, quod præcepti eſſe ex *Deut.* XXVII. 6. probant. Alterum extat *Exod.* XXII. 24. Atque *Levit.* II. 14. tertium habetur.

8. *Ære obducatur*] Cunæus noſter duo adducit loca, ex quibus probare conatur, pugnare cum mandato divino lapideam exſtruere aram, cum Deus juſſerit ligneam eſſe & ære obductam. Verum *Cunæus* hoc loco non habet, quod vult. Moſes equidem מזבח עצי שטין fecit & ære obduxit *Exod.* XXVII. I. & XXXVIII. I. Sed nihil ſecius etiam מזבח ארמה ubi corpus ipſum terra fuit, quam lignum primum & deinde æs ambierunt, eſſe potuit, imò debuit; ſi juſſui divino *Exod.* XX. 24. ſua conſtet authoritas. Nam ſi eum de Moſis ara non capias, nunquam ei obſequium à quoquam præſtitum eſſe legimus. Juſſit etiam Deus altare ibi v. 8. *cavum tabularum* h. e. fartura lignea vacuum à *Bezaleele* confici. *Raſchi ad Exod.* XXVII. 8. *Tabulæ è ligno Schittim ab omni latere eſſe debebant & cavitas in medio, neque totum lignum unum eſſe poterat quinque cubitos latum longumque.* Quam ob rem ita ſollicitè hoc cavit Deus? ut à *Moſe* juxta legem ante latam terra repleri poſſet. Quid quod parietes aræ ab interiore latere muniri debuerunt, ne eos favillæ, cineres, prunæ, quæ continuo per rete æneum in aræ fundum delapſæ fuiſſe à pleriſque cenſentur, incenderent, adurerentque. Nemo melius quam *Lyra* ſenſum explicat loci *Exod.* XXVII. qui ita ſcribit: *Concavitas autem altaris cum ſituabantur caſtra & altare, implebatur terra uſque ad ſummum & ſupra ſuperficiem illius terræ intra tabulas altaris incluſive fiebat ignis & offerebantur & cremabantur hoſtiæ ſecundum id, quod dictum fuit cap.* XX. *Altare de terra fac. Et quando commovebantur caſtra, amovebatur altare prædictum de tabulis factum & remanebat terra. Et iſta explicatio concordat literæ, quæ ad hoc poteſt facile applicari.* Atque hanc opinionem firmat antiquiſſima traditio, uti *Raſchi in Exod.* XXVII. & *Jonath. ben Uziel* referunt.

Digitized by Google

& Moſes exequitur mox in capite xxxviii. & diu poſt maximus rex Salomo [9], cum templum conderet, non neglexit, ut eſt in libro ii. Chronicorum, capite iv. & in libro i Regum, cap. viii [10], verſ. lxiv. Quod vero de ara ex ceſpite aut ſaxis faciunda edicitur in Exodi capite xx. id ad ea tempora pertinet, cum populus ſacer, per vaſta terrarum [11] ſpatia & hoſtili ſolo circumerrans, ſedem religio-

9. *Rex Salomo*] Provocat *Cunæus Salomonem*, qui *æneum altare* confeciſſet; ſed non ſecus *æneum*, ac Moſis altare ſuffitus aureum, aut holocauſti æneum fuerat. Ita nimirum dicitur, quia laminis æneis undique muniebatur, cætera ſaxeum. Eo plane modo, quo de ara *Siluntis* traditur *Sebb. 61. b. Ara Silunte ænea fuit, ſed cava, eoque lapidibus farta.* Sufficiebat corpus lapideum ære obduci. Et ſane phraſis מזבח נחשת ſi ejus uſum ſpectes æquè *ære tectum*, ac *ex ære conſtans* ſignificat. Sic *Salomon* fecit מזבח & דלתי הבית להיכל זהב [illegible] 1 *Par.* iv. 19, 22. Quæ aurata ſolum fuiſſe, non aurea, nemo niſi fungus ignorat. Accedit, quod ara nunquam ex *opere fuſo* fuiſſe dicatur, quod non ſemel de rebus per omnia æneis repetitur 1 *Reg.* vii. 16. 24. 3. 2 *Par.* iv. 2, 3. Cum tamen de ara potius id inculcandum fuiſſet, quam totam æneam credere minus proclive eſt, quàm reliqua omnia. Quod ſi porrò ara ex ære integra fuiſſet, non dubium, quin maturè à Regibus curtæ ſuppellectilis ablata; vel in dona Regibus exteris, vel in alios uſus impenſa fuiſſet, neque ad Menaſſem uſque ſarta & incolumis manere potuiſſet: *Sanhedr. c.* xi. Quanquam hanc traditionem incertam eſſe agnoſcamus. Neque explicare opus fuit, quod ara intus ſaxea fuerit, ſatis ſuperque id docente lege *Exod.* xx. quanquam in eo plerique oppido fallantur, quod omne æs inde arceant, eam ex lapidibus ſolis compoſitam exiſtimantes.

10. *In libro* 1 *Regum cap.* viii] Magna hoc loco controverſia eſt inter doctos, an altare hoc lapideum vel æneum fuerit? Lapideum plurimi Rabbinorum ſtatuunt, uti refert. cl. *Cramer. de ara exter. cap.* 2. *pag.* 30, 31. *edit. Lugd.* & ejuſdem epicriſin vide pag. citat.

11. *Per vaſta terrarum ſpatia*] Putat doctiſſimus *Cuneus* legem hanc ad ea tempora pertinere, quibus populus per vaſta Terrarum ſpatia & in hoſtili ſolo erraret. Verum enim verò iſti legi multi homines ſanctiſſimi, imò θεόπνευστοι poſt obſecuti ſunt, quàm in patriam ſe appulerunt. *Jeſua* Pontifex, & omnes, quos templum ſecundum habuit homines, ob mandatum iſtud aram ſuam lapideam inſtituerunt. Atque ut ne leviſſime dubitemus, quin ante Machabæos ea è ſaxo conſtiterit, in atrio templi conclave & quidem tertium in בית המוקד oſtendo, ubi Haſmonæi lapides altaris, quos Reges Græci inquinaverant, condiderunt. *Jom. fol.* 16. *a. Maimonid. Hilk. Beth.* v. §. 10. & alii. conf. 1 *Macb.* iv. 45, 46. Elias etiam xii. lapides ſumſit ad aram conſtruendam 1 *Reg.* xviii. 31. vel potius inſtaurandam ut verſ. 30. dicitur, quod ideo attendo, quia ea forte à tempore antiquo v. g. *Saulis*, quando aris privatis uti fas fuit, ſuperſtes manſerat,

ligionibus ſtabilem, & domicilium certum non haberet. Scio ego, qua tempeſtate templum ſecundum ſtetit, aram hanc quoque ex lapidibus fuiſſe: ſed quam multa id genus alia enumerare poſſunt, in quibus ſervata tunc veterum legum præſcriptio non eſt? Sanè atroci & formidoloſo reipublicæ tempore, cum incerta ſæpe omnia metu hoſtium, & diſſenſionibus civicis eſſent, in ædificanda æde ſecuti duntaxat legem aliquatenus ſunt homines ſanctiſſimi. Nam quod in primo libro Maccabæorum, in cap. IV. dicitur, *Acceptis lapidibus integris ſecundum legem, ædificatum eſſe altare novum ad formam ejus; quod fuerat prius:* oppidò leve eſt. Nos enim eum authorem, quiſquis fuit, non magis veremur erroris [12] reum facere, quam Philonem Judæum. Uterque verbis illis deceptus eſt, quæ in Exodi capite XX. extare diximus. Sed in hæc divertere, nihil neceſſe erat. De ara ſuffituum agere deſinemus, ſi id dixerimus, in quo maximum momentum eſt. Jubet in Exodi capite XXX. immortalis Deus cornua hujus aræ ſemel quotannis vituli ſanguine rigari [13], illo die,

ex lapidibus pariter excitata. vid. *Kimch. in h. l.* Sic *Philo* aram Iſaaci ſaxeam fuiſſe autumat. Et ſane hujus legis & moris fama maturè inter gentes percrebuit, cui morem ſemper geſſiſſe conſtat. uti ex Gentilium ſcriptis probat prælaudatus *Cramer. pag. m.* 20.

12. *Non magis veremur erroris*] Vix erroris accuſabit, quoniam cauſam aræ lapideæ non aliunde petere videmus, quàm à lege *Exod.* XX. 24, 25. uti ad oculum demonſtravit cl. *Cramer. pag. m.* 21. *ſeq. conf. Ainſworth. in h. l.* Illud tantum prohibet Deus, ne lapides politos ferro adhibeant, uti etiam Machabæi obſervarunt. Ainſworthius comment. in *Exod.* XX. *fol.* 78. *ex Græco & Chaldæo Hebraicam* phraſin exprimit: *of hewing, of ſuch the altar might not be built, but of whole ſtones over which no man had left up any iron.* Lapides itaque Altaris, uti refert *Johann. Henric. Otho in Lexico Philolog. pag. m.* 29. ferro nec ſcindi nec tangi debebant, ne Iſraelitæ eò devenirent, ut in lapidibus formarent imagines. *Abarbaneli* in *Exod.* Cl. *l'Emper. in Middot. p.* 115. Plures etiam cauſas adduxit cit. *Cramer. pag.* 34. ubi & hanc addit non inelegantem: Voluiſſe Deum aram ſuam invenuſtam & ut Junius loquitur, abjectam, ut Meſſiam noſtrum eò clarius referret, cui neque forma, neque decor, & quando intuemur illum, non eſt ſpecies, cur deſideremus eum *Jeſ.* LIII. 2. An potius eo notatur altare hoc noſtrum eſſe lapidem in Sione à Deo fundatum *Eſ.* XXVIII. 18. & præciſum ſine manibus *Dan.* II. 34. cui in redemtione & merito homo neque complementum, imò nec ullum opus afferre poſſit.

13. *Vituli ſanguine rigari*] Sacra Scriptura *Levit.* XVI. 18. expreſſis verbis hoc teſtatur, quod Pontifex Maximus cum Sanctum Sanctorum egreſſus

Digitized by Google

die, qui conſtitutus jejuniis & expiationi erat. Sed eum ſanguinem prius in Sancta Sanctorum [14] inferri, ac mox exire illinc Pontificus fuerit, ſe ad altare ſuffitus contulerit, uti optime *Ainſworthius* expoſuit: *ſhall goe out from the moſt holy place, to the Altar of incenſe which ſtood in the holy place*, ibi cornua vituli rigaverit. vid. *Cod. Jom. cap.* v. *pag. m.* 60. *edit. Franequer.* Poſtquam ſanguines miſcuiſſet, altare quod erat coram Domino, hoc eſt altare thymiamatum expiabat. Et hoc ex mandato Dei, qui juſſit, ut ſanguinem cornibus ejus imponeret; & ſi hoc omiſiſſet, aut quicquam aliud, quod ad ſparſionem ſanguinis ſpectabat, totum opus, ut in *Sebachim* dicitur, irritum fuiſſet, ne delicta populi expiaſſet. Modum ſanguinem cornibus imponendi deſcribit Angl. *Scheringham* in notis ad *Codic. Jom. pag. m.* 60. his verbis: Manum ſuperne elevabat uſque ad ſummitatem cornu, ſanguinemque ei impoſuit, incipiendo à ſummo ejus vertice, & deſcendendo uſque ad imum, id eſt, dabat מלמטה למעלה non autem manum infernè collocabat, incipiendo ab imo, & ſic rurſum adſcendendo uſque ad ſummitatem, id eſt, non dabat מלמטה למעלה. Eàndem ſententiam adduxit quoque *Ainſworth comment. in Levit. fol. m.* 92. *his verbis, ſo this was a ſtriking of his finger with the blood upon the hornes.* Circumibat altare incipiendo à cornu orientali vergente ad aquilonem, & inde pergebat ad cornu aquilonare, quod occidente claudebatur, ibat deinceps ad eorum occidentale quod propendebat ad meridiem, & poſtremo cornu meridionale petebat, quod verſus Orientem porrigebatur, & ſingulis cornibus, ut ei propius acceſſit ſanguinem prædicto modo impoſuit.

14. *Prius in Sancta Sanctorum.*] Omnia ſub veteri lege Deus ſanguine purgari voluit, ut ſanguis victimarum typus ſanguinis Chriſti eſſet. vid. *Henric. Ainſworth. comment. in Levit.* xvi. *fol.* 92. Hinc Summus Sacerdos ſanguinem in Sanctum Sanctorum inferebat ut ibi ſpargeret, (de ſparſione videndus *Scheringham in notis ad Codic. Jom. cap.* v. *pag. m.* 57. *edit. Franequer.*) Elucet igitur ex textu Pontificem ſanguinem ſpargere debuiſſe in ſuperficiem propitiatorii: uti Cl. *Nicol. Möller in diſſert. de ritibus feſti expiationum quæſt.* v. demonſtrat. Clariſſimæ huic Scripturæ literæ promte ſubſtringunt aures *Aben-Ezra* & ceu videtur R. *Salom. Jarchi.* Duces hoſce ſequuntur *Polus*, *Junius*, *Varenius* & *Dn. Danz.* de *funct. Pontif. in adyt.* Jam quid ſtatuendum ſit de ſententia Talmudiſt. *in T.* 1. *Jom. c.* v. §. 3. & 4. *Maim.* qui hiſce ſuum adjiciunt calculum *Scheringham. in annot.* qui propitiatorium ipſum ſanguine conſperſum eſſe negant: Qua cautione adhibita legendus ſit *Joſeph. antiq. Judaic. lib.* 3. *c.* x. ubi duplicem committit errorem, dum omiſſo propitiatorio tectum tabernaculi ſepties totidemque vicibus pavimentum aſperſum eſſe contendit. Cum tamen partim ex textu contrarium pateat, partim manifeſta torſio à *Maimonide.* Illatus igitur prius ſanguis fuit à Pontifice ut ſit typus cæli, quorſum Chriſtus abiit. Hic ſpargebatur ſanguis in expiationem. Hinc bene *Ainſworthius*

tificem, & conſpergere aræ cornua neceſſe fuit. Ita enim ſancitum in Levitici decimo & ſexto capite eſt. Quare jam rem confecimus, nihil ut opus argumentis amplius ſit. Etenim profecto, ſi exire ex adytis Pontifex ad riganda aræ cornua debuit, aram eam in adytis non fuiſſe[15] certum eſt. Hæc contra Divum Auguſtinum, &, qui aſſenſit illi, Carolum Sigonium, excutienda erant, ut illud omnibus perſuaſum eſſet, quod Hebræi veteres, Græcorumque & Latinorum cordatiſſimi prodidere, Pontificem ſemel duntaxat quotannis ſecretum ſanctiſſimi loci adiiſſe. Ajunt quidem Talmudici, id quod ſupra retulimus, Pontificem, cum oraculum ex gemmis Urim & Tummim peteret, facie ad arcam obverſa ſtetiſſe: ſed id fieri in qualibet templi parte[16] potuit: ne jam forte credat quiſpiam, toties eum adyta intraviſſe. Atque hic eſt ille conſulendi oraculi modus, de quo ſcriptum eſt in libro Judicum, cap. I, & capite XX. tum & in priore Samuelis commentario, in cap. X. De Moſe aliter habendum eſt: quippe is ad arcam teſtimonii, prope ipſos Cherubinos, & ad operculum propitiatorium, verba voceſque commutavit cum numine. quod ex cap. XXV. Exodi, verſ. XXII. atque ex Numer. cap. VII. verſ. ult. neutiquam obſcurum eſt. Verum quæ dementia eſſet, Aharoni cæteriſque pontificibus transſcribere, quæ uni Moſi contigêre? Sanè enim cum virum ex communi mortalium conditione Deus exemerat, poſtquam loqui coram, & una eſſe cum illo

fol. m. 92. *the Altar, Arke and Sanctuary it ſelfe was defiled in the ſight of God, and could not be cleanſed without blood: ſo our ſinnes doe defile Gods Church, and his moſt holy ordinances therein, and doe come up into the heaven it ſelfe Wherein we can have no entrance but by the blood of Chriſt, cleanſing us and our way and purging our conſciences.* Merentur etiam legi verba clar. *Jacob. Rhenferdi* de comparatione expiationis anniverſariæ Pontificis V. T. *cum Chriſto. Cod. Jom. annexa pag. m.* 128. conf. *Ainſworth Comment. in Levit.* VI. *fol. m.* 35.

15. *Aram in adytis non fuiſſe*] Hæc ex præcedentibus illuſtrari poſſunt, quæ ſane demonſtrant falſam *Cunei* opinionem: Ara thymiamatis quippe in Sancto fuit, cujus cornua & ipſa ara ſanguine è Sancto Sanctorum elato aſpergebantur. vid. annot. *Scheringham. ad Cod. Jom.*

16. *In qualibet templi parte*] Cum *Cuneo* noſtro facit celeberr. *Braunius* in *lib. eruditiſſ. de veſtitu Sacerdotum lib.* II. *cap.* XX. §. 28. ubi hæc leguntur: Deum non in Sancto Sanctorum, ſed in Sancto tantum à Pontifice interrogatum, ita tamen ut faciem verterit verſus arcam, quæ erat in Sancto Sanctorum. Verum hanc opinionem erroneam eſſe cenſet excell. *Georg. Otho Profeſſ. Marburg. in diſſert. de Urim & Thummim pag. m.* 25.

Digitized by Google

illo, atque ab illo aſpici etiam dignatus eſt. Quæ omnia eſſe negata aliis, annotatum in ſacro codice eſt. Sed jam non amplius verbum addimus. Qui enim pauca delibare de multis conſtitueramus, pene præ ſtudio omnia exhauſimus.

Cap. VI.

Vicarius Pontificis ſub decimum diem menſis Tiſri conſtitutus. Quot gradus dignitatum inter pontificatum & ſacerdotium interpoſiti fuerint. Jusjurandum ſolenne quotannis Pontifici delatum ſub templo ſecundo: & cauſa ejus. Hæreſis orta de ſuffitu in adytis adolendo. Hircus in deſertum miſſus. Mons Hazazel. Judæorum ſcita quædam ſuper ea re.

Quoniam Pontificis nobile munus in iis eſſe rebus poſitum diximus, quæ die decimo menſis Tiſri agebantur, idoneum viſum eſt plura exequi quæ huc pertinent. Scribit Maimonides in Halacha Habodat Jom Haccippurim, in capite primo, ſolum Pontificem omnia ſacra obiiſſe [1], quæ illo die fiebant, ne illis quidem ex-

1. *Omnia ſacra obiiſſe*] Poſteaquam media nocte purgatum altare eſſet, circa initium auroræ mactabatur juge Sacrificium, in quo cum occuparentur Sacerdotes, velum byſſinum expandebatur inter Sacerdotem Summum & populum, pone quod ſacerdos ſummus veſtes ordinarias detrahebat & lavabat corpus, ac veſtes aureas induebat lavabatque manus & pedes. Quibus peractis juge-ſacrificium mactabat exceptumque ſanguinem ad altare exterius aſpergebat, aſperſoque illo intrabat templum, ubi ſuffitum quotidianum adolebat, lucernaſque candelabri ſacri incendebat. Quibus incenſis membra juge-ſacrificii, ac munus ſimilæ cum illo conjunctum comburebat, vinumque libaminis ad illud ſpectans, in altaris baſin effundebat, ſicuti fieri quotidie conſueverat. juxta *Maim. de die expiat. c.* I. & *Miſchn. de die expiat. c.* II, III, IV. Expedita oblatione juge-ſacrificii Sacerdos Summus denuò lavabat corpus & manus & pedes ſuper cameram pellium in parte auſtrali atrii Iſraelitarum ſitam, ſupra quam etiam reliquas lotiones excepta prima peragebat, finitaque lotione offerebat juvencum & ſeptem agnos in holocauſtum. de quibus *Num.* XXIX. 8. *vid. h. l. Ainſworthium.* Et apud *Maimonid. de die expiationis c.* I. & IV. Holocauſtis illis oblatis denuo lavabat manus & pedes & exuebat veſtes aureas

Digitized by Google

exceptis, quæ propria illius feſti non erant: quare illa quoque, quæ quotidie ſacerdotes etiam curabant, commiſſa tunc Pontifici fuiſſe. Ait præterea, quo tempore feſtum hoc inſtabat, ſeptem con-

reas ac iterum lavabat & induebat veſtes linteas ac rurſus manus & pedes lavabat, & ad juvencum quem pro peccato ſuæ perſonæ offerebat, accedebat. Atque hinc juvencum collocabat inter porticum & altare, ut caput auſtro, faciem occidenti obverteret; tum Sacerdos ipſe ſtans in Oriente, facie autem Occidentali obverſa impoſitis juvenco manibus, confeſſionem peccati ſui ipſius & familiæ ſuæ recitabat his verbis: Quæſo Domine, condona nunc peccata, iniquitates & rebelliones, quibus peccavi, inique egi & rebellavi coram Te, ego & domus mea &c. Impoſitio autem hæc ita fiebat, ut ambas manus inter cornua ponerent & vehementi cum oppreſſione ad terram ferè uſque premerent. Tunc ſortem projiciebat ſacerdos ſummus in hircos duos, quorum unus mactandus, alter dimittendus in deſertum erat; Alligabatque vinculum coccineum fronti hirci dimittendi, illumque collocabat verſus locum unde demittendus, mactandumque collocabat verſus locum, ubi mactandus, & regreſſus ad juvencum ſecunda vice impoſitis manibus eandem confeſſionem peccati recitabat, niſi quod præmitteret verba: & *Filii Aaronis populus ſanctus tuus*. Confeſſione finita juvencum mactabat & ſanguinem exceptum alii Sacerdoti movendum dabat, ne coagularet ac de altaris exterioris acervo lignorum verſus cornu occidentale auſtrale ſtructo carbones in thuribulo aureo tres cabos continente inſerebat ac in ſcamno quarto atrii Sacerdotum deponebat. Quibus exactis pugillum thuris capiebat & vaſi impoſitum manu ſiniſtra ac carbonum thuribulum manu dextra in Sanctum Sanctorum deportabat, factoque ibidem ſuffitu exibat, acceptumque juvenci ſanguinem ab eo cui dederat, in Sanctum Sanctorum deferebat, ac inter vectes arcæ ad propitiatorium octo vicibus digito aſpergebat, ſemel ſurſum ac ſepties deorſum. juxta *Maimo. de die expiat. c.* IV. & *Miſchn. c.* IV. & V. ac in eam *Bartenor. ad Abarbanel. in Levit. fol.* 249. *col.* 2. His miniſteriis peractis mactabat Sacerdos Summus hircum pro peccato Eccleſiæ oblatum, qui expiabat omnia peccata contra legem tam levia, quam gravia, tam ex ignorantia, quam proæreſi commiſſa, & ſanguinem ejus in Sanctum Sanctorum delatum aſpergebat octo vicibus inter vectes ad propitiatorium eodem modo, ut aſpergebat ſanguinem juvenci. Deinde in templo aſpergebat velum. Tum ſanguinem juvenci cum ſanguine hirci in cratere uno commiſcebat, & ſanguine commixto altare aureum circum circa cornua aſpergebat. Quibus expeditis cineres altaris aurei hinc inde dimovebat, quod VII. vicibus in latere aquilonari ſanguine commixto aſpergebat & denique reliquias ſanguinis ad baſin altaris exterioris effundebat. Hæc & alia munia ſolus ſummus Pontifex die expiationis peragebat, quæ *Henric. Ainſworthius commentar. in Levit.* XVI. *fol.* 89. ad Chriſtum refert his ver-

continuos dies [2] cuſtoditum cum publice magna cura fuiſſe, ne qua res fortuita eum contaminaret, prohiberetque ſolenni ſacro. Quæ traducta ex initio tractatus Talmudici ſunt, quem Maſſechta Joma vocant. Tum & illud prodit ibidem maximus Rabbinus, quod relatu dignum eſt; de Pontificis vicario [3], qui quotannis creatus ſub diem

verbis: *The high Prieſt and his worke this day figured Chriſt and his worke of reconciling the Church unto God. Hebr.* IX. 7, 8, 11, 12. *and in that the high Prieſt performed all the ſervices himſelf, it ſignified how Chriſt ſhould by himſelfe purge our ſins Hebr.* I. 3. *and ſhewed the weakneſſe of the legall prieſthood, wich ſerved but untill the time of reformation, and then ſhould be aboliſhed. Heb.* IX. 10. & VIII. 4, 5, 6.

2. *Septem continuos dies*] Eadem habet *Codex Jom. c.* 1. Miſchna 1. שבעת ימים קודם יום הכפור ים מפרישין כהן גדול מביתו i. e. *Septem diebus ante diem Expiationis ſeparant Sacerdotem magnum à domo ſua.* Summus itaque Sacerdos ſeptem ante diem expiationis dies à domo ſua ſeparabatur, quia præcipue ſacra adminiſtrare obſtringebatur ut *Levit.* XVI. 32. dicitur: Et expiabit Sacerdos. Eum autem ſeptem dies ante diem expiationis à domo ſua ſeparabant, ne forte cum uxore menſtrua ignarus concumberet, quæ juxta legem *Levit.* XV. ſeptem dies immundum reddebat. vid. not. *Scheringham. pag. m.* 2. Illis verò ſeptem diebus Sacerdos Summus ſanguinem juge-ſacrificii ſpargebat ipſe, caput ejuſdem & pedes offerebat adolebatque ſuffitum & lucernas incendebat. (2) Septem illis diebus à Synedrii magni Senioribus informabatur in ritibus expiationis juxta *Levit.* XVI. peragendis. (3) Veſpera diem expiationis præcedente in juvencis, arietibus & agnis offerendis exercebatur, ut ut cæteris diebus ex illis ſeptem edere licite & bibere poſſet, nocte tamen feſtum præcedente parciſſime cænabat, ac à cibis ſomnum inducentibus cavebat, ut tota vigilare nocte poſſet, ne dormiens pollueretur: Unde ſolebat diſputare de ritibus feſto expiationis. Confer. annot. *Scheringham. ad Cod. Jom. a. pag.* 5. *ad* 11. *edit. Franequer.*

3. *De Pontificis Vicario*] Sunt qui affirmant *Saganem* ſeu Vicarium Pontificis perpetuum fuiſſe & ita juxta ordinem enumerant, ut ſit Pontifex, Naſi, Sagan, imo omnes ferè Rabbinorum libri *Saganem* clamant. Ita *Scheringham. in not. ad Codic. Jom.* uti in differtat. noſtra de Sagane pluribus demonſtravimus. Quam ob rem Scaliger acutiſſimus in prolegomen. ad Chronol. Euſebii in hæc prorumpit verba. Sagan ea de cauſa Summo Sacerdoti ſocius dabatur, ut ſi per morbum, aut propter aliam cauſam ſonticam, ille non poſſet obire ea munia, quæ neminem præter ſolum Pontificem obire fas eſſet, Vicarius eam neceſſitatem expleret, præſertim in decima Tiſri, quando Sacerdos in Sancta adyta ingrediebatur, in quæ nulli alii Sacerdoti præterquam ipſi ingredi liceret, aut Vicario ejus, ſi ille morbo impeditus id præſtare non poſſet. Hæc ſi ita eſſent juxta opinionem *Scaligeri Sagan* alter Pontifex fuiſſet & proximum locum ad adipiſcendum Pon-

diem jejunii eſt: מתקינין לו כהן גדול אחר שאם יארע בזה פיסול יעבוד האחר תחתיו. בין שאירע בו פיסול קודם תמיד של שחר בין שאירע בו פיסול אחר שהקריב קרבנות זה שנכנס תחתיו אינו צריך חינוך עבר יום הכפורים הרי הראשון חוזר לעבודתו והשני עובר. ואם מת הראשון זה שני מתמני תחתיו: Nos ſententiam, non verba exprimemus. *Poſitum in more fuit*, inquit, *ut Pontifici conſtituerent quendam alterum Pontificem. Nam ſi quid ei contigiſſet, quo impuratus videretur, alter ille vice ejus rem ſacram faciebat. Cæterum vicario huic, qui pro illo in adyta ibat, non opus initiatione fuit, ſive contaminari Pontificem ante juge ſacrificium matutinum, ſive poſt oblationes peractas contigiſſet. Quàm primùm autem dies expiationum præteriiſſet, prior ille redibat ad munia ſua: vicarius autem ſe abdicabat. Quod ſi prior moriebatur, alter ille in ejus locum ſubſtitutus eſt.* Non multum ab his abludit, quod traditum à Flavio [4] eſt in libro decimo ſeptimo Antiquitatum, in capite VIII. Is enim quendam Joſephum Elemo prognatum refert, qui in unum diem functus pontificatu ſit, cum ſummus ſacerdotum Matthias immundo viſu per ſomnium ſe inquinaſſet, illa ipſa nocte, quæ expiationis feſtum anteceſſit. Hujuſmodi vicarium Maimonides סגן [5] appellat in Halacha Cele Hammik-

Pontificatum habuiſſet. Hinc officium Saganis æque venale fuiſſet tempore ſtatus perturbati; ſed nunquam hoc legimus. vid. cit. diſſert. An autem ex *Cunæi* noſtri verbis perpetuus Sagan erui poſſit, quæ ex Maimonide adduxit, judicent eruditi. An opus fuit *Vicario* perpetuo peragendis unius diei functionibus? Itaque nullum niſi *ἐφημερον* Pontificis Vicarium novimus, qui, cum opus erat, in vicem Summi Sacerdotis ſufficiebatur ſacris adytorum peragendis, quod ad munus, nullum jus poteſtaſve ex ſanguinis cognatione niſi ex æquo & bono conferebatur, ſed pendebat ex eligentium nutu & arbitrio.

4. *A Flavio Joſepho*] Non hoc loco Joſephus Vicarium perpetuum agnoſcit, uti Autor noſter putat, ſed potius hoc munus perpetui Saganis illi ut Sacerdoti inſolens fuit, imò argumenta ſuppeditavit, quibus funditus evertitur atque perimitur. *Matthiæ* Summo Sacerdoti accidit alium Pontificem ad unum diem ſubſtitui, qua Judæi populariter jejunium celebrant. Quid eſt refellere Saganis perpetui munus ſi hoc non eſt? Contingit, ut alius Pontifex ad unam diem conſtitueretur. Atqui nec ullus conſtitui debuit, cum Sagan vi muneris ſui Pontificis *Matthiæ* vices impleviſſet; nec in diem conſtitui debuiſſet, ſi unus ad vitæ totius curriculum Vicarius eligeretur.

5. *Sagan*] Saganem proximum à Pontifice fuiſſe Rabbini fingunt, eique tantam authoritatem tribuunt, ut omnes Sacerdotes ſub eo ſint, uti ex Maimonide Autor noſter & alii plures.

Digitized by Google

mikdaſch, in capite IV. aitque ſub imperio ejus cunctos ſacerdotes eſſe: ex quibus tamen duo ſunt, quos vicario eandem operam præſtare ait, quam Pontifici ipſe præſtat, eoſque קתיקולין appellat [6]: ac

res. *Sagan* ſcribit *Joh. Henric. Otho in Lexico Philol. pag. m.* 547. Candidatus erat Summi Sacerdotii, ita R. *Salomoh in Num.* XIX. Eleaſarum filium *Aaronis* סגן vocat, & notant Juchaſin fol. 57. & Aruch in radic. illum non fuiſſe ritè ad Pontificatum promotum, qui prius non erat Sagan. Ille Sagan ſæpius vocatur Præfectus cultus, ut in *Joma c.* III. I. item *Sanhed. fol.* 19. I. Appellatur etiam Sagan Sacerdotum in *Jom. fol.* 8. 2. *Schekal. c.* III. Rationem dat *Maimonid.* in *Kele Mikd. cap.* IV. Quia omnes Sacerdotes illi ut Pontificis vicario ſubjecti erant; Hinc etiam ἀρχιερεὺς vocari poſſet, quod nomen tamen incommode perpetuo Sagani inureretur. Nam vox ἀρχιερεὺς à viris doctis dupliciter accipitur vel ἁπλῶς ut abſolutam ſui muneris plenamque Pontificalem dignitatem exhibeat, ſic *Aaron* erat: vel κατά τι Summus Sacerdos ille eſt, qui claſſis Sacerdotalis præfectus eſt Princeps. Qua igitur ratione *Sagan* nomen ἀρχιερέως occupabit? eritne ſimpliciter Summus? At Majoris vicarius. An certo reſpectu, quatenus claſſis Princeps fuit? At munus Saganicum id neceſſario non involvit. Confer. *diſſert. noſtra de Sagane perpetuo Hebr.* ubi plura.

6. קתיקולין *appellat*] Cl. *Buxtorffius in Lexic. Rabbin. Talmudico fol. m.* 2164. Catholicos Theſaurarios vocat. *Talmud. Hieroſol. in Schekal. c.* V. Liceat nobis hîc pauca verba referre Cl. *Johannis Lightfootii de miniſter. templi pag.* 688. Aut ipſe *Maimonides*, aut ejus librarius duplicem exhibuit hujus vocis lectionem. Legimus enim modo קתקולין modò תולוקין. Atque ad hanc poſteriorem lectionem magis accedit Talmud Hieroſolymitanum, aliique Judæi, qui vocem ſic efferunt Katholikin, Catholici. Gloſſa interpretatur ממונים על אוצרות *præfectos Theſauris.* Et apud alios quidem autores occurrit aliquando ad ſignificandum præcipuos theſaurarios, aliquando verò præcipuos miniſtros ſeu amicos Principis. *Katholicani* olim apud Juriſconſultos dicebantur Rationum præfecti, ut obſervatum fuit ab eruditiſſimo Buxtorffio. Duo erant viri, qui ampliſſimo munere in Templo fungebantur, & quibus ſuperiores erant tantum duo alii, nempe Summus Sacerdos & Sagan. Et cum eſſent tres præfecti Ærario templi, hi duo erant præcipui præfecti Ærario, qui rationem repetebant à tribus illis. *Maimonides* & ex eo *Cunæus* brevem hanc tradit deſcriptionem horum Catholicorum: Conſtituebant Cathicolin ut eſſent τῷ Sagan, quod ipſe Sagan erat Summo Sacerdoti, Vicarii nempe ejus, adjutores, & dignitate & honore proximi. Verum ſi rem accuratius penſitemus, unum tantum cuſtodem ærarii deprehendimus. Nam ſi duo Catholici fuiſſent, id Joſepho non latuiſſet. Atqui nonnulla memorat, quæ unum fuiſſe Ærario impoſitum. Nam cum mentionem feciſſet immanis avaritiæ *Craſſi* Hieroſolymitano theſauro inhiantis in hæc prorumpit verba *lib.* XIV. *antiq.* c. XII. Hanc ei trabem tra-

diem jejunii eſt: מתקינין לו כהן גדול אחר שאם יארע בזה פיסול יעבוד האחר תחתיו. בין שאירע בו פיסול קידם תמיד של שחר בין שאירע בו פיסול אחר שהקריב קרבוכרת זה שנכנס תחתיו אינו צריך חינוך עבר יום הכפורים הרי הראשון חוזר לעבודתו והשני עובר. ואם מת הראשון זה שני מתמני תחתיו: Nos ſententiam, non verba exprimemus. *Poſitum in more fuit*, inquit, *ut Pontifici conſtituerent quendam alterum Pontificem. Nam ſi quid ei contigiſſet, quo impuratus videretur, alter ille vice ejus rem ſacram faciebat. Cæterum vicario huic, qui pro illo in adyta ibat, non opus initiatione fuit, ſive contaminari Pontificem ante juge ſacrificium matutinum, ſive poſt oblationes peractas contigiſſet. Quàm primùm autem dies expiationum præteriiſſet, prior ille redibat ad munia ſua: vicarius autem ſe abdicabat. Quod ſi prior moriebatur, alter ille in ejus locum ſubſtitutus eſt.* Non multum ab his abludit, quod traditum à Flavio [4] eſt in libro decimo ſeptimo Antiquitatum, in capite VIII. Is enim quendam Joſephum Ellemo prognatum refert, qui in unum diem functus pontificatu ſit, cum ſummus ſacerdotum Matthias immundo viſu per ſomnium ſe inquinaſſet, illa ipſa nocte, quæ expiationis feſtum anteceſſit. Hujuſmodi vicarium Maimonides סגן [5] appellat in Halacha Cele Hammik-

Pontificatum habuiſſet. Hinc officium Saganis æque venale fuiſſet tempore ſtatus perturbati; ſed nunquam hoc legimus. vid. cit. diſſert. An autem ex *Cunæi* noſtri verbis perpetuus Sagan erui poſſit, quæ ex Maimonide adduxit, judicent eruditi. An opus fuit *Vicario* perpetuo peragendis unius diei functionibus? Itaque nullum niſi ἐφήμερον Pontificis Vicarium novimus, qui, cum opus erat, in vicem Summi Sacerdotis ſufficiebatur ſacris adytorum peragendis, quod ad munus, nullum jus poteſtaſve ex ſanguinis cognatione niſi ex æquo & bono conferebatur, ſed pendebat ex eligentium nutu & arbitrio.

4. *A Flavio Joſepho*] Non hoc loco Joſephus Vicarium perpetuum agnoſcit, uti Autor noſter putat, ſed potius hoc munus perpetui Saganis illi ut Sacerdoti inſolens fuit, imò argumenta ſuppeditavit, quibus funditus evertitur atque perimitur. *Matthiæ* Summo Sacerdoti accidit alium Pontificem ad unum diem ſubſtitui, qua Judæi populariter jejunium celebrant. Quid eſt refellere Saganis perpetui munus ſi hoc non eſt? Contingit, ut alius Pontifex ad unam diem conſtitueretur. Atqui nec ullus conſtitui debuit, cum Sagan vi muneris ſui Pontificis *Matthiæ* vices impleviſſet; nec in diem conſtitui debuiſſet, ſi unus ad vitæ totius curriculum Vicarius eligeretur.

5. *Sagan*] Saganem proximum à Pontifice fuiſſe Rabbini fingunt, eique tantam authoritatem tribuunt, ut omnes Sacerdotes ſub eo ſint, uti ex Maimonide Autor noſter & alii plures.

mikdaſch, in capite IV. aitque ſub imperio ejus cunctos ſacerdotes eſſe: ex quibus tamen duo ſunt, quos vicario eandem operam præſtare ait, quam Pontifici ipſe præſtat, eoſque קתיקולין appellat [6]: ac

res. *Sagan* ſcribit *Joh. Henric. Otho in Lexico Philol. pag. m.* 547. Candidatus erat Summi Sacerdotii, ita R. *Salomoh in Num.* XIX. Eleaſarum filium *Aaronis* סגן vocat, & notant Juchaſin fol. 57. & Aruch in radic. illum non fuiſſe ritè ad Pontificatum promotum, qui prius non erat Sagan. Ille Sagan ſæpius vocatur Præfectus cultus, ut in *Joma c.* III. I. item *Sanhed. fol.* 19. I. Appellatur etiam Sagan Sacerdotum in *Jom. fol.* 8. 2. *Schekal. c.* III. Rationem dat *Maimonid.* in *Kele Mikd. cap.* IV. Quia omnes Sacerdotes illi ut Pontificis vicario ſubjecti erant; Hinc etiam ἀρχιερεὺς vocari poſſet, quod nomen tamen incommode perpetuo Sagani inureretur. Nam vox ἀρχιερεὺς à viris doctis dupliciter accipitur vel ἁπλῶς ut abſolutam ſui muneris plenamque Pontificalem dignitatem exhibeat, ſic *Aaron* erat: vel κατά τι Summus Sacerdos ille eſt, qui claſſis Sacerdotalis præfectus eſt Princeps. Qua igitur ratione *Sagan* nomen ἀρχιερέως occupabit? eritne ſimpliciter Summus? At Majoris vicarius. An certo reſpectu, quatenus claſſis Princeps fuit? At munus Saganicum id neceſſario non involvit. Confer. *diſſert. noſtra de Sagane perpetuo Hebr.* ubi plura.

6. קתיקולין *appellat*] Cl. *Buxtorffius in Lexic. Rabbin. Talmudico fol. m.* 2164. Catholicos Theſaurarios vocat. *Talmud. Hieroſol. in Schekal. c.* V. Liceat nobis hic pauca verba referre Cl. *Johannis Lightfootii de miniſter. templi pag.* 688. Aut ipſe *Maimonides*, aut ejus librarius duplicem exhibuit hujus vocis lectionem. Legimus enim modo קתקולין modò תולוקין. Atque ad hanc poſteriorem lectionem magis accedit Talmud Hieroſolymitanum, aliique Judæi, qui vocem ſic efferunt Katholikin, Catholici. Gloſſa interpretatur ממונים על אוצרות *præfectos Theſauris.* Et apud alios quidem autores occurrit aliquando ad ſignificandum præcipuos theſaurarios, aliquando verò præcipuos miniſtros ſeu amicos Principis. *Katholicani* olim apud Juriſconſultos dicebantur Rationum præfecti, ut obſervatum fuit ab eruditiſſimo Buxtorffio. Duo erant viri, qui ampliſſimo munere in Templo fungebantur, & quibus ſuperiores erant tantum duo alii, nempe Summus Sacerdos & Sagan. Et cum eſſent tres præfecti Ærario templi, hi duo erant præcipui præfecti Ærario, qui rationem repetebant à tribus illis. *Maimonides* & ex eo *Cunæus* brevem hanc tradit deſcriptionem horum Catholicorum: Conſtituebant Cathicolin ut eſſent τῷ Sagan, quod ipſe Sagan erat Summo Sàcerdoti, Vicarii nempe ejus, adjutores, & dignitate & honore proximi. Verum ſi rem accuratius penſitemus, unum tantum cuſtodem ærarii deprehendimus. Nam ſi duo Catholici fuiſſent, id Joſepho non latuiſſet. Atqui nonnulla memorat, quæ unum fuiſſe Ærario impoſitum. Nam cum mentionem feciſſet immanis avaritiæ *Craſſi* Hieroſolymitano theſauro inhiantis in hæc prorumpit verba *lib.* XIV. *antiq.* c. XII. Hanc ei trabem tra-

Digitized by Google

ac rurſus quendam ordinem illis inferiorem facit, in quem ſacrificulos ſeptem adſcribit, qui אמרכלין[7] dicti ſunt, & claves atrii cuſtodiebant, nemo eorum ut aperire illud poſſet, ni unà omnes adeſſent. Rurſum his ſubeſſe tres גזברין[8], id eſt, theſaurarios, ſive ſacro

cro

tradidit Sacerdos ſacri theſauri cuſtos Eleazar. Dicendum itaque fuiſſet, alter cuſtodum ærarii, ſi duo muneri præpoſiti fuiſſent. Nullum autem ſocium habuiſſe *Eleazarum* oſtendunt verba Joſephi: *Hac trabs inſerta erat trabi cavæ ligneæ, quod cæteris omnibus ignotum, ſolus ſciebat Eleazar.* Sic *antiquit. lib.* XX. *c.* VII. iterum unius tantum meminit. Quid verò tam peregrinum auribus, quam phraſis *Joſephi*, ſi *Catholicanos* probè cognitos habuiſſet? Alterum Quæſtorem Ærarii, vel primum cuſtodem diſcriminis cauſa dixiſſet, non ſimpliciter cuſtodem; quibus apparet *per illud Catholicanorum* ſomnium eſſe Rabbinorum, cui fides adjungi non debuit. In Scriptura ſane duorum Ærario præfectorum neque vola neque veſtigium. Eò magis Bini illi Catholicani fabulam redolent, quod finguntur eſſe סגן Sagan, quod ipſe Sagan erat Summo Sacerdoti. Jam verò Saganis perpetuum munus ad Judæorum commenta relegandum plurimis argumentis demonſtratum eſt in diſſert. de Sagane perpetuo.

7. אמרכלין] Amarcalin fuerunt ſeptem officiarii templi, qui habebant claves ad ſeptem portas atrii, ita tamen, ut nullus poſſet abſque altero aperire. *Schekal. cap.* V. vid. *Joh. Henric. Othon. not. Maim.* in *Kele Mikd. pag.* 4. conf. Cl. *Buxtorffii Lexic. Rabbino-Talmudic. pag. m.* 127. Alii addunt prope ſeptem portas fuiſſe ſeptem conclavia ad vaſa & veſtimenta ſacra includenda, & hos ſeptem operam dediſſe, ut omnia ritè ibi procederent. vid. *Toſaph. ad Schekal. c.* V. *& R. Salomon. in* 2. *Reg.* XII. R. *David Kimchi* verba in 2. *Reg.* XII. 10. hìc quoque adducere lubet, qui ita commentatur. Quid ſunt Amarcalin? Cuſtoſtes utenſilium vel vaſium templi; כלי enim nomen generale & denotat indiſcriminatim omnia vaſa ad cultum adhibita. Jonathan שומרי סף interpretatur אמרכלין qui fuerunt Summi Theſaurarii & qui alios adhuc ſub ſe habent. Probabile eſt hos officiarios fuiſſe perpetuos & ordinarios. Sed aliquis dicere poſſet in *Middot. c.* I. legimus: claves atrii magni fuiſſe in poteſtate זקני בית אב Seniorum claſſis paternæ, quomodo igitur claves τῶν *Amarcalin* tribui poſſunt? Verum Reſpond. Omninò verum eſſe, Seniores cuſtodiæ habuiſſe claves, non autem primario ſibi commiſſis, ſed ab *Amarcalin*, quibus nec poſſibile nec etiam honorificum erat ſemper reclusioni portarum præeſſe pro tempore concreditas.

8. גזברין] Eadem refert Cl. *Buxtorf. in Lexic. Rabbino-Talmudic. fol. m.* 127. גזברים miniſtri erant rerum ſacrarum præfecti exigendis pecuniis capitatiotionis ſive tributi in ſingula capita, item rebus per anathemata devotis & aliis ſacratis, quæ ſingula in ſuos fiſcos intulerunt. In Talmud. *Schekal. c.* V. ſumitur pro Theſaurariis Eccleſiaſticis, qui pecuniis publicis Eccleſiæ præfecti ſunt. De variis Eleemo-

ſy-

Digitized by Google

cro ærario præfectos, ait: quos ſequitur ראש המשמר, qui cuſtodiis templi[9] præeſt: tum is, qui ראש בית אב[10] dicitur: ac tandem

ſynis unde collectores pecuniam exegerint. vid. *Joh. Lightfoot.* in Hor. Talmud. ad cap. VI. Matth. pag. m. 290, 291. & ex eo *Joh. Henric. Oth.* in *Lexico Rabbino-Philolog. pag. m.* 164, 165. confer. Cl. *Campegi* Vitringæ tract. varia eruditione refertum de Synagoga *veter. & nov. pag.* 544. & *aliis locis.* Optime *de his plur. Reverend. Daſſovius in Collegio MSo* agit, quando ita literis prodit: גזברין erant ſubſtituti Camerariorum, & curabant ea, quæ ad templi theſauros pertinebant. v. g. ut beſtias redimendas redimerent, vel dimidium ſiculum quotannis reciperent, vel vaſis templo dicatis præeſſent, vel decimas acciperent, vel quæ ad templi reparitionem pertinebant, curarent, aut ad veſtes Sacerdotum, ad inſtrumenta templi & hujuſmodi alia attenderent: unde & Conſiſtorium Sacerdotale vocabatur, & Cameram habebant, dictam Conſiliariorum in atrio Iſraelitarum ſitam. *Maim.* & *Talm. Babyl. de Siclis cap.* V. & II. Uberius de his egit. *Guil. Outram. de ſacrif. pag. m.* 48. *edit. Amſtel.*

9. *Cuſtodiis templi*] גזברים ſequebantur Sacerdotes viginti quatuor Præſides viginti quatuor cuſtodiarum templi. Tribus in locis uti *Middoth c.* I. refert, Sacerdotes excubias agebant in templo: nempe in *Beth Abtenes, Beth Nitſots & Beth Mokad.* confer. annot. *Michael Arnold.* ad h. l. Levitæ quoque locis viginti uno. Cum itaque hæ cuſtodiæ vel excubiæ conſtiterint unaquæque ex multis excubitoribus, erat quidam, qui unicuique cuſtodiæ præficeretur, qui dicebatur איש הר הבית Montis, templi Præfectus qui caput erat omnium capitum excubiarum. Autor noſter vocat ראש המשמר. Deſcribitur ſecundum R. Schemaja איש הר הבית præfectus templi ממונה על כל משומרים *Præfectus omnibus cuſtodum excubiis.* Illius officium erat perluſtrare ſingulas cuſtodias, & quando illud agebat, prælucebant ei faces: unumquemque autem cuſtodem, qui pedibus non inſiſtebat, his verbis compellabat שלום עליך *pax tibi.* Si enim dormire animadvertebat, baculo percutiebat, imo aliquando veſtimenta ejus comburebat; Hinc etiam in uſu erat apud cives Hieroſolymitanos, quando aliquem clamorem ex templo percipiebant dicere: *Quæ vox in atrio magno?* vox Levitæ vapulantis, cujus veſtimenta comburuntur. *Middoth. c.* I, II. *Maim. Hal. Beth Habech. c.* VIII. confer. *Joh. Lightfoot. Hor. Talmud. in Luc. cap.* XXII. *pag.* 879. *edit. Lipſ. Michael Arnoldi not. ad Middoth. cap.* V. *edit. Franequer.* 1680.

10. ראש בית אב] Mentionem hujus facit *Codex Joma cap.* III. §. 9. *pag. m.* 34. *edit. Franequer.* Ibat ad orientem atrii & ſeptentrionem altaris. Princeps Sacerdotum à dextris, ראש בית אב משמאלו & *præfectus* patrum ſtabat à ſiniſtris, ubi notandum ex primo capite *Tamid.* cuſtodes templi in duas claſſes diviſos fuiſſe, qui ex altera claſſe erant; juvenes Sacerdotii (vid. Michael Arnoldi ad Tamid.) qui ex altera, זקני בית אב ſeniores domus paternæ vocabantur, hi atrii claves tenebant, & mane altare purgabant, ut innuunt *Salomon Jarchi* & Bartenora ad initium capitis ſecundi hujus codic.

dem proximus ab his dignitatis locum tenere cæteram ſacerdotum plebem ait. Hoc fermè pacto ſacerdotum gradus diſtincti à Talmudicis ſunt: niſi quod iidem inter Pontificem maximum, atque inter vicarium ejus conſtituunt quendam diverſi generis ſacerdotem, quem משח מלחמה, hoc eſt, *prælii cauſa unctum* [11] appellant. Sed de hoc infrà dicemus. Nunc de expiationum feſto, quæ in promptu ſunt, addamus. Apud Maimonidem *, legati à ſenatu miſſi [12] juramentum

* *In cap.* 1. *Hal. Habodat Jom Haccippurim.*

dic. qui his præſidebat ראש בית אב caput domus paternæ dicebatur. conferantur *B. Saubert. Palæſt. ad loc.* 2. *N. T. pag. m.* 286. *D. Quenſted. in antiquit. Bibl. pag. m.* 36. plur. Rever. Maurit. in tract. de *Sortitione Hebr. pag.* 281. *Guil. Outram. de ſacrif. pag. m.* 49. *edit. Amſtel.* 1678.

11. *Prælii cauſa unctum*] Erat hujus uſus, tam in bello arbitrario, quàm in iis expeditionibus, quæ juſſu divino peragi debebant, ceu *Maimonid.* in *Hilc. c.* VII. §. I. memoriæ prodidit: ejuſque in Sacro ordine tanta fuit dignitas & exiſtimatio, ut uno ſolo minor eſſet Summo Pontifice. Unde Autor libri *Schilte Haggibborim fol.* 35. *col.* 4. Templo primò ſuperſtite, unctus quoque fuit Sacerdos, qui exercitum alloquebatur, quique ideo unctus belli dictus eſt. Iſte verò Unctus bello anteibat Vicarium Summi Pontificis, ob Unctionis reverentiam, nam Vicarii nulla ad id munus ſacro oleo inauguratio. confer. celeb. *D. Wagenſeil. not. ad Sot. pag. m.* 842.

12. *Legati à Senatu miſſi*] Hi fuerunt Seniores Sacerdotes à Senioribus Synedrii magni miſſi, qui Sacerdotem magnum in domum *Abitnes* evehebant. Ubi autem hæc domus fuerit & unde dicatur hìc adducere operæ pretium eſſe duximus. Tradunt igitur Hebræorum magiſtri, domum *Abitnes* dictam fuiſſe ab ejuſdem nominis viro, qui aliquando iis præfectus fuerat, qui præparandi ſuffitus munere defungebatur, & certum eſt, quod in illa domo præpararent ſuffitum, contunderent eum & miſcerent aromata ejus. vid. *Salom. Jarchi ad verſ.* 5. *c.* 1. *tr. Jom.* Præterea hæc domus una fuit ex conclavibus Sacerdotis magni, in quod ingrediebatur, ut erudiretur, quomodo ſolenni expiationis die, pugillum ſuffimento impleret. Duo etenim Pontifici erant conclavia, uti Gemara & ex illa Scheringham. in not. ad Cod. Jom. pag. 3. docet: Unum conclave Parhedrorum & alterum conclave domus *Abitnes*. Incertum autem eſſe dicunt Rabbini, an ad Septentrionem vel ad auſtrum Sanctuarii hæc domus fuerit. vid. Michael *Arnoldi ad Tamid. edit. Franequer.* Hoc tamen non negandum quod apud Hebræos hæc familia *Abitnes* multum celebretur, eo quod in præparando ſuffitu, omnes alios antecelleret, in hanc rem memorabilis & jucunda eſt hiſtoria, quæ habetur in *Talmude Babylonico ad verſ.* XI. *c.* III. *Cod. Jom.* quam propterea non pigebit enarrare, ita autem Ge-

tum [13] quotannis ſolenni more à Pontifice exigunt, pridie [14] quàm peragendum piacularc ſacrum erat. Id adeò fieri ex hac cauſa conſuevit, quod ſub templo ſecundo caput extuliſſet hæreticus quidam, à quo prognata Sadducæorum ſecta eſt. Is odoramenta, queis ſuffumigandum adytum erat, imponi ignibus primùm, ac mox inferri in adytum voluit, quum Judæis per manus traditum jam inde à Moſis ævo eſſet, accendi demum ea in ipſis adytis oportere: idque profectò legis ſententia etiam arguit in Levitici capite XVI. verſu XII. & XIII. Sed novatorem illum ea verba movebant, quæ extant in ejuſdem capitis initio: בענן אראה אל הכפרת *in nube apparebo ſuper propitiatorium.* Quæ certè adeò nullum præſidium ad ipſius cauſam adferunt, ut planè id ſtabiliant, quod in verſu XII. & XIII. expreſſum eſſe diximus. Et tamen nihilominus creſcebat quotidie tam improbabilis opinio, lateque animos hominum pervaſerat. Quare, cum

mara nos ibi docet: *Docent Rabbini, eos qui erant ex familia Abitnes fuiſſe expertos in opere ſuffitus, ſed noluiſſe docere: Quapropter miſerunt Sapientes & adduci curarunt artifices ex Alexandria Ægyptiorum, qui æque ac illi ſciebant præparare ſuffitum, ſed neſciebant efficere, ut fumus recta adſcenderet æque ac illi, iſtorum ſuffitus faciebat columnam & adſcendebat inſtar baculi recti, horum autem diffindebat ſe hinc inde, quod ubi intellexerunt ſapientes, dixerunt, omne quod creavit Deus, ad honorem ſuum condidit, ſecundum illud quod dicitur* Prov. XVI. *reverſa eſt domus Abitnes ad locum ſuum &c.*

13. *Juramentum*] Poſtquam Sacerdotem Magnum in domum Abitnes deportaſſent, juramentum ab eo de ſuffimento adolendo exigebant. Saducæorum hæreſis hanc primo conſuetudinem induxit, dicebant enim Saducæi, ſuffire extra velum, deinde intrare oportere, quod contra apertam ſacri textus authoritatem *Levit.* XVI. 12, 13. affirmabant. Sacramentum igitur à Sacerdote Magno Sacerdotes ſeniores depoſcebant, ne forte Saducæus eſſet, & eorum more adoleret. *Gemara* Hieroſolymitana: Adjurabant eum propter Saducæos, qui dicebant, ſuffiet extra, & adytum intrabit. Vid. diſſert. Cl. *M. Daniel. Weymar. de ſuffit. Aromat.* §. 8. *cap.* 11.

14. *Pridie*] Codex Joma legit cap. I. ערב יום הכפורים Veſpera diei expiationis. Veſpera hæc pridie diei expiationis erat, die ſcil. nono, dies autem expiationis erat dies decimus. Dicitur autem veſpera diei expiationis, quia pridie diei expiationis ante occaſum ſolis jejunium inchoabant, ita ut tota veſpera ad Sabbathum pertineret; & ex hoc reconciliari poſſunt duo illa mandata de die expiationis celebrando, quæ videntur inter ſe pugnare: Locis enim *Levit.* XVI. & *Num.* XXIX. mandavit Deus, ut diem expiationis decima menſis obſervarent, at *Levit.* XXIII, 32. mandavit ut nona menſis eundem celebrent, ex hoc, inquam, pugna hæc dirimi poteſt,

Digitized by Google

dem proximus ab his dignitatis locum tenere cæteram ſacerdotum plebem ait. Hoc fermè pacto ſacerdotum gradus diſtincti à Talmudicis ſunt: niſi quod iidem inter Pontificem maximum, atque inter vicarium ejus conſtituunt quendam diverſi generis ſacerdotem, quem משוח מלחמה, hoc eſt, *prælii cauſa unctum* [11] appellant. Sed de hoc infrà dicemus. Nunc de expiationum feſto, quæ in promptu ſunt, addamus. Apud Maimonidem *, legati à ſenatu miſſi [12] juramentum

* *In cap.* I. *Hal. Habodat Jom Haccippurim.*

dic. qui his præſidebat ראש בית אב caput domus paternæ dicebatur. conferantur *B. Saubert. Paleſt. ad loc.* 2. *N. T. pag. m.* 286. *D. Quenſted. in antiquit. Bibl. pag. m.* 36. plur. Rever. Maurit. in tract. de *Sortitione Hebr. pag.* 281. *Guil. Outram. de ſacrif. pag. m.* 49. *edit. Amſtel.* 1678.

11. *Prælii cauſa unctum*] Erat hujus uſus, tam in bello arbitrario, quàm in iis expeditionibus, quæ juſſu divino peragi debebant, ceu *Maimonid.* in *Hilc. c.* VII. §. I. memoriæ prodidit: ejuſque in Sacro ordine tanta fuit dignitas & exiſtimatio, ut uno ſolo minor eſſet Summo Pontifice. Unde Autor libri *Schilte Haggibborim fol.* 35. *col.* 4. Templo primò ſuperſtite, unctus quoque fuit Sacerdos, qui exercitum alloquebatur, quique ideo unctus belli dictus eſt. Iſte verò Unctus bello anteibat Vicarium Summi Pontificis, ob Unctionis reverentiam, nam Vicarii nulla ad id munus ſacro oleo inauguratio. confer. celeb. *D. Wagenſeil. not. ad Sot. pag. m.* 842.

12. *Legati à Senatu miſſi*] Hi fuerunt Seniores Sacerdotes à Senioribus Synedrii magni miſſi, qui Sacerdotem magnum in domum *Abitnes* evehebant. Ubi autem hæc domus fuerit & unde dicatur hîc adducere operæ pretium eſſe duximus. Tradunt igitur Hebræorum magiſtri, domum *Abitnes* dictam fuiſſe ab ejuſdem nominis viro, qui aliquando iis præfectus fuerat, qui præparandi ſuffitus munere defungebatur, & certum eſt, quod in illa domo præpararent ſuffitum, contunderent eum & miſcerent aromata ejus. vid. *Salom. Jarchi ad verſ.* 5. *c.* I. *tr. Jom.* Præterea hæc domus una fuit ex conclavibus Sacerdotis magni, in quod ingrediebatur, ut erudiretur, quomodo ſolenni expiationis die, pugillum ſuffimento impleret. Duo etenim Pontifici erant conclavia, uti Gemara & ex illa Scheringham. in not. ad Cod. Jom. pag. 3. docet: Unum conclave Parhedrorum & alterum conclave domus *Abitnes*. Incertum autem eſſe dicunt Rabbini, an ad Septentrionem vel ad auſtrum Sanctuarii hæc domus fuerit. vid. Michael *Arnoldi ad Tamid. edit. Franequer.* Hoc tamen non negandum quod apud Hebræos hæc familia *Abitnes* multum celebretur, eo quod in præparando ſuffitu, omnes alios antecelleret, in hanc rem memorabilis & jucunda eſt hiſtoria, quæ habetur in *Talmude Babylonico ad verſ.* XI. *c.* III. *Cod. Jom.* quam propterea non pigebit enarrare, ita autem *Gemara*

tum [13] quotannis ſolenni more à Pontifice exigunt, pridie [14] quàm peragendum piaculare ſacrum erat. Id adeò fieri ex hac cauſa conſuevit, quod ſub templo ſecundo caput extuliſſet hæreticus quidam, à quo prognata Sadducæorum ſecta eſt. Is odoramenta, queis ſuffumigandum adytum erat, imponi ignibus primùm, ac mox inferri in adytum voluit, quum Judæis per manus traditum jam inde à Moſis ævo eſſet, accendi demum ea in ipſis adytis oportere: idque profectò legis ſententia etiam arguit in Levitici capite XVI. verſu XII. & XIII. Sed novatorem illum ea verba movebant, quæ extant in ejuſdem capitis initio: בענן אראה אל הכפרת *in nube apparebo ſuper propitiatorium.* Quæ certè adeò nullum præſidium ad ipſius cauſam adferunt, ut planè id ſtabiliant, quod in verſu XII. & XIII. expreſſum eſſe diximus. Et tamen nihilominus creſcebat quotidie tam improbabilis opinio, lateque animos hominum pervaſerat. Quare, cum

mara nos ibi docet: *Docent Rabbini, eos qui erant ex familia Abitnes fuiſſe expertos in opere ſuffitus, ſed noluiſſe docere: Quapropter miſerunt Sapientes & adduci curarunt artifices ex Alexandria Ægyptiorum, qui æque ac illi ſciebant præparare ſuffitum, ſed neſciebant efficere, ut fumus recta adſcenderet æque ac illi, iſtorum ſuffitus faciebat columnam & adſcendebat inſtar baculi recti, horum autem diffindebat ſe hinc inde, quod ubi intellexerunt ſapientes, dixerunt, omne quod creavit Deus, ad honorem ſuum condidit, ſecundum illud quod dicitur* Prov. XVI. *reverſa eſt domus Abitnes ad locum ſuum &c.*

13. *Juramentum*] Poſtquam Sacerdotem Magnum in domum Abitnes deportaſſent, juramentum ab eo de ſuffimento adolendo exigebant. Saducæorum hæreſis hanc primo conſuetudinem induxit, dicebant enim Saducæi, ſuffire extra velum, deinde intrare oportere, quod contra apertam ſacri textus authoritatem *Levit.* XVI. 12, 13. affirmabant. Sacramentum igitur à Sacerdote Magno Sacerdotes ſeniores depoſcebant, ne forte Saducæus eſſet, & eorum more adoleret. *Gemara* Hieroſolymitana: Adjurabant eum propter Saducæos, qui dicebant, ſuffiet extra, & adytum intrabit. Vid. diſſert. Cl. *M. Daniel. Weymar. de ſuff. Aromat.* §. 8. *cap.* II.

14. *Pridie*] Codex Joma legit cap. I. ערב יום הכפורים Veſpera diei expiationis. Veſpera hæc pridie diei expiationis erat, die ſcil. nono, dies autem expiationis erat dies decimus. Dicitur autem veſpera diei expiationis, quia pridie diei expiationis ante occaſum ſolis jejunium inchoabant, ita ut tota veſpera ad Sabbathum pertineret; & ex hoc reconciliari poſſunt duo illa mandata de die expiationis celebrando, quæ videntur inter ſe pugnare: Locis enim *Levit.* XVI. & *Num.* XXIX. mandavit Deus, ut diem expiationis decima menſis obſervarent, at *Levit.* XXIII, 32. mandavit ut nona menſis eundem celebrent, ex hoc, inquam, pugna hæc dirimi poteſt,

cum metus ingens eſſet, ne in illum errorem ſeſe Pontifex quoque transferet, inſtitutum fuit, ut pridie decimum diem Tiſri ſollenniter eum legati jurejurando obſtringerent: cujus formulam Maimonides in hæc verba conceptam refert, משביעין אנו עליך במי ששכן את שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל דבר שאמרנו לך׃ *Nos te jurare jubemus per eum, cujus nomen in hac æde habitat, ne quid immutes eorum, quæ dixerimus tibi.* Dein cætera ſubjecêre, de quibus cautum eſſe intererat omnium. Ad celebritatem hujus feſti maximè pertinuit religioſa ſortitio [15] illa, quâ ex duobus hircis unus deſtinatus aris fuit, alter verò in vicinum deſertum ad montem quendam Hazazel [16] dimittebatur, ut illinc præceps rueret [17]. Tradunt Ju-

teſt, jejunium enim totiusque diei cultus decima menſis abſolvebatur: nonam tamen quodammodo celebraſſe videantur, quia ante occaſum ſolis incipiebant jejunare. vid. *Menaſſ. Ben Iſrael ad Levit. quæſt.* 4.

15. *Religioſa ſortitio*] Hîc multa notanda erunt, quia autor noſter duobus vocabulis multa comprehendit, quæ explicatione opus habent, & (1) quidem diſquiritur de perſonis, quæ ſortem jecerunt, quas Scriptura nominat; *Aaronem* ſcil. Pontificem, cui *Talmudici* alios principes ſacerdotum adjungunt, unum à latere dextero, alterum à ſiniſtro. Sic enim in *tractat. in Jom. c.* III. vid. plur. Rever. *Martin. Maurit. tract. de ſortit. veter. Hebr. edit. Baſil.* 1692. *cap.* XXII. §. 3. *pag.* 282. (2) Obſervanda ſunt inſtrumenta ſortitionis hujus ſacræ quæ erant *urna* & *ſortes.* Una Hebræis vocatur קלפי. vid. B. *Johann. Friſchmuth. diſſert.* I. *de hirco emiſſario* §. I. *edit. Jenenſ.* cui conſentit *Miſchn. tract. Jom.* קלפי generaliter vas omne ſignificat, in quod ſortes conjiciuntur. *Aquinas* קלפי *arcam* vocat. Græca dictio κάλπη & κάλπις urnam ſignificat, cui ſortes injicere ſolebant. In *Lexico Talmudic.* vertitur hæc vox *arcula*, pyxis, *R. Moſes Maimon. Peruſch hammiſchn.* exponit vas ligneum concavum. De materia & capacitate ejus diſputant in *Gemara Jom. fol.* 39, 1. & dicunt capacitatem duarum manuum fuiſſe, uti citatus celeb. *Mauritii. pag.* 283. ex *Gemara* recenſet, ubi ſimul errorem in Lexic. Talmud. ſcriptum, expoſuit. Quod ad ſortes attinet, illæ primo ligneæ, deinde aureæ erant, uti *Talmudici* tradunt. Legimus de his in *Joma. c.* III. In illa urna duæ erant ſortes ex aſceroa, cedro & buxo. Filius *Gamla* autem fecit eas ex auro, quod cum laude de eo prædicabant. Confer. *Mauritii elegans tract. de ſortitionibus Hebr. pag. m.* 285. 286. Has ſortes Pontifex in urna agitabat uti *Cod. Jom. cap.* IV. & *Scheringham in notis pag. m.* 41. fuſe oſtendunt. Conf. B. *Joh. Friſchmuth. diſſert.* I. *de hirco emiſſar.* §. 2. Locum ubi ſortitio hæc facta refert *Maimonid. in Jad. Chaſſ. part.* 3. *Hilc. Jom. Hakkip. c.* III. §. 2. vid. *cit. Maurit. pag.* 287.

16. *Hazazel*] Sequitur hic Cunæus no-

Digitized by Google

Judæi cum hircum magno molimine in deſertum ab alienigena [18] quopiam deductum, ac mox de ſummo monte detruſum ad ima eſſe. Do

ta-

noſter communem Ebræorum ſententiam, qua ſtatuunt, hircum in maximæ altitudinis montem fuiſſe eductum, atque eundem voce עזאזל ſignificari perſuaſum habent. Ita enim R. *Becbai* fol. 138. col. 4. com. in *Levit.* XVI. cujus verba latine recenſuit Cl. *Friſchmuth* in *diſſert. de hirco emiſſario* §. 17. *edit. Jen.* Secundum ſenſum literalem vox עזאזל idem notat ac difficile, ex ſignificatione verbi עז. Fuit enim mons altus & rupes eo ſignificatu, quo ſcriptum eſt ארץ גזרה Terra abſciſſa: Atque in libro תורת כהנים invenimus, quod omnium montium altiſſimus fuerit. Sane præter R. *Salom.* R. Jon. R. Lipman. R. Arama R. Gerſon. & alii ita interpretantur. Arabs in Opere Anglicano reddit: *in monte Aſaſa.* R. *Aben-Ezra* in Comment. montis quoque mentionem facit. Etſi verò R. *David Kimchi* à vero non aberrat, dum ex duabus vocibus compoſitum dicit; attamen in eo hallucinatur & alii Ebræorum, qui vocem עזאזל ſignificare ajunt לקשה והרך. Scribit enim ita: Ita vocatur Mons ille in quem caper ille abiit. Ex Chriſtianis ſimiliter *Oleaſter*, *Vatablus*, *Schindlerus* aliique ſecuti *Kimchium* de monte interpretantur, quam ſententiam etiam *Cunæus* amplexus eſt. Verum cum in textu authentico nullum habeant fundamentum Hebræi, Chriſtiani vero Judæos ſecuti id largiantur, non Dei mandatum, ſed Rabbinorum ſtatutum fuiſſe ut hircus emiſſarius de rupe detruderetur; nempe ne, ſi rediret è deſerto vivus, triſtia præſagiret. Rectius itaque facimus, ſi עזאזל caprum emiſſarium dicamus non montem altum, ut benè obſervarunt. B. *Johannes Friſmuth. in diſſert.* I. *de hirco emiſſar.* Cl. M. *Nicolaus Möllerus in diſſ. de ritib. feſt. expiationis. pag. m.* 19, 20, 21.

17. *Præceps rueret*] Meminerunt ſane Judæi ex traditione ſua loci alicujus צוק dicti, è quo dejectus fuerit hircus à viro, qui eum adduxit: Præcipitavit inquit *Miſchna* ipſum hircum. Quamvis verò R. *Obad. de Bartenora* ſcribat: כל הר גבוה תקיף קרוי צוק omnis altus mons vocatur Zuck;. R. tamen Maimonid. locum aliquem certum deſignans, pro nomine proprio habere vocem illam videtur, dum Comment. in h. l. ait: inter Hieroſolymam & locum illum Zuck dictum duodecim erant milliaria, quæ nonaginta ſtadia conficiunt. Verum cum de præcipitatione nullum Dei mandatum, nec præceptum habeamus, ſtatutum Rabbinicum fuiſſe aſſerimus.

18. *Ab alienigena*] Ita Rabbini fingunt, quorum figmenta ſecutus *Cunæus* noſter, qui ab alienigena deductionem factam aſſerit. Verum recepta in ſe peccatorum omnium mole eum abducere debebat איש *Vir.* Ad quam vocem R. *Maimonid.* in *Comment. ad Miſchn.* monet: *Traditio eſt*, quod Deus, quia voce איש uſus eſt, indicare voluerit, etiam extraneum id perficere poſſe. Eſt ſane vox איש generalis & de extraneo accipi poteſt, quia tamen de illo, qui intra caſtra recipiendus lotione opus habebat, ſermo legiſlatori eſt, Iſraelitam quoque potuit reſpexiſſe, ſaltim eum non excluſit, unde in *Miſchna c.* VI. n. 3. hæc legi-

Digitized by Google

tabernaculis [19] quoque ab urbe Jeroſolyma uſque ad deſertum diſpoſitis, neſcio quid, loquuntur, in queis conſederunt, qui hircum identidem eſcâ reficerent. Tum & funiculum [20], cujus pars altera cornibus hir-

gimus: אמר רבי יוסי מעשה והוליכו ערסלא ציפורי *Dixit R. Joſe, factum eſſe, ut Arſela Zipporenſis duceret, qui Iſraelita fuit.* R. tamen *Moſes Kotzenſ.* ספר מצות גדול, *Hilkot Jom Hakkippurim fol.* 222. ita ex Miſchna loquitur: Poſtquam ſuper hirco eſt confeſſus, tradidit eum alicui, qui eum abduceret, Omnes erant apti ad educendum, Sacerdotes tamen ſanxerunt, ne quis Iſraelitarum eum educeret. confer. *Joh. Henr. Othon. Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 187. plur. Rev. *Daſſov. in Colleg. MSo.* Erat quivis idoneus, niſi quod Sacerdotes illud non libenter Iſraelitis concederent. Dicitur verò non ſimpliciter איש ſed etiam עִתִּי. Quam vocem *Junius*, *commodus*, *Buxtorffius* ; *tempeſtivus* reddidit Syrus ܕܡܛܝܒܐ ܗܘܐ Arabs صَعَّدَ لَهُ paratus ad illum. LXX ἕτοιμος. Chald. גבר ד׳זמן למהך Vir ad eundem paratus. Luther. *der fürbanden iſt.*

19. *De Tabernaculis*] Judæi decem Tabernacula in via extructa fuiſſe commemorant, in quibus illi, qui hircum comitarentur, pernoctarent. Nempe ut Miſchna ait vel ut Bartenor. explicat, מחשובי de nobilioribus Hieroſolymitanis quidam ad primum uſque tabernaculum *eum comitabantur*; inde alii ad ſecundum, alii inde ad tertium &c. quo ſe pridiè diei expiationis contulerant. Quandoquidem verò illo feſto non niſi bis mille paſſus ire ipſis licebat, qui terminum Sabbatici itineris conſtituunt, factum, ajunt, ut, qui ultimo tabernaculo fuerant, non ſe conferrent cum hirco ad ipſum Zuck, ſed è longinquo conſiſterent. Verum iterum hæc traditio Rabbinorum eſt, cum in Scriptura nil quicquam de his reperire licet.

20. *Funiculum*] Occurrit in *Codic. Joma cap.* VI. *Num.* 6. hic ritus, ubi hæc leguntur verba: *Quid faciebat ille*, nimirum, qui hircum Emiſſarium ducebat, *linguam coccineam dividebat, dimidium ad rupem, dimidium inter cornua ejus alligabat, & impellebat eum retrorſum, & ipſe volvebatur & deſcendebat, nec ad medium montem pervenerat, antequam ſingula membra fracta erant.* Illa lingua coccinea non primo capiti hirci alligabatur cum in deſertum perveniſſet, hoc fiebat cum primo coram Deo, in atrio templi ſiſtebatur. Unde hæc legimus hujuſdam *Codicis Jom. cap.* IV. §. 2. ubi etiam memorari videtur, quod non tantum hirci Emiſſarii capiti, ſed etiam hirci Emiſſarii capiti, ſed etiam hirci mactandi, & cujus ſors erat ליהוה, illius inquam capiti lingua coccinea etiam alligabatur. Hæc enim ibi leguntur, quæ vir doctus ita reddidit: *Alligabat linguam Coccineam ad caput hirci emiſſarii, & ſiſtebat eum ad locum ad quem erat emittendus, & alligabat linguam alteram ad cervicem hirci mactandi.* Sed revera quis dicere poſſet linguæ Coccineæ capiti hirci mactandi alligandæ nullam hîc fieri mentionem, nec ibi dici tali lingua coccinea ornatum fuiſſe hircum mactandum. Sed linguam coccineam alligatam capi-

Digitized by Google

hirci, altera deligata ad ſcopulum fuit, atque etiam colorem funiculi[21], & id genus multa alia deſcribunt, quæ profectò mecum ignorant. Quare nos hæc in medio relinquimus, propterea quòd rationibus conjecturiſque melioribus deſtituta, vim haud capiunt ex ipſa frugalitate.

piti hirci emiſſarii, & deinde Sacerdotem curaſſe, ut ambo hirci ſiſterentur, unus verſus locum ad quem dimitti debebat, alter verſus locum & domum mactationis. Quicquid ſit de iſta interpretatione, variavit alligatio iſtius linguæ coccineæ apud Hebræos, cum enim ritus iſte ſit mera traditio & nullo Scripturæ fundamento innixus, non mirum, ſi de eo varia & non benè cohærentia inveniantur apud Judæos. Audiatur *Gemara* in locum *Miſch. Codic. Jom. c.* IV. Tradunt Rabbini, quod in principio alligabant linguam coccineam ad oſtium veſtibuli exterioris, ſi albeſceret lætabantur, ſi non albeſcebat, dolebant & confundebantur. Statuerunt ut alligarent eam ad oſtium veſtibuli interioris & tunc introſpiciebant. Si albeſcebat lætabantur, ſi non albeſcebat, dolebant & confundebantur. Statuerunt, ut dimidium ad rupem & dimidium inter illius cornua alligarent. Quis non videt variare hac in re opiones Rabbinorum.

21. *Colorem funiculi*] Coccineam particulam fuiſſe affirmant, coloremque rubrum exuiſſe, hirco in deſertum educto. Pro miraculo cap. VI. Maſſechet Joma, recenſent Judæi: *Cum hircus ille in deſertum veniſſet, lingua illa albeſcebat, quia dictum eſt Eſai.* I. 18. *Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, inſtar nivis albeſcent.* Hinc *Scholiaſtes Talmudicus fol.* 105. *En Iſrael* Alligabant illam linguam hirco emiſſario, atque illa ſua ſponte albeſcebat, quod ſignum Iſraëli à Deo datum erat. Quin tempus quoque determinant, quo hoc ſingulare divinæ clementiæ & remiſſorum peccatorum ſignum ceſſaverit, nempe *fol.* 105. *col.* 3. ita legimus: *Tradiderunt Dd. noſtri, quadraginta annis ante excidium templi lingua coccinea non amplius albuit.* Quod cum *Hebr.* IX. convenire videtur, quo loco Apoſtolus aſſerit, Chriſtum per proprium ſanguinem in Sanctum Sanctorum ingreſſum & reconciliationem feciſſe. Unde magni nominis Viri non parum huic traditioni tribuunt, uti *Stephan. de Moyne in variis Miſcell. Sacr. pag. m.* 676. *edit. Lugd. Bat.* 1685. Aſt ſi accurate rem conſideramus fabulæ ſimilior, quàm hiſtoriæ eſſe conjicimus, quippe *Joſephus* hujus rei nullam mentionem facit. Deinde doctiores Judæorum *Abarbanel & Kimchi* cum in hujus dicti Prophetici ſenſum inquirunt, ſilentio id prætereunt. vid. Cl. *Joh. Friſchmuth diſſert. de hirco emiſſar.* I. §. 5, 6. ubi plura.

Digitized by Google

CAP. VII.

Initiatio Pontificis duplex; & qualis. Quando altera ceſſaverit. Quando Pontifex ab juvenci mactatione, quam lex præſcripſit, immunis fuerit.

CONSECRATIO [1] Pontificis duas res præcipuè habuit, veſtitum unctionemque. Sancitum enim à numine fuit, uti, qui ſummum ſacerdotium geſturus eſſet, tunicis amiculiſque ſacris per ſeptem dies indueretur, atque oleo lineretur [2], quod confectum [3] ad eam rem

1. *Conſecratio*] *Cunæus* noſter hoc loco duo tantum requirit ad conſecrationem ſeu inaugurationem Pontificis contra expreſſam Scripturæ literam. Plura enim, ſi S. Scripturam perluſtramus, requirebantur, ſi ſcil. primam inaugurationem *Aaronis* aſpicimus, ubi (1) requirebatur *Sacer locus*, ſcil. Orientalis atrii pars, qua ingreſſus patebat Tabernaculi. *Exod.* XXIX. 4. *Levit.* IX. 6. (2) *Lotio.* Comparandi erant ad ſolennem illam inaugurationem lotione aquæ. *Exod.* XXX. *conf. Ainſworth. in h. l. D. Quenſted. Antiq. bibl. pag. m.* 49. *Num.* VII. (3) *Veſtium Sacrarum induitio. Exod.* XXVIII. 41. *cap.* XXIX. 5. *Levit.* VIII. ubi inveſtitura Aaronis & filiorum ejus deſcribitur. Conf. *Quenſted. pag.* 50. (4) *Unctio*, quæ fiebat oleo ſacro *Exod.* XXX. 7. (5) Victimarum immolatio, qua Pontificis & Sacerdotum conſecratio complebatur. Quando autem conſecrationem Pontificis ſub templo primo intelligit, *duobus* inaugurabatur, *unctione* ſcil. & *veſtium induitione*. vid. *Quenſted Antiq. Bibl. pag.* 56.

2. *Oleo lineretur*] De oleo unctionis integrum tractatum ex Hebræorum antiquitate tam biblica, tum Talmudico-Rabbin. edidit D. *Balthaſar Scheid. Anno.* 1665. Varia ex aliis autoribus ad illuſtranda hæc congeſſit *Johan. Henric. Urſin. lib.* 3. *hort. aromat. c.* V. *pag.* 212. *ſeqq.*

3. *Quod confectum*] Cùm variæ aromatum ſpecies ad oleum hoc requirerentur, modo certo conficiebatur. Quinque autem commemorantur ſpecies: de quibus fuſe egerunt, celeber. D. *Carpzov. in not. ad* משפט המלך *pag. m.* 64. *Henr. Ainſworth. comment. in Exod.* XXX. *fol.* 129. *edit. Londin. Cl. Zoega. Zigra de unction. Pont.* Cl. Weymar. in diſſ. de unct. Pontif. quos B. Lector evolvere velit. De modo conficiendi loquitur Scriptura duabus voculis מעשה רקח quod confectum ſit *opere pigmentarii nach der Apothecker kunſt.* Angl. reddit. *Apothecarie or compounder of ointments.* addit *Ainſworth.* l. c. *Such in the ages following were of Prieſts Sonnes* 1 *Chron.* 9. De hoc tamen in *Talmude* ſæpius R. *Iehud.* & R. *Ioſe* curioſi admodum ſunt & ſequenti modo inter ſe diſceptant: Tradiderunt Rabbini noſtri de oleo unctio-

rem ratione quadem ſingulari erat. Talem Pontificem Talmudici מתרבה בגדים *auctum inauguratumque amictu*, & מתרבה משחה *auctum atque initiatum unctione* dixêre. Ipſe autem actus ſolennis dictus ab illis eſt ומשחה ריבוי בגדים *acceſſio majeſtatis ex amiculis & unctione*. Sed enimverò, poſtquam ſacrum oleum periit, quod in priore templo conditum eſſe ab Joſia in ſpecu[4] quodam, & nunquam poſtea repertum ab Ezra aliiſve in poſteriore templo diximus, ab illa tempeſtate hercle Pontificum initiatio peracta ſine unctione[5] eſt.

ctionis, quod elixarint radicalia, hæc ſunt verba R. Jehudæ. Dixit ei R. Joſe: Certe ad unguentum radicalia tantum ipſum oleum olivæ non ſufficiens fuiſſet; quomodo igitur factum eſt? aſſumpſerunt radicalia, & elixarunt in aquis; poſtea vero ſuper illa inſtillarunt oleum, ut reciperet odorem, tuncque ſuſtulerunt. Huic tamen ſententiæ contradicit *Jehuda*, ad quam reſpondet R. Joſe, quorum verba adducta leguntur in diſſert. *Cl. Weymari Fautoris noſtri magni* §. 5. Rambam vero *Hal. Kele* Hammikdaſh. c. I. v. 2. ſpecialius hunc modum deſcribit, cujus verba Anglice adduxit *Ainſworth. Comment.* in *Exod.* XXX. *fol. m.* 129. *Accipit de tribus* (rectius de duabus ſpeciebus) 500 *ſiclos & de Calamo & Cinnamomo* 250 *atque contundit ſingula ſeorſim; deinde miſcet omnia, & macerat in aquis puris ac dulcibus, donec extrahatur omnis virtus illorum, poſtea affundit ſuper aquas olei olivæ Hin, quæ menſura duodecim Logos facit & coquit ſimul ad ignem, uſque dum exhalent aqua & remaneat unguentum idque aſſervat in vaſe ad poſteritatem.* Oleum itaque hoc *Bezaleel* confecit, uti *celeb. D. Carpzov. in not. ad* משפט הכהן *pag. m.* 68. *edit. Lipſ.* affirmat.

4. *Ab Joſia in ſpecu*] Rabbinorum ſententia erronea eſt, licet plurimi hoc ſtatuant. Sic *Maſſech. Jom. cap.* V. *Maſſech. Horajoth. Maſſech. Schekalim c.* VI. *fol.* 9. *col.* 4. *Edit. Venet.* qui omnes uno quaſi ore confitentur *Joſiam* oleum unctionis in ſpecu abſcondidiſſe. Expreſſe *Abarbanel* citante *celeb. Friſchmuth.* de oleo unctionis agit in *commentario ſuper Thorah ad Paraſh.* vid. diſſ. *quo arca fœderis pervenerit? pag. m.* 14. *edit. Jenenſ.* Verum neceſſitas nulla cogit, ut affirmemus hanc Rabbinorum ſententiam ex tripode quaſi dictam eſſe, cum plane argumenta fundamento lubrico nitantur; nec quicquam è loco 2 *Chron.* XXXV. probari poſſe de ſpecu oſtendit prælaudatus *Friſchmuth*, qui in ſequentibus §. opiniones lubricas examinavit & planè rejecit.

5. *Sine unctione*] Quia ob defectum olei unctionis, Unctio inauguralis fieri non poterat, veſtibus tantum Pontificialibus inauguratio peragebatur. Sic docet *Gloſſa Talmud. in tit.* מגלה. *Veſtitu inſignes ſunt Pontifices, qui in templo ſecundo miniſtrarant & etiam in primo ante mortem Joſiæ & poſtea; quoniam abſconditus eſt Lecythus olei unctionis.* Et *Maimonid. Kel. Mikd. l.* II. בבית שני שלא היה עם שמן המשחה היה כהן גדול מתרבה בלבישת בגדים בלבד שהיה לובש בגדי כהונה גדולה: i. e: *In domo ſecunda, quoniam ibi non fuit*

 oleum

eſt. Satis enim fuit, ſolo veſtitu eos inaugurari. Veſtiendi autem modus[6] ejuſmodi fuit, qualem Talmudici deſcripſere in tractatu, qui Maſſechta Joma dicitur, in capite primo. Amicula octo erant[7], quibus Pontifex per dies ſeptem continuos mane quidem induebatur, veſperi autem exuebatur; totidemque per dies fieri unctio ſolita fuit, antequam amiſſum oleum eſſet. In Maſſechta Horaiot, in capite ultimo, traditum eſt, nullam fuiſſe differentiam inter pontificem, cujus conſecratio unctione fiebat, atque inter eum, qui ſolo ami-

oleum ſacrum, Sacerdos M. inaugurabatur veſtibus tantum, debebat enim veſtiri veſtibus Sacerdotis Magni. Hucque maxime ſpectat, quod in *Gloſſa Talmudic. ad tit.* מכורת *c.* III. *p.* 11. legitur: *Sacerdos M. alius fuit unctus oleo unctionis, ſicuti ſunt omnes Sacerdotes Magni, qui vixerunt ante tempora Joſiæ. Et alius S. M. fuit inſignis veſtitu; Atque ſunt, qui miniſtrarunt à tempore Joſiæ & deinceps. Quoniam abſconderunt oleum Unctionis, uti dictum eſt in Horajoth c.* III. *p.* 11. *Et amplius non uncti ſunt Sacerdotes, neque dijudicari poterat S. M. niſi ex pluralitate veſtium, miniſtrans enim octo veſtibus indutus.* Hinc *Jonathan Haſmonæus* Pontifex deſignatus, Archieraticam ſtolam ſeu habitum Pontificium induit in feſto σκηνοπηγιάς ſeu Tabernaculorum, conſecrationis ſuæ ritu uſus, ut habetur I. *Maccab.* x. 21. & apud *Joſeph. lib.* XIII. *Antiquit. c.* V. Ac cum *Agrippa* Rex Pontificatum denuò *Jonathæ Anani* F. reddere volebat, ἅπαξ inquit ille renuens, ſemel mihi ſacrum illum amictum ſumſiſſe ſatis eſt.

6. *Veſtiendi modus*] Hunc optime deſcripſerunt *celeber. Braunius in tract. erudito de veſtitu Sacerdotum Hebr. edit. Amſtel.* 1680. *pag. m.* 821. *ſeq. lib.* II. *cap.* XXIII. *Cl. Johan. Friſchmuth. in diſſert. de re veſtiar. Summi Pontif. Jenæ habita* 1669. *Scheringham. in not. ad Cod. Jom. cap.* VII. *pag. m.* 87. *edit. Franequer.* D. *Quenſted. in antiq. Bibl.*

7. *Octo erant*] *Legimus in codice Joma cap.* III. §. 4. Sacerdotes adduxiſſe veſtes aureas, ubi ex mente Scheringhamii in *notis pag. m.* 28. Octo veſtes aureæ intelliguntur. Et *cap.* VII. *pag.* 85. §. 5. dicitur: Sacerdos magnus in octo veſtibus miniſtravit, intellige de miniſteriis in Sanctuario peractis, uti refert *Johann. Henric. Otho in Lexico Rabbino-Philolog. pag. m.* 544. *edit. Genev.* Unde R. *Levi Barſel. in Paraſ. Tſav.* ſcribit: Et in omnibus octo miniſterium obiit, quod exterius peragebatur, quod verò interius præſtitit, non niſi lineis veſtibus peractum eſt: (vid. *celeb. Braun. de veſtit. Sacerdot. lib.* II.) & poſtquam in illis uno die expiationis adminiſtraſſet, nunquam iterum in illis miniſtravit. Octo hæ veſtes, quibus Summus Sacerdos ordinarie Sacris interfuit, vocantur aureæ, non quod ſingulis aurum intextum eſſet, ſed quod cæteris ornatiores & ſplendidiores fuerint; vid. *Godwin de ritibus Judaic. lib.* I. *cap.* V. *Friſchmuth de re veſt. Pontif.* Hinc *Maimonid. in Hil. Kele Hammikdaſh cap.* VIII. *Veſtes aureæ veſtes ſunt Sacerdotis magni, & ipſæ octo ſunt, quatuor communes gregario Sacerdoti &c.*

amictu initiatus erat, niſi quod is, qui unctus eſſet, mactare numini juvencum lege jubebatur, ſi ita deliquiſſet, ut unius culpa peccatum ab omnibus eſſet. Hac neceſſitate ſolutus fuit, qui ſine unguento erat veſtibus inauguratus: cæteris autem rebus omnibus ambo pares fuêre. De juvenci mactatione quod obſervarunt Talmudici, erutum eſt ex Levitici capite IV. Summam verò eorum omnium, quæ ad initiationem pertinere diximus, complexus eſt illis verbis maximus Rabbinus Ægyptius in capite IV. in Halacha Cele Hammikdaſch. ממנין כהן גדול הוא ראש לכל הכהנים ומושחין אותו בשמן המשחה ומלבישין אותו בגדי כהונה גדולה: ואם אין שם שמן המשחה מרבין אותו בגדי כהונה גדולה בלבד. כשם שמתרבה בשמן המשחה כך מתרבה בבגדים: כיצד מרבים אותו בבגדים. לובש שמנה בגדים ופושטן וחוזר ולובשן למחר שבעה ימים יום אחר יום וכשם שריבוי בגדים שבעת כך משיחה בשמן שבעה יום אחר יום: Sequitur dein illud, paucis interjectis, אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדי׳ אלא פר שמביא כהן המשוח אם שגג באחד מן המצו׳ שחייב עליהן חטא Non libet nobis, hæc vertendo, tempus atque operam conterere, propterea quòd eorum ſententia jam relata à nobis abunde ſuprà eſt.

Cap. VIII.

Sacerdotum ſtationes, & ἐφημερίαι. Qui judicaverint de vitiis ſacerdotum. Damnati ſacerdotes qua conditione fuerint. Lignile. Antigoni in Hyrcanum facinus.

Cum hactenus de Pontifice maximo, qui ſacerdotum princeps erat, dixerimus, plane fieri in tantâ rerum vicinitate nequiit, quin multa attingeremus quoque, quæ ad ipſos ſacerdotes, atque ad munia eorum pertinent. Quæ profectò iterare nunc propoſitum nobis non eſt. Fuêre ſacerdotes ex Levitis ſelecti, uti oblationes & ſacrificia facerent: eorumque erant VIII ſtationes à Moſe[1] conſtitu-

1. *Octo à Moſe*] Ita Rabbini & cum illis multi Chriſtianorum Doctorum, uti *Johan. Henric. Otho in Lexico Rabbinolog. pag. m.* 533. affirmat. Recepta eſt opinio, inquit, ordines Sacerdotum primum à Moſe conſtitutos ipſumque

tutæ: è quibus quatuor ab Eleazare, totidemque ab Ithamaro gentem ſuam deduxêre. Poſtea ſummus rex David[2] ſtationes hujuſmodi viginti & quatuor fecit, ut ex Eleazari poſteritate ſexdecim, ex Ithamari octo eſſent: quas omnes Flavius Joſephus incolumes[3] uſque

que quatuor ſumſiſſe ex filiis Eleazaris & quatuor ex proſapia Ithamaris. Cui adſtipulatur D. *Quenſted. in antiquit. bibl. pag. m.* 39. Hos ſecutus *Cunæus* noſter. Fuſius hæc tractat Cl. *Johann. Selden. de ſucceſſ. in Pontif. l.* I. *c.* I. ubi adducit, quoſdam tradere, Moſen in Octo, alios in ſedecim, ut ſingulæ familiæ diſtribuerentur, diviſiſſe. Sed plures ſunt qui in octo ſtatuunt. Diverſimode rem enarrant *Talmudici in Taanith. f.* 27. I. *Rabb* dicebat, Moſen Iſraelitis ordinaſſe octo cuſtodias. Sed ſtatim illa traditio aliter recenſetur. In hac igitur Rabbinorum ambiguitate pro certo quid affirmare non poſſumus, cum Scriptura taceat. vid. plur. *Rev. D. Maji diſſert. de Ephemer. pag.* 9. §. 6. Conf. celeb. *Mauritii tr. de Sort. p.* 297.

2. *David* XXIV.] Liquidior res eſt diſtributio claſſium ſacrarum à *Davide* facta, utpote ſatis aperte in hiſtoria S. conſignata I. *Paral.* XXIV, XXV. 4, 5. Succincte etiam *Carol. Sigonius de Republ. Hebr. lib.* V, *c.* III. totam rem complectitur. vide vero ſi plura petis *Selden. l. c. celeberr. D. Wagenſeil. Sot. pag.* 944. *D. Quenſted. in antiq. bibl. pag. m.* 39. *Lightfoot. hor. Talmud.* & *celeb. D. Majum.* Hic ordo à Davide conſtitutus permanſit ad tempora combuſti templi primi per ſecula quatuor & dimidium. vid. Cl. *Mauritii tract. de Sortit. Veter. Hebr. pag.* 278.

3. *Incolumes*] Sunt qui dicant *claſſes* has incolumes manſiſſe uti *Ioſephus*, licet numerus à Davide inſtitutus in captivitate Babylonica ruptus eſſet, veluti doctus *Lightfoot ex Talmud. Hier. Thoſaphot ad Taanith.* refert; attamen ab *Eſra* numerum hunc reſtitutum. Qui dicunt Eſram hoc præſtitiſſe, ut omnes ordines ſecundum nomina & numeros ſuos ad priſtinas familias & claſſes redierint, producunt potiſſimum locum *Luc.* I. 5. ubi *Zacharias* ex ordine & claſſe *Abia* dicitur fuiſſe, quæ octava. Confer. I. *Paral.* XXIV. 2. *Paral.* XXIII. 8. *Eſr.* VI. *Neham.* XII. ubi ordinem à *Moſe* & *Davide* reſtauratam legimus. Accedit teſtimonium *Joſephi* qui *l.* VII. *c.* II. expreſſe ait: καὶ διέμεινεν οὗτος ὁ μερισμὸς ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας, &c. diſtributionem à Davide factam intelligens. Idem *Ioſephus* alibi meminit familiæ ſeu claſſis Jojaribh omnium ut vidimus primæ: nam in vita ſua ſe oriundum gloriatur ex familia omnium præcipua & prima: Similiter *lib.* XII. *antiq. c.* VII. *ex Jojaribh* ſcribit fuiſſe *Matthatiam*, Aſſamonæi nepotem, quod & *lib.* I. *Maccab. c.* II, I. *cap.* XIV. 29. legitur. Talmudici quoque templi primi & ſecundi vaſtationem contigiſſe ſcribunt, cum claſſis *Iojaribh* adminiſtraret. Quibus veſtigiis inſiſtentes *Ioſeph. Scaliger*, *Carol. Sigon.* & clariſſimi alii viri, eundem ordinem fuiſſe ἐφημερίδα templi ſecundi aſſeverant, & celeb. *D. Wagenſeil. in Sota* hoc tanquam certum poſitum ſibi ſumit, non falſi Scaligerum &

quæ ad Jeroſolymæ everſionem fuiſſe prodit, nunquam ut permixta earum ſucceſſio ſit. Quod tamen verum eſt, ſi ab Encæniis Maccabæi[4] per inſequentia tempora retrò deſcenderis. Atque id profectò vel ſic etiam incredibile ferme eſt in tanta rerum Judaicarum ſurſum ac deorſum euntium mutatione. Sed penes autorem fides eſto. Iſtæ viginti quatuor claſſes per vices ſuas ſingulæ Jeroſolymam veniebant,

& Calviſium, claſſes ſacras ita ſtatuendo, ut inde ceu ex principio liquido ad tempus nativitatis ſalvificæ concludant. Vid. etiam *Druſ. ad Luc.* I.

4. *Ab Encæniis Maccabæi*] Huic ſententiæ allatæ non ſuffragatur hoc loco *Cuneus* in verbis adductis. In quibus *Cuneus* de nunquam interrupto ſucceſſionis & adminiſtrationis ordine dubitat, non negat ordinem ipſum XXIV. claſſium à *Davide* conſtitutum ab Eſra autem reſtitutum. *Clariſſ. Seldenus* ordinem eundem in iiſdem familiis, templi ſecundi temporibus permanſiſſe adeò negat, ut miretur id aſſerentium confidentiam *lib.* I. *de ſucceſſ. in Pontif. c.* I. *&* XI. Confirmat ſuam ſententiam ex *Nehem.* XI, 10. & XII, 1. luculentius firmat ex *Talmud. Hieroſolym.* Fatemur quidem, ſi *Eſræ* & *Nehemiæ* capita diligentius inveſtigentur, non omnes familias XXIV. adſcendiſſe è Babylone, nec omnes potuiſſe tuto aſſerere, ex quanam familia originem trahant; ſed primitus modò quatuor familiæ reduces acceſſerunt. Hæ cum iis omnibus, qui ſimul adſcenderunt in XXIV. claſſes diſponebantur, quæ recenſentur *Nehem.* XII. Verum hi quidem fuerunt Principes & capita familiarum Sacerdotalium, ſed non nomina claſſium ſeu ordinum XXIV. quæ ἐφημερίαι dicuntur, quia *Paſchur*, *Charim*, & *Immer* hic prorſus non memorantur, quæ tamen familiarum ſacrarum primariæ ſecundum *Talmud. Jedajah* contra bis extat. Cum ergò in Sacra hiſtoria non exprimantur ordines XXIV. ſuis nominibus, aliunde, ſi poteſt fieri, illi erunt eruendi & nominibus certis notandi: quod vix niſi à *Talmude* ſperandum: In utroque autem Babylonico & Hieroſolymitano unanimiter refertur, claſſes Sacerdotales *Eſræ* tempore primo conſtitiſſe ex quatuor Principibus *Jedajah*, *Charim*, *Paſchur* *&* *Immer*, deinde ex ſe feciſſe XXIV. claſſes, ſic *Talm. Bab. in Taanith.* f. 27, 1, 2. *&* *Erach. fol.* 12, 2. de modo & ratione videndi ſunt *Cl. Lightfoot.* & *Mauritii de Sort. vet. Hebr. pag.* 306. celeb. *D. Maji diſſert. de Ephemer. pag.* 32, 33. Et ut brevibus nos expediamus, dicimus: *Eſram* ordinem XXIV. claſſium ad exemplum claſſium Davidis innovaſſe, ita, ut quamvis neſciret, qui Sacerdotes reduces ex captivitate, & ad quam claſſem veterem pertinerent, retinuiſſe autem & numerum & nomina & ordinem veterum claſſium, uti pluribus demonſtrarunt celeb. D. *Majus*, *Mauritius*, *Lightfoot*, & inter hos maximè celeberrimus *Wagenſeil. in Sota.* Ex quibus colligimus claſſem Jehojaribh templi primi fuiſſe eandem, quæ templi ſecundi ſaltem nominetenus; quod ex eo magis firmatur, quia Joſephus atteſtatur, hanc diſtributionem à Davide factam permanſiſſe ad ſua uſque i. e. templi ſecundi vaſtati tempora.

Digitized by Google

bant, & in templo hebdomadam unam [5] ſacris operabantur. Itaque poſt centeſimum & ſexageſimum octavum diem cuique ſtationi ſuus ordo rebibat: niſi quod per tria celeberrima feſta, quæ Judæi רגלים appellant, fas fuit omnibus ſtationibus ſimul in templo ſacra obire, illâ præſcriptione, ut votivas ſpontaneaſque hoſtias, & jugia ſacrificia ii duntaxat curarent, quorum functio tunc in orbem recurrebat. Hæ ſunt ſtationes illæ, quas D. Lucas, de Zacharia cum loquitur, ἐφημερίας [6] appellat. Quæ omnia divinè pertractavit vir illuſtris Joſephus Scaliger in Iſagogicis Canonibus, quos in Euſebium publicavit. Itaque in his operam non ponemus. Multò enim ſatius nobis eſt illa exequi potiſſimum, quæ prætermiſſa ab aliis, aut certè tradita incurioſe ſunt: idque jam ſecuti ab initio ſumus. In tractatu Talmudico, quem Maſſechta Middoth appellant, traditum eſt, poteſtatem & juriſdictionem ſenatorum, qui adſcripti in magnum ſynedrium erant, ſitam præcipuè in hoc fuiſſe, quod in parte templi, quæ Gazith dicta eſt, judices de ſacerdotibus [7] ſedebant, qui-

5. *Hebdomadam unam*] Cum claſſium fuerint XXIV. & quælibet ſemper ſeptimanam unam, a Sabbatho ad Sabbathum adminiſtrarit, teſte *Maimonid. in Hil. Kel. Hammikdaſch cap.* IV. §. 4. Adſcendebant Hieroſolyma ad miniſterium ſacrum claſſes ſingulæ Sabbatis ſingulis: à die Sabbathi ad diem Sabbathi permutabant vices ſuas, ita ut una ἐφημερία functione ſua peracta, exiret, & ſequens eam ordine ingrederetur: donec in orbem redierit totus ſacer ordo; tot ergo hebdomades ponendæ ſunt, quot erant claſſes Sacerdotum. Ita ut poſt CLXVIII dies vel XXIV. ſeptimanas cuique ſtationi ſuus ordo rediret. vid. Cl. D. *Quenſted. in antiq. Bibl. pag.* 40. *D. Maji diſſert. de Ephemer. pag.* 40. & *pag.* 36. ubi fuſe.

6. *ἐφημερίας appellat*] Notum eſt Ephemeriam origine Græcam eſſe, ortam à particala ἐπὶ inflexa ob ſequentem in voce ἡμέρα vocalem & Spiritum aſperum, in ἐφ᾽ & ἡμέρα dies, & ſic vi vocis nihil aliud ſignificat, quàm id quod fit in die. Hinc Ἐφήμερος unicum diem durans, à quo ἐφήμερος quotidianus, unde ἐφημέριοι unius diei homines. Et ἐφημερία quod notante Eraſmo idem ac certa & præſcripta claſſis. Sic & hoc loco voce ἐφημερία ſignificantur vices & claſſes, non quidem ſtrictè unius diei, ſed totius ſeptimanæ. Erudite itaque de hac voce egerunt plur. *Rev. D. Majus in ſæpe laudata diſſert. de Ephemer. pag.* 5, 6, 7. *Quenſted. antiq. bibl. pag.* 40. *conf. Sigon. not.* quos evolvere autores velit Lector, qui plura ſcire de hac re cupit.

7. *Judices de Sacerdotibus*] Modus inaugurationis & admiſſionis Sacerdotum ad omnes partes cultus talis erat. Synedrium Magnum ſingulis diebus ſedens in conclave Gazith judicabat de Sacerdotibus, qui ad legitimam ætatem pertigerant, an ex legiti-

Digitized by Google

quibus familiæ & generis mota controverſia eſt: qui, ſiquidem cauſâ cecidiſſent, veſtibus induti nigris, atque exauctorati, cum ignominiâ ex atrio exceſsêre: ſin viciſſent, albati[8] per hominum ora ſe extulerunt, atque è veſtigio munus ſacrum cum collegis adminiſtrarunt. In capite ſecundo ejuſdem tractatus Talmudici ſcriptum eſt, cognoviſſe etiam eoſdem ſenatores de vitiis, morbiſque[9], queis ad-

gitima proſapia, & ita an admittendi ad cultum eſſent nec ne. (Nam nemo rite Sacerdotio fungi poterat, niſi *Aarone* ortus. Alii omnes hoc in munere à Judæis זרים extranei dici ſolent.) Si probarunt, ſe legitime natos eſſe, (de Sacerdotum matribus legitimis vid. *Kidduſchin c.* 4, 5. Generalem de illis hunc habuerunt Canonem: Ne inquiratur ulterius, ſi pater ejus conſcriptus fuit in Catalogo Jaſchanæ Zipporienſis: ille Jeſchana enim accuratam Genealogiam conſcripſerat.) Si aliquis perfectè non poterat probare, ſe ex ſtirpe Sacerdotali natum eſſe, induebatur veſtimento nigro & obvolvebatur velo nigro & ita pullatus dimittebatur, nec unquam reverti poterat. vid. *Braun. de veſtit. Sacerdot. Hebr. lib.* 2. *cap.* XXVI. *pag.* 901. Hinc generis totius Sacerdotalis cenſus aliquoties habiti. *Ezr.* II. 61, 62, 63. Hinc, quod docet *Moſes Ægyptius in Biath Hammikdaſch c.* XXVI. cujuſque familia explorata, priuſquam in Sacerdotium coöptaretur. Verba ejus latina recenſet *Outram. in lib. de Sacrif. pag. m.* 62. *edit. Amſtel.* hoc modo: *Senatus Magnus in Conclavi lapidum cæſorum ſedet, idque negotii, præſertim quotidiani, habet, ut de Sacerdotum familiis vitiisque judicet. Sacerdos quiſque, cujus familia à Sacerdotio aliena reperta eſt, pullam ſibi veſtem induens, pulloque velo caput obnubens, è Sanctuario mox egreditur.*

8. *Albati*] Eadem confirmat *Moſes Ægyptius l. c.* his verbis: Cujus autem & familia legitima & corpus integrum judicatur, is, albas continuò veſtes induens, abit, & cum fratribus ſuis ejuſdem familiæ Sacerdotibus, miniſtrat. conf. celeb. *Braun. de veſtit. Sacerd. Hebr. lib.* II. *cap.* XXVI. *pag.* 901. *Johann. Henric. Otho in Lexic. Rabbino-Philolog. pag.* 534, 535. *edit. Genev. Henric. Ainſworth. Comment. in Levit.* XXI. ℣. 24. *fol.* 130. *edit. Londin.*

9. *De vitiis morbiſque*] Explicitè in S. Scriptura *Levit.* XXI, 17. aſſeritur, quod Sacerdos vitio notatus non potuerit fungi Sacerdotio. Pro vitiis autem in Sacerdotio apud Judæos haberi ſolent non hæc ſolummodo, quæ hac in lege enumerantur, ſed & alia his ſimilia, qualia *Maimonides in Biath Hammikdaſch. c.* VIII. centum & quadraginta numerat. conf. D. *Quenſted. Antiq. Bibl. pag. m.* 33. *ſeq. Ainſworth. comment. in Levit.* XXI, *fol.* 128, 129. *edit. Londin.* Quæ verò in lege exponuntur, reliquorum exempla fuiſſe ſtatuunt, quemadmodum idem Maimonides docuit *tr. cit. c.* VI. Sacerdotes vitiant non tantum maculæ in lege ſcriptæ, ſed & aliæ quæcunque in corpore apparent. Quia dictum eſt in lege *Levit.* XXI, 22. Omnis qui habuerit maculam. Maculæ autem in lege expoſitæ pro reliquarum exemplis proponuntur.

Digitized by Google

bant, & in templo hebdomadam unam [5] ſacris operabantur. Itaque poſt centeſimum & ſexageſimum octavum diem cuique ſtationi ſuus ordo rebibat: niſi quod per tria celeberrima feſta, quæ Judæi רגלים appellant, fas fuit omnibus ſtationibus ſimul in templo ſacra obire, illâ præſcriptione, ut votivas ſpontaneaſque hoſtias, & jugia ſacrificia ii duntaxat curarent, quorum functio tunc in orbem recurrebat. Hæ ſunt ſtationes illæ, quas D. Lucas, de Zacharia cum loquitur, ἐφημερίας [6] appellat. Quæ omnia divinè pertractavit vir illuſtris Joſephus Scaliger in Iſagogicis Canonibus, quos in Euſebium publicavit. Itaque in his operam non ponemus. Multò enim ſatius nobis eſt illa exequi potiſſimum, quæ prætermiſſa ab aliis, aut certè tradita incurioſe ſunt: idque jam ſecuti ab initio ſumus. In tractatu Talmudico, quem Maſſechta Middoth appellant, traditum eſt, poteſtatem & juriſdictionem ſenatorum, qui adſcripti in magnum ſynedrium erant, ſitam præcipuè in hoc fuiſſe, quod in parte templi, quæ Gazith dicta eſt, judices de ſacerdotibus [7] ſedebant, qui-

5. *Hebdomadam unam*] Cum claſſium fuerint XXIV. & quælibet ſemper ſeptimanam unam, a Sabbatho ad Sabbathum adminiſtrarit, teſte *Maimonid. in Hil. Kel. Hammikdaſch cap.* IV. §. 4. Adſcendebant Hieroſolyma ad miniſterium ſacrum claſſes ſingulæ Sabbatis ſingulis: à die Sabbathi ad diem Sabbathi permutabant vices ſuas, ita ut una ἐφημερία functione ſua peracta, exiret, & ſequens eam ordine ingrederetur: donec in orbem redierit totus ſacer ordo; tot ergo hebdomades ponendæ ſunt, quot erant claſſes Sacerdotum. Ita ut poſt CLXVIII dies vel XXIV. ſeptimanas cuique ſtationi ſuus ordo rediret. vid. Cl. D. *Quenſted. in antiq. Bibl. pag.* 40. *D. Maji diſſert. de Ephemer. pag.* 40. & *pag.* 36. ubi fuſe.

6. *ἐφημερίας appellat*] Notum eſt Ephemeriam origine Græcam eſſe, ortam à particala ἐπὶ inflexa ob ſequentem in voce ἡμέρα vocalem & Spiritum aſperum, in ἐφ' & ἡμέρα dies, & ſic vi vocis nihil aliud ſignificat, quàm id quod fit in die. Hinc Ἐφημέριος unicum diem durans, à quo ἐφήμερος quotidianus, unde ἐφημέροι unius diei homines. Et ἐφημερία quod notante Eraſmo idem ac certa & præſcripta claſſis. Sic & hoc loco voce ἐφημερία ſignificantur vices & claſſes, non quidem ſtrictè unius diei, ſed totius ſeptimanæ. Erudite itaque de hac voce egerunt plur. *Rev. D. Majus in ſæpe laudata diſſert. de Ephemer. pag.* 5, 6, 7. *Quenſted. antiq. bibl. pag.* 40. *conf. Sigon. not.* quos evolvere autores velit Lector, qui plura ſcire de hac re cupit.

7. *Judices de Sacerdotibus*] Modus inaugurationis & admiſſionis Sacerdotum ad omnes partes cultus talis erat. Synedrium Magnum ſingulis diebus ſedens in conclave Gazith judicabat de Sacerdotibus, qui ad legitimam ætatem pertigerant, an ex legiti-

quibus familiæ & generis mota controverſia eſt: qui, ſiquidem cauſâ cecidiſſent, veſtibus induti nigris, atque exauctorati, cum ignominiâ ex atrio exceſsêre: ſin viciſſent, albati[8] per hominum ora ſe extulerunt, atque è veſtigio munus ſacrum cum collegis adminiſtrarunt. In capite ſecundo ejuſdem tractatus Talmudici ſcriptum eſt, cognoviſſe etiam eoſdem ſenatores de vitiis, morbiſque[9], queis ad-

gitima proſapia, & ita an admittendi ad cultum eſſent nec ne. (Nam nemo rite Sacerdotio fungi poterat, niſi *Aarone* ortus. Alii omnes hoc in munere à Judæis זרים extranei dici ſolent.) Si probarunt, ſe legitime natos eſſe, (de Sacerdotum matribus legitimis vid. *Kidduſchin c.* 4, 5. Generalem de illis hunc habuerunt Canonem: Ne inquiratur ulterius, ſi pater ejus conſcriptus fuit in Catalogo Jaſchanæ Zipporienſis: ille Jeſchana enim accuratam Genealogiam conſcripſerat.) Si aliquis perfectè non poterat probare, ſe ex ſtirpe Sacerdotali natum eſſe, induebatur veſtimento nigro & obvolvebatur velo nigro & ita pullatus dimittebatur, nec unquam reverti poterat. vid. *Braun. de veſtit. Sacerdot. Hebr. lib.* 2. *cap.* XXVI. *pag.* 901. Hinc generis totius Sacerdotalis cenſus aliquoties habiti. *Ezr.* II. 61, 62, 63. Hinc, quod docet *Moſes* Ægyptius *in Biath Hammikdaſch c.* XXVI. cujuſque familia explorata, priuſquam in Sacerdotium coöptaretur. Verba ejus latina recenſet *Outram. in lib. de Sacrif. pag. m.* 62. *edit. Amſtel.* hoc modo: *Senatus Magnus in Conclavi lapidum caſorum ſedet, idque negotii, præſertim quotidiani, habet, ut de Sacerdotum familiis vitiiſque judicet. Sacerdos quiſque, cujus familia à Sacerdotio aliena reperta eſt, pullam ſibi veſtem induens, pulloque velo caput obnubens, è Sanctuario mox egreditur.*

8. *Albati*] Eadem confirmat *Moſes Ægyptius l. c.* his verbis: Cujus autem & familia legitima & corpus integrum judicatur, is, albas continuò veſtes induens, abit, & cum fratribus ſuis ejuſdem familiæ Sacerdotibus, miniſtrat. conf. celeb. *Braun. de veſtit. Sacerd. Hebr. lib.* II. *cap.* XXVI. *pag.* 901. *Johann. Henric. Otho in Lexic. Rabbino-Philolog. pag.* 534, 535. *edit. Genev. Henric. Ainſworth. Comment. in Levit.* XXI. ℣. 24. *fol.* 130. *edit. Londin.*

9. *De vitiis morbiſque*] Explicitè in S. Scriptura *Levit.* XXI, 17. aſſeritur, quod Sacerdos vitio notatus non potuerit fungi Sacerdotio. Pro vitiis autem in Sacerdotio apud Judæos haberi ſolent non hæc ſolummodo, quæ hac in lege enumerantur, ſed & alia his ſimilia, qualia *Maimonides in Biath Hammikdaſch. c.* VIII. centum & quadraginta numerat. conf. D. *Quenſted. Antiq. Bibl. pag. m.* 33. *ſeq. Ainſworth. comment. in Levit.* XXI, *fol.* 128, 129. *edit. Londin.* Quæ verò in lege exponuntur, reliquorum exempla fuiſſe ſtatuunt, quemadmodum idem Maimonides docuit *tr. cit. c.* VI. Sacerdotes vitiant non tantum maculæ in lege ſcriptæ, ſed & aliæ quæcunque in corpore apparent. Quia dictum eſt in lege *Levit.* XXI, 22. Omnis qui habuerit maculam. Maculæ autem in lege expoſitæ pro reliquarum exemplis proponuntur.

Digitized by Google

adfecti ſacerdotes, tanquam mali ominis res, ex legis edicto reprobabantur. Ii damnati, deinceps in parte templi degebant, quæ לשכת העצים [10] dicta eſt, quaſi tu *lignile* appelles; atque illic ligna findebant, quæ in altari ſtruerentur. Etſi autem mulctati ſacerdotio erant, tamen nihilominus illis jus fuit cum ſacerdotibus ejus ſtationis, in quâ ipſi fuerant, adhuc de ſacris epulari. Atque id proditum etiam à Flavio Joſepho eſt, in libro v. ἁλώσεως, in capite xv. Porro, quæ ex Talmud* jam diximus, relata etiam à Maimonide ſunt iis verbis, quæ ſubjecimus. בית דין הגדול היו יושבין בלשכת הגזית ועיקר מעשיהם התדיר שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומים: כל כהן שנמצא פסול בייחוסו לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא מן העזרה: וכל מי שנמצא שלם וכשר לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים: מי שנמצא כשר בייחוסו ונמצא בו מום יושב בלשכת העצים ומתלע עצים למערכה וחולק בקדשים עם אנשי בית אב שלו ואוכל: Horum ſententia plana ex ſupra dictis eſt, ut opus verſione non ſit. Neque verò ſacerdotes ſolos, ſed etiam pontifices corpore eſſe integerrimo lex juſſit. Utique apud Flavium Antigonus Hyrcanum captum utriſque auribus truncat [11]. Ita proviſum abunde

* *In Hal. Biath Hammikdaſch. cap.* VI.

10. לשכת העצים] Qui vero ſufficienter probaſſent legitimum ſuum ortum & tamen aliquo laborarent vitio, relegebantur ad Conclave lignorum, ut finderent: hique etiam adhibebantur ut ligna à vermibus purgarent. Audiamus hic *Maimonid.* in *Biath. Hammikdaſch. c.* VI. ita ſcribentem: Qui legitima familia ortus judicatur, corporis tamen vitio notatus, is in conclavi lignorum ſedet, lignaque omnia verminoſa, ne ad aram ferantur, à reliquis ſeparat. Sacris tamen cum paterna ſua familia veſcitur. Quippe de quo illud dictum eſt, Panem Dei ſui, tum de ſacris ſacerrimis tum de ſacris commedet. *Levit.* XXI, 22. vid. *Ainſworth. comment. in Levit. fol.* 129, qui ex *Maimonide* τὸ findere addit: *and did cleave wood for to lay on the altar.* & ita differebat vitio notatus ab impuro, quod edere poſſet Sacrum.

11. *Captum utriſque auribus truncat*] Jure judaico Pontificatus honore arcebatur non ſolum mutilatus, ſed etiam filius captivæ, ut obſervat *Johann. Druſius obſervat. lib.* V. *c.* II. De mutilato res certa eſt; Sic *Antigonus* Rex ut prodit Joſephus antiq. lib. I. c. II. cum Hyrcano Pontificatum abrogaſſet, naſum præſecuit, ut mutilato corpore illi ſpem recuperandi honoris, atque adeò etiam facultatem

de fuit, ne fungi in poſterum ſacratiſſimo honore poſſet: atque id monere eum amici non deſtiterunt, cum ex Parthis Judæam ſtolido conſilio repetebat, ut illic Herodis ope priſtinum teneret ſtatum dignitatis. Res poſcere videbatur, ut diceremus, quæ jura connubiorum poſita ſacerdotibus ſint, deque ſortitione[12], quæ ſingulis munia functionis ſuæ quotidie, viceſque aſſignabat: tum, quibus gradibus diſtincti fuerint, ut alii קתיקולין, pars אמרכלין, quidam גזברין dicerentur, cæteri autem numerus & plebs eſſent: ſed hæc, cum de Pontifice ageremus, indicata à nobis in tranſcurſu ſunt. Atque etiam illic de indumentis quatuor diximus, quæ communia illis cum Pontifice maximo erant. Propria enim non habuêre. Quare hæc omittimus.

tem adimeret. De filio *captiva* idem probat *Druſius* ex *Joſeph. Antiq. hiſt. lib.* XIII, ubi hæc habentur verba de *Hyrcano:* Quoniam ſub Antiocho Epiphane Rege, mater tua captiva & interfecta fuit; propterea non decet te ingredi Sanctum Sanctorum.

12. *Deque Sortitione*] Utique autor noſter ſortitionem Ephemer non ſicco ſilentii pede tranſire debuiſſet, quæ valde in illis neceſſaria erat. Quoties enim claſſes conveniebant & munia ſubibant, ſorte eligebantur. Sortiti ergo inter ſe ſunt Sacerdotes, quis ſtato tempore ligna ad incendenda ſacrificia, aut alios ignes in Sanctuario fovendos, afferret, finderet in domo lignorum, de qua vide *Jom.* templo inferret accenderet. Munus ſuffimenti faciendi per ſortem deſtinatum eſſe notum. De quibus conſulendus eſt plur. *Rever. Mauritii Fautor noſter æſtumatiſſimus in tract. elegant. de ſortitione veter. Hebr. à pag.* 312, ad *pag.* 327. *edit. Baſil.* Quare in *Codic. Tamid. cap.* III. Præfectus dicebat: VENITE & SORTIMINI. Docetur etiam in *Joma quatuor fuiſſe ſortes* in domo Sanctuarii, quarum prima de decineratione altaris exterioris, altera de mactatione, tertia de ſuffitu adolendo, quarta de adferendis fruſtis. *vid. Cl. Michael. Arnoldi annot. ad cit. Cod. edit. Franequer.* 168. *ad cap.* III.

CAP. IX.

Sacerdotes Levitaſque fuiße partem quandam magni concilii Sanhedrin. Negotia regia atque civilia publice Levitis commiſſa. Virtutum inſignis imago in illis. Acceſſiſſe eos ad meliorem partem, atque ad æquiorem cauſam, cum ſciſſa olim diviſaque Hebræorum reſpublica fuit. Quantopere degeneraverint mox à recta indole, atque à veteri inte-

te-

Digitized by Google

tegritate. Summum reipublicæ regimen occupatum ab illis, atque immodeſte uſurpatum.

Ait Maimonides in Halacha Sanhedrin, in capite primo, Levitas ſacerdoteſque in eum ſenatum lectos [1] fuiſſe, qui Jeroſolymæ ſupremus erat, & LXXI. viris [2] conſtabat, in quem adſcripti etiam primores cæterorum Iſraëlitarum erant. Ex quo fit profectò ut non ſacra [3] duntaxat curaſſe, ſed judicia exercuiſſe etiam civilia [4], & cum principe, aut ſummo populi ductore conſultaviſſe [5] de ſummâ

1. *Levitas in Senatum lectos*] Veriſimile eſt Levitas etiam ad ſubſellia judicum electos fuiſſe & quidem in Synedrium magnum Hieroſolymitanum; & ut videtur aliis fuiſſe prælatos; tum quia Deus illis hoc demandaverat officii, ut Legum cognitione ad jus dicendum inſtructi eſſent, tum quia veriſimile videtur, illos cæteris Iſraelitis paſſim fuiſſe doctiores, atque ideo habitos aptiores ad ejuſmodi munus exercendum. Nec tamen arbitramur, aliis Iſraelitis, ſi de eorum conſtaret aptitudine viam perveniendi ad hanc dignitatem eſſe præcluſam; ſed ut diximus, aptitudinis cauſa *Levitas* aliis Iſraelitis ut plurimum prælatos eſſe exiſtimamus, primis præſertim Reipubl. temporibus. vid. de his D. *Quenſted. antiq. Bibl. pag. m.* 37. qui fuſe de his egit. Cl. *M. Conrad. Rieſch. de poteſtate Synedr. M. edit. Jen.* 1686. *pag.* 10. §. 5.

2. LXXI *viris*] Recte hîc autor dicit Synedrium Magnum conſtitiſſe LXXI viris, non LXXII. uti communem errorem errat *Baron. Tom.* 1. *Annal. ad ann.* 31, §. 10. & cum eo *Menoch. de Republ. Hebr. Cornel. à Lapide* aliique maxime ex Pontificiis. confer. huc *annot. ad Sot. celeber. Wagenſeil. pag. m.* 15. *Joh. Henric. Othon. Lexic. Philolog. pag. m.* 628.

3. *Ut non ſacra tantum*] Cl. *Campegi Vitringa in lib. de Synagog. vet. & nova edit. Franequer. pag. m.* 158. *part.* 1. ex Talmudiſtis probat, quod Synedrium omne proprium habuerit auditorium in quo legem divinam explicuerit.

4. *Judicia civilia*] Si judicium tempore Moſis, conſtans ex Levitis intelligit, quod planè juxta B. *Hermann. Conringium de Republ. Hebræorum* diverſum ab hoc, quod poſterioribus temporibus & poſt captivitatem Babylonicam fuit introductum & conſtitutum. In priore Levitæ, teſte celeberrimo *Campegi Vitringa de Synagog. veter. & nov. pag. m.* 371 *edit. Franequer.* jus dicebant, & hoc munus ipſis adſcribitur ſtylo Hebraico הורות, quia, qui jus dicebant, leges dubias & obſcuriores debebant interpretari. De poſteriori Synedrio, cui prius originem forte dedit, re vera tamen ab inſtitutis Synedrium primum abfuit, uti probat cit. *Conring.* §. 36. Id affirmare haud licet, cum poteſtas ipſius reſtricta fuerit. vid. D. *Quenſted. antiq. Bibl. de Synedrio magno. pag.* 41. Cl. M. *Conrad. Rieſch diſſert.* de poteſtate Synedrii magni tempore Chriſti mutata *edit. Jenenſ.* 1686.

5. *Conſultaviſſe*] Hîc iterum Cunæus

mâ republicâ quoſdam Levitarum ſacerdotumque appareat. Magnum enim ſenatum Sanhedrin rex indicebat[6], princepſve, aut quocunque alio nomine appellandus fuit, qui ſtatum publicum tuebatur. Atque hoc eſt, quod inter Moſis inſtituta Flavius Joſephus poſuit, *πραττέτω δὲ μηδὲν ὁ βασιλεὺς δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης. Nihil agat rex*[7], *niſi de Pontificis & ſenatorum ſententia.* Neque id nos miramur in illo regno, quod ipſe Deus, ut ſæpe diximus, ſacerdotale ap-

næus noſter errat, cum literis tradit, Synedrium cum ſummo populi Ductore vel Principe conſultaviſſe, quod veriſimile non videtur. Nam ſi tempore Moſis conſideramus, planè non conſtat, Moſen Synedriales in conſilium vocaſſe. Si deinceps tempore judicum; quis affirmabit hoc, cum Synedrium de quo *Cunæus* noſter agit, non fuerit. Ipſi enim judicarunt difficillima quæque, & tamen non legimus præſentibus Synedrialibus. Nec poſt Captivitatem Babylonicam uſque ad tempora Chriſti evinci poteſt, Synedrium cum Regibus & Præſidibus Romanis conſultaſſe, ut ut Cl. *Oſtermannus in diſſert. de conſultat.* probare conetur. Figmenta itaque Rabbinorum ſunt, qui Majeſtatem his deprimere auſi ſunt. vid. *annot. doctiſſ. Carpzov. ad Schickardi* משפט המלך *pag. m.* 142. *edit. Lipſ.*

6. *Rex indicebat*] Antiquitus forum indicere dicitur Magiſtratus in provinciis, cum & locum & tempus deſignat, quo cauſæ in conventu agantur. Virgil.

Indicitque forum, & patribus dat jura vocatis.

Ubi *Servius*, i. e. tempus & locum deſignat agendorum negotiorum, qui conventus vocatur. Indicit autem verbum juris eſt, & ſignificat etiam jubere. Recte itaque in his verbis ſtatuit, jus convocandi Synedrium ſeu Sanhedrin pertinuiſſe ad Hebræorum Reges. Jam autem convocatio conciliorum rectè ab ipſo fieri, penes quem ſumma eſt in populo poteſtas. Hinc facile concluſio formari poterit, quod penes Reges Hebræorum jus indicendi ſeu convocandi Senatum ſeu Concilium magnum fuerit, quia penes Reges Hebræorum erat ſumma & ſolutiſſima poteſtas, & nulli niſi Deo obnoxia. uti pluribus demonſtrarunt *B. Herman. Conring. in diſſert. de Republ. Hebr. edit. Helmſtad.* 1648. *D. Quenſted. in antiquit. Bibl. de regib. Hebr. pag. m.* 18. conferatur etiam huc diſſert. prælaudat. *Conringi. de Conciliis & circa ea ſummæ poteſtatis autoritate edit. Helmſt.* 1650. §. 8. 9. ibi benevolus Lector reperiet materiam hanc ex probatis Scriptoribus probatam, & jus ab Imperatoribus hoc exercitatum fuiſſe.

7. *Nihil agat Rex*] Hîc ſane Cl. Cunæus ſibi non conſtat. In præcedentibus verum ſtatuerat, jam autem opinione Joſephi falſa deceptus planè contrarium ſtatuit, quod ſcil. *Rex Hebræorum nihil agere potuerit, niſi de Pontificis & Senatorum ſententia.* Et ita cum aliis partes Hebræorum Doctorum defendit, uti etiam Cl. *Schickardus de jure Regio cap.* I. *Theor.* 2. *cap.* 2. *Theor.* VII. & *cap.* V. *Theor.* XVII. Itaque ſine ſcriptura, imò ſine ratione hi ſtatuunt, Reges Hebræo-

 rum

Digitized by Google

appellat[8]. Sanè in ſecundo Chronicorum libro, in capite XIX, Joſaphatus rex, cum Zebadiam iis negotiis præficit, quæ ad regem, atque ad populum Judæ pertinebant, etiam ſatrapas Levitas[9] ei adjun-

-rum Synedrio ſubjeciſſe, cum & ipſe *Maimonid. in Hal. Melach.* 11. autoritatem Regis Pontificali anteponat. vid. D. *Quenſted. de Regib. Hebr. pag. m.* 18.

8. *Sacerdotale appellat*] quod ſcil. cura omnis Sacrorum vel uni ſummo Sacerdoti vel Levitis à Deo commiſſa. Vel *Sacerdotale* regnum appellat, quod à Sacerdotibus & Levitis fuerit geſtum. Verum hic prætextus vel leviſſimi eſt momenti. Primo enim conſequentiæ nulla vis eſt, quoniam in populo Hebræorum veram Rempublicam civilem & mundanam (uti loquuntur) inſtituit ipſemet Deus & quædam civilia Levitis & ſummo Sacerdoti commiſit. Ergo Sacerdotale eſt. Falſum eſt, Pontifici ſummo aut Levitico ordini in Republ. Hebræorum conceſſa fuiſſe jura Majeſtatis circa ſacra. Nam utique ante inſtitutos Reges, omnia jura Majeſtatis, ſacra, profana fuerunt in manu unius Dei, qui ſeſe novo exemplo iſtius Reipubl. ſemetipſum regem conſtituit. Illo vero tempore licuiſſe Sacerdoti ſummo vel leges circa ſacra condere, vel ſententiam dicere de ſacris controverſiis, vel plenum habuiſſe imperium in Levitas, in bona ſacra, in cultores numinis divini, inconſulto illo *Urim* h. e. inconſulto ipſo Rege Deo, ne quidem vel leviſſimo indicio poteſt probari: Contrarium prorſus loquente Sacra Scriptura. Quis dixerit autem, Sacerdotes fuiſſe Regum tempore meliore loco? Certe & *Saulis* & *Davidis* & *Salomonis* & *Rehabeami* & *Aſa* & *Joſaphatis* & *Ezechiæ* & *Joas* Regum hiſtoriæ nos docent, reges non tantum leges circa ipſum cultum ſacrum Levitis præſcripſiſſe, verum etiam jus vitæ & necis, ſacrorum nomine, non tantum in Levitas promiſcuè, verum etiam ipſummet Summum Sacerdotem, denique in bonorum ſacrorum adminiſtrationem plenum imperium exercuiſſe. Secutus hac in re *Cunæus Joſephum*, qui *adverſus Apionem lib.* 2. dignitati ſuæ Sacerdotali indulgentiſſimum, de præfectura Pontificia & Sacerdotali loquentem, quaſi ex primaria inſtitutione, regimen omne Sacerdotale fuiſſet.

9. *Satrapas Levitas*] Author noſter in his & ſequentibus verbis pluribus adducit, Levitas & Sacerdotes partem Synedrii magni fuiſſe. Non negamus quidem, hoc Joſaphati Judicium partim convenire cum judicio per Moſen inſtituto, partim cum Synedrio: Habuiſſe aliquid commune, aliquid etiam diverſum. Etenim in conſeſſum hunc non tantum Sacerdotes, ſed etiam Principes familiarum recipiebantur. Conſtat etiam, quod de ſacris controverſiis & dubiis majoris momenti, nec non de negotiis regiis fas illi fuerit judicare, cum Synedrii inſtitutis convenit: non autem cum Levitico illo per Moſen inſtituto. Videntur etiam huic judicio duo quaſi præſides præfuiſſe: alter in cauſis ſacris iſque Summus Sacerdos, alter in negotiis regiis, iſque dux domus Judæ. Longe tamen major fuit poteſtas Synedrii, quam etiam hujus Sena-

jungit, qui in partem curarum veniant. Et multò ante illum maximus David Haſabiam, ejuſque agnatos mille & ſeptingentos præeſſe Benjaminitis, & Simeonitis, Judæiſque, ac res gubernare tam divinas, quàm regias, juſſit. Idemque imperium, ac planè geminam poteſtatem Jeriæ, agnatiſque ejus bis mille & ſeptingentis rex ille in Rubenitas, Gaditaſque, & in dimidiam tribum Menaſſitarum dedit: cujus rei teſtimonium extat in primo Chronicorum libro, in capite XXVI. Atqui profectò Haſabia, & Jeria, & eorum agnati, quos Chronicorum author ſummos honores geſſiſſe in republica, & fuiſſe ad quater mille & quadringentos ait, Levitæ erant, & nomen ſuum profeſſi in ea tribu ſunt, quæ ſacrorum omnium cuſtos fuit. Accedit, quod legum omnium [10], & rerum humanarum,

natus, utpote cujus limites longe alios poſuerit Joſaphat. Interim tamen non inficias eundum, quod *Levitæ* in judicium fuerint recepti, cum ex 2 *Chron.* cap. XIX. 6 conſtet, ex Levitis paſſim conſtitutos fuiſſe judices & שוטרים Executores, quod poſterius munus præfecturæ ſacræ 2 *Chron.* XIX. 11. etiam Levitis attribuitur. Et *executores Levitæ* (verba ſunt Joſaphati) *coram vobis ſunt.* Ex quibus elucet שוטרים non tantum fuiſſe miniſtros *Judicum*, ſed etiam *Præfectos*, quia non tantum ſociantur judicibus, ſed etiam ſæpe præponuntur. Plura qui vult, legat *Fullerum*, *Seldenum*, *Coccejum*, *Wagenſeil. Carpzou.* Negari igitur poſſe non videtur, judicia eorumque exercitium ſingulari quodam jure & nomine ad Levitas pertinuiſſe. Novimus equidem Judæos ſtatuere, quod Levitæ ſecundum leges Reipubl. Judaicæ in Synedria Judicum cooptandi non ſint ex ulla ſingulari prærogativa, quam quivis Iſraelitæ ſapientia eminentiores. Sed fides Talmudiſtarum de Synedriis dudum doctiſſimis fuit ſuſpecta. Verum Levitas in judices conſtitutos eſſe probamus, quia illis Deus hoc munus demandavit; quia etiam aliis doctiores & ad jus dicendum aptiores. Non tamen dicimus, quod etiam aliis Iſraelitis præclaris via non patuerit ad dignitatem hanc.

10. *Legum omnium*] Levitarum munus & officium fuiſſe, ut ſe præ cæteris Iſraelitis applicarent cognitioni Legum Moſaicarum. Utique à Deo ad id ordinati erant, ut rogantibus de lege reſponderent, ſicuti patet ex *Deut.* XXXIII. 10. *Malach.* II. 6. qui textus oſtendunt, Levitas præ cæteris Iſraëlitis eſſe debere, & illos plurimum exercitatos in voluntatis divinæ cognitione, ſed etiam populum docere. Probant hoc Hebræorum Doctores, qui omnes ſuas conſuetudines recentiores ab antiquiſſimis hauſerunt, ut majorem authoritatem concilient. In eum itaque modum Paraphraſtes *Hieroſolymit.* uti in Polyglottis Anglicanis vertuntur verba: *Dividam ego tribum Simeonis, ut ſint Scribæ & Doctores legis in Synagoga Jacob, tribum vero Levi diſtribuam ut præſint concionibus inter filios Iſraël.* conferatur huc celeberr. *Campeg. Vitrin-*

Digitized by Google

rum, divinarumque ſummam ſcientiam [11] ſuo quodam ſibi jure Levitæ vindicarunt, quam in Synagogis per Judææ oppida [12] populo tradidêre: ut non immeritò omnis ingenii, eruditioniſque & bonarum artium patres atque autores habiti ſint. Igitur ab his pietatis virtutiſque exempla petita ſunt. Etenim, cùm pars ceremoniis ſacriſque miniſtrarent [13], alii in diſciplinas incumberent, plurimi mune-

tringa de Synagoga veteri & nova lib. I. *part.* 2. *pag. m.* 364. ubi & aliorum doctiſſimorum virorum teſtimonia adducit. Hinc non negamus *tribui Levi* præ aliis tribubus ſcientiam *legis* & *officium docendi* tribui, cum expreſſe Scriptura doceat. Quid enim aliud per verba illa *Gen.* XLIX, 7. Et *diſpergam eos per Iſrael*, intelligitur, quam, ut Iſraelitæ ſæpe ad Levitas acceſſuri ſint, illoſque rogaturi, quid Juris ſit & æqui. Confer. *Henric. Ainsworth. comment. in Geneſ. fol. m.* 165. *edit. Londin.* Quid aliud verba *Malachiæ* indicant: *Labia Sacerdotum ſervabunt ſcientiam* & *legem requirent ex ipſorum ore*, quàm Levitis hoc demandatum negotii, ut cognitione divinæ voluntatis inſtructi, conſulentibus de lege reſponſa darent.

II. *Rerum humanarum & divinarum ſcientiam*] In his verbis tribuitur illis ſcientia legum humanarum & ſacrarum, quia res civiles & ſacræ apud Judæos non fuerunt diſtinctæ niſi in idea. Quippe Deus Rempublicam Judaicam ſic formavit, ut ſacra civilibus eſſent permixta, & civitas minimè diſtincta fuerit ab Eccleſia. Leges civiles & ſacræ à Legiſlatore confunduntur & obedientia illis præſtanda iiſdem ſuadetur argumentis. Totius corporis harum Legum interpretes & vindices conſtituit Magiſtratus ſedentes in cathedra Moſis, quod Levitis etiam conveniebat. Hi enim Magiſtratus non minus Eccleſiæ conſtituendæ, quàm civitatis regendæ jus poteſtatemque habuerunt, uti celebr. *Campeg. Vitringa* fuſe docuit *pag.* 553. *in libro eruditiſſimo de Synagoga Veteri & Nova.* Verum hoc tantum intelligendum de Republ. Hebræorum, cum Deus ipſe rex fuerit. Succeſſu autem temporis, ubi Judæi ſub aliorum Imperio vivebant, non licuit Archi-Synagogæ & Synedriis de civilibus judicare, uti variis teſtimoniis ad unguem demonſtravit ſæpe laudatus *Vitringa lib.* III. *part.* I. *pag. m.* 816, 817, 818. qui evolvatur.

12. *Per Judæa oppida*] Probabile eſt, quod in urbibus & ſocietatibus ſe detinuerint *Levitæ*, ſive ut tanquam Doctores reſponſa darent in caſibus dubiis, ſive ut fungerentur munere *judicum* inferioris ſubſellii. Levitæ itaque in majoribus civitatibus videntur [illegible]bitaſſe, ut de ancipitibus & dubiis caſibus judicium ferrent & minoris momenti lites dirimerent. Præceptum de Judicibus conſtituendis his verbis relatum eſt à Moſe *Deut.* XVI. 18. שופטים ושוטרים *Schophtim & Schotrim Judices & Exactores conſtitues tibi in omnibus tuis portis.* Quid per has voces intelligatur, videatur *B. Barpzov. in not. ad* משפט המלך *Schikardi pag. m.* 241, 242. Interim tamen non negat Cl. *Vitringa p.* 369. *Levitas judices intelligi. Conf. annot. ad Sigon. p. m.* 487 *edit. Lugdun.*

13. *Ceremoniis ſacriſque miniſtrarent.*] Qua-

neribus officiiſque civilibus intenti reipublicæ conſulerent, omnes tamen ſine cupiditate vitam [14] agitabant. Diſſenſione verò tribuum ortâ, cum à Judæis divortium cætera gens Iſraëlitarum feciſſet, relictis urbibus, quas inter Iſraëlitas habebant, eam partem amplexi ſunt, quæ patrio more integra & incorrupta religionum ſolennia tenuit. Sed, ut nihil perpetuum eſt, tandem poſt Babylonienſe exilium, cum extructum templum ſecundum eſſet, temporum iniquitas bellorumque æſtus quadam fati lege cauſam depoſuit ad aliud ſchema. Primò enim pontificatum maximum gerere ii ex Levitis auſi ſunt, quibus per legem illud [15] affectare non licuit. Ea quaſi

Quatruplex ordo Levitarum erat (1) miniſtrantium, (2) Judiciorum, (3) Muſicorum, (4) Ianitorum. de qua re *D. Quenſted. antiquit. Bibl. pag. m.* 64. Recte autor noſter refert, quod Levitarum pars miniſtrantium fuerit, id quod hauſit ex *Num. cap.* III. v. 8. & *Num.* IV. ubi omnia ſervitia recenſentur, quæ peragere oportuit. Tabernaculo ſtanti miniſtrabant Levitæ illud unà cum arca fœderis, vaſis & inſtrumentis ejus, (quibus in miniſterium illius utendum erat) cuſtodiendo & circa illud excubando. Quando igitur aliò transferendum erat tabernaculum, ſive in profectionibus reſolutum in partes ſuas à Sacerdotibus. *Num.* IV, 5. per iter portabant. de quibus miniſteriis longa ſerie egit vir doctiſſ. Anglus *Henricus Ainſworth. comment. in Num. fol.* 16. ſeq. & 20. *ſeq.* D. *Quenſted. in antiquit. bibl. pag. m.* 60.

14. *Omnes tamen ſine cupiditate vivebant*] De decimis vivebant, quas Iſraelitæ ipſis offerre debuerunt, quæ omnino illorum nutrimento potuiſſent ſufficere, ſi Iſraelitæ abſque fraude & dolo eas in Levitarum gratiam fideliter & conſtanter ſeparaſſent. Sed quis nobiſcum non dubitat, quin turbatis Iudaicæ Reipubl. temporibus, quibus omnis fere fervor Religionis fuit extinctus, populus ſæpe hoc ſuum officium negligentius obſervaverit? quin etiam propter bella & vaſtationes agrorum vix obſervare potuerit? Quod tamen ubi accidebat, neceſſe erat, ut Levitæ in extremam redigerentur egeſtatem & inopiam, atque aliis mediis ſibi de vita ac ſalute ſua proſpicerent. Hactenus ſemper Pontificatus in ſemine & poſteris Aharonis fuerat & Levitæ ab hac dignitate excludebantur; Iam autem & Levitæ ex cupiditate regnandi hanc dignitatem aſſumſerunt contra voluntatem Dei. vid. Cl. *Joh. Jacob. Schudt. compend. hiſtor. Judaic. edit. Francof.* 1700. *pag. m.* 183. Hinc prorſus abſurdus eſt *Jacob. Bolducius* in ſuo tract. de Eccleſ. ante legem, quando ſtatuit, ex aliis quoque tribubus ſummos Pontifices electos fuiſſe, quam opinionem ut erroneam refutavit D. *Georg. Mœbius in tom. ſelect. diſput. p. m.* 57. *edit. Lipſ.* 1694.

15. *Quibus per legem illud affectare non licuit*] Recte diſſerit *Cunæus* noſter, quod quidam Levitarum Pontificatum affectarint, quibus non licuerit, & alludit his verbis ad *Aſſa-*

 monaeos

Digitized by Google

ſi materies omnium malorum fuit. Fecit enim avidos nimia felicitas: nec tam temperatæ cupiditates fuêre, ut in eo, quod contigerat, deſinerent. Gradus à magnis ad majora factus eſt, &, qui inſperata acceperant, ſpe improbiore aſſecuti principatum ſunt. Ac tandem verò, quaſi actum adhuc nihil eſſet, regio nomine [16] aſſumpto diadema capiti impoſuêre. Hinc inſidiæ inter eos, doli, arteſque patritiæ, & nulla modeſtia votorum. Ex qua enim tempeſtate ſibi pulcrum duxerunt ſupra rempublicam ſtare, qua via illuc pervenirent, dum pervenirent modò, nihil penſi habebant. Ita, qui rariſſimam laudem, & nulli adhuc ordini conceſſam concupiverant olim, inno-

monæos ſeu *Machabæos*, qui ex Sacerdotali quidem familia, at non tamen primaria oriundi ſummum Pontificatum cum regia dignitate ſimul conjunxerunt. vid. *Ludov. Capelli hiſtor. Apoſtol. illuſtrat. & hiſtor. Judaic. ab Aſmone. tempore ad templ. vaſtat. pag. m.* 92. *edit. Salmur.* 1683. Ita notanter additur: *præter legem*. Nam lex nullum ad Pontificatum adſcendere permittebat, quam eum duntaxat, qui ex maſculis in ſtirpe Aharonica eſſet oriundus. Adeò ut nepos ex filia ceterique ſequiori ita conjuncti ſexu, ſemper, non aliter ac filiæ, dignitate arcerentur. Unde Moſes Maimonid. ad illud *Num.* XVIII. 4. זר ſeu *alienigena* ſive *extraneus* miſcebitur vobis, הזר ſeu Alienigenam pro univerſis illis ſumit, qui ex *Aharonis* prole maſcula non fuerint maſculi. Verba ejus ſunt in *Halach. Biath hammikdaſh. cap.* IX. Extraneus ſeu alienigena hoc loco eſt, quiſquis non fuerit ex ſemine Aharonis idque ex maſculis, ſecundum id quod ſcriptum eſt (*Levit.* I: 18.) & diſponent filii Aharon & Levit. III. 8. adolebunt filii Aharon & non filiæ Aharon. Et *Num.* III. 10. ipſi Levitæ quoque extranei vocantur, ita *Chaskuni. in h. l.* ſcribit, quod per extraneum vel Iſraelita vel Levita intelligatur, vid. Angl. *Henric. Ainſworth. Comment. in Num. fol.* 16. *Whoſoever is not of Aarons ſeed is à ſtranger.* Ita *Num.* XVI. 40. *fol. m.* 104. *ſo all Iſraëlites or Levites, ſave Aarons ſonnes onely are counted ſtrangers in this caſe of prieſthood.* Rectè ergò infert, Machabæos juxta legem non potuiſſe affectare Pontificatum.

16. *Regio nomine*] Ultimis fere temporibus Reipub. Hebræorum *Jonathas & Simeon* filii *Matathiæ* ex tribu Levi è familia Haſſamonæorum, vid. Cl. *Joh. Jacob. Schudt. compend. hiſtor. Judaic. pag.* 30. 31. primi Sacerdotium & Principatum conjunxerunt. 1 *Machab.* IX, 28. X, 20, 21. tandem *Ariſtobulus*, filius *Johannis Hyrcani* nepos Simonis ſumpta corona, primus inter Judæos Rex & Sacerdos Summus extitit, *Joſeph. l.* 13. *Antiq. Jud. c.* 18. & *lib.* 1. *de bello Judaic. c.* 2. *Egeſipp. l.* 1. *de excid. Hieroſol. c.* 11. inaudito huc uſque inter Judæos exemplo, uti eleganter ſcribit laudatus *Schudt. pag. m.* 31. *Ariſtobulus*, qui primus Regis nomen ſibi ſumſit, &, quod huc uſque in gente Judaica inauditum fuerat (*Melchiſedech* enim Rex & Sacerdos ſimul *Geneſ.* 14. peregrinus, non ex gente Iſrael fuit) primus Rex & Sacerdos extitit.

Digitized by Google

innocentiam, poſtremò mutatis ſtudiis omnia divina humanaque promiſcua habuerunt, unius arrogantiæ ſuperbiæque dominio. Sed de hoc etiam antè diximus.

Cap. X.

Qui fuerint Anſchæ Hammaamad. Quali legatione functi ſint. Sacrificia pro populo peracta. Legatos hos etiam extra Jeroſolymam munus ſuum in ſynagogis obiiſſe. De jejuniis eorum. Cur pridie & poſtridie Sabbati non jejunaverint.

In Talmudis tractatu, qui Maſſechta Tahanajot dictus eſt, de iis agitur, qui à populo, aut ab univerſitate miſſi legationem publicam obibant ſacrorum cauſa. Cujus rei obſervatio, quoniam ſane ſingularis eſt, neutiquam ſilentio prætereunda nobis videtur. Enimverò illud ſancitum lege erat, ut, qui numini victimam donumve offerret, ſacris præſens adſtaret [1]. Quoniam vero oblationes quædam etiam totius populi nomine [2] fiebant, utique immenſa illa civium mul-

1. *Sacris præſens adſtaret*] Mandatum enim in lege exſtat, ut omnis qui oblationem affert Domino, adſtare & manus imponere ei debeat. *Levit.* I. 4. his calculum adjiciunt album Hebræorum Doctores *Maimonid. in tract. de oblat. Sacrificior. cap.* III. *Sect.* 6, 8, 9. cujus verba Anglicè verſa recenſet *Henric. Ainſworth. Comment. in Levit.* I. *fol. m.* 5. *edit. Londin.* Quòd ſcil. omnibus ſacrificiis, quæ perſona privata aut ex debito aut voluntarie offert, manus imponendæ ſint, excepto ſurdo, ſtulto, infante, ſervo, muliere, cæco & peregrino. Imo tam ſtricte obſervatum fuiſſe aſſerit, ut etiam legato non permiſſum ſit. *Neither may a meſſenger impoſe hands, for there is no impoſition but by the owners; as it is written, and he ſhall lay his hand, not his wives hand, nor his ſervants, nor his meſſengers.* vide plur. *Outram. de Sacrific. Saubert. de Sacrif. cap.* XIX. *pag. m.* 459. *Scheringham. in not. ad Jom. pag.* 32. *edit. Franequer.* 1696. Nemo enim poterat ſacrificium offerre, niſi ipſemet adeſſet, & oblationi adſtaret, ſecundum Canon in *Taanith. c.* IV. & *Maimon. Kele Hammikdaſch. c.* VI. Impoſſibile eſt, ut offeratur ſacrificium, niſi adſtet offerens.

2. *Totius populi nomine*] Erant Sacrificia pro integro populo oblata, qualia erant תמידין Sacrificia ſingulis diebus mane & veſperi offerenda, *Hieroſ. Peſachin. c.* III. quæ etiam ex publico theſauro comparabantur. *Schekal. c.* IV. At quomodo omnes Iſraëlitæ adeſſe potuiſſent in oblatione publicorum illorum ſacrificiorum. Planè itaque neceſſarium fuit, ut ſicuti ſin-

multitudo, quæ locis urbibuſque diverſa habitabat, adeſſe ad ſacram ædem nequiit. Igitur inſtitutum à priſcis vatibus[3] eſt, uti ex Iſraëlitis quidam ſumma integritate & religione viri deligerentur, qui legati univerſitatis forent, & ad oblationes, vice populi[4], adeſſent. Atque hos Talmudici אנשי מעמד[5] appellant, quaſi craſſiùs paulo vi-

ſingulis diebus pro toto populo ſacrificia offerebantur, ut etiam illis ſacrificiis quidam è populo delegati adſtarent.

3. *Inſtitutum à priſcis Vatibus*] Ratio inſtitutionis horum ſtationariorum redditur in *Miſchna*. Sed *quomodo offerri potuit oblatio cujuſvis, ſi ipſe præſens non adſtaret?* Jam verò cum ſacrificium juge aliaque nonnulla offerentur pro toto Iſraële, atque impoſſibile eſſet, ut totus Iſrael adeſſet, inſtituti ſunt hi ſtationarii, qui vice totius Iſraëlis manus imponerent ſacrificio juge, adeſſentque aliis oblationibus, quæ oblatæ ſunt pro toto Iſraële. Et dum iſti hoc præſtarent Hieroſolymis, qui adſtarent ſacrificiis fratrum. Et reliqui congregarunt ſe in civitates ſuas, & preces fuderunt pro ſacrificiis fratrum ſuorum, ut acceptarentur, & jejunarunt & protulerunt librum legis in die jejunii. Confer. cl. *Buxtorff. Lexic. Rabbino-Talmud. fol. m.* 1622.

4. *Vice populi*] Hi viri ſtationarii ordinati erant (1) ad repræſentandum populum in oblatione ſacrificiorum: an etiam ſacrificiis jugiter oblatis manus loco populi impoſuerint in controverſiam vocatum fuit; nos pro negativa ſtamus *à Maimonid. in cap.* III. *Corban.* edocti quod ſacrificiis pro tota congregatione oblatis nulla eſſet manus impoſitio, exceptis his duobus המשתלח השער *Hirco Emiſſario*, הפר העלם דבר & *juvenco oblato pro peccato ignorantiæ*. Hirco emiſſario manus imponebat Summus Sacerdos, Juvenco verò tres viri à Synedrio ad id delegati. vid. *Levit.* IV. 13. *Henric. Ainſworth. comment. in h. l.* Habebant (2) hanc regulam, quod in publicis precibus & Lectionibus in Synagoga ad minimum decem adeſſe debeant, *Megillah. c.* IV. *Maim. in Tephill. cap.* II. Quantò magis in publicis actionibus templi ſemper honeſtus aliquis hominum numerus adeſſe debuit, ad Majeſtatem cultus conſervandam. Officium quidem erat uniuſcujuſque Hieroſolymæ degentis his publicis precibus & lectionibus intereſſe, interim timendum erat, ne ſi hoc inconſtanti plebi ſimpliciter relinqueretur, ne forſan accideret, ut homines admodum rari adſtarent. Conſultiſſimum itaque viſum eſt hos viros Stationarios ordinare, qui ſemper & certò adeſſent.

5. אנשי מעמד] Rambam ad hunc locum ſcribit: Viri ſtationis hujus fuerunt omnes Legati Iſraëlitarum, quorum mens & intentio tota erat occupata in cultu divino & precibus; neque ullatenus vacabant negotiis ſuis, ſed cor & cogitatio ipſorum erat in ſacrificiis. Appropinquante autem tempore Stationis ſeu Liturgias, tum unuſquiſque ex viris illius Stationis, qui prope Hieroſolymam erat, in Sanctuario reperiebatur, quando oblatio offerebatur, cum Sacerdotibus & Levitis illius cuſtodiæ: qui autem procul erant ab Hieroſolyma, illi con-

viros ſtationarios dicas. Fuere autem claſſes eorum viginti quatuor[6] deſcriptæ, planè ut de ſacerdotibus quoque, deque Levitis diximus: ductabatque ſingulas anteceſſor quiſpiam, quem ראש המשמר *ſtationis principem*[7] vocaverunt. Lex porrò poſita legatis univerſitatis hæc fuit, ut qua ſeptimana ſtatio cujuſque in orbem redibat, nemo quiſquam tam ſolenne munus deſugeret. Atque hercle eos quidem, qui Jeroſolymæ, aut in propinquo habitabant, convenire in templum neceſſe fuit unà cum Levitarum ſacerdotumque geminis claſſibus, quarum vices in eam hebdomadam inciderant. Quod ſi verò procul aliqui à ſanctiſſima urbe in remotis oppidis degebant, his adempta longi itineris moleſtia eſt. Satis enim erat in ſynagoga iſtius loci conveniſſe eos una, atque animos cogitationeſque ad ædem tranſmiſiſſe[8], quæ Jeroſolymæ erat. Ita publicam ſacrorum cauſam abſentes quidem, ſed eadem hora tamen, atque etiam publicè, pro-

congregabantur in Synagogis ſuis & orabant ac legebant, occupabanturque in cultu divino per totam illam ſeptimanam, qua cuſtodia illorum perdurabat in precatione, lectione & jejunio, ac legebant hiſtoriam creationis, quia perfectio exiſtentiæ eſt cultus divinus &c. Conf. *Joh. Henric. Otho Lexic. Phil. p.* 612.

6. *Viginti quatuor claſſes*] Quemadmodum Sacerdotes in XXIV. Ephemerias ſeu claſſes dividebantur; ita etiam *Viri Stationarii*, & quæ claſſis Sacerdotum adſcendebat ad cultum peragendum, ſimul etiam Ephemeria virorum Stationariorum adſcendebat. *Obadias de Bartenora.* Unicuique cuſtodiæ erat adjuncta מעמד Statio nomine Iſraëliticarum tribuum, quæ dividebatur in XXIV. partes. Hi mittebantur à toto Iſraële, ut aſſiſterent oblationibus cum Sacerdotibus & Levitis, qui erant in illa cuſtodia.

7. *Stationis Principem*] ראש המעמד. Singulis ſtationibus erat unus ſummus præfectus, caput ſtationis dictus. Unde in *Tamid. cap.* V. legitur המעמד היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח ראש i. e. Caput Stationis ſeu liturgias ſubſiſtere jubebat immundos in porta Orientali. Confer. *Joh. Henric. Othon. Lexic. Philolog. pag. m.* 613.

8. *Ad ædem tranſmiſiſſe*] Ritus certe antiquiſſimus Judæorum fuit, ut precantes faciem Hieroſolymam verſus, & cum illic degerent, templum verſus converterent. De eo *Maimonid. hilcos tphill. c.* V. *n.* III. ſcribit: *Qui conſtitutus eſt extra terram Iſraëlis, convertat faciem ſuam verſus eam, ubi orat. Qui degit in ea, dirigat faciem Hieroſolymam verſus. Qui Hieroſolymæ eſt, verſus templum. Qui in templo verſus Sanctum Sanctorum.* Hoc ſtatutum nititur Canone generali, quem habes in ritualibus *Orach Chaiim cap.* XCIV. §. I, II. ex verſione celeber. *Vitringa.* Quando quis conſiſtit ad precandum, ſi ſit extra terram Iſraëlis, convertat faciem ſuam verſus terram Iſraël, & dirigat etiam animum ſuum verſus Hieroſolymam, & Sanctuarium, & Sanctum Sanctorum.

Digitized by Google

proſecuti ſunt. Legatis his, dum hebdomadale munus peragebant, jejunandum quater fuit, & quidem certo tempore. Conſtitutus enim ad id dies Lunæ, Martiſque, & Mercurii, ac Jovis eſt. Neque refert, Jeroſolymæ in templo, an in oppidorum ſynagogis convenerint. Pariter enim jejunii neceſſitas eos tenuit. Datum tamen ſabbatho id honoris eſt, ut pridie eſſent lege hac ſoluti: quemadmodum profectò nec poſtridie ſe macerabant, שלא יצאו מעונג שבת לצום: *ne ſabbathi lætitiam mœror exciperet jejuniorum*. Ac de his quidem ſatis dictum eſt. Cætera, quæ de precibus legatorum univerſitatis, deque legis recitatione tradunt Talmudici, ab ipſis petantur.

Cap. XI.

De Levitis illis, quorum miniſterio ſacerdotes utebantur: claſſes eorum, & diverſa munia. Nethinæi. Lex annaria de Levitis lata quando ceſſaverit. Levitas non itidem, ut ſacerdotes, reprobatos fuiſſe. Quantum nefas fuerit, confundi eorum miniſteria.

Sequitur ut præterea de Levitis quædam dicamus, quorum appellatio duplicem rationem habet: modò enim ſic dicti communiter omnes ii ſunt, qui de tribu Levitica eſſent, ad quos in univerſum ea pertinent, quæ ſuprà diximus in hujus libri capite IX. Interdum verò hoc nomine vocantur, qui in urbe Jeroſolyma per vices ſacrum miniſterium ſubibant, quod erat longè à ſacerdotum functionibus diverſum. De qua re breviter dicendum nobis hîc eſt, ne eam partem non attigiſſe videamur. Igitur Levitarum horum munus fuit ſacerdotibus miniſtrare [1], eaque obire, quæ ignobilioris operæ erant.

1. *Sacerdotibus miniſtrare*] Quod Levitæ Sacerdotibus in ſacrificando & recipiendis decimis miniſtraverint teſtatur Scriptura S. *Num.* III. 6, 7, 8. de quibus fuſe & longa ſerie egerunt. D. *Quenſted. in antiq. bibl. pag. m.* 62, 63, 64. *Henric. Ainſworth. Comment. in Num.* Obſervandum hîc obiter; *pelle nudare holocauſta* Sacerdotum erat, ut colligitur ex *Levit.* I, 6. & VII, 8. Tempore verò *Ezechiæ* & *Joſiæ* propter paucitatem Sacerdotum & victimarum multitudinem Levitæ hoc oneris ſubierunt, & vice Sacerdotum pel-

rant. Planè enim, quod Romanis inter ſacra atque in templis victimarii, popæque [2], & æditui, ac præciæ, tibicineſque præſtitêre, id Judæorum mos, lexque Levitis demandaverat, non omnibus hercle, ſed iis duntaxat, qui progenitore Levi ſati, genus tamen ſuum ab Aharone non traxerunt. Etſi enim profectò Aharon quoque eodem ſatu editus fuit, tamen, quia in ejus familia & poſteritate dignitas ſtetit Sacerdotii, non ita frequenter in ſacro codice Levitarum

pelles holocauſtorum detraxerunt, atque ita urgente neceſſitate partem muneris Sacerdotalis in ſe receperunt, hoſtiaſque præpararunt, ut à Sacerdotibus tantum dimembrandæ eſſent & ignibus immittendæ. Vid. 1. *Paral.* xxix, 34. & xxxv, 11. Illi itaque Levitæ, qui in miniſterium domus Domini erant conſecrati Sacerdotibus ſubſerviebant circa victimas & libamina & circa inſtrumenta Sacrificiorum ſeſe occupando, item panes propoſitionis præparando. 1 *Par.* ix, 32. Hujuſque generis Levitas David in viginti quatuor claſſes diſtribuit, quæ ſingulæ per vices ſuas hebdomadum unam in templo eſſent, & Sacerdotibus operam navarent, plane quemadmodum etiam Sacerdotum diviſæ ſtationes erant. Vid. *Henric. Ainſworth. in Comment. ad Levit.* 1. *fol. m.* 5. *edit. Londin.*

2. *Victimarii & Popæ*] Victimarii apud Romanos Sacerdotum miniſtri erant, qui victimas adducebant & ligabant, quique cultrum, item aquam, molam & reliqua, quæ in ſacris erant neceſſaria parabant. Victimariorum horum pictura in Trajani columna extat, ubi verrem unus, & alter arietem ad ſacrificium deducentes pinguntur. Solebat autem Victimarius paratus eſſe ſuccinctus. Unde *Ovidius*:

Nominis eſſe poteſt ſuccinctus cauſa miniſter
Hoſtia cælitibus quo feriente cadit.

Videatur *Joh. Henric. Kipping. in antiquit. Rom. lib.* 1. *cap.* xii. *pag.* 258. *Caſal. Roſin. antiq. Rom.* Ita etiam *Popæ* ſacrorum miniſtri erant, ut in *Trajani* columna videre eſt ſeminudi & ſuccincti, lauroque redimiti, victimas qui venales habebant, eaſque aris alligabant & cultro feriebant: Unde & Cultrarii dicti. Propert. *lib.* iv. *Succinctiſque calent ad nova ſacra popæ. Spartianus in vita Getæ:* percuſſit hoſtiam popa, nomine *Antonius. Suetonius* in vita *Caligulæ:* Admota altaribus victima, ſuccinctus poparum habitu, elato altè malleo cultrarium mactavit. Confer. *D. Saubert. lib. de Sacrificiis.* His ſimiles fuiſſe *Levitas Cunæus* aſſerit; & ſi rem accuratius perpendimus, conſtat, non multum differre; Nam & his conveniebat jugulare Sacrificia, nam expreſſe in Scriptura extat: *jugulabit*, vel iſte ipſe, qui victimam de ſuo offerebat, vel ut volunt, *Levita* aliquis, quod colligi poteſt ex 2. *Paral.* xxx, 17. & xxxv, 10, 11. ubi Levitæ paſchales agnos jugulant & ſanguinem ſpargunt Sacerdotes. Conf. *Henric. Ainſworth. Comment. in Levit. fol.* 5. *edit. Londin.* Sic apud Romanos Sacerdos non jugulabat victimam, ſed popa aut victimarius ad Sacerdotis nutum. Itaque victimæ adſtans ſubinde dicebat Agon'? videatur Cl. *Bochart. Hieroz. fol. m.* 323.

Digitized by Google

proſecuti ſunt. Legatis his, dum hebdomadale munus peragebant, jejunandum quater fuit, & quidem certo tempore. Conſtitutus enim ad id dies Lunæ, Martiſque, & Mercurii, ac Jovis eſt. Neque refert, Jeroſolymæ in templo, an in oppidorum ſynagogis convenerint. Pariter enim jejunii neceſſitas eos tenuit. Datum tamen ſabbatho id honoris eſt, ut pridie eſſent lege hac ſoluti: quemadmodum profectò nec poſtridie ſe macerabant, שלא יצאו מעונג שבת לצים: *ne ſabbathi lætitiam mœror exciperet jejuniorum.* Ac de his quidem ſatis dictum eſt. Cætera, quæ de precibus legatorum univerſitatis, deque legis recitatione tradunt Talmudici, ab ipſis petantur.

CAP. XI.

De Levitis illis, quorum miniſterio ſacerdotes utebantur: claſſes eorum, & diverſa munia. Nethinæi. Lex annaria de Levitis lata quando ceſſaverit. Levitas non itidem, ut ſacerdotes, reprobatos fuiſſe. Quantum nefas fuerit, confundi eorum miniſteria.

SEQUITUR ut præterea de Levitis quædam dicamus, quorum appellatio duplicem rationem habet: modò enim ſic dicti communiter omnes ii ſunt, qui de tribu Levitica eſſent, ad quos in univerſum ea pertinent, quæ ſuprà diximus in hujus libri capite IX. Interdum verò hoc nomine vocantur, qui in urbe Jeroſolyma per vices ſacrum miniſterium ſubibant, quod erat longè à ſacerdotum functionibus diverſum. De qua re breviter dicendum nobis hîc eſt, ne eam partem non attigiſſe videamur. Igitur Levitarum horum munus fuit ſacerdotibus miniſtrare [1], eaque obire, quæ ignobilioris operæ erant.

1. *Sacerdotibus miniſtrare*] Quod Levitæ Sacerdotibus in ſacrificando & recipiendis decimis miniſtraverint teſtatur Scriptura S. *Num.* III. 6, 7, 8. de quibus fuſe & longa ſerie egerunt. D. *Quenſted. in antiq. bibl. pag. m.* 62, 63, 64. *Henric. Ainſworth. Comment. in Num.* Obſervandum hic obiter; *pelle nudare holocauſta* Sacerdotum erat, ut colligitur ex *Levit.* I, 6. & VII, 8. Tempore verò *Ezechiæ* & *Joſiæ* propter paucitatem Sacerdotum & victimarum multitudinem Levitæ hoc oneris ſubierunt, & vice Sacerdotum pel-

rant. Planè enim, quod Romanis inter ſacra atque in templis victimarii, popæque [2], & æditui, ac præciæ, tibicineſque præſtitêre, id Judæorum mos, lexque Levitis demandaverat, non omnibus hercle, ſed iis duntaxat, qui progenitore Levi ſati, genus tamen ſuum ab Aharone non traxerunt. Etſi enim profectò Aharon quoque eodem ſatu editus fuit, tamen, quia in ejus familia & poſteritate dignitas ſtetit Sacerdotii, non ita frequenter in ſacro codice Levitarum

pelles holocauſtorum detraxerunt, atque ita urgente neceſſitate partem muneris Sacerdotalis in ſe receperunt, hoſtiaſque præpararunt, ut à Sacerdotibus tantum dimembrandæ eſſent & ignibus immittendæ. Vid. 1. *Paral.* XXIX, 34. & XXXV, 11. Illi itaque Levitæ, qui in miniſterium domus Domini erant conſecrati Sacerdotibus ſubſerviebant circa victimas & libamina & circa inſtrumenta Sacrificiorum ſeſe occupando, item panes propoſitionis præparando. 1 *Par.* IX, 32. Hujuſque generis Levitas David in viginti quatuor claſſes diſtribuit, quæ ſingulæ per vices ſuas hebdomadum unam in templo eſſent, & Sacerdotibus operam navarent, plane quemadmodum etiam Sacerdotum diviſæ ſtationes erant. Vid. *Henric. Ainſworth. in Comment. ad Levit.* 1. *fol. m.* 5. *edit. Londin.*

2. *Victimarii & Popæ*] Victimarii apud Romanos Sacerdotum miniſtri erant, qui victimas adducebant & ligabant, quique cultrum, item aquam, molam & reliqua, quæ in ſacris erant neceſſaria parabant. Victimariorum horum pictura in Trajani columna extat, ubi verrem unus, & alter arietem ad ſacrificium deducentes pinguntur. Solebat autem Victimarius paratus eſſe ſuccinctus. Unde *Ovidius:*

Nomini eſſe poteſt ſuccinctus cauſa miniſter
Hoſtia cælitibus quo feriente cadit.

Videatur *Joh. Henric. Kipping. in antiquit. Rom. lib.* 1. *cap.* XII. *pag.* 258. *Caſal. Roſin. antiq. Rom.* Ita etiam *Popæ* ſacrorum miniſtri erant, ut in *Trajani* columna videre eſt ſeminudi & ſuccincti, lauroque redimiti, victimas qui venales habebant, eaſque aris alligabant & cultro feriebant: Unde & Cultrarii dicti. Propert. *lib.* IV. *Succinctiſque calent ad nova ſacra popæ. Spartianus in vita Getæ:* percuſſit hoſtiam popa, nomine *Antonius. Suetonius* in vita *Caligulæ:* Admota altaribus victima, ſuccinctus poparum habitu, elato altè malleo cultrarium mactavit. Confer. *D. Saubert. lib. de Sacrificiis.* His ſimiles fuiſſe *Levitas Cunæus* aſſerit; & ſi rem accuratius perpendimus, conſtat, non multum differre; Nam & his conveniebat jugulare Sacrificia, nam expreſſe in Scriptura extat: *jugulabit*, vel iſte ipſe, qui victimam de ſuo offerebat, vel ut volunt, *Levita* aliquis, quod colligi poteſt ex 2. *Paral.* XXX, 17. & XXXV, 10, 11. ubi Levitæ paſchales agnos jugulant & ſanguinem ſpargunt Sacerdotes. Conſ. *Henric. Ainſworth. Comment. in Levit. fol.* 5. *edit. Londin.* Sic apud Romanos Sacerdos non jugulabat victimam, ſed popa aut victimarius ad Sacerdotis nutum. Itaque victimæ adſtans ſubinde dicebat Agon'? videatur Cl. *Bochart. Hieroz. fol. m.* 323.

Digitized by Google

rum nomen datum nepotibus ejus eſt. Ac initio quidem, ex Moſis inſtituto, Levitæ Sacerdotibus duntaxat operam navabant, arcamque humeris portabant [3], & vaſa ſacra curabant. Ejuſque generis mox claſſes viginti quatuor David fecit, quæ ſingulæ per vices ſuas hebdomadam unam in templo eſſent: planè quemadmodum etiam Sacerdotum diviſæ ſtationes erant. Cæterum idem ille rex David eadem lege totidem quoque familias alias inſtituit Levitarum, quorum pars voce [4], alii organis [5] nabliiſque [6] inter ſacra canerent. Ac rur-

3. *Arcam humeris portabant*] Quamvis Levitæ inferioribus Tabernaculi miniſteriis exercerentur & ad ſerviles operas adhiberentur, ſolenni tamen ritu, certiſque ceremoniis Deus omnes eos conſecrari voluit, partim quia Sanctuarium cum vaſis ſacris portabant & cuſtodiebant, partim quia Sacerdotibus in ſacrificando miniſtrabant. Quod autem Levitæ tabernaculi ſtructuram, arcam & vaſa ſacra portarint, conſtat ex Scriptura Sacra *Num.* IV. ℣. 5. Plura qui legere cupit, evolvat D. *Quenſted. antiq. Bibl. pag. m.* 61, 62. *Ainſworth. Comment. in h. l.* & *Sigon. de Republ. Hebr.*

4. *Quorum pars voce*] Recte autor ſtatuit, Davidem ex Levitica ſtirpe inſtituiſſe, qui miniſterium obibant canendi & modulandi in templo. Mentio eorum paſſim fit in Scriptura præſertim 1. *Paral.* XV. 16. *cap.* XXIII. 5. *c.* XXV. 1. Cantorum verò ſortes viceſve viginti quatuor conſtituit David; ut eorum una ſors, uni Sacerdotum ſorti canendo & modulando miniſtraret, diurno nocturnoque tempore 1. *Paral.* IX. 33. Cantorum Principes, ſeu ut *Grotius* vocat, κορυφαῖοι χόρυ, præfecti chori Muſici tres erant ex tribus familiis Leviticis, videlicet *Heman*, *Aſſaph* & *Ethan*. *Heman* in familia *Caathitarum*, *Aſſaph* in familia *Gerſonitarum* & *Ethan* in familia *Meraritarum* 1. *Paral.* VI. 31. *cap.* XXV. 1. & 6. 2. *Paral.* V. 12. Ex qualibet harum familiarum erant multi Cantores per vices & choros diſtributi, ita tamen, ut quotidie ex qualibet familia aliqui eſſent, qui cum aliis ex reliquis familiis coram arca canerent Domino: & hæc Muſica debebat fieri voce, uti *Maimon. in Kele Mikdaſch. c.* III. quo tamen inſtrumenta non excludit, ſed vult illa ſolummodo tanquam appendices ad voces acceſſiſſe. Levitis tantum conveniebat Muſica vocali canere, uti *Miſchna in Eracbin.*

5. *Alii Organis*] *Miſchna in Eracbin* refert, quod ad numerum Cantorum non tantum Levitæ ſed etiam Iſraëlitæ præſtantes, qui conjugio juncti erant Sacerdotibus relati fuerint, quibus ſolummodo inſtrumentis ludere injunctum fuerit; Verum & hoc etiam Levitis conveniſſe, quis negabit. Nam *Arias Montan.* in *appar. Sacr. Bibl. libr. de Templi fabrica & ſtructura pag.* 15. inquit: Fuiſſe in templo ſuggeſtum inter Sacerdotum & Iſraëlis atrium conſtitutum: in quo *Levitæ* muſicis inſtrumentis ſolemnium & quotidianorum ſacrificiorum tempore canerent. Conf. *l'Empereur ad Cod. Middoth. pag.* 75. vid. *Dieter. antiq. Bibl.*

rurſum eodem auctore viginti & quatuor ſtationes æedituorum [7] factæ ſunt. Poſtremo, quemadmodum Levitæ ſacerdotibus miniſtrabant, ita ipſis Levitis dati alii ſunt, qui lignatum aquatumque [8] mit-

Bibl. fol. m. 351, 352. qui fuſe de hac re egit.

6. *Nabliisque*] Varia Judæorum fuiſſe inſtrumenta ex ſacra Scriptura patet. Horum quædam non ſemper: quædam autem ſemper adhibebantur, & horum tria erant נבל כנור צלצל *Nebbel*, *Cinnor*, *Tſiltſel*, & hæc indiſcriminatim diviſa erant filiis trium Cantorum magiſtrorum *Aſſaph*, *Heman* & *Ethan*. De his Inſtrumentis ſic *Joſeph. lib.* 7. *cap.* x. *pag.* 216. *edit. Frob.* ut נבל ſit ipſi Νάβλα illamque ſic definit, ἡ δὲ Νάβλα δώδεκα φθόγγυς ἔχυσα τοῖς δακτύλοις κρύεται. Optime inſtrumentum hoc deſcripſit Cl. *Moyen. in Syllo. diſſert.* qui videatur & evolvatur. Gentiles quoque inſtrumenta muſica in ſacrificiis uſurpabant. de quibus videatur *Guilielm. Stuck. in deſcript. Sacrific. Gentil. fol.* 112, 113. *edit. Tigur.*

7. *Viginti quatuor ſtationes æedituorum*] Horum munus erat ad Januas templi ſeu portas atriorum excubare, eaſque cuſtodiæ per vices, ſeu juxta claſſes, in quas diſtributi erant Levitæ ad hoc miniſterium deſtinati, 1. *Par.* IX. 17, 18, 19. Hoc munus ipſis quoque demandatum fuit tempore Moſis, uti legimus *Num.* II. videantur elegantiſſimæ annotationes *Henric. Ainſworthii in h. l. fol.* 12, 13. *edit. Londin.* Diviſi erant æditui ſeu Janitores in XXIV. claſſes 1. *Par.* XXVI. 1. vid. *Sigon. de Republ. Ebr. lib.* V. *c.* VI. De ſolicitudine eorum in cuſtodiendis atriorum portis dicitur 2. *Par.* XXXV, 15. Cum itaque à *Salomone* Rege duo atria ædificata fuerint, unum interius ſcil. Sacerdotum & Levitarum; alterum exterius ſcil. populi, uti tradit *Joſeph. de Antiq. lib.* VIII. *c.* II. & utrumque ſuas portas habuerit; hinc ad illas cuſtodiendas *Janitores* erant deſtinati. Horum officium erat aperire & claudere portas montis templi & atrii mulierum, & per totum diem ibi curam adhibere, ne aliquid impuri templum ingrediatur, aut quid fieret, quod ſanctitatem illius loci non deceret. Noctu verò debebant in XXIV. locis excubias agere in honorem templi (Maim. Beth Habech. c. VIII.) (1) cuſtodia erat in omnibus portis montis templi, in porta Orientali, in porta Septentrionali *Tedi*, in duabus portis Meridionalibus *Hulda*, in porta Occidentali *Copponius*: cuſtodia etiam erat in angulis magni hujus ſpatii quadrati ſancta loca cingentis, &c. vid. *Johan. Henric. Othon. Lexic. Philolog. pag. m.* 326.

8. *Lignatum aquatumque*] Illi primum *Gibeonitæ* erant; qui fraude Iſraelitarum victricia arma declinarunt & aſtu vitam ſervarunt, atque ob hanc fraudem factam à magno populi ductore *Joſua* dati ſunt לָעֵדָה conventui & altari Domini, ut aquam & ligna ad ſacros uſus in tabernaculum comportarent. *Joſ.* IX. Et dedit eos וַיִּתְּנֵם Hinc forte dicti *Nathinæi* quaſi donati & conſtituti ad cædenda ligna & portandam aquam in miniſterium Tabernaculi. Erant ergò *Nathinæi* juxta nominis ſui notionem, ut Hieronymus obſervavit in Traditionibus Hebraicis ad 1. *Paral.* IX. 2. ſervi donati ſive Levitis & Tabernaculo in

Mm ſer-

mitterentur. Ii primum Gibeonitæ erant, quos maximus populi ductor Joſua in bello ſervaverat: mox Davidis Salomoniſque tempore alii ex victis gentibus acceſſere, atque uno nomine omnes appellati Nethinæi ſunt, quaſi deditios aut adſcriptitios dixeris. Verum hæc Cornelius Bertramus, Caroluſque Sigonius, eruditiſſimis ambo commentationibus, tam diligenter perſecuti ſunt, nihil ut addi à nobis poſſit. Quare alia quædam circumſpiciamus. In tractatu Talmudico, quem Maſſechta Cholin appellant, in fine capitis primi, annotatum eſt, legem eam numinis, quæ Levitis quinquaginta annos natis miſſionem dat, haud perpetuam eſſe, ſed eo tempore duntaxat valuiſſe, cum transferendum identidem ſacrum tabernaculum eſſet: mox enim, cum religionum ceremoniarumque ſedes ſtabilis in æde Hieroſolymitana eſſet, nunquam eos ſolenni miniſterio ſeſe abdicaviſſe, qui quinquagenariis majores erant. In extremo ejuſdem capitis traditum quoque eſt, non fuiſſe in Levitis id ſpectatum, an corpore integro eſſent: nullum enim vitium fuiſſe, quod ſacro munere eos prohiberet. Quare profectò, quod de ſacerdotibus, deque Pontifice diximus, ad hos non pertinet. Vocem tamen ibidem Talmudici excipiunt, quæ, grandi ætate cum deficeret, vitium in cantoribus fecit. Scribit Maimonides, crimen capitale fuiſſe, ſi Levita ſacerdotis curas capeſſeret, aut ex ipſis Leviticis muniis aliquod ejuſmodi obiret, quod aſſignatum illi non eſſet: puta ſi ædituus cantoris vice fungeretur: quod ſi ſacerdos Levitæ miniſterium ſubiret, non illum capite pœnas luiſſe, ſed tamen בלא תעשה *contra numinis interdictum* feciſſe.

ſervos dati, qui ad varia illius miniſteria ſervilem exhibebant operam.

Conferatur huc D. *Quenſted. antiquit. bibl. pag.* 68. qui plura habet.

Cap. XII.

Templum Jeroſolymitanum. Cur intus illic tanta vis auri. De templis veterum, in quæ aurum non inferebatur: non eſſe id Judæorum inſtitutis contrarium. Confutatus quorundam error. Talmudicorum ſcitum de iis, qui ſacram ædem adeunt. Quid ſint τὰ σχεδὴ in Meſſiæ edicto. Salomonis induſtria in templi extructione. Quam celeriter conſummata ea operis moles. Dianæ Epheſiæ ædes quibus impenſis & quam

quam lente ædificata: cur in paluſtri ſolo ea poſita. Judæorum commentum de monte Moria.

Nihil rerum Judaicarum pulcrius, magnificentiuſque fuit, nec quod magis celebratum monumentis omnium ſit, quam illud immenſæ opulentiæ templum, quod in urbe Jeroſolymâ extructum, dedicatumque à Salomone eſt. Ejus deſcriptio luculenta apud Flavium Joſephum extat in octavo Antiquitatum libro. Quare nos, quæ de magnitudine, deque arte & modo operis dici poſſunt, non exequemur. Utique, quod hujus ædis interius ſacrarium auro magni ponderis obductum [1] erat, quodque vaſa innumera ex puro puto auro [2] conflata ſunt, non regis effuſa quædam libe-

1. *Interius auro magni ponderis obductum erat*] Intelligit autor templum Salomonis ſplendidiſſimum. Non contentus erat Salomo, quod templum ædificatum fuerit ex marmore pretioſo, cedris odorem ſpirantibus; ſed ut omnia in templo ſint ſpecioſa, vult auro obduci omnia. Nihil erat in templo, quod non auro contegeretur. Cum *Salomonis* templo magnam convenientiam habet templum ad flumen *Salam* ædificatum, quod adeo magnifico apparatu conſtructum venerabatur ſcribit *Olaus Magnus lib.* III. *c.* V. ut nihil in ejus parietibus, laqueariis aut columnis, niſi auro ſplendidum videretur. Tectum præterea totum auro fulgebat --. Quo factum erat, ut templum in ampla planicie ſitum, admirando ſui fulgore venerandam religionis majeſtatem acceſſuris ingeneraret. Huic accedit Templum Serapidi dedicatum, de quo Ruffinus *lib.* II. *c.* XXIII. Interiores delubri parietes laminis primo aureis veſtiri, ſuper has etiam argenteis, tertio quoque loco eſſe æreas, ad utrumque tum argenteum tum aureum ornamentum communiendum. -- -- --

2. *Vaſa ex puro puto auro*] Mandaverat Deus Moſi, ut omnia vaſa tabernaculi ex auro puriſſimo confici curaret. vid. *Exod. cap.* XXV. Confer. *annot. Ainſworth. fol. m.* 101, 102. & *Exod. c.* XXVII. Conflata itaque videmus ſacra vaſa vel ex auro vel argento, quod ad ſupellectilem ſuam parandam Jehova [illegible] offerri jubet *Exod.* XXV. Aurea quædam vaſa in Judæorum ſacris uſitata recenſentur in *Joma c.* III. §. 10. vid. not. *Scheringhamii pag. m.* 36, 37. *edit. Frequequer.* Gentiles etiam auro placatiores ſibi fore Deos credebant, dicente *Britannico*, cum *fictilibus, ligneis & vimineis magis eſſent propitii*; tum propter materiam, tum propter artis ſimplicitatem, ita ſcribente *Seneca. Porphyrius lib.* 2. *de abſt.* §. 18. eandem fere opinionem fovet. Ideo & *Perſius* adeo in illos invehitur *Satyr* 2. *verſ.* 52. *ſeqq.*

Si tibi crateras argenti incuſaque pingui
Auro dona feram, ſudes, & pectore leva
Excutiat guttas, lætari prætrepidum cor, &c.

mitterentur. Ii primum Gibeonitæ erant, quos maximus populi ductor Joſua in bello ſervaverat: mox Davidis Salomoniſque tempore alii ex victis gentibus acceſſere, atque uno nomine omnes appellati Nethinæi ſunt, quaſi deditios aut adſcriptitios dixeris. Verum hæc Cornelius Bertramus, Caroluſque Sigonius, eruditiſſimis ambo commentationibus, tam diligenter perſecuti ſunt, nihil ut addi à nobis poſſit. Quare alia quædam circumſpiciamus. In tractatu Talmudico, quem Maſſechta Cholin appellant, in fine capitis primi, annotatum eſt, legem eam numinis, quæ Levitis quinquaginta annos natis miſſionem dat, haud perpetuam eſſe, ſed eo tempore duntaxat valuiſſe, cum transferendum identidem ſacrum tabernaculum eſſet: mox enim, cum religionum ceremoniarumque ſedes ſtabilis in æde Hieroſolymitana eſſet, nunquam eos ſolenni miniſterio ſeſe abdicaviſſe, qui quinquagenariis majores erant. In extremo ejuſdem capitis traditum quoque eſt, non fuiſſe in Levitis id ſpectatum, an corpore integro eſſent: nullum enim vitium fuiſſe, quod ſacro munere eos prohiberet. Quare profectò, quod de ſacerdotibus, deque Pontifice diximus, ad hos non pertinet. Vocem tamen ibidem Talmudici excipiunt, quæ, grandi ætate cum deficeret, vitium in cantoribus fecit. Scribit Maimonides, crimen capitale fuiſſe, ſi Levita ſacerdotis curas capeſſeret, aut ex ipſis Leviticis muniis aliquod ejuſmodi obiret, quod aſſignatum illi non eſſet: puta ſi æditus cantoris vice fungeretur: quod ſi ſacerdos Levitæ miniſterium ſubiret, non illum capite pœnas luiſſe, ſed tamen בלא תעשה *contra numinis interdictum* feciſſe.

ſervos dati, qui ad varia illius miniſteria ſervilem exhibebant operam.

Conferatur huc D. *Quenſted. antiquit. bibl. pag.* 68. qui plura habet.

Cap. XII.

Templum Jeroſolymitanum. Cur intus illic tanta vis auri. De templis veterum, in quæ aurum non inferebatur: non eſſe id Judæorum inſtitutis contrarium. Confutatus quorundam error. Talmudicorum ſcitum de iis, qui ſacram ædem adeunt. Quid ſint τὰ σκεύη *in Meſſiæ edicto. Salomonis induſtria in templi extructione. Quam celeriter conſummata ea operis moles. Dianæ Epheſiæ ædes quibus impenſis &*

quam

quam lente ædificata: cur in paluſtri ſolo ea poſita. Judæorum commentum de monte Moria.

NIHIL rerum Judaicarum pulcrius, magnificentiuſque fuit, nec quod magis celebratum monumentis omnium ſit, quàm illud immenſæ opulentiæ templum, quod in urbe Jeroſolymâ extructum, dedicatumque à Salomone eſt. Ejus deſcriptio luculenta apud Flavium Joſephum extat in octavo Antiquitatum libro. Quare nos, quæ de magnitudine, deque arte & modo operis dici poſſunt, non exequemur. Utique, quod hujus ædis interius ſacrarium auro magni ponderis obductum [1] erat, quodque vaſa innumera ex puro puto auro [2] conflata ſunt, non regis effuſa quædam libe-

1. *Interius auro magni ponderis obductum erat*] Intelligit autor templum Salomonis ſplendidiſſimum. Non contentus erat Salomo, quod templum ædificatum fuerit ex marmore pretioſo, cedris odorem ſpirantibus; ſed ut omnia in templo ſint ſpecioſa, vult auro obduci omnia. Nihil erat in templo, quod non auro contegeretur. Cum *Salomonis* templo magnam convenientiam habet templum ad flumen *Salam* ædificatum, quod adeo magnifico apparatu conſtructum venerabatur ſcribit *Olaus Magnus lib.* III. *c.* V. ut nihil in ejus parietibus, laquearIis aut columnis, niſi auro ſplendidum videretur. Tectum præterea totum auro fulgebat --. Quo factum erat, ut templum in ampla planicie ſitum, admirando ſui fulgore venerandam religionis majeſtatem acceſſuris ingeneraret. Huic accedit Templum Serapidi dedicatum, de quo Ruffinus *lib.* II. *c.* XXIII. Interiores delubri parietes laminis primo aureis veſtiri, ſuper has etiam argenteis, tertio quoque loco eſſe æreas, ad utrumque tum argenteum tum aureum ornamentum communiendum.

2. *Vaſa ex puro puto auro*] Mandaverat Deus Moſi, ut omnia vaſa tabernaculi ex auro puriſſimo confici curaret. vid. *Exod. cap.* XXV. Confer. *annot. Ainſworth. fol. m.* 101, 102. & *Exod. c.* XXVII. Conflata itaque videmus ſacra vaſa vel ex auro vel argento, quod ad ſupellectilem ſuam parandam Jehova πολυτιμότερον offerri jubet *Exod.* XXV. Aurea quædam vaſa in Judæorum ſacris uſitata recenſentur in *Joma c.* III. §. 10. vid. not. *Scheringhamii pag. m.* 36, 37. *edit. Franequer.* Gentiles etiam auro placatiores ſibi fore Deos credebant, dicente *Britannico*, cum *fictilibus*, *ligneis & vimineis magis eſſent propitii*; tum propter materiam, tum propter artis ſimplicitatem, ita ſcribente *Seneca. Porphyrius lib.* 2. *de abſt.* §. 18. eandem fere opinionem fovet. Ideò & *Perſius* adeo in illos invehitur *Satyr* 2. *verſ.* 52. *ſeqq.*

Si tibi crateras argenti incuſaque pingui
Auro dona feram, ſudes, & pectore lævo
Excutias guttas, lætari prætrepidum cor, &c.

beralitas in ſummâ opum affluentiâ videri debet, ſed juſſus edictumque numinis fuit. Non æſtimat quidem donorum pretia, neque terrenis indiget opibus ſummus Deus, cujus eſt hoc omne, quod videmus, & non videmus: ſed tamen grata illi mortalium pietas eſt, id offerentium quod amant ipſi vehementer, rerumque humanarum maximum putant. Ait Plutarchus in Politicis præceptis, templa quædam olim fuiſſe, in quæ ingredi nefas fuerit, niſi auro ante fores poſito. Ex quo viri quidam incomparabiles collegerunt, antiquitatem, cujus judicium incorruptiſſimum fuit, delubra damnaviſſe, quæ donariis magnificis[3], & multo auro radiarent. In quo cer-

Conferantur huc *notæ Cornel. Schrevel. pag. m.* 569. *ſeq. in Perſ. edit. Lugd. Bat.* 1648. vid. *D. Saubert. de Sacrific. cap.* XVII.

3. *Quæ donariis magnificis*] Gentilibus hunc ritum uſitatiſſimum fuiſſe, quo delubra magnificis donariis ornabant. Donaria autem erant, quæ ex liberalitate Diis donabantur. Hujus pietatis inſigne exemplum in Æginetis Herodotus, idem in *Calliope*: Collata autem pecunia decimam ſelegerunt, ex qua tum Deo qui Delphis eſt, tripos aureus ibi repoſitus, inſiſtens ſuper tricipiti ex ære colubro, proxime aram: tum Deo, qui eſt in Olympia, æreus decem cubitorum Jupiter; tum Deo, qui eſt apud Iſthmum, æreus ſeptem cubitorum Neptunus. De Magnificis Donariis Capitolii videndus eſt *Rycquius* in libello de Capitolio. Conferri etiam poterit *Jacob. Philip. Thomaſini liber de Donariis, ubi* multa lectu digna. *Martin. de Roa Singular. de die natali pag. m.* 548. Suidæ interpres de Simulacro Martis, quod in Arabia colitur verba faciens, in hæc prorumpit: Domus tota eſt aurata & Donaria multa. Hæc ipſa etiam munera dicuntur, de quibus Juſtinus de Delphico templo *lib.* XXIV. Multa & opulenta ibi Regum munera populorumque viſuntur munera, quæ magnificentia ſui reddentium vota gratam voluntatem & Deorum reſponſa manifeſtant. Ita etiam in templo Hieroſolymitano Donaria fuiſſe ſplendida teſtatur Joſephus. De tabula aurea & candelabro aureo videatur Joma cap. III. & *annot. Angli Sheringhamii pag. m.* 37. *edit. Franeq.* Imò Ærarium in templo fuit ſcil. atrio mulierum, ubi Gazophylacium: videatur *Samuel Baſnagius* de *rebus ſacris exercitat. pag. m.* 47, 48. *edit. Ultraject.* 1692. Fuit & apud Ethnicos ſacrum in Deorum templis ærarium. Ædem Saturni, inquit, *Macrobius* Romani ærarium eſſe voluerunt, quod tempore, quo incoluit Italiam fertur in ejus finibus nullum eſſe furtum commiſſum, aut quia ſub illo nil erat cujuſquam privatum. Ærarium etiam apud *Athenienſes* cella erat poſt ædem Minervæ, ob id ὀπισθόδομος dictum. Locupletiſſimus etiam Delphici Apollinis theſaurus fuit *Juſtin. lib.* XXIV. Sed Delphicum theſaurum ſuperavit Hieroſolymitanus, conſtans magna auri & rudis & ſignati copia, quam impius ille Craſſus abſtulit. Duo ſcil. Talentorum millia, aurum præterea, cujus ſumma accedebat ad octo Talentorum millia. Recte autor damnat hæc

certè eos ratio fugit: neque id Plutarchus voluit, qui è veſtigio ibidem illud addit, etiam ferrum eos depoſuiſſe, ædem qui intrare vellent: & in promptu eſſe cauſa utriuſque nobis videtur: nam & ſine auro nummiſque, aut ornatu operoſiore adſtare debuerunt, qui diis ſupplices in loco auguſtiſſimo erant: & rurſum, magis ſibi opem omnem eſſe in numine poſitam intellexêre, qui ferro armiſque ſe nudaverant. Ego verò Plutarchum, iſta cum ſcriberet, cogitaſſe de veteri Jeroſolymitana æde opinor. Penè enim eadem ſunt, quæ traduntur in Talmudis tractatu, quem Maſſechta Jevamot appellant, in capite primo: ex quo iſta tranſſcripſit Maimonides, quæ in Halacha Beth Habbechira leguntur, in capite VII. לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו או באפונדתו ובמעות הצרורין לו בסדינו: *Nemo in montem templi veniat cum baculo, aut calceamentis pedum, neque cum mantica aut pecuniis linteo involutis.* Apud Divum Marcum in Euangelii cap. XI, ſervator hominum Meſſias, cum reducere priſcum ac fugitivum morem vult, edicit ἵνα μή τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ, *ne quis per templum eat vaſis ullis, inſtrumentiſve, aut impedimentis onuſtus.* Ita enim id, quod σκεῦος dicit, accipimus, ut ad loculos etiam, & aſcoperas, atque ad ea omnia pertineat, quæ oneri exuberant[4]. Certè ille idem

hæc delubra. Unde ſapienter *Plutarch. de Pyth. Oracul.* Juſtitiæ donaria, temperantiæ, magnanimitatis, dedicare Diis Reges & Principes conveniebat; non aureæ & luxurioſæ abundantiæ quæ obtingit peſſime viventibus.

4. *Quæ oneri exuberant*] Tantam reverentiam exhibebant Judæi templo, ut etiam omnia inſtrumenta viatorum prohiberent. Memoria dignum eſt illud in *Berachoth. c.* IX. *halac.* 5. *Ne ingrediatur quis montem templi cum baculo ſuo, nec cum calceis ſuis, nec cum crumena ſua, nec pulvere in pedibus ſuis.* Quæ à *Gemara* ſic redduntur: Ne ingrediatur quis in montem templi, nec cum baculo in manu nec cum calceis in pedibus, nec cum nummo ligato in linteo ſuo nec cum crumena à tergo pendente. Quid autem πήρα ſit *Maimon. in Kelim. cap.* XVI. ℣. 4. oſtendit, ita ſcribens: תורמל eſt pera coriacea quam à collo ſuo appendunt paſtores, in qua victualia ſua reponunt. Idem fere habet R. *Salomoh* & *Aruch*, niſi quod illas non ſolis paſtoribus tribuunt. Græco ζώνη reſpondet Talmudicorum אפונדה, quod ſic à Gloſſatore definitur in *Bab. Beracot fol.* 62. 2. Eſt cingulum cavum in quo repoſuerunt nummos ſuos. Hoc per templum geſtare non licebat nec baculum, quia ut viatores coram numine non debebant comparere Iſraelitæ; Hinc *Bab. Schabb. fol.* 31. morte dignus judicatur, qui ita ſe geſſerit. Confer. *Joh. Lightfoot. hor. Talmud. in Marc. cap.* XI. *pag. m.* 632, 633.

dem Meſſias, cum propter excellentem ſeculi perverſitatem vetus hoc inſtitutum exoleviſſet, nummularios, atque eos, qui intenti diſtrahendis mercibus erant, procul à ſacro limine[5] abegit. Templi admiranda moles[6] urbem ex alto deſpectavit. Poſita enim in montis crepidine[7] fuit, cujus ſpatium rex Salomo ampliavit, aggeſta

Anton. Bynæ. de calceis Hebr. pag. m. 177.

5. *Procul à ſacro limine abegit*] Chriſtus, uti *Johannes Euangeliſta cap.* 11. ỿ. 14, 15, 16. refert, *venditores boum & ovium & columbarum & numularios ſedentes è templo ejecit.* Omnnes è templo expulit quæſtum facientes; adeoque Spiritum Sanctum cum horum mentionem facit, innuere duntaxat voluiſſe, certum eſt, quod ejuſmodi nihili homines, locum ſanctiſſimum ſua præſentia turpiter profanantes, jure exacti fuerint. De numulariis, Menſariis, Argentariis Græce à Matthæo & Marco κολλυβισαὶ dictis fuſe egit *Guilielm. Salden. in Otiis ſuis Theologic. lib.* IV. *Exercit.* I. *pag. m.* 614, 615. Cum itaque templum *locus Orationis* fuerit, ubi Deus colendus; Numularii autem & Κερματισαὶ in domum mercatus ipſum vertiſſent, imò in ſpeluncam latronum, merito Dominus templi, ad quem illud pertinebat, procul à ſacro limine abegit. Hinc optime *Momma de var. Eccleſ. Oeconom. pag.* 483. pathetice ita περιφραστικὰ verba: *Cogitare facile* eſt, inquit, quanta colluvies hominum peſſimorum quotidie impleverit templum turpi lucro & quæſtui inhiantium; Quanta ibi vociferatio ementium & vendentium, quantus mugitus boum, balatus ovium, pipitus columbarum; quantæ fraudes ibi fuerint uſurpatæ, tum vendentium tum ementium, tum argentum commutantium; adeò ut vix precibus & ſanctis meditationibus locus fuerit. Ita vero domus Dei facta eſt domus emporii ſeu mercatus; & domus Orationis, deſtinata ad fundendas preces ſpelunca latronum & prædonum, hominum avarorum, quæſtuoſorum, ὑπερβαινόντων καὶ πλεονεκτούντων ἐν τῷ πράγματι, 1 *Theſſ.* 4. 6. Ideò non potuit non Chriſtus ægre ferre inſignem hanc confuſionem. Templum erat Domus Dei, Deus hactenus illud inhabitabat, &c. Hic Dominus Templi hoc loco ſe gerit pro templi Domino. Nolebat tolerare illius profanationem. Erat locus is ſanctus, ſancta ibi orant tractanda, non quæſtus, non mercatio. Ita etiam Gentiles profanos è templis rejecerunt ſuis. vid. *Pfeiffer. antiq. Græc. lib.* 1. *c.* XXXIX. *pag.* 89. *ſeq.*

6. *Admiranda moles*] Tanta enim fuit templi majeſtas tantuſque fulgor, ut hominis vix ſit, aut ex pretio deſcribere, aut in ordinem redigere recentem. Illuſtrarunt templi ſedem *Hieronymus*, *Pradus*, *Villalpandus*, *Ribera*, *Adrichomius* & alii, ut ſupervacaneum videatur, ſcribere poſt *Homerum Iliada.*

7. *In montis crepidine*] Scil. Moriæ; mons unus ex tribus iis, qui ab ortu urbi imminebant, atque à monte Sion per vallem Tyropæon, à monte Acra vero per vallem Cedronis diſtinctus. De etymologia hujus variant authores, quorum ſententias adductas vide

ſta in profundiſſimam vallem[8] humo ad altitudinem quadringentorum circiter cubitorum. Conſummata autem tanti operis conſtructio intra ſeptem annos[9] eſt. Quod pene incredibile dixeris. Sanè tardior in ædificando Græcia fuit; quæ Dianæ Epheſiæ templum ducenteſimo & viceſimo anno vix abſolverat[10], etſi adjuta totius Aſiæ opi-

vide apud *Dieter. in antiquitatibus Bibl. fol. m.* 362. conf. *Joh. Henric. Othon. Lexicon. Lightfoot. pag.* 46. *edit. Lipſ. & pag.* 57, 58.

8. *In profundiſſimam vallem*] conjecta fundamenta in altam terræ profunditatem inter ſaxa validiſſima, quæ tum contra omnem temporum injuriam reſiſtere, tum quamcunque ſuperpoſitam molem ſuſtinere poterant. De his ſcribit *Joſephus lib.* 8. *antiq. Judaic. c.* 11. *p.* 110. ſequentibus verbis: Rex in altiſſimam terræ profunditatem fundamenta templi jecit ex ſaxis validiſſimis, quæ contra omnem temporum injuriam reſiſtere poſſent, ita ut cum contigua terra coalita ſolum ac firmamentum imponendis ſubſtructionibus præberent, & propter inconcuſſam ſoliditatem facile molem ædificii cum paratu ornamentorum ſumtuoſiſſimo perferrent, non minorem admirationem habitura, quam quæ ſuperne ad amplitudinem, pulchritudinem & magnificentiam operis per artifices elaborata ſunt, extruxeruntque uſque ad lacunar ex albo lapide. Conf. *Joh. Henr. Othon. Lexic. Philolog. pag. m.* 637.

9. *Intra ſeptem annos*] De his legimus 1. *Reg. c.* VI, 30. ædificavit eam ſcil. ædem ſeptem annis. Putat quidem *Dieteric. in antiquit. Bibl. fol. m.* 356. Intra undecim annorum ſpatium exſtructum eſſe templum à *Solomone*, ita, ut ſeptem annos conſumſerit in exſtruendo templo ſeu domo, reliquos verò in parandis utenſilibus. Verum cum in Sacra Scriptura expreſſa ſeptem tantum annorum mentio fiat, non videmus, quomodo defendi poſſit opinio hæc. Confirmat *Seder Olam cap.* xv. templum Salomonis intra ſpacium ſeptem annorum ædificatum fuiſſe, cujus verba erudite vir celeberrimus *Johannes Meyer in annot. ad h. l. pag. m.* 631. *edit. Amſtel.* 1699. erudite explicat: Repetit Scriptor Sacer hunc temporis characterem, ut cuique conſtaret, quando fundata, & quando perfecta eſſet domus; & ut oſtenderetur magnificentia domus ex ſtructuræ tempore & alacritas ac ſolertia Salomonis in opere templi, quod exſtruxit ſeptem annis, etſi majus & pretioſius eſſet domo ſua, quam ædificavit tredecim annis, ut etiam ſignificaretur Dominum huic operi benedixiſſe.

10. *Vix abſolverat*] Loquitur autor de templo Dianæ ſplendidiſſimo & pretioſiſſimo Epheſi in honorem Dianæ exſtructo, quod ob operis magnitudinem & elegantiam inter ſeptem mundi miracula relatum *Panciroll. lib.* 1. *Tit.* 32. *pag.* 102. *rer. deperdit.* Cujus templi celebritatem tria augent: Magnitudo primum, quæ cætera omnium hominum opera anteit. Epheſiorum deinde civitatis ſplendor, Et ipſa poſtremo Deæ claritas. Primus hujus templi Architectus fuit *Cherſiphron Strab. lib.* XIV. *pag.* 640. *Geograph.* & ducenti vigintique anni i-

ſtius

opibus eſt: ſed cœpti difficultas ex natura loci fuit: quippe condi eam ædem in paluſtri ſolo placuit, ne terræ motibus quateretur. Vaniſſimum eſt, & exibilari debet, quod Rabbi Eliezer in capitulis ſuis ex communi Judæorum opinione prodidit, montem, in quo ædes Jeroſolymitana ſtetit, hunc ipſum eſſe, in quo primus hominum parens [11] Adamus ſacra fecit: atque ibidem mox Abelum, Cainum-

ſtius ſtructuræ, quam tota fecit Aſia, elapſi ſunt. Verum de hoc audiamus *Plinium lib.* XXXVI. *cap.* XIV. *pag.* 716. *Natur. hiſtor.* Magnificentiæ admiratio extat, templum Epheſiæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Aſia. In ſolo autem paluſtri fecerunt, ne terræ motus ſentiret aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calentis ea ſubſtravere carbonibus, deinde velleribus lanæ. Univerſo templo longitudo eſt quadringentorum viginti quinque pedum: latitudo ducentorum viginti: columnæ centum viginti ſeptem à ſingulis Regibus factæ, ſexaginta pedum altitudine, ex iiſdem triginta ſex cælatæ, una à Scopa: Operi præfuit Cherſiphron architectus. Summa miracula, epiſtylia tantæ molis attolli potuiſſe. Id memorabile eſt, quod in templi limine, quod foribus impendebat, cum maxima ibi eſſet conſternenda & compingenda moles architectus ſederet in cubili anxius animo. Tradit autem artifex in ea cogitatione feſſum nocturno tempore in quiete vidiſſe præſentem Deam, cui templum fiebat, hortantem ut viveret: ſe compoſuiſſe lapidem: atque ita poſtero die apparuit pondereque ipſo correctus videbatur. Multa in iſto templo erant ornamenta ſtupendo artificio fabrefacta. De quibus *Martial. Epigr.* I. *de Spectacul.*

Nec triviæ templo molles laudentur honores.

Ubi per *molles honores* non intelligimus ac ſi in iſto templo fuerint multa ornamenta ad luxum & mollitiem potius, quàm ad ædificii ſolidam laudem ſpectantia: ſed cum Georgio Merula molles honores accipimus in commendationem tam artificum, quam ſtatuarum, quæ in templo magnificentiſſime ſtabant. Vid. *Angel. Politian. c.* 51. *Miſcell.* & *Rader. ad hoc Epigr.* nec non *Salmuth. ad Panciroll. part.* I. *tit.* 31. *pag.* 107.

11. *In quo primus hominum parens*] Rabbini ſtatuunt *Moriam* montem eſſe illum locum, ubi primus homo Adam ſacra fecerit, Cain & Abel ſacrificaverint, &c. Ita Rabbi *Eliezer in Pirke cap.* XXXI. de Tentatione Abrahami loquens: *Statim* atque devenerunt ad illum locum, monſtravit Sanctus benedictus Abrahamo digito dixitque illi: Hoc eſt altare, hoc inquam eſt altare, in quo primus homo olim obtulit: Hoc eſt altare illud, in quo ſacrificium obtulerunt Cain & Abel. Hoc quoque eſt, in quo Noah & filii ejus ſacrificarunt, prout dicitur: Et extruxit *Noah altare Domino, non ſic ſcriptum eſt, ſed: Exſtruxit Noah* את המזבח *illud altare, in quo ſcil. primi ſeu priſci obtulerunt*; Ita etiam *Maimonid. in Miſchn.* 8. *tract. de Templ. c.* II. *ſect.* 2. cujus verba Anglice recenſet Anglus *Henric. Ainſworth. Comment.*

Digitized by Google

numque munera ſua numini obtuliſſe: rurſus vero & Noachum illic altare poſuiſſe, cum ex arca egrederetur: & Abramum cœleſtibus monitis huc profectum fuiſſe, uti filium mactaret. Ejuſdem generis eſt, quod in Bereſchit Rabba, in Paſuk וייצר, & in Talmudis Hieroſolymitani tractatu, qui בזיר inſcriptus eſt, in capite XXIII legitur, Adamum ex pulvere illius montis eſſe conditum, atque recte dictum à ſapientibus veteri verbo eſſe, שנברא ממקום כפרתו. *creationem ejus in illo loco contigiſſe, ubi peracta ejus expiatio eſt.* Nemo noſtrum tam bardus eſt, qui hæc credat. Et tamen ipſis vetus commentum placet. Sed hæc deliria pluribus perſequi, id vero noſtrum non eſt.

ment. in Geneſ. cap. IV. *fol. m.* 21. *edit. Londin.* his verbis: *It is a tradition by the hand of all, that the place wherein David and Salomon built an Altar, in the Floore of Araunah* (1. Chron. 21, 22, 26. and 22, 1, 2.) *was the place where Abraham builded an Altar and bound Iſaak upon it, and that was the place where Noe builded after he came out of the Arke, and that was the altar upon which Kain and Abel offred: And on it, Adam the firſt man offred an offring after he was created.* Verum hæc omnia pura puta figmenta Rabbinorum ſunt, uti celeb. *Heidegger. pag.* 292. oſtendit.

Cap. XIII.

Admiranda quædam de templo, deque ſacrificiorum & ſacerdotum multitudine. De feſto Paſchatis ſingulare quid, & penè ſupra fidem. Lignorum tres ſtrues in altari. De æternis ignibus. Corban Habitſin, oblatio lignorum, & dies feſti ad hanc rem. Talmudicorum & Flavii Joſephi diſcrepantia. Superſtitio eorum, qui intraverint templum, quique exiverint ex illo.

Difficile eſſet dicere, quot ſacrificiorum oblationumque genera & cauſas Judaica religio habuerit. Sanè, cum Flavius * dicat, in ſingulis claſſibus, quæ hebdomadam unam per vices in templo ſacris operabantur, fuiſſe plus quàm quinque millia [1] ſacerdotum; omni-

* *In Apolog. adverſus Apionem.*

1. *Plus quinque millia*] Teſtatur hoc Joſephus cujus verba hæc ſunt: Licet enim ſint tribus quatuor Sacerdotum, & harum tribuum ſingulæ habeant ho-

omninò opus ingenti victimarum numero quotidie fuit, ne tot manus otioſæ eſſent. Notat idem ſcriptor † uno die paſchatis ducenties quinquagies quinquies millena & ſexcena animalia immolata eſſe. Diximus autem, ſolenni Paſchatis die[2], & præterea duobus aliis feſtis, omnes ſacerdotum claſſes Jeroſolymam veniſſe, & junctis operis ſacra ſimul feciſſe: ut jam neceſſe ſit, eodem tempore, atque die uno, centum & viginti millia ſacerdotum munus ſuum obiiſſe. Quod ſi jam è numero victimarum, quas cecidiſſe Flavius in illo feſto prodit, mactatas à ſacerdotibus ſingulis binas cogites, ſuperſunt quindecies millenæ, & ſexcenæ, quæ adhuc quærunt, cujus manu pereant. Porrò harum omnium immolatio facta in uno altari eſt, in quo quotidie tres lignorum ſtrues[3] compoſitas fuiſſe, Rabbi Mo-

† *Lib. 6. ἁλώς. cap. 45.*

hominum plus quam quinque millia: vid. celeb. *Braun. de veſtit. Sacerd. Hebr. pag. m.* 332.

2. *Solenni Paſchatis die*] Autor *Schilte Haggiborim c. 67.* enumerat viginti quatuor Sacerdotes ad ſacrificium juge matutinum; die Sabbathio quadraginta ſex requiſitos fuiſſe; Maximum autem numerum putat poſtulaſſe ſacrificia jugibus addita, feſti *Novilunii*, ubi multa offerenda fuerint ſacrificia. *Num.* XXVIII. uti pluribus enucleavit prælaudatus D. *Braun. pag.* 337, 338. Numquam tamen, addit, plures adeſſe debebant Sacerdotes, quàm feſto Paſchatis, quippe incredibilis multitudo agnorum circa veſperam immolanda. Probatque hoc cum noſtro ex *Joſepho de bell. Judaic. lib.* VII. *c.* XVII.

3. *Tres lignorum ſtrues*] Rabbinis quidem de iis lis eſt. *R. Meir* enim quatuor, *R. Juda* duas, alii quinque, uti in annot. ad *Codic. Jom.* refert Anglus doctiſſ. *Sheringham. pag. m.* 49. *edit. Franeq.* R. *Joſes* autem ſententia omnium calculos tulit, quæ tres tantum ſtatuit. Una eſt מערכה הגדולה *ſtrues magna* cui omnia ſacra comburenda imponebantur. Altera quæ minor erat, juxta priorem ponebatur, atque ignem ſuffitui in ara aurata adolendo ſufficiebat. Tertia, quæ של קיום האש dicitur, non aliò pertinebat, ac ut obſequium præſtaretur divino juſſui de igne conſervando *Levit.* VI. 13. In quarta ſtrue *R. Meir* heſternarum victimarum reliquias in cinerem non penitus dilapſas, cremandas eſſe putavit. At ea nihil habemus opus. Nam iſtas ad primæ ſtruis latera poſtero manè appoſitas fuiſſe, *Miſchna Tamid* teſtatur, & non malè *Leontius* explicat. Strues iſta látera habuit, ſuper quibus membra victimarum, quæ à veſpera præcedente non conſumta fuerunt, diſponebant. *Baal Schilte cap.* LVII. & *Maimonid. Hilk. Tam. c.* II. §. 5, ex Scriptura ita probant. E traditione habemus, quod verba *Levit.* VI. 2. ſuper aduſtione, quæ fit in altari, ad ſtruem magnam pertineant. At verſu eodem; & ibi ignis altaris alendus eſt; ad

Digitized by Google

Moſes Ægyptius ait: de quibus ſingulatim illud prodit, in Halacha Temidin & Muſaphin, in capite ſecundo: ראשונה מערכה גדולה שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות: שנייה בצדה קטנה שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום: שלישית אין עליה כלים אלא לקיים מצוות האש שנאמר אש תמיד תוקד: *Prima ſtrues*, inquit, *magna erat, in qua juge ſacrificium, cœteraque, quæ offerebantur, apponebant. Secunda, ad latus ejus, minor fuit: de qua ignem exceptabant acerra, ut ſuffimenta in altero altari adolerent, quod prope Sanctum Sanctorum erat poſitum. Tertia illud duntaxat habuit, quod ratam faceret legis divinæ præceptionem, quæ de igne extat ejuſmodi, Accendes ignem perpetuum.* Scribit Flavius in libro ſecundo ἁλώσεως, in capite triceſimo & primo, fuiſſe Jeroſolymæ diem feſtum quendam, quem τὰ ξυλοφόρια 4 ipſe appellat propterea quod Ju-

ad ſtruem ſecundam, quæ ſuffitus eſt. Et verſ. 5. Et ignis, qui eſt ſuper altare, altior in eo: ad tertiam, quæ ad conſervandum ignem eſt. De modo conſtruendi & quâ parte, videantur plur. *Reverend. Daſſov. in diſſert. de Altar. exter. Hieroſolym. Templ. edit. Witteberg.* 1698. *Cl. Joh. Jacob. Cramer.* מזבח עולה ſeu *de ara exteriore templi ſecundi edit. Lugd. Batav.* 1697. *Job. Saubert. cap.* XVI. *pag. m.* 361. *de ſacrific. edit. Jenenſ.* ad quos Lectores curioſos remittimus, qui plura de his legere deſiderant.

4. Τὰ ξυλοφόρια] Putat Author noſter ex Joſepho probari poſſe univerſum populum ligna comportaſſe, in quo à Magiſtris aliquatenus diſſentit. Videtur enim id officii populo univerſo adſcribere & ad unum tantum tempus adſtringere, cum tamen Rabbini quaſdam familias ſorte electas cum *Nehemia* afferant, & novem diverſa tempora ſignent. vid. celeb. *Job. Meyer. Diatrib. de Feſtis pag. m.* 302. *edit. Amſtel.* 1693. *B. Joh. Saubert. tr. de Sacrificiis pag. m.* 361. *cap.* XVI. *edit. Jen.* Origo eſt *Nehem.* X. 35. Sortes conjecimus Sacerdotes, Levitæ & populus Iſraëlis, (non Nethinæorum, ut *Junius* putat) pro oblatione lignorum ad offerendum ea in Domum Dei juxta familias paternas noſtras, temporibus condictis de anno in annum. In *Taanith cap.* IV. §. 5. recenſentur novem dies ſpeciales in anno ad hoc deſtinatos, ut octo familiæ (Joh. Henric. Otho novem vult) in illis ligna afferrent. (1) die Niſan afferebant *Arabi* filii; die 2. *Tammus* filii *Davidis* filii Judæ. die 5. menſis *Abb* filii *Paroab*; die 7. ejuſdem menſis filii Jonadab filii Rechab: & die 10. filii *Senaab*; die 15. filii *Zattu*; die 20. filii *Paleoth* Moab: die 20. menſis Elul filii Addin: 1 *Thebeth* iterum familia *Paroſch.* Confer. *Joh. Jacob. Cramer.* de ara exteriore templi ſecundi pag. m. 100. edit. Lugd. Bat. Gentiles quoque hunc ritum obſervaſſe in comportandis lignis, refert Cl. *Saubertus de ſacrif. pag. m.* 359.

Judæi tunc omnes ex ſylvis magnam lignorum vim in templum[5] comportabant ad alendos ſacros ignes[6], quos eſſe æternos[7] & nunquam

359. Conf. *Wilbelm. Stuck. in deſcript. Sacriſ. Gentil.* hoſque lignatores vocaſſe.

5. *In templum*] Obvium eſt in Atrio mulierum conclave, ſitum in angulo ejus Orientali aquilonari, quod *Schekalim* VI, I. דיר העצים *lignile* dicitur, quia ut notat *Bartenora* omnia ligna, quæ ad pyram pertinebant eò reponebantur, ideò nimirum, ut Sacerdotes quos vitium à miniſterio arcet ligna vermibus infecta reſecarent, quoniam lignum, in quo vermis erat, aræ adhiberi nequiret, *Middoth*. l. II. §. 5. Jom. uti *Conclave lignorum* dicitur. Verum hic quæritur, an hoc conclave atrii mulierum incredibilem illam lignorum multitudinem acceperit? R. *Abraham Schilte cap*. XXV. ita diſſerit: Hoc conclave in atrio mulierum non eſt *Lignile*, in quo omnia ligna condebantur, quibus per anni integri decurſum altaris rogis opus erat, quæque à familiis populi donabantur juxta Taanith IV, §. 5; ſed in Conclavi iſto ea tantum ligna ponebantur, quæ tres altaris ſtrues in ſingulos dies poſtulabant: atque iſti Sacerdotes proxime, ante ſtrues inde compoſitas, ea ibi vermibus purgabant & findebant. Aliud autem conclave in *monte Domus* & quidem decimum, in quo omnia ligna condebant, quibus per annum unum integrum opus erat, oblata à filiis Davidis Judæi & ſociis. Confer. *Daniel Lundius* in *Cod. Talm. de jejun. edit. Traject. p.* 54.

6. *Ad alendos ſacros ignes*] Non quævis ligna ad alendum ſuper altare ignem apta erant, ſed illa, quæ rogis adhibebantur, pulchra, eximia, & ab omni vitio aliena debebant eſſe, æquè ac victimæ ipſæ. *Schilte*. Ligna ſtruis non niſi ſelecta eſſe oportet juxta ritum victimarum, & idcircò vermium & putredinis expertia - - Profana erant & ligna demolitionis; Neque enim alia, quàm ligna recentia afferre licebat. Et hoc ſtatutum gravi pœna ſancitum fuiſſe ait idem ibidem. De eo, qui ligna illegitima ad aram affert quæritur in Menach. c. VIII. neque definitur, an idem peccet, quod qui victimam vitioſam offert, & flagro novies & tricies cædendus ſit? an non? Ea propter flagro non cæditur, ſed verbera rebellionis patitur. Cæterum omnia ligna idonea erant, dum nova eſſent, uti ex *Maimonide de rebus altari interdictis c.* VII, §. 3. refert *plur. Reverend. D. Daſſovius in diſſertat. de altar. exter. templi Hieroſolymit.* §. 19. *edit. Witteberg.* his verbis: Ligna omnia nova (ſive ſylveſtria) legitimè ad ſtruem majorem adhibebantur, non autem afferebant ligna oleæ, nec vitis, propterea quia illa ad orbem habitabilem terræ Iſrael pertinebant. Confer. *Joh. Jacob. Cramer* qui eadem ligna inidonea ex *Tamid* II. §. 3. recenſet. Solebant tamen adhibere ramos ficuum ſilveſtrium, ſive recentiorum, quæ non ad orbem habitabilem pertinebant, & ligna nucum & arboris oleoſæ. Et quæ aliæ ſpecies, de quibus diſſerit citat. *Cramer. pag. m.* 98. Unde conſtat, ægre admiſſas eſſe arbores, quæ fructus dabant: uti ex *Tanchuma* profert celebr. *Daſſovius*. Inſuper ligna iſta non debebant ſcatere

quam extingui lex divina juſſerat. Hic verò leviter à Flavio Talmudici diſcrepant. Ajunt enim, non id uno tempore factum ab omni-

tere vermibus, ut inculcant *Maimonides de rebus altari interdictis c.* VI. §. 2. & *Nathan. in Aruch. fol.* 161. imò licet vermes ejecti eſſent, tamen incepta erant, ut legitur in *Piske Toſephot*, poſt titulum *Middoth. n.* 9. Gentiles quoque diſcrimen lignorum obſervaſſe in ſacris expediendis Scriptores illorum teſtantur. *Plin. hiſt. natur. lib.* XVI. *c.* VI. *Strabo lib.* XV. *Pauſan. lib.* I. *pag.* 313. quorum ſeriem texerunt *Guilielm. Stuck. in deſcript. Sacrif. Gentil. edit. Tigur. Lomeyer de luſtration. Gentil. pag.* 263. *Saubert. de Sacrif. l. c. Voſſ. de Orig. & progreſſ. Idololat.* 3. *pag.* 788. *edit. Francof. in* 4. *Roſin. antiq. Rom. lib.* III. *c.* XXXIX. *edit. Genev. p.* 322.

7. *Æternos*] Tertius altaris ignis vocabatur ignis perpetuus, de quo alii ignes ſuccendebantur, qui licet in omnibus altaris ſtrui locis poſſet, tamen in aquilone exprimitur, ut convenientior eidem aſſignaretur locus. De quo verba *Maimonid. de juge ſacrificiis c.* II. §. 9. Verba ita ſonant: *Tertiam ſtruem ad conſervandum ignem in quovis altaris loco exſtruebat* (Sacerdos) *& ea accendebat ignem. Non autem licebat incendere ignem inferius, & deferre in altare; ſed in altari ipſo incendebant ipſum, quia dicitur Levit.* VI, 9. *& ignis altaris ſuccendetur in illo. Unde patet, ignem non niſi in apice altaris incendi debere.* Sed cum iſte ignis vocetur perpetuus, meritò quæritur, an ſemper perpetuus fuerit, an verò potius ignis holocautomum vocari perpetuus debeat? Hoc certum eſt, ſtruem majorem holocautomatum etiam vocatam fuiſſe ignem perpetuum, fidem faciente *Elia Orientali* in Commentario in *Iſacidem edit. Cracov. fol.* 167. *col.* 4. Unde *Lucas Oſiander in Levit.* VI, 12. *Sacrorum Bibliorum part.* I. *f.* 148. ſcribit: Ignis in eodem altari erit. Hebr. & ignis altaris ardebit in eo (i. e. non cremabitur holocauſtum aliunde allato igni, ſed eo, qui ſemper in altari fovetur, qui ignis à Domino cælitus demiſſus, conſumpſerat ſacrificium cum initiarentur Aaron & filii ejus *Levit.* IX. hoc igne & non alio crementur ſacrificia. Quibus paria leguntur in *Bibliis Vinarienſibus in Levit.* VI, 9. Conf. *Henric. Ainſworth. Comment. in Levit. fol. m.* 32. *edit. Londin.* & ℣. 12. *fol.* 33. Eandem ſententiam fovent alii Interpretes non pauci. Nam *Alphonſus Toſtatus in Levit.* VI. *Oper. T.* 3. *edit. Colon. pag.* 88. *col.* I. commentatur: ſed Deus ad honorandum ſacrificia ſua, ut diſtinguerentur à ſacrificiis aliarum gentium fecit deſcendere ignem de cælo & cremare ſacrificia illa, atque ibidem manere in perpetuum: nam poſtea ille ignis nunquam ceſſavit de altari. Conferantur *Jacob. Bonfrer. in Pentateuch. edit. Antverp. pag.* 600. *Johann. Lorin. in Levit.* VI. *edit. Lugd. p.* 147. *Wolffgang. Franz. in Schol. ſacrif. Patriarch. diſp. Theol.* 5. *theſ.* 18. *Joh. Cleric. in paraphr. ad Levit.* VI. *edit. Amſtelod. in fol. p.* 197. Ut hæc quæſtio decidatur, dici quidem poteſt, ignem holocautomatum fuiſſe ignem perpetuum eo tempore, quo cælitus deſcendebat, ſed tamen etiam eo tempore nutri-

mnibus ſimul eſſe, ſed familiis ſingulis ad hanc rem fuiſſe certos dies conſtitutos: quod nos ita accipimus, ut ſtatus quiſque dies plures familias, puta viginti aut triginta, hujus officii cauſa ſociaverit, non Judæorum hercle per reliquam Palæſtinam habitantium, ſed Jeroſolymitanorum duntaxat. Addunt Talmudici, eas familias, queis lignationum vices in orbem redierant, holocauſtum ſpontaneum obtuliſſe, quod קרבן העצים dictum fuit, quoniam ſuperadditum lignationi eſt: fas autem illis non fuiſſe, ea tempeſtate in luctu & ſqualore eſſe, aut jejunio ſe macerare. Talmudicorum ſententiam Maimonides illis verbis complexus eſt, in Halacha Cele Hammikdaſch, in capite ſexto: זמן קבוע היה למשפחו׳ לצאת ליערים להביא עצים למערכ׳: ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים והיה להם כמו יום טוב: Porrò, ut in animis major veneratio ineſſet ſacræ ædis, introductum illud non lege Moſaicâ, ſed vetuſtiſſimis Judæorum inſtitutis eſt, ut quiſquis templum intrabat, greſſum ad dextram [8] obverteret, ac ſic circumiret, eâque viâ egrederetur, quæ

nutriri foverique igne vulgari conſuevisſe, uti Hebræorum Doctores paſſim referunt in libr. Miſchnicis. Quibus accedunt teſtimonia *Moſes Aſchbech* qui, referente celeb. *Daſſovio*, in *Levit.* VI. *in Sepher Torab Moſche* ſingulo mane ligna igni ſacro adjecta fuiſſe ſcribit. Quando autem ignis non deſcendebat de cœlo, non modò victimarum ignis ſuſcitabatur per ſe, ſed & de igne alio, qui ſtruebatur in altari ac perpetuus appellabatur & extingui non debebat accendebatur. vid. *Henric. Ainſworth Comment. in Pentateuch. in Levit.* VI, *fol. m.* 33. *edit. Lond.* Audiamus eleganter in hunc locum commentantem D. *Auguſt. Pfeiffer. in dub. vexat. pag.* 256. Tenebantur quidem vi præcepti Iſraelitæ ignem, niſi cælitus deſcendiſſet pro ſe ſuſcitare & fovere, quia tamen ignis cæleſtis gratioſe demittebatur, eum deinde lignis appoſitis fuiſſe conſervatum probabile eſt. Hinc forſitan Gentiles Ignem Veſtalium perpetuum finxerunt. de quo *Juſtus Lipſ. de Veſta & Veſtal. Alexander ab Alexandro lib.* V. *c.* XII. *edit. Lugd. Bat. T.* 2. *pag. m.* 104. *Lil. Gyrald. T.* 1. *pag.* 151, 152. *Kipping. in antiq. Roman.*

8. *Greſſum ad dextram*] Author noſter hoc loco cum aliis doctis viris refert, quomodo templum Iſraelitæ veri ingreſſi, & quo modo excommunicati vel lugentes, & aſſerit vetuſtiſſimum inſtitutum fuiſſe; imò ad *Salomonem* trahunt, uti refert *Johann. Henric. Otho in Lexic. Philolog-Rabbinico pag. m.* 182. *edit. Genev.* inquiens: Salomo in templo duas conſtituit portas, per unam ſponſi, per alteram vero excommunicati ſoli ingrediebantur; lugentes obvelabant ora, ſed non excommunicati; quando ita templum

quæ ad ſiniſtram erat. Contra autem, qui in luctu fuêre, quive ejecti ex Judæorum communione erant, eo ſubmotionis genere, quod נדוי appellatur, iis circuitio facienda à ſiniſtra dextorſum fuit. Quin ipſi ſacerdotes, cum rem ſacram feciſſent, receſſim ad portam atrii cedebant, penè ut nepæ ſolent, ſed paululum tamen obliquato latere. Hæc, & id genus plura in libris Talmudicis traduntur, & referenda ad illud tempus ſunt, cum jam in animos hominum, res inſana, ſuperſtitio invaſiſſet.

plum ingrediebantur per illas portas, ab omnibus egredientibus ſalutabantur; Obſervandum autem, quod horum diverſus ingreſſus & egreſſus fuerit, teſte *Middoth. c.* 2. *hal.* 2. Omnes in Templi montem ingredientes ingrediuntur via dextra ac circumeunt; egrediuntur autem via ſiniſtra, excepto illo, cui aliquid accidit; nam ille circuivit ad ſiniſtram. Excommunicati & lugentes ſiniſtra via & extraordinario intrabant & ſic circumeuntes exibant via dextra, de qua re videatur doctiſſimus *Conſtantin l'Empereur in not. ad hunc titul.* Hinc, ſi ita introeunti quis dixiſſet, cur in ſiniſtram te vertis, atque is reſpondiſſet, quoniam ego excommunicatus ſum per נדוי *Nidduì.* tunc ex ſententia R. Meir reſpondebat ille: Ille qui hanc ædem inhabitat ſoletur te & indet cordi tuo quod eſt neceſſarium & recipiant te. videantur de hoc ritu Angl. valde eruditi. *Johan. Selden. lib.* I. *de Synedr. Hebr. cap.* VII. *pag. m.* 128. *edit. Francof. Johann. Lightfoot. Centur. Chorograph. Matth. præmiſſ. pag. m.* 58. *edit. Lipſ. Joh. Henric. Otho. pag. m.* 182. *doctiſſ. Campegi Vitringa de Synagog. veter. lib.* 3. *part.* I. *pag. m.* 740.

CAP. XIV.

Addita religionibus majeſtas. Talmudicorum ſententia de muro, qui adyta ſeparabat: & cur is in templo ſecundo non reſtitutus. De cuſtodiis templi. An rectè eas Maimonides eſſe ex lege tradiderit? Morbi crebri ſacerdotum unde fuerint?

FUIT illud à ſapientiſſimo Salomone, non ab feris nepotibus ejus, inſtitutum, ut diſcreta ſacerdotum, Iſraelitarumque & mulierum atria [1] eſſent. Ita proviſum rectè eſt, ne religionem commixtio foe-da-

1. *Diſcreta atria*] De etymologia atrii evolvenda non occupati erimus, quia hoc præſtitit vir. clar. *M. Joh. Balthaſ. Beyſchlag in diſſertat. Philolog.*

daret. Nam quod ipſis ſacerdotibus non penetrare in templi intima licuit, ſanè verò etiam id augendæ majeſtatis fuit, cujus major eſt ex occulto admiratio. Atque ante quidem, cum inter Sanctum & San-

log. de atriis edit. Witteberg. 1691. Hoc tamen intactum relinquere noluimus, quod *Lutherus* atrium in Germanica verſione reddiderit *Halle*, *die Halle Salomonis* amplumque denotat atrium. Anglorum, inquit *Reineſius in Commentat. Parerg. de palat. Lateran. p.* 16. *Halle* aula eſt, ſive atrium *witte halle* palatium regium Angliæ, pars Suburbii *Londin.* Calculum album adjicit *Rudbeckius* in *Atlant. part.* II. *c.* VI. his verbis: *zala* (Sala) *templi nomen planè Gothicum, de quo Atl. p.* I. *c.* VII. *p.* 241. *diximus, unde ſimul percipere* licebit rationem ac viam, quâ ex *Gothia* in *Italiam*, Galliam & Sarmatiam id nominis, poſt Chriſti tempora, cum antea quidem in his locis inauditum fuerit, perrexerit. *Finnis* quoque & *Lapponibus* id vocabuli, ſenſu prorſus eodem uſurpatum fuiſſe, templorum nomina, *As-Sala* & *Lyck-Sala* ſive *Lock-Sala*, quorum illud Deorum, hoc Saturni templum denotat, teſtabuntur. In horum autem Templorum locum ædes ſacras cultui veri Dei inſervientes veteribus nominibus retentis, nunc ſucceſſiſſe teſtatur *Scheffer. Lapp. c.* III. *pag.* 69. His accedit ex *Flor. Lex. Finn. p.* 24. vox Sali, palatium & p. 26. Sala Porti, Palatii janua. Præcipua tamen motio vocabuli Saal atrium fuerat, opere columnario exſtructum & undique patens. Unde *Hall* atrium, cujus deſcriptionem habes apud *Maimonid. in Hal. Beth Habech. c.* I. *l.* 19. Recte itaque autor noſter differit, quod *atria* fuerint *diſcreta*, quatuor enim in templo erant *atria*, *atrium* gentium, atrium mulierum, atrium Iſraëlis & atrium Sacerdotum. Nos itaque ſingula ſeparatim conſiderabimus, quia Autor noſter hæc omiſit hoc loco, & breviter recenſebimus, ut Lectores diſcrimen ſciant. *Atrium Gentium* duplici nomine vocatur à Rabbinis, aliquando vocatur הר הבית *mons templi*; aliquando חול *profanum* vel *commune*. Vid. celeb. *Joh. Lightfoot chorograph. Matth. præmiſſ. pag.* 58. *edit. Lipſ.* Hinc Autor *Toſaphoth in Perah c.* II. Exeunt per portam ducentem ex atrio mulierum לחול in atrium commune. Ratio hujus appellationis eſt (1) quia illuc accedere poterant Ethnici, ut videtur ex illo dicto, quod extat *Hieroſ. Avoda Sarah fol.* 40. 1. R. *Gamaliel* ambulans בהר הבית in atrio gentium, vidit fæminam Ethnicam ac de ea benedixit. (2) quia excommunicati & lugentes illuc veniebant, ut apparet ex *Middoth c.* II, 2. Ille etiam qui hircum emiſſarium educebat. Maximum ſpatium *atrii gentium* erat ab auſtro, proximum ei ab oriente, tertium ab aquilone, minimum verò ab occidente. Vid. *Joh. Lightfoot. in hor. Talmud. p.* 1085. ſeq. *Atrium mulierum* עזרת נשים cujus longitudo erat 135 cubitorum & latitudo 135, quatuorque conclavia erant in quatuor ejus angulis. Vide de hoc atrio fuſe differentem doct. Angl. *Johann. Lightfoot in. Chorograph. Matth. præmiſſ. pag. m.* 60, 61. *edit. Lipſ. Joh. Henric. Otho Lexic.*

Sanctum Sanctorum murus quidam[2] unius cubiti latitudine ſtetiſſet, pòſt cum ædem ſecundam ii exſtruerent, qui reverſi Babylone erant, dubitatum eſt qua proportione, quove pacto ſpatium ejus muri immiſſum in Sancta, inque Sanctum Sanctorum fuiſſet: &, cum

nic. Rabbino-Philolog. pag. m. 56, 57. Atrium Iſraëlis κατ' ἐξοχὴν atrium vocatum longitudine erat 135. & latitudine undecim cubitorum. Vide *Lightfoot. Hor. Talmud. pag. m.* 311. citat. *Othon. pag. m.* 57. In hoc atrio nemo ſedere potuit præter Reges ex familia *Davidis. Maim. Beth Habech. c.* VII. Quando itaque legimus in N. T. Chriſtum ſediſſe in templo, non dicendum ipſum in atrio Iſraëlis ſediſſe, ſed vel in atrio mulierum vel Gentium. Vid. *cit. author. pag.* 58, 59. Ex hoc atrio gradu uno aſcenſum in *Atrium Sacerdotum.* Recte ergo diſcernit autor noſter atria, quia unum ſemper ſanctius altero fuit. Mons enim Templi ſanctior erat Hieroſolymis; intra hunc enim ſeminis fluxu laborantes, menſtruales mulieres & puerperæ non ingrediebantur. Monte ædis ſanctius eſt חיל ſeu ſpatium intermurale; nam exteri, & qui erant cadavere polluti, & qui cum menſtruali muliere conſueverat, eò ingredi non poterant, licet in montem quidem venire ipſis liceret. Hoc intermurali ſpatio ſanctius erat *atrium mulierum:* nam טבול יום de die lavandus eò non poterat venire, hoc eſt, qui eâ pollutione erat inquinatus, in qua eum oportebat ablui, & expectare ſolis occaſum, ut purus eſſet. *Atrio mulierum* ſanctius eſt *atrium Iſraelitarum*: nam interdictum erat מחוסר כפורים iis ſcil. qui pollutione quidem ſoluti erant, ſed qui nondum purificationis obtulerant ſacrificium, quorum erant quatuor genera: *leproſi, viri fluxu laborantes, mulieres quæ in ſeparatione fuerant; & quæ pepererant. Atrio Iſraelitarum* ſanctius erat *atrium Sacerdotum*; nullus enim Iſraelitarum eò venire poterat niſi urgente neceſſitate, quæ hiſce occaſionibus naſci poterat; aut ad imponendas hoſtiæ manus, aut ad expiationem faciendam; aut mactandam victimam, aut ad agitandum ſacrum. *Atrio Sacerdotum* ſanctius eſt ſpatium id, quod inter veſtibulum & altare intereſt, neque enim eò licebat venire ipſis Sacerdotibus, ſi vitio corporis eſſent affecti; aut nudo capite; h. e. ſine cidari, aut velo, aut veſtimentis laceratis. Hoc ſpatio inter veſtibulum & altare intercedente ſanctius erat templum, & omnium partium templi ſanctiſſimum erat Sanctum Sanctorum, quia nemini licebat eò ingredi, niſi ſoli Summo Pontifici & quidem ſolenni Expiationis die. Confer. *Saubert. Palæſtr. pag. m.* 97. *edit. Altorff.* 1678 *Joh. Henric. Otho pag. m.* 585. *ſeq.*

2. *Murus quidam*] Differit *Cunæus* in his & ſequentibus verbis de diſtinctione Sancti Sanctorum ab atrio Sacerdotum primi & ſecundi templi. Quod itaque ad templum primum à Salomone exſtructum attinet, aditus ſeu atrium à Sancto diſtinguebatur pariete, ſeu muro, qui unius erat cubiti, ac velo. Velum deſcribitur 2. *Chron.* III, 14. Paries 1 *Reg.* VI, 20. Inde *Joſephus lib.* VIII. *Antiquit. Judaic.*

daret. Nam quod ipſis ſacerdotibus non penetrare in templi intima licuit, ſanè verò etiam id augendæ majeſtatis fuit, cujus major eſt ex occulto admiratio. Atque ante quidem, cum inter Sanctum & San-

log. de atriis edit. Witteberg. 1691. Hoc tamen intactum relinquere noluimus, quod *Lutherus* atrium in Germanica verſione reddiderit *Halle*, *die Halle Salomonis* amplumque denotat atrium. Anglorum, inquit *Reineſius in Commentat. Parerg. de palat. Lateran. p.* 16. *Halle* aula eſt, ſive atrium *witte halle* palatium regium Angliæ, pars Suburbii *Londin.* Calculum album adjicit *Rudbeckius* in *Atlant. part.* II. *c.* VI. his verbis: *zala* (Sala) *templi nomen planè Gothicum*, *de quo Atl. p.* I. *c.* VII. *p.* 241. *diximus, unde ſimul percipere* licebit rationem ac viam, quâ ex *Gothia* in *Italiam*, Galliam & Sarmatiam id nominis, poſt Chriſti tempora, cum antea quidem in his locis inauditum fuerit, perrexerit. *Finnis* quoque & *Lapponibus* id vocabuli, ſenſu prorſus eodem uſurpatum fuiſſe, templorum nomina, *As-Sala* & *Lyck-Sala* ſive *Lock-Sala*, quorum illud Deorum, hoc Saturni templum denotat, teſtabuntur. In horum autem Templorum locum ædes ſacras cultui veri Dei inſervientes veteribus nominibus retentis, nunc ſucceſſiſſe teſtatur *Scheffer. Lapp. c.* III. *pag.* 69. His accedit ex *Flor. Lex. Finn. p.* 24. vox Sali, palatium & p. 26. Sala Porti, Palatii janua. Præcipua tamen motio vocabuli Saal atrium fuerat, opere columnario exſtructum & undique patens. Unde *Hall* atrium, cujus deſcriptionem habes apud *Maimonid. in Hal. Beth Habech.* c. I. *l.* 19. Recte itaque autor noſter diſſerit, quod *atria* fuerint *diſcreta*, quatuor enim in templo erant *atria*, *atrium* gentium, atrium mulierum, atrium Iſraëlis & atrium Sacerdotum. Nos itaque ſingula ſeparatim conſiderabimus, quia Autor noſter hæc omiſit hoc loco, & breviter recenſebimus, ut Lectores diſcrimen ſciant. *Atrium Gentium* duplici nomine vocatur à Rabbinis, aliquando vocatur הר הבית *mons templi*; aliquando חול *profanum* vel *commune.* Vid. celeb. *Joh. Lightfoot chorograph. Matth. præmiſſ. pag.* 58. *edit. Lipſ.* Hinc Autor *Toſaphoth in Perah c.* II. Exeunt per portam ducentem ex atrio mulierum לחול in atrium commune. Ratio hujus appellationis eſt (1) quia illuc accedere poterant Ethnici, ut videtur ex illo dicto, quod extat *Hieroſ. Avoda Sarah fol.* 40. 1. R. *Gamaliel* ambulans בהר הבית in atrio gentium, vidit fæminam Ethnicam ac de ea benedixit. (2) quia excommunicati & lugentes illuc veniebant, ut apparet ex *Middoth c.* II, 2. Ille etiam qui hircum emiſſarium educebat. Maximum ſpatium *atrii gentium* erat ab auſtro, proximum ei ab oriente, tertium ab aquilone, minimum verò ab occidente. Vid. *Joh. Lightfoot. in hor. Talmud. p.* 1085. ſeq. *Atrium mulierum* עזרת נשים cujus longitudo erat 135 cubitorum & latitudo 135, quatuorque conclavia erant in quatuor ejus angulis. Vide de hoc atrio fuſe diſſerentem doct. Angl. *Johann. Lightfoot in. Chorograph. Matth. præmiſſ. pag. m.* 60, 61. *edit. Lipſ. Joh. Henric. Otho Lexic.*

Sanctum Sanctorum murus quidam[2] unius cubiti latitudine ſtetiſſet, pòſt cum ædem ſecundam ii exſtruerent, qui reverſi Babylone erant, dubitatum eſt qua proportione, quove pacto ſpatium ejus muri immiſſum in Sancta, inque Sanctum Sanctorum fuiſſet: &, cum

nic. Rabbino-Philolog. pag. m. 56, 57. Atrium Iſraëlis κατ' ἐξοχὴν atrium vocatum longitudine erat 135. & latitudine undecim cubitorum. Vide *Lightfoot. Hor. Talmud. pag. m.* 311. citat. *Othon. pag. m.* 57. In hoc atrio nemo ſedere potuit præter Reges ex familia *Davidis. Maim. Beth Habech. c.* VII. Quando itaque legimus in N. T. Chriſtum ſediſſe in templo, non dicendum ipſum in atrio Iſraëlis ſediſſe, ſed vel in atrio mulierum vel Gentium. Vid. *cit. author. pag.* 58, 59. Ex hoc atrio gradu uno aſcenſum in *Atrium Sacerdotum*. Recte ergo diſcernit autor noſter atria, quia unum ſemper ſanctius altero fuit. Mons enim Templi ſanctior erat Hieroſolymis; intra hunc enim ſeminis fluxu laborantes, menſtruales mulieres & puerperæ non ingrediebantur. Monte ædis ſanctius eſt חיל ſeu ſpatium intermurale; nam exteri, & qui erant cadavere polluti, & qui cum menſtruali muliere conſueverat, eò ingredi non poterant, licet in montem quidem venire ipſis liceret. Hoc intermurali ſpatio ſanctius erat *atrium mulierum:* nam טבול היום de die lavandus eò non poterat venire, hoc eſt, qui eâ pollutione erat inquinatus, in qua eum oportebat ablui, & expectare ſolis occaſum, ut purus eſſet. *Atrio mulierum* ſanctius eſt *atrium Iſraelitarum*: nam interdictum erat מחוסרי כפורים iis ſcil. qui pollutione quidem ſoluti erant, ſed qui nondum purificationis obtulerant ſacrificium, quorum erant quatuor genera: *leproſi, viri fluxu laborantes, mulieres quæ in ſeparatione fuerant; & quæ peperérant. Atrio Iſraelitarum* ſanctius erat *atrium Sacerdotum;* nullus enim Iſraelitarum eò venire poterat niſi urgente neceſſitate, quæ hiſce occaſionibus naſci poterat; aut ad imponendas hoſtiæ manus, aut ad expiationem faciendam; aut mactandam victimam, aut ad agitandum ſacrum. *Atrio Sacerdotum* ſanctius eſt ſpatium id, quod inter veſtibulum & altare intereſt, neque enim eò licebat venire ipſis Sacerdotibus, ſi vitio corporis eſſent affecti; aut nudo capite; h. e. ſine cidari, aut velo, aut veſtimentis laceratis. Hoc ſpatio inter veſtibulum & altare intercedente ſanctius erat templum, & omnium partium templi ſanctiſſimum erat Sanctum Sanctorum, quia nemini licebat eò ingredi, niſi ſoli Summo Pontifici & quidem ſolenni Expiationis die. Confer. *Saubert. Palæſtr. pag. m.* 97. *edit. Altorff.* 1678 *Joh. Henric. Otho pag. m.* 585. *ſeq.*

2. *Murus quidam*] Diſſerit *Cunæus* in his & ſequentibus verbis de diſtinctione Sancti Sanctorum ab atrio Sacerdotum primi & ſecundi templi. Quod itaque ad templum primum à Salomone exſtructum attinet, aditus ſeu atrium à Sancto diſtinguebatur pariete, ſeu muro, qui unius erat cubiti, ac velo. Velum deſcribitur 2. *Chron.* III, 14. Paries 1 *Reg.* VI, 20. Inde *Joſephus lib.* VIII. *Antiquit. Judaic.*

cum decidi ea res nequiret, vice muri duo vela³ oppanſa ſunt, inter quæ ſpatium cubiti interfuit : nam antea hercle duntaxat unum pe-

daic. cap. III. *fol.* 260. Salomon in pariete, inquit, Aditum à reliquo corpore ſeparante, fores appoſuit cedrinas has quoque cælatas & inauratas ; eas prætexuit velis picturatiſſimis, hyacintho, purpura, cocco, byſſoque ſplendidiſſimo ac molliſſimo diſtinctis. Templum poſterius inter aditum ac Sanctum *duo* habebat *vela*, quamvis *Joſephus lib.* VI. *de bell. Judaic c.* XIV. *ſ.* 918. unius tantum mentionem faciat. Cujus rei ratio hæc erat, quia in templo primo paries erat intergerinus cubitum latus, qui Aditum à Domo exteriori ſeparabat. Cujus Sanctitas cum ambigua controverſaque eſſet, nec ſcirent qui Templum ſecundum exſtruebant, an ad Aditum an ad Sanctum pertineret, ſpatium intergerini parietis vacuum reliquerunt, & fecerunt *duo vela* cubitum unum invicem diſtantia, quorum alterum fuit in loco ſancto, alterum in Adito, ut quocunque eventu errorem poſſent eluctari. Ita tradunt in מסכת יומא *cap.* V. *pag.* 51. ex verſione & annot. *Robert. Scheringhami*, ab *Excell. Rhenferdio* altera vice adornata & aucta : *Sacerdos Summus in Sanctuario ibat, donec* לבין שתי הפרכות *inter duo vela pervenerat, quæ inter Sanctum & Sanctum Sanctorum dividebant, & cubito inter ſe diſtabant.* Gemara ad hanc Miſchnam : במקדש שני כיון דלא הואי אמת טרקסין ובמקדש ראשון הוא דהואי ואיסתפקא להו לרבנן בקדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ ועבדו שתי פרוכות : *Quia in Sanctuario ſecundo non fuit paries intergerinus unius cubiti, qui in Sanctuario primo fuerat, ac Doctores dubii eſſent de ſanctitate ejus, num totus ad Sanctum Sanctorum, an verò totus ad Sanctum pertineret? fecerunt duo vela.* Legi etiam hîc merentur verba *Maimonid. in Hilkoth Beth Habbechira cap.* IV. §. 2. quæ latine verſa ita ſonant : In templo primo murus erat inter Sanctum & Sanctum Sanctorum, qui cubitum unum ſpiſſus erat. *Ædes verò ſecunda cum ædificaretur dubitatum eſt, utrum fuiſſet ejus muri ſpiſſitudo ex ſpatio Sancti, an ex ſpatio Sancti Sanctorum? Attribuerunt ergo longitudini Sancti Sanctorum viginti cubitos integros, & cubitos integros quadraginta longitudini Sancti ; & ſpatium inſuper unius cubiti medium reliquerunt inter Sanctum & Sanctun Sanctorum. Murum igitur inter Sanctum & Sanctum Sanctorum intergerinum in æde ſecunda omninò nullum ædificarunt : verum duo adhibita vela ſunt ; unum ab extrema parte Sancti, & alterum ab extremo Sancto Sanctorum. His intermedium erat ſpatium unius cubiti, idque vacuum, quod illius in æde prima muri latitudinem repræſentabat. Nam in templo primo velum erat unum.*

3. *Duo vela*] Si fides habenda eſt Hebræorum Doctoribus, tunc tredecim velis Templum ſecundum fuit conſpicuum. Id docet *Maimonides in Kele Hammikdaſch. cap.* VII. §. 17. *In Templo ſecundo tredecim adhibebantur vela. Septem in ſeptem Atrii portis ; unum in janua veſtibuli ; unum ad Templi januam, DUO ad Aditum Templi à Sancto dividendum ; & itidem duo è regione ipſis in cænaculo.* Ubi ſimul addit, quod quotannis DUO VELA, quæ Sanctum à Sancto Sanctorum diſtinguebant parata, quorum craſſities propter toties conduplicata fila palma-

Digitized by Google

pependerat. Traditum id à Rabbi Moſe Ægyptio eſt, in capite IV, in Halacha Beth Habbechira. Atque ex eo conſtat, quam ſcrupuloſa eorum hominum religio fuerit. Sed ejus rei etiam alia documenta ſunt. Ait ille idem magnus Rabbinus, ſemper Levitarum ſacerdotumque vicenas quaternas ſtationes excubias nocturnas [4] in æde ſacra, & circum illam iniiſſe, non quod ab hoſte graſſatoribuſve metus fuerit, ſed uti honos religionibus [5] eſſet. Leges autem illis præſcriptæ ejuſmodi fuêre, ut ſacerdotes intus, Levitæ foris [6] cuſtodirent;

maris fuerit. Verba, quia prolixiora, latinis tantum recenſebimus verbis, & hæc ſunt: *Vela quotannis efficiebant duo, quæ Sanctum à Sancto Sanctorum diſtinguebant. Atque in his velis erant ſexies conduplicata fila cujuſcumque generis. Nam ſingula ſtamina continebant filorum genera quatuor Xylinum, hyacinthinum, purpuram & coccum bis tinctum, & quodlibet ex illis ſexies conduplicata continebat fila. Itaque ſingula ſtamina filis è viginti quatuor conſtabant. Horum igitur craſſitudo velorum palmaris erat; nam ſeptuaginta duo erant ſtamina ex quibus texebantur. Erat autem cujuſque veli longitudo quadraginta cubitorum & viginti cubitorum latitudo.* Gemina his invenimus in *Jalkut fol.* 102. רבי שמעון בן גמליאל אומר בשם רבי שמעון בן הסגן פרוכת עוביה טפח ועל ע"ב נירין נארגת ועל כל נימא ונימא כ"ד חוטין i. e. *Rabbi Simeon filius Gamalielis ait nomine Simeonis filii Sagen, veli denſitas fuit quatuor digitorum; LXXII filis erat contextum & quodque filum XXIV funiculis.* Quæ ſi vera ſunt vel hinc æſtimanda eſt miraculi magnitudo, dum patiente Chriſto, ut Matth. cap. XXVII, 51. refert, ſciſſum eſt in duas partes.

4. *Excubias nocturnas*] Levitarum, qui Janitores erant, munus erat, ad januas Templi ſeu portas atrii excubare, eaſque cuſtodire per vices, ſeu juxta claſſes, in quas diſtributi erant & ad hoc miniſterium deſtinati, *Paral.* IX. 17, 18. Hinc verſu 19 ſequente dicuntur cuſtodes veſtibulorum Tabernaculi, per vices caſtrorum Domini cuſtodientes introitum. LXX. *φυλάσσοντες τὴν εἴσοδον*. Diviſi autem erant oſtiarii ſeu Janitores, ut cæteri Levitæ in XXIV. claſſes ſive vices *Paral.* XXV. 1. ſeq. vid. *Sigon. de Republ. Hebr. lib.* V. *c.* VI. De ſolicitudine eorum in cuſtodiendis atriorum portis dicitur 1 *Paral.* XXXV, 15. Hi enim quotidie ſub ipſum diei diluculum Hebraice *in mane, in mane* i. e. ſummo mane Templi fores aperiebant. 1 *Paral.* IX, 27. Non ſolum autem die, ſed noctu quoque in XXIV. locis excubias agebant in honorem templi. *Maim. Beth Habech. cap.* VIII.

5. *Honos religionibus*] Excubiæ hæ non conſtituebantur, ne inſtrumenta & vaſa ſacra furto aufferantur, ſed eum in finem, ut per totum diem ibi curam adhiberent ne aliquid impuri templum ingrediatur, aut quid fieret, quod ſanctitatem illius loci non deceret.

6. *Sacerdotes intus, Levitæ foris*] Cuilibet tam *Sacerdotibus*, quàm *Levitis* ſtatio aſſignabatur certa & cuſtodia, & (1) erat in omnibus portis montis templi, in porta Orientali, in porta Septentrionali *Tedi*, in duabus

rent; & illorum quidem tres, horum verò eſſent xxi ſtationes. Denique Levitæ totas noctes pervigilabant: at ſacerdotibus ſomnum capere haud nefas fuit. Non culcitræ[7] tamen, non tomenta[8] mollem

bus portis Meridionalibus *Hulda*. In porta Occidentali *Copponius*: cuſtodia etiam erat in angulis magni hujus ſpatii quadrati ſancta loca cingentis. (2) Circa murum atria cingentem duæ erant cuſtodiæ in duobus angulis Orientalibus & duæ in duobus angulis Occidentalibus, & his in locis Levitæ in cuſtodiam conſtituebantur. Erant deinde duæ portæ in quibus Levitæ non excubabant, ſcil. *Porta aquæ* in cujus camera *Abbtines* cuſtodiam curabant Sacerdotes, & *Porta* קרבן in cujus conclavi *Beth Mokad* etiam Sacerdotes excubias agebant. Vid. *Joh. Lightfoot. hor. Talmud. in Luc.* xxii. *pag. m.* 879. *edit. Lipſ.* In loco Septentrionali *Corban* vocato, è regione Sancti Sanctorum etiam *Levitarum* cuſtodia erat, Item in parte Meridionali è regione veli, item à tergo Sancti Sanctorum. *Porta Nitſots* cuſtodiam habebat partim ex *Levitis*, partim verò ex Sacerdotibus conſtantem. Singulis noctibus Præfectus cuſtodum viſitabat omnes cuſtodias, qui vocabatur איש הר הבית Præfectus montis Templi, & ſecundum R. *Schemaja* definitur ממונה על כל משמר מהשומרים *Præfectus omnibus cuſtodum excubiis.* Illius officium erat perluſtrare ſingulas cuſtodias, & quando illud agebat prælucebant ei faces: unumquemque autem cuſtodem qui pedibus non inſiſtebat his verbis compellabat שלום עליך *pax tibi.* Si eum dormire animadvertebat, baculo percutiebat, imò aliquando veſtimenta ejus comburebat: Hinc etiam in uſu erat apud cives Hieroſolymitanos, quando aliquem clamorem ex templo percipiebant, dicere: מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפי׳ i. e. *Quæ vox in atrio magno? vox Levitæ vapulantis, cujus veſtimenta comburuntur* &c. *Middoth c.* i. 2. *Maimonides Hal. Beth Habech. c.* viii.

7. *Non culcitræ*] Culcita, quod tomento inculcantur, appellata. *Feſt. Gloſſ.* Culcita τύλη. Sic etiam apud *Varron. lib.* iv. *de LL.* legitur: Quod Sagus, aut tomentum aliudve quid calcabant, ab inculcando culcita dicta. Aliter *Culcitra* ſcribunt. Onom. *Culcitra* ἰφάπλωμα quod *Suidas* exponit per πέπλωμα peplum. Vid. *Martin. Lexic. fol. m.* 533. Hebræi vocant קַטְבְּלָא quod veſtimenti genus, item *culcitra coriacea, Pulvinar ex corio.* Nedar. fol. 55. 2. ומתעגל על גבי קטבליא הדשה *Et rotundatur, circumvolvit ſe in culcitra nova.* Legitur & in *Kelim cap.* xvi. ubi Gloſſa explicat *Corium quod in pavimento ſternitur.* Sic Expandit pulvinar ſuper caput ſuum, *Metzia fol.* 50. *Aruch* ſcribit; עור Corium vel pellis, quo ſe tegunt homines ſuperne, vocatur Græce אנבולי ἀναβολὴ & quod ſubſternunt vocant καταβολή.

8. *Tomenta*] Tomentum eſt lana brevis ac conciſa. *Iſid. lib.* xxix, 27. Tomentum appellatum, quod aut in filo aut in tela tumeat, nec ſubtilitatem habeat. Sed (ait *Scal. in Varr.*) tomenta ſunt proprie ex ciliciis pilis: *borram* vulgo vocamus. Iis igitur tomentis aut ciliciis pilis implebant culcitas, tamen olim ut etiam hodie culcitæ farciebantur acere & glumis ſpicarum.

lem requiem illis fecerunt: dormiendum humi[9] in ſolo erat; ut hoc illis commune fuerit cùm Delphici Apollinis ſacrificulis[10], qui à Callimacho perquàm eleganter dicti ſunt:

Γηλεχέες θεράποντες ἀσιγήτοιο λέβητος.

Nos hæc, quæ de cuſtodiis diximus, ſero admodùm, & labante republica, eſſe inſtituta putamus, quo tempore multa alia ſunt inventa, quorum nec veſtigium antea, nec vola extiterat. Nam quod ſummus Rabbinus Ægyptius teſtimonia quædam ex Pentateucho recitat, utique mendoſe facit. Quæ enim cunque in Numerorum capite ſecundo & tertio edicta ſunt de caſtrorum metatione, quam circum tabernaculum fieri in deſerto oportuit, ea verò ad urbem Jeroſolymam[11] traducere, ubi ſacris ceremoniiſque tuta ſedes fuit, magna imprudentia eſt. Quid quod poſt Babylonienſe exilium quindecim mu-

9. *Dormiendum humi*] Ritum hunc cubandi in templis prolixè demonſtravimus in *tr. de ſubſtratione veſtium pag.* 102, 103. *edit. Giſſen.* 1701. Et errorem hunc hauſerunt Gentiles, quia audiverant, *Sacerdotibus* & *Levitis* in templo dormiendum fuiſſe. Vid. celeberr. *Braun. de veſtit. Sacerdot. Hebr. pag. m.* 75, 76. *edit. Amſtel.* 1698. Non licebat enim Levitis & Sacerdotibus dormire in veſtibus ſacris. Cum dormitum ire vellent, ſacræ veſtes fuerunt deponendæ. Quidam Magiſtrorum cenſent, Sacerdotes eas complicaſſe & capiti ſuppoſuiſſe, ut iis etiam dormiendo uterentur. Alii docent in arcis incluſas fuiſſe noctu. De veſtibus Sacerdotum hæc habet *Miſchna Cod. Tamid. c.* I. Non dormiebant in veſtibus ſacris, ſed exuebant illas, & capiti ſupponebant, & quilibet proprio ſuo tegmento tegebatur. vid. celebr. *Braun. lib.* II. *cap.* XXVI. *pag. m.* 675.

10. *Cum Delphici Apollinis ſacrificulis*] Refert Autor noſter, quod in hoc ritu Sacerdotes Hebræorum commune quid habuerint cum Delphici Apollinis ſacrificulis, citatque ex *Callimacho* verſum, qui extat *hymn. in Delum* ✠. 286. ubi eos *γηλεχέες* vocat, quæ vox, teſte *celeb. Spanhemio obſervat. pag.* 497. idem innuit, quod *χαμαιεῦναι* apud *Homerum*.

11. *Ad urbem Jeroſolymam*] Verum nullam imprudentiam eſſe, uti Autor noſter vult, oſtendit Anglus doctiſſimus *Henric. Ainſworth. in Comment. ad Exod. cap.* XL. ✠. 33. *fol. m.* 156. *So after that Iſrael came into Canaan, and had there a temple, they had degrees of holy places: both of them are be deſcribed by the Hebr. thus: Three Camps were in the wilderneſſe, the campe of Iſrael, which was in foure camps Num.* 2. *the campe of Levi Numb.* 1. 50. *and the campe of the Divine Majeſtie; which was from the doore of the Court of the Tabernacle of the congregation and forward. And anſwerable unto them in the ages following, from te gates of Jeruſalem unto the mountaine of the Temple, was as the camp of Iſrael: and from the gates of the mountain of the Temple unto the doore of the Court, was as the camp of Levi*, &c. *Maim. in*

munera [12] in templo adminiſtrata ſunt, de queis Judæorum reges antea, qui de Davidis familia fuêre, nunquam cogitaverant? Ea memorantur in Talmudis tractatu, qui Maſſechta Schekalin dicitur, in capite v. interque hæc fuit, cura temporum ſolennium, aquarum, ſortium, cuſtodiarum, veſtium, panum Propoſitionis, cortinarum, ſuffimenti conficiundi, & aliarum rerum, quas recenſere pretium operæ non eſt. Fuit autem ſingulis præfectus quidam impoſitus, quem ממונה appellabant: eratque ſub nutu ejus ingens miniſtrorum multitudo. Ait Maimonides multis morbis obnoxios [13] ſa-

Beth Habech. Cui calculum addit *Talm. Bab. in Zebachim cap.* XIV. *in Gemar.* Conf. *Henric. Ainſworth. in Num. c.* 11. *fol. m.* 13. *edit. Londin.*

12. *Quindecim munera*] Hæc munera quibuſdam officiariis demandabantur, & primus erat ממונה של זמנים qui debebat obſervare tempus munera adeundi, & ſacerdotes & alios admonendi, qui proinde etiam clamabat, *O vos Sacerdotes ad cultum veſtrum; ô vos Levitæ ad loca veſtra; ô vos Iſraelitæ ad ſtationes veſtras.* Secundus erat על נעילת שערי' ad aperiendas & claudendas portas; hoc munus præcipue unus obtinebat ex אמרכלין Amarcalin, qui ſeptem officiarii templi erant, habentes claves ad ſeptem portas atrii, ita tamen, ut nullus poſſet abſque altero aperire *Schekal. cap.* v. *Maim. in Kele Mikd. p.* 4. qui etiam cum portæ aperiebantur tubâ ſignum dari curabat. Tertius erat כל השומרים Præfectus Excubiarum. Quartus כל המשוררי' *Cantor*, cujus erat ſingulis diebus nominare illos, qui tum cantare, cùm inſtrumentis ludere debebant. Quintus erat Præfectus הצלצל illius Muſices, quæ cymbalis fiebat. Sextus erat *Præfectus ſortium.* Septimus Præfectus על הקיני' qui debebat providere illis, qui ſe purificare intendebant, de turturibus & columbis. Octavus erat Præfectus Sigillorum ſeu Sigillorum cuſtos. Nonus erat Præfectus על הנסכים circa libamina, quæ illius ſigillo inſcripta erant tradebat. Decimus erat ille, qui Sacerdotes ægrotos curabat, qui pluribus morbis, propter continuum carnis eſum, veſtitum levem, pedes nudos infeſtabantur. Undecimus ille erat, qui de aquis proſpiciebat, ut ciſternæ, aquæductus benè ſe haberent, ne aquæ templo deeſſent. Vocatur ille in *Schekal. cap.* v. 1. *Foſſor puteorum.* Duodecimus erat ille, qui panes propoſitionis conficiebat. Conf. *Middot. c.* 1. Decimus tertius qui aromata ad ſuffitum parabat. Decimus quartus, qui vela confici curabat. Decimus quintus, qui Sacerdotum veſtimenta cuſtodiebat & curabat. Vide *Schekal. c.* VI. *&* V. *Maimonides in Kele Hammikdaſch. cap.* VII. Conf. *B. Dilher. Tom.* 2. *diſſert. p.* 15, 16.

13. *Morbis obnoxios*] Variis morbis obnoxios fuiſſe Hebræorum Sacerdotes cum noſtro Hebræorum Doctores confirmant, quare peculiarem Medicum ſeu Præfectum ægrotorum habuiſſe dicunt, qui ſanitatis curam haberet, uti recenſet *Codex Schekalim cap.* v. *Miſchna* 1. Vid. *Maimonid. Kele*

le

ſacerdotes fuiſſe, propterea quòd carnibus fere veſcebantur, & leviter veſtiti [14] inter rem divinam amiculis lineis erant, quæ exuere toties, & ſumere neceſſe habuêre, quoties aut operationem intermittebant, aut redibant ad eam: tum & in pavimento ſtabant ſemper [15], neque ſedere illis in toto atrio, in quo ſacra fiebant, fas fuit. Hinc languor, venarumque inflatio, & mille mala. Haud illud inſcitè dictum à Juvenale eſt in cauſa plane ſimili,

——— *varicoſus fiet aruſpex.*

Igitur delecti ſunt, qui publice ſacerdotum curarent valetudinem: quibus præerat is, quem ממונה על החולים appellant. Sed de his

ke Hammikd. cap. VII. inter cæteros de hoc Præfecto tradit *Codex Schekal. quod filius Achiæ conſtitutus fuerit, ut curam haberet eorum qui viſcerum dolore laborant.* Hunc locum optime explicat *Bartenora* his verbis: *Quia Sacerdotes ſemper diſcalceati incedunt ſuper pavimentum, multas carnes comedunt, & aquam bibunt, ſæpe viſcerum dolore laborant; Ideò neceſſe eſt, ut ſemper habeant medicum, qui illis dicat, hoc medicamentum bonum eſt viſceribus.* Eadem fere tradit *Maimonid. Hilc. Kele Hammikdaſch cap.* VII. *ſect.* 14. Has cauſas, Hebræi recenſent, morborum Sacerdotum eſſe, imò decem res referunt in *Beracoth fol.* 57, 2. quæ reducant ægrotantem להלין ad morbum ſuum, reddantque morbum graviorem nempe *Eſus carnis bubulæ, caro pinguis, caro aſſata, caro avicularum, ovum aſſatum, tonſio capillorum, lac, caſeus balneum* & *ficus immaturæ.*

14. *Leviter veſtiti*] Atque hinc præcipuè cum etiam ob tenues tunicas, quibus leviter tantum veſtiebantur in graves admodum dolores atque morbos incidebant Sacerdotes, quod etiam Ethnicorum Sacerdotibus accidiſſe docet *Juvenal. Satyr.* VI. ubi *Haruſpicem* i. e. Sacerdotem (erant enim plerumque Sacerdotes Haruſpices) *varicoſum* vocat: cujus rei hanc rationem reddit vetus *Scholiaſtes.* Multum ſtando, inquit, dum Deos aut exta conſulit. Huc fortaſſis etiam referri poteſt, quod habet *Perſius Satyr.* V. *de varicoſis centurionibus.*

15. *In pavimento ſtabant ſemper*] Hebræorum Sacerdotes omnia nudis pedibus peragebant. Igitur ubique locorum in templo, in atrio & in Sanctuario, dum Sacra faciebant ſuper pavimento nudis pedibus ſemper ſtandum erat, ita quidem, ut, ſi forte quis inter miniſtrandum ſtetiſſet etiam ſuper veſtem aliquam aut aliud inſtrumentum, quod forte ibi jacebat, aut ſuper beſtiam, aut agnum, aut tale quid, imò vel ſuper pedes ſocii ſui, totum ſacrificium prohibitum fuiſſet. Sic enim docetur *Codice Sevachim cap.* VII. *Miſchn.* I. Debebant enim Sacerdotes ſtare ſuper pavimento. Vid. *Maimonid. Hilc.* בית המקדש *cap.* V. *Halach.* XVII. *R. Bar Nachman Schemoth rabbah paraſc.* 2. Ita Æthiopes & aliæ gentes nudis pedibus templum ingrediuntur: de quibus & aliis videantur *Stephan. Morini diſſertat. à pag.* 159. *uſque* 189. *edit. Dordr.* 1700.

I. Ba-

his hactenus. Cætera, quæ de templo præclare Talmudici tradiderunt, iis relinquimus, qui fortaſſis poſt nos aliquando hujus meſſis reliquias perſequentur. Duntaxat enim aliorum excitare ingenia voluimus. Et jam illud à nobis, opinor, effectum eſt, omnes ut intelligant, permulta eſſe, quæ de rebus Judaicis adhuc dici poſt eruditiſſimorum aliquot hominum commentationes poſſint.

Cap. XV.

De Jeroſolymæ & templi excidio. Quid Romanos ad rem atrociſſimi exempli ſolicitaverit. Caſus quidam admirabiles à Judæis notati de excidio templi prioris & poſterioris. Titi miſeratio & lacrymæ. De tertio templo, quod adhuc exſpectant Judæi. Ælia Capitolina in ruinis Jeroſolymæ condita, & additum à Cæſare Hadriano ludibrium.

Jam ad alia divertamus. Fuit ab omni ævo magnis quaſſata tempeſtatibus urbs Jeroſolyma, in qua ædes ſacra, & religionum domicilium erat: quippe Aſſyriorum primò, Babyloniorumque [1], mox Antiochi Epiphanis [2], aliorumque regum [3], ac poſtremo Roma-

1. *Babyloniorum*] Templum à *Salomone* Rege maximis ſumtibus ædificatum, à *Nebucadnezare* igne deletum eſt, de qua re Sacra monumenta docent. Confer. *Sigon. de Republ. Hebr. pag. m.* 170. *edit. Lugd. Batav.* D. *Quenſted. antiquit. Bibl. pag. m.* 746.

2. *Antiochi Epiphanis*] Hîc Autor primum templum cum ſecundo confundit, dum ſcribit, templum à Babyloniis incenſum, mox ab *Antiocho Epiphane*, addit, cum tamen hoc de ſecundo templo intelligendum, quod à jactis fundamentis ad illius uſque finem variis tempeſtatibus agitatum, cum multo tranquilliora fuerint tempora templi primi. Mox enim *Samaritani* variis vexationibus turbarunt. Vid. annot. *ad Sigon. pag. m.* 173. Poſt aliquot elapſos annos Antiochus hic Templum invaſit, horrendo idolò Zelotypiæ contaminavit, prophanatoque Atrio, Aris, Sanctuario ipſo, nihil intentatum reliquit, quo Templi & veri Numinis gloria fœdiſſime conculcaretur. De hoc Antiocho tyranno crudeliſſimo legatur *Nicol. LLoydii Dictionar. hiſtor-Geograph. pag. m.* 123. *edit. Genev.* 1693.

3. *Aliorumque Regum*] Longa opprobriorum & ignominiarum ſerie expertum eſt hoc Templum, *Lyſimachi furores*, *Zelotarum* rabiem, *Craſſi* contumelias, *Pompeji* deprædationes, qui ingreſſus Templum, vidit, inquit *Florus*, *grande impiæ Gentis Judaicæ Arcanum patens, ſub aureo uti cælo.* Loc us hc *Flori vexatiſſimus occurrit lib.*

maiorum quoque ſenſit arma. Capti cives, diruta moenia, vaſta omnia moeſtaque fuere. Vetus templum incenderat Nabuchodonoſor, inſtauraverat autem denuo Zorobabel. Sed deerant ad priſcam altitudinem ſexaginta cubita. Quare Herodes[4] multò pòſt, opibus &

lib. III. *c.* 5. ad quem multa valde erudite celeb. *Gravius* in notis & Cl. *le Moyne in epiſt. ad celeberr. Grav. quæ invenitur in addendis ad notas C. Gravii edit. Traject.* 1680. commentati ſunt. De *Pompeji* in Templum irruptione videndus eſt *Ben Gorion.* quare *Joſephus antiquit. Judaic. l.* XIV. *cap.* VIII. fatetur ſceptrum ablatum à Judæis. Nec aliter *Ben Gorion* ita ſcribens: *Ex eo tempore. excidimus majeſtate noſtra, redacti in poteſtatem Romani Imperii.*

4. *Quare Herodes*] Paulo poſt Pompeji tempora funditus evertitur ab *Herode*, qui ratus nec ad gloriam Templi Salomonis, nec ad ſupremi Numinis gloriam ſatis accedere, illud multo ditius, nobilius & elegantioris ſtructuræ reparari & ædificari curavit. Vid. *Joſeph. lib.* XV. *Antiquit. Judaic. c.* XIV. Occaſio, cur *Herodes* illud opus ſuſceperit, erat, quia Senatores Synedrii interfecerat tempore *Schammai* & *Hillelis*, & hoc horribile factum aliquo beneficio expiare voluit. Vid. *Baba Ben Butab.* Novimus equidem eſſe inter Eruditos, qui *Joſephi* relationem de inſtauratione potius & exornatione, (uti etiam *Cunæus* noſter ſtatuere videtur) quam nova exſtructione accipere malint, cum veriſimile non ſit, regem, tot ſumtibus exhauſtum, tam ſplendido ædificio parem eſſe potuiſſe. Sed cum ipſe *Herodes* in oratione ad Judæos apud Joſephum l. c. ad tantæ ſtructuræ molitionem ſe ſatis inſtructum eſſe fateatur, & ipſa hiſtoria tot circumſtantiis firmetur, nullum hiſce conjecturis locum relinquere poſſumus. Id tamen non poſſumus diffiteri, vix fidem mereri *Joſephum*, dum l. c. refert, viginti cubitos ædificio in altitudine, ſubſidentibus fundamentis, deceſſiſſe, cum ſine totius ſtructuræ convulſione atque ruina hoc fieri non potuerit, ut benè notat *Salianus ad ann.* 4035. Maxima vero celeritate ingens hoc opus perfecit *Herodes*, ſpatio nempe IX. annorum & 6. menſium. Vide *Joſeph. lib.* XV. *Antiq. cap.* XIV. *Johann. Henric. Otho in Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 638. aſſerit octo tantum annos ad ædificandum inſumtos fuiſſe, in quibus ſi *Juchaſin fol.* 19. credendum, nunquam illo in loco pluvia decidit, ne opera impedirentur, Quod tamen de partibus maximè neceſſariis, quæ ad offerenda ſacrificia & ſolitum Deo cultum præſtandum requirebantur, non univerſo opere intelligendum eſſe arbitramur. Nam quæ ad ornatum & ſplendorem ædificii ſpectabant, multis annis poſt abſoluta eſſe teſtimonium *Joſeph. lib.* XX. *Antiquit. c.* VIII. & Judæorum exceptio Joh. II, 20. aſſerentium, templum hoc XLVI annis ædificatum eſſe ſuadet. De quo confer. *Caſaubon. Exercit.* 13. *ad Ann. Eccl. Baron. an.* 31. *num.* 38. *D. Strauch. Brev. Chronol. l.* IV. *c.* XXXVI. *q.* 9. *& Torniell. in Ann. ad ann.* 4032. *num.* 6. qui univerſam templi ſtructuram ſcite ſatis & eleganter delineatam exhibet.

Digitized by Google

& omni rerum copia affluens, addidit illi eximium decus[5]. Et jam erat hæc ædes inter orbis miracula[6]. Nulla fuit tam ſepoſita aut barbara gens, ex qua ſpectator in Syriam non veniret. Sed fati ea lex eſt, nunquam datum ut ſit rebus ſummis, ſtare diu[7]. Decreve-

5. *Eximium decus*] De hujus ædis magnificentia loquuntur *in Succah cap.* v. *in Gemar.* Qui nunquam Hieroſolymam vidit in gloria ſua, nunquam vidit elegantem urbem; & qui nunquam vidit Sanctuarium, nunquam vidit pulchrum ædificium. Nam uti *Middot. cap.* IV. refert, repræſentabat formam Leonis, anteriora enim magis extendebantur, quàm poſteriora. Murus erat exſtructus מאבני שיש כוחלא ex lapidibus marmoreis pulcherrimis colorum venis diverſificatis. *Gemara in Succah c.* v. vide *Joſeph. Antiq. lib.* XV. *c.* XIV. Hanc elegantem exſtructionem ex Rabbin. deſcribit *Johann. Henric. Otho in Lexic. Rabbino Philolog. pag. m.* 639. *edit. Genev.* ex quibus facile elucet, quantum decus, quantum ornamentum hoc ædificium fuerit.

6. *Orbis miracula*] Deſcribant alii miracula mundi & laudibus extollant maximis, de quibus videatur *Pancirol. & not. Henrici Salmuth. part.* I. *pag. m.* 101. *ſeqq.* vix tamen ullum horum comparandum erit cum templo Hieroſolymitano. Quicquid celeberrimorum operum unquam extitit toto orbe, illud victum eſt à gloria Templi Hieroſolymitani. Dicebat olim quis de urbe Carthagine, de ea præſtare ſilere, quam pauca dicere. Templi Hieroſolymitani majeſtas, uti humana ſuperat ingenia, ita ſtyli noſtri anguſtia major eſt, maximè cum non humanarum inventionum, ſed ſummi Architecti Dei ſit opus. Inter orbis igitur mirabilia meritò collocandum eſt templum, neque enim dabitur ullum aliud huic par per totum orbem, omniaque alia excludit & obfuſcat non ſolum magnificentiâ materiæ varietateque artis, ſed ipſa etiam ædificii forma variiſque theſauris.

7. *Stare diu*] Quemadmodum in rebus humanis nihil ſtabile; ita & hoc loco fluxa fuit & caduca tota iſta gloria, quæ poſt LXX annorum curriculum à Romanis expugnata, everſa & combuſta fuit, ita ut non lapis ſuper lapidem relictus. Naturale enim eſt, ut, quæ ortum habent, conſequenter expectent citius aut tardius interitum. Omnia quæ ſub perpetuo motu cæli ſunt, varietatem & interitum experiuntur. Unde rectè *Manilius lib.* I. *Aſtron. canit.*

Quot poſt excidium Trojæ ſunt eruta regna?
Quot capti populi? quoties fortuna per orbem
Servitium Imperiumque tulit, variéque reverſit?
Trojanos cineres in quantum oblita refovit
Imperium? fatis Aſiæ jam Græcia preſſa eſt
Secula dinumerare piget, quotieſque recurrens
Luſtraret mundum vario Sol igneus orbe.
Omnia mortali mutantur lege creata
Nec ſe cognoſcunt terræ vertentibus annis
Exutas variam faciem per ſecula gentes.

verat tantarum rerum cumulum diruere Deus; &, quia vim ſuam ingruentem frangi non volebat, paſſus eſt temeritate paucorum quorundam ad defectionem ſolicitari populum [8]. Paruit ducibus ſuis imprudens multitudo, & reverentiam excuſſit [9] Romani principis. Ita error in culpam tranſiit; & cum cauſa atque origo omnis furoris apud autores eſſet, pœna omnium fuit. Obſedit Hieroſolymam vaſtavitque Titus, ac ne templo quidem [10] pepercit, quod manſerat antea tot cladibus incolume. Res admiranda eſt; & ſingularis

que-

8. *Ad defectionem ſolicitari populum*] Sæpe Judæi in poteſtatem hoſtium venerunt à juſtiſſimo Deo propter impietatem peſſimoſque mores repudiati: liberati etiam ſæpiſſime, quoties pœnitentiam ſcelerum agebant; ſi verò contumacius pergebant mali eſſe, deficientes ab illis, quibus juſto Dei judicio ſubjecti erant, ipſi ſibi ruinam atque everſionem accelerarunt. Cum itaque Judæi (uti adhuc hodie ſunt) gens turgida, inflata fuerit, quæ ſuperiorem ferre noluerit, hinc tot defectiones inſtinctu quorundam, tot bella quæ ductu horum ſunt geſta. Ultimis Trajani temporibus Judæos in Cyrenaica rebellaſſe *Andrea quadam Duce Dio* teſtis eſt apud *Xiphil. in Trajan. ſub fin.* Non minor calamitas in *Ægypto* & *Cypro* impulſore *Artemione.* Judæorum ſub *Trajano* rebellium caput & Ducem *Euſeb. l.* IV. *hiſt. Eccleſ. cap.* II. nominatim deſcribit, quod Lucua Duce hæc rebellio facta. Imò hic inter eos *dignitate Regia* fuit. Si igitur autori libri *Juchaſin* habenda fides, ipſe *Bar Cochba* fuit, qui jam tum ſub *Trajan. Cyrenenſes, Ægyptios* & *Cyprios Judæos* concitavit. Ita enim de *Trajano p.* 142. *B. edit. Cracow. Temporibus ejus* (Trajani) *fuit ingens motus. nam Ben Coziba rebellavit contra Romanos, & primum Cyrenenſes impulit in Africa, ſurrexerunt hinc Judæi illius tractus, & trucidarunt omnes & Romanos & Græcos ejus Regionis, multitudine innumerabiles ut arena juxta mare. Inde tranſgreſſus in Ægyptum & eadem perpetravit,* &c. Quod verò alii *Bar Cochbam* non ſub *Trajano*, ſed tantum ſub extremo Imperio *Hadriani* memorant, dubitamus de Judæi fide & diverſos diverſis temporibus fuiſſe tumultuantium Duces omninò credimus.

9. *Reverentiam excuſſit*] Nec ob aliam cauſam *Nero Veſpaſianum* miſit, ut gentem Judæorum exſcinderet, urbeſque munitas ſolo æquaret, quàm quod Romanum Imperium, cui à Deo addicti fuerant, ferre nolebant, præſidia trucidabant, leges refigebant, & cuncta ita agebant, quaſi ſui juris eſſent, nemini mortalium ſubjecti, ſibi & ſuæ tantum dominationi proſpicientes. Eventus ſane probavit, in irritum cecidiſſe, quicquid contra dominationem gentium quibus addicti erant, libertatis cauſa ſuſceperunt. Confer. Cl. *Joh. Jacob. Schudt. Delic. Hebr. Philolog. pag. m.* 384. ſeqq.

10. *Ac ne templo quidem*] De hiſce videantur notæ ad *Caroli Sigonii lib.* II. *cap.* V. *pag. m.* 179. *edit. Lugdun. Batav.* 1701. Le Moyne Miſcell. Sacr. ne igitur actum agamus remittimus Lectores illuc.

Digitized by Google

quædam divini judicii nota id, quod Rabbini obſervaverunt, quibus ſtudium eſt vetera & recentiora contendere, atque omnia ſcrutari ſubtiliſſime. Recitabo verba Hebræa ex Chronico, quod Seder Olam [11] vocant: היה ר׳ יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכות וחובה ליום חובה שנמצאת אומר כשחרב הבית בראשונה אותו היום מוצאי שבת היה ומוצאי שביעי היתה ומשמרתו של יהויריב היתה ותשעה באב היה וכן שניה ובזה הלוים עומדים על דוכנן ואומרים שירה וישב עליהם את אונם: Eorum eſt talis ſententia, ſed paulò liberius à nobis reddita: *Rabbi Joſe dixit: Quemadmodum meriti remuneratio, etiam poſt longum tempus, recidit ac revolvitur in eundem diem, ita & peccati. Atque id experimento compertum eſt: nam cum antea vaſtaretur templum, erat extremum ſabbati: & rurſus extremum ſeptimi anni erat: præterea erat ſeptimana* ſtationis Joarib, & nonus dies menſis Ab erat. Et ita fuêre quoque hæc omnia in ſecundo excidio. In utroque autem Levitæ ſtabant in cathedra, recitabantque oden hanc: Retribuet illis iniquitatem ſuam.* Apud Joſephum [12] accurata

* *Ita appellat Judæus magiſter* τῶν ἐφημεριῶν, *ſive* φυλακῶν.

11, *Seder Olam*] Liber hic nuperrime editus & elegantibus notis illuſtratus à *celeberrimo Johanne Meyero Amſtel.* 1699. cujus verba hæc ſunt: *R. Joſe dixit, devolvitur meritum in diem meriti, & peccatum in diem peccati. Sicut v. g. quando templum primo deſtructum eſt, dies ille exitus fuit Sabbathi, adeoque extremum anni ſeptimi ſ. remiſſionis, ſimulque cuſtodia & hebdomas ipſius Jehojarib erat, itemque nonus dies Abb ſive Julii. Similiter quando ſecundum templum eſt everſum. Atque in utraque everſione Levitæ ſtabant in ſuis ſuggeſtis, & canticum enunciabant. Quodnam verò canticum? Et convertit contra eos iniquitatem ipſorum & malitia ipſorum exſcindit ipſos, Pſalm.* XCIV. De die fatali excidii urbis & templi diſtinctè etiam in *Erachin fol.* 11, & *in Taanit. fol.* 29. Vid. Annot. ad *Carol. Sigon. lib.* 2. *cap.* V. *de Republ. Hebr. pag. m.* 180. *edit. Lugd. Batav.* 1701. Plurima quoque lectu digniſſima recenſet Vir. *Magnific. & Excell. Joh. Chriſtoph. Wagenſeil. Fautor noſter omni obſervantia devenerandus in libro Miſchn. de Sota pag.* 945, 946. *ſeq.*

12. *Apud Joſephum*] De parilitate diei, quo utriuſque templi excidium accidit ſedulo mirandum inculcat *Joſeph. lib.* VII. *de Bell. Judaic. cap.* IX. Evolutis temporibus aderat fatalis dies, qui erat decimus menſis Auguſti, quo etiam prius à Rege Babyloniorum fuerat concrematum. Et iterum *cap.* X. Miretur quis in eo circumacti temporis rationem & fidem. Nam & menſem, ut dictum eſt, eumque diem ſervavit, quo primum à Babyloniis templum erat incenſum. Neque eſt inter Rabbinos & Joſephum diſ-

ta eſt excidii deſcriptio. Sanè ait ille tam triſtem tunc rerum faciem fuiſſe, uti miſeratus eam hoſtis quoque ſit: etenim Titum, cum everſa omnia, dirutaque cerneret, ingemuiſſe cum dolore, & defectionis ſuccenſuiſſe autoribus, quorum execrando ſcelere acceleratum urbis fatum erat: nam illum, non niſi invitum, tam aſpero remedio admoviſſe manum. Et ſanè non erat illi viro animus ferox, inſatiabile gentium malum. Deliciæ enim amorque non Romanorum, ſed humani generis, dictus habituſque eſt. Verùm, quid ageret? Reipublicæ causâ adhibenda ſeveritas fuit, & crudelem medicum intemperans æger fecit. Periit urbs, quam perire etiam pereuntium intererat. Jacebat dirutum, flammiſque exuſtum templum, quod per XLVI annos vix extruxerant reverſi exules: denique quod refecerat tandem, & ad invidiam ornaverat Herodes, nihil ut jam inimici in eo, niſi pulchritudinem culparent. Veriſſimus vates apud Divum Matthæum Meſſias eſt, cum ita inſit, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται. *Non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non diſſolvatur*. Inter ſummam magnificentiam, & deformes reliquias momentum interceſſit. Ita vertuntur ſubitò cuncta: & omninò natura, quæ ad originem rerum parcè utitur viribus ſuis, ad ruinam toto impetu venit. Exſpectant adhuc Judæi tertium templum [13], ajuntque tribus Patriarchis, Abrahamo, Iſaco, & Jacobo ſuam cuique

diſſenſus, quod illi diem nonum, hic vero decimum nobis nominet. Nam *Joſephus* de templi pleno incendio loquitur, Rabbini autem, quando ſacræ ædis ab hoſte facta ſit expugnatio, & quando ignis eidem ſubjici cæperit, declarant. Nimirum uti eſt in *Taanit. fol.* 29. & exinde apud R. *Kimchium* ad 2 *Reg.* XXV. Die nono, paulo ante crepuſculum flamma templo fuit admota, quæ concepta ad finem uſque decimi diei, vires ſuas exeruit. Conf. *Joh. Henric. Otho. Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 651. videatur quoque *Henric. Houting. in not. ad tract. Talmud. de feſto Novi Anni ad Miſchn.* 3. *pag. m.* 45. *edit. Amſtel.* 1695.

13. *Templum tertium.*] Præter has rationes à Cunæo noſtro allatas, ob quas Judæi tertium expectent templum, non minima hæc eſt, quod Deus promiſerit per *Prophetam Hagg.* ſe *Pacem daturum* in hoc templo. Cum verò animadvertiſſent Judæi, nullo modo pacem in ſecundo templo fuiſſe, de tertio quodam templo pacis futuro Sanctuario cæperunt cogitare. Sed vana eſt illa de tertio Templo fabula, ad quam tanquam ad ſacram anchoram non ſe recepiſſent Judæi, ſi per *pacem pacificum Meſſiam* intelligere voluiſſent. Nam revera Deus præſentia pacis i. e. pacifici cohoneſtavit ſecundum Templum, ad cujus gloriæ fulgorem tota primi Templi gloria debuit abſorberi & penitus evaneſcere.

que deberi ædem. Id erutum ab illis ex ſacri codicis quibuſdam locis eſt, quæ non intellexêre. Ita ſe miſeri ſua ſpe ſolantur, & cum Sabinis ſomniant quod volunt. Templi urbiſque vix veſtigia reſtabant, cum Hadrianus Cæſar, multis poſt Titum annis, in eodem ſolo Æliam ſuam [14], & pro templo veri numinis quoddam exſtruxit templum Jovis Capitolini. Ad hoc, in fronte portæ, qua Bethlemum iter erat, ſuem poſuit marmori inſculptam, uti Judæos malè ureret intuitu exoſiſſimi animalis. Hoc memoriæ proditum ab eruditiſſimo Euſebio eſt.

14 *Æliam ſuam*] Cum Judæi à rebellione non deſiſterent, & muros & turres à Tito relictas reædificarent, Hadrianus muros ſubvertit, quam quinquaginta annis poſt Titi ſubverſionem contigiſſe teſtatur *Hieronym.* Et ne denuo loci religio ad ſeditionem moveret, coloniam eò Imperator deduxit, quam *Æliam* nominavit, aut ſecundum *Dionem Æliam Capitolinam*, & ut cultui ſacro operam darent milites, templum Jovis Capitolini, quem Romani ſummis honoribus colebant, erexit.

Cap. XVI.

De templo Samaritanorum, quod in monte Garizin. Qui fuerint Chutæi. Unde advecti in Samariæ ſedes ſint. Quanto deteriore conditione fuerint quam Judæi. De religione eorum quædam. Fuiſſe eos primum idololatras: mox, abdicato idolorum cultu, lapſos in hæreſin eſſe.

Atque ædes quidem Jeroſolymitana, de qua jam diximus, à ſolis culta Judæis fuit. Samaritanorum autem aliud quoddam templum in monte Garizin [1] erat, quod Sanaballetes [2], magni Alexan-

1. *In monte Garizin*] mons in finibus Tribus Ephraim & Manaſſe in quo ſita fuit urbs Sichem, prope quam habitavit & altare condidit Patriarcha *Abraham. Gen.* XII. & *Jacob. Gen.* XXXIII. In hoc monte Pontifex *Manaſſes* frater *Jaddi*, cum duxiſſet filiam Satrapæ Samaritani, ideoque à Judæis dignitate Sacerdotii privaretur, confugiens ad ſocerum, templum ſimile Hieroſolymitano ædificavit, & ſacra ſimilia Leviticis inſtituit eo tempore, quo *Alexander M.* Monarchiam Perſicam occupavit. Confer annot. ad *Carol. Sigon. lib.* 2. *cap.* VI. *pag. m.* 184. *edit. Lugd. Batav.* vid. annot. *celeberr. Wagenſeil. Miſchn. cap.* VII. *pag.* 666. Mentio hujus montis fit *Deut.* XII. v. 29, 30. Confer. B. *Dillherr. Tom.* I. *diſſert. Academ. pag. m.* 173.

xandri permiſſu, extruxerat, uti generum ſuum Manaſſen pontificatu ornaret. Quare profectò, cum pridem antea Judæi Samaritanique per æmulationem diverſa ſacra habuiſſent[3], recenti hac ædifica-

2. *Sanaballetes*] templum ſcil. in hoc monte *Sanaballetes* exſtruxit permiſſu Alexandri, ut Manaſſes ob matrimonium cum filia Saneballati ISACHA cultum, Hieroſolymitani æmulum inſtitueret, quod Alexander ex ratione Politica conceſſit, eoque & Rempublicam & Eccleſiam Judæorum non parum afflixit, diſcordiæ enim & diſſidio anſam, Judæiſque deſertoribus tranſeundi occaſionem dedit, ſuaſerat id *Saneballat* homo callidiſſimus Judæis infenſus ad Alexandrum dicens: *ſe generum habere Manaſſen, fratrem Jaddi Principis Sacerdotum Judæa gentis, multosque alios eum eo præſentes ex ea gente, quos velle ajebat ſub eo templum locis conſtitutis ædificare: hoc autem & ipſi* Alexandro *profuturum videretur, ut in duas partes eſſet Judæorum potentia diviſa, ne eadem concordia gens conjuncta rebellaret, aut in aliquo Regibus obviaret, quemadmodum prius & Aſſyriis contingebat. Joſeph.* lib. XI. antiq. Jud. c. VIII. Hujus quoque meminit *Seduna Patriarcha Gazenſis* in relatione de *Samaritanis*, cujus verba Samaritana ex Samaritano idiomate latine vertit *Athanaſ. Kircher. Syntag.* IV. *fol. m.* 363. *edit. Rom.* Illo tempore cum diſcederet *Alexander* è *Jeruſalem*, egreſſus eſt ad eum *Saneballet* cum *Iſraël*, & filiis *Joſue* Sacerdotis magni, qui affinitatem contraxerant cum *Cutheis*, quoſque fugaverant *Eſdras* & *Nehemias* à Domo Domini; petiitque ab *Alexandro*, ut Sacerdotes generis ſui ædificarent templum in monte *Garizim*, quo facto, diviſus eſt *Iſrael* in duas partes; pars populi ſecuta eſt *Simeonem Juſtum* & *Antigonum* diſcipulum ejus & congregationem eorum, juxta id, quod ab *Eſdra* & *Prophetis* acceperant: pars autem alia *Sanbellet* & generos ejus, obtuleruntque holocauſta & ſacrificia extra Domum Dei, & commenti ſunt de corde ſuo inſtituta & ſimulachra gentium. Hinc non male *Mons tranſgreſſorum* nominatur, quod Judæi profugi portum quaſi & locum ſalutis illic haberent. vid. celeb. *Dillberr. diſſert. Academ. T.* I. *pag. m.* 173. Cur autem in monte hoc *Gerizim* templum ædificarint Samaritani *Henricus Ainſworth.* Anglus doctiſſimus *in Deut. c.* XII. v. 30. *fol. m.* 43. hanc rationem reddit: *There on mount Gerizim was the Samaritans Temple, where they worſhipped they Knew not What. It ſeemeth they tooke occaſion of that ſuperſtition from this Law, thinknig Gerizim to be à holy place, becauſe the bleſſing were pronounced on it.*

3. *Diverſa ſacra habuiſſent*] Sicut conſenſus in doctrina religionis parit amicitiam, & copulat ſeu conjungit animos; ita diſſimilitudines religionum in perpetuum animos evellunt, *Peuc. in lect. Chronol.* Nihil enim magis diſſolvit ac disjungit animos, quam religionum diverſitas, & nihil magis conſociat animos, quàm conſenſus de religione. Cum autem *Samaritani* diverſa à Judæorum ſacris, ſacra haberent; Hinc aliter fieri non potuit, quàm ut odio haberent illos Judæi. Præcipuum autem concordiæ vinculum eſt religionis ſimilitudo & de cultibus divinis conſenſio. Vix quicquam arctius devincit & complicatos tenet ani-

Digitized by Google

catione mirum in modum vetera odia exarſere[4]: quæ mitigari nec tunc quidem contigit, cum, ducentis pòſt annis, dirutum id templum

animos, quàm eædem de Deo ſententiæ aut opiniones & ſacrorum communio. E contrario ſi quid aliud, certe religionis diverſitas animos hominum disjungit & diſtrahit: ac perpetuorum odiorum, diſſidiorum, ſeditionum & bellorum eſt ſeminarium, atque levi momento fit: ut aut politicum ſchiſma gignat Eccleſiaſticum; aut Eccleſiaſticum invehat Politicum. id eſt, ut vel ob contentiones politicas doctrina religionis quid detrimenti capiat, & Eccleſia multum mali patiatur. vid. *Bucholtz. in Chronol. p.* 350. Quod verò diſcrimen inter Judaica & Samaritica ſacra? Dices forte, *Samaritanos* non interpretari in Synagogis legem, quod Judæi faciunt: ſed reſpondet *Anglus Edmund. Caſtell. Animadverſ. Samarit. quæ Tom.* VI. *Bibl. Polyglott. exhibentur, ad cap.* I. *Exod.* proferens Commentaria in libros Moſis Samaritica & excerptis quibuſdam hanc adjiciens ἐπίκρισιν: *Ex his omnibus & quæ ſequuntur apud eundem autorem ſatis liquet, Samaritanos ſacras illas, quas admittunt Scripturas, cum Commentariis non habere tantum, ſed & legere, (cum Liturgia enim eorum Damaſcena conjungitur iſte) eoſque etiam literali, ſimplici atque conciſa, abſque ulla traditionum, vel quam rariſſime quidem, & quæ ut indubitatæ ab omnibus habentur, commixtione, earum interpretatione uti. Quia & obſervandum inſuper, Arabicas voces, per quas iſte Commentator ullam Scripturæ dictionem explicat, planè eaſdem eſſe cum iis, quæ apud interpretem Arabico-Samaritanum leguntur. Unde conjiciat quis fortè, vel utriuſque (verſionis ſcil. Arabicæ Samarit. atque commentarii) eundem fuiſſe autorem, vel ſaltem commentatori huic adfuiſſe iſtam verſionem.* Conf. Joh. Henric. Hotting. Primit. Heidelberg. pag. 21, 23. Illud tamen Samaritanis particulare eſt, quod Petr. de la Valle in Itinerario part. I. p. 162. adfert. *Sie opffern überal, wo ſie gelegenheit haben, und verrichten noch alle Ceremonien, wie ſie vor dieſen im Tempel im gebrauch gehabt, iedoch geſchihet dieſes auff Samaritaniſche weiſe, weil ihnen erlaubt war, ſolches an einen andern ohrt, als zu Jeruſalem zu thun.* Videtur ac ſi Samaritani ipſi refutent *Vallaum* in epiſt. ad *Scaliger*: Illud autem, ſcribunt, non ſacrificamus niſi in Sichem è regione montis Garizim menſe primo. Verum loquuntur de Sacrificio Paſchali. ubi obſervamus, nec Sabbatho nec feſto meſſis, nec die expiationis, nec feſto tabernaculorum ullum memorari ſacrificium. Nec conceſſum erat Samaritis, alio loco, quam Hieroſolymis ſacrificare, ſed ipſi nefariè iſtam licentiam ſibi ſumſerunt.

4. *Vetera odia exarſere*] *Ἀϊδιον* inter *Judæos & Samaritanos* odium eò primum tempore exortum eſt, quo Judæi ex captivitate Babylonica reduces, ad templum Hieroſolymitanum rurſus erigendum ſe accingentes, à Samaritanis omni ſtudio impediti fuerunt, ne ſacrum opus perficerent, uti Sacer Codex in *Eſræ* ac *Nehemiæ* libris teſtatur. Quò factum eſt, ut animi utriuſque gentis ſummâ invidiâ mutuò exarſerint, quæ paulo poſt haut exiguum incrementum ſumſit, quando *Manaſſes* ſummo apud Judæos Sacer-

plum ab Hyrcano[5] eſt. De Samaritanis, quos ſæpe rerum Judaicarum ſcriptores loquuntur, pauca in tranſitu dixiſſe ſatis erit. Non erant illi vera Iſraelitarum propago[6], ſed incondita colonorum multitudo, quam ex Chutæorum, Babylonienſiumque, & Chamathæorum, ac Sepharvaimitarum, Chavæorumque ſedibus collectam rex Aſſyriæ in Samariam tranſvexerat, poſtquam Iſraëlitæ omnes, qui ſeceſſionem à Judæis fecerant, abducti in longa exilia, diſperſique per Colchos, Parthos, atque Æthiopes ſunt, nunquam ut ex illa tempeſtate in Palæſtinam redierint. Quare jam Samaritani[7], qui in

cerdotio ob conjugem Samariticam privatus templum Hieroſolymitano ſimile in monte Gerizim exſtruxit, ad quod multi ex Judæis profugi in unam ſucceſſu temporis gentem cum *Cuthæis* coaluerunt. Hinc igitur tot lites ac concertationes inter Judæos & Samaritanos exortæ ſunt, quæ huc uſque durant. Nam coram *Ptolomæo Philometore* de legitimo templo diſceptarunt, referente *Joſepho Antiq. l.* XIII. *c.* VI. qui Judæis victoriam adſcribit, quemadmodum ex adverſo Samaritanus Chronologus pudendo metachroniſmo *Nebucadnezarem* pro Ptolomæo ſubſtituens ſuæ religionis hominibus palmam tribuit, ut videre eſt apud *Hotting. Exerc. Anti-Morin. ſect.* XLIX. *pag.* 66, 67. Judæi Samaritanos idololatriæ reos habent: tribus literis carere fingunt: ſacrilegium in ipſo Geneſeos veſtibulo commiſiſſe calumniantur. *Samaritani* quotieſcunque Judæum vident, ut immundum magno clamore procul abeſſe jubent: montem ſuum benedictum, Hieroſolymitanum maledictum appellitant: ab *Eſra* ſacros libros corruptos eſſe criminantur & quæ alia ſunt, quæ erudite enucleavit vir celeberim. M. *Wilhelmus Erneſt. Tentzelius in diſſert. de Proſevchis Samaritan.* edit. *Witteberg.* 1682.

5. *Id templum ab Hyrcano*] Samaritani templum Gerizimæum in æmulationem & invidiam Hieroſolymitani ſtruxerant, quod poſt ducentos circiter annos à *Johanne Hyrcano* dirutum. Fuit autem hic Johannes Hyrcanus, Simonis Haſſamonæi filius. Vide *Joſeph. lib.* XIII. *Antiquit. Judaic. cap.* XVI. *Leuſden. Philol. Hebr. mixt. diſſ.* VIII. *pag.* 56. *ſeq. Gent. hiſt. Jud.* §. 7. *pag.* 69. *ſeq. Tentzel. in diſſert. cit.* §. 3.

6. *Vera Iſraëlitarum propago*] Per Samaritanos non intelligimus cum *Cunæo* noſtro X. Iſraelitarum tribus, quæ à reliquis cum *Jerobeamo* ſeceſſionem fecerant, ac novum cultum Idololatricum invenerant, quod male nonnulli faciunt: ſed alios longe homines, qui primam originem repetunt à quinque populis, quos Rex Aſſyriæ in vacuas Iſraelitarum ſedes paulò poſt traduxerat. Vide *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægypt. Tom.* I. *fol. m.* 353. *Synt.* IV. *cap.* XVII. *edit. Rom.* Conf. *annot. ad Sigon. pag. m.* 185.

7. *Samaritani*] Unde dicti & originem habuerint fuſe oſtendit Anglus *Johann. Selden. in lib. de Diis Syris pag. m.* 129. *ſeqq.* 133. 308. *ſeq.* quem benevoli Lectores evolvere rogantur.

Digitized by Google

catione mirum in modum vetera odia exarſere*: quæ mitigari nec tunc quidem contigit, cum, ducentis pòſt annis, dirutum id templum

animos, quàm eædem de Deo ſententiæ aut opiniones & ſacrorum communio. E contrario ſi quid aliud, certe religionis diverſitas animos hominum disjungit & diſtrahit: ac perpetuorum odiorum, diſſidiorum, ſeditionum & bellorum eſt ſeminarium, atque levi momento fit: ut aut politicum ſchiſma gignat Eccleſiaſticum; aut Eccleſiaſticum invehat Politicum. id eſt. ut vel ob contentiones politicas doctrina religionis quid detrimenti capiat, & Eccleſia multum mali patiatur. vid. *Bucholtz. in Chronol. p.* 350. Quod verò diſcrimen inter Judaica & Samaritica ſacra? Dices forte, *Samaritanos* non interpretari in Synagogis legem, quod Judæi faciunt: ſed reſpondet *Anglus Edmund. Caſtell. Animadverſ. Samarit. quæ Tom.* VI. *Bibl. Polyglott. exhibentur, ad cap.* 1. *Exod.* proferens Commentaria in libros Moſis Samaritica & excerptis quibuſdam hanc adjiciens ἐπίκρισιν: *Ex his omnibus & quæ ſequuntur apud eundem autorem ſatis liquet, Samaritanos ſacras illas, quas admittunt Scripturas, cum Commentariis non habere tantum, ſed & legere, (cum Liturgia enim eorum Damaſcena conjungitur iſte) eoſque etiam literali, ſimplici atque conciſa, abſque ulla traditionum, vel quam rariſſime quidem, & quæ ut indubitatæ ab omnibus habentur, commixtione, earum interpretatione uti. Quia & obſervandum inſuper, Arabicas voces, per quas iſte Commentator ullam Scripturæ dictionem explicat, planè eaſdem eſſe cum iis, quæ apud interpretem Arabico-Samaritanum leguntur. Unde conjiciat quis fortè, vel utriuſque (verſionis ſcil. Arabicæ Samaritæ. atque commentarii) eundem fuiſſe autorem, vel ſaltem commentatori huic adfuiſſe iſtam verſionem.* Conf. Joh. Henric. Hotting. Primit. Heidelberg. pag. 21, 23. Illud tamen Samaritanis particulare eſt, quod Petr. de la Valle in Itinerario part. 1. p. 162. adfert. *Sie opffern überal, wo ſie gelegenheit haben, und verrichten noch alle Ceremonien, wie ſie vor dieſen im Tempel im gebrauch gehabt, iedoch [illegible] dieſes auff Samaritaniſche weiſe, weil ihnen erlaubt war, ſolches an einen andern ohrt, als zu Jeruſalem zu thun.* Videtur ac ſi Samaritani ipſi refutent *Vallæum* in epiſt. ad *Scaliger:* Illud autem, ſcribunt, non ſacrificamus niſi in Sichem è regione montis Garizim menſe primo. Verum loquuntur de Sacrificio Paſchali. ubi obſervamus, nec Sabbatho nec feſto meſſis, nec die expiationis, nec feſto tabernaculorum ullum memorari ſacrificium. Nec conceſſum erat Samaritis, alio loco, quam Hieroſolymis ſacrificare, ſed ipſi nefariè iſtam licentiam ſibi ſumſerunt.

4. *Vetera odia exarſere*] *Ἄσπονδον* inter *Judæos* & *Samaritanos* odium eò primum tempore exortum eſt, quo Judæi ex captivitate Babylonica reduces, ad templum Hieroſolymitanum rurſus erigendum ſe accingentes, à Samaritanis omni ſtudio impediti fuerunt, ne ſacrum opus perficerent, uti Sacer Codex in *Eſræ* ac *Nehemiæ* libris teſtatur. Quò factum eſt, ut animi utriuſque gentis ſummâ invidiâ mutuò exarſerint, quæ paulo poſt haud exiguum incrementum ſumſit, quando *Manaſſes* ſummo apud Judæos Sacer-

plum ab Hyrcano [5] eſt. De Samaritanis, quos ſæpe rerum Judaicarum ſcriptores loquuntur, pauca in tranſitu dixiſſe ſatis erit. Non erant illi vera Iſraelitarum propago [6], ſed incondita colonorum multitudo, quam ex Chutæorum, Babylonienſiumque, & Chamathæorum, ac Sepharvaimitarum, Chavæorumque ſedibus collectam rex Aſſyriæ in Samariam tranſvexerat, poſtquam Iſraëlitæ omnes, qui ſeceſſionem à Judæis fecerant, abducti in longa exilia, diſperſique per Colchos, Parthos, atque Æthiopes ſunt, nunquam ut ex illa tempeſtate in Palæſtinam redierint. Quare jam Samaritani [7], qui in

cerdotio ob conjugem Samariticam privatus templum Hieroſolymitano ſimile in monte Gerizim exſtruxit, ad quod multi ex Judæis profugi in unam ſucceſſu temporis gentem cum *Cuthæis* coaluerunt. Hinc igitur tot lites ac concertationes inter Judæos & Samaritanos exortæ ſunt, quæ huc uſque durant. Nam coram *Ptolomæo Philometore* de legitimo templo diſceptarunt, referente *Joſepho Antiq. l.* XIII. *c.* VI. qui Judæis victoriam adſcribit, quemadmodum ex adverſo Samaritanus Chronologus pudendo metachroniſmo *Nebucadnezarem* pro Ptolomæo ſubſtituens ſuæ religionis hominibus palmam tribuit, ut videre eſt apud *Hotting. Exerc. Anti-Morin. ſect.* XLIX. *pag.* 66, 67. Judæi Samaritanos idolatriæ reos habent: tribus literis carere fingunt: ſacrilegium in ipſo Geneſeos veſtibulo commiſiſſe calumniantur. *Samaritani* quotieſcunque Judæum vident, ut immundum magno clamore procul abeſſe jubent: montem ſuum benedictum, Hieroſolymitanum maledictum appellitant: ab *Eſra* ſacros libros corruptos eſſe criminantur & quæ alia ſunt, quæ erudite enucleavit vir celeberim. M. *Wilhelmus Erneſt. Tentzelius in diſſert. de Proſeuchis Samaritan. edit. Witteberg.* 1682.

5. *Id templum ab Hyrcano*] Samaritani templum Gerizimæum in æmulationem & invidiam Hieroſolymitani ſtruxerant, quod poſt ducentos circiter annos à *Johanne Hyrcano* dirutum. Fuit autem hic Johannes Hyrcanus, Simonis Haſſamonæi filius. Vide *Joſeph. lib.* XIII. *Antiquit. Judaic. cap.* XVI. *Leuſden. Philol. Hebr. mixt. diſſ.* VIII. *pag.* 56. *ſeq. Gent. hiſt. Jud.* §. 7. *pag.* 69. *ſeq. Tentzel. in diſſert. cit.* §. 3.

6. *Vera Iſraëlitarum propago*] Per Samaritanos non intelligimus cum *Cunæo* noſtro X. Iſraelitarum tribus, quæ à reliquis cum *Jerobeamo* ſeceſſionem fecerant, ac novum cultum Idololatricum invenerant, quod male nonnulli faciunt: ſed alios longe homines, qui primam originem repetunt à quinque populis, quos Rex Aſſyriæ in vacuas Iſraelitarum ſedes paulò poſt traduxerat. Vide *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægypt. Tom.* I. *fol. m.* 353. *Synt.* IV. *cap.* XVII. *edit. Rom.* Conf. *annot. ad Sigon. pag. m.* 185.

7. *Samaritani*] Unde dicti & originem habuerint fuſe oſtendit Anglus *Johann. Selden. in lib. de Diis Syris pag. m.* 129. *ſeqq.* 133. 308. *ſeq.* quem benevoli Lectores evolvere rogantur.

in vacuam eorum regionem miſſi ſunt , nihil niſi retrimenta hominum & mendicabula fuere , plane ut ſunt illi apud Siculum vatem

—— Οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι , ὔτ' ἀριθμητοὶ ,
Δύστανοι μεγαρῆες ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ.

Sanè quanti pretii fuerint[8] , monet nos vetus Judæorum verbum , quod Rabbi Elias refert , למה היה דוד המלך דומה על הפתחים : *Cui rex David ſimilis fuit : Chutæo oſtiatim ſtipem petenti :* quod nos de maximo rege dictum putamus , qui apud Aciſchum illuvie ſordibuſque ſeſe fœdaverat , ut contemptu tutus foret , ubi in jure parum præſidii eſſet. Apud Romanos quidem , profligatis penitus Palæſtinorum rebus cum victoris arbitrio jura omnia amitterent retinerentve tam Samaritani , quàm Judæi , longè deteriore conditione[9] Samaritani fuere. Interdictus enim illis omnis legitimus actus

8. *Quanti pretii fuerint*] Apud Iudæos inſtar Ethnicorum habebantur , uti *Hieroſolym. Schekalim fol.* 46. 2. teſtimonio approbat : Negat R. Simeon Samaritanum Ethnicum eſſe , affirmat hoc R. Iehuda cum aliis. Vide de his pluribus differentem *Johan. Henric. Othon. in Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 582, 583. *Johan. Lightfoot. hor. Talmud.* variis locis.

9. *Longe deteriore conditione*] Obſervandum eſt cum *Jac. Gothof. Comment. in lib.* XVI. *Cod. Theodoſ. tit.* 8. *pag.* 232. De Judæis & Samaritanis idem ſemper in *Theodoſiano Codice* conſtitui , cum *Juſtiniani* ævo *Samaritani* deteriore conditione fuerint : idque conſtat ex *Lib.* XIII. *Cod. Theodoſ. Tit.* de *Naviculariis leg.* XVIII. ubi Judæorum corpus ac *Samaritanorum* ad naviculariam functionem non jure vocari conſtituitur : quod humanitatis *Theodoſianæ* in *Judæos* & *Samaritanos* argumentum eſſe judicat *Gothofredus Comment. pag.* 75. Sed ſeculo quinto *Samaritani* in pejus ruere cæperunt. Legimus enim in *Chronico Alexandrino* de *Juſtuſa* quodam *Samaritano* ſub *Zenone* Imperatore , qui Regis titulo aſſumto capitali ſupplicio affectus eſt narrante *Briamo Waltono proleg.* XI. *num.* 5. quod *Abulpharagius* etiam adnotavit , quando ſub *Zenone* Samaritanos Neapoli conſtituto Rege Chriſtianos trucidaſſe tradit , quo reſpexiſſe videtur *Procopius de Ædif. lib.* V. *c.* VII. ubi Neapoli Garizim montem ſcribit imminere Samaritanis ereptum ob ſeditionem , conjectante celeb. *Ezech. Spanhemio de numiſm. pag.* 771. Niſi *Procopii* locum malumus intelligere de peſſima rebellione , quam ſub *Juſtiniano* moliti ſunt *Samaritani* , ſceleſtiſſimè in Chriſtianos ſævientes , deſcriptam à *Nicephoro Calliſto lib.* XVII. *cap.* XXIV. *Paulo Diacono lib.* XVI. ac Hiſtoricis Arabum , *Patricide* & *Elmacino Hottingero hiſt. Eccleſ. Secul.* VI. *pag.* 336. citatis. Quid igitur mirum , ſeveras leges adverſus Samaritanos tuliſſe Imperatorem *Juſtinianum* ? Miſeris tamen hominibus ad bonam frugem redeuntibus , laudatus Imperator petitionibus *Sergii Metropolitani Cæſarienſis* motus *Novell.* CXXIX anno XV. Imperii ſui licentiam dedit *ſcribere teſtamenta* , & ſuas *proprias diſpenſare ſubſtantias*.

Digitized by Google

actus fuit: ac duntaxat teſtamentaria teſtimonia, quæque in ultimis elogiis, vel in contractibus conſiſtunt, propter utilitatem publicam permiſſa illis ſunt, ne probationum facultas anguſtaretur. Judæis vero teſtimonii quidem dictio contra orthodoxos in judiciis non fuit: at inter ſe, ubi litigandum exiſtimaſſent, fœdus permixtum habuere, & dignos litigatoribus etiam teſtes introducebant[10]. Quæ conſtituta in hunc modum à Juſtiniano ſunt *in l.* XXI. *C. de Hareticis & Manichais*. Idem porro Juſtinianus in Novel. CXXIX, *Samaritas pridem atroces, elatoſque contra Chriſtianos, & in omnimem velut noviſſimam ſuperbiam excedentes* ait: ut mirari nemo amplius debeat; cur in Novel. CXLIV. cautum ſit, ne majores natu, qui eam ſuperſtitionem coluiſſent, ad ſacrum lavacrum admitterentur, antequam Chriſtianiſmi elementis initiati per duos annos eſſent. De religione eorum ſimplex eſſe ſermo nequit: variata enim identidem temporibus eſt. Ac initio quidem Iſraëlitæ, qui à Judæis per civiles diſcordias[11] ſegregati Samariam incolebant, idolorum cultores[12] fuere, vi-

10. *Teſtes introducebant*] Ex his allatis à *Cunao* noſtro verbis conſtat, Samaritanos maximo odio habitos fuiſſe à Romanis, quod ex ipſis Romanorum Imperatorum conſtitutionibus clariſſime liquet. *Juſtinianus* enim Imperator varia in *Samaritanos* edicta promulgavit, in quibus *Codic. lib.* I. de *hæretic.* & *Manichæis* & *Samaritanis tit.* V. hæc reperimus: αἱ τῶν Σαμαρειτῶν συναγωγαὶ καθαιρῶνται, καὶ ἐὰν ἄλλας ἐπιχειρήσωσι ποιῆσαι τιμωρῶνται, οὐ δύνανται δὲ διαδόχους ἔχειν ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου πλὴν ὀρθοδόξων, οὔτε δωροῦνται ἢ ἄλλως ἐκποιῶσι τοῖς μὴ οὖσιν ὀρθοδόξοις, ἀλλὰ ὁ φίσκος αὐτὰ ἐκδικεῖ φροντίδι τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀρχόντων. Conf. Novell. CXLIV. data anno VII. Iuſtinian.

11. *Per civiles diſcordias*] Cum enim populus Iſraeliticus à *Roboamo* remiſſionem jugi parentis ſui peterent, ille relicto Seniorum conſilio, ſuperbe reſpondebat: Minimum digitum ſuum craſſiorem fore, quàm Patris lumbi fuerint &c. Hinc diſcordiæ ortæ & decem tribus defecerunt ab ipſo, & ad *Jerobeamum* deſciverunt.

12. *Idolorum cultores*] Cultus hic Idololatricus introductus à Rege callidiſſimo *Jerobeamo*, qui, cum animo ſecum volutaret quàm firmum Reipubl. fundamentum ſit religio, metuebat, ne populus, ſi quotannis ſacrorum cauſa iter Hieroſolymas inſtitueret, recordatione meritorum Domus Davidicæ, ſanctæque urbis admiratione & ſocietate religionis ab ſe iterum ad Rehabeamum averteretur, impium conſilium cepit, quo ſacrorum mutatione diſcordias & cauſas odii inter Iſraelitas & Iudæos ſereret. Itaque ex orco revocata vitulorum adoratione cives ad Idololatriam, ſub titulo utilitatis, ſeducit. Vide *diſſertat. polit.* 2. *de regno Jerobeam.* M. *Frider. Chriſtiani Bücher. edit. Witteberg.* 1675. ubi plura. Conf. *Michael. nota pag.* 82, 83.

vituloſque aureos[13] venerati ſunt ad Ægyptiorum imitationem, quibus ſummum numen Apis erat[14]. Mox, qui in vacuas ſedes eorum ad-

13. *Vitulos aureos*] Sunt qui Jerobeamum cum vitulis ſuis excuſare volunt, aſſerentes, quod ad ſimilitudinem Cherubinorum Moſaicorum facti fuerint, qui Symbolum gratiæ Dei. Inter hos eſt *Moncæus*, qui hinc infert, *Jerobeamum*, quia vitulos fecerat Samaritanos, Idololatram non fuiſſe, ſed ſchiſmaticum. Verum quot verba, tot figmenta veritati contraria. Longe à veritate abeſt, quod vitulus ſit ſymbolum divinæ gloriæ, ſed potius horrendæ Idololatriæ, uti eleganter probarunt celeb. Mæbius in ſua Moſcholat. & Cl. *Georg. Michael.* in *not. doctiſſ. ad Jacob. Gaffarell. curioſitates pag. m.* 76, 77. *edit. Hamburg.* 1676. Deinde falſum eſt, quod Ierobeamus vitulos ad ſimilitudinem Cherubinorum fecerit, nam in Scriptura de hac re altum eſt ſilentium, quæ mentionem facit vitulorum 1. *Reg.* XII, 28. Vitulos fecit, non Cherubinos, atque ita LXX. καὶ ἐποίησε δύο δαμάλεις χρυσᾶς fecit duas vitulas aureas. Iiſdem verbis ſcelus commemorat *Joſeph. lib.* VIII. *cap.* III. Ægyptiorum apud quos vixerat, Idololatriam ſecutus. Videantur Cl. *Samuel Bochart. Hierozoic. lib.* II. *part.* I. *cap.* XXXIV. *fol.* 354. *ſeqq. edit. Londin.* 1663. qui fuſe de his egit. Conf. *Selden. de Diis Syr. & Beyeri additamenta.* ubi B. L. lectu digna habebit.

14. *Apis erat*] Ægyptiorum ſummum Numen fuit. Et quod ad nomen attinet, Ægyptiacum eſt, quod bovem ſignificat. Vide *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægyptiac. Syntag.* 3. *fol. m.* 200. *edit. Rom.* Confer. *Bochart. Hierozoic. fol. m.* 337, 338. ſeq. *edit. Londin. And. Beyer. in additam. ad Selden. pag.* 219. Sunt qui *Apim* & *Serapidem* unum Numen putarint, & per *Serapidem Joſephum* intellexerint, uti cit. *Bochart. l. c. cum Beyer.* oſtendunt, nec veritati contraria videtur hæc opinio, ut pluribus in diſſertatione hiſtorica de Serapide Ægyptiorum Deo maximo exhibet Cl. *Joh. Lehmann edit. Witteberg.* quam iterum excudi curavit celeberr. *Crenius* in faſcicul. ſuis, ad quam Lectores remittimus, quia actum agere nolumus. Interim favere huic ſententiæ, ipſa quoque *Apis* appellatio videtur. *Apim* enim ſi dixerimus eſſe nomen vel titulum honoris, quo *Joſephum* ornarunt Ægyptii, à veritate fortaſſis nihil alienum dixerimus. Nam אב idem eſt ac pater. Si nunc affixum י apponatur, fit אבי pater meus; adjecto demum S. fit *Apis.* Penſitandum nunc ſiſtimus, annon quilibet Ægyptiorum, quia *Joſephum* pro patre patriæ agnoverunt, ipſum non tantum vivum, ſed etiam mortuum compellaverint אבי *Api*, vel *Apis pater meus* vel pater mi. Tacemus, quod ipſa Scriptura aſſerat, idololatras Deaſtros vel idola ſua his compellaſſe verbis: אבי *Api.* Vide *Jerem.* II, 27. Et quamvis Ægyptiacam linguam & Hebræam diſcrepaſſe quidem in non paucis conſtet; attamen in plurimis etiam conveniſſe, manifeſtum eſt; ita ut vox *Apis* tam Ægyptiacum quam Hebraicum, quod malimus, verbum ſit. *Jacobus Bolduc* alio modo nomen *Joſephi* ex *Api* deducit. Dicit enim nomen *Joſephi* latere in voce *Api*, ſi literæ tranſponantur. Verba

adducti populi ſunt, gentilia ſinguli [15] ſacra habuere. Chamathæi enim Aſchimam [16], Chutæi Nergalem [17], Babylonienſes Succot Be-

ba *Bolduci lib.* II. *cap.* XVII. *pag.* 162. hæc ſunt: *Hujus illuſtris Regis eximia ſapientia & ſtrictiſſimum Argivorum cum Ægyptiis contubernium feciſſe videtur, ut ad perpetuam ejus memoriam Reges Ægyptii cognominentur Pharaones: & vice verſa filius regnique ſucceſſor iſtius Principis Joſeph honorifico, ſed inverſo APIS hoc eſt ISAP nomine à Patre donatus ſit.* Sed hæc tranſpoſitio minime congrua videtur. Aliud enim eſt *Iſap*, aliud *Ioſeph.* De *Apide* qui plura legere & formam hujus perluſtrare deſiderat, evolvat ſequentes Authores *Athanaſ. Kirch. Oedip. Ægypt. fol. m.* 199. *ſeq. Beyer. l. c. Henric. Wegborſt. de vero veri Dei cultu pag. m.* 25. *edit. Kilon.* 1671. *Michael. not. ad Gaffarell. curioſitates. edit. Hamburg.*

15. *Gentilia ſinguli ſacra habuere*] juxta diverſitatem Gentium & urbium diverſos quoque Deos in Samaria conſtituerunt, in hoc imitantes Ægyptios, qui juxta diverſitatem nomorum & urbium, diverſa etiam Numina coluerunt. In nomo primo ⲢⲀⲔⲞϮ *Racoti* dicto *Mercurium* præcipue cultum fuiſſe legimus, cujus ſimulacrum erat ſub forma *Ibidis* pedibus divaricatis roſtroque iiſdem tranſverſim inſerto hoc monogrammum A. reliquo verò corpore figuram cordis exhibens. In ſecundo Nomo ϮⲪⲦⲈⲚⲞⲨϮ *Phtenuti Serapidem* & *Latomam* ſive Jo cornuta ſimulachra culta fuiſſe *Strabo* docet. In tertio nomo ⲪⲐⲈⲘⲚⲞⲨϮ *Thphemnuti Canopi* formam cultam fuiſſe *Suidas* autor eſt. In quarto ⲘⲈⲚⲆⲎⲤ Mendes ſub hirci forma cultus, approbante *Suida* his verbis: *Mendem vocant Pana Ægyptii, quaſi Hirco-formem, quem & hircum ſacra lingua vocant, venerantur autem eum quaſi ſeminalis virtutis præſidem, colunt quoque eum, quod non liceat comedere hircos, eſt enim animal laſcivum.* In nomo quinto *Onuphi aſpidem* ſerpentem adorabant teſte *Pauſan.* in *Corinthiac.* In ſexto ⲤⲀⲒⲤ Sais dicto *ovem* colunt. vid. *Kircher. Oedip. Ægypt. fol.* 20. In ſeptimo ⲀⲐⲢⲈⲂⲈ Arabice اتريب *Atrib* colunt *Mygalim* ſeu *murem araneum.* vid. *Strabo.* In octavo *Tanitico* accipitrem adoraſſe *Strabo* docet. Et ita in quovis nomo certum animal divinis honoribus cultum fuſe demonſtravit citatus *Athanaſ. Kircher. in Oedip. Ægypt. fol.* 3. *ſeqq. edit. Rom.* Conſtat hinc ex veteribus Scriptoribus quorundam animantium culturam communem, quorundam vero certorum Ægyptiorum vel civitatum aliarum fuiſſe. Idem quoque refert *Diodor. Sicul. Bibliothec. lib.* I. Confer. Cl. *Andr. Beyer. annot. ad Selden. de Diis Syris pag. m.* 228. ſeq. ubi plura.

16. *Aſchimam*] De Aſchima *Chamatæorum* idolo Rabbini variè ſentiunt. Quidam id ab אשם quod oblationem pro delicto ſignificat deductum pro quovis pecore accipiunt, ut *Radak* אשימה אימרא כמה דתימא באיל האשם *Aſima dictio, quaſi compleretur in pecore ſacrificium ſeu oblatio pro peccato. R. Elias Germanus in Tisbi* exiſtimat *Simiam* eſſe. cujus opinionem rejicit Cl. *Bochart. in Hierozoic. part.* I. *lib.* II. *cap.* LIV. *fol. m.* 649. *edit. Londin.*

 Conſ.

Benoth [18], Havæi Nibchanem & Tartacum [19], Sepharvaimitæ A-drā-

Conf. Cl. *Andr. Beyer additam. ad Selden. pag. m.* 305. *edit. Lipſ.* Alii tamen verius *hircum* ſeu capram interpretantur אשימא Aſima, quaſi diceretur ſimulachrum hirci abſque lana, uti referente *Bocharto*, *Talmudiſtæ in Sanhedrin. cap.* VII. explicant. Sic etiam *Baal-Aruch* in commentario quod incipit ד׳ מיתות *arba Mithoth* in illum locum, fecerunt viri Chemath Aſima, tradunt Rabbini noſtri, quod Aſima ſit hircus calvus, cui non eſt lana, ac ideò dicitur Aſima, quod deſertus ſit à lana. Cui *Raſchi* conſentit. vid. *Buxtorff. in Lexic. Talmud. fol.* 236. & 1473. *Schindler. Lex. fol.* 132. Fabuloſum autem eſſe, quod Aben-Ezra in præfatione ad *Eſther* producit, inquiens: *Samaritanos Pentateuchum* ab his verbis auſpicatos: *In Principio creavit Aſima*, cum in manibus verſetur Samaritanorum Pentateuchus, ubi ne γρῦ quidem extat, uti *Kircherus* & alii ipſa verba proferunt. Dicimus itaque *Aſima* fuiſſe ſimulacrum hirci figura effigiatum, quod Ægyptii etiam coluerunt maxime Mendeſii. Videantur de hoc Samaritanorum idolo differentes *Athanaſ. Kircher. fol. m.* 369. *Oedip. Ægypt. Samuel Bochart. in Hiero-Zoic. part.* 1. *cap.* 54. *fol. m.* 649. *edit. Londin. Cl. Henric. Weghorſt. tract. de vero veri Dei cultu. pag. m.* 29, 30, 31. *edit. Kilon.* 1671. Cl. *Andr. Beyer. in additament. ad Selden. de Diis Syris pag. m.* 306. *ſeq. edit. Lipſ.*

17. *Nergalem*] Cuthæorum Numen vel à ניר & גל. vid. *Selden. pag.* 319. vel à ניר & גלא ſplendore lucis ignis & ſolis, cujus Perſæ erant cultores. Hanc ſententiam fovet etiam *Joh. Cunrad. Dieter. in Antiquit. Bibl. fol.* 554. Verum hoc repugnare videtur verbis ſcripturæ ſacræ, quæ *Nergal* ſculptile Numen fuiſſe, ſicut cætera Idola, à *Cutheis* efformatum, aſſerit. Non deſunt, qui exiſtiment, *Nergal* fuiſſe ſimulachrum columbæ ſpecie. Verum an hoc idem fuerit idolum, merito quis dubitare poſſet, cum incertum ſit, quam ſpeciem columbarum intelligere velint. Ut autem, multorum authoritate moti dicamus, ſtatuamus, affirmamus, *Nergal Galli gallinacei* ſimilitudinem habuiſſe, nam *Sedana Patriarcha Gazenſis* ita *Samaritanis* literis tradit: *Quoniam reliquerunt Patres noſtri legem Dei, & ſervierunt NERGALI idolo galli ſimilitudine. &c.* Dicitur enim lingua Samaritica *Nergal gallus.* Calculum album adjicit *Baal Aruch.* diſtinctius id explicat *Onomaſticon Syrum apud Maronitas:* Et viri Cuth coluêre Nergal. *Eſt autem Nergall. ſimulacrum ſub forma & ſimilitudine galli gallinacei.* vid. *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægypt. in Pantb. Hebr. fol.* 365 366. *Selden. de Diis Syr. & annot. Beyer pag. m.* 305.

18. *Succoth Benoth*] Quid proprie Succoth Benoth ſibi velit, inter Authores controvertitur. Aliqui, inter quos & *Selden.* exiſtimant, *Succoth Benoth* non tam Deum Deamque quam fanum ipſum, ritus cæremoniaſque circa illud ſacras denotare; fuiſſe autem *Succoth Benoth* nihil aliud niſi *Militta* ſeu *Vrania Veneris* templum, ubi puellæ corollis revinctæ & cum hoſpitibus concumbebant. vid. *Martin. de Roa Singul. lib.* 3. *cap.* 9. *pag. m.* 289. *ſeqq.* Huic aſſenſum præbent *Eucherius Lugdun. Voſſ. l.* 2. *c.* 22. & *Hugo Grot.* qui omnes ſaltem fanum Idololatricum inter-

Digitized by Google

terpretantur, quaſi à סכה tabernaculum, ſpelunca in plur. סכות ſpeluncæ proſtituendarum filiarum, quale ſcelus in his ſacris commune erat. vid. *Urſin. vol. 2. Annal. lib. 2. c. 27. pag. 96.* Verum *Succoth Benoth* idolum fuiſſe adeò certum eſt, ut contra Scripturam pugnare videatur ille, qui contrarium affirmare conatur. Expreſſe enim Scriptura dicit: Et unaquæque gens fabricata eſt Deum ſuum (פסל ſculptile) poſueruntque eos in fanis excelſis, quæ poſuerunt *Samaritæ* &c. *Babylonii* fecerunt *Succoth Benoth*: ita *Targum Jonath. Arabs, Syrus, Lutherus, Vulgatus, Vatablus, Pagninus, Arias Montanus, Jun. & Tremell. Rabbini* ex quibus Cl. *Friſchmuth in diſp. de Melechet cali c. 1. §. 2. rem claro* deducit. Confer. *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægypt. in Panth. Hebr. fol.* 355. ſeqq. Figura erat *gallina cum pullis.* vid. Kirch. c. l.

19. *Nibchanem & Tartacum*] Bina *Haveorum* erant numina, alterum *Nibchaz* in *Jonathanis Targum* legitur & in Ebræo textu cum notata litera *Sajin* (ſicuti pronunciatam hanc literam vult *Magnif. Ludolf. Gramm. Æthiop. l. 1. p. 6.*) Eodem modo exprimitur in *Opere Anglicano;* at ſecundum LXX. Ἐβλαζὲρ MS. Ἀβλαζὲρ καὶ τὴν Ναιβὰς. Syro eſt *Jebzach* & Arabi *Jabelſabba* mutata una & tranſpoſita altera, *Tremellio Nibchan*, à radice נבח latravit. Nibchaz igitur à נבח deductum canem ſignificat, quibus *latrare* eſt proprium. vid. *celeb. Bochart. Hieroz. lib. 2. cap. 55. fol. m. 665. edit. Londin.* ז autem effictum nomen eſt à dentium forma, quam canes rabidi oſtendunt. vid. *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægypt. f. m.* 370. *edit. Rom.* Alii tamen Orientales non male, quicquid dicat Radak per *Nun* in fine ſcribunt, ut Syri & Arabes ܢܒܚܢ *Nibbon* & نبحون *Nibhhun*, quorum utrumque à ܢܒܚ & نبح *nebach* deductum canem indicat, quaſi dicas latrantem. Verba *Radak* latine verſa hæc ſunt: *Nibhaz ſcribitur in fine* per Zain, etſi ſint aliqui libri, qui id per *Nun* quoque ſcribant, ſed errant libri illi, non enim ſcribi debet niſi per zain. Quoad formam ſimulacrum hoc erat inſtar canis ceu Anubis, uti *Raſchi* expreſſe indicat his verbis: נבחז דמות כלב Nibhaz *figuram obtinebat caninam.* Similiter Radak: נבחז הוא כלב Nibhaz canis eſt. Canem igitur colebant *Havæi*, exemplo Ægyptiorum, quibus cane nihil erat ſanctius, hunc Ægyptii veluti cuſtodem protectoremque delicate enutriebant, Anubim ipſum teſte *Herodoto* patria lingua vocantes. Hujus etiam *Virgil.* meminit: *Omnigenumque Deûm monſtra & latrator Anubis.* Quem etiam canino capite exhibet *Cartarius de imaginibus Deorum edit. Mogunt.* Conf. *Cyprian. contra Demetr. fol.* 256. *Origin. in Exod. cap.* VII. *Euſeb. lib.* II. *præp. Eccleſ. cap.* I. *Albric. de Deor. imagin. p.* 316. Hunc Comaſiarum feſtis publica ſolennitate per urbis compita & vicos circumferre ſolebant, ut tradit *Clem. Alexand. lib.* V. *ſtrom.* Conſtat igitur *Nibhaz* fuiſſe ſimulachrum ſub canis forma ab *Avæis* cultum; nec enim alia de cauſa canem colebant *Avæi*, niſi quod, cum Ægyptios Cynopolitas omnem ſuam proſperitatem canino cultui adſcribere intelligerent, & illos ad eandem proſperitatem conſequendam ad hujuſmodi belluinos cultus animum adjeciſſe veriſimile eſt. Vide *Ouzel. annot. ad Minuc. Felic. in Octav. p. m.* 165. Cl. M. *Andr. Beyer.*

an-

Digitized by Google

Adramelechum [20] atque Hanamelechum [21] adoraverunt. Ea enim arte

annot. ad Seld. de Diis Syr. pag. m. 308. edit. Lipſ.

Alterum Numen ſeu Idolum quod *Thartak* vocabant, & coluiſſe dicuntur *Avæi Aſini* figuram habuiſſe *Rabbini* dicunt. Ita Raſch & Radak פירש ר׳ כי תרתק צורת החמור Interpretantur fuiſſe *Thartak figura Aſini*. Ita Cl. *Beyer. in annot. ad Selden. pag. m.* 308. תרתק h. e. ut *Talmud* tradit cum Rabb. *Kimchi & Jarch.* (Vide *Buxtorff. Lexic. Talm. fol. m.* 2666.) Typhonis Ægyptii hieroglyphicum, חמור aſinus eſt. Vide *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægypt. fol. m.* 371. *edit. Rom.* Verum huic Rabbinorum opinioni hanc epicriſin addit Cl. *Bochart. in Hierozoic. fol. m.* 182. *edit. Londin.* ita ſcribens: Non me latet Avæorum Numen תרתק ab Hebræorum vulgo aſini figura deſcribi; ſed in re plane incerta fides ſit penes Autores.

20. *Sepharvaimitæ Adramelechum*] Adramelech à rad. אדר & מלך quaſi Regis magnificentia, paludamentum, toga, pallium interprete *Tholoſano in Syntax. mirab. lib.* VII, *cap.* V. *edit. Lugd.* Syriac. ܐܕܪܡܠܟ. Quidam putant, unum idemque Numen fuiſſe hoc cum Idolo *Anamelecho* & *Molocho*, quibus Scriptura Sacra videtur aſſenſum præbere, cum dicit; Sepharvaimitas filios ſuos combuſſiſſe in igne τῷ Adramelech, & ſequuntur hanc ferè omnes Chriſtiani Interpretes. Alii contrarium ſtatuunt, quippe alia imago, aliuſque cultus fuit τῷ *Adramelech* & *Anamelech*, quàm τῷ *Moloch*. Plerique Hebræorum opinantur τῷ Adramelech & cæteris Sepharvæorum Diis filios tantum per ignem ductos ſine ulla læſione, duabus pyris exſtructis, ac ſi luſtrarentur. Nam R. *Moſes Ben Maim. More Nevochim lib.* 3. *c.* XXXVIII. inquit, Idcirco Servitores ignis in tempore ſuo fecerunt homines ſcire, quod qui non traducerent filium ſuum vel filiam ſuam per ignem, morerentur filii aut filiæ: & ſine dubio propter illud, quod audiebant, quilibet feſtinabat illud facere, quia multum timebant ſuper filios ſuos: vel propter facilitatem operis, quia non erat, niſi traducere eos per ignem, non quod comburerent illos: cui conſentire videtur R. *Ioſeph Ramon* C. VI. τῆς *Miſchn. Thora tract.* עכרים, ubi annotat, Scripturam non loqui de combuſtione filiorum τῷ *Moloch*, ſed tantum Diis *Sepharvaimitarum*, de quibus 2 *Reg.* XVII. ad quam opinionem confirmandam alii adducunt loca Scripturæ 2 *Reg.* XXI, 6. ubi de *Manaſſe* legitur, non, quod combuſſerit, ſed tranſire fecerit, ſeu traduxerit filium ſuum per ignem. Quod imaginem Dæmonis hujus attinet, tunc *Rabbini* forma *muli* fuiſſe ſtatuunt, vel *equi*, ita *Raſchi* אדרמלך דמות פרד ענמלך דמות סוס: *Adramelech erat formam habens muli, Anamelech equi.* Radak hoc modo: *Adramelech inquit, eſt mulus & ita vocatur, quod magnificus ſit domino ſuo in oneribus ſuis, hoc eſt, quod portet domino ſuo omnia onera; Anamelech verò equus eſt & ſic vocatur, quod in bello domino Regi ſuo obediat.* Targum verò *Hieroſolymitanum* apud Radak & *Baal Aruch*, *Adramelech & Anamelech pavonis* & *phaſiani* ſpecie fuiſſe effor-mata, verba ejus latine reddita hæc ſunt: *Adramelech & Anamelech illi ſunt pavonis & phaſiani ſpecie, qui lingua Latina vocantur pavo, & notum quod*

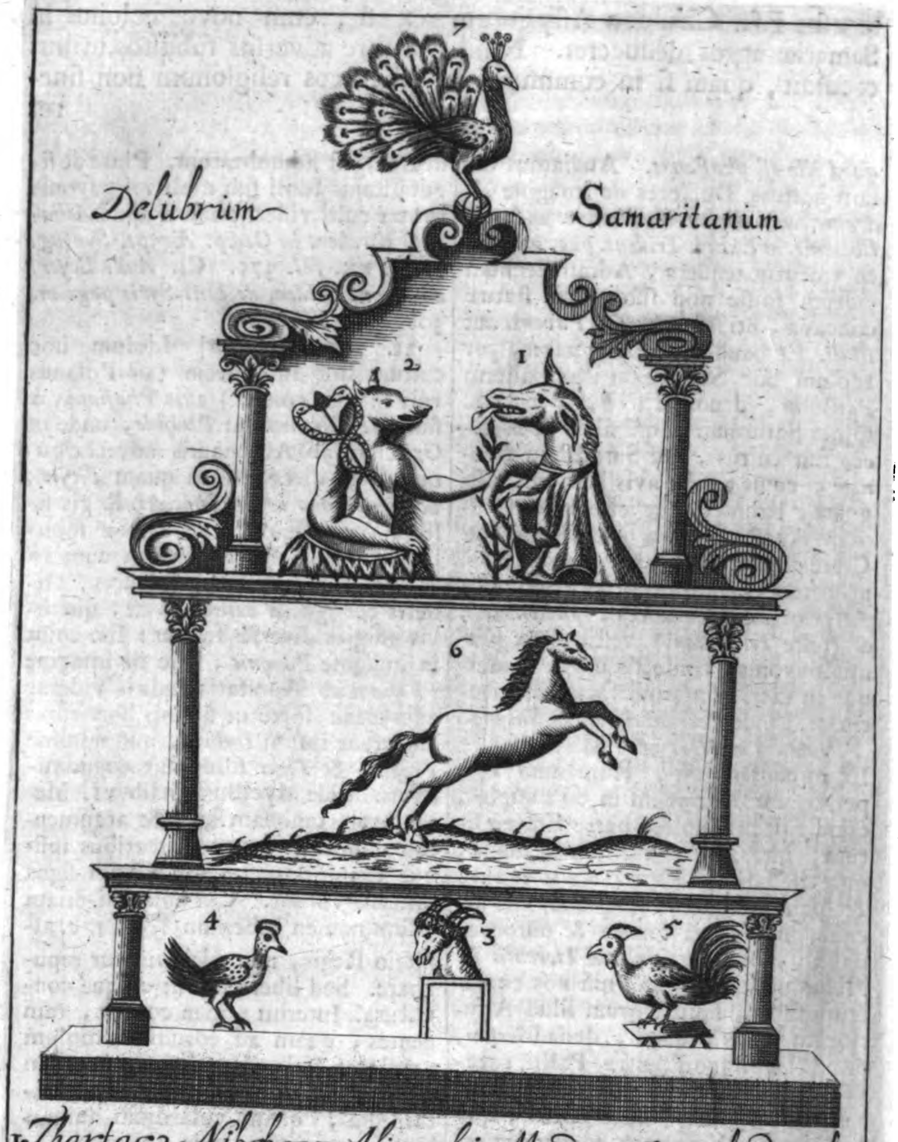
te uſus Eſar Chaddon Aſſyriorum rex eſt, cum novos colonos in Samariæ agros deduceret. Nihil ſibi fore adverſus ſubditos utilius credidit, quam ſi in commune conſulere eos religionum non ſineret

quod ille eſt phaſianus. Audiamus etiam noſtros Doctores de imagine *Adramelech* differentes. *Polanus* ut & B. *Chemnit. in Exam. Trident. pag. m.* 678. eò videntur tendere, Adramelechum cultum fuiſſe non ſub ſpecie ſtatuæ concavæ, uti *Moloch*, ſed *Pavonis* aut *Muli.* Et haud abſimile apparet, per Idolum hoc Saturnium illum alitem *Pavonem*, denotari; ſive per hunc ipſum Saturnum, qui aliàs in *Molocho* fuit cultus, ſeu Saturniam *Iunonem*, cujus tutelæ avis hæc fuit aſſignata, Ethnici, aut ad eorum exemplum Apoſtatæ Judæi colere voluerint. Certè conſtat, Babylonicas mulieres, ut cæteris ſuperbiores, quin imò ipſos Aſſyriorum Sacerdotes, *pavonibus* i. e. (teſte *Tertulliano*) veſtibus ex plumis pavonum confectis uſos, ſexumque in ſacris ejuſmodi faciendis mentitos: Unde *Petron. Arbit. in Satyr.*

Plumato amictus auro babylonico.

Et in confeſſo eſt, Romanum Imperatorem Adrianum in eo templo, quod fuit in planiore parte Eubææ ſitum, inter cætera memoratu digna, quæ viſebantur, PAVONEM ex auro & lucidis pretioſiſſimiſque lapillis dicaſſe cum aurea corona & purpurea palla, ubi erant cælatæ *Herculis* & Hebes nuptiæ; quo, niſi nos conjectura fallit, ſimulachrum illud Aſſyriorum vetus, quod, quoad ἔτυμον, prædictæ Magnificentiæ Pallii regalis reſpondere videtur, ex ſuggeſtione, abſque dubio, dæmoniaca, quo Spiritus ille Veterator & mendax etiam hoc nomine regnum ſuum amplificaret, eſt adumbratum. Plura de figura hujus Idoli ſub muli vel pavonis forma culti videri poſſunt apud *Athanaſ. Kircher. in Oedip. Ægypt. Syntag.* IV. *c.* XX. *fol.* 375. Cl. *And. Beyer. annot. ad Selden. de Diis Syris pag. m.* 308. *edit. Lipſ.*

21. *Hanamelechum*] Idolum hoc cultum fuit ſub ſpecie (ut Polanus vult in locis comm.) avis *Phaſiani*, à flumine Colchorum *Phaſide*, unde in Græciam ab Argonautis advecta putatur, ita dictæ, & in quam *Ityn*, & *Terei Thraciæ* & *Phocidis* Regis filium converſum filium Poëtæ fabulantur. Huic Dæmoni idem cum τῷ Adramelech cultus, in traducendis liberis per ignem exhibitus eſt, quamvis effigies diverſæ fuerint: Ille enim in imagine *Pavonis*, hic in imagine *Phaſiani* ab Apoſtatis Judæis videtur adoratus: fortè ut divinis honoribus afficerent ipſum *Itylum*, quo nomine *Prognes* & *Terei* filius fuit cognominatus. Vide Mycillum in lib. VI. Metamorph. tanquam ſigno & argumento calamitatis, quæ Parentibus ipſique evenit: τύλας enim Græci ſigna miſeriæ vocant. Cui opinioni etiam ipſum nomen hebræum ענמלך i. e. afflictio Regis, non adeò videtur repugnare. Sed libera hîc ſit cuique conjectura. Interim tamen conſtat, tam gentes, quàm ad eorum exemplum apoſtatas Iudæos, nullum ferme tàm reptilium, quàm greſſilium, tàm natatilium, quam volatilium animalium præteriiſſe, quin Dæmones in eorum imaginibus, effigiebus & ſimu-

1 Thartac 2 Nibchaz 3 Aſima ſeu Mendes 4 Succoth Benoth 5 Nergal 6 Anamelech 7 Adramelech

ret diverſitas[22]. Quanquam poſtmodum, cum nova malorum cohors terris illis incumberet, legatorum, qui miſſi ab illis ſunt, precibus idem rex permotus, ſacerdoti Iſraëlitico gratiam exilii fecit, ut propere profectus ſacra patria eos edoceret[23], placaretque iratum numen. Ita veterum indigenarum ceremonias receperunt: ſed fixa tamen in animis omnium manſit gentilis ſuperſtitio[24]. Tandem autem,

mulachris coluerint & adorarint. Nam ut Poëta:

Quicquid humus, Pelagus cælum mirabile ſignat
Id dixere Deos, colles, freta, flumina, fontes.

Plura de Anamelecho videantur apud *Selden. de Diis Syris & Beyer. annot. p. m.* 309. *Athanaſ. Kircher. in Oedip. Ægypt. fol. m.* 372. In memoriæ ſubſidium *delubrum Samaritanum* huc appingi curavimus.

22. *Non ſineret diverſitas*] Bene notum erat Regi Aſſyriorum, quod diverſitas religionum in regno non ſit utilis; itaque omnem impendebat operam, ne diverſa ſit religio inter hos ſubditos. Sicut conſenſus in doctrina religionis parit amicitiam, & copulat ſeu conjungit animos: ita diſſimilitudo in perpetuum animos divellit. Præcipuum quippe concordiæ vinculum eſt religionis ſimilitudo, & de cultibus divinis conſenſio. Vix quicquam arctius devincit & complicatos tenet animos, quam eædem de Deo ſententiæ aut opiniones, & ſacrorum communio. E contrariò ſi quid aliud, certe religionis diverſitas animos hominum disjungit & diſtrahit: ac perpetuorum odiorum, diſſidiorum, ſeditionum & bellorum eſt ſeminarium: atque levi momento fit: ut aut politicum ſchiſma gignat Eccleſiaſticum: aut Eccleſiaſticum invehat politicum: id eſt: ut vel ob contentiones politicas doctrina religionis aliquid detrimenti capiat & Eccleſia multum mali patiatur: vel diſputationes Eccleſiaſticæ de dogmatibus in atrociſſima bella exeant: in quibus homines pro calamis ſcriptoriis gladios & haſtas arripiebant, armiſque ſententias dicant. Vide *Bucholtz. in Chron. p.* 350. Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter in axiomat. Eccleſ. pag. m.* 137.

23. *Sacra patria eos edoceret*] Coloniam in Samariam deduxiſſe dicuntur *Aſnappar*. Ezr. IV. 10. & *Eſarchaddon*. Quicunque autem fuerit *Aſnappar* ſive ipſe Sennacheribus, uti quidam, teſte Cl. *Lightfoot. in hor. Talmud. pag. m.* 933. *edit. Lipſ.* volunt, ſeu *Salmanaſſer*, ſeu Regis aliquis Satrapa, Dux factus migrationis, videtur certe Samariam bis fuiſſe coloniis plantatam. Primo confeſtim poſt urbem captam, *Cuthæis, Arvæis Sepharvatis*, &c. Sub *Aſnappero* ſive is Rex fuerit, ſive Dux tantum. Et cum non pauci eorum devorarentur à leonibus, tum ſecundo plantata eſt ea *Suſanchæis, Tarpelæis* in diebus *Eſara baddonis* cum quibus adſcendit Sacerdos, qui doceret cultum Dei. Vide *Wall. annot. ad N. T. in cap.* IV. *Johann. pag. m.* 834.

24. *Gentilis ſuperſtitio*] Licet à Sacerdote edocti fuerint, attamen gentilis ſuperſtitio in animis eorum manſit. Utcunque religioni Moſaicæ ſtudere ſe

Digitized by Google

tem, ſero quidem admodum, ſed aliquandiu tamen ante Sanaballetæ tempora, penitus omnem idolorum cultum abdicavere[25], ſecutique eas religiones ſunt, quas divinus Moſes præſcripſerat. Hîc vero notanda inſignis eorum hæreſis eſt. Etenim, cum Judæi tria volumina ſacri codicis[26] ſuſceperint, Pentateuchum, Hagiographa, &

præ ſe tulerint, revera parum aut nihil aberant ab Idololatris, cum neſcirent, quid adorarent. Hinc eos pro Ethnicis habuit gens Judaica, aut pro populo ipſis Ethnicis magis execrando. Vide *Lightfoot. hor. Talmud. in Matth. cap.* x. *pag. m.* 328. *edit. Lipſ. Joh. Henr. Otho in Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 582.

25. *Penitus omnem idololatriam abdicavere*] Primo metu perculſi eò perducebantur, ut Deum unà cum Idolo ſuo colerent. 2 *Reg.* 17. Verum evenit ſequentibus temporibus, ut relicta Idololatria illa craſſiori, Dei legibus per Moſen traditis propius adhærerent. Idque tum in primis factum cum Cl. *Walleo* opinamur, cum *Sanballath* Cuthæus generi ſuo gratificaturus templum exſtruxiſſet. Nam generi ſocietate adductus potens Sanballat cum ſubditis Idololatriam fugiſſe videtur. Licet igitur Judæi odio Cuthæorum iis idololatriam manifeſtam adſcribant, uti ex illorum ſcriptis patet, attamen poſterioribus temporibus Idololatria deferbuit. Nam legem Moſis recipiebant, & ex ejus præſcripto multa faciebant, & cultum Deo præſtabant, uti elucet ex *cap.* IV. *Johann.*

26. *Tria volumina ſacri codicis*] Antiquiſſima eſt S. Scripturæ diviſio, qua Judæi in hunc uſque diem utuntur, dum V. T. in tres claſſes diſtribuunt, quarum (1) dicitur *Pentateuchus* & libros quinque Moſis vel legis Moſaicæ complectitur. Licet enim Moſes non minus quam cæteri viri θεόπνευστοι Propheta fuerit, imò magni iſtius Prophetæ *Deut.* XVIII, 15. typus, Hebræi tamen ob duas rationes Moſenà reliquis Prophetis diſcernunt: (1) ideò quod Moſes fuerit internuncius & quaſi mediator inter Deum & Iſraelitas, quales Mediatores cæteri Prophetæ non fuerunt. (2) quod *Moſi* non tam prophetandi, quam legis promulgandæ munus in ſpecie ſit commiſſum. Secunda claſſis librorum S. Scripturæ continet *Prophetas*, quos Judæi in priores & poſteriores ſubdividunt. Sunt autem libri octo, è quibus quatuor prioribus Prophetis tribuunt, quales ſunt liber *Joſua*, *judicum*, cujus appendix libellus *Ruth*, *Samuelis* & *Regum*. Reliquos quatuor Prophetis poſterioribus tribuunt. Sunt autem *Eſaias*, *Jeremias Ezechiel* & *liber duodecim*; ita enim vocant duodecim minores Prophetas, perinde ut Romani leges duodecim vocabant duodecim tabularum. Tertia claſſis librorum S. Scripturæ complectitur ἁγιόγραφα. Hæc verò apud Judæos libris novem conſtant, quorum primum Pſalmi conſtituunt, tres alios Salomonis Proverbia, Eccleſiaſtes & Canticum, (5) Hiob, ſextum *Daniel*, ſeptimum Eſdra cum Nehemia (8) Eſther, nonum denique verba dierum h. e. Annales Hebræorum vel Chronicon, quod eſt breviarium propagati à mundo condito generis humani po-

Digitized by Google

& vatum effata, in quibus ſingulis divinitatem ſpirare [27], atque ineſſe quiddam ſacroſanctum credunt, ipſis viſum eſt ſolum Pentateuchum [28] retinere; cætera, tanquam leviora, atque ab hominum ingeniis profecta, aſpernari.

poſterorum Abrahami uſque ad David, & hinc uſque ad ſolutam captivitatem Babylonicam. Hinc eleganter Chronicon iſtud Hieronymus Epitomen V. T. vocat in epiſt. ad *Paulin.* Refert hanc tripartitam diviſionem S. Scripturæ *Joſephus Antiquitatum* peritiſſimus Scriptor *lib. contr. Appion.* Quid? hæc diviſio Scripturæ jam Chriſti ævo inter Judæos obtinuit, & quod magis mireris ab ipſo Salvatore approbata videtur. Ita enim Chriſtus *Luc.* XXIV. Oportet omnia impleri quæ ſcripta ſunt (1) in Lege Moſis. (2) in Prophetis (3) in Pſalmis, quo nomine ἁγιόγραφα intelligit, nam inter hæc Pſalmi eminent. Confer. Diſſert. B. *Friſchmuth. de diviſione Scripturæ, ubi plura.*

27. *Divinitatem ſpirare*] Spiritus Sanctus, qui non ſolum materiam, ſed & verba ſuis amanuenſibus inſpiravit, ejuſmodi characteres majeſtatis, gravitatis & ἐνεργείας huic authentico textui impreſſit, quos nulla interpretatio ſatis valeat exprimere. *Jacob. Cruc. in Suada Delphic. Orat.* 5. *pag.* 48. Unde Deus ad Moſen *Exod.* XXIV. 27. dicit: Scribe tibi אֶת־הַדְּבָרִים hæc ipſa verba. & ad *Eſaiam c.* LI, 16. Et ponam דְּבָרַי verba mea in os tuum. *Jeremiam* Deus jubet, ſcribe tibi כָּל־הַדְּבָרִים omnia verba, quæ locutus ſum ad te, in libro. cap. XXX, 2. XXXVI, 2. Sanctis Dei viris à Spiritu Sancto datum, quomodo & quid loquendum *Matth.* X, 19. *Luc.* XII, 11. unde in N. T. *Paulus* ipſa verba quibus uſus eſt Spiritui Sancto adſcribit. 1 *Cor.* II, 15.

28. *Solum Pentateuchum*] Hoc referunt etiam de Sadducæis Scriptores, quod ſolum Pentateuchum receperint omnium כתובים ונביאים Hagiographorum & Prophetarum rejectione. Hinc ſtatuunt Samaritanos ex ſecta Sadducæorum fuiſſe. Conciliare diſcrepantes Autorum ſententias conatus eſt *Druſius*, qui duplex Sadducæorum genus ſtatuit; alterum cum Samaritanis eadem ſede uſum, idque in Prophetas & Hagiographa injurium; alterum in Judæa frequens nec ea Sacrarum aſpernatione conſpurcatum. Vult itaque vir doctiſſimus illos tantum Sadducæos ſolum Pentateuchum recepiſſe, qui inter Samaritanos vixerint; qui verò inter Judæos, reliquam etiam V. T. Scripturam admiſiſſe: hac procul dubio nixus hypotheſi, quod etiam Samaritæ ſolos libros Moſis ut principium fidei receperint, reliquos libros verò rejecerint, ut in *Doſitheo* ſaltem ſive *Doſten*, cujus ſectatores Δοσιθηνοὶ *Doſtheni* dicti, manifeſtum eſſe videtur; de hoc enim ſic ex *Photio* Clar. *Voët. Diſpp. ſelect. part.* 2. *pag.* 152. Quod in Divinos Prophetas maledicus, in Patriarcham Judam contumelioſus fuerit, exploſiſque & exſibilatis Prophetis omnia ſibi vaticinia, quin & divinitatem arrogarit, vel ut *Tertullianus de Præſcript. c.* XLV. primus auſus ſit Prophetas repudiare. Sed quomodo probabit vir literatiſſimus, unquam notabilem aliquam *Sadducæorum* partem inter Samaritanos commoratam eſſe; nam ad hanc vel illam ſingularem perſonam

Digitized by Google

eum reſpicere credibile non eſt. Erant enim Sadducæi, ut ut hæretici, revera tamen adhuc Iudæi, inter hos & Samaritanos indelebile odium; & hinc inter ipſos habitaſſe probabile non eſt. Sunt itaque viri celebres, qui negant, ipſos *Samaritanos* præter *Pentateuchum* omnes Scripturæ libros rejeciſſe, ſaltem dubitanter de eorum ſuper hac re ſenſu loqui ſolent. Dicunt quidem, eos *Moſis* libris ſingulariter adhæſiſſe, ad non in oppoſitione ad libros Hiſtoricos, Propheticos & Hagiographa, ſed ad Phariſæorum aliorumque traditiones. Nonnulli inquit Cl. *Leuſden Diſſert.* 8. *pag.* 57. veriſimiliter dicunt, Samaritanos ſolam legem pro verbo Dei agnoviſſe oppoſitè ad Traditiones Legis Phariſaicas non ad alios Scripturæ libros. Unde B. *Gerhardus Comment. ad Matth. cap.* XXII. erudite judicat, legiſſe libros alios, uti nos libros Machabæorum, nec rejeciſſe ſed inferioris conditionis eſſe putaſſe.

Cap. XVII.

De Hæreſibus ſectiſque Judæorum. Quando eæ ortæ ſint; & vera cauſa earum. Cur ante exilium Babyloniense in idololatriam, poſt illud exilium vero in hæreſes inciderint Judæi. Quare difficile ſit ab idololatria ad hæreſin deſciſcere. De Bano, deque Gaulonitis, & Zelotis, item de impoſtoribus quibuſdam, qui in Judæa religionum prætextu graſſati ad res novas ſunt.

Samaritanorum prava de Hagiographis opinatio, quam percrebuiſſe diximus, tunc orta demum eſt, cum à paganorum ſuperſtitione receſſerant: ut non ante facti hæretici ſint, quam eſſe idololatræ deſiiſſent. Sane etiam Judæis plane in eum modum res proceſſit: de quorum ſectis ut deinceps aliquid dicamus, nunc bona occaſio eſt. Illud hercle conſtat, non ſemel Judæos à recto numinis cultu ad ſacra peregrina, atque ad falſos deos ſeſe convertiſſe: unde tot vatum acerbæ conciones in eam gentem fuere, quas etiam nunc hodie ampliſſimis literarum monumentis conſecratas viritim terit publicus uſus. Sed rurſum illud obſervavimus, ſub poſteriore templo Judæos, cum ab omni idololatria alieniſſimi erant, diverſo genere vitioſos fuiſſe. Etenim ex illo tempore variis interpretationibus ſacri codicis, diſſenſionibuſque de religione, deque rebus divinis inter ſe pugnaverunt. Quare aliud malum, non leve profecto, ortum tunc eſt, ſectæ hæreſeſque. In partes enim ſe diviſere varias ho-

homines male curioſi: atque uno ex errore infiniti, diverſi omnes, & contrarii nati ſunt. Jam primum Saducæorum veſana opinio permultos tenuit, eſſe animas, ut corpora, mortales [1], neque poſt vitam præ-

1. *Eſſe animas ut corpora mortales*] Locus Scripturæ unde hoc probatur extat *Actor.* XXIII. *Sadducæi dicunt, non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum*, ubi vocabulum πνεῦμα reperitur; & diſquiritur an *anima* intelligatur, & variæ ſunt Authorum opiniones. *Theophyl. Comment. in Act. Apoſt. h. l.* πνεῦμα & ἄγγελοι pro eodem accipi putat. Verum non poſſunt per Spiritum amplius, vel boni vel mali angeli intelligi. Πνεῦμα enim per particulum μήτε neque diſpeſcitur à voce ἄγγελον, quemadmodum vox ἄγγελοι per eandem particulam disjungitur à vocabulo ἀναστάσεως. Disjunctionis autem vim vel maxime habere hanc particulam patet ex 2 *Theſſ.* II. 2. Æthiopicus Interpres vocabulum πνεῦμα vertit *Spiritum Sanctum.* Sic enim habet ipſius tranſlatio: *Et non ſunt quicquam Angeli, neque Spiritus Sanctus.* Certe negarunt Sadducæi Spiritum Sanctum. Sic enim *Epiphanius* de iiſdem ſcribit: Πνεῦμα δὲ ἅγιον, οὐκ ἴσασιν· οὐ γὰρ εἰσι τούτου ἠξιωμένοι *Sp. S. v. non noverunt, non enim eo digni facti ſunt.* Aſt ideò non videtur dicendum, quod hoc loco per Spiritum præciſe denominetur Sp. S. Vix enim in Scripturis N. T. Sp. S. ſimpliciter reperitur appellari Spiritus, ſcil. quantum ad perſonam, & ubi non contextus jubeat; Sed vel Spiritus Dei, vel Domini, vel veritatis aut alio epitheto vocatur. Porrò diſquiri poſſet, an non per πνεῦμα ſint intelligenda *ſpectra*, quo ſenſu vocabulum accipitur *Luc.* XXIV, 37. Sed ſi per Spiritum ſpectra, per Spectra mali vel boni Spiritus ſint intelligendi, quomodo voci ἄγγελος contradiſtinguitur vocabulum πνεῦμα? Intelligimus itaque per πνεῦμα *animam* quam Spiritualem eſſe negabant *Sadducæi.* Affirmant hoc Patres Eccleſiæ *Hieronym. in Matth.* XXII. 23. aſſerens, *Sadducæos animarum interitum prædicaſſe.* Conf. *Chryſoſt. homil.* XLIX. in XXIII. *Act.* v. 8. *Iſidor. Hiſpal. lib.* VII. *Orig. cap.* IV. inquit: *Sadducæos animam cum corpore interire prædicare. Joſephus lib.* II. *Bell. Judaic. cap.* XII. circa finem de Sadducæis inter alia plura loquitur: Ψυχῆς τε τὴν διαμονὴν ἀναιροῦσι i. e. *Animæ perpetuitatem tollunt.* Idem *lib.* XVIII. *Antiquit. Judaic. cap.* II. ſcribit: Σαδδουκαίοις δὲ τὰς ψυχὰς ὁ λόγος συναφανίζει τοῖς σώμασι. *Sadducæorum opinio cum corporibus ſimul extinguit & animas.* Cenſebant, animam nihil aliud eſſe, quam *craſin* ſeu *temperamentum* quoddam humorum. Vide *Walla. Comment. in Act. Apoſt. cap.* XXIII. *pag. m.* 1255. Negandum non eſt, quoſdam Philoſophorum Gentilium hujus fuiſſe opinionis, animam eſſe mortalem, cujus ſententiæ autorem faciunt Judæi *Cainum*, quæ autem nullo nititur fundamento. Certius ii ſtatuunt, qui dogma iſtud Epicureis, ut ut antiquiores ejus natales non negemus, imputant, errore à *Democrito* ad *Epicurum*, ab hoc ad iſtos tranſeunte. *Plutarchus de Placit. Philoſoph. lib.* IV. *c.* VII. varias variorum de hac quæſtione opiniones recenſens ait: *Democritus & Epicurus, caducam eſſe cum corpore animam & interire.* Idque in Epicureis *Tertullianus de præſcript. hæret. p.* 89. notat. *Dicæar-*

Digitized by Google

præmia [2] aut pœnas bonos maloſve ſequi. Et rurſus Phariſæi, homines ſupra modum factioſi, commentis ſuis legem divinam multo latius, quam ſummus Moſes voluit, extenderunt. Ex quibus dehinc Eſſæi tertium genus orti, religionum ſanctimoniam omnem paulo ma-

cæarchi Lactantius VII. 7. meminit, qui in libris quos *Lesbiacos* vocat, efficere voluit, *Animas eſſe mortales.* At levius nævos iſtos in Ethnicis feret, ſi quis expendet, etiam veram tam antiqui, quam novi Fœderis-Eccleſiam homines tuliſſe, qui paria ſentire atque profiteri auderent. Ex iſta celebres ſunt *Sadducæi*, qui Præceptoris Antigoni doctrinam ſecus interpretantes mortales animas ſtatuerunt. vide *Epiphan. hæreſ.* 14. *Conſtantin l'Empereur* ad *Bertram. de Republ. Hebr. cap.* XIX. *pag.* 443. Eoque pertinet, quod ex quorundam Rabbinorum *Seldenus de J. N. & G. juxt. diſcipl. Ebr. lib.* VII. *c.* IX. *de triplici Exciſione aſſert*, quarum unâ corpus, ſecundâ animam, tertiâ utrumque aboleri & exſcindi putent. Inter Chriſtianos multos etiam fuiſſe hujus opinionis homines teſtatur celeb. *Tobias Pfanner. in Syſtem. Theolog.* Gentil. purioris. *edit. Baſil.* 1679. *pag. m.* 404.

2. *Præmia*] In ore atque ſcriptis Judæorum illud de Sadducæis perpetuum eſt dixiſſe: שאמרו את השכר והעונש גשמי ברכר ובעלום הזה כמו שניכר באבות ור נתן הכחישו השכר הרוחני אחר המות מכל וכל ויביאו ראיה לדבריהם ממה שלא נזכר לפי דעתם בתורת משה גמדל נפשי כלול אלא הצלהות גשמיות i. e. *quod præmium & pœna non alia ſit quam corporalis hujus mundi (ut in Aboth à R. Nathan traditum) negarunt præmium ſpirituale poſt mortem penitus, & attulerunt probationem ex eo, quod non memoretur (uti viſum ipſis) in lege Moſis retributio animæ propria, ſed proſperitas corporalis.* Coccejus in *Sanhedr.* Vide *Eduard Pokok.* Hoc etſi ficulneum argumentum, in orbis tamen Chriſtiani viſcera reduxit, novoque colore incruſtavit, vir quo ſecundum *Samuelis Petiti* elogium *Lib.* VII. *Miſcell. c.* VIII. majorem Sol non vidit orbis non habet, *Hugo Grot. lib.* II. *de verit. Relig. Chriſt.* Moſes, inquit, in religionis Iudaicæ inſtitutione ſi diſerta legis pacta reſpicimus, nihil promiſit ſupra hujus vitæ bona, terram uberem, penum copioſam, victoriam de hoſtibus, longam & valentem ſenectam, poſteros cum bona ſpe ſuperſtites. Nam ſi quid eſt ultra, id umbris obtegitur, aut ſapienti & difficili ratiocinatione colligendum eſt: quæ cauſa eſt, cur multi, qui legem Moſis ſequi ſe profiterentur, ut Sadducæi, ſpem omnem de bonis poſt hanc vitam adipiſcendis abjecerint. Adeone ſimulacris ſuſpendentur, & à ſenſu ejus, quod agitur, divertentur, quorumcunque fides legi Moſaicæ innixa? R. Abarbaneli mens fuit longe dexterior cum exſertis ajat verbis: קרן השכר מתורה שמור לו לאדם לעולם הבא *Sors mercedis ex lege homini ſervatur in ſeculum futurum.* Vide Conſt. *l'Empereur in not. ad Bertram.* Plura poſthac ſibi Hæreticorum intemperies permiſit. Unde improbiſſima negatione involutam in ipſam Numinis Ter Opt. Maxim. Providentiam, teſte *Joſeph. lib.* II. *Αλωσ. cap.* XII. & *lib.* XIII. *cap.* IX. Unde *Abraham Zachuth* Sal-

Digitized by Google

magis ſcrupulatim ad anxias quaſdam ſuperſtitiones exegerunt. Hæc diſſenſionum atque ſectarum nomina tunc reperta demum ſunt, cum vates ſacri ſub templo poſteriore nulli eſſent, & idolorum cultum neſciret amplius Judæa natio. At ante, cum prophetarum vox Palæſtinam ſub priore templo perſonaret, idololatriam quidem ſecula viderunt, hæreſes autem, perverſæque & pugnantes de religione ſententiæ nuſquam erant. Cujus rei ratio perquam probabilis edi poteſt. Enimvero qua tempeſtate vates verba cum numine commutabant; aut alio pacto cœlitus ea accipiebant quæ publicanda mortalium generi erant, nullæ diſceptationes controverſiæque oriri de ſacrorum curatione, deque legibus & præceptionibus divinis poterant, propterea quod erant in medio, qui mortalium ineptas hæſitationes, & diſputandi intemperiem reſecarent. Autoritate enim plus quam humana armati vates, legum ſacrarum atque ipſius numinis voluntatem proloquebantur. Quare, qui illis auſcultare recuſabant, profecto quoniam infirmitate judicii, aut errore vel ignorantia labi in pravos ſenſus nequibant, neceſſe fuit, ut refractarii contumaceſque fierent, & excuſſa pietate ad idolorum cultum deſciſcerent. Nihil medium erat. Capeſſunda vatum imperia erant, aut ponenda numinis reverentia fuit. At ſub templo poſteriore, cum prophetas major vis, afflatuſque divinus non ageret, omnia hæc ſecus fuere. Quoniam enim jam nuſquam erant ſacrarum legum, cœleſtiumque arcanorum conſulti, in quorum verbis ineſſet plena fides, continuo dehinc mortales, non contenti ſcire, quæ ab illis acceperant, ardorem mentium ultra ad rimandum omnia tulere, & ſuis ſe tenebris involvit humana imbecillitas. Quare controverſias & quæſtiones ex ſacris literis eruere, morbus eſſe cœpit deterioris ævi. Talmudicorum illud eſt, octodecim res eſſe, de quibus contentio fuit

Salmanticenſis in Juchaſ. צדוקים כחשו הבורא רעת את־דברי ארשים ומערכת מכרעת *Sadducæi negarunt Creatorem curare res humanas & providentiam præponderare.* Adeò igitur in magnum *Epicuri* caſum non pedibus conceſſerunt, ſed toto corpore proruerunt Sadducæi, quibus ſumma opum vi eo nitendum, ut aſſeratur ſua divinitas Providentiæ, nec Deus ad turpem otii conditionem redigatur. Unde dudum eſt, quod Iſraelis catalogo expunguntur velut — *Epicuri de grege porci. Coſri part.* IV. *n.* 23. האפי־קרוסים אומרים שאין אלקים משלער מעשה בני אדם ולא גומל ולא פורש עליהם i. e. *Epicuræi ſunt dicentes, quod Deus non ſit gubernator actionum humanarum vel præmia aut pœnas pro illis diſtribuens.*

fuit inter familiam Hillelis & Sammæi, quas nec Elias quidem expedire poſſit. Profecto hoc eſt ad deſperationem deſipere. Adeo enim nodoſa atque intricata commenti ſunt duo illi diſſidentium ſectarum duces, ut nec vatem quidem, aut cœleſte oraculum ferre opem potuiſſe autument. Accedit quod ſub priore templo lex recitata duntaxat à Levitis populo eſt, aut etiam domi à ſingulis legebatur: interpretatio magiſtrorum, commentatioque nulla erat. At ſub poſteriore oraculis ceſſantibus, receptum paulatim more publico eſt, ut verba Biblici contextus, ſenſaque explicarentur. Ad quam rem eruditi ingenium ſuum advocavere. Ex quo natæ diſputationes, ſententiæque contrariæ ſunt: &, cum pertinax ſtudium, pravaque ambitio accederet, ſectæ atque hæreſes extiterunt [3]. Scio equidem, ante Babylonienſe exilium fuiſſe quoſdam, qui Naziræi, Kenæique, & Rechabitæ dicerentur: ſed ii certa quadam vitæ diſciplina, non opinionibus ſententiiſque, diverſi à reliquo populo erant. Quare id profecto ad rem, de qua nunc agimus, nequaquam pertinet. Porro jam promptum eſt divinare, cur ſub poſteriore æde, cum ortæ hæreſes ſunt, idololatria locum apud Judæos non habuerit. Ita enim comparatum natura eſt. Conſtantiſſime mortales eas ceremonias religioneſque tenent, quas commentis ſuis atque fictionibus adornant interpolantque. Amat enim quiſque hoc, quod repertum à ſe eſt, & ingenio ſuo applaudit. Nulla mater filiolam ſuam æque exoſculatur, ut iſti ſectarum patres inventa ſua. Quare Judæi profectò hac mercede poſtremis temporibus Moſaicam religionem coluerunt, dum de ſuo adderent quippiam. Quod quia per vates non licuit antea, ſæpe deſertores facti ſunt, & ad idola ſeſe converterunt. Diximus principes ſectas [4] tres fuiſſe, Phariſæorum, Saducæo-

3. *Sectæ atque hæreſes extiterunt*] Recte autor ſentit, ambitionem & honoris gloriæque cupiditatem originem fuiſſe hæreſium. Acceſſit & ingenii ſcrupuloſa ſpeculatio, qua quilibet ſingulare quid defendere conabatur, uti in *diſſertat. hiſtorico-Philologic.* oſtendit Cl. M. *Tobias Eckhard.* quam inſcripſit, *fons hæreſium. edit. Witteberg.* 1691. qui Sapientiam veram commentis ſuis contaminarunt, novaque de ingenio confinxerunt, & mentis ſuæ ſpeculationibus indulgentes obfuſcarunt magis.

4. *Principes tres Sectas*] Non nos fugit, eſſe, qui Philoſophiæ nomine falſas trium Sectarum Judaicarum doctrinas placitaque intelligant. Quorſum videantur *Aſſelmann. Syntag. Theol. p. 6. ſeq. Danhauwer in Idea B. I. pag.* 143. *Calovius Bibl. illuſtr. h. l. p.* 144. Continuator Voſſii de Philoſophorum Sectis aliique. Verum ita ſi eſt, de quo Theologi ſtatuant, ne ſic quidem gen-

cæorum, Eſſæorumque. Eas Flavius Joſephus ſe perambulaſſe, tentaſſeque ſingulas ait, uti quid in quaque probandum maxime eſſet, exquireret. Mox, cum ſtudio ſapientiæ flagrantem animum coërcere nondum poſſet, per totos tres annos apud Banum quendam ſe fuiſſe ſcribit, qui in deſerto corticibus arborum veſtitus, cibos duntaxat ſponte natos ſumebat, corpuſque nocte & die frigidis undis mergebat, quo vitam caſtius ageret. Sunt apud eundem Flavium plures aliæ ſectæ, de quibus diſſerere longa mora eſſet. Ex his quædam, quia religionis obtentu & honeſtis vocabulis ſumma reipublicæ, atque ea, quæ imperii erant, tentabant, factiones potius, conjurationeſque, quàm ſectæ fuere. Utique Gaulonitæ [5], pervicaciſ-

gentilis Philoſophia culpa liberabitur. Etſi enim peculiari decreto cautum fuit apud Judæos, ne filios Sapientiam græcam docerent apud *Wellerum* & *Ernſtium*, fruſtra tamen fuiſſe eventus probavit. Quo factum, ut Judæi, quando in ſectas abierunt, plurima illius placita receperint ac ſua fecerint. De Phariſæis *Joſephus* autor eſt *in vita ſua* & *Antiq. Jud. l.* XVIII. *cap.* II. & idoneus teſtis, quod ad Stoicorum Sectam proximè acceſſerint, ut ut μετεμψύχωσιν hauſerint è *Pythagoræ* Schola. Videantur *Johann. Selden. de J. N. & G. L.* I. *cap.* II. atque *Goodwin Moſ. & Aar. l.* I. *cap.* X. *pag.* 79, 80. *edit. Bremenſ. Eſſæi* quoque multa cum *Pythagoreis* communia habuerunt, ut idem *Joſephus Antiq. Jud. l.* XIII. *cap.* VIII. & apud *Euſebium Porphyr.* referunt. De *Sadduceis* non eſt ut quicquam dicamus, cum ſententiam *Epicuri*, genios dæmoneſque negantis, ſuam feciſſe ex *Actibus Apoſtol.* conſtet & compertum ſit.

5. *Gaulonitæ*] Hi nomen habuerunt à Juda qui vocatus *Gaulonites*. *Joſeph. antiquit.* XVIII. *cap.* I. ſubinde etiam *Judas Galilæus* dicitur, de quo *Act.* V. 37. Ob diverſas cauſas recte *Iſaac. Caſaubon. Exercit.* II. *ad Anal. Eccleſ. Baron. pag. m.* 146. *Galilæus* dicebatur & *Gaulanites*: nam & ipſe Joſephus ita illum nominari vult. In Rabbinorum Commentariis extat mentio hujus ſeditionis & ejus autor nuncupatur יהודה הגלילי *Jehuda Galilæus*. uti apud *Abraham Salmanticenſem*, qui ex antiquis tangit hiſtoriam *pag.* 139. Confer. *Joh. Druſius* ad h. l. Sunt tamen, qui Iudam *Galilæum* à *Juda Gaulonite* diſtinguunt, quibus ſe opponit *Capellus* ita ſcribens: Ego potius exiſtimarim Iudam *Gaulonitem Joſephi* & Iudam *Galilæum Lucæ* eundem eſſe, ſed *Gaulonitem* dici à *Joſepho*, quia *Gaulone* erat oriundus, *Galilæum* autem à *Luca*, quia etſi *Gaulon* non pertinebat ad Galilæam propriè & ſtrictè ſic dictam, tamen de Galilæa cenſeri poterat, quatenus in N. T. paulo latius ſumitur Galilæa pro iis omnibus Iudæorum locis, quæ non erant de Iudæa proprie & ſtrictè dicta, & ſane *Gaulon Galilææ* contigua & contermina erat: Deinde Iudas dici potuit à *Luca Galilæus*, quod ſic vulgo crederetur, quia tumultus ſuos in *Galilæa* potiſſimum excitaverat, unde etiam à Ioſepho *Galilæus* vocatur.

ciſſimæ pietatis homines, ut Cæſarem de cervicibus ſuis depellerent[6], ſolum Deum tenere terrarum regna[7] jactabant. Et in Zelotarum motibus[8], qui omnem pene Judæam turbaverunt, nihil perinde obfuit,

tur. Verum diſtinctos fuiſſe cum *Caſaubono* aliiſque ſtatuimus.

6. *Ut Cæſarem de cervicibus depellerent*] Hi Gaulonitæ ſeditionem contra *Cæſarem* movebant ob cenſum ſeu deſcriptionem, quem Cæſari ſolvendum negabant. Vide *Balduin. Walle. Comment. in Matth. cap.* XXII. *pag. m.* 240. An autem cenſus hic alius fuerit, cujus à *Luca* mentio facta, lis inter Scriptores eſt. Sunt qui cenſum unum fuiſſe putant, ut *Alph. Salmer. Cornel. à Lapide & Lorinus*, quibus addimus *Cappellum* ad h. locum, qui omnes putarunt cenſum hunc in *Actis* eundem eſſe cum *Lucæ*; Verum falluntur hi; cum ſola mentio *Judæ Galilæi* & ſeditionis ab eo excitatæ ſufficiat ad σύγκρισιν & ἀπόδειξιν de ſecunda deſcriptione agi in Actis, de qua *Joſephus*, non de prima, de qua *Lucas*. Etſi verò Iudas ille *Galilæus* Lucæ, *Gaulonites Joſepho* dicatur, in eo parum ſitum, quia eo ipſo Galilæus erat, quo *Gaulonites*, prius nomen Lucæ à tota regione, poſterius Ioſephi à certo tractu in *Galilæa*. Unde & à *Joſepho* vocatur diſerte ἀνὴρ γαλιλαῖος περὶ ἁλώσεως *lib.* II. *cap.* XII. *Syrus* egregiè diſtinguit inter utramque ἀπογραφὴν, dum ſecundam, de qua Act. v. notat factam בכסף רישא in argento Capitationis, hoc eſt, fuiſſe ἀπογραφὴν conjunctam cum ἀποτιμήσεως τῶν οὐσιῶν vel δασμολογίας. Imò *Balduinus Wallæus* ſex argumenta adduxit, quibus probavit diverſum hunc cenſum ab illo fuiſſe in *Comment. ad Act. cap.* v. *pag. m.* 1074, 1075. Confer. *Caſaubon. Exercit.* II. *ad Anal. Baron.*

7. *Solum Deum tenere terrarum regna*] Ut autem *Judas Gaulonites* prætextum quendam haberet ad commovendam ſeditionem, abuſus eſt Scriptura Sacra, qua authoritatem compararet ſibi. Et forſan, uti *Baronius* vult, è *Deuteron.* locum protulit: *Non erit vectigal pendens ex filiis Iſrael*, cujus verba ſane exprobrat *Caſaubonus*, quia non extarent in origine. Nec illa, quæ à *Baronio* adducta fuiſſe probabile eſt: *Deum tuum timebis & illi ſoli ſervies*, quæ conjectura tamen non adeò vana videtur. Tradunt autem Hebræi, Iudam iſtum ſeditionis ſuæ cauſam hanc prætexuiſſe כי אין ראוי להמשיל על האדם בלתי יהוה לבדו ולא יקרא אדון כאדם האל יתברך i. e. *non eſſe decorum, æquum, ut regem alium homini imponerent, præter Deum ſolum: neque ut vocaretur Dominus, niſi Deus benedictus.* Quam fanaticam ſententiam videtur Iudas auctoritate divini præcepti, de uno Deo colendo, apud imperitos confirmaſſe: verbo divino impiè detorto, ut propriæ ſerviret ambitioni. Salmanticenſis Iudæus Abraham, ita ſcribit: *Neminem imperare debere hominibus, neque Dominum vocari niſi Deum ſolum.*

8. *Zelotarum motibus*] Hi ſub prætextu pietatis quævis nefanda perpetrarunt & magnas turbas in Republ. Hebræorum excitarunt. Mentio Zelotarum juris fit apud Talmudiſtas tum alibi. Sic enim inter alia *Sanhedrin* ex verſione *Cocceji cap.* IX. §. 6. Si quis ex ſacra ſuppellectile quid furetur, maledicat per Idolum, concumbat cum pagana, Zeloræ incurrunt

fuit, atque mos jam exortus, ut ſpecioſa præſcriptione [9] homines quidam turbulenti ſpei ſuæ, cupiditatique [10] velificarentur. Jam illa quoque non inſtinctu divino, ſed dominationis libidine evenerunt. Theudas impoſtor [11] quidam ſub Cuſpio Fado, ingenti Judæorum multitudine perſuaſerat, uti bona convaſarent, ſeque ad Jordanem ſequerentur. Vatem enim eſſe ſe profeſſus eſt, promiſitque ſe flumen iſtud ſiccis pedibus tranſiturum. Nec minore veſania Ægyptius quiſpiam populum ad Olivarum montem, quaſi numinis impe-

runt in eum. Meminit etiam *Grot. in libr. de jure belli & pacis lib.* II. 20. Verum quam male jus hoc uſurparint, ſub prætextu pietatis *Joſephus* teſtatur, qui de *Zelotis* inter alia hæc habet, quod ſe (ut ut ſummis ſceleribus pollutos) ſic nominarint, ac ſi optimis rebus ſtuduiſſent, & non peſſima facinora, uſque ad nequitiæ ſummum, Zelo affectaſſent. Et alio in loco: Nomen ſibi ab iis, qui id quod bonum eſt, Zelo affectabant, impoſuère. Vide *Joſeph. de bello Judaic. lib.* IV. *cap.* VII. *& lib.* VII. *cap.* XXX. Quo & digito intendiſſe videtur D. *Coccejus Sanhedr. in not. ad cap.* IX. dum ait: Quanta ſcelera hujus tituli obtentu paraverint nefarii homines Hieroſolymis, docet Joſephus in libris ἁλώσεως. Quartam veluti Judæorum Sectam Zelotas hos fecit *Bertram. de Republ. Hebr. cap.* XIX. ſic de iis pronuncians: *Hæc verò ſecta* omnium ſuperiorum Judæis ipſis omnibus nedum authoribus & aſſeclis perniciosiſſima fuit, ut quæ Judæorum omnium excidium totiuſque Reipubl. Judaicæ proſtationem non modo accelerarit, ſed & tam miſeram & calamitoſam effecerit.

9. *Specioſa præſcriptione*] Sub religionis prætextu ſæpe deceptiones & crudeles pactiones & alia nefanda ſcelera committuntur ſcribit *Petr. Gregor. Toloſan. lib.* XIII. *de Republ. cap.* VIII. *pag.* 912. Nulli enim magis nocent Eccleſiæ, quam crudeles hypocritæ: qui cum in ore habeant nomen veritatis, & ardentum Zelum præ ſe ferant: his præſtigiis occupant animos vulgi. Armati autem hoc Gorgone infinitam ſibi licentiam ſumunt: & leviter à ſe diſſentientes, non judicio neque diſceptatione, ſed vi atque impreſſione hoſtili evertere conantur. Interea tamen dum Tyrannide & Sophiſtica graſſantur, glorioſe jactitant ſe pro Eccleſia excubare, & cœlum ne ruat, humeris ſuſtinere. Vid. *Strig. in argum. Pſalm.* 83. *fol.* 79.

10. *Cupiditatibus*] Sæpe homines injuſtis cupiditatibus prætexunt nomen Dei, aut Eccleſiæ aut Reipubl. quod ſtratagèma omnibus temporibus frequentiſſimum fuit. Nihil enim magis uſitatum fuit, quam privatæ ambitioni, æmulationi, cupiditati, vindictæ, avaritiæ & cæteris privatis affectibus prætendere ſeu prætexere nomen Dei, Religionis, Eccleſiæ, Reipublicæ. Unde bene *Philip. in Chron. lib.* III. *pag.* 282. Sæpe religio prætexitur pravis cupiditatibus. Et alio in loco. Prætexuntur honeſtæ cauſæ cupiditatibus privatis: & potiſſimum religio prætexitur pravis affectibus.

11. *Theudas impoſtor*] Non ille Gamalieli nominatus, ſed alter ejuſdem no-

perio, vocabat, iturus hinc Jeroſolymam, atque una voce muros urbis ſubverſurus, ut per ruinas apertum iter tutumque omnibus foret. In univerſum vero Flavius, cum Judææ ſtatum publicum, qui ſub Felice erat, exſequitur, pene indignabundus illud in hunc modum ait*, λῃστηρίων ἡ χώρα ἀνεπλήσθη, καὶ γοήτων ἀνθρώπων, οἳ τὸν ὄχλον ἠπάτων. *Latronibus tota regio & quibuſdam magis atque faſcinatoribus repleta eſt, qui multitudinem ſeduxere.* Et mox de iiſdem ita ſubjicit, δείξειν ἔφασαν ἐναργῆ τέρατα καὶ σημεῖα κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν γινόμενα· καὶ πολλοὶ πεισθέντες, τῆς ἀφροσύνης τιμωρίας ὑπεῖχον. *Ajebant manifeſta prodigia atque portenta ſe edituros, quæ Dei cura providentiaque evenirent. Et plurimi, cum fidem illis haberent, dementiæ ſuæ ſtoliditatiſque pœnas pertulerunt.* Uſque adeo nihil in ſpeciem fallacius eſt, quam fanaticorum quorundam inſidioſa hujuſmodi religio, pietaſque. Statim enim plebs, ubi Dei numen magnis auſubus prætenditur, facilem ſe ad omnia præbet, & melius vatibus ſuis, quam ducibus regibuſque paret.

* *In lib.* XX. *Antiq. cap.* VI.

nominis γόης, qui *Cuſpio Fado* Judæam regnante magnam plebis multitudinem ad ſe vocavit, pollicitus verbi ſui imperio diſceſſuras Jordanis aquas, ut via pateret tranſeuntibus: Sed cum magna ſectatorum ſtrage captus à *Fado* capite pænas luit. De his & aliis Pſeudo-Meſſiis legendus Cl. *Johannes à Lent. Profeſſ. quondam Herborn. in tract. de Judæorum Pſeudo-Meſſiis. edit. Herborn.* 1697. Confer. *B. Carpzov. annot. ad Schickardi* משפט המלך. *pag. m.* 480. *edit. Lipſ.*

Cap. XVIII.

Virtus bellica Judæorum. Quanti ea fuerit apud exteros reges. Verba Chœrili à Flavio Joſepho male accepta. Qui ſint Solymorum montium habitatores in Chœrili carmine. Tonſuræ modus Judæis vetitus. Quid hoc ſit, quod de Phœnicum ſermone Chœrilus ait.

De rebus Judæorum dicenti, pertractanda quoque ea ſunt, quæ ad militiam eorum ſpectant: quippe omnino poſita omnia ſunt latentque in tutela atque in præſidio bellicæ virtutis. Sed profecto veterum Rabbinorum induſtria adeo incurioſe hanc partem reipublicæ Hebrææ perveſtigavit, pene ut nihil hîc ſit, quod proditum commentationibus eorum meminimus. Fortitudinem quidem militarem

rem in hac gente ſummam fuiſſe illud argumento eſt, quod homines exules, atque Ægypto profugi, quos longus error, & quadraginta annorum calamitas imparatos à rebus omnibus in Arabum deſertis attriverat, Cananæam omnem bellicoſiſſimis populis habitatam, brevi tempore ſubegerunt. Flavius vero ubique, quoties de indole Judæorum naturaque loquitur, durum à ſtirpe genus deſcribit, periculorum atque mortis ſecurum, laboriſque & inediæ patiens penè ad pertinaciæ infamiam. Quapropter reges exteri quoque, cum auxiliares copias aliunde adſciſcerent, perſæpe uſi hoc milite ſunt: & compertum egregiis experimentis eſt, virtute eorum atque ope res eſſe maximas patratas. Certè Alexander Magnus, dum gentes multitudine infinitas, terrarumque ſpatiis longe diſſitas, parva militum manu vinceret, Judæos partem exercitus ſui fecerat, ut gloriam domiti orbis etiam illis acceptam ferret. Tum, quod Flavius adverſus Apionem notat, ἔα αὐτοὺς στρατεύεσθαι τοῖς πατρῴοις ἔθεσιν ἐμμένοντας, καὶ κατὰ ταῦτα ζῶντας. *Poteſtatem illis fecit, ut mores patrios, priſcaque inſtituta in militando ſervarent, ac ſecundum ea viverent.* Quod profecto honori eorum datum eſt, & apprime tunc inuſitatum fuit. Exiſtimat quoque Flavius [1], Xerxem, cum nobiliſſimam illam expeditionem adverſus Græcos ſuſciperet, Judæos inter auxilia atque inter ſo-

1. *Eximat quoque Flavius*] Hic operæ pretium erit, verba Joſephi adducere & accuratius examinare, quæ ita ſe habent *lib.* 1. *contra Apion.* Καὶ Χοιρίλος δὲ ἀρχαιότερος γενόμενος ποιητὴς μέμνηται τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὅτι συνεστράτευται Ξέρξῃ τῷ Περσῶν βασιλεῖ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καταριθμησάμενος γὰρ πάντα τὰ ἔθνη, τελευταῖον καὶ τὸ ἡμέτερον ἐνέταξε λέγων. i. e. *Quin & Charilus antiquus Poëta meminit de gente noſtra, dicens quod militaverint noſtri majores cum Xerxe Perſarum Rege contra Græcos, & enumerans univerſas gentes noviſſimam noſtram poſuit ita dicens. Exin miranda ſpecie, &c.* & paulo poſt in hæc prorumpit verba: Δῆλον δὲ ἐστιν, ὡς οἶμαι, πᾶσιν ἡμῶν αὐτὸν μεμνῆσθαι, τῷ καὶ τὰ Σόλυμα ὄρη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ εἶναι χώρᾳ, ἃ κατοικοῦμεν, καὶ τὴν ἀσφαλτῖτιν λεγομένην λίμνην. i. e. *Palam ergò eſt, ſicut arbitror, quia noſtri meminerit, eo quod & Solymi montes in noſtra regione ſunt conſtituti in quibus habitamus, & ſtagnum, quod dicitur Alphaltites.* Quod ſi tantopere *Joſephus* errare potuerit, quid mirum ſi Ethnici, quibus res Judaicæ non adeò innotuerant, falli, quando & à vero aberrare potuerint? Sed videndum, quid obſtet, quo minus *Joſepho* aſſurgere poſſimus. Primo dicit *Solymos ſub Xerxe* militaſſe; at quantopere hoc inſtituto Judæorum contrarium fuerit, non opus, ut hîc deducamus, cum vix unquam alieno populo, niſi quàm rariſſimè, ſacramento ſe obligare voluerint, ut taceamus hanc Xerxis pugnam in proximos poſt captivitatem Babylonicam annos incidiſſe, quos reparando templo, celebrandis feſtis, & reſumendis viribus à Judæis deſtinatos ſatis luculenter novimus.

Digitized by Google

ſocios habuiſſe. Et in fidem ejus rei, teſtimonium Chœrili recitat: de quo pauliſper agendum nobis eſt, quia nunquam credere potuimus, Flavium recte ſententiam percepiſſe vetuſtiſſimi vatis. Verba Chœrili, quæ Flavius Apioni objicit, iſtæc ſunt,

> Τῷ δ᾽ ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι,
> Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες.
> Ὤικεε δ᾽ ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ ἐνὶ λίμνῃ,
> Αὐχμαλέοι κορυφὰς, τροχοκουράδες· αὐτὰρ ὕπερθεν
> Ἵππων δαρτὰ πρόσωπ᾽ ἐφόρουν ἐσκληκότα καπνῷ.

Hæc in hunc ferme modum reddita ſunt ab interpretibus:

> *Exin miranda ſpecie gens caſtra ſecuta eſt,*
> *Phœnicum ignoto quæ voces ederet ore.*
> *Hæc Solymos habitans montes, ſtagnum prope vaſtum,*
> *Circumtonſa comis, ſqualenti vertice, equini*
> *Exuvias capitis duratas igne gerebat.*

Hîc vero Flavius Solymos montes eſſe eos ait, quos in Palæſtina Judæi incolunt, & Aſphaltiten lacum ſignificari putat, qui omnium in Syria latiſſimus maximuſque eſt. Sed hoc, quantumcunque eſt, nihili eſt. Quid enim cauſæ dicet, aut, quam rationem nobis Flavius oſtendet, cur Judæos Chœrilus τροχοκουράδας [2], hoc eſt, in *orbem*

2. Τροχοκουράδας] Secundo Choerilus quem ſequitur *Cunæus* Solymi τροχοκουράδας vocat, quo nomine ſi quis Judæos appellaverit, ne lotis quidem manibus eum ad Sacra eorum aſpicienda acceſſiſſe diceremus, etenim quam aperta eam in rem ſunt S. Spiritus verba quæ ita ſe habent *Levit.* XIX. 27. *Non radetis in orbem angulum capitis veſtri, & non corrumpetis angulum barbæ.* Quibus omnes fere Judæorum Doctores unanimi applauſu aſſurgere videmus, ita enim *Barcelonita* §. 204. שלא להקיף פאתי ראש שנ׳ לא תקיפו פאת ראשכם ופירשו ז״ל שהענין הוא שאסור לישראל לגלח ולהשוות שערות ראשו לאחורי אזניו ולפדחתו כמו שהיו עושים עובדי כוכבים ומזלות וזהו שאמרו ז״ל במסכת מכות איזו פאת ראש זה המשוה צדעיו לאחורי אזנין ולפדחתו *Non eſſe extremam cæſariem tondendam aut circumcidendam comam capitis* q. d. *Ne circumcidatis pilos ad latus capitis veſtri, quo Rabbini interdici Iſraëlitis volunt, ne tondeant æqualiter comam capitis retro aures & à fronte prout facere ſolent cultores ſtellarum & planetarum, atque hoc eſt, quod Magiſtri dicunt Maſſechet Maccoth: Quis eſt angulus capitis? cujus æquata eſt coma circa tempora, retro aures & in fronte.* Recte verò cultores ſtellarum comam ea ratione tondere dicuntur cum id variis teſtimoniis & exemplis roborari vel potius confirmari poſſit. Hunc modum tondendi caput in forma circulari gentilibus fuiſſe in uſu ipſi Hebræi docent. v. g. *Levi ben Gerſon in Pe-*

bem circumtonſos dixerit? Sane pro certo eſt, id tonſuræ genus inviſum Judæis omnibus & pene execrabile fuiſſe: quippe interdictum illis ſeveriſſima lege fuit, שלא יקפו פאת ראש *ne angulum capitis cir-*

Peruſch albattora edit. Venet. fol. 168. *col.* 2. *Moſes Alſchech, in Torath Moſche edit. Prag. fol.* 196. *col.* 2. *Obadias de Saphorno in Biur albattora, edit. Venet. fol.* 49. *col.* 4. *qui hunc modum tondendi ſtultum vocat, Iſaac. Bar Juda hallevi, in Sepher Paaneach Raſa, edit. Pragenſ. fol.* 57. *col.* 2. *Abraham Seba in Tzeror Hammor, edit. Venet. fol.* 101. *col.* 1. *Samuel Tzirſa interpres Aben Exræ in Sepher Mecor Chajim edit. Mantuan. fol.* 76. *col.* 2. *& ipſe Maimonid. in More Nevoch. part.* 3. *c.* XXXVI. *& in Miſchne Tora edit. Venet. T.* I. *fol.* 43. *p.* I. *in libr. de Idololat. cap.* XII. §. 7. Idem docet *Quiſtorp. in annot. in omnes libros Bibl. edit. Roſtoch. pag.* 143. Confer. plur. reverend. *Daſſov. diſſert. de Coma. edit. Witteberg. Henric. Ainſworth. Comment. in Levit. cap.* XIX. *fol. m.* 117. *edit. Londin.* Solenne quoque veteribus fuit mortuis ſuis ea præcipuè ratione parentare, unde *Seneca in Phædr. act.* 5. *ſcen.* I.

Placemus umbras capitis exuvias cape
Laceræque frontis accipe abſciſſam comam

Id quod in cauſa fuiſſe videtur, cur in Oneirocriticis tanquam præſentiſſimæ mortis præſagium ponatur, ſi quis in antica parte ſe tonderi ſomniet *Oneirocrit. lib.* I. *cap.* XXXI. & *Scythæ* ſane eundem obſervare ritum *Herodoto Melpomen. cap.* LXXI. dicuntur, quod de *Macis* etiam ſcribere non dubitat *Melpomen. cap.* 175. Unde *Achilli* præſtita exſequialia ita deſcribit *Cointus Smyrnæus lib.* III. *verſ.* 683. Capillos autem Myrmidones circumtondent & cadaver Regis his cooperiunt. Et ſane videntur gentes *Solis* cauſa, cui crinem oriens plerumque promittebat σφαιρηδὸν totondiſſe. Quicquid ſit abhorruerunt Iudæi ab hoc tonſuræ genere, uti liquet ex Miſchna *Maſſechet Maccoth cap.* III. Quæ omnia ſatis aperte evincunt, quam abhorruerint Iudæi ab hoc inſtituto traditionum talium tenaciſſimi. Miramur itaque doctum *Spencerum* ut ſtatuat antiquioribus Iudæis hoc inſtitutum non ſaltem placuiſſe, ſed & uſurpatum fuiſſe, atque id his verbis *lib.* II. *cap.* XII. *pag.* 311. *de Legib. Hebr. At verò mihi planè incredibile eſt, Deum omnem tonſuram orbicularem hac lege vetuiſſe, cum antiqui Judæi hoc tonſuræ genus in moribus habuiſſe, & cæteris prætuliſſe non immerito cenſeantur. Hoc è Joſepho colligere licet, qui hæc Chœrili Poëta perantiqui carmina de Judæorum gente interpretatur, &c.* -- *An hæc Joſephi interpretatio quid ſani aut veri habeat non opus eſt, curioſius inveſtigare. Quamvis enim Joſephum hæc de gente ſua intelligentem in errore verſatum fuiſſe concedimus, inde tamen non temere concludamus, Judæos antiquiores comas frequenter in orbem ſecuiſſe. Nam procul dubio Joſephus Legis & moris Iudaici conſultiſſimus tonſuræ genus quod lege vetitum aut à gentis uſu alienum norat ſuis tribuere noluiſſet.* Etenim ſi excutiantur quæ hic habet, pateſcet, eſſe ea, ut reliqua ferè, quæ habet i. e. nullius omnino ponderis; quippe quid mirum ſi *Ioſephus*, qui in hiſce contra Apionem libris id unice agit, ut omnia obtorto velut collo in

circumtonderent. De qua re extant verba numinis in Levitici capite XIX. Jam verò, quod de Solymis montibus [3], deque lacu adjacente ex

gentis ſuæ celebrationem ad ſe rapiat, errare potuerit, nec advertere ad epitheton illud Τροχοκουρίδας, at ſit vel ita ponatur, quod concedi nunquam poterit: arbitratus *Ioſephus Iudæos Xerxi* auxiliatrices manus porrexiſſe, in manifeſto errore iſta cubent, neceſſe eſt, cum Xerxes longiſſimo poſt legem de orbiculari tonſura latam ſpatio vixerit, nec antiquiores iſti Iudæi vocari mereantur, qui poſt captivitatem Babylonicam vixerunt. Non equidem ignoramus, aliis hic inſuper argumentis uti *Spencerum*, quæ examinare jam non licet, cum tamen ſpecioſa valde videtur authoritas *Nonni lib.* II. *cap.* XII. *ſect.* 2. quam pro ſe adducit, lubet verba Paraphraſtæ examinare, quæ ita ſe habent in *Paraphraſ. ad c.* II. *Iohann. Chriſtus retrocinitorum hominum epulanti populo*

Vocatus erat conviva - - -

Quibus adductis ait *Spencerus lib.* II. *cap.* XII. *pag.* 312. *Eſt autem difficile creditu Galilæos homines origine Judæos hanc tonſuræ formam in mores admittere voluiſſe ſi illicitam & legibus interdictam exiſtimaſſent.* Fatemur ſi *Nonno* hic fidem habere teneremur, foret aliquid, quod non ſine cauſa urgeret *Spencerus*, verum cum longè poſt tempora Apoſtolica vixerit circa annum 410. non dubitamus hic judicium tanti viri noſtrum facere. Verum cum hic vir doctus erraverit certam ob cauſam; itaque originem paucis tangemus, quod ſcil. illa ortum traxerit à Nazaræis, quos *Helleniſtæ* ναζηραίους ναζαραίους dicunt, hos verò & τοὺς ἀφωρισμένους ſive Deo ſeparatos pro iiſdem habet *Nonnus*, נצירים & נצרים confundit, ut iſuſe Cl. *Chriſtian. Wormius. pag. m.* 203. *edit. Hafn.* 1694. oſtendit. Hæc ſane evincunt *Solymos* non eſſe Hebræos ut autumat *Joſephus*, id quod confirmat ultimo, quod apud *Clearchum* dicitur, *Solymos*, contra omnia Judæorum ſtatuta & communem vivendi rationem exuviis equinis ad obtegendum caput fuiſſe uſos.

3. *Solymis montibus*] Plures hanc de Iudæorum à *Solymis* origine ſententiam cum *Tacito* & *Joſepho* communes habuerunt, id quod variis documentis & teſtimoniis demonſtrari poterit. *Stephanus* in voce Ἱεροσόλυμα tàm dilucide ſententiam ſuam pandit, ut nihil clarius unquam haberi poſſit. Præſto ſunt ipſiſſima verba: Ἱεροσόλυμα ἡ μητρόπολις τῆς Ἰουδαίας, ἡ Σόλυμα ἐκαλεῖτο ἀπὸ τῶν Σολύμων ὀρῶν: *Hieroſolyma Judææ metropolis Solyma vocabatur à Solymis montibus*, cui adſtipulari videtur *Tzetzes Chiliad.* 7. *hiſt.* 149.

Σολύμους λέγει δὲ τυγχάνειν τοὺς Ἑβραίους
Οὓς Ὅμηρος καὶ λέοντι ὡς ἀναιδεῖς εἰκάζει

Solymos dicit eſſe Hebræos, quos leoni Homerus ut impudentes aſſimilat. Hos vero *Solymos Hieroſolymæ* nomen dediſſe cur crediderit *Tacitus* miraremur, niſi plures eſſent, qui ſimiles imò longe futiliores circa vocis hujus etymologiam errores apud veteres ſtatuerent. *Eupolemus* ſane apud *Euſeb. lib.* IX. *cap.* XXX. *Præparat. Evangel.* inquit, *Primum quidem ſacram illam ædem* ἱερὸν Σολομῶνος *templum Salomonis nominatam eſſe; deinde verò urbem ipſam Hieruſalem corrupto vitiatoque templi nomine appellatam, quam Græci poſtea Hieroſolymam affini geminoque vocabu*lo

Digitized by Google

ex Chœrili celeberrimo carmine adfert ille, id vero diluere non difficile eſt. Alios enim montes Solymos, procul à Palæſtina ſitos, Homerus celebravit[4], cum de Ulyſſe navigante ita inſit in Odyſſ. ε.

Τὸν δ' ἐξ Αἰθιόπων ἀνιὼν κρείων
Ἐνοσίχθων
Τηλόθεν ἐκ Σολύμων ὀρέων ἴδεν· εἴσατο γάρ οἱ
Πόντον ἐπιπλείων.

At-

lo nuncuparunt; at aliter licet non minus ridicule Autor *Etymologici magni* in voce *Ieruſalem.* Hujus verò erroris cauſam indicare conſtituimus, ut pateſiat, non eſſe de nihilo omnium gentilium dicta, quæ à regia veritatis via paulatim deflectunt. Primum obſervandum civitatem hanc non rarò in Sacra Scriptura *Iebus* dici, incolas יבוסי *Iebuſæos*, à quorum Rege Araune agrum pretio *David* emerat. Secundo eam quoque Salem dici liquet ex *Pſalm.* LXX. 2. ubi *David* inquit: Et eſt in *Salem* בשלם tentorium ejus, quæ quidem ad Gentes perveniſſe minimè dubitamus. *Jebuſæi* certe veſtigia in *Ebuſo Hiſpaniæ* communi geographorum conſenſu Phœnicum colonia, unde illi conglutinatis hiſce nominibus ירושלם tanquam בושלם dictam crediderunt. Cumque jam יבוס, בשרה, יבס, יבשה, terram aridam & ſæpe montanam denotat. Salem verò proxime ad *Solymos* accedat, natum exinde figmentum *Taciti* & *Stephani* περὶ πόλεων ſcil. Hieroſolyma dicta quaſi *Oroſolyma* ἀπὸ τῶν ὀρῶν Σολύμων à *Solymis montibus*, quam quidem ſententiam varia ipſis extorquere potuerunt, partim quod *Hieroſolyma* vocetur in S. S. mons Domini, partim quod inter montana varia ſint ſita Hieroſolyma; unde non mirum ipſis viſum ſi à יבוס monte denominata dicerentur, conſimili ratione *Solymos* nomini *Hieroſolyma* occaſionem dediſſe eò firmius credidere, quo certius cognitum habuêre illos juga montium inhabitare. Qua opinione imbuti tàm *Chriſtiani*, quàm *Judæi*, quamvis abſurda nunquam divelli potuerunt, conſentientes enim habuerant ipſum Antiquitatum Hebraicarum vindicem ſtrenuum *Flavum Joſephum lib.* II. *contr. Apion.* Ejuſdem erroris pollicem premunt, quotquot Hieroſolyma ἱερὰ Σόλυμα vocant, quos inter *Tzetzes Chiliad.* 6. *hiſt.* 42. facile eminet, & ita veteres ad unum ferè omnes ἱεροσόλυμα tanquam בושלם ab ὄρει Σολύμοις dicta credidérunt. Inquirendum igitur, quales iſti fuerint *Solymi*, ſcrutanda Gentilium ſcrinia & eruendum quodcunque de nominis hujus origine habent, & cui populo attribui debeat. Primum itaque evincimus *Solymos* eſſe quos poſtea *Piſidas*, uti *Cunæus in ſeq.* dicere amarunt; idque multis antiquiorum teſtimoniis.

4. *Homerus celebravit*] Solymorum mentionem injeciſſe *Homerum* non dubitamus, tribus præcipue in locis factum id animadvertimus, primo *Iliad.* ζ. ℣. 184. cum *Bellorophontem Lyciorum* Ducem armatum & pugnacem, his verbis introducit.

--- Σολύμοισι μαχέσατο κυδαλίμοισι
Καρτίστην δὴ τήν γε μάχην φατὸ δύμεναι ἀνδρῶν

Atque hos Piſidarum eſſe[5], atque ab illis incoli, traditum à maximis vetuſtiſſimiſque auctoribus eſt, qui etiam ſtagnum quoddam in vicino ponunt, planè ut omnia Chœrili verbis conſonent. De Phœnicum autem lingua, qua locutos montium iſtorum incolas Chœrilus ait, ita exiſtimandum eſt, latiſſimè uſum ejus idiomatis patuiſſe, ut omnes penè, qui circumcirca erant, populi quaſdam veluti dialectos uſurpaverint ex Phœnicum ſermone. Quare profectò ad ſolos Judæos hoc pertinere, nihil neceſſe eſt.

- - - Solymis pugnacibus intulit arma
Quo ſe certamen gravius pugnaſſe negabat

Secundo ibidem ℣. 204. *Iſandrum*

Μαρνάμενον Σολύμοισι κατέκτανε

Pugnantem in Solymos morti dedit

Tertio *Odyſſ.* ε. ℣. 284. cum *Ulyſſem* ad *Phæacas* navigantem à *Neptuno* viſum his verbis indigitat:

Τὸν δ' ἐξ Αἰθιόπων ἀνιὼν κρείων ἐνοσίχθων
Τηλόθεν ἐκ Σολύμων ὀρέων ἴδεν

Æthiopum è regione redux Neptunus ut illum
Eminus è Solymis proſpexit montibus.

5. *Piſidarum eſſe*] En verba *Stephani in voce Piſidia* ſcribentis: Περὶ πόλιων οἱ Πισίδαι πρότερον Σόλυμοι ἀπὸ Σολύμου τοῦ Διὸς καὶ Χαλδήνης, ἐστὶ δὲ ἔθνος βάρβαρον, κατοικοῦν παρὰ τὴν Ἄσπενδον καὶ Κιλικίαν. i. e. *Piſidæ prius Solymi à Solymo Jovis & Chaldenæ filio, eſt verò gens barbara habitans juxta Aſpendum & Ciliciam.* & adhuc alibi in voce *Solymi*: Σόλυμοι οἱ νῦν Πισίδαι, *Solymi nunc Piſidæ.* Cui accedunt *Euſtathius in Dionyſ. de ſitu orbis*: Φάσηλις ταύτης ὑπέρκειται τὰ Σόλυμα καὶ Τελμισσὸς πόλις πισιδικὴ ἐπικειμένη τοῖς περὶ τὴν Φασήλιδα θάλασσαν. *Phaſelis hunc ſuperjacent Solyma & Telmiſſus civitas Piſidica, adjacens anguſtiis, quæ ſunt prope Phaſelidem* & *Strabo Geograph. l.* 1. *p.* 34. qui Σολύμους τοὺς ἐν τῇ Πισιδίᾳ *Solymos* in Piſidia memorat, & alibi verò hanc ſunt Solymi mons & Termeſſus Piſidica urbs anguſtiis montium imminens, & *Plin. c.* CXIII. qui ita: *inſident verticem Piſidæ quondam Solymi appellati.* (2) *Lycios* etiam *Solymos* eſſe variis Hiſtoricorum teſtimoniis evincimus. Prodeat hîc in conſpectum *Herodotus* cujus verba ita ſe habent: *Aſiæ Regionem Milyadá occupaverunt, quam enim nunc Lycii incolunt, olim erat Mylias & Myliæ tunc appellabantur Solymi.* Hinc patet Myliæ vocem idem eſſe ac *Solymos*; Unde etiam *Stephan. in voce Myliei*: Myliæ ante Solymi. (3) *Solymi* dicti ſunt *Pamphilii, Cilices, Lycii Piſidæ.* de quibus allata teſtimonia & alia hiſtoriarum monumenta ſatis teſtantur. Plura qui legere deſiderat evolvat Cl. *Samuel. Bochart. Phaleg. lib.* 1. *cap.* VI. *pag. m.* 379. *ſeq. edit. Francof.*

Cap.

Cap. XIX.

De bello, quod lege indictum fuit, deque eo, quod ſponte ſuſceptum ab Hebræis eſt. Quales pacis leges oblatæ hoſtibus ſint. Quid illud ſit, quod Talmudici de ſeptem præceptis tradunt, quæ ſervanda omnibus gentibus fuêre. Quàm citò poſt orbem conditum, & quàm latè animos mortalium pervaſerit idololatria. Hebræorum notabilis ſententia de Abramo: & quando is rectum numinis cultum ſuſceperit.

Sed, omiſſis iſtis, expediamus porrò quæ de militia Judæorum in mentem nobis veniunt. Duplicis generis bella[1] Talmudici con-

1. *Duplicis generis bella*] Bella alia fuerunt *defenſiva*: alia *offenſiva*. Utraque *vel bella Dei*, ſive ſacra, vel *bella regni* ſive Politica. Hæc Hebræis מלחמות הרשות bella *ultronea dicta*; illa מלחמות מצוה ex præcepto divino gerenda, aliàs מלחמות ז׳ עממים *bella ſeptem populorum*. Vide *R. Obad. Barten. ad Miſch. tit. Sanhedr. c.* I. item מלחמות א״י *bella terræ Iſraël* nuncupata. *Priora* ſcil. præcepti divini vel *ſtrictè* fuêre talia, vel *latè*. Quæ *ſtrictè* ſic appellata ſunt, ſimpliciter adverſus שבעה גוים ſeptem gentes & *Amalek* dirigenda erant. *Exod.* XXXIII. *Deut.* VII. *Latè* dicta Præcepti bella fuêre, de quibus peculiare præceptum divinum legeſque in eodem obſervandæ Sacræ Pandectæ quidem non exhibebant, interim tamen vel commodè ex hoc illove SSæ loco elici poterant, vel extabant quidem, bella tamen iſta in alios, quàm ſeptem populos ſuſcipienda fuerant. *Poſteriora* ſcil. Regni, ſeu *Politica bella pro ſalute cum publica cum privatâ* augendave Majeſtate nota ſunt. Appellantur alio nomine *Arbitraria* (1) quia præceptis contradiſtincta. R. *Obad. Barten. ad Miſchn. l. c. Omne*, inquit, *bellum præter id, quod eſt ex bellis ſeptem populorum & Amalek nuncupant bellum ultroneum.* (2) Quia nec ſuſcipere nec omittere præcepto quodam tenebantur. *Selden. de Synedr. Hebr. lib.* III. *pag.* 189. Confer. celeb. *Herman. Conring. de Republ. Ebr.* §. 70. (3) Quia pro re nata atque vel pro ſalute publica vel privata vindicanda parabantur. (4) Quia in eo cædi captivi poterant, vel vita donari. De diſtinctione bellorum conſulendi *Talmud. Babyl. Maſſ. Sota cap.* VII. *Gemara* ibid. & celeb. *Wagenſeil. in not. Maimon. Hal. Mel. cap.* V. *Schickard.* מ״ה *cap.* V. *th.* 16. *Johan. Selden. de jure Nat. & Gent. lib.* VI. *cap.* XII. Id. de *Synedr. Hebr. lib.* III. *cap.* XII. §. 1. *Hutwyn. de Monarch. Ebr. p.* 33. *B. Oſiander. ad Grot. de J. B. & P. lib.* I. *cap.* II. *pag.* 343. *Druſ. ad loca difficil. Deut.* Quod autem bella Hebræo-

conſtituunt, quæ geſta à ſacro populo fuēre: nam & מלחמות מצוה ea bella appellant, *quæ juſſu numinis*[2], *legiſque ſuſcepta ſunt*: & rur-

bræorum diſtincta ſint, probamus hoc modo: Quæcunque bella inter ſe differunt diverſitate (1) Juris bellici, (2) cauſarum. (3) Legum, illa quoque omnimodo diſtinguenda, nec temere ſe inter confundenda. Bella Ebræorum differunt inter ſe (1) diverſitate *Juris bellici*; uti ex VII. populorum bello videndum. (2) Cauſarum de quibus in ſequentibus & (3) diverſitate legum *Deut.* XX. 15. ubi certæ leges bello adverſus alias quam VII. gentes præſcribuntur. Ergò. Secundo argumentum tale formari poteſt. Si præter מלחמה המצוה Bella præceptiva alia quoque, cum pro ſalute publica, tum ad ampliandos fines Iſraelis ad augendam ejus gloriam & famam ſuſcepta ſunt, ſequitur ad unam eandemque claſſem Ebræorum bella reduci non poſſe. Atqui prius aſſerunt Scriptura Sacra Talmud, Rabbini aliique viri clariſſ. & quæ alia ſunt E.

2. *Juſſu Numinis*] Cur autem juſſerit Deus in bello legali contra VII. populos bellum gerere, variæ ſunt cauſæ. Secundum triplex Hebræorum jus itaque etiam triplices ſunt. Jus autem erat jus *veteris poſſeſſionis*, *promiſſionis* & *mandati divini*. Hinc quoque prima cauſa erat *rei antiquitus primituſque poſſeſſæ juſta repetitio*. Cum enim, ut pulchrè notat *Epiphanius*, *jure Non conceſſerit Palæſtinam Semo filio natu maximo, injuriâ verò occupaverint Cananæi, meritò poſtea Deus eam reſtituit Ebræis, Semi poſteris*. Dictum hinc bellum *terræ Iſrael* quaſi tale dicas, in quo tantum, ut priſtina in Majoribus amiſſa veris Dominis reſtitueretur, itum eſt. Nec obſtat, quod (1) Cananæi per aliquot ſecula poſſederint quiete & titulum repetundorum deſtruxiſſe videantur. Nec (2) obſtat, quod *Geneſ. cap.* X. 30. dicatur, *habitationem filiorum Semi factam de Meſſa pergentibus uſque Sephar montem Orientalem* loca juxta *Hieronymum*, *Oſiandrum* alioſque in India Orientali ſita. Nec (3) Moſes aperte docens, fortunatas illas orbis partes coluiſſe poſteros *Canaan*. Nam Reſpondetur ad (1) licet non negemus, repetundorum jus aliàs in ſimili caſu dudum expiraſſe, multaſque inde controverſias in Dominia rerum redundaturas, ſi contrarium ſtatuatur: negamus tamen, idem & hoc loco factum, ob multa ſingularia, quæ in exemplum trahi nequeunt, quæque inter reliquos *Semi* filios Solis Ebræis jus repetendi concedunt, hîc occurrentia, nec potuiſſe hoc in numerum cauſarum referri, largimur, niſi conjunctim cum duabus reliquis cauſis, præſertim verò auctoritate divina, quæ fermè ſola vim ſuſtinebat, ſumatur. Confer. *B. Oſiandri hujus Academ. Cancellar. celeberr. annot. ad Grot. lib.* I. *cap.* II. *pag. m.* 407. *ſeq.* Ad II. reſp. (1) eſt ſane ita, dicuntur poſteri *Sem* in longinquas ſeceſſiſſe regiones: ſed poſteri tantum fuerant, non ipſe *Semus*. Poterat illos relinquere Parens pius, imò verè id fecit, prophetico ductus Spiritu eam ſibi eligens ſedem, quam Deus T. O. M. ſibi pararet. (2) probamus *Semum Palæſtinam* inhabitaſſe loco *Geneſ.* IX. 26. Certe ſervitutem hanc nunquam potuiſſet præſtare *Canaan*, nî imperatori ſuo *Semo*, vel ut *Joſephus Dynaſta* ſeu Principi aliquando

Digitized by Google

rurſus מלחמות חרשות ea eſſe ajunt, *qua pro imperio, atque ad ampliandam rempublicam geſſere.* De priore genere ita Maimonides inſit in Halacha Melachim, in cap. v. מלחמת המצוה היא מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועורת ישראל מיד צר שבא עליהן: *Bellum, quod legę indictum dicitur, illud eſt, quod cum ſeptem populis, atque cum Amalekitis fuit: aut ſi ſuppetias ferri neceſſe fuit cuidam Iſraëlitica tribui, quam hoſtis invaderet.* Septem illi populi [3], de quçis lo-

do paruiſſet Subditus; de ſequioribus enim temporibus, & obſequio poſteris Ebræis exhibendo prohibet accipere lex de funditus exſtirpandis Palæſtinæ populis: nec obſervante *Theodoreto*, in Gibeonitis initium, ſed finem potius aſſecuta ſervitus eſt. Ad III. Objectionem regerimus, concedere poſſe nos omnia, ſed quid inde? non ita proprerea negandum, Semum unquam poſſediſſe *Canaan*, aut jure eam terram incolis Cananitis obtigiſſe. Plura de re hac vide apud *Villalpandum Tom.* III, *apparat. in Ezech. Part.* I. *lib.* I. *cap.* XIV. *fol.* 57. *ſeq. Altera cauſa* belli Legalis deſumpta eſt ex *jure promiſſionis* Patribus factæ. Tanto enim amore Deus erga poſteros Iſraelis affectus erat, ut non ſolum inter eos Rex, quibus jura ſua oſtenderat, in gremio juxta *Abarbanelem* foverat, inimicos diſſipaverat & hanc ipſam terram Abrahamo & poſteris fœdere facto promiſerat, uti teſtimonia Scripturæ produnt. Tertia Cauſa belli Legalis & quidem præcipua erat Mandatum divinum *Deut.* VII. ℣. 1, 2. ſeq. *Deut.* XX. ℣. 17, 18. *Num.* XXI. ℣. 1. *Exod.* XXXIV. 11, 12. Videmus hinc non forte fortuna veteres migraſſe colonos, nec propter juſtitias ſuas & æquitates cordis ſui ingreſſos Ebræos, ut poſſiderent terram peregrinam, cum duriſſimæ cervicis fuerit populus; ſed ut juſtum iniquitatum ſupplicium de priſtinis ſumeretur poſſeſſoribus, cui omnes obnoxii ſunt ex præcepto divino *Deut.* XVIII. 9, 10, 11. Juſtum autem & ſine dubio bellum hoc eſt, quod Deus imperat inquit *Auguſtin. quaſt.* X. *in Joſ. apud quem non eſt iniquitas, & qui novit, quid cuique fieri debeat, in quo exercitus non tam auctor belli, quam miniſter Judicandus eſt.* Et in alio propoſito idem *quaſt.* 6. *in Exod.* ſcribit: *Mandati hujus non poteſt injuſtum eſſe judicium, mandatum enim Dei eſt, de quo non judicandum, ſed ei obtemperandum fuit, ille enim novit, quam juſte mandavit, ad ſervum autem pertinet obedienter facere, quod mandavit.* Et ſic *Eſaias cap.* XV. mandat, ut Rex Ezechias nihil Philiſtæorum Legatis reſpondeat de Iſraëlitarum jure in Palæſtina, quam hoc tantum, Jehovam ſic velle, ut ea terra eſſet populi ſui. Confer. *Alberic. Gentil. de jure bell. lib. edit. Hanov.* 1612. *cap.* VIII. *pag. m.* 56, 57.

3. *Septem illi populi*] Cl. Schickardus in משפט המלך *pag. m.* 284. *cap.* V. *Theor.* 16. *edit. Lipſ.* vocat *ſeptem familias.* Anglus reddit *ſeven nations Deut.* VII. & *Hebr.* שבעה גוים *ſeptem Gentes* vocat. Rabbini autem paſſim ſub earum nomine meminerunt שבעה עממים *ſeptem populorum.* Hinc apud coſ-

loquitur, fuerunt Chittæi, Girgaſæi, Emoræi, Cananæi, Chivæi, Perizæi, & Jebuzæi, quorum ſedes armis invadere Iſraelitas jubet Deus in Exodi capite XXIV. & in Deuteronomii capite VII. De memoria autem Amalekitarum obliteranda [4] illuſtre eſt numinis edictum in Deuteronomii capite XXV. Ad poſterius bellorum genus ea pertinent, quæ ſubjicit ibidem Maimonides, מלחמת הרשות היא המלחמה שילחם המלך עם שאר העם להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדלתו ושמעו: *Bellum, quod pro imperio ſuſceptum appellant,* il-

eoſdem teſte B. *Carpzovio in annot. ad Jus regium Palæſtina* ארץ שבעה *terra ſeptem gentium* dicitur. De illis conſule *Samuel Bochart. in Phaleg. part.* I. *Geogr. lib.* IV. *cap.* XXXVI. Excell. *Hilleri Fautoris* noſtri Geograph. Sacr. quæ mox lucem videbit.

4. *De memoria obliteranda Amalekitarum*] Recte Autor noſter peculiare mandatum de exſtirpandis Amalekitis profert, quod extat *Deut.* XXV, 17. 19. Utitur autem Deus in hoc mandato ſingulari loquendi formula, quæ adhibetur de *omnimoda deſtructione, excisione, deletione.* Anglus doctiſſimus *Henric. Ainsworth. Comment. in b. l.* ad verba *blot out fol. m.* 117. *edit. Londin.* hæc addit: *blot out, or wipe out the remembrance, that there should no name or memoriall of them remaine,* quod ſignum iræ maximæ *Deut.* IX. 14. & XXIX. 20. Ad hoc Præceptum R. *Maimon. in Sepher hammizvos Præcept. affirmat.* CLXXXVIII. *fol.* LXXIII. *col.* 2. tendit, ita ſcribens: *Præcepto hoc nobis injunctum eſt, ut exſcindamus ſemen Amalek ſolum, præ cæteris Eſavi poſteris, mares pariter & fœminas, parvulos atque majores, id quod Deus illa lege Deut.* XXV. 19. *indicavit.* Confer. elegant. not. B. *D. Carpzovii ad Schickard. pag. m.* 291, 292. Idem *H. Mel. cap.* V. §. 3. *Legem habemus, quæ jubet nos perdere memoriam Amalek, & ſonat Deut.* XXV. 19. *Dele memoriam.* Et hoc judicium à *Saule* primo Rege voluit executum, uti *Ainſworth. c. l.* diſſerit his verbis: *This judgement of God executed by Saul the firſt King of Iſrael, whom he ſent to deſtroy utterly theſe Amalekites both man and woman, infant and ſukling, oxe and sheepe &c.* 1. *Sam.* XV. 2. 3. *But he failed in the performance of it: therefore God ſtirred up the Simeonites* (*in King Ezekias daies*) *and they ſmote the reſt of the Amalekites, that were eſcaped* 1. *Chron* IV. 42. *Yet Haman of Agag the Amalekite remained, who plotted the death of all the jewes: but he and his ten ſons were killed, and Amaleks memory is periſhed. Eſther.* III. Verum inquiramus in cauſam delendorum Amalekitarum. Eam Scriptura his verbis commendat *Deut.* XXV. 18. *Decaudavit debiles poſt te.* & prolixe pariter atque accurate interpretatus eſt R. Abarbanel, citatus à B. D. *Carpzovio* in eruditiſſimis notis *ad Schickardi* מ״ה. *pag m.* 293. *ſeq.* Confer. *Henric Ainſworth. Comment. in b. l. fol. m.* 117. *edit. Londin.* Summa huc redit: Cur Deus Amalekum tanta affecerit pœna, Edumæos verò ex eodem cum ipſo ſemine oriundos hoſtiliter tractare noluerit, quatuor potiſſimum cauſæ ſunt. (1) Quod cum alii,

Illud eſt, quod cæteris populis rex intulit 5 *ad proferendos Iſraëlitarum fi-*

alii, vel ut defendant regionem ſuam ab invadente hoſte, vel ut urbes ipſius capiant, belligerent, Amalek ex ſola malitia, utque gloria Dei profanaretur, Iſraelitas oppugnarit. (2) quod abſque clarigatione contra jus gentium perfidus Amalek derepente atque improviſo Iſraëlem adortus ſit. (3) quod non aperto Marte, pavidus cum debilibus tantum pone caſtra inſecutis, cumque Iſraël laſſus & defatigatus eſſet, pugnaverit. (4) quod pugnatum venerit cum laſſis ac defatigatis adeoque timuerit imbellem h. e. Iſraëlem, non autem Deum omnipotentem.

5. *Rex intulit*] Hìc in Maimonidis verbis haut levis offert ſe controverſia: Num bella Majeſtatis juſto quondam titulo pugnata fuerint? Nos affirmamus ob ſequentes rationes: (1) Quæcunque bella omni tempore à Regibus Ebræorum, tantum non omnibus etiam pietate & juſtitia maximè conſpicuis, geſta ſunt, commemorata à Spiritu S. nec tamen uſquam uno verbo à Prophetis reprehenſa, quod tamen omninò fieri debuiſſet, illa adeò injuſta vel iniqua eſſe nequeunt. Bella Hebræorum ultronea talia ſunt. E. (2) aut juſta bella ultronea ſubière Reges Hebræorum, aut non. Si juſtè ſubière, ad rem noſtram facit. Si non juſte Deus profecto O. M. pravitatem adjuvit: nam expreſſis verbis ſervaſſe legitur ſummum Numen Reges Ebræorum in omnibus locis, quæ expeditionibus bellicis petivère, etiam earum gentium, quas tamen invadere, aut oppugnare prohibuerat. Vid. 2. *Samuel.* VIII. 6, 14. 2. *Paral.* XXVI. 7. *Deut.* II. 4, 5. Alterutrum igitur amplectendum; non hoc, quia juſtiſſimus Deus neutiquam adhibuiſſet manus auxiliatrices cuipiam homini, ſanctiſſimas ſuas leges tranſgredienti. Ergo illud. Cum itaque Rex Hebræorum bellum inferre aliis potuit, ſequitur maximam poteſtatem & Majeſtatem habuiſſe contra illos, ſtatuentes Regis minorem poteſtatem fuiſſe poteſtate Pontificia, quæ refutata à *Dn. Quenſtedio* in antiquitatibus Biblicis videri poſſunt. *pag.* 18. *de Regib. Hebr.* Hinc (2) cadit ita hypotheſis Hebræorum, quam ex Rabbinorum Scriptis profert cl. *Schickardus* in משפט המלך *Theor.* XVII. *cap.* V. *pag. m.* 313. *edit. Lipſ.* ubi ex *Maimonide Hal. Melach. c.* 5. §. 2. recenſet: *In bello majeſtatis non educebat exercitum niſi de ſententia Synedrii.* Idem docent quoque *Selden. lib.* 3. *de Synedr. Hebr.* §. 2. *Joſeph de Voiſin Obſervat. ad pugion. fid. fol.* 268. Verum falſam eſſe hanc hypotheſin probamus (1) quia eſſet contra Regis Hebraici poteſtatem abſolutam, quam tam ipſi Regi in petitione ſua tradiderant. Flagitabant ſibi dari Regem, qualem gentes vicinæ haberent, nempe ut R. *Abarbanel Comment. in* 1. *Sam.* VIII. mentem illorum exponit, *qui abſolutam haberet poteſtatem, & ſuo arbitratu judicaret inſtar Regum aliarum gentium*; quam ipſius Dei verba 1. *Sam.* IX. 17. qui dicit: *ille dominabitur populo meo*, ubi verbum Hebræum Emphaſin continet & ſignificat, *coërcebit, coarctabit.* vid. *Michlal Jophi ad h. l. Buxtorf. in Lexico Friſchmuth. de Rege eligendo & deponendo.* quam poteſtatem etiam Reges poſtea exercuiſſe teſtantur Scriptores

loquitur, fuerunt Chittæi, Girgaſæi, Emoræi, Cananæi, Chivæi, Perizæi, & Jebuzæi, quorum ſedes armis invadere Iſraelitas jubet Deus in Exodi capite XXIV. & in Deuteronomii capite VII. De memoria autem Amalekitarum obliteranda [4] illuſtre eſt numinis edictum in Deuteronomii capite XXV. Ad poſterius bellorum genus ea pertinent, quæ ſubjicit ibidem Maimonides, מלחמת הרשות היא המלחמה שילחם המלך עם שאר העם להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדלתו ושמעו : *Bellum, quod pro imperio ſuſceptum appellant,* il-

eoſdem teſte B. *Carpzovio in annot. ad Jus regium Paleſtina* ארץ שבעה *terra ſeptem gentium* dicitur. De illis conſule *Samuel Bochart. in Phaleg. part.* I. *Geogr. lib.* IV. *cap.* XXXVI. Excell. *Hilleri Fautoris* noſtri Geograph. Sacr. quæ mox lucem videbit.

4. *De memoria obliteranda Amalekitarum*] Recte Autor noſter peculiare mandatum de exſtirpandis Amalekitis profert, quod extat *Deut.* XXV, 17. 19. Utitur autem Deus in hoc mandato ſingulari loquendi formula, quæ adhibetur de *omnimoda deſtructione, excisione, deletione.* Anglus doctiſſimus *Henric. Ainsworth. Comment. in h. l.* ad verba *blot out fol. m.* 117. *edit. Londin.* hæc addit: *blot out, or wipe out the remembrance, that there should no name or memoriall of them remaine*, quod ſignum iræ maximæ *Deut.* IX. 14. & XXIX. 20. Ad hoc Præceptum R. *Maimon. in Sepher hammizvos Præcept. affirmat.* CLXXXVIII. *fol.* LXXIII. *col.* 2. tendit, ita ſcribens: *Præcepto hoc nobis injunctum eſt, ut exſcindamus ſemen Amalek ſolum, præ cæteris Eſavi poſteris, mares pariter & fœminas, parvulos atque majores, id quod Deus illa lege Deut.* XXV. 19. *indicavit.* Confer. elegant. not. B. *D. Carpzovii ad Schickard. pag. m.* 291, 292. Idem *H. Mel. cap.* V. §. 3. *Legem habemus, quæ jubet nos perdere memoriam Amalek, & ſonat Deut.* XXV. 19. *Dele memoriam.* Et hoc judicium à *Saule* primo Rege voluit executum, uti *Ainſworth. c. l.* diſſerit his verbis: *This judgement of God executed by Saul the firſt King of Iſrael, whom he ſent to deſtroy utterly theſe Amalekites both man and woman, infant and ſukling, oxe and ſheepe &c.* I. *Sam.* XV. 2. 3. *But he failed in the performance of it: therefore God ſtirred up the Simeonites (in King Ezekias daies) and they ſmote the reſt of the Amalekites, that were eſcaped* I. *Chron* IV. 42. *Yet Haman of Agag the Amalekite remained, who plotted the death of all the jewes: but he and his ten ſons were killed, and Amaleks memory is periſhed. Eſther.* III. Verum inquiramus in cauſam delendorum Amalekitarum. Eam Scriptura his verbis commendat *Deut.* XXV. 18. *Decaudavit debiles poſt te.* & prolixe pariter atque accurate interpretatus eſt R. Abarbanel, citatus à B. D. *Carpzovio* in eruditiſſimis notis *ad Schickardi* מ״ה. *pag m.* 293. *ſeq.* Confer. *Henric Ainſworth. Comment. in h. l. fol. m.* 117. *edit. Londin.* Summa huc redit: Cur Deus Amalekum tanta affecerit pœna, Edumæos verò ex eodem cum ipſo ſemine oriundos hoſtiliter tractare noluerit, quatuor potiſſimum cauſæ ſunt. (1) Quod cum alii,

Illud eſt, quod cæteris populis rex intulit ⁵ ad proferendos Iſraëlitarum fi-

alii, vel ut defendant regionem ſuam ab invadente hoſte, vel ut urbes ipſius capiant, belligerent, Amalek ex ſola malitia, utque gloria Dei profanaretur, Iſraelitas oppugnarit. (2) quod abſque clarigatione contra jus gentium perfidus Amalek derepente atque improviſo Iſraëlem adortus ſit. (3) quod non aperto Marte, pavidus cum debilibus tantum pone caſtra inſecutis, cumque Iſraël laſſus & defatigatus eſſet, pugnaverit. (4) quod pugnatum venerit cum laſſis ac defatigatis adeoque timuerit imbellem h. e. Iſraëlem, non autem Deum omnipotentem.

5. *Rex intulit*] Hîc in Maimonidis verbis haut levis offert ſe controverſia: Num bella Majeſtatis juſto quondam titulo pugnata fuerint? Nos affirmamus ob ſequentes rationes: (1) Quæcunque bella omni tempore à Regibus Ebræorum, tantum non omnibus etiam pietate & juſtitia maximè conſpicuis, geſta ſunt, commemorata à Spiritu S. nec tamen uſquam uno verbo à Prophetis reprehenſa, quod tamen omninò fieri debuiſſet, illa adeò injuſta vel iniqua eſſe nequeunt. Bella Hebræorum ultronea talia ſunt. E. (2) aut juſta bella ultronea ſubiêre Reges Hebræorum, aut non. Si juſtè ſubiêre, ad rem noſtram facit. Si non juſtè Deus profectò O. M. pravitatem adjuvit: nam expreſſis verbis ſervaſſe legitur ſummum Numen Reges Ebræorum in omnibus locis, quæ expeditionibus bellicis petivêre, etiam earum gentium, quas tamen invadere, aut oppugnare prohibuerat. Vid. 2. *Samuel.* VIII. 6, 14. 2. *Paral.* XXVI. 7. *Deut.* II. 4, 5. Alterutrum igitur amplectendum; non hoc, quia juſtiſſimus Deus neutiquam adhibuiſſet manus auxiliatrices cuipiam homini, ſanctiſſimas ſuas leges transgredienti. Ergo illud. Cum itaque Rex Hebræorum bellum inferre aliis potuit, ſequitur maximam poteſtatem & Majeſtatem habuiſſe contra illos, ſtatuentes Regis minorem poteſtatem fuiſſe poteſtate Pontificia, quæ refutata à *Dn. Quenſtedio* in antiquitatibus Biblicis videri poſſunt. *pag.* 18. *de Regib. Hebr.* Hinc (2) cadit ita hypotheſis Hebræorum, quam ex Rabbinorum Scriptis profert cl. *Schickardus* in משפט המלך *Theor.* XVII. *cap.* V. *pag. m.* 313. *edit. Lipſ.* ubi ex *Maimonide Hal. Melach. c.* 5. §. 2. recenſet: *In bello majeſtatis non educebat exercitum niſi de ſententia Synedrii.* Idem docent quoque *Selden. lib.* 3. *de Synedr. Hebr.* §. 2. *Joſeph de Voiſin Obſervat. ad pugion. fid. fol.* 268. Verum falſam eſſe hanc hypotheſin probamus (1) quia eſſet contra Regis Hebraici poteſtatem abſolutam, quam tam ipſi Regi in petitione ſua tradiderant. Flagitabant ſibi dari Regem, qualem gentes vicinæ haberent, nempe ut R. *Abarbanel Comment. in* 1. *Sam.* VIII. mentem illorum exponit, *qui abſolutam haberet poteſtatem, & ſuo arbitratu judicaret inſtar Regum aliarum gentium*; quam ipſius Dei verba 1. *Sam.* IX. 17. qui dicit: *ille dominabitur populo meo*, ubi verbum Hebræum Emphaſin continet & ſignificat, *coërcebit*, *coarctabit.* vid. *Michlal Jophi ad h. l. Buxtorf. in Lexico Friſchmuth. de Rege eligendo & deponendo.* quam poteſtatem etiam Reges poſtea exercuiſſe teſtantur Scripto-

fines[6], *atque ad augendam magnitudinem famamque eorum.* In eadem Halacha in capite VI. perſequitur Maimonides quaſdam cautiones[7], quas in utroque bello ſervari ſummus Deus voluit, quæ in Deuteronomii capite XX. ſcriptæ in hanc ferme ſententiam ſunt. *Cum veneris ad aliquam urbem, ut oppugnes eam, primum invita eam ad pacem. Si reſponderint ſe pacem colere velle, portaſque aperuerint, ſint tibi tributarii, ſerviantque tibi omnes, qui in ea urbe ſunt. Quod ſi non ineant pacem tecum, ſed bello & armis experiri tecum malint, obſide urbem. cumque tradiderit eam Deus in manum tuam, percute omnes maſculos acie gladii, fœminas vero pueroſque, & jumenta, denique quicquid erit in urbe, & omnia ſpolia ejus, auferes tibi, frueriſque præda hoſtium tuorum, quam dederit tibi Deus. Atque hoc quidem pacto victoriam exercebis duntaxat in iis urbibus, quæ procul à te aliis in terris ſita ſunt. At cum iis urbibus, quas tibi Deus tuus habitandas pleno hæreditatis jure dat, aliter agendum eſt. Cave enim, ne illic vitam cuiquam homini relinquas.* Hîc quod ſummus legiſlator parcendum illis gentibus ait, quæ oblatam pacem acceperant, ita intelligendum Talmu-

res plurimi, quos adductos vide ab *Excellentiſſ. Danzio linguar. Orient. Profeſſore celeberrimo Jenenſ. in diſſert. de Hebræorum re militari.* His ita poſitis elicimus concluſionem: Quicunque ſummam in Regimine politico habet poteſtatem, is ut alia, ita bello quoque pro arbitrio ſuſcipere poteſt, non Dei ſemper, multo minus populi expectans ſententiam. Atqui Reges Hebræorum habuiſſe ſummam potentiam, uti ex illorum geſtis ex Scriptura & aliis Scriptoribus conſtat. Ergo. Confer. celebr. *Chriſtian Röhrenſee diſſert. polit. de Sanctit. Princip. edit. Witteb.* 1675. Videantur hac de re Politici, qui de juribus Majeſtatis egerunt. Hoc tamen non negamus temporibus ſequentibus poſt captivitatem Babylon. Reges non omnia ulterius ſine conſenſu Synedrii potuiſſe, quod poteſtatem ſibi tribuebat de facto. Confer. B. D. *Carpzov. annot. ad Schickard. pag. m.* 313. *edit. Lipſ.*

6. *Ad proferendos fines*] Adduxit Auctor Maimonidis verba, quæ hoc volunt; ſed obſervandum, Maimonidis verba non eo ſenſu accipienda eſſe, ac ſi nullum daretur aliud, præter illud, quod ad Majeſtatis imperiique Ebræorum dilatationem facit, eaque omnia excluderentur, quæ aliam originem agnoſcunt. Neutiquam, primaria tantum cauſa fuit poteſtas augenda non unica. Nam ejuſmodi bella quoque inſtaurata ſunt (1) ob fidem Regi violatam. (2) ob rebellionem (3) ob defenſum nocentem (4) ob injuriam Regi aut Reipubl. illatam (5) contra auxiliatores hoſtis.

7. *Cautiones*] De his in Scriptura. ubi videndus Ainsworth. Comment. in Deut. XX. qui prolixe ex Scriptis Rabbinorum expoſuit. Confer *Schickard.* משפט המלך & annotat. *Carpzovii*, quæ cupido Lectori ſatisfacient.

Digitized by Google

mudici ex vetuſtiſſima majorum traditione ajunt, ut inſuper neceſſe habuerint eæ gentes ſuſcipere ſeptem præcepta, quæ filiis Noachi data ante beatum Abrami ſeculum ſunt. alioquin vitam illis relinquendam haud fuiſſe, quibus religio nulla numiniſque obſervantia eſſet. Enimvero Judæorum ſapientiſſimi ita ajunt, ſex res fuiſſe, de quibus edictum numinis acceperit primus hominum parens. nam & cœlitus didiciſſe eum, celebrandam divini nominis majeſtatem eſſe, atque jura dici mortalibus debere: & rurſus, interdictum illi fuiſſe, ne ſanguinem humanum funderet, neve idola coleret, aut rapinas exerceret, tum ne multiplicato mox hominum genere, inceſtis ſe nuptiis fœdaret. Atque hanc quidem eſſe Cabbalicam quandam doctrinam, quæ tradita poſteris per manus ſit ab uſque Moſis ſeculo: cæterum, ex tacito ſenſu cujuſque, atque in univerſum ex verbis Pentateuchi manifeſtum eſſe, hæc præcepta in hunc modum data primo homini fuiſſe. Tandem vero Noachum cœleſti voce admonitum eſſe, ne membrum vivi animalis comederet. Scriptum enim in Geneſi eſſe, *carnem cum anima ejus, qua eſt ſanguis ejus, non edetis*. Ita ſeptem præcepta [8] confici ajunt, quibus tantiſper gens mortalium regebatur, donec Abramo poſita lex de circumciſione fuit. Talmudicorum ſententiam, quæ expoſita à nobis eſt, eruditiſſimus Maimonides illis verbis recitat, quæ extant in Halacha Melachim, in capite IX. על ששה דברים נצטווה אדם הראשון על עכו"ם ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים: אף על פי שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטווה: הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו: נמצאו שבעה מצוות: וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם נצטווה יתר על אלו במילה: Antequam à diverticulo ad rem redeamus, libet nobis exponere quid illud ſit, quod ex Talmudicorum ſententia diximus, inter ſeptem præcepta, quæ

8. *Septem Noachi præcepta*] Quid de his ſentiendum bene docuit celeb. *Joh. Friſchmuth. in diſſert. de Noachi præceptis*. Multa etiam de his habet *Selden. de Synedr. Hebr.* & *de jur. N. & G.* cl. *Schickard. in* משפט המלך *pag. m.* 333. *edit. Lipſ. Theor.* XVII. conferantur notæ eruditiſſ. *B. Carpzovii. pag.* 333. *ſeqq.* qui eleganter & nervoſe hæc enucleavit, quæ ad Cunæum noſtrum illuſtrandum pertinent.

Digitized by Google

quæ primis mortalibus data ſunt, etiam hanc ſanctionem numinis fuiſſe, qua interdictus illis idolorum cultus eſt. Utique Maimonides in Halacha Habodat Cochabin & Mazzaloth, luculenter oſtendit, vitioſam religionem inter ipſa mundi initia[9] inoleviſſe. Etenim jam tum Enoſchi tempore[10] ex hominum quadam ſuperſtitione ſidera planetaſque in magno honore eſſe cœpiſſe, licet à vero numine nondum penitus deſciſcebatur. mox, ut eſt fœcunda res error, templa atque ſimulacra ſtellis conſecrata eſſe, donec tandem, ſpreto plane numine divinam religionem omnem planetis duntaxat tribuerunt. Excipit tamen maximus Rabbinus paucos quoſdam, Chanochum, Metuſcelachum, Noachum, Semum, atque Heberum, qui Deum unum, eundemque vere optimum atque maximum ſemper pura, integra, incorrupta & mente & voce venerati ſunt. De errore enim, qui mortale genus tenuit, deque ſeculi vitio loquitur. Ipſum Abramum ſero admodum, cum jam quadraginta annos[11] natus eſſet, agnoviſſe ait Deum conditorem ſuum. fuiſſe enim eum in

9. *Inter ipſa mundi initia*] Naturam hujus Idololatriæ & initium ab ipſo mundi initio ſtatuit Maimonides, quem ſequitur *Cunæus*. In ejus ſententiam quoque abiit *Seldenus* de Diis Syris. Deorum nomina, quos coluerunt præbet nobis *Alcoranus Azor.* LXXXI. *Wadda*, *Sawabia*, *Jagowith*, *Jalowh* & *Naſera*. Hiſce uti videtur *Schamchazai* & *Uzziel* operam dederunt. Sed nugæ ſunt, quæ de Idololatria antediluviana dicuntur, omnia probabilitate deſtituta ſunt. Etenim nullam ejus mentionem facit Spiritus Sanctus, minimè prætermiſſurus, ſi fuiſſet. Conf. *Joh. Owen. de ortu & progreſſ. Idol. pag. m.* 143. *edit. Brem.*

10. *Enoſchi tempore*] Ita Targum Jonathan. Arabs ex editione *Erpenii*. *Targum Onkelos*, *Maimonid. lib. de cultu ſtell. R. David Kimchi.* quos ſequuntur multi Doctorum *Selden. de Diis Syr. Ainsworth.* aliique plurimi. *Joſephus* verò hiſce omnibus antiquior veri & unius Dei cultum ad ſeptimum uſque ſeculum duraſſe aſſerit *lib.* I. Ἀρχαιολ. Ei adſtipulatur in *Maaſe-Bereshith. c.* 22. *Eliezer* & probat Idololatriæ hîc nullam mentionem fieri; quia rerum aliarum, quas colerent, h. e. Solis & ſtellarum nulla facta eſt mentio. Hiſce conſentiunt veteres Chriſtiani plerique. Atque hæc ſententia veriſſima eſt, in qua etiam eſt *Epiph. lib.* I. *c.* I. §. 4. *Beda in* Chron. Non ita corruptio cultus religioſi, ſed reformatio Eccleſiæ his verbis indicatur, uti demonſtrat Anglus acutus *Johan. Owen lib. cit. pag. m.* 139. Atque ſic falſa eſt Cunæi opinio, quæ vult, quod ſideribus templa fuerint exſtructa.

11. *Quadraginta annos*] Fatetur quidem *Rambam* Abrahamum uſque ad annum quadrageſimum octavum cultu Idolorum illaqueatum fuiſſe. Verum dubia hæc eſſe oſtendit cit. *Owen* pag. 270. ubi & ceterorum opiniones refellit.

Digitized by Google

in Ure Chaldæorum tenebris & caligine mentis demerſum, inter homines ſuperſtitioſos, idololatraſque, atque una cum illis eandem inſaniam inſaniviſſe[12]. Tandem vero, cum meliora edoctus à numine eſſet, ſtuduiſſe eum inſcitiam veri Chaldæis eximere: ſed quoniam inſidiis à Rege[13] petebatur, in Charanenſium ſedes eum conceſſiſſe, atque hinc in Cananæam veniſſe, ubi cœleſtem doctrinam tam feliciter ad ſuos propagavit, ut jure eum Maimonides עמודו של עולם *columen atque ſtabilimentum ſeculi* appellet. Hæc ſummo judicio animadvertit author cordatiſſimus. Neque nos ea referre piguit, quia illuſtrare Talmudicorum ſcitum poterant, quod de ſeptem illis præceptis retulimus, quæ Noachi poſteros ita obligabant, ut, ſi forte populi quidam inter pacis leges ſuſcipere eorum obſervationem recuſaſſent, eos Judæi exſcindere penitus, tanquam barbarie atque immanitate efferatos, juſſi ſint.

12. *Inſaniam inſaniviſſe*] Ipſum Abrahamum ante vocationem ſolennem Babylonicæ defectionis & ſceleris contagine aliquatenus contaminatum fuiſſe Scriptura refert Joſ. XXIV. licet Judæi id negare conentur. Vid. *Owen pag*. 268, 269.

13. *Inſidiis à Rege*] *Maimonides lib*. I. *de cultu ſyderum* refert Regem Chaldæorum eum occidere voluiſſe. Satis antiqua eſt fabula, nam meminit ejus *Hieronym. quæſt. Hebr. in Gen*. & longe ante eum *Joſeph. lib*. I. *Antiq. c*. VIII. inquiens: Cum Chaldæi & Meſopotamitæ ceteri contra ipſum inſurgerent, conſilium migrandi cæpit, & voluntate & favore Dei fretus terram Chanaan tenuit.

Cap. XX.

Feciales pacis offerendæ cauſa miſſos eſſe etiam ad ſeptem Cananææ populos, contra quam vulgo exiſtimatum eſt. Cur Gibeonitis dolo atque aſtu opus fuerit ad petendam pacem. Cur ſeptem Cananææ populi ad internecionem occiſi. Cur Ammonitis & Moabitis oblata pax non ſit. De ſacerdote, qui prælii cauſa ungebatur.

Nunc porrò alia exequamur, quæ Maimonides ad interpretationem illorum verborum attulit, quæ nos paulò antè ex Deuteronomii capite viceſimo adſcripſimus. Sanè quod legatos de pace[1] prius mit-

1. *Legatos de pace*] A Deo mandatum & injunctum erat Iſraelitis, ut ante omnia pacem offerant hoſtibus Deut. XX. conferantur huc Cl. *Schickard*.

Digitized by Google

mitti ſummus Deus ad eas nationes jubet, in quas Judæi arma parabant, id Ægyptius ille certiſſimo documento pertinere etiam ad ſeptem populos evincit, quorum fortunatas ſedes Iſraëlitis Deus promiſerat. Quod quidem contra opinionem eorum eſt, qui ſine diſcrimine, & nulla exceptionis lege factam à numine proſcriptionem [2] earum gen-

kard. in ‏משפט המלך‏ *pag. m.* 305. qui ex utroque Moſe Maimonide & Kozenſi teſtimonia retulit, quæ etiam leguntur in *Bochai fol.* CCXXV. *col.* 3. celeberr. *Wagenſeil. Miſch. c.* VIII. *pag. m.* 844. 845. *Sot.* ubi plurima lectu digna recenſet vir celeberrimus. *Serarius lib.* II. *Comment. in Joſ. cap.* XII. *quæſt.* IV. *f.* 304. *Selden. lib.* VI. *de Jur. Nat. & Gent. cap.* XIII. *D. Oſiand. annot. ad. Grot. de J. B. & P. pag. m.* 1380. *Ainſworth. Comment. in h. l.* Hos ſecuti ſunt alii populi, qui nullum bellum ſuſcipiebant, niſi facta prius indictione, id quod de Romanis ſcribit *Cicero Offic.* I. apud quos, ne ullum bellum injuſtum ſuſciperent, collegium *Fecialium* à Numu fuit inſtitutum, ut autor eſt *Polydor. lib.* IV. *de rer. invent.* De horum munere vide *Lexic. Juridic. ex Briſſonio, Hotman.* aliiſque compoſitum *pag. m.* 401. *ſeq. Eli. Reuſner. in Theſaur. bellic. pag. m.* 173, 174. *edit. Francof.* 1661. Fit autem, ſcribit cl. *Valentin. Alberti in diſſert. de bello juſto Lipſiæ* habita *an.* 1678 *cap.* IV. §. 3. belli denunciatio per *Fecialem*, cui Germani noſtri ab exercituum amore ac benevolentia peculiare nomen *Heerbold* impoſuerunt. Vide *Beſold. Theſaur. Pract.* voce *Heerbold.* Formula qua uſi ſunt *Feciales* legere eſt apud *Liv. l.* I. *c.* XXXII. *Alexandr. ab Alexandro l.* V. *c.* III. *Gell. lib.* XVI. *cap.* IV. *Roſin. lib.* X. *cap.* II. Eſt hæc ratio naturalis, ut antequam hoſtiliter agas, vel communi illi, quæ inter homines eſt, amicitiæ prius renuncies; nec extrema primo tentes loco. Hinc recte *Theſeus apud Euripid. in Supplicib.* Si oratione non perſuadeo, bellum laudo. Vade, *dic Creonti*; Theſeus amanter abs te repetit cadavera, hic primus ſermo. Si nihil efficis: ſecundus, ut me armatum expectet.

2. *Proſcriptionem*] *Cunæus* noſter defendere conatur hanc opinionem, quod Deus etiam ſeptem illos populos ad pacem invitarit, quos tamen extinctos voluerit. Inhæret nimis Rabbinorum figmentis, cum expreſſis verbis *Deut.* XX, 16. extet, quod de illis populis (ſeptem ſcil. gentium) nemo vivus ſit relinquendus, imo iſte peccet contra legem, qui vivam animam reliquerit. Confer. *Schickard. lib. cit. pag. m.* 308. & annot. B. *Carpzovii* in h. l. nulla enim ibi exceptio vel invitatio ad pacem occurrit. Si itaque Iſraelitæ *Feciales* ad has nationes miſiſſent, bellum annunciare debuiſſent vel *clarigatione* vel *indictione*. *Clarigatio* ergo erat, quæ ſemper annexam rerum raptarum repetitionem habebat: *Indictio* verò, quæ nec tutelam ſui, nec vindictam, ſed ſolam Imperii amplificationem pro incitamento habebat. Jam autem juxta *Seldenum de J. N. G.* 6. *cap.* XII. XIII. neutrum locum habere poteſt. Nam jus *clarigationis*, inquit, Orientalibus populis incommode attribuitur, cum

gentilium ajunt. Sed refellit[3] eos inſigne teſtimonium, quod Maimonides noſter citat ex libro Joſuæ, ex capite XI. ubi ſic ferè ſcriptum eſt: *Nulla fuit civitas, quæ pacem fecerit cum Iſraëlitis, præter Chivæos Gibeonitas. Cæteri omnes bello capti ſunt. Induraverat enim animos eorum Deus ad pugnam cum Iſraëlitis conſerendam, ut internecione occideret eos, nec fieret illis gratia.* Enimverò illud hinc efficitur, deletas propterea eas gentes eſſe, quia belli fortunam tentare[4], quam conficere pacem in Iſraëlitarum leges maluerunt. Quod ſi fecialibus auſcultaſſent, utique jam ſalus earum neutiquam in dubio fuiſſet[5]. Quærit dehinc Maimonides, quid igitur cauſæ ſit, cur Gibeonitæ

aſtu

cum illis nec injuria præcedens, nec tutela ſui neceſſaria juſta belli ſuſcipiendi cauſa fuerit; ſed mandatum Dei ipſis injunxerit, ut occidant omnes ex his ſeptem nationibus, uti varia Scripturæ loca id teſtantur.

3. *Sed refellit eos*] Autor noſter, ut opinionem ſuam ſtabiliat, teſtimonium *Maimonidis* recenſet, quod *nulla civitas fuerit, quæ pacem fecerit cum Iſraelitis*. Quæ verba deſumta ſunt ex *capit.* XI. *Joſuæ*. Sed unde probabit hoc Maimonides, quod ſeptem his nationibus pax per feciales indicta fuerit, & omnes hanc rejecerint; cum Sacra Scriptura taceat, & nihil in illa legatur, excepto hôc, quod omnes ſe conjunxerint, ut bellum contra Iſraëlitas gererent, quod à Domino factum.

4. *Quod belli fortunam tentare*] Non hæc cauſa fuit perditionis & deletionis Gentilium, quia jure naturæ permiſſum contra illatas injurias ſe defendere; ſed quia Deo intulerant injuriam, hæc bello vindicanda erat, quæ autem non niſi ſpeciali Dei mandato bello eſt vindicanda. Solet namque ipſe Deus in quibuſvis bellis impios, voluptatum & ſuperbiæ aliorumque ſcelerum ſordibus involutos, juſto ſuo judicio punire & perdere. Hoc autem genus belli, quod Deus imperat, apud quem non eſt iniquitas, qui novit, quid cuique fieri debeat: in quo bello ductor exercitus, vel ipſe populus, non tam auctor belli, quàm miniſter judicandus eſt, ut D. *Auguſtinus* ſcribit *quæſt.* 10. *in Joſuam*. Sic olim Deus denunciavit bellum *Amalecitis*, æternaſque adverſus hos populo ſuo imperavit inimicitias *Exod.* XVII. Sic idem *Chananæos*, *Amorrhæos* &c. alioſque populos, quos terra omnium terrarum principe & fertiliſſima dotaverat, donis his petulanter abutentes, ſanctoſque Dei viros, qui inter ipſos vivebant hoſpites atque advenæ, affligentes, ſcelerum ipſorum menſura quaſi completa, per Iſraëlitas ſuos exſtirpavit, illorumque terras in hos diviſit. Ab hac authoritate *Jephtes* cum Rege *Ammonitarum* expoſtulans, Judic. II. hunc in modum argumentatur: *Nonne enim heredem inſtituerit te Chamos Deus tuus, illius hæres eſſes? ſic quemcunque expulit Jehova Deus noſter à facie noſtra, illius hæreditatem obtinebimus.* De mandato igitur divino non judicandum, ſed ei obtemperandum.

5. *In dubio fuiſſet*] Falſum ex præſuppoſito falſo ſtatuit Autor. Legatos

ad

aſtu doloque petendam pacem cenſuerint, ſeque gentem procul in aliis terris ſitam finxerint, cum hercle certum illud ſit, vera via pervenire eos ad hoc, quod cupiebant, potuiſſe? Sed reſpondet princeps Rabbinorum, antea legatos ad Gibeonitas[6] quoque, ſicut ad reliquas ſex nationes, miſſos fuiſſe; eoſque ab illis ſpretos eſſe. quare ex ea tempeſtate legem numinis adverſus eos valuiſſe, quæ de internecione ſeptem gentium lata erat. Gibeonitas autem, cum eam legem poſtea reſciſcerent, copiaſque Iſraëlitarum late victrices pertimeſcerent, venienti malo caviſſe: &, quia poſt ſpretam ſemel pacem vera remedia conſumpſerant, fallaciis atque arte uſos eſſe. Hæc in hunc modum ferè deciſa à Maimonide ſunt. Porrò, quod in ſeptem gentes illas victoria aliter exercita, quàm in cæteras, fuit, ita ut illîc quidem exſcindi viros fœminaſque atque infantes etiam, hîc verò ſufficere expiationi ſolam virorum cladem lex voluerit, ea diſparitas ab hac adeò cauſa eſt, quòd ſeptem illi populi vulgo & paſſim in ſeſe flagitia quædam fœdiora admiſere, à quibus recta ratio naturaque hominum communis refugit atque abhorret. Quare profectò ſummus Deus eos, veluti terræ odium onuſque fuiſſe ſignificat, cum in Levitici capite XVIII, enumeratis id genus vitiis, poſtremò ita fatur, *Polluta eſt terra, & iniquitatem ejus ego viſitavi adverſus eam, & evomuit terra habitatores ſuos.* De Ammonitis & Moabitis[7] edictum ſingulare exſtat in Deuteronomii capite XXIII, quo cautum fuit, ne eos un-

ad ſeptem Nationes miſſos fuiſſe negamus; Hinc ipſorum dictis benevolas aures præbere non potuerunt. Mandat itaque Deus, ut occidantur & deleantur, non quod Fecialium orationibus non obediverint, ſed quod peſſime vixerint & humanas hoſtias Diis ſuis immolarint.

6. *Ad Gibeonitas*] Pluribus hîc eloquitur *Cunæus* ex Maimonide, cui *Abraham ben David in ſuis Haſſagos* ad hunc Maimonidis locum ſe opponit, atque id reprehendit: Ego dico, inquit, hoc omne perplexum & erroneum eſſe. Non enim ad hos populos miſerat Joſua ad pacificandum, niſi antequam Jordanem tranſiiſſent, poſtmodum verò illos non recipiebant.

7. *De Ammonitis & Moabitis*] Si *Ammonitæ* & *Moabitæ* ad pacem non ſunt ſolicitandi ex *Lotho* nati; multò minus alii harum ſeptem Nationum. Jam autem Edictum *Deut.* XXIII. ℣. 3. extat, quod pax non ſit quærenda propter ſpecialem inhumanitatem & peccata graviſſima. His denegatum erat recipi in Societatem Iſraëlitarum, quod tamen aliis Nationibus conceſſum. Et licet Hebræi more ſolito hanc legem reſtringant ad maſculos tantum, teſte *Maimonide in Iſſure biab. c.* XII. *ſ.* 17, 18. cujus verba ab *Ainsworthio* Anglicè verſa ità ſonant: *All heathens whoſoever, when they*

unquam Iſraëlitæ ad pacem ſolicitarent [8]. & cauſa ibidem editur ejuſmodi, quia commeatum [9] Iſraëlitis non advexerant ex Ægypto ve-

they are become Proſelytes, and have taken upon them all the commandements which are in Law, like wiſe ſervants when they are made free, loe they are as Iſraelites in all reſpects. Num. XV, 15. *and it is Lawfull for them te come into the Church of Lord, out of hand. --- --- The Ammonite and the Moabite are forbidden for ever, the males, but not the females. Deut.* XXIII. 3. Attamen hoc Rabbinorum effugium non ita validum, ut rejici non poſſit. Edictum generaliter loquitur tam de maſculis, quàm fæminis, quæ niſi religionem Dei in ſe reciperent & ad Deum ſe converterent, nunquam recipiebantur, & illegitimum erat cum illis conjugium contrahere. *Nehem.* XIII, 23, 24, 25 *Eſr.* IX, 1, 2. Notanter itaque additur in *ſeculum*, quod bene explicat *Ainsworth. Comment. in h. l. fol. m.* 99. *edit. Lond.* ita diſſerens: *So it appeareth, that the Moabites and Ammonites might never be one body with the Commonwealth of Iſraël, though other peoples might, as Jether an Iſmaëlite.* 1. *Chr.* II. 17. *is called an Iſraëlite.* 2. *Sam.* XVII, 25.

8. *Ad pacem ſolicitarent*] Eadem dicuntur de *Canaitis Eſr.* IX, 11, 12. Hoc non intelligendum de malitia vindicanda, quod injuſtum *Rom.* XII, 17. 19. nec putandum quod ſalus animarum non ſit procuranda 1 *Tim.* 2, 4. Sed his reſpicitur populi infidelitas. Hæc exceptio prioris legis eſt *Deut.* XX, 10. quæ de oblatione pacis agit in bello legitimo. Verum de *Ammon & Moab* dicitur *Deut.* XXIII. 6. *Non quæras pacem vel bonum eorum, ullis diebus in ſeculum*, (qui textus videtur priori contradicere: ſic autem conciliatur) *quamvis non quæratur pax eorum, ſi tamen pacis conditiones ipſi ſponte præſtent, recipiuntur, quia dicitur* (ibid. verſ. 17) *in bono ſuo non populeris eum* (licet de ſervo dictum, tamen) *hos etiam comprehendit.* Vid. Cl. *Schickard. in* משפט המלך *pag. m.* 306. *edit. Lipſ.* Confer. *Maimonid. tom.* 4. *tract. de Reg. c.* 6. *ſ.* 6.

9. *Commeatum*] Cauſam hujus reddit Autor noſter, quod commeatum non advexerint, quæ etiam in ſcriptura ſacra continetur; verum aliam quoque cauſam addit *Paulus Fagius in annot. ad Paraphraſ. Chaldaic. in* h. l. ita ſcribens: Porrò Ammonitæ & Moabitæ non tam ex eo, quod ex inceſtu nati erant in Eccleſiam Domini venire prohibentur, quam ex eo quod ſe ingratos erga filios Iſraël exhibuiſſent. Mandaverat Deus *Deut.* II. ℣. 9. ne obſideant Iſraëlitæ *Moabitas*, neque irritent, ut ineant cum eis bellum. Anglus reddidit: *Diſtreſſe not Moab, neither meddle thou with them in battel.* Voluit Deus, ne Moyſes bello laceſſeret eos. Hujus illi beneficii immemores inimici ac hoſtiliter ſeſe exhibuerunt. Nam priſcis morem fuiſſe dicunt, hoſpitibus ac prætereuntibus populis, panem & aquam offerre pro pecunia, id tamen Ammonitæ & Moabitæ neglexerunt, quare etiam pœnas luunt. Confer. *Henric. Ainsworth. Comment. in h. l. fol.* 99. Quando itaque naturæ injuria infertur, bello juſte vindicatur. Naturæ autem inferunt injuriam, qui evidenter peccant contra jus naturæ & homi-

aſtu doloque petendam pacem cenſuerint, ſeque gentem procul in aliis terris ſitam finxerint, cum hercle certum illud ſit, vera via pervenire eos ad hoc, quod cupiebant, potuiſſe? Sed reſpondet princeps Rabbinorum, antea legatos ad Gibeonitas[6] quoque, ſicut ad reliquas ſex nationes, miſſos fuiſſe; eoſque ab illis ſpretos eſſe. quare ex ea tempeſtate legem numinis adverſus eos valuiſſe, quæ de internecione ſeptem gentium lata erat. Gibeonitas autem, cum eam legem poſtea reſciſcerent, copiaſque Iſraëlitarum late victrices pertimeſcerent, venienti malo caviſſe: &, quia poſt ſpretam ſemel pacem vera remedia conſumpſerant, fallaciis atque arte uſos eſſe. Hæc in hunc modum ferè deciſa à Maimonide ſunt. Porrò, quod in ſeptem gentes illas victoria aliter exercita, quàm in cæteras, fuit, ita ut illîc quidem exſcindi viros fœminaſque atque infantes etiam, hîc verò ſufficere expiationi ſolam virorum cladem lex voluerit, ea diſparitas ab hac adeò cauſa eſt, quòd ſeptem illi populi vulgo & paſſim in ſeſe flagitia quædam fœdiora admiſere, à quibus recta ratio naturaque hominum communis refugit atque abhorret. Quare profectò ſummus Deus eos, veluti terræ odium onuſque fuiſſe ſignificat, cum in Levitici capite XVIII, enumeratis id genus vitiis, poſtremò ita fatur, *Polluta eſt terra, & iniquitatem ejus ego viſitavi adverſus eam, & evomuit terra habitatores ſuos.* De Ammonitis & Moabitis[7] edictum ſingulare exſtat in Deuteronomii capite XXIII, quo cautum fuit, ne eos un-

ad ſeptem Nationes miſſos fuiſſe negamus; Hinc ipſorum dictis benevolas aures præbere non potuerunt. Mandat itaque Deus, ut occidantur & deleantur, non quod Fecialium orationibus non obediverint, ſed quod peſſime vixerint & humanas hoſtias Diis ſuis immolarint.

6. *Ad Gibeonitas*] Pluribus hîc eloquitur *Cunæus* ex Maimonide, cui *Abraham ben David in ſuis Haſſagos* ad hunc Maimonidis locum ſe opponit, atque id reprehendit: Ego dico, inquit, hoc omne perplexum & erroneum eſſe. Non enim ad hos populos miſerat Joſua ad pacificandum, niſi antequam Jordanem tranſiiſſent, poſtmodum verò illos non recipiebant.

7. *De Ammonitis & Moabitis*] Si *Ammonitæ* & *Moabitæ* ad pacem non ſunt ſolicitandi ex *Lotho* nati; multò minus alii harum ſeptem Nationum. Jam autem Edictum *Deut.* XXIII. ℣. 3. extat, quod pax non ſit quærenda propter ſpecialem inhumanitatem & peccata graviſſima. His denegatum erat recipi in Societatem Iſraëlitarum, quod tamen aliis Nationibus conceſſum. Et licet Hebræi more ſolito hanc legem reſtringant ad maſculos tantum, teſte *Maimonide in Iſſure biah. c.* XII. *ſ.* 17, 18. cujus verba ab *Ainsworthio* Anglicè verſa ità ſonant: *All heathens whoſoever, when they*

Digitized by Google

unquam Iſraëlitæ ad pacem ſolicitarent [8]. & cauſa ibidem editur ejuſmodi, quia commeatum [9] Iſraëlitis non advexerant ex Ægypto ve-

they are become Proſelytes, and have taken upon them all the commandements which are in Law, like wiſe ſervants when they are made free, loe they are as Iſraelites in all reſpects. Num. xv, 15. *and it is Lawfull for them te come into the Church of Lord, out of hand. --- --- The Ammonite and the Moabite are forbidden for ever, the males, but not the females. Deut.* xxiii. 3. Attamen hoc Rabbinorum effugium non ita validum, ut rejici non poſſit. Edictum generaliter loquitur tam de maſculis, quàm fœminis, quæ niſi religionem Dei in ſe reciperent & ad Deum ſe converterent, nunquam recipiebantur, & illegitimum erat cum illis conjugium contrahere. *Nehem.* xiii, 23, 24, 25 *Eſr.* ix, 1, 2. Notanter itaque additur in *ſeculum*, quod bene explicat *Ainsworth. Comment. in h. l. fol. m.* 99. *edit. Lond.* ita diſſerens: *So it appeareth, that the Moabites and Ammonites might never be one body with the Commonwealth of Iſraël, though other peoples might, as Jether an Iſmaëlite.* 1. *Chr.* 11. 17. *is called an Iſraëlite.* 2. *Sam.* xvii, 25.

8. *Ad pacem ſolicitarent*] Eadem dicuntur de *Canaitis Eſr.* ix, 11, 12. Hoc non intelligendum de malitia vindicanda, quod injuſtum *Rom.* xii, 17. 19. nec putandum quod ſalus animarum non ſit procuranda 1 *Tim.* 2, 4. Sed his reſpicitur populi infidelitas. Hæc exceptio prioris legis eſt *Deut.* xx, 10. quæ de oblatione pacis agit in bello legitimo. Verum de *Ammon & Moab* dicitur *Deut.* xxiii. 6. *Non quæras pacem vel bonum eorum, ullis diebus in ſeculum*, (qui textus videtur priori contradicere: ſic autem conciliatur) *quamvis non quæratur pax eorum, ſi tamen pacis conditiones ipſi ſponte præſtent, recipiuntur, quia dicitur* (ibid. verſ. 17) *in bono ſuo non populeris eum* (licet de ſervo dictum, tamen) *hos etiam comprehendit.* Vid. Cl. *Schickard. in* משפט המלך *pag. m.* 306. *edit. Lipſ.* Confer. *Maimonid. tom.* 4. *tract. de Reg. c.* 6. *ſ.* 6.

9. *Commeatum*] Cauſam hujus reddit Autor noſter, quod commeatum non advexerint, quæ etiam in ſcriptura ſacra continetur; verum aliam quoque cauſam addit *Paulus Fagius in annot. ad Paraphraſ. Chaldaic. in* h. l. ita ſcribens: Porrò Ammonitæ & Moabitæ non tam ex eo, quod ex inceſtu nati erant in Eccleſiam Domini venire prohibentur, quam ex eo quod ſe ingratos erga filios Iſraël exhibuiſſent. Mandaverat Deus *Deut.* 11. ℣. 9. ne obſideant Iſraëlitæ *Moabitas*, neque irritent, ut ineant cum eis bellum. Anglus reddidit: *Diſtreſſe not Moab, neither meddle thou with them in battel.* Voluit Deus, ne Moyſes bello laceſſeret eos. Hujus illi beneficii immemores inimici ac hoſtiliter ſeſe exhibuerunt. Nam priſcis morem fuiſſe dicunt, hoſpitibus ac prætereuntibus populis, panem & aquam offerre pro pecunia, id tamen Ammonitæ & Moabitæ neglexerunt, quare etiam pœnas luunt. Confer. *Henric. Ainsworth. Comment. in h. l. fol.* 99. Quando itaque naturæ injuria infertur, bello juſte vindicatur. Naturæ autem inferunt injuriam, qui evidenter peccant contra jus naturæ & homi-

venientibus. tum &, quod Bilhamum vatem [10] magna mercede [11] con-
du-

hominum, cujuſmodi etiam ſunt, quando quod ab ipſa hominibus eſt tributum, ab hominibus denegatur: cujuſmodi ſunt iter, portus, commeatus. Juſta itaque videtur Megarenſium querela apud *Diodor. Sicul. lib.* 12 quod contra jus gentium, omni commeatu prohibeantur.

10. *Bilhamum vatem*] Hic Interpretes variant. Sunt (1) ex Hebræis, qui aſſerunt, Bileamum fuiſſe conſiliarium Pharaonis. Ita *Baal Hatturim*, ubi quoque גבך dicitur. In *Talmud. Maſſechetb* סנהדרין cap. ult. ajunt, eum cum Jobo, Moſiſque ſocero interfuiſſe conſilio Pharaonis de perdendis obſtetricum aſtu pueris Judaicis. Confer. Cl. *Theodor. Hackſpan. in Miſcell. Sacr. pag.* 403. Alii (2) ſtatuunt, *Bileamum* fuiſſe ariolum & Magum & Prophetam Diaboli. Ita ex veteribus *Ambroſ. lib.* VI. *Epiſt.* 37. *Georg. Nyſſen. lib. de vit. Moſ. Cyrill. lib.* VI. *de Orat. Auguſtin. quæſt.* 48. *in Num. Theodoret. qu.* 40 ſeq. Ex Pontificiis *Cornel. à Lapid. in Num. fol.* 863. *Maſ. ad cap.* XIII. *Joſ. Lorin. in Num. fol. m.* 822. Ex Noſtratibus *Brentius. Tom.* I. *Opp. p.* 977. *D. Cramer in der Bibliſch. Auslegung ad cap.* XXII. *Num. pag.* 132. *D. Thummius Profeſſor quondam Tubingenſ. in diſp. de invocat. Sanct. p.* 5. *D. Aſſelman. in Syntagm. part.* I. *pag.* 19. *D. Glaſſ. Exegeſ. Euang. Tom.* I. *Feſt. Epiph. pag.* 988. *D. Botſacc. Moral Gedan. fol.* 114. *D. Fridlieb. in Theol. Exeget. ad h. l. pag.* 445. *Hackſpan. part.* I. *Not. Bibl. pag.* 482. *Piſcator in h. l. pag.* 250. *Jun. Opp. Theol. Tom.* I. *Analyt. Explicat. Num. pag.* 466. *Ravanell. Bibliothec. S. part.* I. *fol.* 181. Contra (3) non pauci ſunt, qui rationibus non levibus affirmant *Bileamum* fuiſſe verum Dei Prophetam, avarum tamen & aliis vitiis deditum. Ita ex veteribus *Tertull. lib.* IV. *contr. Marcion. c.* 45. *pag.* 304. *Hieron. in quæſt. Hebr. ex Num.* XXII. *Joſeph. lib.* IV. *antiq. Jud. c.* 6. *pag.* 96. Ex Hebræis quoque multi adſtipulantur. Sic *Menachem fol.* 185 *col.* 2. *Sanhedr. cap. Helec. Tanchum* 79, 2. Ex Pontificiis hanc ſententiam confirmant *Toſtat. ad c.* XXII *Num. qu.* 3. *pag.* 55. Addit ibidem quod fuerit etiam magnus Aſtrologus & ariolus. *Eſtius in h. l. p.* 134. & alii multi. Ex Reformatis *Calvin. apud Mariorat. ad c.* 2. *Ep.* 2. *Petr. p.* 1075 *Druſ. in loc. diffic. ad cap.* XXIV. *Num. p.* 468. Ex Lutheranis *Luther. ſuper Geneſ. p.* 320. & *Tom.* II. *Jen. Germ. f.* 125. Balaam, inquit, *der groſſe Prophet, der ſo viel köſtliche dinge zuvor hatte geprediget, nahm geld drumb vom Könige Balac. D. Luc. Oſiander in Paraphr. Nicol. Hunn. in Harm. Euangel. p.* 43. *D. Georg. König. in Vindic. S. p.* 370. Quam ſententiam multis argumentis confirmavit & probavit *D. Georg. Mœbius in Select. diſput. pag. m.* 329. *ſeq. edit. Lipſ.* 1694.

11. *Magna mercede*] Per mercedem hanc intelliguntur munera, quæ ceu divinationis pretium offerebantur. Hebr. appellantur קסמים divinationes. Chald. קסמים. Eſt Meton. cauſæ pro effectu. Nam קסמים divinationes ponuntur pro præmiis & honorariis eorum, quæ Legati hi Bileamo obtulerunt. Vid. *B. Glaſſ. l.* v. *Phil. S. Tract.* I. *c.* I. *m.* 3. *p.* 11 ſeq. Radix eſt קסם divinavit. Variè autem Interpretes ſe torſerunt in explicanda hac voce. Origenis Interpr. Homil. 13. item Auguſtin.

Digitized by Google

duxerant, qui omnia infauſta eis auguraretur [12]. Subjicit autem quandam cautionem Maimonides, quæ huc tranſſcribenda eſt, אף על פי שאין שואלים בשלומם אם השלימו מעצמם תחלה מקבלין אותו: *Etſi*, inquit, *legatos de pace non mittebant ad eos, tamen ſi ſponte ſua initio eam cuperent, non repellebant eos.* In Halacha Melachim, quam identidem memoravimus, in capite VII, multa prodit Ægyptius noſter de ſacerdote quopiam, qui prælii cauſa conſecratus publice fuit. De quo ita infit: אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת המצוה ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמן המשחה וזהו הנקרא משוח המלחמה: *In bello, tam quod gerebatur pro imperio, quàm quod lege divina indictum fuit, ſacerdotem creabant, qui exercitum alloqueretur ſub tempus prœlii, ungebantque eum oleo ſacro. Atque hic ille eſt, qui* משוח המלחמה *hoc eſt, prælii cauſa unctus* [13] *dicebatur.* Oratio ejus [14], qua ad populum uſus eſt, recitatur in

guſtin. ſerm. 103. de Temp. & alii nonnulli reddunt *divinacula*. Intelligunt autem inſtrumenta Magicæ artis, quæ ab iis adhibentur, qui divinationes exercebant & contrectare ſolebant. Hanc opinionem etiam adduxit *Paul. Fagius in not. ad Paraphr. Chald.* Ergo juxta horum ſententiam *μαντεῖα ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν* erant inſtrumenta magica, ut offerrent Bileamo, ſi forte ille eis careret, aut non adeò apta haberet. Sed קסמים in hac ſignificatione nuſpiam occurrit. R. *David Kimchi* in lib. Radic. ita exponit: וקסמים בידם ופורשו כמו שכר קסמים או מיני קסמים ודמי תקסמים אליו מצריכין מיני i. e. *& divinationes in manibus eorum: Senſus eſt; & pretium divinationis vel ſpecies ſive genera divinationum, vel ea, quibus opus habebant ad ea, quæ pertinebant ad divinationes.* Alii aliter. Sed recte hiſce reſpondet *Eugubin. Steuch. apud Paul. Fagium.* Non eſt veriſimile, aliquid ejuſmodi allatum eſſe ab illis, ſed per incantationes hoc loco intelligimus aut pretium ipſum, aut id, quod erat incantandum i. e. rationem atque ordinem, quo uti deberet ſuper populum maledicendum.

12. *Infauſta eis auguraretur*] De his pluribus egerunt viri doctiſſimi D. *Mœbius* in diſſert. ſelect. pag. m. 302. ſeq. qui fuſe. *Henric. Ainsworth. Comment. in h. l. fol.* 142, 143. quare B. L. ad hos remittimus.

13. *Qui prælii cauſa unctus*] Hic plurima notanda eſſent, niſi laborem hunc in ſe ſuſcepiſſent viri de re literaria meriti celeberr. *D. Wagenſeil. Miſch. c.* VIII. *Sot. pag. m.* 542. B. *D. Carpzovi. in not. erudit. ad Cl. Schickardi* משפט המלך *Ther.* XVIII. *pag. m.* 368, 369 *edit. Lipſ. Henric. Ainsworth. Comment. ad Deut.* XX. *fol. m.* 80. *edit. Londin.*

14. *Oratio ejus*] Fieri debebat non niſi ſermone Hebræo uti ex Rabbinis refert Cl. *Schickard. in* משפט המלך *pag. m.* 370. *edit. Lipſ.* quia eo tempore hæc lingua uſitatiſſima erat, & nulla alia ute-

Digitized by Google

venientibus. tum &, quod Bilhamum vatem [10] magna mercede [11] condu-

hominum, cujuſmodi etiam ſunt, quando quod ab ipſa hominibus eſt tributum, ab hominibus denegatur: cujuſmodi ſunt iter, portus, commeatus. Juſta itaque videtur Megarenſium querela apud *Diodor. Sicul. lib.* 12 quod contra jus gentium, omni commeatu prohibeantur.

10. *Bilhamum vatem*] Hic Interpretes variant. Sunt (1) ex Hebræis, qui aſſerunt, Bileamum fuiſſe conſiliarium Pharaonis. Ita *Baal Hatturim*, ubi quoque נבך dicitur. In *Talmud. Maſſecheth* סנהדרין cap. ult. ajunt, eum cum Jobo, Moſiſque ſocero interfuiſſe conſilio Pharaonis de perdendis obſtetricum aſtu pueris Judaicis. Confer. Cl. *Theodor. Hackſpan. in Miſcell. Sacr. pag.* 403. Alii (2) ſtatuunt, *Bileamum* fuiſſe ariolum & Magum & Prophetam Diaboli. Ita ex veteribus *Ambroſ. lib.* VI. *Epiſt.* 37. *Georg. Nyſſen. lib. de vit. Moſ. Cyrill. lib.* VI. *de Orat. Auguſtin. quæſt.* 48. *in Num. Theodoret. qu.* 40 ſeq. Ex Pontificiis *Cornel. à Lapid. in Num. fol.* 863. *Maſ. ad cap.* XIII. *Joſ. Lorin. in Num. fol. m.* 822. Ex Noſtratibus *Brentius. Tom.* I. *Opp. p.* 977. *D. Cramer in der Bibliſch. Auslegung ad cap.* XXII. *Num. pag.* 132. *D. Thummius Profeſſor quondam Tubingenſ. in diſp. de invocat. Sanct. p.* 5. *D. Aſſelman. in Syntagm. part.* I. *pag.* 19. *D. Glaſſ. Exegeſ. Euang. Tom.* I. *Feſt. Epiph. pag.* 988. *D. Botſacc. Moral Gedan. fol.* 114. *D. Fridlieb. in Theol. Exeget. ad h. l. pag.* 445. *Hackſpan. part.* I. *Not. Bibl. pag.* 482. *Piſcator in h. l. pag.* 250. *Jun. Opp. Theol. Tom.* I. *Analyt. Explicat. Num. pag.* 466. *Ravanell. Bibliothec. S. part.* I. *fol.* 181. Contra (3) non pauci ſunt, qui rationibus non levibus affirmant *Bileamum* fuiſſe verum Dei Prophetam, avarum tamen & aliis vitiis deditum. Ita ex veteribus *Tertull. lib.* IV. *contr. Marcion. c.* 45. *pag.* 304. *Hieron. in quæſt. Hebr. ex Num.* XXII. *Joſeph. lib.* IV. *antiq. Jud. c.* 6. *pag.* 96. Ex Hebræis quoque multi adſtipulantur. Sic *Menachem fol.* 185 *col.* 2. *Sanhedr. cap. Helec. Tanchum* 79, 2. Ex Pontificiis hanc ſententiam confirmant *Toſtat. ad c.* XXII *Num. qu.* 3. *pag.* 55. Addit ibidem quod fuerit etiam magnus Aſtrologus & ariolus. *Eſtius in h. l. p.* 134. & alii multi. Ex Reformatis *Calvin. apud Mariorat. ad c.* 2. *Ep.* 2. *Petr. p.* 1075 *Druſ. in loc. diffic. ad cap.* XXIV. *Num. p.* 468. Ex Lutheranis *Luther. ſuper Geneſ. p.* 320. & *Tom.* II. *Jen. Germ. f.* 125. Balaam, inquit, *der groſſe Prophet, der ſo viel köſtliche dinge zuvor hatte geprediget, nahm geld drumb vom Könige Balac. D. Luc. Oſiander in Paraphr. Nicol. Hunn. in Harm. Euangel. p.* 43. *D. Georg. König. in Vindic. S. p.* 370. Quam ſententiam multis argumentis confirmavit & probavit *D. Georg. Mœbius in Select. diſput. pag. m.* 329. *ſeq. edit. Lipſ.* 1694.

11. *Magna mercede*] Per mercedem hanc intelliguntur munera, quæ ceu divinationis pretium offerebantur. Hebr. appellantur קסמים divinationes. Chald. קסמים. Eſt Meton. cauſæ pro effectu. Nam קסמים divinationes ponuntur pro præmiis & honorariis eorum, quæ Legati hi Bileamo obtulerunt. Vid. *B. Glaſſ. l.* V. *Phil. S. Tract.* I. *c.* I. *m.* 3. *p.* 11 ſeq. Radix eſt קסם divinavit. Variè autem Interpretes ſe torſerunt in explicanda hac voce. Origenis Interpr. Homil. 13. item Auguſtin.

Digitized by Google

duxerant, qui omnia infauſta eis augurararetur [12]. Subjicit autem quandam cautionem Maimonides, quæ huc transſcribenda eſt, אף על שאין שואלים בשלומם אם השלימו מעצמם תחלה מקבלין אותו׃ פי׳ *Etſi*, inquit, *legatos de pace non mittebant ad eos, tamen ſi ſponte ſua initio eam cuperent, non repellebant eos.* In Halacha Melachim, quam identidem memoravimus, in capite VII, multa prodit Ægyptius noſter de ſacerdote quopiam, qui prælii cauſa conſecratus publice fuit. De quo ita infit: אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת המצוה ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמן המשחה וזהו הנקרא משוח המלחמה׃ *In bello, tam quod gerebatur pro imperio, quam quod lege divina indictum fuit, ſacerdotem creabant, qui exercitum alloqueretur ſub tempus prœlii, ungebantque eum oleo ſacro. Atque hic ille eſt, qui* משוח המלחמה *hoc eſt, prælii cauſa unctus* [13] *dicebatur.* Oratio ejus [14], qua ad populum uſus eſt, recitatur in

guſtin. ſerm. 103. de Temp. & alii nonnulli reddunt *divinacula*. Intelligunt autem inſtrumenta Magicæ artis, quæ ab iis adhibentur, qui divinationes exercebant & contrectare ſolebant. Hanc opinionem etiam adduxit *Paul. Fagius in not. ad Paraphr. Chald.* Ergo juxta horum ſententiam μαντεῖα ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν erant inſtrumenta magica, ut offerrent Bileamo, ſi forte ille eis careret, aut non adeò apta haberet. Sed קסמים in hac ſignificatione nuſpiam occurrit. R. *David Kimchi* in lib. Radic. ita exponit: וקסמים בידם ופורטו כרת או קסמים מיני פירטי או קסמים ודמי תקסמים אליו שצריכין מיני i. e. *& divinationes in manibus eorum: Senſus eſt; & pretium divinationis vel ſpecies ſive genera divinationum, vel ea, quibus opus habebant ad ea, quae pertinebant ad divinationes.* Alii aliter. Sed recte hiſce reſpondet *Eugubin. Steuch. apud Paul. Fagium.* Non eſt veriſimile, aliquid ejuſmodi allatum eſſe ab illis, ſed per incantationes hoc loco intelligimus aut pretium ipſum, aut id, quod erat incantandum i. e. rationem atque ordinem, quo uti deberet ſuper populum maledicendum.

12. *Infauſta eis augurraretur*] De his pluribus egerunt viri doctiſſimi D. *Mebius* in diſſert. ſelect. pag. m. 302. ſeq. qui fuſe. *Henric. Ainsworth. Comment. in h. l. fol.* 142, 143. quare B. L. ad hos remittimus.

13. *Qui prælii cauſa unctus*] Hic plurima notanda eſſent, niſi laborem hunc in ſe ſuſcepiſſent viri de re literaria meriti celeberr. *D. Wagenſeil. Miſch. c.* VIII. *Sot. pag. m.* 842. B. *D. Carpzovi. in not. erudit. ad Cl. Schickardi.* משפט המלך *Ther.* XVIII. *pag. m.* 368, 369 *edit. Lipſ. Henric. Ainsworth. Comment. ad Deut.* XX. *fol. m.* 80. *edit. Londin.*

14. *Oratio ejus*] Fieri debebat non niſi ſermone Hebræo uti ex Rabbinis refert Cl. *Schickard. in* משפט המלך *pag. m.* 370. *edit. Lipſ.* quia eo tempore hæc lingua uſitatiſſima erat, & nulla alia ute-

in Deuteronomii capite xx, fuitque ejuſmodi: *Eja, audite Iſraëlitæ*[15]; *Vos proceditis hodie in prælium contra hoſtes veſtros. Ne molleſcat cor veſtrum, neu trepidate aut expaveſcite metu eorum. Progreditur enim vobiſcum in expeditione Deus veſter, pugnatque cum hoſtibus veſtris, uti ſervet vos.* Refert Maimonides etiam alia verba, quæ ſacerdos ille ex tabula aut libro publice pronuntiavit[16], non ſub ipſam pugnam hercle, ſed tunc, cum ad bellum exiret populus. Sed nos tenuiſſimas particulas, atque omnia minima manſa huc non inſeremus.

utebantur. Ita reperitur in *Peſikta Sutarta fol.* 78. *col.* 1 referente celeb. *Wagenſeilio pag. m.* 843. Unctus Bello, cum milites alloquitur, verbis tantum Hebraicis uti debet. Adjungebatur tamen ipſi Sacerdos vulgaris voce pollens, & alii præcones, cui hæc ipſa quæ diceret comminus audita, ſinguli ſuis cohortibus repeterent eminus & late diffuſis, teſtibus R. *Abarbanel Comment. in Pentat. fol.* 375. *col.* 1. & *Raſchi*. Conf. *Henric. Ainsworth. Comment. in Deut.* xx. *fol. m.* 80. *edit. Londin.*

15. *Audite Iſraëlitæ*] Quare utendum illi erat verbis: Audite Iſraëlitæ? ſcil. tradente R. Jochanan, nomine R. Simeonis J. F. teſtari voluit Deus B. Judæis, ſi maxime præter recitationem verborum *Audi* &c. nihil ſervaſſent, fore ne in manus inimicorum traderentur. Vid. *Gemar. cap.* VIII *Excerpt. Sot.* Cætera quæ in hoc *Deut.* loco notanda occurrunt, erudite expoſuit ſæpe laudatus *Wagenſeil. l. c. Conf. Ainsworth. fol.* 80. *Schickard. pag.* 370.

16. *Publice pronuntiavit*] Refert ex Rabbinis Cl. Schickard. l. c. quod officium Uncti Sacerdotis fuerit, bis alloqui populum; ſemel è libro, cum exeunt; jubet ædificantes plantantes &c. domum redire *Deut.* xx. 5, 6, 7. iterum quando acies inſtruitur vetat eos quicquam timere. Cui adſtipulatur *Gemara cap.* VIII. Tradunt Magiſtri Sacerdotem iterata vice populum allocutum. Semel prope terminos regionis, & iterum in prælio. Quid prope terminos? Audite verba mea, qui ad bellum expediti eſtis. Sicque diſceſſionem facere. Quid in prælio? ne moleſcat cor veſtrum. Videantur notæ eruditæ Wagenſeilii in h. l. pag. m. 876.

Cap. XXI.

Qui fuerint immunes militiâ. Saulis ſeveritas in cogendo milite. Pœnæ in eos ſancitæ, qui ſacramentum detrectarent. Unde Flavius ſcripſerit, deos peregrinos in bello non violandos Judæis. Laudabilis Judæorum religio, cum Beli ædes refecta ab Alexandro eſt.

In Deuteronomio privilegia quorundam recenſentur, quibus vacatio militiæ conceſſa ad breve tempus fuit: inter quos fuere, qui re-

recens vineam[1] plantaſſent, quique exſtruxiſſent novam domum[2], tum qui ſponſi aut novi mariti[3] eſſent. Ex quo certe conſtat, munia militiæ non eos duntaxat ſubiiſſe, qui ultro nomen dabant, ſed quoſcunque rex, populive ductor ad ſacramentum adegit: ut jam hoc totum neceſſitatis fuerit, non arbitrii. Utique Saul quidem, cum arma capeſſere omnes vellet, membra duorum boum fruſtillatim conciſa per duodecim Iſraëlitarum tribus circummiſit, interminatus hoc idem ſe facturum armentis eorum, qui ſequi ſe ad bellum recuſaſſent. Quare profecto jam non ſine exemplo eſt Romanorum ſeveritas, in quorum inſtitutis olim erat, ut, qui ad delectum non reſpondiſſent[4], tanquam proditores libertatis in ſervitutem redigerentur-

1. *Qui recens vineam*] Quidam apud Hebræos reperiebantur, quibus lex abeſſendi veniam dabat immuneſque erant à militia, qui vineam plantaverant. De ritu hoc & modo pluribus egerunt celeb. Wagenſeil. pag. m. 857. Sot. qui meretur, ut evolvatur. B. *Carpzov. in not. ad Schickard.* משפט המלך *pag. m.* 314. *Henric. Ainsworth. Comment. ad Deut. c.* xx. *fol. m.* 81. *edit. Londin.*

2. *Novam domum*] Rabbini latius extendunt hæc verba teſte *Maimonid. cap.* VIII. §. 4. *Hal. Mel.* qui ita: Perinde eſt, ſive quis ædificet ad inhabitandum, ſive pro pecoribus, ſive pro lignis, ſive granarium, modò id ædificium habitationi congruum ſit. Æquiparatur etiam ædificanti, qui accipit aliunde, ut dono vel hæreditate, omnes hi revertuntur. Excipiuntur qui voluptuaria tantum ad ornatum ædificant, aut in exoticis terris quamcunque caſam. Vid. cl. *Schickard.* משפט המלך *pag. m.* 315. *ſeq. edit. Lipſ.* confer. celeb. *D. Wagenſeil. in not. ad Miſch. pag.* 855. ubi *Seldenum* carpit, qui *lib.* 3. *Uxor. Ebr. c.* 3. ſtatuat, nullam novam domum immunitatem habere, niſi quæ habitationi idonea ſit, nec horreum &c.

3. *Sponſi aut novi mariti*] Competebat hoc privilegium cuivis ſponſo, ſive vetulam duxerit, ſive juvenculam; illi etiam qui defuncti fratris viduam ſuperinduxit, Deut. xxv. 5. Audiamus *Maim. Hal. Mel. c.* VIII. §. 6. ita ſcribentem: Idem eſt, ſive deſponſarit ſibi virginem, ſive viduam &c. vid. *Schickard. pag. m.* 318. *Ainsworth. Comment. in Deut.* xx. *fol. m.* 81. *edit. Londin. D. Wagenſeil. pag.* 858. Alia autem ratio erat, qui repudiatam ſuam poſtliminio recepit, aut incompetentem duxit, ille non gaudebat hac immunitate. teſte *Maim. l. c.* videatur cel. *Wagenſeil, pag.* 861. qui fuſe de hac re egit. Ita nec *ſterilis* in bellum ire cogebatur, talem enim non obligant ad ullum officium ſubeundum. *Maim. Hal. Mel. c.* 7. *vid. Othon. Lexic. Philol. pag. m.* 77. *edit. Genev.*

4. *Ad delectum non reſpondiſſent*] Quemlibet vocare militem jure Romano Imperator ex ſibi ſubjectis poterat & regulariter omnes ad militiam cogebantur: nec quiſquam eam honeſte detractare poterat, ſi præprimis in ea Princeps ipſe verſatur. Idque adeò

Digitized by Google

rentur: qui vero filium ſuum militiæ ſubtraxiſſet, in pace fuſtibus cæderetur, belli tempore exilio & bonorum parte multaretur. Quæ ſic relata ex Carrii Menandri libris ſunt *in l.4. §.10. & 11. ff. de re militari.* Divus quidem Auguſtus equitem Romanum, quod duobus filiis adoleſcentibus cauſa detrectandi ſacramenti pollices amputaſſet, ipſum bonaque ſubjecit haſtæ. & præceptum Divi Trajani fuit, ut hujuſmodi parentes deportarentur. Non uno edicto maximus legiſlator Moſes Iſraëlitis [5] præceperat, ut terram hoſtilem armis in-

adeò verum eſt, ut qui ad delectum non reſpondet, tanquam proditor libertatis in ſervitutem redigatur: & qui filium militiæ ſubtrahit exilio & parte bonorum mulctetur vigore *l.* 4. *§. gravius & §. qui filium ff. de re milit.* Hinc *M. Carius Dentatus. teſte Valer. Maxim. lib.* VI. *c.* 3. adoleſcentis, qui citatus non reſponderat, bona haſtæ ſubjecit, ipſumque æternis vinculis puniendum cenſuit, præfatus, *Non opus eſſe eo cive Reipubl. qui parere neſciret.* Ad eundem quoque modum *C. Vettienus* ut ibidem narrat *Valer. Maxim.* qui ſiniſtræ manus digitos, ne bello Italico militaret, ſibi abſciderat, à Senatu bonorum publicatione & perpetuis vinculis eſt punitus. Et meritò. Non enim proditor ſolùm eſt, qui miles transfugit: ſed & qui Rempubl. ope, auxilio, & penſione deſtituit, & qui agit, ne miles fiat. Hujuſmodi belli refugas, homines timidos & ignavos, qui ut militiæ periculum effugerent, pollices amputabant. Manus hinc abſciſſo pollice hieroglyphicum hominis bello inutilis. Digitus enim hic ſummotus hominem actionibus & præſertim bello inutilem reddit. *Murcos* hos appellat *Ammianus Marcellin. lib.* XV. à *Murcia*, quæ Dea ſegnium dicitur *Arnob. lib.* IV. *Darius* hos & *Xerxes Perſarum* Reges crudelius punierunt, teſte *Herodot. lib.* 4. & 7. Etenim *Darius* adverſus *Scythas* expeditionem moliens, cum *Oeobazus* Perſa poſtularet, ut ex tribus filiis unum ſibi in ſenectutis ſolatium domi relinqueret; *ſe omnes relicturum* reſpondit: & reliquit interfectos. Sic & *Xerxes*, cum numeroſiſſimo exercitu hominum in Græciam profecturus, *Pythio Lydo* petenti, ut uni ex quinque filiis militiæ vacationem indulgeret, graviſſimè indignatus, reſpondit: *Homo improbe, tunc, cum egomet ipſe in expeditionem iſtam adverſus Græciam & filios meos, & fratres, & domeſticos & amicos una ducam, auſus es mentionem filii tui facere, qui meus eſt ſervus, quem oportebat cum omni familia comitari?* & medium diſſectum filium reliquit. Huic ſeveritati acceſſit quoque *Auguſtus Cæſar.* Nam cum poſt Varianam cladem, quicunque militari ætate eſſent, nomina dare recuſarent: ex iis (inquit *Dion.* lib. LVI.) qui nondum annum triceſimum attigiſſent, quintum, ex natu majoribus decimum quemque, ut ſors in quemlibet incidiſſet, privatum bonis notavit ignominia, & cum multi ne ſic quidem obedirent, quoſdam affecit ultimo ſupplicio.

5. *Moſes Iſraëlitis præceperat*] Ut ſimulacra omnia templaque Deorum dirue-

Digitized by Google

ingreſſi, ſimulacra omnia, templaque, & altaria Deorum diruerent, quos cæteræ nationes per errorem coluiſſent. Ait tamen Flavius*, lege Moſaica conſtitutum fuiſſe, περὶ τοῦ μήτε χλευάζειν, μήτε βλασφημεῖν τοὺς νομιζομένους θεοὺς παρ' ἑτέροις αὐτῆς ἕνεκα προσηγορίας τοῦ θεοῦ. *Ne quis eos derideret, quos gentium aliarum opinio Deos confinxit, neve quiſquam male illis diceret, ſaltem enim prodeſſe illis honorem tanti nominis debere.* Nos ex qua Pentateuchi parte illud Flavius in ſua ſcripta tranſtulerit, divinare non poſſumus. Quin exiſtimamus potius, hallicinatum eum eſſe[6], neque intellexiſſe verba ea, quæ in Exodi capite XXII. ſcripta in hunc modum ſunt, אלהים לא תקלל *non execraberis deos.* quæ profecto in eam ſententiam accipienda ſunt, ut ſignificetur, ſacroſanctos eſſe rerumpublicarum moderatores, qui in terris vice numinis funguntur. Illud vero, quod in eadem diſſertatione Flavius adverſus Apionem adducit, magis ex vero eſt, & militum Judæorum ſummam conſtantiam in retinendis patriis legibus arguit. Ex Hecatæi enim, maximi ſcriptoris, commentariis prodit, qua tempeſtate olim Alexander Babylone erat, & ad inſtaurandum Beli templum, quod corruerat, cunctos milites aggerere ter-

* *In Apolog. adverſus Apionem.*

diruerent. *Exod. cap.* XXIII. 13, 24. & *cap.* XXXIV. 13, 14. *Deut.* XII. 2, 3. In omnibus his locis deſtructio Idolorum, ararum templorumque Gentilium ſeveriſſime injungitur Iſraëlitis, ut funditus deleant. Confirmat hoc *Anglus* doctus *Henric. Ainsworth. Comment. in Exod. cap.* XXIII. *fol. m.* 95. *ex Maimonide de Idol. c.* VII. *ſ.* I. cujus verba Hebræa Anglicè ita reddidit: *We are commanded to deſtroy idololatry and the ſervice ther cof, and Whatſoever is made for the ſame. And in the Land of Iſraël we are commanded to perſecute it untill it be deſtroyed out of all our land: but without the land we are not commanded to perſecute it: but every place which we ſhall ſubdue, we are to deſtroy all the idololatry that is therein.* Plura quoque addit in *caput* XII. *Deut. fol. m.* 44. *edit. Londin.*

6. *Hallucinatum eum eſſe*] Scil. *Joſephum* dicentem, Judæis interdictum eſſe ridere Gentilium Numina, eò quod & illa Dii dicantur. Videtur *Joſephus*, ſi per errorem hæc verè ſenſit, deceptus ambiguitate vocis אלהים: quæ & Deos & Judices notat. Moſes vero præceptum dedit אלהים לא תקלל *Deut.* XXII. 28. *Diis non maledices*, intelligens Magiſtratum ſeu Judices per אלהים. Conf. *Exod.* XXII. 8. *Pſalm.* LXXXII. 9. vid. *Ainsworth* & *Hottinger. de Legib. Hebr.* non verò Idola Gentilium, quod *Joſephus* Sacerdos Judaicus ignorare minime potuit, unde contra animi ſententiam, ut Romanis adularetur hoc ſcripſiſſe videtur. vid. *Grot. lib.* 3. *de Jure B. & P. cap.* V. §. 2.

Digitized by Google

terram jubebat, ſolos Judæos imperia ejus detrectaſſe [7], & verbera multa tuliſſe, atque graviter multatos eſſe, donec tandem illis & ignovit rex, & ſecuritatem præſtitit.

7. *Imperia ejus detrectaſſe*] Judæa gens teſte *Plinio l.* XIII. *hiſt. nat. c.* IV. contumelia Numinum inſignis audit, ficta enim Numina & monſtroſa idola averſabantur & ridebant Judæi ita, ut milites *Judæi Alexandro M.* militantes, cum ille *Beli* templum, quod corruerat, Babylone reſtituere vellet, ſoli rudera portare aut ullo modo templum ædificantes adjuvare, quamvis plagis inflictis, conſtanter recuſaverint, ne idolorum Gentilium cultum promovere viderentur.

Cap. XXII.

Sabbatorum obſervatio Judæis ſæpe noxia in bello. Ea ſuperſtitio animis hominum exempta per Matthiam Haſſamonæum. Stratonicæ febriculoſa pietas. Auſpiciorum atque omnium vis à Moſollamo, acerrimo milite Judæo, eluſa. Oſtenta & omina eſſe in poteſtate mortalium. Lex divina de ſexuum diſtincto habitu non intellecta à Flavio. Adulterarum toga apud Romanos. Charondæ miles ſtolatus. Medorum Perſarumque mollities.

Dum in his ſumus, non prætermittendum eſt, quod Maimonides, notavit, שצרין על עיירות כותים בשבת ועושין עמהם מלחמה בשבת: *Judæos paganorum urbes, cum ſabbatum eſt, obſidere, atque etiam prælium cum illis conſerere.* Sed hoc non ſemper profecto receptum ab illis fuit. Etenim Matthias Haſſamonæus, fortiſſimus imperator, cujus fuit virtus toti Judææ ſalutaris, primus popularibus ſuis perſuaſit, non eſſe hoc divinæ legi contrarium. nam antea hercle execrabilis opinio omnes tenebat, malis auſpiciis & irato numine geri, quæ tali die pro ſe quiſque, aut pro republica tentaret. Agatharchides quidem apud Flavium, dum Stratonicam deridet, quæ capta à Seleuco, occiſaque eſt, quod in fugam ſe dare ob ſomnii cujuſdam ludibrium auſa non eſſet, geminam Judæorum & germanam dementiam adjungit. Captam enim Jeroſolymam eſſe à Ptolemæo Lagi filio ait, propterea quod cives cunctos ſabbatorum bo-

obſervatio[1] defenſione urbis prohiberet. Ac Matthias[2] quidem Haſmonæus, uti diximus, hoc errore ſuos liberavit. Cæterum inceſſere rurſus animis hominum eandem ſuperſtitionem contigit. Pompejum[3] enim diu poſtea potitum urbe ſcimus, cunctis per ſabbata deſidentibus. Equidem ego Matthiam iſtum celſa indole virum, at-

1. *Sabbatorum obſervatio*] Tam ſuperſtitioſi Judæi erant in obſervatione diei Sabbati, ut contra hoſtes ſe non defenderent. Ex ſuperſtitione diei Sabbati arma capere ac ab hoſtibus ſe defendere noluerint, quod *Agatarchides* apud *Joſephum lib.* I. *contr. Apion.* ipſis objicit, ut & *Plutarchus*, qui id ſuperſtitionem Deo minimè gratam vocat *libr. de ſuperſtit. pag. m.* 388. At verò Judæi, inquit, Sabbato deſidentes ocioſi, hoſtibus ſcalas muris admoventibus, muroſque occupantibus, nihil ſe moverunt, ſed ſuperſtitione, tanquam reti, capti, ſe continuerunt. Quod ſæpius accidiſſe, exempla docent; *Ptolemæus* Lagi filius, quem autor noſter citat, Ægypti primus poſt Alex. M. Rex, referente *Joſepho lib.* XII. *Antiquit. Jud.. c.* I. Hieroſolymam depugnavit, fraudibus & dolis civitatem die Sabbatorum ingreſſus ſub ſpecie ſacrificii, nequaquam Judæis reſiſtentibus, quando hoſtile nihil exiſtimabant, & ideò ocioſè vel ſine ſuſpicione ſegnes erant. Hac ratione mille circiter homines die Sabbati petram, in quam confugerant, non defendentes occiſi ſunt ab Antiochi Epiphanis militibus. I. *Machab.* II. 31. *Joſeph. antiq. lib.* XII. *cap.* 7. *&* 8.

2. *Matthatias*] Diſſuaſit poſtea Judæis *Matthatias*, ne ut pecora impune ſe occidi die Sabbati paterentur, ſed ut arreptis armis ſe ſuaque tuerentur, cujus conſilio probato ab inſultibus hoſtium tutiores fuere I. *Machab.* II. 39. *Joſeph. lib.* XII. *Antiq. Judaic. c.* XVII. *in fin.* Conf. *Hugo Grot. lib.* I. *de J. B. & P. c.* IV. §. 7. qui quæſtionem ventilat: an Iudæi die Sabbati ſe defendere debuerint? *Matthatiæ* conſilium Iudæos limitaſſe, ut corpus ſuum defenderent ab hoſtibus, ipſi hoſtes verò die Sabbati nec aggrederentur, nec opera contra ipſos exſtruere prohiberent.

3. *Pompejum*] Exemplo adducit Autor *Pompejum*, quod oſtendit *Joſephus l.* 14. *Antiq. Judaic. c.* 8. Sed ſi nobis, ait, patrium non fuiſſet, ſeptimo die vacare, nullatenus aggerem conſtruere (Romani) Judæis repugnantibus potuiſſent. Nam bellantibus & occidentibus reſiſtere lex concedit, ſi quid verò aliud adverſarii velint facere, nulla nobis datur licentia, Sabbatis eos prohibere. Quapropter non certantibus Judæis, nec manus armantibus turres erigere, vel machinamenta Romanis licuit fabricare, quibus poſtero die utebantur. Idem tradit *Dio Caſſius l.* 37. *hiſt. Rom. pag. m.* 37. Urbem quidem ipſam à fautoribus Hyrcani receptus Pompejus facile obtinuit: Templum autem, quod alterius partis homines præoccupaverant, haud abſque labore cepit. Situm erat loco edito, ſuis mœnibus munitum: nec, ſi ex æquo omnibus diebus id defendiſſent, expugnatum eſſet: verum quod Saturni, quos vocant, diebus propugnationem intermittentes (& his qui-

 dem

atque judicio rectiſſimo fuiſſe exiſtimo, qui fieri quibuſdam caſibus poſſe intellexerit, ut omiſſa ceremoniarum anxia obſervatio vel laudem ferat. Utique nullæ leges poſitæ[4] neceſſitati ſunt, quæ ſemper magnum humanæ imbecillitatis patrocinium fuit, & quicquid coegit, defendit. Adde, viri illud & ducis eſſe, non deeſſe fortunæ præbenti ſe, & oblata caſu flectere ad conſilium. idque valere in omnibus rebus humanis, ſed maximè in bellicis, quæ ex pactis conventis non procedunt, ſed ipſæ ex ſe multa objiciunt nec opinantibus, quæ extremum diſcrimen pariunt ex mora. Jam miraculi inſtar nobis eſt, Judæum reperiſſe, quem incepta urgere & favori numinis inſtare non vetuit ſcrupuloſa pietas. Longe diverſi generis eſt, quod Hecatæus de milite quopiam ejuſdem nationis prodidit: quod referemus tamen, quia in pectore Judæi inſignem ſuperſtitionis fuiſſe contemptum probat. Ait ille ſcriptor, ſe in expeditione Ale-

dem ab omni opere vacant) Romanis eo libero ſpatio occaſionem muri ſubruendi dederunt. Quippe ubi hunc hoſtium morem animadverterunt, nihil ſerio egerunt reliquis diebus: cum verò circumacta ſeptimana, Saturni dies rediiſſet, denuo aggreſſi ſumma vi templum oppugnarunt. Atque ita tandem Judæi nihil quicquam propugnantes, in poteſtatem hoſtium venerunt. Vide etiam *Strabon. lib.* XVI. *Geograph.* Statuunt tamen recentiores Judæi, licuiſſe Iſraëlitis ipſo etiam Sabbati die urbes Gentilium, obſidione cinctas impugnare & hoſtiles actus continuè exercere, donec eam expugnaverint, modo obſidio non ipſo Sabbati, ſed tertio ante eum die cæpta ſit, quod uberius ex Judaicis Scriptis exponit *Guil. Schickard. c.* 5. *de J. R. H. Theor.* 18. *pag. m.* 387.

4. *Nullæ leges poſitæ*] In defenſione neceſſaria. Neceſſitas non habet ferias, *ut ſunt exempla in l. ſolet etiam D. de feriis.* Eodem modo dicitur, neceſſitas non habet legem. Hæc etiam in defenſione neceſſaria obſervanda, ut ait *Cicero pro Milone*, ita ſcribens: Bellum illud non modo juſtum eſt, ſed etiam neceſſarium: cum vi vis illata defenditur. Hoc namque & ratio doctis, & neceſſitas Barbaris, & mos gentibus & feris natura ipſa præſcripſit, ut omnem ſemper vim, quacunque ope poſſent à corpore, à capite, à vita ſua propulſarent. Defenſio igitur ait *Guicciard. lib.* 10. eſt ex lege naturæ cunctis *mortalibus* communis, & ſummi Dei voluntate omniumque gentium conſenſu comprobata: unà cum mundo orta & deſitura: cui neque civiles neque pontificiæ leges, hominum voluntate nixæ & chartis exaratæ, derogare poſſunt. Non eſt enim hæc ab hominibus facta lex: ſed ab ipſa natura in totius humani generis pectoribus atque animis inſcripta. Quocirca ut injuſte facit, qui prior vim infert; ita, qui vim illatam non propulſat neque vindicat, veterem ferendo injuriam, invitat novam; ut *Cicero* rectè ſentit *Offic.* I. qui non defendit, nec obſiſtit, ſi poteſt, injuriæ, tàm eſt in vitio, quàm ſi parentes, aut patriam aut ſocios deſerat.

Alexandri fuiſſe, contendiſſeque ad rubrum mare cum Judæis aliquot equitibus, qui ſeſe comites addiderant: interque eos fuiſſe Moſollamum, hominem animoſiſſimum, qui jaculandi peritia omnes & Græcos & barbaros anteiret. ibi, cum properantem exercitum augur quiſpiam ſiſteret, propterea quod alitem ſedentem videbat, ex cujus volatu captare omen itineris parabat, è veſtigio Moſollamum, correpta ingenti ſagitta, confixiſſe alitem, atque inſuper amarulento joco ſtultitiam eorum incuſaſſe, qui miſeram avem alieni conſciam fati crederent, cum ignara ſui eſſet. neque enim ſcivisse eam, quantum periculi à Moſollamo Judæo immineret. Enimvero iſtud eſt ſapere, non ex hariolorum reſponſis, nec è cantu ſiniſtro oſcinis, aut è tripudiis ſoliſtimis pendere, ſed agendo vigilandoque vana oſtentorum ludibria antecapere. Sane quidem C. Plinius, diligens harum rerum obſervator, in ipſa augurum diſciplina conſtare ait*, *neque diras, neque ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes obſervaſſe ſe ea negaverint.* Quo munere divinæ indulgentiæ nullum eſſe majus fatetur. Cætera, quæ dici de re bellica queunt, vix annotare libet. Ait Flavius, inter diſciplinæ militaris præcepta & illud fuiſſe, ne in bello aut mulier virili [5], aut vir mulie-

* *In lib.* 28. *cap.* 2.

5. *Ne in bello aut mulier virili*] *Joſephum* multi ſequuntur, qui aſſerunt, quod à Joſepho (ad mentem procul dubio Judæorum veterum) hoc inter diſciplinæ militaris præcepta numeretur. Quid autem *Joſephum* & alios in hanc ſententiam traxerit, videbimus. Obſervandum autem venit, quod in Textu Hebr. *Deut. cap.* XXII. 5. occurrat vox כלי, quæ late admodum patet, & præter *vaſa* propriè dicta, veſtimenta & *arma* in ſe continet. Hunc enim ſenſum exprimit *Geneſ.* XXVII. 3. Sume כֵּלֶיךָ hoc eſt, (uti Targum explicat) *arma tua*, pharetram ſcil. & arcum venationis inſtrumenta. Sic *Judic.* IX. 54. 1 *Sam.* XXXI. 10. Hiſce congruum eſt, quod in Scriptura paſſim occurrant כלי מלחמה *vaſa* i. e. *arma bellica*. Ita editio *Jacobi Lieſvelt Manns-gewehr* reddit. Vatablus כלי instrumenta bellica ſignificare aſſerit. Hanc ſententiam acerrimè defendit Anglus aliàs doctus *Spencerus lib.* 2. *cap.* XVIII. *de Legib.* his rationibus; quia (1) hunc ſenſum tribuit Chaldæus Paraphraſtes, qui hoc in loco כלי per תקון זין ornatum bellicum interpretatur. Quia (2) hunc ſenſum confirmat Græca verſio, quæ σκεῦος & σκευὴ de inſtrumentis aut armis bellicis dicit, aſſeritque antiquum *Scholiaſten* in *Ariſtophan.* σφῆκας vocem σκευῶν per πανοπλίαν explicare. Quia (3) hac in lege Mulier כלי גבר *inſtrumenta viri*, vir autem שמלת אשה tantum *ve-*

ſtitum

liebri habitu uteretur. Enimvero quæ in Deuteronomii capite viceſimo & ſecundo extant, paulo ille liberius audaciuſque interpretatus in hunc modum eſt: Φυλάσσετε μάλιστα ἐν ταῖς μάχαις, ὥστε μήτε γυναῖκα ἀνδρικῇ στολῇ χρῆσθαι, μήτε ἄνδρα στολῇ γυναικείᾳ. Sed profecto male accepit verba numinis, quæ in Deuteronomio extare diximus. Habet enim divina iſta lex non tam in militia locum, quam domi & in pace, atque in omni reliqua vita. Nolebat enim ſexus utriuſque apparatum cultumque perverti aut confundi immortalis Deus, propterea quod maxime contrarium id honeſtati erat, ad quam nos fecit ille, formavitque. Quare profecto nec uſurpatum hoc aliis gentibus unquam fuit, niſi per ignominiam[6], & pœnæ loco. Utique apud Romanos quo pacto ornatæ pro ſuis virtutibus fœminæ ambulaverint, quæ convictæ adulterii erant, proditum multis autorum jocis eſt. ex quibus inſigne eſt illud Martialis[7],

The-

ſtitum *mulieris* induere prohibetur. Quia (4) hac in lege non dicitur, Fœmina non ſumet כלי איש vaſa viri, ſed כלי גבר *arma* vel *vaſa fortis & bellicoſi*. Quia (5) *Joſephus* procul dubio Iudaicorum veſtigiis inſiſtens, hanc legem rem bellicam ſpectare dicit. Adſtipulantur huic *Ainsworthius in Comment. ad Deut.* XXII. *fol. m.* 91. *Johannes Selden. in libr. de Diis Syris.* Verum quam malè hæc ſint dicta oſtenſum eſt à B. *Quiſtorpio in annot. Bibl. pag. m.* 211. & B. *Dannbawer. in Colleg. Decal. diſp.* 9. §. 3.

6. *Niſi per ignominiam*] Rectè Autor noſter ſtatuit veſtem muliebrem ſeu tunicam militibus ignominioſam fuiſſe aliis populis. Romanos ſi producimus, illorum milites fortes omnes cincti, ignavi autem diſcincti ſeu tunicati erant. Videantur *Horat. in Epod. Od.* 1. *Perſ. Satyr.* 3. *Satyr.* 4. *Serv. ad* 1. *Æneid.* Miles itaque per ignominiam diſcingebatur & tunica fluxa incedere tenebatur. *Plutarchus* in *Lucullo* contumeliam & ignominiam gravem militi fuiſſe tradit, ut loco pagani haberetur & diſcinctus incederet. In pœnam itaque ea ignominia afficiebat *Auguſtus* milites delinquentes, jubens ante prætorium ſtare tunicatos, aliquando diſcinctos. Plura qui deſiderat, evolvat *Marcell. Donat. dilucidat. in Sueton. pag. m.* 311, 312.

7. *Illud Martialis*] Qui præter hæc ab auctore citata de toga adulterii convicta, alia quoque loca habet. *Libr.* 2. *epigr.* XXXIX. *pag. m.* 128. *edit. Lugd. Batav.* 1661. de muneribus Mæchæ ita canit:

Coccina famoſæ donas & ianthina Mæchæ
Vis dare, quæ meruit munera? mitte togam

Meretrices enim, ut & adulterii convictæ in publicum togatæ prodibant, ut dignoſcerentur à caſtis matronis ſtolatis; Hinc *Juvenalis* de *Carſinia* impudica & à magiſtratu damnata, ut togam ſumeret, ſeu ſignum adulterii convictæ: ita canit *Satyr.* 2. *lib.* 1. *verſ.* 70. *Non ſumet damnata togam*, velut adul-

Thelin viderat in toga ſpadonem.
Damnatam Numa dixit eſſe mœcham.

Apud Græcos vero Charondas, ſeveriſſimus imperator, milites ſuos, qui ordinem in acie deſeruiſſent, per triduum pro concione ſtolatos [8] deſtituit. Scio ego Medos olim ſtola ad talos demiſſa, mulierum in morem, inceſſiſſe: & Perſas quoque, id quod Xenophon in octavo Pædiæ ait, ad horum ſe imitationem compoſuiſſe: ſed ii populi, quoniam hercle ad mundi teporem jacebant, evirati [9] ipſo terræ cælo & ſolo erant. Quare infamis eorum mollities apud cæteros fuit, & poſita in vitio ſemper eſt.

adultera, vel matrona convicta adulterii ac damnata, ut quidam volunt, inquit *Lambius*. Nam mulieres quæ vulgo expoſitæ in publicum togatæ prodibant, & togis utebantur, ut à matronis ſtolatis diſtinguerentur. Eſt de hac re inſignis locus apud *Ciceron. Philip.* 2. Sumſiſti virilem, quam ſtatim muliebrem togam reddidiſti. *Horat. Sat.* 2. Eſt in matrona, ancilla peccesve togata. Videantur *Rigalt. Manut. epiſt. Briſſon. ad legem Juliam de adulter. Biſciol. lib.* IV. *c.* V. *de toga & ſtola. Turneb. lib.* XVI. *c.* XIX. *adverſar. Rader. Comment. in Martial. fol. m.* 221. *Cornel. Schrevel. in Mart.*

8. *Stolatos*] Fuit lex *Charondæ*, (cujus auctor hîc mentionem facit) de iis, qui arma pro patria non cepiſſent, aut in bello ordines deſeruiſſent, hæc apud *Diodor. Sicul.* Προσέταξε τοὺς τοιούτους ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐφ' ἡμέρας τρεῖς καθῆσθαι ἐν ἐσθῆσι γυναικείαις. i. e. *Statuit hos tales in foro per tres dies ſedere in veſtibus muliebribus*: vid. *Pfeiff. antiquit. Græc. lib.* 3. *cap.* XXVII. *pag. m.* 565. *edit. Regiomont.*

9. *Evirati*] *Medos* & *Perſas* ſtolis ad pedes demiſſis uſos fuiſſe, extra omnem dubitationis aleam ponitur, cum ex variis Auctorum teſtimoniis hoc conſtat, & ideò eviratos habitos, id quod experientia docuit & docet; nam viri, qui ex mollitie muliebrem habitum ſibi deligunt, meritam incurrunt reprehenſionem. Unde meritò in eos invehit *Dominicus Mancinellus de* IV. *virtutib. c.* VI. ℣. 379.

Fœmineos cultus & geſtus ſumere molles
Vir putet indignum ridiculumque ſimul
Quid magis eſt contra naturam ſive decorem
Quam ſub fœminea vivere veſte virum.

Hinc malè audiunt Galli Sacerdotes *Cybeles*, qui muliebri veſtitu induti incedebant. Vid. *Geuſ. de victim. human. part.* 2. *pag. m.* 23. *Sardanapalum*, Aſſyriorum Regem molles delitiæ ita corruperant, ut relictâ majeſtate regia muliebrem habitum vir ſumeret, fæminamque mentitus inter puellas & Eunuchos deliteſceret. *Suetonius* ſtolam in *Caligula* reprehendit, quâ vir ſine reprehenſione uti non poterat; teſte *Ulpiano l.* 23. §. 2. *ff. de auro & argento.* Muliebria ſunt, ait Juris Conſultus, quod matris fam. causa parata ſunt, quibus vir non facile uti poteſt ſine vituperatione, veluti ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ.

Digitized by Google

Cap. XXIII.

De Judæis, qui extra Palæſtinam in aliis regnis habitavere. Gentium plurium migrationes, & voluntaria exilia. De Judæis Aſiaticis, deque Babylonienſibus, tum de Ægyptiis & Alexandrinis. Pecuniæ ab illis Ieroſolymam miſſæ. Quantæ opes in ſepulcro Davidis. Darius à Semiramide eluſus. Judæorum Helleniſtarum, & Palæſtinorum infenſa æmulatio. Quo jure, quaque conditione apud Romanos Judæi fuerint poſt everſam ſacram urbem. De polygamia.

Marcus Annæus Seneca in conſolatione, quam ad Helviam ſcripſit, populos quoſdam enumerat, qui patrio ſolo relicto ſedes ſuas commutarint, & tranſtulerint domicilia. Nam & in mediis barbarorum regionibus Græcas urbes eſſe, & inter Indos Perſaſque Macedonicum audiri ſermonem, tum civitates Achajæ Ponticis eſſe impoſitas litoribus, & Tyrios in Africa habitare, Pœnos Hiſpaniam incolere ait. Quæ quidem omnia ille nihil aliud niſi publica exilia vocat, in quæ alios domeſtica ſeditio, alios excidium urbium ſuarum, quoſdam migrandi libido, alios alia cauſa emiſit. Sed profecto hujus rei nuſquam illuſtrius documentum eſt, quam in Judæis, qui per Ægyptum, Græciamque, perque omnem Aſiam & Africam late ſedes ſuas procul à Palæſtina poſuere, & res illic amplas, uberesque habuerunt: regum autem principumque tantis affecti beneficiis ſunt, ut inter exteros vitam exigere, quam in patriæ beato ſolo religiones, templumque venerari ex propinquo mallent. Atque Aſiaticorum quidem digniſſimi, nobiliſſimique erant Babylonienſes, de quibus in libro primo, in cap. VIII diximus. Inter Helleniſtas autem quos non Ægyptus duntaxat, ſed omnis Græcia acceperat, primatum quendam Alexandrini [1] tenebant. Utique Ptolemæus Lagi filius [2], cum Ju-

1. *Primatum quendam Alexandrini*] Multas proſeucchas Judæos *Alexandriæ* habuiſſe docet *Philo de legat. ad Caj. fol. m.* 1011. ſeq. quin & Principem *Ethnarcham* Judæis Alexandriæ eligere eique parere conceſſum erat. conf. D. *Wagenſcilius* Princeps facile harum literarum in libr. quem inſcripſit *Tela ign. Satan.* in confutat. *Carmin. R. Lipman. pag.* 374, 375, 376 ubi fuſe egit. Conf. Celeb. *Campegi Vitringa de Synagoga veter. pag. m.* 256. *lib.* 1 *part.* 1. *edit. Franequer.* 1696.

2. *Ptolemæus Lagi filius*] *Ptolemæus Lagi,*

Digitized by Google

Judæorum fidem & virtutem ſummam perſpexiſſet, omnia Ægypti propugnacula & præſidia ipſis commiſit: &, ut Cyrenam cæteraſque Libyæ urbes firma ditione teneret, multas eorum colonias in ea loca deduxit. Mox Philadelphus adeo deditus Judæis fuit, qui ſub imperio ipſius erant, ut leges eorum [3], & ſacratiſſima jura verti Græce, atque in omnium eſſe manibus voluerit. Poſtremo Philometor, & uxor ejus Cleopatra [4] curam tutelamque totius regni Ægyptienſibus his Judæis dedere: copiiſque illis, ex quibus rerum momenta pendebant, Doſitheum & Oniam, homines itidem Judæos, præfecere. Libertate autem omnes in illis ipſis ſedibus tanta uſi ſunt, ut tem-

Lagi, Soter dictus, Judæos fraude circumvenit, ſubque ſpecie amicitiæ Hieroſolymas die Sabbati occupavit. vid. *Schud. lib.* 1. *c.* 2. *pag.* 128 *ſeq.* perſpecta vero Judæorum fide & conſtantia amicior ipſis factus, loca munitiſſima & caſtella fidei ipſorum & tutelæ commiſit, pari cum Macedonibus jure gaudere & jurejurando, ut nepotibus ſuis ſocietatem cuſtodirent promittere eos juſſit, unde, præter vi *Hieroſolymis* ab ipſo abductos, non pauci in *Ægyptum* migrarunt, opulentia regionis & munificentia *Ptolemæi* invitati *Joſeph. lib.* XII. *Antiq. Jud. c.* 1. Conf. Celeb. *Wagenſeil. in Tel. ign. Satan. pag. m.* 375. *ubi plura.* De qua re tamen dubitat Anglus *Humfred Hody pag.* 225. *edit. Oxon.*

3. *Ut leges eorum*] Hic *Ptolemæus Philadelphus* legem Judæorum, ſi *Joſepho* fides habenda per LXII Judæos doctiſſimos ab Eleazaro Pontifice ſummo ipſi miſſos Græcè transferri curavit, quæ verſio LXX. vocari ſolet. De hac videantur *Joſeph. lib.* XII. *Antiq. Jud. c.* 2. *Hottinger. Theſaur. Philol. l.* 1. *c.* 3. *Sect.* 3. *pag.* 278. *Pfeiffer. Critic. S. c.* XI. *pag.* 320. *Calov. in Critic. S. part.* 1. *pag.* 693. *Kortholt. tr. de variis Script. Edition. cap.* V. *pag.* 46. Jul. *Bartoloccius in Bibliothec. magn. Rabbinica fol.* 437. D. *Joh. Muller. Judaiſm. detect. proleg. pag.* 83. *Robert. Deniſon diſquiſit. Critic. c.* XV. *pag.* 108. *Leuſden. Philol. Hebr. Mixt. diſſ.* 16 *pag.* 181. *Joh. à Woweren de* LXX. *Interpret. in octavo. Chriſtian. Schotan. diatrib. de Authorit. verſ. Græc.* LXX *Interpr. & qui Judæorum de hac verſione ſententias collegit Joſeph. de Voiſin in Obſervat. ad Raym. Martin. pug. fidei ad proœm. fol. m.* 140. Quid autem de hac verſione LXX ſentiendum *Druſius lib.* 6. *Obſervat. c.* 9. *pag.* 132. ita ſcribens: Tranſlatio ea, quæ vulgo apud Græcos habetur, quin LXX Interpretum non ſit, nemini hodiè dubium eſſe arbitror. Nam ſi nihil aliud, innumeri in ea loci ſunt, qui arguunt magnam imperitiam ſermonis Ebraici. Confer. Angl. *Humfred. Hody contra hiſt. Ariſt. de* LXX *Interpret. edit. Oxon.* 1685. *Johann. Croi obſervat. in N. T. c.* 33. *edit. Genev.*

4. *Philometor & Cleopatra*] De his *Joſeph. lib.* 2. *contra Apion.* Philometor autem Ptolemæus & ejus uxor Cleopatra omne regnum commiſêre Judæis, & Duces totius fuere militiæ *Onias* & *Doſitheus.* Vid. D. *Wagenſeil. in Tel. ign. Satan. pag. m.* 376.

Digitized by Google

templum quoque[5] in Heliopolitana præfectura habuerint, quod magna religione adirent. Neque fuit id profecto tumultuarium opus, quod caſus, aut deſperata exulum temeritas excitaverat. nam & Ptolemæi regis permiſſu conſtructum erat, & per annos trecentos ac quadraginta[6] incolume ſtetit; ac tandem vero ſub Veſpaſiano demum clauſum prophanatumque eſt. Manſit tamen inhæſitque tam Helleniſtis profecto & Ægyptienſibus, quam cæteris omnibus, qui extra Palæſtinam degebant, amor affectuſque[7] in ædem Hieroſolymitanam.

5. *Templum quoque*] Et ne quid Judæorum in Ægypto gloriæ deeſſet, *Onias*, filius *Oniæ* pii, Pontificis ſummi, tempore Antiochi Epiphanis in Ægyptum fugiens, indultu Ptolemæi Philometoris magnificum ibi in urbe Heliopoli exſtruxit templum ad imitationem Hieroſolymitani, in quo idem etiam cultus ſacrificiis ac ceremoniis reliquis Deo exhibebatur. Confer. *Joſeph. lib.* XIII. *Antiq. Jud. c.* IV. & *l.* VII. *de B. J. c.* 30. Franz. *Schol. Sacrif. diſp.* 7. §. 96. *Glaſſ. Philol. S. in præf. ad Rhetor. S. lit. c.* 2. *Onias*, veniam à rege petens exſtruendi templum; in ſententiam ſuam trahebat verba, quæ *Eſajas* de regno Chriſti & de converſione Ægyptiorum prædixerat. *Eſa.* XIX, 18, 19, 20. Si Canticum ejus velles, ſic ſe habet citante Anglo *Humfredo Hody contra hiſtor.* LXX. *cap.* XVII. *pag. m.* 256. *edit. Oxon.* 1685.

Septuaginta duos ſapientes parte remota
Imperat Hebraica transferre volumina tota
Nec voluit minimum prorſus abeſſe iota
Dum quaſi legiſta Philadelphus tranſtulit iſta
Inſtituit Templum Templi Salomonis ad inſtar
Ut quaſi lege Dei ſacrificaret ei
Vaſa Dei, menſamque Dei varioſque decores
Judaico more ſimili fabrificavit honore,
Cultum conſimilem ſemper habere volens
Aurea gemmifera menſa fuit inclyta forma
Vaſaque gemmarum ſpecies miranda perornat
Ut lux in tenebris aurea menſa fuit
Urbs Pharaonis erat quondam cognognomine Memphis
Qua dedit hoc templum Domino Sother Philadelphus
Hanc ſub Pompejo poſt cecidiſſe lego.

Rationes cur hoc templum ab Onia fuerit exſtructum, vide apud Ioſeph. lib. VII. de B. J. c. 30. & lib. XIII. Antiq. Iud. c. IV.

6. *Trecentos ac quadraginta*] Anni à condito hoc templo uſque ad ejus vaſtationem trecenti triginta & tres effluxerunt, cum enim Iudæi in Ægypto tumultum excitarent, *Lupus*, Alexandriæ Præſes ab Imperatore Veſpaſiano juſſus eſt Oniæ templum deſtruere, qui ereptis ex eo quibuſdam pretioſis, illud clauſit. Ioſeph. c. l.

7. *Amor affectuſque*] Hæc conſuetudo pecuniam de Regionibus exteris Hieroſolyma mittendi videtur originem traxiſſe tàm ex pietate & affectu erga

nam. Quippe pecuniæ ab illis ſtato tempore illuc mittebantur [8]: & donaria eorum ampliſſima erant. Recitat Flavius Joſephus * literas Octavii Auguſti, Agrippæque, & Norbani Flacci, atque Julii Antonii ad Cyrenenſes, Epheſios, Sardos, atque ad alios miſſas, in queis ſcriptum erat, ne Judæi, qui apud illos habitabant, dona pecuniaſque in uſum templi & ſacrorum mittere Ieroſolymam prohiberentur. Sanè quidem ii, quos Meſopotamia & Babylonia acceperat, urbes duas natura pariter atque opere munitiſſimas, Neerdam & Niſibin [9], habuêre, in quibus, tanquam in ærario quodam, ſiti omnes theſauri erant, quos in Palæſtinam identidem, cum tempus eſſet, infinita hominum multitudo devehebat, ne formidandæ Parthorum rapi-

* *In lib.* 16. *Antiq. cap.* 10.

erga terram Canaan, quem Iudæi τῆς διασπορᾶς nullo alio certiore argumento declarare potuerunt, quàm ex ſtatutis Scribarum, quibus Iudæi in vicinis regionibus habitantes obligati ſunt ad egeſtati pauperum terræ Canaan anno primo, quando arva terræ quieſcebant, ſuccurrendum, teſte *Maim. Anüm. c.* VI, §. 5.

8. *Pecuniæ mittebantur*] Nam, quando Iſraëlitæ inter Gentes commorabantur, nec integrum ipſis erat in exteris illis regionibus Leges de angulo, ſpicilegio, oblivione relictis, & decimis adeò exactè obſervare (non neſcimus *Maimonidem* ſic cenſere cum Talmudiſtis, quod Iſraëlitæ quoque in Regionibus exteris, non quidem ſecundum literam Legis, at ex ſtatuto Sapientum, ad hæc dona pauperibus præſtanda fuerint obligati; imò decimas in terra *Ægypti*, *Ammon* & *Moab* anno Sabbatico eſſe ſeparatas in uſum pauperum terræ Canaan; in Babylone verò ſolas decimas ſecundas.) Hanc conſuetudinem pecuniam mittendi antiquitus receptam fuiſſe, liquet ex *Hieronymo*, qui illius claram mentionem facit in *diſputat. adverſ. Vigilantium.* Culpaverat nimirum *Vigilantius* morem transmittendi pecuniam in terram Canaan. In promptu erat Hieronymo in defenſionem illius ritus producere exempla ævi Apoſtolici, quorum in *Actis* & *Epiſtol. Paulin.* reſervata memoria eſt. Vid. *Vitring. de Synagog. Veter.*

9. *Neerdam & Nisbin*] Cl. *Guilielm. Schickard. orat. de Feſto Purim* circa medium hæc retulit. Circa hoc ipſum tempus (Feſtum ſcil. Purim) alia quoque pecunia viritim à ſingulis colligitur, etiam junioribus, etiam tenuioribus nemine excepto, quam Lex Moſis exigit, nempe Semi-Siculus ille annuus, qui olim templi Theſauris inferebatur, poſtea cum in Babylone exularent NISIBIN Meſopotamiæ urbem convehebatur, teſte Ioſepho; inde Regum permiſſu Hieroſolymas tranſmiſſus. Cum autem *Buxtorfius cap.* XXIX. *de Synagog. Jud.* & *Waſer. de antiq. nummis lib.* 2. *cap.* VI. nihil habeant, in medio relinquimus. conf. *Schickard.* משפט המלך *pag. m.* 213.

Digitized by Google

rapinæ forent. Et fuit tunc profectò in ſummum culmen evecta Ieroſolymitanorum opulentia, cum ad eos tanta vis auri à popularibus mitteretur, qui variis locis ſparſi ſedes incolebant disjunctiſſimas. Quamquam & antea mirum in modum amplæ eorundem divitiæ erant, antequam Iſraëliticæ decem tribus per diſcordias civiles ſeceſſionem à Judæis feciſſent. Davidem quidem gazas [10] incredibiles poſſediſſe conſtat, nemo ut regum Hebræorum, exterorumve conferri cum illo potuerit. Quare etiam ſepulchrum ejus, oſſaque, & cineres filius ſuperſtes circumfluere opibus voluit [11], quæ in cellulis pluribus erant reconditæ. Earum autem quæ ſumma fuerit, facile divinabit, qui cogitaverit, Hyrcanum poſt mille & trecentos annos, cum ab Antiocho Pio eſſet obſeſſus, conditorium illud adiiſſe, atque ex illo ter millena talenta exemiſſe. ac rurſus; multo tempore interjecto, Heroden, cum alias cellulas recluderet, reperiſſe illîc quantum ſatis erat maximis impenſis faciundis. Juſſerat haud dubiè divitias eas ſummus rex recondi illîc ſecum, ut velut inacceſſæ, & loci religione tutæ [12] eſſent. Hac enim cauſa permotos etiam alios ſæpe fuiſſe, idem ut facerent, proditum memoriæ eſt. & Darius verò riſum, jocumque omnibus excitavit, cum Semiramidis monumentum intraret, cujus inſcriptio ingentes theſauros promittebat, cum nihil intus, niſi tabella eſſet, quæ homini ſacrilego malam rem precabatur, propterea quòd mortuorum loculos temeraviſſet exe-crando ſcelere. Sed enimverò de opibus ſacri populi dicebamus, quæ ante tribuum aſportationem Ieroſolymæ erant. Eæ autem, quum

10. *Davidem quidem gazas*] Videtur inquit *Schickardus* ipſe pius Davides in hoc aliquid humani paſſus fuiſſe, dum prætextu collectarum pro futuro templo tantam vim opum congeſſit. Hæc *Schickardus*. Verum probabile in tanto viro pio non eſt, hanc divitiarum cauſam eſſe, meliorem recenſet D. *Jacob. Schaller. in diſſert.* 2. *de regno David. edit. Argentorat.* 1670. *pag. m.* 24. qui ex Oeconomia hos theſauros Davidem ſibi comparaſſe aſſerit.

11. *Circumfluere opibus voluit*] Affirmat hoc Schickardus, quòd in Sepulcro Davidis ingentes gazæ fuerint. Præter theſauros ſceptrum aureum & coronam fuiſſe ex R. Benjamin. Tudelenſ. itiner. refert D. *Carpzovius in not. ad Schickard. p. m.* 210. ſed ut fabulam Iudaicam rejicit. Vid. *Geier de luctu c.* VI. §. 9. *p.* 120.

12. *Et loci religione tutæ*] Cum ſepulcra inviolabilia ſint, uti jura volunt; Hinc factum, ut ibidem veluti in templis theſauri reſervarentur, quam conſuetudinem etiam alii populi obſervarunt, uti pluribus oſtendit *Chriſtian. Frankenſtein. diſſert. de ærario popul. Romani*, ubi fuſe de his egit.

Digitized by Google

quum Davidis tempore admodum ingentes eſſent, longè majores tamen ſub Salomone, qui huic ſucceſſit, fuerunt. Advexit enim ei tertius quiſque annus quæ in Oriente pretioſiſſima erant. & principum, qui prope habitabant, liberalitas potentiam augebat ſapientiſſimi regis. Quare Flavius Joſephus rotundo ore illud effatur, quod ſæpe mirati fuimus, ὅτι ἐ ἄργυρον τοσοῦτον ἐποίησε πλῆθος ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ βασιλεὺς, ὅσον ἦν καὶ λίθων. *effeciſſe regem, uti tantum pecunia in urbe Jeroſolyma eſſet, quantum erat lapidum.* Quæ profectò ejuſmodi ſunt, ut jam veniſſe ad ſummum fortunæ rex ille videretur. Non ſinit nos incepti lex pluribus hæc exequi. Redeundum enim ad illos Judæos eſt, quos ſub exteris regibus vixiſſe diximus. Horum porrò non unum genus fuit, neque de omnibus ſimiliter exiſtimandum eſt. Nam Babylonienſes quidem nihil præter jus faſque fecêre, cum extra terram ſanctam habitarent. idque ſingulare privilegium fuit. de quo antè diximus. At verò qui ante tranſportationem gentis Judaicæ, aut poſt eam Palæſtinorum ſedes reliquêre, ut alias terras, quæ in vicino erant, incolerent, eorum infamia poſteris tradita eſt, judicatumque ab omnibus fuit, eſſe eos terræ ſanctæ contemptores. Recitant Talmudici ſeveriſſima numinis edicta, queis cautum fuit, ne Judæus quiſpiam migrandi libidine patrium ſolum verteret. Eſtque eorum ſcitum quoddam hujuſmodi, כל הדר בחוצה לארץ כאילו עובר עכום: *Qui peregre extra terram ſanctam degit, velut ſyderum planetarumque cultor habendus eſt.* Atque ejus rei fidem faciunt ex dicto Davidis ad Saulem, quod ita relatum à Samuele eſt: *Si te homines incitaverunt contra me, maledicti ſint coram Jehova. quippe expellunt me hodie, ne pars mihi ſit in ea terra, quæ hæreditas Jehova eſt, dicuntque, Abi cole deos alienos.* Una modò cauſa fuit, quæ migrantes gravi culpa liberaret. Ea autem vis major erat: cujuſmodi eſt fames, ſterilitaſque, atque alia id genus, quæ in iram numinis, velut ultima malorum, vertunt. Non prætereundum eſt, quod in Halacha Melachim, in capite quinto, erudītiſſimus Maimonides prodit. Etenim poſtquam quoſdam hujuſmodi atroces caſus expoſuit, ob quos Judæis fas interdum fuerit domicilia in exteris regnis ponere, ſolam Ægyptum excipit [13], quam ne

13. *Solam Ægyptum excipit*] De hac re fuſe egit D. *Carpzov.* in not. ad Schickardi משפט המלך. pag. m. 194, 195. qui & ipſa Maimonidis verba adduxit, qui evolvatur.

Digitized by Google

ne quis habitandi animo adiret, tribus interdictis vetitum eſſe à numine ait. Nulla neceſſitas, neque occaſio aut cauſa ulla excuſare quenquam potuit. Supervacuum foret teſtimonia recitare. penes autorem fides eſto. Rationem quidem ipſe adfert, quæ in promptu maximè fuit, מפני שמעשיה מקולקלים יותר מכל הארצות *quoniam facta ejus gentis deteriora, quàm aliarum gentium, ſunt.* Addit Rabbi Maimonides, quod ſingulare eſt, שאלכסנדריאה בכלל האיסור *etiam Alexandriam ſumma interdicti eſſe comprehenſam.* Enimverò quoniam Ægyptienſium Judæorum nobiliſſimi florentiſſimique erant, qui Alexandriam [14] incolebant, meritò hos quoque in ordinem cum cæteris cogit eruditiſſimus ſcriptor. pariter enim contra legis præſcriptum fecerant. Hi autem illi ſunt, quos Alexandri humanitas volentes & ſponte procul ab Hieroſolymâ abduxit, & cum parte Macedonum in ea urbe locavit, quam de nomine ſuo condebat rex ille. Mox etiam ingens turba illuc per Syriæ motus [15] exundavit. ac tandem non pauciores Ptolemæum Lagi filium comitati ſunt [16], inter quos ſummus quoque Pontifex Ezechias fuit. Ita per omnem Ægyptum latè ſedes ſuas poſuêre. Venerunt quidem illi Hieroſolymam quotannis, aut mittebant eò quoſdam ad ſolemnia feſta: ſed in contemptu apud Palæſtinos erant, & deſertores habiti ſunt. Utique donaria, quæ in uſum templi & ſacrorum afferebant, magna ac pene immenſa erant. Sed tamen efficere eas res non potuit, uti communes cum illis habere ſynagogas cæteri vellent. Auxit odii cauſas patriæ linguæ neglectus, quam plerique ne intelligebant quidem. Quare Helleniſtæ [17] dicti ſunt, tam qui Ægyptum incolebant, quàm qui ab illis profecti, Græciam & vicina tenuêre. quippe propagati ab Ægyptiis fermè cæteri erant. Horum nihil dici de Ba-

14. *Alexandriam*] Videantur prælaudati *Carpzovii* annot. ad *lib. cit. pag.* 196. *edit. Lipſ.*

15. *Syriæ motus*]. De hoc bello legatur *Humfred. Hody pag. m.* 211, 212. *edit. Oxon.*

16. *Comitati ſunt*] *Hecatæus Abderites* cit. à *Joſeph. lib.* 1. *contr. Apion.* ita: Ptolemæus, inquit, poſt pugnam ad Gazam, potitus fuit locis Syriæ & adjacentibus: & multi homines, cognita Ptolemæi comitate & humanitate, cum eo in Ægyptum proficiſci & ſub ejus auſpiciis vivere voluerunt; quorum unus etiam erat Ezecias Judæorum Pontifex, homo ætate annorum circiter LXVI. dignitate apud gentiles ſuos magnus & ingenio non bardus.

17. *Helleniſtæ*] Hi qui fuerint, oſtendit docte *Johannes Croii in obſervat. Sacr. in N. T. edit. Genev.* 1644. *cap.* XXX. *pag. m.* 221. *ſeqq. cap.* XXXI. *ſeq. Suicer.* in Theſaur. N. T.

Babylonienſibus poteſt, quos Palæſtini, tanquam fratres germanos, atque ut incorruptam majorum ſuorum ſobolem ſummo in honore habuerunt. Quanquam tamen illud hercle omnino in omnibus Judæis, qui extra Palæſtinam habitarunt, peræque laudandum eſt, quod patria inſtituta religioſiſſimè ſemper ſervaverunt inter prophanas gentes. Non enim Babylonienſium propria hæc gloria eſt, ſed communis ea etiam illis fuit, qui Ægyptum jam tum ab Alexandri temporibus incoluêre. Et mox verò ii ipſi, qui per Romanum orbem variis locis ſub Cæſarum imperio vivebant, in quadam accurata obſervatione earum legum, quas divinus Moſes præſcripſerat, perſtiterunt. Quod profectò haud difficile illis fuit, quoniam benigne, leniterque, atque honorifice habiti ab iis ſunt, quorum recepti ſedibus fuerunt. Cæterum poſt templi urbiſque everſionem deterior longè conditio eorum apud exteros fuit, & privilegia eorum ubique multifariam imminuta ſunt. Utique conſtitutiones imperatoriæ *in iis ſolis ſine moleſtia eos eſſe juſſere, per quæ cultus eorum inquinari videretur. l. 15. §. 6. ff. de Excuſat.* Cautum verò fuit, ne ſynagogas novas extruere, aut cruces in celebri feſto Purim exurere ad pœnæ quondam recordationem poſſent. *l. ult. C. de Jud. & Cœl. l. 11. C. eod.* Denique addita ſanctio quoque eſt, *ne morem ſuum in conjunctionibus retinerent, neve juxta legem ſuam nuptias ſortirentur, aut in diverſa ſub uno tempore conjugia convenirent. l. 7. C. eod.* Atque ex hoc poſtremo colligitur hercle, licuiſſe illis per legem antea plures ſimul fœminas in matrimonio habere. quod nos ſupra diximus, cum de Pontifice maximo ageremus, cui ſoli hoc interdictum fuiſſe Talmudici ajunt, quod cæteris jura permittebant. Sanè cum* Davidem regem ſummus Deus Nathanis voce affatur, eſſe illi datas à ſe ait Saulis conjuges. Et in Levitici capite xviii. edictum numinis extat, quo Judæi duas ſorores eodem tempore habere uxores vetantur, non ob aliam cauſam profectò, quàm quòd ardentiſſima eſſe inter has æmulatio in tali conjunctione ſolet; cum cæteræ omnino, quæ ea conſanguinitate non ſunt, æquiore animo ſub eodem marito ætatem unà agant. Scimus equidem primis humani generis parentibus jus planè contrarium fuiſſe latum, quod reduxit tandem, & ex integro nobis ſanxit Deus Dominuſque noſter Meſſias: certum tamen eſt Judæorum eam in republ. Moſaica libertatem ex legis permiſſu

* *In lib. 2. Sam. cap. 12.*

miſſu fuiſſe. Atque hunc quidem morem vetuſtiſſimum uſitatiſſimumque Judæi ii, qui nondum Meſſiæ reverentiam ſuſceperant, diu ſub principibus Romanis coluerunt: donec tandem Theodoſius, Arcadiuſque, & Honorius nihil diſcrepare hac re à Romanis eos voluerunt. qua tempeſtate etiam pleraque alia, quæ obſervata illis fuerant, exoleverunt. Jus quidem ipſum, quo deinceps uſi ſunt, commune cum Romanis fuit: *adibantque ſolenni more judicia, cunctaſque Romanis legibus conferebant & excipiebant actiones, in his cauſis, quæ tam ad ſuperſtitionem eorum, quam ad forum & leges ac jura pertinerent. l.* 8. *C. de Jud. & Cæl.* Quare obruta tunc ſepultaque eorum libertas fuit, vix ut umbra ejus ſupereſſet. Nam quod *communi pactione ad ſimilitudinem arbitrorum litigare apud populares ſuos, & ſortiri eorum judicium jure publico poterant, d. l.* 8. *C. eod.* ſanè id oppidò exile eſt. quippe & *in civili dumtaxat negotio* factum id fuit, & eorum ſententiam judices quidem, ſed Romani, exequebantur. *d. l.* 8. In ipſis tamen avitis ſedibus illorum paulo plus privilegii fuiſſe illis conceſſum videtur. Etenim *in l.* 17. *C. eod.* imperatores Theodoſius & Valentinianus quoſdam Judæorum primates fuiſſe ſignificant, *qui in utriuſque Paleſtinæ ſynedriis dominabantur.* Sed eorum poteſtatem juriſdictionemque pene in rebus nihili fuiſſe ſitam arbitramur.

Cap. XXIV.

De lege, quam Judæis Moſes ſcripſit. Opinio veterum quorundam de ſabbato confutata. De amne Sabbatico quæ Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Joſephus retulere, excuſſa. Cur magis ſuibus, quam cæteris animantibus abſtineant Judæi? Plutarchi rationes rejectæ. De Ægyptiorum morbis. Iudæos non fuiſſe Bacchi cultores, contra quam Plutarchus & alii Romani ſcriptores ſenſerunt.

Inter ſacræ gentis præcipua honeſtamenta, Lex fuit, quæ à Moſe ſcripta cunctarum gentium inſtitutis legibuſque major, certeque dignior eſt, quia Deum autorem habet. Ea autem quinque libros implet. eſt enim multiplex, & copioſa, ac ſæpe repetita. Summa tamen ejus decem comprehenſa capitibus eſt: quorum pars prior ad res divinas pertinet: poſterior continet ea, quæ Marcus Tullius ap-

appellat hominum munia & officia. Omnis, qui numini exhibetur, honos aut ſenſu aut cultu conſtat. Senſus eſt reverens & recta de Deo exiſtimatio. de qua re plura dicere ſupervacaneum eſt, quoniam ea nunc ſpectamus maxime, quæ ſunt hiſtoriæ affinia. Cultus eſt in cæremoniis ritibuſque poſitus. Cæremoniarum unus in decalogo & ſimplex præcipitur modus, ſabbati ſolennitas, quæ à primo mundi ortu inſtituta, & à ſanctis hominibus obſervata ſemper, noviſſime tandem, cum Lex ferebatur, ſancita ex integro eſt. Cauſam ſabbati veram expreſſit numinis vox in formula decalogi. Sed Judæi rationem hujus rei myſticam petunt ex illo celebri dicto Rabbi Eliæ, quod extat in libris Talmudicis. Ille enim tribus illuſtribus periodis, quæ æquali ſpatio inter ſeſe diſtarent, mundi tempora diſtinxit, ita ut expletis ſex annorum millibus nova rerum facies, novuſque ordo ſurgeret, & feſſa jam pridem gens hominum, melioribus deinceps auſpiciis capeſſeret beatam quandam quietem. Cornelius Tacitus Sabbati originem aliunde eruit. Saturno enim eum honorem ab Hebræis haberi exiſtimat: *ſeu principia religionis*, inquit, *tradentibus Idæis, quos cum Saturno pulſos, & conditores gentis accepimus: ſeu, quod è ſeptem ſyderibus, queis mortales reguntur, altiſſimo orbe, & præcipua potentia ſtella Saturni fertur: ac pleraque cœleſtium vim ſuam & curſum ſeptimos per numeros conficiant*. Neque hæc vero unus Tacitus dixit. Rabbi Aben-Ezra recitat ſapientis cujuſdam argutias, qui novem Legis capita totidem cœleſtibus orbibus ex adverſo locat; &, ne ſeptimo die otium exiſtimetur ſine cauſa indictum, maligna ait eſſe Saturni & Martis ſydera. quo enim die illa dominatum tenent, infeliciter cuncta tentari. Ego iſtum magiſtrum, quiſquis fuit, inter diſcipulorum cathedras plorare jubeo. Nimium ingenioſus fuit, ubi nihil opus erat. At nos minorum gentium homunciones ſumus, & ad obvia confugimus. Sabbatorum recta obſervatio poſita fuit in dictorum omnium factorumque ſanctitate [1], atque in cultu divino, precibuſque. Rabbi Aben-

1. *Dictorum factorumque Sanctitate*] Author noſter ex Aben-Ezra refert, quomodo à Iudæis Sabbatum fuerit celebratum (1) *dictorum ſanctitate*. Nam Sabbathum non alio fine datum putant, quam ut in illo diſcant legem. Lectionis legis in Sabbatho indicium habemus in hiſtor. Regum, cum maritus illius fœminæ, cujus filium Propheta *Eliſa* excitavit diceret 2. *Reg*. IV. 23. ---- *nec ſabbathum?* & antiquiſſimi Magiſtri eam conſuetudinem à Moſe derivant, cui Deus præceperit *Exod*. XXXV. 1. magnos cætus in-

Digitized by Google

Aben-Ezra author eſt, tunc etiam oracula fuiſſe conſulta. Sunamitidi quidem ait maritus, de Eliſæo loquens, *Quid eſt, cur eum hodie adeas, cum nec calendæ ſint, nec ſabbatum?* Cæterum, ne rebus divinis profanæ miſcerentur, cuncti eo die omittere ſueta opera [2] jubebantur. qui aliter feciſſet, capital admittebat. Enimvero id docebatur

inſtituere, & explicare coram ipſis in multitudine Sabbathi ritus, ut ſequentes generationes ab ipſo diſcerent cœtus congregare בכל שבת ושבת ſingulis Sabbathis, & ſcholas ingredi ad docendum legem Iſraëlem. Ex quibus patet, Iudæos die Sabbathi tantum Sacra dicta ex lege recitaſſe & dixiſſe, uti etiam *Henric. Ainsworth. Comment. ad Exod.* xx. 8. *to have holy convocations or aſſemblies of the Church in them to pray, to reade and expound the Scriptures to diſpute of matter of religion, to talke and meditate on Gods word.* (2) *Factorum*, ut ſcil. in eo nil niſi opera miſericordiæ faciant, & exhibeant eis, qui in miſeria conſtituti ſunt. Imò in memoriam ſibi revocent Iudæi facta ſancta, ſcil. *creationem mundi, liberationem ex Ægypto, electionem in populum præ aliis.* (3) addit autor noſter cultum externum, qui conſiſtebat in ſacrificiis offerendis & precibus fundendis. Quem ritum ſequuntur hodie Chriſtiani, uti prolixe D. *Conrad. Heresbachius in ſua Chriſtiana Juriſprudentia* explicat multis paginis.

2. *Omittere cuncti ſueta opera*] Præceptum extat *Exod.* xx. ℣. 10. Ubi Deus ipſe prohibet, ne quoddam opus agatur in eo, nempe quod noſtrum eſt & ad naturalem vitam pertinet. Nomine operum autem comprehenduntur emtio, venditio mercium vel victualium Nehem. XIII. 16, 17. onerum portatio. *Jerem.* XVII. 22. conditura cadaverum *Luc.* XXII. 55, 56. & quæ alia ſunt à docto *Ainsworthio fol.* 74. recenſita, ubi ſimul ſuperſtitioſas Judæorum obſervationes & traditiones obſervat. Conferatur de his Excell. *Danzii diſſert, doctiſſima Philol. de Chriſti curatione Sabbathica edit. Jenenſ. Anno* CIↃ. IↃCC. IC. Videatur quoque de ſuperſtitioſis traditionibus *Lexic. Philol. Rabbin. Joh. Henric. Othon. pag. m.* 524, 525, 526. *edit. Genev.* Obligat etiam hoc præceptum Chriſtianos, ut die Dominica opera ſervilia omittant. Non autem otio ac voluptatibus indulgendum. Sic reſcripſerunt caveruntque *Impp. d. l.* 2, 3. *& ult. C. de fer.* Abſtinendum ab omnibus voluptatum fruitionibus, à ludis, conviviis, choræis, ſaltationibus, ſpectaculis atque adeò ab omni occupatione otioque prophano, ab exactionibus, in jus vocationibus, apparitionibus, advocationibus &c. ac breviter ab omni opere profano & civili feſtis diebus temperandum. Hinc addita ab Impp. pœna eorum, qui diem Dominicam ſpectaculis, conviviis & aliis avocamentis profanant, nempe amiſſio militiæ & proſcriptio patrimonii *d. l. ult.* imo excommunicandos *Concil. Carthag.* 4. ſtatuit eos ſpectaculis vacantes. Objiciat aliquis: Ergo neceſſitatis & charitatis opera quoque ſunt omittenda; Nequaquam. Opera dilectionis & officia pietatis ſabbatho præſtare licet. *Maccabei* non violarunt ſabbatum pugnando & po-

Digitized by Google

batur populus, haud eſſe in tranſcurſu ſacris operandum. Totam ſeſe mens in contemplatione ponat neceſſe eſt, cum Deum, mentem puriſſimam, colit. Hoc nec Pythagoras, nec Numa ignoravit. & recte olim in Romanorum ſacris à præcone ſolennibus verbis clamatum eſt, *Hoc age* 3. At Judæi, quorum mos eſt omnia ſanctiſſima in-

populum defendendo. 2. *Maccab.* XV. Opera dilectionis præferenda ceremoniis. Sabbathum enim & feſta charitati ſervire debent, ut quæ propter hominem inſtituta, non contra homo propter Sabbathum. Unde & Leges & Canones permittunt etiam Dominicis diebus atque aliis feſtis rei neceſſariæ & periclitanti aut perituræ ſuccurrere. *Conſtantin. Imper*, permittit agricolis ut agrorum curæ inſerviant, quia ſæpe fit, ut neceſſitas poſtulet vel agrum colere vel fruges conſervare, ne uno nocumento pereat cæleſti proviſione conceſſum *l.* 3. *C. de fer. Alexand. in c. licet extra de fer.* Ad hæc labor in re honeſta profano otio præferendus, nam ἡ ἀεργία τῆς κακεργίας ἀρχή. *Scævola* conſultus, quid feriis agere liceret, reſpondit, quæ prætermiſſa nocent. Neque enim is ferias violat, qui fractam tecti trabem vindicat, aut ſi bos in foveam aut ſpecum incidiſſet, eumque pater familias adhibitis operis liberaſſet, non videtur ferias polluiſſe. Ignavis ut dicitur, ſemper feriæ. Et revera comperimus, populum feſtis diebus, cum piis operibus vacare deberent, plus quam profeſtis indulgere voluptati ac vitiis, proinde abſolutis ſacris & à meridie ad labores reverti potius expediret, quàm ignavo & flagitioſo otio vacare. Sic videntur veteres orthodoxi ſenſiſſe. Meridie, inquit *Chryſoſtom.* noſtra ſolvuntur feſta. Teſtantur & leges civiles *L. omnes judices C. eodem.* Poëta, Quippe etiam, inquit, feſtis quædam exercere diebus fas & jura ſinunt. Abſolutis ſacris licet agricolam fundum circumire, munire, ut Cato præcipit, diſpicere ſicubi ſegetes incommodum acceperint, contemplari greges ac Deo pro beneficiis tam corporalibus quàm ſpiritualibus gratias agere, qui facit germinare herbam ſervituti hominum. *Pſal.* 104. 14. precari, ut qui voluerit hominem terram exercere & in ſudore vultus ſui victum quærere, neſinat ea, quæ laboribus parata & divina benedictione incrementum acceperint, calamitoſe perire. Hæc haud dubiè opera Deo gratiora, quàm in tabernis potare, aut aliis vanis negotiis occupari. Atque hæc de feriis in honorem Dei inſtitutis. Sunt & aliæ feriæ civiles, quales ſunt ruſticæ, quæ propter rem ruſticam conceduntur ex legibus civilibus, quales ſunt *meſſium* & *vindemiæ* *l.* 1. *ff. eod. l. ſi in aliquam ff. de off. Proconſ.* Non enim omnibus locis fructus eodem tempore matureſcunt. Idem Repentinæ quæ ſubita occaſione indicuntur *L. ſed etſi* §. *ſi feriæ ff.* ex *quib. cauſſ. maj.* Et imperativæ, quæ extra ordinem indicuntur *d. l. ſed etſi.* conf. cl. *Johan. Jacob. Syrbii diſſert. de Sabbat. Gentil. edit. Jenenſ. pag.* 12. ubi ex Gentilium Scriptis adduxit, quæ hanc ſententiam confirmant.

3. *Hoc age*] Hoc ſermone à *Numa* ortum trahente, admonebatur victimarius, attentus jam eſſet, & alacri-

Digitized by Google

inſtituta pervertere, multa ad Legis edictum adjecere, de quibus Moſes nihil[4] diffinivit. Itaque ſacratiſſimæ diei celebratio in anxiam ſuperſtitionem abiit, & interdum illis exitio fuit. Pergendum nunc ultra eſt. Sabbati ſacrum otium[5] videtur ipſa natura, optima rerum ma-

ter feriret, circa quam formulam viros in re literaria pervigiles oſcitaſſe complures videmus, qui apud B. *Saubertum in tract. de Sacrificiis cap.* XIX. *pag. m.* 461. videndi. Volunt autem hæc verba, quod in Sacrificiis Diis offerendis ſint attenti, nec ullum opus interponant, neque quantumvis neceſſarium negotium.

4. *De quibus Moſes nihil*] Variæ Judæorum ſunt traditiones, quas Legis edicto adjecerunt, quas nervoſe adduxit celeb. *Danzius in diſſert. de Chriſti curatione Sabbatica.* Ubi multa lectu & ſcitu neceſſaria erudite enucleata reperiuntur. Breviter autem illas recenſebimus, ut ſciant Lectores, quales fuerint. In Sabbatho non licet canalem frigidæ, calidæ immittere. Non ſubjicere licet vas lucernæ ad oleum excipiendum. Camelus cum capiſtro, Camelus fœmina cum annulo, aſinus Lydius cum fræno, equus cum catena, alia animalia cum ſuis retinaculis egredi poſſunt. Mulier exire non poteſt in Sabbatho, cum tæniis laneis & lineis, neque cum frontalibus aut genarum ornamentis, niſi aſſuta fuerint: neque cum corona, neque cum acu perforata, neque cum annulo in quo eſt ſigillum: Exire tamen poteſt ſecundum ſapientes cum globulo balſami, cum filis comæ, cum pipere & grano ſalis in ore, modò non indiderit primum in Sabbatho. Dentem verò ſive aureum ſive alius materiæ ori impoſitum Sabbatho ferre Sapientes vetant. Viro in Sabbatho egredi non licet cum ſoleis clavis ferreis plenis, neque cum lorica neque caſſide, neque cum gladio aut arcu, aut ſcuto aut lancea, mutilus exit cum fulcro ſuo, filii cum corrigiis alligatis, filii regum cum tintinabulis. *Maſſech. Schabb. cap.* I. . . . 6. Opera per quæ reus fit homo lapidationis atque exciſionis, ſi ex præſumtione ea faciat, ſacrificii autem pro peccato ſi ex ignorantia מהן אבות ומהן תולדות ſunt vel primitiva vel derivativa (*Maim. Schabb. cap.* 8.) Ex *primitivis* enumerantur triginta novem, ex quibus ſunt, *Arare, ſerere, metere, manipulos colligare, triturare, cribrare, commolere, pinſere* &c. *tondere oves*, lanam fingere &c. *Derivativa* vel ſpecies iſtorum generum ſunt ea quæ ejuſdem cum iis ſunt claſſis & ſimilitudinis. e.g. Foſſio eſt ejuſdem generis cum aratione; olerum in fruſtula diſſectio ejuſdem claſſis cum commolitione & ſpicarum avulſio ejuſdem rationis cum meſſione. Hinc Maimon. Metens Sabbatho vel tantillum reus eſt, & vellere ſpicas eſt ſpecies meſſionis. Prolixi ergo ſunt Judæi in recenſione caſuum, quæ in Sabbatho licent vel non licent, quos longa ſerie recenſuit *Excell. Danzius Profeſſ. LL. OO. Jenenſ. famigeratiſſimus in diſſert.* de *Curatione Chriſti Sabbatica.* confer. *Ainsworth. Comment. in Levit. Joh. Henric. Othon. Lexic. Rabbino-Philolog. pag. m.* 526, 527. *edit. Genev.*

5. *Sacrum otium*] Recte ex Scriptura diſcimus, Sabbatum à Deo datum, ut

mater, approbaviſſe, ſi fidem Plinio habemus, qui in Judæa rivum quen-

ut quieſcerent ab operibus, quia in ipſo quievit Deus *Gen.* 2. 2, 3. quam cauſam quoque ipſe repetit *Exod.* 31. 16, 17. ubi Anglus *Ainsworth. fol. m.* 132. reddit, *Sabbatiſme that is of ceſſation and reſt. a reſt holy to the Lord.* confer. *Exod.* XVI. ỳ. 23. & *Ainsworth. fol. m.* 61. Acceſſit etiam alius finis, nempe memoria liberationis ex ſervitute *Ægyptiaca*, unde Deus imperata *Sabbati* quiete *Deut.* 5. 15. addit: *Et memineris te ſervum fuiſſe in terra Ægypti -- idcirco præcepit tibi Dominus Deus tuus ut obſerves diem Sabbati.* Sanctum itaque hoc eſt otium, quod ipſi Deo placuit in memoriam finis laborum in Ægypto impoſitorum. Quam male autem hîc gentiles culpent Judæos aut ex ignorantia, vel potius odio & calumniandi libidine, qui ita de Judæorum ſacris judicant, quod otio indulſerint. Ob Sabbati quietem *Juvenalis Satyr.* 14. Judæos acriter exagitat ita canens:

Sed pater in cauſa cui ſeptima quæque fuit lux
Ignava & partem vitæ non attigit ullam.

Et *Ovid. L.* I. de arte amandi Judæorum Sabbata vocat *rebus minus apta gerendis.* Et cauſam accerſunt à Saturno, uti *Johann. Marsham Can. chron. ad ſec.* IX. *pag. m.* 197. refert. *Saturni ſidus*, inquit, *apud aſtrologos triſte eſt & malevolum, ideò dies ſeptimus ex eorum diſciplina, ater habetur inauſpicatus & rebus agendis inidoneus. Ejuſmodi ſuperſtitionem docuerunt Orpheus & Heſiodus.* Quam & *Tacitus hiſt.* V. 4, 5. de Judæis agens reſpexiſſe videtur: Septimo die otium placuiſſe ferunt, quia is finem laborum tulerit. ---- ---- Alii honorem cum Saturno haberi; ſeu quod è ſeptem ſideribus, queis mortales reguntur, altiſſimo orbe &c. Miramur merito *Roger Baconem* Chriſtianum, qui ſuadere auſus Sabbatum Iudæorum more celebrandum, quod ſegne ac tardum Saturni ſidus parum ſit felix ac idoneum rebus agendis. Atris autem & infauſtis diebus à faciendis operibus temperatum apud Gentiles ſatis apertum eſt. vid. *Lucian. Pſeudologiſt. tom.* III. *opp. p.* 610. *add. Sibrand. Siccam. de faſt. Kalendar. Rom. c.* V. conf. *cl. Joh. Jacob. Syrb. diſſert. de Sabbat. Gentil. ed. Jen. & M. Gottlieb Wernsdorff. exercit. de Gentil. Sabbat. edit. Witteb.* 1699. ubi plura lectu digna recenſentur. Et contemtim *Rutilius Claud. lib.* I. *itiner.*

Radix ſtultitiæ, cui frigida Sabbata cordi
Sed cor frigidius religione ſua eſt
Septima quæque dies turpi damnata veterno
Quamquam laſſati, mollis imago, Dei.

Quo ultimo verſu homo profanus traducit cauſam quietis Sabbathi, quoniam Deus illo die quievit ab opere creationis, unde *laſſatum Deum* per ludibrium & otium Iudæorum, *mollem imaginem ejus*, vocat; *Credi verò par eſt*, inquit *Spencerus de leg. Hebr. ritual. l.* I. *c.* 4. *ſ.* 8. *pag.* 43. Veritatem aliquam in Gentilium vulgus ſparſam, ut ferè fit, his verbis jocoſis occaſionem præbuiſſe. Nempè è Iudæorum relatu forſan Gentibus innotuit, diem Sabbathi imaginem quandam Dei, à labore ceſſantis, & quaſi requiem captantis gerere; eoſque in Nu-

quendam ait ſabbatis omnibus ſiccari[6]. Sed ignoſcat nobis Plinius. Nunquam hoc credere potui.

——— *Sum paulo infirmior, unus*
Multorum. ———

Quid tamen Romanum ſcriptorem deceperit, expediam. Judæi jam olim ſomniarunt, reliquas decem tribus Iſraëlitarum captivas detineri prope fluvium, quem ipſi Sambationem[7] appellitant. Hunc per totam

Numinis illius honorem, & operis eo die peracti memoriam Sabbatum otio integrum conſecrare. Atque inde *Rutilius* ad morem Poëtarum, veritatem depravandi & in jocum vertendi anſam arripuiſſe videatur: quaſi dies ſeptimus Dei revera laſſati imaginem ferret, & Judæi diem illum turpi veterno damnarent, ut vitam eorum ad Numinis ſui otioſi exemplum inſtituerent. Confer. cl. *Wernsdorff. diſſert. de Sabbat. Gentil. edit. Witteberg.* 1699. Tam ſiniſtre judicat homo profanus, quaſi verò illud, quod Deo ejuſque cultui, quod quieti animæ & corporis impenditur, tempus perditum & otioſum ſit, quo tamen nullum unquam melius collocari poteſt; Sed ignorantiæ hominis aliquid dandum. Interim non videmus, quomodo Gentiles quietem Judæis vitio dare potuerint, cum idem ipſi obſervaverint, ac feſtis diebus quieſcendum & ab omni opere & labore ceſſandum judicaverint, ſic enim *Tibull. lib. 2. eleg. 1. circa init.*

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator
Et grave ſuſpenſo vomere ceſſet opus.

Confer. cl. *Syrbii diſſert. de Sabbath. Gentil. edit. Jen. pag. m.* 10, 11. Imò & opera quamplurima ad vitæ commodum ſpectantia, in feriis Gentilium erant vetita, quæ recenſet *Columella lib. 2. de re ruſt. c.* 22.

6. *Sabbatis omnibus ſiccari*] Verba *Plinii*, quem noſter citat, habentur *lib.* 31. *hiſt. natur. c.* 2. *In Judæa*, inquit, *rivus Sabbatis omnibus ſiccatur, quem fluvium Sabbaticum ob id vocant*, ſex enim diebus continuis eum currere, ſeptimo verò quieſcere, vel ut *Plinius* ſiccari dicunt; Hinc *Joſephi* locus *lib.* VII. *de bell. Judaic. cap.* XXIV. qui ſex eum diebus quieſcere, *Sabbato* fluere tradit, corruptus videtur. Conf. *Nicol. Fuller lib.* 1. *Miſcell. Sacr. c.* 9. quod & *Athanaſ. Kircher.* confirmat *lib.* 5. *Mund. Subterr. Sect.* 4. *c.* 4. *fol.* 285. *ſeq.* nixus fide *Dominici Magrii* teſtis ocularis, poſſuntque cauſæ hujus rei naturalis eſſe, de quibus conſuli poteſt *Kircher.* l. c. ut & cl. *Beckmann. in hiſtor. Geograph. & civil. orb. Ter. pr.* 1. *c.* 3. §. 15. *pag.* 75. *ſeq.* ubi fere ſimilia offenduntur exempla. conf. *Voët. Diſp. Sel. T.* 3. *p.* 1278.

7. *Sambationem*] Recte Cunæus noſter originem fabulæ hujus deducit à *Sambatione* fluvio, quem Judæi tranſgredi non poſſe fabulantur. Fabuloſa ſunt & ſtolida, quæ Judæi de quodam fluvio Sambatione nugantur, ſcil. ultra eum decem tribus Iſraëlitarum longè lateque dominari, impediri verò, quo minus tranſeant, religione diei Sabbathi non violandi, ſex verò diebus hebdomadis ob fluvii rapiditatem, ingentia ſaxa, copiamque arenæ vigentem ſecum vehentis; ſed Judæis *Ex-*

Digitized by Google

tam ſeptimanam adeo rapidis vorticibus ferri ajunt, nemo ut tranſire poſſit: at ſabbatis quieſcere, & pedibus pervium eſſe: hancque pœnam Iſraëlitis eſſe poſitam, ut, quo tempore undarum impetus conſtitit, ſabbati eos veneratio inhibeat, & movere vetet pedem. Ita ad libertatem via illis ante oculos poſita eſt, ſed uti pejus crucientur. vident enim eam, & viſa ac relicta, intabeſcunt. Non potuit magis traducere ſe Plinius, quam cum tam futile Judæorum commentum arripuit tam avide. Pictoribus poetiſque quidlibet audendi poteſtatem eſſe, Flaccus dixit. Recte hercle. Sed Judæos addi volo, qui non ex decoro, neque pudenter, ſed ſola animi libidine mentiuntur quæ diſſona & ridicula ſunt, hanc unam ob cauſam, ut mentiantur. Neque movet me, quod R. Moſes Ben Maimon, quem merito laudibus in cœlo locavimus, fluvium hunc eſſe Gozan ait. Nos & illum deliraſſe aſſerimus, & una Joſephum quoque in ordinem redigimus, qui in libro VII. ἁλώσεως, in cap. XIII. quædam contraria quidem ſupradictis, ſed tamen æque portentoſa refert. Sane quidem Plinio non ſemel ſic decipi ab aliis contigit. Pleraque enim, quæ in eodem capite memorat de fontibus, fluviiſque, & de aquis, ejuſdem levitatis ſunt. Rerum incredibilium atque inuſitatarum narratio-

Excell. Dn. Ludolfus non immerito objecit, cur Judæi noſtri Legatos illuc non mittant, & fluvii naturam, tranſitum non niſi die Sabbathi permittentis, quò Judæis iter facere minimè liceat, cauſantibus regeſſit, nihil obſtare, quo minus Judæi quoſdam ex ſuis variarum linguarum & regionum peritos ad ripam uſque fluminis mitterent, aſſumtis pauperibus Chriſtianis, quorum miniſterio pro tabellariis uterentur, ut tempeſtuoſum hoc flumen quieto Sabbathi tempore trajicerent, atque à contribulibus ipſorum literas illis referrent. Accedit & hoc, quod nautis ſuperiori & noſtro ſeculo totum terrarum orbem circumnavigantibus, nuſpiam tale flumen aut regnum Iudæorum inventum ſit, nec ullibi ſane, quam in *Thomæ Mori Utopia* vel in nuperrimo edito libro intitulato *Schlaraffen land* aut nugaciſſimo Iudæorum cerebro reperietur, aut fortaſſe in ampliſſimo Coſaræorum regno æque fabuloſo, de quo prolixe Iudæorum ineptias exponit *Buxtorff. in præfat. in libr. Coſri.* conf. præ cæteris *Excell. Dn. Ludolfus* Fautor magnus *lib.* I. *hiſtor. Æthiop. c.* 8. *n.* 115. qui conjicit, figmentum ortum eſſe ex hiſtoria Iudæorum in Africa in regno Habeſſinorum magno numero habitantium, qui vaſtas olim occupaverant regiones. Conf. *l. c. L.* I. *cap.* 14. *n.* 42. *ſeq.* & *Comment.* ad *hiſtor. Æthiop.* ad *lib.* I. *c.* 8. *n.* 68. ubi accurate in fabulæ originem inquirit. Videantur etiam ea, quæ habet *Joh. Henric. Otho in Lexico Rabbino-Philologico pag. m.* 532. *edit. Genev.*

rationem in Julio Obſequente, non in Plinio, ſummo hiſtoriarum criptore, toleramus. Raro ſolitum modum egreditur natura. Miracula creduntur facilius, quam fiunt. Sed enimvero tenet pleroſque amabilis inſania, & favet ſibi atque plaudit imprudens temeritas. Aniles ineptias tradimus in vicem accipimuſque, non incauti hercle, ſed ſcientes, & inter ſeria. De ſabbato diximus plus quam ſatis ſit. Cætera perſequi, quæ ad decalogum pertinent, non eſt patientiæ noſtræ. Poſtquam leges duarum tabularum latæ fuerunt, in queis edictum inerat de ſabbato, data eſt exhinc Moſi fuſior earundem legum interpretatio: addiditque Deus cæremonias rituſque: & quibus victimis ſacriſque, ac quo modo coli vellet, populo ſignificavit. Cujus rei cauſa haud in obſcuro eſt. Non ſufficiebat ſimplex numinis cultus, qui decalogi ſanctione jubebatur. Quippe facile ſe cuncti ad Ægyptiorum idola convertiſſent. Itaque planè opus fuit rebus multis externis[8], quæ ſenſus quoque eorum in recta religione detinerent. Sanè oppidò difficile eſt mortalibus, Deum inviſibilem ſolo animo colere. Niſi aliquid ſit, quod oculi uſurpent, nimium hercle citò incautis obrepit non intellecta impietas. Quanquam profecto etiam tum antea, primo ſeculo, ſacrorum extitiſſe quaſdam ſanctiones, cæremoniaſque, certum eſt. Nam & animantium mundorum immundorumque[9] diſcrimen divinitus didicerat Noachus: & idem

8. *Rebus multis externis*]. Ut autem rectius hæc intelligantur, notandum, quod res illæ diverſorum generum fuerint. (1) Ad hunc cultum ſpectarunt ſacrificia varia, de quibus videantur *Outram de ſacrific. Saubertus. Otho in Lexic. Rabbino Philolog. & Ainsworth. Comment. in Levit.* (2) Sacra loca & tempora. (3) Sacramenta (4) obſervantiæ quædam in cibo & veſtitu. De qua re conſulendæ ſunt annotat. ad *Zeppor. de Legibus Moſaic.*

9. *Mundorum immundorumque*] Diſcrimen mundorum & immundorum animalium cognoſcitur ex *cap.* VII. *Geneſ.* ubi Deus diſtingui vult inter animalia munda & immunda. Hic Iudæi fingunt πρόληψιν. Noë divino Spiritu imbutum providiſſe, quæ Moſes pura vel impura ſit vocaturus. Verum neceſſum non fuit, ut iſta diſtinctione Noa proſpiceret mundorum animalium propagationi. Nam octo fere ſecula inter Noam & Moſen interceſſerunt, intra quod tempus animalia in immenſum multiplicari potuerunt. Munda itaque appellavit Noa, quæ communi in uſu fuerunt & propterea etiam ſuccedente tempore in arca etiam futura victimarum materia venerunt. Hinc bene Anglus Ainsworth. ad locum *Geneſ.* commentatur *fol. m.* 34. ita diſſerens: *Of theſe cleane beaſts were after by Moſes law two ſorts; ſome cleane for men to eate in common uſe, ſuch as were all that parted, the hoofe in two, and chewed the cudd. Levit.* XI. 3. *all other were uncle-*

idem ille veſci ſanguine vetabatur minaci interdictione. Sed lex, quæ à Moſe lata eſt, magis accuratè hæc cuncta ſuis finibus terminavit. Utique in capite undecimo Levitici, longa extat numeratio earum animantium, quarum eſu tactuve polluerentur Hebræi. Multa illic in cenſu impurorum poſita ſunt, non naturæ aut rationis dictamine, ſed incertâ numinis voluntate. Itaque cauſas earum rerum exquirere, anceps eſt; nec ideò aſſequare. Quis noſtrum tam arroganti fiducia eſt, uti ſe poſſe ea explicare omnia exiſtimet, quæ poſita vel in ipſorum hominum inſtitutis ſunt? Olim Lacedæmonum legibus vetabantur Ephori ſtatim, ut magiſtratum inierant, barbæ alas paſcere. & Solonis ſanctio eum, qui ſeditionem & motus civicos quietus ſpectaviſſet, ignominia notabat. Non dubitat Plutarchus, quin utrumque optimo conſilio factum ab illis ſit; ſed tamen, *mens*, inquit, *anthorum ignoratur*. Et nos igitur idem in his contingere putemus, quæ ſummus legiſlator Deus juſſit. Doceat me quiſpiam, cur edicto numinis impuræ ſint quadrupedes, quarum fiſſæ ungulæ non ſunt? Nam cuniculos quidem leporeſque inter cibos habere apud cunctas hercle nationes fas & jura ſinunt. at ſolis Hebræis haud licitum eſt. Quoniam verò etiam de ſuibus in eodem Levitici capite extat legis edictum, exſpatiandum pauliſper nobis eſt, quærendumque, cur hoc animal magis anxiè vitaverint ſemper Judæi, quàm cætera omnia, quorum odium pariter fugamque lex indixit. Memoratu digna ſunt, quæ Plutarchus adfert. Suem enim Judæis haud ſanè inter res execrabiles haberi, ſed ſummo in honore apud eos [10] eſſe autumat, quippe quam venerantur ut arationis magi-

cleane. And ſome that were clean to ſacrifice to God, which were either beeves *or* sheepe *or* goats *&c. wherefore by cleane beaſts here ſuch oncly ſeeme to be meant, as were ſanctified of God to ſacrifice: which ordinances were revealed of God to the Fathers from the beginning as divers others after written by Moſes.* Immunda quæ *Tacit. fœda* & *profana* vocat *hiſt.* IV. 60. 2. Qualia ſunt Dracones, Crocodili, Serpentes & animalia quæ carne vel rapto paſcuntur, à quibus humanæ menſæ abhorrent. vid. Heidegger. *lib. de eſu Sanguin. & ſuffocat. cap.* 3. ubi argumentum exerc. 12. vindicavit, qui Noa munda omnia ab immundis diſcernere potuerit? Probabile eſt, divinam ei opem ſuccurriſſe, per quam factum eſt, ut munda ſeptena, immunda bina in arcam accurrerent.

10. *Summo honore apud ipſos*] Gentilium nugatores *Suum* venerationem & porcorum cultum Iudæis tribuunt; unde *Petronius Arbiter* in Fragment. circa fin. *Judæus licet & porcinum Numen adoret.* Iudicabant Gentiles de Iudæis ex more Ægyptiorum, qui non co-

Digitized by Google

giſtram. Id eos primum in Ægypto didiciſſe ait. quippe illic agros nunquam aratro verti, ſed, ſimulac Nilus poſt ſolitam exundationem in alveum ſe recepit, è veſtigio ſues ab incolis propelli in agros, ut uberem glebam roſtro fodiant, & ſemina occulant terra. quare vomerem quoque Græcis ὕνιν dici, originatione optima. Et quid mirum, inquit, tam fœdum animal à ſuperſtitioſa gente coli, cum Ægyptii quoque felem, gryphem, crocodilum adorent [11]? Denique,

comedebant animalia, quæ colebant, unde *Plutarch. lib.* 4. *Sympoſiac. quæſt.* 5. *pag. m.* 555. *ſeq.* prolixa diſputatione ventilat, utrum Iudæi ſuem venerantes, aut potius averſantes, carne ejus abſtineant? & pro veneratione concludit, *Calliſtratus eorum ſermonem profligans, quomodo*, inquit, *nobis dictum videtur in Judæos, juſtiſſima eos carne abſtinere. Præclare admodum, ajebat Polycrates, ego verò vehementer dubito, utrum Judæi in honorem porci, aut quod animal illud abominentur eſu carnium ſuillarum ſeſe abſtineant. Nam quæ apud ipſos dicuntur, fabularum ſunt ſimilia, niſi fortaſſe habent ſerias quaſdam rationes quas non efferunt. Ego itaque ajebat Calliſtratus, arbitror id animal in aliquo apud iſtam gentem eſſe honore. Porcus deformis eſt, quid tum poſtea? eſt etiam fœdus: tamen cantharo, gryphe, crocodilo, fele turpior non eſt, aut natura ineptior, quorum alia ab aliis Ægyptiorum Sacerdotum ſanctiſſimis coluntur. Quod autem Sui parcitur, iſque in honore habetur, non caret ratione. Prima enim ſus (ut ajunt) roſtro terram findens, veſtigium arationis impreſſit, ac vomeris opus ſubmonſtravit, quem hynin inde dictum, ſunt qui putent. Jam Ægyptii, qui cavam & mollem incolunt regionem, omninò etiam aratri uſum non admittunt; ſed poſtquam Nilus eluvie ſua ſolum rigavit, eum ſubſequentes ſues in agros depellunt; Eæ verò calcanda ac fodienda tellure celeriter eam alte ſubvertunt, ſemenque occulunt. Neque rapi in admirationem hoc debet, ſi ſunt qui hac de cauſa ſuum eſu abſtinent, cum apud barbaros alia animalia in majore ſint honore ob cauſas viliores aut etiam plane ridiculas.* Poſt hæc verba multa de ſacris Ægyptiacis profert, quod nempe illi viliſſima animalia ob leviſſimas cauſas divinis honoribus afficiant, ſubnectens: *Exiſtimo autem Judeos, ſi abominarentur porcum, interfecturos eum fuiſſe, ſicut mures necant magi. Nunc tam interficere, quàm edere Suem iis eſt religio. Et fortaſſis rationi hoc conſentit, ſicut aſino ſuus eſt apud eos honos, qui fontem aquæ eis demonſtravit, ita Suem eos revereri, ut ſationis & arationis magiſtram. Et quæ alia ſunt, quæ profert frivole Plutarchus.* Verum non inter Iudæos, ſed Gentiles Plutarchus Porcorum Patronos, & cultores quærere debuit; de *Cretenſibus* enim Agathocles apud *Athenæum L.* 9. tradit, Suem apud *Cretenſes* eſſe animal ſacrum, quod omnes ſumma veneratione digum cenſent; Sed ſibi non conſtat *Plutarchus*, modo enim venerationi, modò averſioni ob metum lepræ ſuillæ carnis abſtinentiam tribuit, cujus cauſam etiam *Tacitus lib.* 5. *hiſt. c.* 4. mentitur.

11. *Felem, gryphem &c. adorent*] Non eſt inventa natio ſub ſole, quæ tam

que, ſi abominantur, ſcire cauſam ſe negat, cur inviſiſſimam beſtiarum interficere nemo audeat. Nam magos quidem, quibus à Zoroaſtre origo eſt, nihil pulchrius ſibi, nihil glorioſius ducere, quam ſi multos occiderint mures aquaticos, quos religione quadam ridicule cuncti odere. Hæc confutare non magnus eſt labos. Quæcunque animantia Ægyptii coluere, ea tangere manibus nulla religio illos vetuit. Porrum & cæpe morſu frangere, nefas ingens erat. Et Flaccus joco ſe, tanquam de impia cæde, dixit;

——— Si porrum & cæpe trucidas.

Alius quiſpiam etiam indignatur & clamat,

O ſancta gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina!

Et tamen hos ipſos deos manibus ſuis è terra eximebant, recondebantque in cellis armariiſque ad alios uſus vitæ neceſſarios. At Judæi porcorum vel ſolo tactu polluebantur. Quod neutiquam ita eſſet, ſi ſuperſtitionis cauſa fuiſſet ex cultu & veneratione. Hinc porro, cum attingere haud dignarentur, etiam occidere nolebant. Itaque de nihilo eſt, quidquid ait Plutarchus [12]. Neque pluris æſtimari debet, quod Petronius venuſtiſſimo epigrammate luſit,

Ju-

tàm immaniter inſanierit & quaſi provocârit æſtu & æſtro ſuperſtitionis vicinos populos, qui maxime ab iis idololatrica ſacra abſtulerunt. Sanè fuêre illi præ aliis gentibus ſuperſtitioſiſſimi, ita ut animalia multa Deos poſuerint teſte *Lucano l.* 10. ℣. 159. *multas volucreſque feraſque Ægyptii poſuêre Deos.* ita ut *Minuc. Fel. in Octav. pag. m.* 236. ſcribat: Ægyptia illa non numina, ſed portenta juverunt: & pag. 262. ſeq. Nonne & Apim bovem cum Ægyptiis adoratis & paſcitis? nec eorum ſacra damnatis inſtituta ſerpentibus, crocodilis, belluis ceteris & avibus & piſcibus, quorum aliquem Deum ſi quis occiderit, etiam capite punitur. Serpentes coluiſſe Ægyptios circa Thebas ex *Phylarcho* teſtatur *Ælian. lib.* 17. *de animal. c.* 5. *lib.* 10. *c.* 31. conf. Cic. *lib.* 5. *Tuſcul. quæſt. Crocodilos. Strabo* lib. 17. conf. Herod. *in Euterp. Cic. lib.* 1. *de nat. Deor. & lib.* 5. *Tuſcul. quæſt. Diodor. Sicul. lib.* 1. *Biblioth. hiſtor. Plutarch. Sympoſ. lib.* 4. *quæſt.* 5. *Juvenal. Satyr.* 15. Plura qui de his legere deſiderat evolvat *Joh. Cunrad. Dieter. Antiquitat. Sacr. fol. m.* 138. *Ouzel. in not. ad Minuc. Felic. à pag.* 263. uſque 277. *edit. Lugd. Bat.* 1672.

12. *Quicquid ait Plutarchus*] Turpiter hîc hallucinatur *Plutarchus* aſſerens, Judæis in honore fuiſſe porcum: verba *Plutarchi ſunt l.* 4. *quæſt.* 5. *ſympoſ. Quemadmodum ſi Aſinum oſtenden-*

 tem

Judæus, licet & porcinum numen adoret,
Et cœli ſummas advocet auriculas, &c.

Sunt hæc ex communi Romanorum errore, in quorum animis hæc opinio inſederat. Simul & nos ſententiam mutamus, qui Petronii verba ſic emendanda cenſuimus quondam,

——— *Et porcinum nomen abhorret.*

Male divinavimus. Quod ſi tamen ita dixiſſet, tum vero demum recte dixiſſet: nunc, quia aliter dixit, hariolatus eſt. Sed libet nobis, potius erraviſſe Petronium, quam nos feliciter conjeciſſe. Enimvero optima ratione tunc permoti, eam comminiſcebamur emendationem, quam nunc ſpernimus. Ita enim res habet. Judæi ipſum nomen hujus animantis inter res ſcævas [13] & mali ominis numerant. Quoties enim loquuntur de illo, non nominant illud, ſed

tem iis fontem aquæ venerantur, ita veriſimile eſt illos colere porcum ſationis & arationis magiſtrum. Quod falſum de judæis. Notorium enim eſt, non fuiſſe, non eſſe debuiſſe *Levit.* XI. 7. 28. *Deut.* XIV. 8. *Eſa.* LXV. 4. & LXVI. 3. Extrema pati maluerunt, quàm ſuilla veſci. 2. *Maccab.* VI. 18. c. VII. 1. Res infamis erat porcos alere & canone prohibitum *R. Maim.* c. v. Imò ne nominari quidem volunt, ne pueris daretur occaſio inquirendi, ut *Elias in Thisbi* tradit: vid. D. *Urſin. Miſcell.* p. 112. & *Lightfoot. hor. Ebr. in Matth.* vid. *Michael. annot. ad Gaffarell. carioſit. inaudit. pag. m.* 29. *edit. Hamburg.* 1676. Confer. B. *D. Chriſtian. Kortholt. diſſ. de calumn. Paganor. edit. Roſtoch.*

13. *Inter res ſcævas*] Diſſimulandum non eſt, Iudæos ex majorum ſuperſtitione gravius porcos, quàm alia impura animalia averſatos, cum eſum tantum Deus, non commercium prohibuerit, nec majus odium porci præ aliis impuris brutis interdixerit, ipſi verò tantopere porcum deteſtantur, ut vix nomine ordinario חֲזִיר nominare ſuſtineant, ſed de porcis loquentes ד״א i. e. דָּבָר אַחֵר *res aliena* adhibeant. vid. *Druſ. l.* 1. *quæſt. Hebr. q.* 40. *pag.* 31. ſeq. & quævis potius ſupplicia ſubire, quàm ſuilla veſci vellent, cujus exempla ſuppeditantur 1. *Maccab.* 1. 50. 2. *Maccbab.* 6. 18. c. 7. 1. *Joſeph. lib.* 12. *antiq. Jud.* c. 6. *lib.* 1. *de B. J. c.* 1. unde perſecutores ad ejus eſum vi & minis ipſos adigere conati ſunt, *Antiochus* præſertim *Epiphanes*, qui ut ægrè Judæis faceret, carnem ſuillam ſuper altari Templi ſacrificavit 1. *Macchab.* 1. 50. *Joſeph. l. c. Diodor. Sicul. l.* 34. *Bibliothec. hiſt. p. m.* 1171. Crevit vero hac vi Iudæorum in porcos odium, ut & in proverbium abierit de hominibus nobis minimè acceptis, ipſos tam benignè excipi ac porcus Judæi domum intrans, *er iſt willkommen* [illegible]

ſed recepto quodam more, uti malam ſcævam avertant, patrio ſermone דבר אחר ajunt. Romani id feliciter exprimere nequeunt. Nam ſi dixeris, *Res alia*, verbum quidem verbo reddes; ſed ſenſum dicti non aſſequeris. At Græce eſſet, πρᾶγμα ἀλλόκοτον, ſane perquam ſignificanter. Cæterum, ob eandem cauſam etiam in feſto paſchatis ſolicite cavent, ne vocem לחם *panis*, inter loquendum uſurpent. Ita enim exiſtimant, piaculum immane eum admiſiſſe, qui per eos dies in cauſa fuerit, uti alter quiſquam de fermento vel leviter cogitet. Sed quid ceſſamus cauſam adferre, cur præ cæteris animantibus hoc unum fugiant Judæi? Fuit olim populus Iſraëliticus mire obnoxius iis morbis, qui Syros ut plurimum atque Ægyptios infeſtabant. Vitiligines enim, pſoraſque, & tetra ulcera jam olim illis gentibus, velut proprias peſtes, adſcripſere ſummi medicorum. Hos autem, & ſimiles pene morbos uno nomine complexus Moſes eſt, & lepram vocavit. Porro in ſuibus ſcabies & immunditiesm, non vitium, ſed natura eſt. Quare ne ad corporum pravam affectionem contagio quoque[14] accederet, aliqua

eine Sau ins Juden hauſs. Et hæc ratio eſt, cur veteres ſcropharum cum porcellis effigiem in portis ac ædibus ſacris quandoque expreſſerint, ut Judæos inde arcerent, Imperator Ælius Hadrianus ſcropham ex marmore factam portæ Hieroſolymæ urbis impoſuit, Wittenbergæ in faſtiglo muri Templi parochialis ſcropha cum porcellis lapidi inciſa extat, conf. *Simon. Majol. Tom.* 3. *Dier. Canicul. colloq.* 1. *fol.* 813. *ſeq. Herm. Witſ. Exercit. Academ. Exerc.* 12. §. 11. *p.* 665.

14. *Contagio quoque*] An ob metum lepræ Iudæi tantopere averſentur ſuillam & an Deus in prohibitione illius ſanitati corporum conſulere etiam voluerit, ventilatur à viris doctis, qua de re celeberr. *Wagenſeil.* legi meretur *in tel. ign. Sat.* in confut. *Carmin. R. Lipman. pag. m.* 555. *ſeq. Spencer. de leg. Heb. Rit. L.* 1. *c.* 5. *pag.* 75. *ſeq. Bartholin. de morb. Bibl. c.* 8. *p. m.* 41. Omninò fatendum, Græcos & Romanos, quin & Judæorum in Oriente vicinos, & in Galilæa illis immixtos Gentiles, qui magnos porcorum greges aluerunt *Matth.* 8. 30. *Marc.* 5. 11. *Luc.* 8. 32. vid. *Lightfoot Hor. Talmud* ad *Matth.* 8. *pag. m.* 315. *ſeq.*, carne ſuilla delectatos, unde *Varro L.* 2. *de Re Ruſt.* c. 4. ſcribit: Suillum pecus donatum ab natura dicunt ad epulandum, nec ob id tamen lepræ præ Judæis obnoxios fuiſſe. conf. *Bochart. p.* 1. *Hierozoic. l.* 2. *c.* 57. *Voſſ. l.* 3. *de Idol. c.* 75. *p.* 1136. *ſeq. Selden. de Diis Syr. Syntag.* 2. *c.* 17. *pag.* 370. *ſeq.* Idem *L.* 2. *de J. N. & G. Hebr. c.* 1. Cur verò Iudæis ſuilla fuerit prohibita, inquit Doctiſſ. *Voſſius c.* 66. *pag. m.* 1081. triplex inprimis ratio fuit. Una eſt, quod animal hoc nec ab humanis abſtineat carnibus: qua de

qua ex eſu contactuve, paulo ſuperſtitioſius averſati ſuem ſunt, quam aut lex numinis fortaſſe juſſerat, aut poſitum in gentium aliarum inſtitutis erat. Quanquam, qui potuit nimis cauta eorum hominum videri formido, ſiquidem nullum vitium æque, ut lepram, execrata lex ſit? Referuntur in Levitico ſevera Dei edicta de lepra non hominum modo, ſed veſtium quoque & domorum. Cujuſmodi autem id vitium in rebus fuerit inanimatis, Syri fortaſſe & Ægyptii tunc intellexerunt: nos hercle ignoramus. Et Plutarchus quidem, poſtquam multa ſuper Judæorum ſuperſtitione conjectavit, diverſiſſima pleraque, & quædam contraria, in hoc uno hallucinatus non eſt, quod poſtremo de lepra diximus ex illius ſententia. Cætera, quæ de Baccho, qui fuerit idem cum Adonide, tum quæ de interfectore ejus apro addidit, non ſunt nauci. Quemadmodum & illud ſpernimus, quod Hebræorum ſacris myſteriiſque coli ipſum illum Bacchum[15], temulentiſſimum numen, exiſtimet.

de cauſa & Ægyptios ab ea abſtinere, *Ælian.* judicat *lib.* x. *de animal. cap.* xvi. ac Deum quoque eò attendiſſe hoc veriſimilius eſt, quoniam *Geneſ.* ix. 4. ſimiliter interdixerit eſu ſanguinis, & ſuffocati, quo magis deterreret homines à ſanguinis effuſione. Altera eſt ratio, quod animal hoc gaudeat cœno ſe volutare. Quare voluerit Deus hominem abſtinere à cœno & volutabro peccatorum. Ac duæ iſtæ cauſæ reſpiciunt mores. Tertia ad naturam pertinet: quia in Judæa, uti & aliis quibuſdam Orientis terris, item Ægypto, eſus ſuillæ conciliaret lepram ac vitiligines, ut eſt apud *Plutarchum in Sympoſ. l.* 4. *q.* 5. Atque idem credo, movit Ægyptios, ut eadem abſtinerent --- --- Atque hæc oſtendunt, Iudæos non veneratione ſed abominatione abſtinuiſſe à ſue, ſed Ægyptii etiam cultus ergo ejus eſum averſabantur; Vera cauſa & origo averſationis ſuillæ inter Iudæos eſt interdictum divinum de non commedendo porco *Levit.* xi. 7. *Deut.* xiv. 8. Conf. *Eſai.* 65. 5. nam religio Iudaica gentem illam non tantum ad aras, ſed & focos comitata eſt, & non tantum ſacrificiis, ſed & cibis ſuis, modum & legem dedit. Lex enim quædam ciborum genera à Iudæorum menſis ablegavit, & animantia nonnulla, apud alias gentes in deliciis habita non tantum vitare docuit, ſed & abominari. *Spencer. de legib. Hebr. ritual. l.* 1. *c.* 5. *pag. m.* 74.

15. *Coli Bacchum*] Crediderunt Gentiles Iudæos feſtum Bacchi celebrare, cum feſtum tabernaculorum celebrarint, ſed falſam hanc opinionem refutavimus in tr. de Phyllobolia. Conferatur huc *Dieter. in antiquit. Bibl. fol. m.* 219. ubi ſufficientiſſime ad calumnias Plutarchi reſponſum: Vid. etiam cl. *Schud. in deliciis pag. m.* 121. *edit. Francoſ.*

Digitized by Google

ſtimet. Nam & per feſtos quoſdam dies, inquit, ſub tabernaculis deſident, eaque palmitibus atque ederis inumbrant: & eſt tempus, cum ramos ac thyrſos geſtant. Accedit tubarum clangor, inquit: & ſabbati celebritas, quæ poſt ſeptimum quemque diem redit, appellationem à Liberi ſacris habet. Sabi enim vox in orgiis paſſim auditur. Tum & ſabbatis bibunt largiter: & Pontifex maximus feſtis diebus cum mitra cothurniſque, & hinnuli pelle, ac veſte ad talos demiſſa incedit, pendentque in ora tunicæ tintinnabula: in ſacrificiis quoque æra pulſantur, & mellis uſus in illis nullus eſt: cumque multa pœnarum genera apud illos ſint, hæc maximè probroſa cenſetur, cum interdicitur damnatis vino. Hæc non unius Plutarchi, ſed aliorum quoque fuit ſententia, quam improbavit tamen Cornelius Tacitus. Nos eam ſummatim retulimus, non quo confutaremus operoſe ſingula, ſed uti palam eſſet, quàm ingenioſe pagani Judaicam traduxerint religionem. Alia enim ex illis omnino falſa ſunt: quædam vera, ſed in deterrimam partem accepta ab homine ſanè eruditiſſimo, ſed qui cauſas ignoravit primi cujuſque inſtituti. Cur enim aut tabernaculorum feſtum juſſerit celebrari Deus, aut mel & ceram arcuerit à ſacris ſuis, aut *κώδωνας καὶ ῥοΐσκους* *, eſſe in Pontificis fimbriis voluerit, juſta ratio fuit, quam Græcus ſcriptor quæſivit fortaſſe, ſed aſſecutus non eſt. Nam quod ſabbatis potant Judæi, atque helluantur, vitium ipſorum eſt, qui labente ſeculo rem ſanctiſſimam infamavere: atque id crebro in ſacris voluminibus illi genti exprobrant divini vates. Non potuit Judæos magis inviſos cunctis facere Plutarchus, quàm cum edita in vulgus hæc opinio eſt, eſſe eos Bacchi cultores. Apud Titum Livium, cum ſenatus decreviſſet quæſtionem de Bacchi ſacris, Marcus Cato, vir graviſſimus, cui ea res extra ordinem mandata erat, ad populum in hæc verba loquitur: *Nunquam tantum malum in republica fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid ſcelere peccatum eſt, ex illo uno ſacrario ſcitote ortum eſſe.*

* Id eſt, *tintinnabula, & corymbos aureos, qui Punicis malis ſimiles erant.*

Digitized by Google

FLAVIUS JOSEPHUS

In apolog. adverſus Apionem, de Græcis hiſtoricis, qui res aliarum gentium ſcripſerunt:

ΑΙΤΙΟΝ αὐτοῖς τοῦ μὲν μὴ γινώσκειν τἀληθὲς, τὸ λίαν ἀνεπίμικτον· τοῦ δὲ γράφειν ψευδῆ, τὸ βούλεσθαι δοκεῖν τι πλέον τῶν ἄλλων ἱστορεῖν.

FIN. LIBR. II.

PRO-

Digitized by Google

PROLEGOMENA
IN LIB. III.

AMPLISSIMO VIRO

FRANCONI DUYCKIO

Conſuli Leidenſi primario

P. CUNÆUS
S. D.

MEmini ego, vir ampliſſime, qua tempeſtate animum meum ad graviora quædam diſciplinarum ſtudia adjicerem, in primis illud mihi propoſitum fuiſſe, uti in evolvendis omnis ævi ſcriptoribus nihil æque ſectarer, quam documenta quædam illuſtria earum rerum, quæ ad civilem doctrinam pertinerent. Exiſtimabam enim profecto, id quod res eſt, pulcherrimis eos curis, cogitationibuſque fatigari, qui rerum publicarum incrementa converſioneſque, & imperiorum præcipites caſus, ex hiſtoriarum monumentis eruerent, ut inde ſibi quiſque, ſuæque civitati quod imitandum eſſet, caperet, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vitaret. Quare jampridem antea in Suetonii Tranquilli, atque in Caii Cornelii Taciti quibuſdam libris luſtrandis ita operam poſuimus, ut in rerum Romanarum perveſtigatione pleraque etiam attingeremus, quæ in univerſum omnibus civitatibus atque rebus publicis convenirent. Quæ ubi editioni quondam matura erunt, ad te judicem, atque ad eos, qui tui ſimiles ſunt, hoc eſt, ad homines eruditos, prudenteſque, & rerum gnaros, pertinebunt. At in his de republica Hebræa, quos nunc edimus, libris, haud idem fecimus. Duntaxat enim de ſacro populo diximus. cæteræ gentes quam recte conſtitutas reſpublicas aut ſecus habuerint, quibuſve legibus eas aut inſtitutis rexerint, haud traditum hic à nobis eſt, propterea, quod divina Moſis politia exemplo caret, atque omnino incomparabilis eſt. Sane quidem cæterorum legiſlatorum, quos tantopere admirata omnis vetuſtas eſt; ſanctiones multæ Moſaicis ſimiles fuere. permagna enim civibus virtutis, fortitudiniſque excenderæ impoſita neceſ-

Digitized by Google

ſitas ab illis fuit. ſed, quæ de ſacris, deque cultu divino conſtituta ab illis ſunt, haud ita penitus animos mortalium religione obſtrinxerunt. Moſes enim utique Deum unum atque æternum, rerum potentem, cogitationum humanarum, conſiliorumque omnium arbitrum, atque judicem, nullius ſatu editum, immutabilem, atque oculis inacceſſum tradidit, cujus formam nulla ars neque opificis exprimere manus poſſit. Ita, cum vitam hominum, divino numine inviſi docuiſſet, plane omnibus, id quod res eſt, perſuaſit, nullius bonum malumve facinus pro nihilo haberi. omninoque effectum eſt, ut jam non famam, aut aliorum conſcientiam, ſed ſe quiſque teſtem formidaret. At de cæteris vero, qui vivendi præcepta atque leges olim gentibus dictavere, ita ſentit Flavius, haud neſciviſſe quidem eos purum illud unicumque, & verum numen, ſed tamen apud populum ſuperſtitione & præjudicatis opinionibus corruptum, omnino eos hanc rem diſſimulaſſe, ὅτι τὴν ἀλήθειαν τοῦ δόγματος ἐξενεγκεῖν οὐκ ἐτόλμησαν. propterea quod veritatem dogmatis proferre non audebant. Ipſe Plato apud eundem Flavium fatetur, eſſe iſthæc arcana quædam, quæ in vulgus edere periculoſum ſit. Quod profecto longe ſecus eſt. Nulla enim res Moſaicam rempubl. æque continuit, quam religionum illa doctrina, quæ nullis fabulis, aut ineptiarum pigmentis incruſtata, multo altius in Hebræorum pectora, quam quiſquam Græculus vates eſſet, deſcendit. Propoſitum nobis fuerat, legum Moſaicarum vim, ſententiamque, atque etiam cauſas ex abdito eruere, atque omnia ea, quæ hujus generis eſſent, cum inſtitutis & ſanctionibus aliarum nationum conferre. ſed conantes nos talia atque meditantes magnitudo operis tardavit, ut hoc, quod diximus, perducere ad exitum nondum potuerimus. Non tamen ſemper ſuſpenſam expectationem eorum tenebimus, qui ſæpe id à nobis ſerio efflagitarunt. Etenim profecto, quoniam per otium ſubinde, & ſucciſivo tempore commentarios adornamus in univerſa opera FLAVII JOSEPHI, qui ſcriptor luculenter in libro IV. Antiquitatum, & rurſus in ſecunda Apologia adverſus Apionem, totam eam rem pertractavit, neutiquam nobis illic deeſſe hujuſmodi diſſertationum poterit occaſio. Nos, ſumme DUYCKI, quemadmodum illud argumentum, ubi excultum à nobis erit, fore multis non inutile ſperamus, ita plane confidimus, hæc, quæ nunc edimus, ejuſmodi eſſe, ut præteriri à nobis non potuiſſe videantur. Pleraque enim ne attigerunt quidem ii, quibus hoc ævo de republica veterum Hebræorum aliquid ſcribere curæ fuit. Interdum vero etiam commentationis materiem nobis dedit error aliorum & hallucinatio. omninoque neceſſe nobis fuit confutare quoſdam, quos pridem eruditio ſua, & conſentiens hominum exiſtimatio in excelſo collocavit. Quod tamen ipſum ſemper inviti facimus, pene ut noſmetipſos noſtri pudeat. Proditum

tum à Caio Cæſare eſt, eos, quibus inter officia antelucana obvius fuiſſet Marcus Cato, cum caput ebrii retexiſſent, erubuiſſe, planeque eſſe ita exiſtimatum, non ab illis Catonem, ſed illos à Catone deprehenſos. Idem nobis hic evenire confitemur: non enim honori eorum quidquam detraximus, ſed ipſi noſtræ modeſtiæ vim fecimus, atque ita illos reprehendimus, ut laudemus. Utinam vero adverſus nos eadem æquitate utantur, qui fortaſsis animadverſiones noſtras olim ruſpabunt. bene profecto cum nobis atque præclare actum eſſe exiſtimabimus. Non ſumus tam ſuperbæ impotentiſque arrogantiæ, ut in tanta communis naturæ imbecillitate ſolos nos ſupereſſe exiſtimemus, quibus interdum opus venia non ſit. Hallucinamur omnes, alii gravia, alii leviora. nec eſt quiſquam, qui tam bene animum ſuum diſciplinis obfirmavit, ut nihil fugere eum poſſit amplius, aut fallere. Adde quod interdum vitii loco eſt, nuſquam peccaviſſe. quod de Apollonio Rhodio Dionyſius Longinus pronuntiavit, cum ſignificare vellet artem & diligentiam in eo ſummam fuiſſe, at ingenii vim negatam illi eſſe. Spernit anxiam curam animus, ſimul ac illum implevit rei majeſtas. Meſerum eſt ferme & jejunum, quicquid ab illis ſperatur, qui ſeſe intra limites quoſdam & præſcripta ſpatia claudunt: qui ſenſa ſua torquent, & de ſingulis rebus in conſilium eunt: quorum hic exitus eſt, ut, quum toto anno, per omnes dies, magno molimine unum librum extuderint, vitaviſſe potiu reprehenſionem, quam meruiſſe laudem videantur: Quare idem ille acerrimi vir judicii Longinus maximos homines ab omni ævo, cum luculentiſſima quæque dicerent ſcriberentque, errores interdum in minimis uſque adeo non effugiſſe ait, uti in quoſdam etiam ſponte delati ſint. Nimis anguſta res eſt, non errare. quod cui contigit, is ſolicite quidem cuncta ad normam exegit, ſed tamen extra culpam duntaxat eſt. At vero, qui per generoſos lapſus omnia ſoluto impetu pervadit, hic & hominem eſſe ſe, cadendo docet, &, quia nihil mediocre concupiſcit, proximus tenenti ſumma eſt. Eſt aliqua laus, magnis excidiſſe auſubus. Sed nos nunc profecto nihil tam grande agitamus. Fuit tamen ex hac ſcriptione nobis perquam ſuavis voluptas. Recolebamus enim ea ſtudia, quibus in adoleſcentia quondam mire dediti fuimus. Juvabat identidem cogitare, quantopere animum noſtrum delectaviſſet Hebraiſmus, cum Biblica volumina, Rabbinorum commentarios, atque alia multa, quæ erudite à Judæis ſcripta ſunt, evolveremus. Cujus ſane operæ nunquam nos pœnituit. Etſi enim poſtea aliis curis in publico munere diſtringebamur, tamen quantum temporis tribuunt alii amicorum ſalutationibus, quantum aleæ, quantum cæteris otii oblectamentis, tantum egomet mihi ad eas artes celebrandas ſumpſi, quarum fructus in omnem vitam videbatur utiliſſimus. Enimvero, cum ſacri codicis lectio non Theologis modo, ſed omnibus bonis viris, & præſertim eruditis, eſſe debebat jucundiſſima: quid

 aliud

aliud magis ſerio agendum nobis eſt, qui in hoc honeſto otio vivimus, niſi ut quam optime nobis cognitus intellectuſque ſit is ſermo, quo olim uſus ipſe Deus fuit, cum priſcos Eccleſiæ rectores ſuo dignatus alloquio eſt? Dicendum aperte eſt. Valde ſupine atque oſcitanter vivimus. Hiſpanorum, Gallorumque, & Italum verba atque voces diſcimus: &, poſtquam claſſes noſtræ alium orbem petivere, etiam cum Indis loquimur barbare. Tam ingenioſi cum ſimus, unam illam non intelligimus linguam, quam profecto unam didiciſſe, operæ erat pretium. Quod ſi qui ſint, qui animum ſuum ad pulcherrimum hoc applicant ſtudium, admodum id fit plerumque perfunctorie. Major enim pars ad fores Hebraiſmi accedit, quod facillimum eſt, interiora autem ſacraria, Syriaſmum atque Rabbiniſmum, ne voto quidem penetrant. Atqui in Hebraiſmo, quot & quanti ſint theſauri, non eſt eorum judicare, qui ſola verba contextus Biblici ſcire contenti, ſatis ſeſe doctos putant, uti etiam alios docere velint. Errant illi, meo quidem animo. Pergendum ultra eſt, diſpiciendumque quid Judæi, vernaculi Bibliorum interpretes, jam olim aut recte, aut ſecus dixerint. Hoc qui facit, ei juſfaſque eſt de iis rebus libere diſſertare, quarum notitia non aliunde erui, niſi ex ſacro codice poteſt. Neque enim profecto putandum eſt, ad iſthac tranſcendere illicitum eſſe iis, quos ſuus ordo locuſque in aliis quoque muniis detinet. Ignorare mihi divinam animorum ſuorum præſtantiam videntur, qui ad unius rei miſellam ſcientiam velut adſtricti alligatique, ultra hanc aliquid tentare, haud eſſe hominis putant. Omnia erectæ menti pervia ſunt. ſemper ſeſe verſat illa, concutitque, & quietis impatiens eſt. quidquid pulchrum, & grande, ac ſcitu dignum videt, id omne eſſe ſuum ſcit: &, quæ ſibi imperat, pleraque obtinet. Atque hoc quidem etſi ita eſt, verſantur tamen nihilo minus adhuc ante oculos noſtros irrati animi eorum, quibus nondum ſatis ſic expiaviſſe atrociſſimi facinoris invidiam videbimur. Rem enim indignam, atque intolerandam clamabunt, invadi à nobis Theologiæ fines, quos eſſe ſibi ſolis ita relictos autumant, ut dominatum ibi quendam, & plenam juriſdictionem teneant. Sed ii homines, quoniam ſunt oppido pauci, ſed iniquiſſimi, non aliud reſponſum à nobis ferent, quam quod ex ipſo ſacro codice maxime nobis in promptu nunc eſt, incedere publice per hominum ora rerum dominam, divinam ſapientiam, atque in triviis, & in compitis etiam adſtare, omnino uti ad ſe invitet non flamines hercle duntaxat, ſacerdoteſque, & ſacrorum antiſtites, ſed plebem quoque, & pullatam turbam. Neminem illa averſatur, neminem à limine ſuo arcet, qui bonam ſpem non ejuravit. Quare exurgat quiſque, & animos ſumat, ac ſe quoque dignum fingat Deo. Non tam præclare hodie rem gerunt quidam ſacræ ſapientiæ conſulti, ut ex eorum ore atque verbis penitus pendere debeat is, qui rectæ conſcientiæ fiducia.

atque

atque morum & vitæ ſanctitate integrum incorruptumque civem ſe præſtare ſummo numini cupiat. Nos, cum certamina eorum, contentioneſque plus quam theologicas cernimus, piis votis precibuſque cauſam publicam juvamus, &, quod unum nobis jucundiſſimum eſt, procul ab inſaniente multitudine nobiſcum ſoli ſumus, atque inter civilis doctrinæ & juriſprudentiæ curas, etiam per otium ſubinde theologiam quandam tractamus, non illam parti alicui aut magiſtro obnoxiam, ſed hanc liberam, & ſobriam, frugalemque, quæ literulis noſtris Græcis, Hebraiſque, & Latinis ſubnixa æſtuantium aliorum, & litigandi intemperiem contemnit. Reperies quidem in hoc tertio libro, Ampliſſime DUYCKI, *quæſtiones quaſdam de Melchiſedeco, & Cabala, de fide veterum Hebræorum, tum alias id genus plures, quas paulò ſecus, quàm vulgò fieri ſolet, expedivimus: ſed eas cum perleges, memineris, obſecro, eſſe nos paratos, ſimulac monuerit quis meliora, ſententiam mutare. Pertinaciam enim pro opinione induere, haud eſt noſtrum. Ipſi nos, ſi quando errores quoſdam noſtros odorati fuerimus, ſponte hanc gratiam à nobis inibimus, & primi eos indicabimus, ne quis forte ſtudio noſtri aut amore deceptus, vitia noſtra cæcis oculis prætereat. Sed hujuſcemodi lectores, opinor, admodum paucos nanciſcemur. Plures enim ea, quæ neutiquam reprehenſione digna ſunt, inſectabuntur. aut, ſi nihil incuſent, frigide tamen de illis judicabunt hercle. Quorum quidem hominum faſtidioſam querimoniam expugnare nos non laborabimus. Magna enim eſſe eloquentia debet, quæ invitis placeat. Cæterum longè maxima pars eorum erit, qui hæc ne inſpicient quidem, propterea quod inſita quadam animi veſania grande dedecus exiſtimabunt, aliquid in Hebraiſmo à nobis didiciſſe. Non ſum falſus vates. Omnia hæc ita, uti dixi, evenient. Sed profecto quicquid hujus erit, nihil morabor. Neque ideo à recto bonoque recedam. Ex judiciis quorumlibet lætitiæ doloriſve cauſas capere, id vero eſt, ambitioni ſacramentum dixiſſe. quod nunquam nos fecimus. Apud Flaccum. argutiſſima mulierum, Arbuſcula, cum exploſa à multitudine in theatro eſſet, ſatis eſſe dixit,* equites ſibi plaudere. *Idem ego aio, ampliſſime* DUYCKI. *Paucis lectoribus, ſed eruditis, gaudeo. Inter eos autem tu es, cujus judicium acerrimis ſtudiis, atque multa doctrina excultum, jure ſemper ſcio me feciſſe maximi. Sed nimis operoſe præfati ſumus. Quare illud, quod propoſitum nobis eſt, ordiamur.*

aliud magis ſerio agendum nobis eſt, qui in hoc honeſto otio vivimus, niſi ut quam optime nobis cognitus intellectuſque ſit is ſermo, quo olim uſus ipſe Deus fuit, cum priſcos Eccleſiæ rectores ſuo dignatus alloquio eſt? Dicendum aperte eſt. Valde ſupine atque oſcitanter vivimus. Hiſpanorum, Gallorumque, & Italum verba atque voces diſcimus: &, poſtquam claſſes noſtra alium orbem petivere, etiam cum Indis loquimur barbare. Tam ingenioſi cum ſimus, unam illam non intelligimus linguam, quam profecto unam didiciſſe, opera erat pretium. Quod ſi qui ſint, qui animum ſuum ad pulcherrimum hoc applicant ſtudium, admodum id ſit plerumque perfunctorie. Major enim pars ad fores Hebraiſmi accedit. quod facillimum eſt. interiora autem ſacraria, Syriaſmum atque Rabbiniſmum, ne voto quidem penetrant. Atqui in Hebraiſmo, quot & quanti ſint theſauri, non eſt eorum judicare, qui ſola verba contextus Biblici ſcire contenti, ſatis ſeſe doctos putant, uti etiam alios docere velint. Errant illi, meo quidem animo. Pergendum ultra eſt, diſpiciendumque quid Judæi, vernaculi Bibliorum interpretes, jam olim aut recte, aut ſecus dixerint. Hoc qui facit, ei juſſuſque eſt de iis rebus libere diſſertare, quarum notitia non aliunde erui, niſi ex ſacro codice poteſt. Neque enim profecto putandum eſt, ad iſthac tranſcendere illicitum eſſe iis, quos ſuus ordo locuſque in aliis quoque muniis detinet. Ignorare mihi divinam animorum ſuorum præſtantiam videntur, qui ad unius rei miſellam ſcientiam velut adſtricti alligatique, ultra hanc aliquid tentare, haud eſſe hominis putant. Omnia erectæ menti pervia ſunt. ſemper ſeſe verſat illa, concutitque, & quietis impatiens eſt. quidquid pulchrum, & grande, ac ſcitu dignum videt, id omne eſſe ſuum ſcit: &, quæ ſibi imperat, pleraque obtinet. Atque hoc quidem etſi ita eſt, verſantur tamen nihilo minus adhuc ante oculos noſtros irrati animi eorum, quibus nondum ſatis ſic expiaviſſe atrociſſimi facinoris invidiam videbimur. Rem enim indignam, atque intolerandam clamabunt, invadi à nobis Theologiæ fines, quos eſſe ſibi ſolis ita relictos autumant, ut dominatum ibi quendam, & plenam juriſdictionem teneant. Sed ii homines, quoniam ſunt oppido pauci, ſed iniquiſſimi, non aliud reſponſum à nobis ferent, quam quod ex ipſo ſacro codice maxime nobis in promptu nunc eſt, incedere publice per hominum ora rerum dominam, divinam ſapientiam, atque in triviis, & in compitis etiam adſtare, omnino uti ad ſe invitet non flamines hercle duntaxat, ſacerdoteſque, & ſacrorum antiſtites, ſed plebem quoque, & pullatam turbam. Neminem illa averſatur, neminem à limine ſuo arcet, qui bonam ſpem non ejuravit. Quare exurgat quiſque, & animos ſumat, ac ſe quoque dignum fingat Deo. Non tam præclare hodie rem gerunt quidam ſacræ ſapientiæ conſulti, ut ex eorum ore atque verbis penitus pendere debeat is, qui rectæ conſcientiæ fiducia,

atque

Digitized by Google

atque morum & vita ſanctitate integrum incorruptumque civem ſe praſtare ſummo numini cupiat. Nos, cum certamina eorum, contentioneſque plus quam theologicas cernimus, piis votis precibuſque cauſam publicam juvamus, &, quod unum nobis jucundiſſimum eſt, procul ab inſaniente multitudine nobiſcum ſoli ſumus, atque inter civilis doctrina & juriſprudentia curas, etiam per otium ſubinde theologiam quandam tractamus, non illam parti alicui aut magiſtro obnoxiam, ſed hanc liberam, & ſobriam, frugalemque, qua literulis noſtris Gracis, Hebraiſque, & Latinis ſubnixa aſtuantiam aliorum, & litigandi intemperiem contemnit. Reperies quidem in hoc tertio libro, Ampliſſime DUYCKI, *quaſtiones quaſdam de Melchiſedeco, & Cabala, de fide veterum Hebraorum, tum alias id genus plures, quas paulò ſecus, quàm vulgò fieri ſolet, expedivimus: ſed eas cum perleges, memineris, obſecro, eſſe nos paratos, ſimulac monuerit quis meliora, ſententiam mutare. Pertinaciam enim pro opinione induere, haud eſt noſtrum. Ipſi nos, ſi quando errores quoſdam noſtros odorati fuerimus, ſponte hanc gratiam à nobis inibimus, & primi eos indicabimus, ne quis forte ſtudio noſtri aut amore deceptus, vitia noſtra cacis oculis pratereat. Sed hujuſcemodi lectores, opinor, admodum paucos nanciſcemur. Plures enim ea, qua neutiquam reprehenſione digna ſunt, inſectabuntur. aut, ſi nihil incuſent, frigide tamen de illis judicabunt hercle. Quorum quidem hominum faſtidioſam querimoniam expugnare nos non laborabimus. Magna enim eſſe eloquentia debet, qua invitis placeat. Caterum longè maxima pars eorum erit, qui hac ne inſpicient quidem, propterea quod inſita quadam animi veſania grande dedecus exiſtimabunt, aliquid in Hebraiſmo à nobis didiciſſe. Non ſum falſus vates. Omnia hac ita, uti dixi, evenient. Sed profecto quicquid hujus erit, nihil morabor. Neque ideo à recto bonoque recedam. Ex judiciis quorumlibet latitia doloriſve cauſas capere, id vero eſt, ambitioni ſacramentum dixiſſe. quod nunquam nos fecimus. Apud Flaccum. argutiſſima mulierum, Arbuſcula, cum exploſa à multitudine in theatro eſſet, ſatis eſſe dixit,* equites ſibi plaudere. *Idem ego aio, ampliſſime* DUYCKI. *Paucis lectoribus, ſed eruditis, gaudeo. Inter eos autem tu es, cujus judicium acerrimis ſtudiis, atque multa doctrina excultum, jure ſemper ſcio me feciſſe maximi. Sed nimis operoſe prafati ſumus. Quare illud, quod propoſitum nobis eſt, ordiamur.*

Digitized by Google

I. N. J.

PETRI CUNÆI
DE
REPUBLICA HEBRÆORUM,
CUM
ANNOTATIONIBUS
JOH. NICOLAI,
LIBER TERTIUS.

Cap. I.

Initia Eccleſiæ, & incrementa, Satanæ ſtratagemata. Locus in 1. cap. Geneſ. explicatus de ſerpente. Quid ſit caput libri. Error Hieronymi. Liber Enochi commentitius.

Omnis de gente Judæorum commentatio poſita duabus in rebus eſt. nam & de Republica eorum agendum eſt, quæ præ cæteris eximium quiddam habuit: & inſuper inveſtigari illud debet, qualis eorum fuerit Eccleſia. Etſi enim ambæ iſtæ eſſe ſic conjunctæ videntur, uti pariter incedant, & divelli haud poſſint: eſt tamen earum magna diverſitas [1], & inſpicienda utriuſque indoles ſeorſim eſt. Quare

1. *Magna diverſitas*] Poſtquam autor noſter de Republica Hebræorum in prioribus libris diſſeruiſſet, in tertio progreditur ad Eccleſiam, aſſeritque, quod licet ambæ partes, politica & Eccleſiaſtica, conjunctæ videantur, attamen magna diverſitas ſit inter illas, & quidem rectè. Nam quælibet Reſpublica ſecularis formaliter conſiſtit in externo ordine aut regimine imperantium & ſubditorum, at verò Eccleſia formaliter non conſiſtit in externo regimine aut ordine, ſed in ſpirituali influxu, quem Chriſtus

re nos, qui priorem partem duobus libris ita pertractavimus, ut ſæpe alteram hanc, quod omnino ſic neceſſe fuit, attingeremus; nunc, quod bene atque feliciter vertat, ſingulatim ea percurremus, quæ ad Eccleſiam [2] pertinent. Sed hîc paulò magis ex alto arceſſenda nobis

ſtus præbet in membra ſua, ſeu in fide, per quam membra in Chriſto vivunt. Regerunt autem quidam, Supremi Magiſtratus officium eſſe, curare, ut vera religio vigeat & collapſa reſtituatur. Sed ſi intelligunt publicè in populo, concedimus, non autem in Eccleſia. Hoc enim in Eccleſia efficit Rex Eccleſiæ ſpiritualis, ſpiritu & verbo ſuo, per miniſtros ſuos. Si Magiſtratus officium eſt, id curare in Eccleſia., jam munus ipſius non erit politicum in Regno aut Republica, ſed Eccleſiaſticum in Eccleſia. In Eccleſia autem nullum eſt ullius hominis officium, niſi miniſteriale; unde Magiſtratus ſublime ſuum & ſupereminens munus deponere debebit & aſſumere miniſteriale, niſi hi velint, duplex ipſum & compoſitum munus obire ex dominativo & miniſteriali conflatum. Ita diverſitas cognoſcitur etiam ex hoc, quod Regimen Eccleſiaſticum & Politicum, Eccleſia & populus longe differant. Populus ad mundum pertinet, eſtque cum Magiſtratu ſuo in regno Dei univerſali, quod comprehendit omnino omnes homines. Eccleſia vero eſt regnum Dei ſpeciale & ſpirituale, quod ex mera Dei gratia & gratioſa ordinatione filius Dei Spiritu & verbo ſuo erigit in hoc mundo. In populo quidem, in regno, Republica Magiſtratus ſunt ſupra miniſtros: In Eccleſia verò ſubſunt Regi Chriſto.

2. *Eccleſiam*] Recte ſtatuit Eccleſiam eſſe genus hominum electum. De vocibus Hebraicis, quibus Eccleſia appellatur, nolumus prolixius diſputare, cum hoc labore præclare functus ſit vir celeberrimus *Campegius Vitringa de Synagoga veteri & nova lib.* 1. *in diverſis capitibus*, qui evolvatur. Dicit porrò autor: eſſe electum genus hominum utens verbis *Petri* 1. *ep.* II. 9. qui ἱεράτευμα vocat, quod reſpondet voci כֹּהֲנִים intelligit ἱερεῖς προσερχόμενοι ἱεράτευμα cum ſitis ἱερεῖς. Nomine abſtracto utitur, ſignificans omnium idem officium, & idem jus. Ἱερατεύειν eſt ſacerdotio fungi, ſive ad Sacerdotem accedere. Sacerdotis autem eſt accedere ad Deum. Vide *Coccej. Comment. ad* h. l. fuſe ſcribentem *fol.* 30. *edit. Amſtel.* 1673. Vocat electum Dei populum; ubi notandum quod Apoſtolus ſingulari conſilio credentes non λαὸν ἅγιον, ſed ἔθνος ἅγιον dicat, quia nomen hoc Judæis valde inviſum erat; judicabant gentes Deo eſſe exoſas & abominabiles, quando autem converſi, gratum erat ipſis. Vult itaque Apoſtolus his verbis indicare, quod omnes, qui ad Eccleſiam acceſſuri eſſent fide in Chriſtum ſint populi electi i. e. Spirituale Sacerdotium, & reſpexit ad Exod. cap. XIX. ℣. 5. & 6. In omnes Chriſtianos illa quadrant verba, qui titulo Sacerdotum jure uſurpant, quod ſpirituales hoſtias, preces, gratiarum actiones Deo offerant. Vide huc *Luther. Tom.* 1. *Jenenſ. German. pag.* 393. & *Tom.* 2. *pag.* 9. *ſeq. Cameron. Myrothec. Evangel. pag.* 345, 346.

Digitized by Google

bis ſermonis initia erunt. Etenim, cum antea reipublicæ ſacræ inſtitutio relata à nobis ad Moſen authorem ſit, nunc vetuſtiora etiam ſecula luſtrare, atque hinc ad Moſaicum ævum, & ad ea, quæ inſecuta ſunt, tempora deſcendere decrevimus. Ac origines quidem ipſæ, proximaque originibus, quoniam ſimpliciſſimè in ſacris libris traduntur, non præbebunt nobis materiem notabilium obſervationum. At mox, ubi ex illis evaſerimus, res perſequemur luculentiores. Divus Petrus, qui rectè olim à quibuſdam ſignifer fuit appellatus Novi Teſtamenti, Eccleſiam ait eſſe regium ſacerdotium quoddam, & genus hominum electum. Ipſe Deus Moſi dixit, gentium ſe quidem omnium, terrarumque eſſe dominum: ſed addit, paucos duntaxat quoſdam eſſe, quos ex hominum communitate ſegregatos, velut theſaurum & peculium [3] ſepoſuit ſibi: iiſque regnum tribuit, ſed ſacerdotale. Hoc regnum ſanctum & inviolabile atque æternum eſt [4]. Maximis quibuſque imperiis creſcendi modum natura

346. *Salmeronem, Lorinum, Cornel. à Lapide, Titelmannum in Comment. ad h. l.*

3. *Velut theſaurum & peculium*] Verba hæc leguntur *Exod. cap.* XIX. *verſ.* 5, *&* 6. ubi Deus populum per Moſen ita alloquitur. Ego Dominus Dominorum magna & multa beneficia vobis Iſraelitis exhibui, quæ ibi recenſentur, & tandem adjicit: Vos in peculiarem theſaurum & peculium ſelegi, quaſi diceret: Quamvis multi populi vivant in mundo, quorum æque Dominus ſum & multitudine multoties vos ſuperent, nihilominus tanta propenſa ſum voluntate erga populum Iſraeliticum, ut illum elegerim in *theſaurum*, quo loco vox Hebræa סְגוּלָא legitur, quæ ſignificat, *peculium, Proprietatem, Proprium, ſubſtantiam, bonum proprium & peculiare alicujus.* Vide *Buxtorff. Lexic. Rabbino-Talmud. fol. m.* 1434. cui aſſenſum præbet doctiſſ. *Ainſworth. Comment. in Exod.* XIX. *fol.* 68. *edit. Londin.* his verbis: *The Hebrew* סגולא *ſignifieth ones own proper good, which he loveth and Keepeth in ſtore for himſelf, and for ſpeciall uſe.* 1. *Chron.* 29. 3. *Eccleſ.* 2. 8. Hîc autem referuntur verba ad Eccleſiam Dei; & in Græco *peculiaris populus* dicitur, quam loquendi formulam *Paulus* ſequitur *Tit.* II. 14. Apoſtolus Petrus autem aliter exprimit, *genus electum* ut Græca verſio apud Malach. 3. 17. ſonat. Chaldæus reddit, *dilectum.* Ita etiam alii Hebræorum conſentiunt, dicentes סגולא ſignificare populum dilectiſſimum, quem Deus diligeret veluti deſideratiſſimum theſaurum, quem Rex nulli miniſtrorum vel manibus ipſorum concredat, ſe quem ipſe diligentiſſime cuſtodiat. Id quod cætera verba exprimunt, quando *Regale Sacerdotium* Eccleſia appellatur, quæ Chaldæus ita explicat: Vos qui Eccleſiæ membra eſtis, coram me debetis eſſe *Reges*, Sacerdotes & populi ſancti.

4. *Æternum eſt*] Omnia alia regna po-

tura poſuit: licet enim nulla vis extrinſecus laceſſat, tamen fatorum lege[5] omnia magna in ſe ruunt, & cedit oneri ſuo fortuna. Unum hoc regnum, de quo in ſacris voluminibus ſermo eſt, tempore ipſo in majus ſolidiuſque procedit[6], & à ſenio ſuo capit vires.

politica fatales ſuos limites habent. Solius Chriſti regnum hanc habet gloriam, quod non ſit ſeptum & incluſum certis terminis & limitibus, ſed Chriſtus, ut ait *Zachar. c.* IX. & *Pſ.* 72. dominatur à mari uſque ad mare & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum. Quod ad prius attinet, hiſtoriarum monumenta ſatis hoc teſtantur. Prima Monarchia, imò & ſecunda habuit terminum fatalem Helleſpontum. Nam quandocunque progreſſi ſunt ultra illum terminum, vel Chaldæi vel Perſæ ſemper victi ſunt & fuerunt infelices. Hac de re *Polyb. Lib.* I. Tertia Monarchia habuit partem *Europæ* & partem *Aſiæ* nihil habuit in *Africa*. Vide *Strigel. & Chron. pag.* 71. Ita etiam Romana, uti hiſtoriæ teſtimoniis probant. Chriſti autem Regnum nullos habet terminos, mox enim in Oriente floruit, mox in aliis locis. Similiter alia regna facile mutantur & non ſunt æterna, hoc autem æternum manet, contra hoc non prævalebunt portæ infernorum. Confertur enim monti Pſalm. XLVI. 3. & ipſe Deus fundavit illam. *Pſalm.* 86. Vide *Caſpar. Fink. in Pſal.* XV. *edit. Coburg.* 1620.

5. *Fatorum lege*] Mutationes Imperiorum fatales eſſe, teſtatur *Philip. in Chron. pag.* 543. ita ſcribens: Fato evenire mutationes, quæ efficiunt vaſtationes in Imperiis, ſeditionibus aut bellis, civilibus vel externis, præſertim ſi plures ſimul in eundem quaſi articulum temporis locis diverſis incidant, non eſt dubium.

6. *Solidiuſque procedit*] Licet Eccleſia in cruce & afflictionibus prematur, attamen ſolidiùs procedit. Semper in cruce maxima gloria Eccleſiæ eminet, quia inter ipſas lucet ærumnas decus. *Strigel. part.* 3. *Loc. pag.* 66. Res Eccleſiæ non agendo, ſed patiendo creſcunt. Id in *Pſalm.* 77. *pag.* 33. Eccleſia ſemper in perſecutione creſcit & maximè floret, & tanquam ilex duris tonſa bipennibus, per damna, per cædes ab ipſo ducit opes animumque ferro. Vide *Strigel. in orat. de Moyſe & part.* 3. *Locor. pag.* 97. In perſecutionibus quo crudelius ſævitur in membra Eccleſiæ: eò magis creſcit & augetur indies fidelium numerus: ſuccedentibus nimirum pluribus aliis in interfectorum locum. Eccleſia enim quanto magis premitur: tanto magis multiplicatur. Sicut palma ſcribitur contra pondus rectius aſſurgere. Et gaudet Eccleſia decerpi & renaſcitur lætior, ut *Amaranthus* in *Pſalm.* 77. *Strigel.* Veteres dixerunt, ſanguine martyrum Eccleſiam fundatam eſſe

Sanguine fundata eſt Eccleſia, ſanguine cœpit.
Sanguine ſuccrevit: ſanguine finis erit.

Confirmant hoc Patrum Scripta. Baſil. in epiſt. ad *Alexandrin. Auguſtin. epiſt.* 3. Conf. Georg. Richter. *Axiomat. Eccleſ. edit. Görlic.* 1602. *pag.* 39.

Eccleſiæ prima incunabula mundus vidit recens natus, cum in quatuor capitibus ſtaret humanum genus. Confeſtim enim impurus genius, cui ex malis noſtris jucunda voluptas eſt, Cainum à recta pietatis ſemita [7] tranſvorſum egit in omne nefas. Itaque tunc Eccleſia orta eſt, cum improbos primum à piis ſejungere, & ſuos ſibi habere cœpit Deus. Gregem oppidò exiguum, hoc eſt, quatuor oves in tantâ mundi vaſtitate agebat magnus ille paſtor: unam ex his lupus hic abſtulit. Ea fuit prima illius victoria de humana gente, quam gravi peccato lapſam antea erexerat jam Deus, ut ad ſalu-

7. *A recta pietatis ſemita*] Non ſolum Diabolum architectum fuiſſe primorum Parentum lapſûs, fides Catholica docet, ſed & Judæi ex parte largiuntur. De qua re fuſe Cl. *Friſchmuth in diſſertatione de ſeductione ſerpentis antiq.* Conf. *Joh. Paſchius diſſert. de Serpente ſeductore.* Verum etiam cauſam nequitiæ & impietatis Caini in Eccleſia tunc temporis catholica. Eo enim tempore tantum quatuor erant, in quibus fides, obſervantia & cultus religioſus vigebat; attamen non diu irreprehenſibilis duravit, cum primam defectionis labem in *Caini* Apoſtaſia admiſit. Adverſus omnes partes Theologiæ Adamicæ, quas adduxit *Johan. Owenus Anglus acutus in Theolog. Adam. cap.* I. peccavit Apoſtata. Fundamentum totius erat promiſſum Mediatoris. Ab infidelitate autem, *Cain* defectionem incepiſſe, *Abelis* fidem celebrans, oſtendit Apoſtolus *Hebr.* XI. 4. neque à Deo admonitus peccatum agnovit, quæ ἀμετανοησία ab eadem radice pullulavit. Dein cultum inſtitutum ſecus, quàm oportuit, præſtitit, atque hîc primo ſe exeruit intus diu latens ἀπιςία: poſtremò à fide deficientem in fratricidium protruſit ira & invidia, quo rectæ rationis dictamen ſeu legem ἔμφυτον tranſgreſſus eſt. Ita totum fœdus divinum & partes ejus ſingulas peccator exſtitit & rebellis. Hinc hypocritarum primus, reliquorum omnium ad finem ſeculi dux factus eſt. Nonne hæc omnia à Diabolo originem traxerunt, veluti infenſiſſimo generis humani hoſte, qui horum criminum præſertim cædis patrandæ *Caino* ſpeciali modo autor fuit. Itaque non tantum ob ipſam hanc cædem *Cainus* ἐκ τοῦ πονηροῦ fuiſſe dicitur I. *Joh.* III, 12. ſed etiam & Diabolus ἀνθρωποκτόνος ἀπ' ἀρχῆς. *Joh.* VIII, 44. Non enim is ideo tantum ibi loci homicida vocatur, quia primos homines in peccatum illexit, unde mors erat inſecutura; ſed etiam quod reapſe cædem hanc perpetrari curaverit. Id vetus Poeta, cujus verſiculi extant apud *Epiphan.* eleganter expreſſit.

O prima origo cladium & meta ultima
Coluber, malorum tuque theſauri Pater
Anteambulo cæcæ error ignorantia
Cui pabulum hominum lacrymæ & ſuſpiria
Dum ſuſcitatas odio inexpiabili
Armatis in ſe fratricidas dexteras
Ut primus iram ſanguine inficeret Kain
Vos impuliſtis.

lutem perduceret. Haud ita multo poſt evénit, ut ſacra Deo facerent[8] duo fratres. Quod dum fit, haud obſcuris indiciis ſignificavit Deus, eſſe ſibi Caini munera ingrata[9]. Cujus rei cauſa[10] in promptu

8. *Ut ſacra Deo facerent*] i. e. ſacrificarent, qui cultus divinus tunc conſiſtebat in ſacrificiis offerendis. Sacrificarunt ergo hi duo fratres. Inferunt hic quidam viri docti *Outramus de ſacrific. lib.* I. *cap.* I. *Spencerus de legib. Hebr. Hugo Grotius de verit. Relig. Chriſt. lib.* V. *Selden. de jur. Natur. & Gent. lib.* III. *cap.* II. Adamum & poſtea filios ejus ex inſtinctu naturæ ſacrificaſſe, neque Dei aliquo mandato opus habuiſſe. Qua etiam hypotheſi Romanenſes poſtmodum ſacrificium ſuum Miſſaticum ſuſtentare conati ſunt. Sentit ſic inter Veteres *Juſtin. Martyr.* apud *Bellarmin. lib.* I. *de Miſſ. cap.* XX. *Nemo eorum, qui ante legem pecudes Deo obtulit, divino id juſſu fecit, quanquam patet, talia acceptaſſe Deum, & acceptando oſtendiſſe, charum ſibi eſſe, qui offerebat.* Et licet integram farraginem conſentientium recenſere poſſimus, non poteſt tamen tuto ei ſententiæ aſſenſus præberi. Vix crediderimus, agere nos aliquid poſſe in fide nullo præcepto divino adducto, hoc idem eſſet, ex fide agere & ex ratione, vel fidem nullam eſſe, quæ non reſpiceret tam præceptum, quàm promiſſum. Unde videre non poſſumus, quomodo ſe extricare queant *Spencerus* & *Grotius* eorumque ſequaces, qui ſacrificia ad ſolum naturæ jus [illegible]runt, quid enim eſt jus naturæ? Ea in re à *Grotio* informabimur, cum ille validus ſit & argutus ſententiæ Spencerianæ Patronus. *Jus*, inquit, *naturale* eſt immutabile, ut ne quidem à Deo mutari queat. Si itaque jus naturæ eſt immutabile & ſacrificia ſunt è jure naturæ, nonne neceſſario ſequitur illa nulli non homini, nullo non tempore eſſe obſervanda, quod autem ex jure naturæ agimus, & quidem rectè agimus, id quoque Deo imperante agimus, cùm lex naturæ ſit maxime divina, & ea ipſa, quæ gentes reddet ἀναπολογήτους. Quid hac opinione abſurdius eſſe poteſt, etenim ſi adeò immutabilia ſunt ſacrificia, ut ne à Deo quidem mutari queant, nonne invicte inde ſequitur, in hunc ipſum diem ea continuanda eſſe, non ſpiritualia tantum & eucharistica, ſed externa hircorum & ovium, quo quid abſurdius? Ne itaque actum agamus, remittimus Lectorem ad *Cl. Saldeni otia Theologica, qui exercitat.* VI. *pag. m.* 328, 329. *ſeq. totam controverſiam diſcuſſit.* Quicquid igitur videatur illis, non dubitandum quin ſacrificiorum religio primis hominibus à Deo mandata ſit, adeoque externo verbo inſtituta non hauſta ex naturæ lumine. Inter veteres diſertis verbis hoc aſſerit *Euſebius Demonſtrat. Euangel.* I, 10. ubi λογισμῶν ſacrificiorum negat fuiſſe τυχόντα, vel ἀνθρωπίνως κεκινημένον, & aſſerit potius eam *divino nutu inſinuatam.* Confer. Cl. *Heidegger. hiſtor. Patriarch, edit. Amſtel.* 1667. *pag. m.* 176, 177. qui fuſe.

9. *Eſſe ſibi munera Cain ingrata*] Uterque ergo frater ſacrificavit, ſed diſpari eventu. Quid autem & Cain & Abel obtulerint, haut in propatulo eſt, niſi quod indicet Moſes generice, fuiſſe fructum terræ reſpectu prioris, & primogenita gregis adipemque eorum ratione poſterioris. In

ptu eſt: quippe in Caino indoles inerat[11] pravi ingenii: puras autem Deus, non plenas aſpicit manus: & mens integra ac recta pulcher-

ſpecie Mincham Caini *Sagmen* fuiſſe exiſtimat *Grotius in Geneſ.* IV. Verum merito miramur, quomodo ejuſmodi *Sagmen* in mentem Grotii venire potuerit, cum in Hebræo פרי extet, quæ vox nil aliud, quàm fructum arboris ſignificat. Sunt qui *Abelem* obtuliſſe putant, non animalia viventia, ſed lac eorum & lanam; per *adipem* cujus Moſes meminit, intelligentes lac pinguiſſimum: ſed nullo id adſtruunt argumento. Eſtque plane falſa hypotheſis, qui ipſos in errorem eum induxit: tempore nimirum antediluviano veſci animantibus, nedum ſacrificare ea, in uſu non fuiſſe. Et falſa hypotheſis illa eſt à *Curcellæo* nuper quidem recocta, ſed tam erudite à Cl. *Heideggero* profligata, ut jam mortua pene & ſepulta eſſe videatur. Horum ſacrificia diſparem eventum habebant; *Caini* quippe victimam repudiavit Deus, eam verò, quæ Abelis erat, acceptavit.

10. *Cujus rei cauſa*] Multæ cauſæ à Doctoribus afferuntur, quibus conjiciunt, rationeſque aſſignant, cur Deus non reſpexerit *Caini* ſacrificium, ſed modò *Abelis?* Quidam dicunt, quod *Cain* fructus quidem terræ, ſed non primitias illorum obtulerit, vel parca nimis manu, neque ſatis liberaliter ſacrificaverit. Unde adſcriptum Habeli, quod dixerit:

Sacrum pingue dabo nec macrum ſacrificabo

Cain è contra, quod repoſuerit:

Sacrificabo macrum, nec dabo pingue ſacrum

Verum hæc nulla ratione idonea nituntur. Alii alias cauſas fingunt. Hebræi dicunt, *Cainum* ſemen lini obtuliſſe ejuſque munera minus grata Deo fuiſſe, quod eſſent fructus terræ jam à Deo maledictæ. Verum & hæc ſententia reprobanda. Alii alias recenſent, quas adduxerunt Cl. Heidegger. in hiſtor. *Patriarch. pag. m.* 182. & *Salden. in otiis Theologic. pag. m.* 333.

11. *In Caino indoles inerat pravi ingenii*] Cauſam reddit hanc *Cunæus*, quod in Caino fuerit pravum ingenium; Verum enim vero & hæc ratio non ex omni parte ſufficiens. Accuratior hac in re eſt Anglus doctus *Williams* in lib. *the beſt religion. fol. m.* 257. uti ita diſſerit: *God will accept of no offering untill the offerer be firſt accepted, as you may ſee Gen.* IV. *where God is ſaid reſpexiſſe ad Abel & ad munera ejus, firſt to have reſpect unto Abel becauſe he was juſt and holy himſelfe, and them unto the gifts, becauſe they were de primogenitis gregis, and ſo were gifts without blemish, as himſelfe was without hypocriſe.* Inter omnes autem hæ rationes poſſunt dari. (1) Quod ille (Cain) ſacrificans operi operato ut paſſim Gentes, hic non niſi ſemine mulieris niteretur. (2) Quod is fructum tantum terræ, hic ſeipſum Deo obtulerit. *Rom.* XII. 1, 2. Unde ἄζνιος τȣ̃ χριςȣ̃ *Chryſoſtomo* dictus. (3) Quod illius perſona Deo ingrata fuerit, hujus vero gratiſſima per *fidem* nempe, qua in Meſſiam venturum recumbebat. Ex *fide* enim, inquit Apoſtolus *Hebr.* XI, 4. ſacrificium fecit *Abel.* Fuitque fidei illius manifeſtum indicium, quod *Abel* ſupplicationem ſuam pro peccatorum remiſſione conjunxerit cum ſacri-

cherrimus numinis cultus eſt. Cæterum Flavius Joſephus, autor omni laude dignus, & cui poſt ſacrorum voluminum ſcriptores prima eſſe debet fides, haud ſatis conſideratè hac de re verba facere mihi videtur: ait enim diſplicuiſſe Deo laborioſam operam, quam in colenda terra ſumpſerat vir ille. In quo profectò fugit eum ratio: agrum enim primus hominum ſator Adamus verterat, juſſu ipſius Dei: & patrem ſecutus filius erat optimo exemplo. Sed procul dubio Rabbinos ſecutus eſt, uti ſolet interdum. Enimverò Joſephus, etſi gravitate ſupra cunctos Judæos eminet, tamen haud ubique à deliramentis abhorret popularium ſuorum. Id apparet vel ex frigido illo myſterio, quod latitare credidit in voce אחד quæ eſt Geneſ. cap. 1. Nam ratio, quam in alio ſcripto ſe editurum ait, cur Moſes *unum diem*, non *primum*, dixerit, Rabbinica fuit. Extat liber Judaicus, quem מכלל יופי appellant. In eo ſententia hæc Rabbi Moſis Ben Ezræ refertur, אמר אחד לפי שהאחד הוא סימן להתחלה אשר אין תחלה קודמת לה: *Dixit, Unus, quia unus eſt nota principii, ante quod principium eſt nullum.* Aut hoc profectò, aut

crificii hilaſtici ſanguinolenta oblatione, quæ ſine fide Deo placere non potuit. *Hebr.* IX, 22. Cenſemus inquit Cl. *Cloppenburg. in Schola Sacrificior. p.* 15. hac parte potiorem fuiſſe Abelis oblationem præ oblatione *Caini*, quod ipſe ſupplicationem ſuam pro impetrandi peccatorum remiſſione teſtatus ſit per ſacrificii propitiatorii cruentam oblationem, cum alter dona ſua Euchariſtico ritu offerret χωρὶς αἱματεκχυσίας. Offert autem aliquis *per fidem* (1) cum ſacrificii actum à Deo in verbo ſuo, vel alia qualicunque revelatione imperatum vel permiſſum eſſe novit. Fides enim eſt ex auditu *Rom.* x, 17. atque hoc etiam *Caino* non defuit. (2) Cum ſacrificium ejus fiduciam remiſſionis peccatorum per Mediatorem exhibitum vel exhibendum connexam habet. (3) Cum ſacrificans cum oblatione ſua ſeipſum ſacrificium vivum, ſanctum & Deo acceptum etiam offert. *Rom.* XII. At hiſce duobus deſtitutus fuit *Cain*: non enim ad Deum acceſſit cum fiducia in ejus gratiam, nec cum certo conſilio Deo ſe devovendi. Ut igitur compendio agamus, cuncta hæc ſummatim habet *Fagius in Geneſ.* IV. Sacrificium, inquit, Caini non ideo repudiatum fuit, quod non fuerit ſatis ſplendidum, magnificum, aut rectè diſpoſitum, ſed ob id potiſſimum, quod illi defuit primum & præcipuum, quod in omnibus ſacrificiis & ceremoniis requiritur, nempe fides, veraque animi gratitudo de Dei beneficiis. Sunt enim Sacrificia gratiarum actiones, deditiones in obſequium Dei, animique atteſtationes, ſeſe Deo mancipantis, ac de gratuito favore gratiam habentis. His certe carebat Cain, ideo repulſam paſſus. Confer. *Henric. Ainſworth. Comment. in h. l. fol. m.* 21. *edit. Londin. Mœbii Diſſertat.* alioſque.

Digitized by Google

aut ſimile quiddam Joſephus prodidiſſet in libro αἰπολογιῶν, qui non eſt nunc in manibus hominum. Periiſſe quidem eum, etiam illius intereſt, qui ſcripſit. Quid enim aliud, niſi autorem ſuum traduxiſſent tam putidæ argutiæ? Sed redeat ad Adamum, unde digreſſa eſt, oratio. Is, inter hæc initia, filium vidit ſuum indignâ peremptum cæde à quo minimè decuit: &, dum unius lueret mortem, magis tamen alterius triſtatus ſcelere eſt. Hic ego exiſtimo, prope fuiſſe, uti Satanæ dolis rurſus apertum latus daret, rueretque. Sed firmavit eum vis major. Plus enim fuit, quod ſperabat, quam quod videbat. Vetus opinio eſt, eaque omnium eruditorum firmata conſenſu, Meſſiam humani generis ſervatorem promitti [12] primis

Pa

12. *Meſſiam-promitti*] Recte in Protevangelio Meſſiam fuiſſe promiſſum probatur. Hic ſolus ſcopus & fundamentum unicum & ſingulare; qui ſolus contra vim Satanæ & mortis efficaciſſimum ſolatium Protoplaſtis præbere debebat. Jam autem neceſſum erat, ut Meſſiæ aliqua in textu extaret appellatio; Quomodo enim ſcire potuiſſent illi, in quo fiduciam ſuam contra peccata & conſcientiæ morſus ponere deberent, niſi expreſſa aliqua nomenclatura exprimeretur *Meſſias*. Cum autem nullum aliud in hac omnium prima promiſſione extet nomen, præter *Semen mulieris*, meritò concludimus hoc ipſo intelligi Meſſiam. Hinc illud μονοπροσώπως & κατ' ἐξοχὴν de nullo alio intelligimus quam de Meſſia. Digna proinde & notatu digna ſunt verba *Helvici diſſertat. de deſider. Evæ & Protevangelio th.* 23, 33. *pag.* 73. 78. afferentis: Si hic contextus non de Meſſia, Satanæ potentiam everſuro & ab ea homines liberaturo intelligitur, ſequitur Adamo & Evæ nullum relictum fuiſſe ſolatium & remedium adverſus iram Dei ob commiſſum peccatum; neque etiam poſteritas, cujus cauſa in Adamo agebatur, habuiſſet tale ſolatium, niſi in Scripturis publice promulgata fuiſſet hæc promiſſio. At hoc plane abſurdum. E. & prius. Conſequentia eſt certa. Idem enim, quod ſcitu neceſſarium fuit Adami poſteris ante Moſen, ipſe Moſes ſuæ poſteritati juſſu Dei literis conſignavit. Si igitur in Moſis textu tale ſolatium non annotatum eſt. Ergò nec qui ante ipſum vixerunt, illud habere potuerunt. Imò quando quidem Moſes divino inſtinctu primam originem peccati, malorum omnium, ipſiuſque mortis deſcribere debuit, παράδοξον omnino fuerit, remedium omnium malorum, quod præcipuum eſt (ſcopus utique promiſſionis hujus) ab eo omitti. Illud non demum Moſis tempore monſtratum eſt, ſed oportuit ſtatim, poſt peccatum introductum, humano generi monſtrari, cum quidem aliàs nulla cauſa diſcriminis extet, cur quidam homines damnati, alii verò ſalvati & remedii participes facti fuerint. Ex dictis patet, voce Seminis mulieris ſenſu literali & proximo tantum intelligi *Meſſiam* adeoque Chriſtum Jeſum ex Maria Virgine in tempore natum. Confer. *Jacob. Trigland. in Antapolog. apolog. Remonſtrant.*

Digitized by Google

parentibus noſtris, cum circumſcriptorem colubrum in hunc modum alloquitur Deus, in capite tertio Geneſeos, *Inimicitias ſtruam inter te, interque mulierem: inter ſemen tuum, & illius: quippe ſemen ejus conteret tibi caput, & tu conteres ejus calcaneum.* Utique hoc veriſſimum eſt. Concepit animo Adamus ſpem cœleſtis atque æternæ vitæ. Quoniam tamen rationem rerum cunctarum eſſe dominam cupimus, ſæpe mirati ſumus, hoc ab illis, quorum ſcripta quidem vidimus, magis affirmari pro certo, quàm oſtendi. Quare viſum nobis eſt ejuſmodi teſtimonium quærere, quod eſſet inexpugnabile. Enimverò ad veritatis plenam fidem haud ſatis eſt concors judicium, & opinio multorum. Nulla myſteria ex verbis contextus Biblici eruenda ſunt, niſi quæ alibi ſpiritus Meſſiæ, optimus ſui interpres[13], digito monſtrat. Clauſus enim, obſignatuſque eſt ſacræ Scripturæ liber[14], cujus ſignacula ſolvit[15] leo ille ex tribu Judæ. Ac nobis qui-

ſtrant. oppoſ. pag. m. 268, 269. *edit. Amſtel. Friedlib. Theol. exeget. fol. m.* 33. *edit. Francoſ.* 1660.

13. *Optimus interpres*] Non negandum quod omnes Patriarchæ & Prophetæ Chriſtum prænunciarint. *Tertull. lib.* 3. *Carmin.* contra *Marcion. c.* II. cum de antiquis oraculis loqueretur, ita canit: *Omnia de Chriſto, per Chriſtum cuncta loquuntur.* Imò veteres Rabbini & inter eos R. *Sal.* in *Zachar.* palam fatentur, Prophetas univerſos nonniſi de Chriſto Domino vaticinatos: intellige principaliter: quia quæcunque dicunt, aut de Chriſto ſunt, aut ad Chriſtum referuntur. Chriſtus eſt fœderis arca, cui utrumque teſtamentum incluſum. Jam autem nemo myſteria de Chriſto meliùs interpretari potuit quam Chriſtus, ille eſt Scripturarum optimus interpres, qui humana ſpecie indutus adfuit, ut aperiret ſenſum Scripturæ. Hic eſt, qui habet clavem Apocal. 3. i. e. poteſtatem interpretandi Scripturas.

14. *Clauſus liber*] Olim in veteri Teſtamento omnia Sacrificia obſcura, & quaſi in clauſo libro contenta erant. Nemo illorum myſticas ſignificationes intellexiſſet, niſi per Chriſtum hæc explicata fuiſſent. Erant quoque Oracula ænigmatibus quaſi involuta & ſignaculis obſignata. Unde bene *Hieronym. ad Ezech.* 44. locum ſcribit: prius, inquit, quàm Salvator humanum corpus aſſumeret & humiliaret ſe, formam ſervi accipiens, clauſa erat lex, & Prophetæ, & omnis ſcientia ſcripturarum clauſus erat paradiſus. Poſtquam ille pependit in cruce & locutus eſt ad latronem: Hodie mecum eris in Paradiſo, ſtatim velum templi ſciſſum eſt & aperta ſunt omnia, ablatoque velamine dicimus, Nos omnes revelata facie gloriam domini contemplantes &c. 2 *Cor.* 3, 18.

15. *Signacula ſolvit*] Uti Johannes *Apocal.* v. 3. retulit. Omnia etenim vaticinia, omnes Prophetiæ ſigillis quaſi obſignatæ erant, quis dignus reperiri poterit, ſolvere ſigna? Nemo ab omni ævo repertus fuit, qui plenè promiſſa ea explicare potuit. vid. *plurib. diſſer. Coccej. Comment. in Apoc. fol. m.* 29.

Digitized by Google

aut ſimile quiddam Joſephus prodidiſſet in libro ἀπολογιῶν, qui non eſt nunc in manibus hominum. Periiſſe quidem eum, etiam illius intereſt, qui ſcripſit. Quid enim aliud, niſi autorem ſuum traduxiſſent tam putidæ argutiæ? Sed redeat ad Adamum, unde digreſſa eſt, oratio. Is, inter hæc initia, filium vidit ſuum indignâ peremptum cæde à quo minimè decuit: &, dum unius lueret mortem, magis tamen alterius triſtatus ſcelere eſt. Hic ego exiſtimo, prope fuiſſe, uti Satanæ dolis rurſus apertum latus daret, rueretque. Sed firmavit eum vis major. Plus enim fuit, quod ſperabat, quàm quod videbat. Vetus opinio eſt, eaque omnium eruditorum firmata conſenſu, Meſſiam humani generis ſervatorem promitti [12] primis

[illegible]

12. *Meſſiam-promitti*] Recte in Protevangelio Meſſiam fuiſſe promiſſum probatur. Hic ſolus ſcopus & fundamentum unicum & ſingulare; qui ſolus contra vim Satanæ & mortis efficaciſſimum ſolatium Protoplaſtis præbere debebat. Jam autem neceſſum erat, ut Meſſiæ aliqua in textu extaret appellatio; Quomodo enim ſcire potuiſſent illi, in quo fiduciam ſuam contra peccata & conſcientiæ morſus ponere deberent, niſi expreſſa aliqua nomenclatura exprimeretur *Meſſias*. Cum autem nullum aliud in hac omnium prima promiſſione extet nomen, præter *Semen mulieris*, meritò concludimus hoc ipſo intelligi Meſſiam. Hinc illud μονοπροσώπως & κατ' ἐξοχὴν de nullo alio intelligimus quam de Meſſia. Digna proinde & notatu digna ſunt verba *Helvici diſſertat. de deſider. Evæ & Protevangelio th.* 23, 33. *pag.* 73. 78. aſſerentis: Si hic contextus non de Meſſia, Satanæ potentiam everſuro & ab ea homines liberaturo intelligitur, ſequitur Adamo & Evæ nullum relictum fuiſſe ſolatium & remedium adverſus iram Dei ob commiſſum peccatum; neque etiam poſteritas, cujus cauſa in Adamo agebatur, habuiſſet tale ſolatium, niſi in Scripturis publice promulgata fuiſſet hæc promiſſio. At hoc plane abſurdum. E. & prius. Conſequentia eſt certa. Idem enim, quod ſcitu neceſſarium fuit Adami poſteris ante Moſen, ipſe Moſes ſuæ poſteritati juſſu Dei literis conſignavit. Si igitur in Moſis textu tale ſolatium non annotatum eſt. Ergò nec qui ante ipſum vixerunt, illud habere potuerunt. Imò quando quidem Moſes divino inſtinctu primam originem peccati, malorum omnium, ipſiuſque mortis deſcribere debuit, παράδοξον omnino fuerit, remedium omnium malorum, quod præcipuum eſt (ſcopus utique promiſſionis hujus) ab eo omitti. Illud non demum Moſis tempore monſtratum eſt, ſed oportuit ſtatim, poſt peccatum introductum, humano generi monſtrari, cum quidem aliàs nulla cauſa diſcriminis extet, cur quidam homines damnati, alii verò ſalvati & remedii participes facti fuerint. Ex dictis patet, voce Seminis mulieris ſenſu literali & proximo tantum intelligi *Meſſiam* adeoque Chriſtum Jeſum ex Maria Virgine in tempore natum. Confer. *Jacob. Trigland. in Antapolog. apolog. Remonſtrant.*

parentibus noſtris, cum circumſcriptorem colubrum in hunc modum alloquitur Deus, in capite tertio Geneſeos, *Inimicitias ſeram inter te, interque mulierem: inter ſemen tuum, & illius: quippe ſemen ejus conteret tibi caput, & tu conteres ejus calcaneum.* Utique hoc veriſſimum eſt. Concepit animo Adamus ſpem cœleſtis atque æternæ vitæ. Quoniam tamen rationem rerum cunctarum eſſe dominam cupimus, ſæpe mirati ſumus, hoc ab illis, quorum ſcripta quidem vidimus, magis affirmari pro certo, quàm oſtendi. Quare viſum nobis eſt ejuſmodi teſtimonium quærere, quod eſſet inexpugnabile. Enimverò ad veritatis plenam fidem haud ſatis eſt concors judicium, & opinio multorum. Nulla myſteria ex verbis contextus Biblici eruenda ſunt, niſi quæ alibi ſpiritus Meſſiæ, optimus ſui interpres [13], digito monſtrat. Clauſus enim, obſignatuſque eſt ſacræ Scripturæ liber [14], cujus ſignacula ſolvit [15] leo ille ex tribu Judæ. Ac nobis qui-

ſtrant. oppoſ. pag. m. 268, 269. *edit. Amſtel. Friedlib. Theol. exeget. fol. m.* 33. *edit. Francof.* 1660.

13. *Optimus interpres*] Non negandum quod omnes Patriarchæ & Prophetæ Chriſtum prænunciarint. *Tertull. lib.* 3. *Carmin.* contra *Marcion. c.* 11. cum de antiquis oraculis loqueretur, ita canit: *Omnia de Chriſto, per Chriſtum cuncta loquuntur.* Imò veteres Rabbini & inter eos R. *Sal.* in *Zachar.* palam fatentur, Prophetas univerſos nonniſi de Chriſto Domino vaticinatos: intellige principaliter: quia quæcunque dicunt, aut de Chriſto ſunt, aut ad Chriſtum referuntur. Chriſtus eſt fœderis arca, cui utrumque teſtamentum incluſum. Jam autem nemo myſteria de Chriſto melius interpretari potuit quam Chriſtus, ille eſt Scripturarum optimus interpres, qui humana ſpecie indutus adfuit, ut aperiret ſenſum Scripturæ. Hic eſt, qui habet clavem Apocal. 3. i. e. poteſtatem interpretandi Scripturas.

14. *Clauſus liber*] Olim in veteri Teſtamento omnia Sacrificia obſcura, & quaſi in clauſo libro contenta erant. Nemo illorum myſticas ſignificationes intellexiſſet, niſi per Chriſtum hæc explicata fuiſſent. Erant quoque Oracula ænigmatibus quaſi involuta & ſignaculis obſignata. Unde bene *Hieronym. ad Ezech.* 44. locum ſcribit: prius, inquit, quàm Salvator humanum corpus aſſumeret & humiliaret ſe, formam ſervi accipiens, clauſa erat lex, & Prophetæ, & omnis ſcientia ſcripturarum clauſus erat paradiſus. Poſtquam ille pependit in cruce & locutus eſt ad latronem: Hodie mecum eris in Paradiſo, ſtatim velum templi ſciſſum eſt & aperta ſunt omnia, ablatoque velamine dicimus, Nos omnes revelata facie gloriam domini contemplantes &c. 2 *Cor.* 3, 18.

15. *Signacula ſolvit*] Uti Johannes *Apocal.* v. 3. retulit. Omnia etenim vaticinia, omnes Prophetiæ ſigillis quaſi obſignatæ erant, quis dignus reperiri poterit, ſolvere ſigna? Nemo ab omni ævo repertus fuit, qui plenè promiſſa ea explicare potuit. vid. *plurib. diſſer. Coccej. Comment. in Apoc. fol. m.* 29.

Digitized by Google

quidem de tota re ſeriò cogitantibus occurrebat illuſtris locus, qui eſt in Apocalypſi Divi Joannis: is eſt iſtiuſmodi: Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα, ἔκραζεν ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν· καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. *Mulier prægnans clamabat parturiens, & cruciabatur uti pareret: peperit autem filium maſculum, qui reget omnes gentes virga ferrea*[16]. Ecce Eccleſia, & Meſſias[17]. His dein draco inſidiatur[18], de quo ſubjicit Apoſtolus: καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέ-

m. 29. Flebat multum Johannes, quia nemo repertus; mox autem vox de cælo: Ecce, inquit, vicit Leo de tribu Juda, radix David, aperire librum & ſolvere ſeptem ſignacula. Ubi *Rupertus:* Niſi, inquit, ille veniens adimpleſſet, nemo intelligeret; & tanquam ſignacula firmiſſima ſolvere cupiens, fruſtra laboraret. Quibus verbis non modò ſignificat, ſolum Chriſtum Dominum eſſe verum ſcripturarum interpretem, ſed etiam inſinuat, optima interpretandi ratione uſum eſſe, quæ in eo ſita erat, ut non tantum exponendo, ſed multò magis implendo ſcripturas declararet: imò hoc ipſum inſinuat *Johannes:* dixit enim viciſſe leonem, ut aperiret librum, hoc eſt, moriendo ac reſurgendo, de peccato ac diabolo triumphaſſe, ut non tam dictis, quàm factis ſcripturas aperiret.

16. *Virga ferrea*] Regius Pſaltes Chriſti regnum prædicens dicit Pſalm. 2. Reges eos in virga ferrea, ex quo hæc Johannis verba deſumta videntur, & ita verba explicari poſſunt. Eorum Rex ac Dominus eris, illos ſceptro tuo moderaberis virgaque tua judicabis. Sceptrum autem apud Veteres virga fuit ære ornata, cujuſmodi ſceptrum illud, quod *Vulcanus Jovi* primum fabricavit, fuiſſe dubium non eſt, quod ab eo ad Agamemnonem Regem, & ſecundum eum ad alios Reges uſu traductum *Homerus* tradit. Quid autem per ferream virgam intelligatur variæ ſunt ſententiæ, quæ tamen omnes ad Chriſti regnum quam proxime accedunt. Accipimus ergo *ferream Virgam* pro perenni ſceptro, ut dixit *Ovid.* 15. *Metam.* uti *Jerem.* 1. columna ferrea dicitur firma, perpetua, & nunquam è ſuo loco convellenda: & *Mich.* IV. *Ferreum cornu Eccleſiæ.* h. e. invictum atque ſempiternum; Hinc *virga ferrea* ſive ſceptrum ferreum perpetui, ſempiterni, inexpugnabiliſque imperii Symbolum, atque imaginem præ ſe fert: quod *Daniel.* 2. cap. confirmatur. Confer. B. *Geier. Comment. in b. l.*

17. *Ecce Eccleſia & Meſſias*] Verba Johannis *Apocal.* XII. quæ ab authore recenſentur ſunt verum Emblema Eccleſiæ fidelium Veteris Teſtamenti, luce verbi divini radiantis, poteſtate mundana regiminis ſeniorum ſuffultæ, coronatæ ſanctis Prophetis, Patriarchis duodecim tribuum: quæ expectabat Chriſtum, & in illius expectatione angebatur & cruciabatur, inſtar mulieris parturientis, quæ etiam poſt exantlatos dolores peperit maſculum filium, ſcil. Chriſtum, qui ſecundum ſpem & expectationem fidelium natus. vid. *Coccej. Comment. in b. l. fol.* 60.

18. *His draco inſidiatur*] Certe quicquid unquam Servatori in vita triſte at-

Digitized by Google

μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος Διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. *Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit totum terrarum orbem: projectus, inquam, eſt in terram.* Vetus ſerpens [19] ille, idem eſt, cujus verticem ſoboles mulieris frangit. Quidquid alii dixerint, nullum præterea idoneum autorem, me judice, iſta habebit interpretatio. Satis tamen eſt unus ille. qui enim hunc ſequitur, magno ſe atque nobili nomine tuetur. Poſſem etiam quadam argumentorum collectione & per ambages huc trahere verba Divi Pauli, quæ ſunt in prima epiſtola ad Timoth. capite II. ἡ γυνὴ ἀπατη-

atque acerbum accidit, id omne culpa potiſſimum & inſtinctu diaboli accidiſſe credendum. Ille enim eſt, cujus voluptas eſt enervare eum ſcil. Meſſiam, de quo ab initio capitis fidelium ſermo eſt. *Eſa.* LIII. 10. Ille draco rufus eſt, qui coram muliere conſtitit, quæ paritura erat, ut, ſimul atque peperiſſet, deglutiret filium ejus. Ille eum tentavit, ſimul ac ex aquis adſcendit baptiſmi, ad munus dehinc publicum ſemet accincturus. Ille ſolum in deſerto inter belluas verſantem mille nequitiarum & technarum ſuarum fraudibus, veluti totidem ignitis jaculis ipſos XL. dies & noctes adortus eſt *Marc.* I, 13. *Luc.* IV, 2. Cum Dominus Jeſus pridie ejus diei, quem ultimum habuit hujus vitæ, *Bethania Hieroſolymam* contenderet, tanquam ad palæſtram ſuam palam diſcipulis innuit, ſibi jam non tam cum hominibus, quàm cum Satana, qui cum ſtygiis ſuis copiis omnibus in eum moturus erat, conflictum acerrimum fore, quando ait: Venit ille hujus mundi Princeps & in me nihil quicquam habet. Joh. XIV. Neque minus certum eſt Eccleſiam cum luctas omnes & anguſtias ſpirituales, tum corporales miſerias atque tribulationes ſuas Serpenti veteri, tanquam primario opifici, & ſemini ejus tanquam organis, quæ pro nutu ſuo agit ille movetque, acceptas debere referre. Ac uti Leopardum ferunt, μισάνθρωπον belluam, ſi homo abſit, vel in caſſam homine imaginem facere impetum, eamque ſive ſculptam ſive pictam miſeris dilacerare modis, ita hoſtis ille humani generis pluſquam ἄσπονδος, cum ad Chriſtum in coelis abſentem pertingere nunc amplius non poſſit, in Chriſti pios & fideles involat, qui ejus viva in terris ſunt imago, eoſque omnibus modis inſectatur & infeſtat.

19. *Vetus ſerpens*] Recte ſcribit Autor, veterem ſerpentem eſſe diabolum, cujus verticem ſoboles mulieris ſit fracturus. Licet Judæi putent nihil hîc myſterii latere; attamen Chriſtiani ductu Scripturæ & Propheticarum explicationum agnoſcunt hîc fontem omnis ſalutis & primam promiſſionem de remedio adverſus peccatum, de vindicta à Satana ſeductore humani generis ſumenda, de contritione potentiæ & deſtructione regni ejuſdem à Meſſia (ſemine mulieris ἑνικῶς dicto) perficienda, per paſſiones quas viciſſim à Satana ſuſtinere debuit.

πατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε. σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν ἐπιμείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ. *mulier, cum ſeduceretur, cauſa prævaricationis fuit. ſervabitur tamen liberorum partu, ſi in fide & charitate permanſerint.* nam etſi aliud ibi agit, reſpicere tamen videtur ad pollicitationem Evæ factam. Hæc illa ſunt, quibus ſtabiliri communis illa, & pridem ab omnibus recepta ſententia debet. Cætera, quæ aſſeruntur, ſpeciem veri habent: at, ſi propius intueâre, nauci non ſunt. Nobis haud ferendum eſt, uti res, quæ per ſe certiſſima eſt, præſidio nitatur frigidæ probationis. Pulcrè ait Moſi Deus, *Exue calceos de pedibus tuis. locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Hoc cogitent illi, qui contextum Biblicum perveſtigant. nudâ mente ſint, & pectus gerant ab opinione præjudicata vacuum. qui verum optimè excuſſerit, rex eſto. Certè Hieronymi incogitantiam excuſare non poſſumus, qui, cum vera argumenta præteriret, uſus eſt falſis. In epiſtola ad Hebræos, in capite decimo, exponitur Davidis vaticinium de Meſſia, ἰδοὺ, ἥκω· ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ· *Ecce venio. in capite libri ſcriptum eſt de me.* Id vaticinium David recitat ex libro ſecundo Legis Moſaicæ. Quod ſanè notum omnibus eſt. At divinus Hieronymus magna fiducia aſſerit, verba illa vatis eſſe ad Geneſeos principium referenda. *Caput libri, eſt Geneſeos principium,* inquit. Non ego nunc quæro, utrum vocem liminarem ראשית, an vero pollicitationem, quæ de prole mulieris eſt, in animo habuerit ille. eſt enim ubi utrumque ſpectavit. Illud ſatis eſt, eſſe eum falſo teſtimonio uſum ad probandum quod volebat. Nobis conſtat, Hieronymum omnium, qui olim interpretati ſacras literas ſunt, fuiſſe eruditiſſimum. adeo penitus perdidicerat Hebraiſmum. Itaque quoniam fieri haud potuit, uti tantus vir temere & ſine gravi cauſa ſic erraverit, age, dicamus qua ex re ſit nata iſthæc hallucinatio. Rationem quidem ſententiæ ſuæ ipſe prodit non ſemel, *Quia omnis ſcriptura unus eſt liber.* Equidem haud dubito, quin vir maximus ſcitum vetus Judæorum ſecutus ſit, quibus placet, univerſa Biblia fuiſſe olim פסוק אחד, id eſt, *unum verſum*, ita ut nullis ſectionibus nullis capitulis[20], neque notis diſtincta fuerint volumina ſacra. Memini

20. *Nullis capitulis*] Sacram Scripturam à Chriſtianis primævis diſtinctam eſſe in partes aliquas, tam majores, quàm minores, quæ occurrunt ſub nominibus περικοπαὶ, κεφάλαια, τίτλοι dudum à doctiſſimis viris *Stephano*, *Caſaubono*, *Crojo*, *Huetio Suicero* & *Simonio*, quibus addatur celeb. *Vitringa* ob-

mihi ego amicum quendam noſtrum exemplar curioſum vidiſſe, quod Judæorum manu in hunc modum eſſet olim exaratum. Etiam illud non animadverterat Hieronymus, quid ſit hoc, quod Apoſtolus κεφαλίδα βιϐλίȣ appellat. Nihil enim aliud κεφαλίδες ſunt, niſi ea, quæ Judæi, & præſertim Talmudici, vocant פרקים, hoc eſt, *membra & partes librorum*. Quare Apoſtolus, Judæus ipſe, & ad populares ſuos Judæos cum ſcriberet, percommode uſus tali voce eſt. Nam quod dicebam modo haud diviſum diſtinctumque fuiſſe Biblicum contextum, ſane vero id ad ſcriptionis modum & continuatum tenorem pertinet. At nulla tamen hinc confuſio fuit. Nomina enim, tituloſque, & ſectionem cujuſque partis diligenter didicerant homines uſque ad deriſum ſuperſtitioſi, in quorum manibus, ceu pinguia ſuccina, attritos vidiſſes libros ſacros. Satis jam manifeſtum eſt, quare deceptus Hieronymus ſit. Nunc illud addimus, vaticinium illud, quod de Meſſia proditur in principio Geneſeos, haud potuiſſe à primis parentibus noſtris intelligi, niſi ex interpretatione Dei, qui arcanos hos abditoſque ſenſus quadam animi miſeratione illis retexit. Nam ſi id modo ſequimur, quod verba ſonant, tota res optime in ſerpentem quadrat. Qui aliter exiſtimarunt, næ nos in illis magnopere hic judicium deſideramus. Enimvero, quid reperias omnium veterum, etiam gentilium, ſcriptis tam vulgatum, quam hominum naturale in ſerpentes odium [21]? Hanc pœnam iſti animali poſuit Deus, cum

obſervatum, pluribuſque declaratum argumentis, quorum induſtriæ nihil in hoc genere habemus, quod addamus.

21. *Hominum naturale odium in ſerpentes*] à tempore quo edictum hoc ex ore divino prolatum; ad Serpentis occurſum viſi ſunt homines contremiſcere toti, undè autem id factum, niſi ex eo, quod Deus naturalem quandam, poſt peccati labem, mortalibus ἀντιπαθείαν adverſus eum indidit? quam ſtatim arrepta ad conſpectum ejus fuga teſtantur. A quo veteri certe & inolito in eum odio, natum eſſe ſuſpicamur adagium. *Odit cane pejus & angue*. Sic Horatius.

Alter Mileti textam cane pejus & angue
Vitabit chlamydem

Quas phraſes odii vi[illegible]ni ac ſerpentini apud profanos [illegible]gatas & ſæpius repetitas, inde crediderimus profectas, quod denunciatio belli internecini inter mulierem & ſerpentem olim futuri, à Deo rerum præſcio facta, ad gentiles etiam, quaſi traditionis & antiquitatis traduce manarit. Hæ ſunt rationes eorum ſtatuentium, hominum naturale odium in ſerpentes, quos etiam ſequitur *Cunæus* noſter. Verum ſi odium naturale hominum fuit; cur Eva non fugam cepit, ſerpente viſo. Hinc R. *Bechai fol.* 16. ſuper hæc ver-

cum antea eſſet mortalium generi amiciſſimum. Apud Artemidorum, in libro ſecundo, ſerpens inimicitiarum ſymbolum eſt. & in Theocriti Ἀδωνιαζούσαις ait muliercula.

Ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν τὰ μάλιστα δέδοικα.

Ecce, anguem rem cunctis maxime formidabilem eſſe ait. Faliſci olim Tarquinienſeſque, teſte Livio, M. Fabium Ambuſtum prima acie fuderunt, cum ſacerdotes eorum, anguibus prælatis, inceſſu furiali militem Romanum inſueta turbarent ſpecie. Quod autem pedibus amiſſis [22] reptile factum ſit id animal, ſane neutiquam Satanæ con-

verba Geneſ. III. 15. ita ſcribit: Non ſunt nobis inimicitiæ cum ſerpente magis, quam cum cæteris reptilibus. Ergò talis eſt intelligendus ſerpens, inter quem & genus humanum maxima eſt inimicitia, eaque non nudi affectus, ſed odium exercitum, h. e. infenſiſſimum bellum infenſiſſimis inimicitiæ affectibus gerendum. Ille verò quis alius, quàm Draco, quem Johannes Apocal. XII. graphice depingit.

22. *Pedibus amiſſis*] Hîc iterum *Cunæus* eorum ſententiam ambabus quaſi manibus amplectitur, ſtatuentium, ſerpentem olim erectum ingreſſum. *Schindlerus in Lexico ſuo fol. m.* 1107. ſcribit: *Serpens loqui poterat & erectus incedebat, De[illegible]i vocem & pedes ademit.* Et ipſu[illegible] *Lutherum* adducimus aſſerentem inſtar cervi vel pavonis eum inceſſiſſe, quem D. *Hunnius*, *Johannes Conrad. Dieter. Antiquit. Bibl. fol. m.* 92. & plures alii ſecuti ſunt. Ipſe *Joſephus lib.* I. *cap* II. *de Antiq. Judaic.* de Deo ità loquitur: ἀφείλετο τὸν ὄφιν τῆς φωνῆς *vocem Serpenti ademit.* Et paulo poſt: ποδῶν τε αὐτὸν ἀφυστερήσας σύρεσθαι κατὰ τῆς γῆς ἐπισπαιρόμενον ἐποίησε *& pedibus eum privans fecit, ut per terram repens traheretur.* Et *Baſilius ſermon. de Paradiſ.* inquit: *Non erat ſerpens formidabilis. ſed mitis & manſuetus, nec fluctuans terribili modo ſuper terram & repens, ſed ſublimis incedens in pedes.* Nec abſentit *Barcepha lib. de Paradiſ. cap.* 27. & apud eum D. *Ephrem.* Ebræi quoque antiquiſſimi in *Bereſchith Rabba. fol.* 12. ſcriptum reliquerunt: *Erectus ſtabat ſerpens inſtar arundinis & pedibus erat præditus*, quod Aben-Ezra aſſeverare videtur. Et R. *Salomo Comment. in Jerem.* 47, 22. ad verba: *Vo[illegible]llius quaſi ſerpentis*, ſcribit: *Diſcimus exinde, Deum Benedictum cum ad ſerpentem diceret, ſuper ventrem tuum ibis, abſcidiſſe pedes ejus.* Quod commentum *Jonathan* quoque ad *cap.* 7, 9. *Exodi* ſuum fecit, & legitur in *Pirke R. Elieſeris.* His favere videtur, quod quidam è priſcis de ſerpente bipede *in Papho* conſpecto *Plinius* de pedibus aliorum ſerpentum anſerinis, *Scaliger* exercitatos de anguibus quadrupedibus in *Malabar* & *Calicut* exiſtentibus, & alii denique de *Draconibus bipedibus* in literas retulerunt. Huc alludere fabellam apud Poëtas celebratam ab Helena putamus, quæ ſerpentum homogeneorum ceraſtæ & hæmorrhoi ſpinas confregit omnes, ut ſic *Canopi* naucleri ſui à ceraſte interfecti manibus parentaret. videatur *Johan. Bompart. in parallel. Sacr. & profan.*

congruit. [23] Ariſtoteles, quia veram cauſam ignorabat, rationem ejus rei mire ingenioſam ex ipſa attulit natura. Nos meliore uſi magiſtro, eſſe iſtud ſcimus ab irato numine. Neque vero res inaudita eſt, brutum animans excepiſſe voces [24] & reddidiſſe. nam & de Bileami aſina [25] palam eſt; & alibi balænam affatur ipſe Deus. Pœnam quoque

ſan. pag. m. 25. Verum nunquam hi aſſenſum noſtrum habebunt; minimè dixerimus, ſerpentem pedibus prædirum fuiſſe. Si enim Deus poſt lapſum nihil in natura mutavit teſtibus *clar. Bocharto in Hierozoic.* & *Molinæ. lib. 4. c. 2. de Vatib.* ſequitur, ſerpentem nunc non aliam formam induiſſe, quam olim habuerit. Confer. *Conrad. de Haſe diatrib. de Prot-Evangel. Paradiſ.* Interim tamen veriſimile eſt, ſerpentem ita inceſſiſſe, ut parte anteriore terram non contingeret, ſed ſuper ſolum ventrem provolutus magna agilitate pectus caputque in ſublime attolleret. Poſtmodum vero de hac ſui inceſſus non ſolum facilitate, ſed & decore multum amiſiſſe, cum vi hujus ſententiæ non alvum ſolummodo ſuam, ſed totum corpus ipſumque adeo pectus trahere & per cœnum volutare coactus.

23. *Neutiquam Satanæ congruit*] utique ſi naturaliter vel phyſice verba intelligenda eſſent, Satanæ non congruerent verba. Jam autem conſtat, ſerpentem hunc nequaquam fuiſſe nudam beſtiam, ſed ipſum diabolum; Hinc omnia ſublimius intelligenda. vid. *D. Abraham. Calovii diſſert. de inimicitiis inter ſerpentem & mulierem edit. Witteb.* 1662.

24. *Brutum animans excepiſſe voces*] *Cunæus* dicit rem inauditam non eſſe, bruta voces reddidiſſe; verum ſatis mirandum, ſi hoc evenerit & contigerit. Nam ſermo non eſt beſtiæ, ſed rationalis creaturæ ſumma ſcientia præditæ. At excipiunt ſtatim Judæi, ſerpentem hunc in primæva creatione & ſermone & intelligentia à Deo inſtructum fuiſſe, unde non mirum, quod hoc modo Evam circumvenerit. Verum vana ſunt hæc ſomnia. Etenim primo diſerte *verſ.* 1. & 4. teſtatur: Serpentem hunc beſtiam agri fuiſſe & brutum. Jam conſtat, beſtias agri & bruta in eo opponi homini, quod ratione & loquela deſtituta ſint. Caruit igitur ſerpens hic inſita & propria facultate ſermocinandi, intelligendi, diſſerendi & ratiocinandi, veluti cæteræ beſtiæ omnes, quamvis calliditate & elegantia geſtuum alias vinceret, quale diſcrimen etiamnum in vulpecula, felibus aliiſque deprehenditur, quibus tamen nemo ſanus ob id rationis uſum tribuit. Evincitur itaque hinc, adventitiam eſſe illam ſerpentis ſermocinationem, ab altiori principio, natura videlicet intelligenti, profectam. Non itaque ſerpens intellexit, quæ diceret, ſed intellexit diabolus, qui per ſerpentem loquebatur. Hinc Aben-Ezra Comment. in Geneſ. his verbis: Dixit R. *Saadia Gaon*: Quandoquidem exploratum eſt nobis, quod non ſit ſermo ſcientiæ, niſi in homine ſolo, cogimur dicere, quod ſerpens non locutus ſit, ſed Angelus quiſpiam malus.

25. *Jam de Bileami Aſina*] Ut author ſuam opinionem demonſtret, refert

Digitized by Google

fert exemplum aſinæ *Bileami*. Verum & ipſi hoc loco aſſenſum non præbemus, quod ipſa naturali modo locuta fuerit aſina. *Toſtatus ad h. l. quæſt. 9. p. 63.* judicat, quod *intra corpus aſinæ quædam organa noviter fabricata fuerint, in quibus potuerit fieri talis vocum formatio. Deinde, inquit, Angelum cum gladio evaginato ſtantem fuiſſe in corpore aſinæ, perque nova illa organa articulatam vocem formaſſe, finitâ verò locutione exiiſſe aſſumpto corpore aëreo, prenſoque gladio coram* Bileamo *ſtetiſſe in anguſtia viarum, ſicut prius fuerat coram aſina, quæ humi jacebat.* Lorinus Comm. in h. l. p. 845. cenſet, Angelum per aſinam locutum eſſe, ita ut ſermo ex ore aſinæ egredi viſus. Neutra autem harum opinionum placet. Non prima, quia Scriptura de nova formatione membrorum in ore aſinæ nihil indicat, ſed planè ſilet. Nec ſecunda, quia in textu expreſſe loquela aſinæ aſcribitur. Si verò Angelus per aſinam fuit locutus, tunc aſina haut magis diceretur locuta, quàm domus, in qua loqueretur Angelus, aut templum in quo loquitur concionator. Omnino itaque ex aſinæ lingua proceſſit ſermo, ſed eam movente Angelo, ipſi in via adverſante, & modo palatum, modò ad labia, modò ad dentes allidente & inflectente, prout erat neceſſe, & aërem ad ſonos formandos requiſitum intra fauces comprimere, ne per belluinos rictus intempeſtive reflueret. Non tamen fuit verus ſermo aſinæ. Sermo enim eſt imago mentis. At in aſina nihil fuit tale. Haut enim capiebat animo voces, quas ore ſuo proferebat. Tantum per agens extrinſecum mota lingua illas formabat voces. Confer. huc Cl. *Bochart*. Non diſſentit *Cornelius à Lapide in h. l. pag.* 864. qui expreſſe ſcribit, hanc locutionem factam fuiſſe per errata aſinæ. Quando autem addit, Angelum hunc, qui linguam & vocem per organa formavit, fuiſſe *Michaëlem* præſidem Synogogæ Judæorum, vel uti *Lorinus* aſſerit, præſidem aſinorum, in eo merito deſeruntur. Neque illud hoc loco ſilentii pede tranſeundum, quod Satanas tanquam ſimia Dei hanc aſinæ loquelam multoties æmulatus fuerit. Hinc in diverſis locis non una vice per bruta voces & oracula edidit. Sic *Xanthum* Achillis equum vocalem & loquentem inducit *Homerus Iliad.* 19. in fine. Idem prodit *Oppian. l.* 1. *Cynegetican* ℣. 226.

> *Equus in pugna quondam rupit vincula ſilentii*
> *Et naturæ leges ſuperavit & ſumpſit vocem*
> *Humanam & linguam ſimilem hominibus.*

Alium equum præſagium edidiſſe, notat ex *Ditmari Chron. Phil. Cluver. l.* I. *antiquit. German. cap.* XXXVI. *pag.* 260. de Tauro idem refert *Theocrit. Idyll.* 20. *Liv. l.* 35. bovem hæc verba edidiſſe ſcribit: *Roma cave tibi.* Idem *l.* 24. dicit: bovem in Sicilia locutum, & *l.* 28. bos in agro Romano loquutus. *Plutarch. in Marcello.* Bos etiam dicitur humanam vocem emiſiſſe. *Plin. l.* VIII. *c.* IV. Eſt frequens in prodigiis priſcorum bovem loquutum. Idem *l.* VIII. *c.* XLI. teſtis eſt, canem locutum & ſerpentem latraſſe, cum pulſus eſſet regno Tarquinius. Multa alia ad rem *Bochart. lib.* II. *Hieroz. cap.* XIV. *Voſſ. l.* III. *de Idol. cap.* XLIV. *pag.* 960. *edit. in 4to. Lorin. Comm. ad cap.* XXII. *Num. pag.* 895. Confer. *D. Mœbii. tract. de Oracul. Ethnic. cap.* III. *pag.* 31. *Johan. Bompart. parallel. ad cap.* III. *Geneſ.*

Digitized by Google

que haud immerito tulit coluber. quippe miniſterium [26] impuro genio commodaverat ad immane flagitium. De contritione capitis [27] quod ſubditur, aptiſſimum eſt. Etenim hac parte qualiſcunque læſio [28] anguibus lethalis eſt. itaque quoties periculum imminet, admiranda induſtria in ſpiram ſe colligunt, & caput reliquo operiunt corpore. cujus rei luculentus eſt teſtis Hieronymus. Sed non eſt his diutius immo-

Recte itaque Anglus *Henr. Ainſworth. Comment. in Geneſ. fol. m. 14. edit. Londin.* ſcribit: *Moſes under the name of the ſerpents ſpeaking, cloſely meaneth Satan, who opened the ſerpents mouth, and cauſed il to ſpeake with mans voice.*

26. *Miniſterium*] Serpentem inſtrumentum fuiſſe Diaboli ex prædictis patet, cui Hebræorum Doctores calculum addunt, uti citatus *Ainſworth.* ex illorum ſcriptis refert, ita ſcribens: *The Hebrew Doctors write, that the uncleane Spirit Sammael* (the Divell) *was united with the ſerpent*: R. Menachem on Gen. III. *As das a man poſſeſſed with an evill Spirit, all the workes that he doth, and all the words that he ſpeaketh, are not but by the reaſon of the evill ſpirit that is in him: ſo the ſerpent, all the workes that he did, and al the words that he ſpake, he ſpake not, neither did, but by the reaſon of the Devill.*

27. *Contritione capitis*] Non naturalis contritio intelligenda, ſed Meſſiæ victoria de Satana reportata. Cum enim Satanas utpote Spiritus non habeat corporea membra; itaque per caput intelligenda eſt ſumma ejus potentia & maximum robur, quo miſeros homines per obedientiam peccati ſibi devinctos pro lubitu agitare & in barathrum inferni præcipitare ſatagit. Conterere itaque caput ſerpentis, ſeu deſtruere Satanæ potentiam & regnum, abolere mortem & peccatum, non eſt opus communium hominum. Quid enim ψιλὸς ἄνθρωπος cum omni ſua virtute adverſus Diabolum præſtare queat, à quo ſuperatus eſt, cum adhuc viribus eſſet integris? Ideò *Zachar.* 3. ℣. 2. Jehovæ illud opus attribuitur, *Jehova increpet te Satan!* Atqui conterere caput ſerpentis eſt opus ſeminis *Mulieris*. Ergò ſemen mulieris non eſt communis turba hominum, ſed [illegible] talis homo, qui divina virtute eſt inſtructus, qualis eſt Meſſias. *Conf. Owen. de natura ortu & progreſſ. Theol. pag. m.* 125, 126.

28. *Qualiſcunque læſio*] Notandum in angue caput eſſe potiſſimum, quod illæſum raro ſuccumbit. *Iſidor. Orig. l.* XII, *c.* XXIV. Plinium dixiſſe notat *Serpentis caput*, etiamſi cum duobus evaſerit digitis, nihilominus vivere, *Æliano* teſte *lib.* V. *animal. cap.* XXXI. ſcil. Serpens [illegible] cum in cæteris animalibus medium pectus occupet. Unde eſt, quod Epaminondas apud *Polyænum lib.* II. *Stratagem.* ut Thebanos recta in Lacedæmoniorum agmen impelleret, Maximum ſerpentem acceptum oſtendit ipſis & ejus capite attrito in conſpectu omnium, videtis, inquit, capite adempto, reliquum corpus eſſe inutile; ita ſi hoſtium capita nempe Laconicum hoc contriverimus, reliquum corpus ſociorum nullius erit uſus. Quapropter ſerpens in pugna fere in eo totus eſt, ut caput periculo eximat.

morandum. Libet Eccleſiæ naſcentis initia perſequi, in quibus mira divinæ ſapientiæ vis illuxit. neque per tempora, ſed per ſpecies, ſingula, ut quidque obſervatu eſt digniſſimum, notabimus. Non enim hiſtoria nobis contexitur. Sæpe integrum ſeculum tranſiliemus. De Caini poſteris pauca memorantur. non enim de gente Dei electa erant. At Sethi filios, nepoteſque, & totam ab origine gentem ſolicite tradit ſcriptura. ex hac enim ſtirpe patriarchæ & Meſſias fuere. Sethus natus eſt centenis plus minus annis [29] poſt Abeli cædem, cum Caini progenies prophana late ſuas ſedes poſuiſſet, & regnum teneret impietas. At Sethus Dei metuens erat. Itaque ſtatim, ut de illo loqui cœpit ſcriptor Geneſeos, ſubjicit illud, *tunc cœptum eſt* [30] *invo-*

29. *Centenis plus minus annis*] Hæc hauſit ex *Gregorio* Abulpharajo Chronologo Arabico, quem edidit Clar. *Pocockius* aſſerente: Adamum non niſi triginta annis exactis ab expulſione ſua è Paradiſo, Cainum genuiſſe; Habelem autem centum annos luxiſſe, antequam ad uxorem reverſus Sethum genuerit; Sed deliria hæc ῥητῶς rejecit textus Sacer, *Geneſ.* v. Nec aſſenſum præbemus opinioni Angli aliàs doctiſſimi *Henric. Ainſwort. Comment.* in *Geneſ.* IV. *fol. m.* 25. *edit. Londin.* ſcribentis: *It might be, Adam had other Sonnes and daughters before, but none, in whom ſuch expectation of good was.* Probabile itaque eſſe, ſtatuimus cum doctiſſimo Anglo *Johann. Owen. pag. m.* 136. proximo poſt mortem Abelis anno *Evam* peperiſſe *Sethum*.

30. *Tunc cæptum eſt*] Iterum hîc errorem committit Autor noſter, cum hoc adſcribat *Setho*, quod in Scriptura *Enoſcho* tribuitur. Ejecto ex Eccleſiæ finibus *Caino*, viguit ejus vis ſcil. Eccleſiæ uſque ad ætatem Enoſch. Nova uti videtur corruptio, eaque latè ſerpens; tum temporis invaſerat Eccleſiam; quam nova reformatio excipiens delevit. *Tum enim cæptum eſt.* De quo loco nonnulla adjicienda ſunt. Verba Ebraica ita ſonant: אז הוחל לקרא בשם יהוה. Sunt ergò, qui Eccleſiæ reformationem; Sunt qui ejus in Idololatriam lapſum, his verbis ſignificari arbitrantur. Multi ſunt, qui Idololatriæ ingreſſum in mundum his verbis notari aſſerunt. *Targum Jonath.* mentem Judæorum exponens, ita habet: *Illa ſcil. ætas erat, in cujus diebus inceperunt errare, & fecerunt ſibi Idola, & cognominabant Idola ſua nomine ſermonis Domini:* Hoc enim Judæos ſemper perſuaſos habuit, & adhuc habet, *Enos* primum fuiſſe, qui Idola fecit & coluit; quod ex oratione eorum ſatis liquet, quam Cl. *Theodor. Hackſpan ex En. Iſrael p.* 73. *col.* 1. *in Miſcell. S. Exercit. de Cabb. Jud.* *p.* 429. refert: *Quicunque obſervat Sabbathum, ut oportet, ei delicti gratiam faciunt, ſi vel maxime coleret idola inſtar Enos profanandi.* His accedit R. *Maimonides*, qui ſuæ commendationis de Idololatria hoc facit exordium: *Tempore Enoſi homines in graviſſimum errorem prolapſi ſunt, ut etiam Sapientes iſtius ævi eo ſe dementari paterentur. Ipſe enim Enos ad tranſgreſſorum ſocietatem acceſſit. Hic autem fuit error eorum,*

Digitized by Google

vocari nomen divinum. Non intellexit hoc Rabbi Schelemo Jarchi, qui tunc ait cœpiſſe עבודה־ זרה *idololatriam;* & addit, בשמו של הקב״ה *ad eam rem abuſos eſſe nomine veri Dei.* Quæ inepta ſunt: idolorum enim cultum illa mundi infantia ignorabat: & tamen excepta eſt à pleriſque hæc interpretatio cum plauſu. In Sethi nepotibus aliquandiu ſopita fuiſſe virtus videtur. aut, ſi aliqua in illis vi-

rum, ut dicerent: Ecce Deus creavit ſtellas iſtas & ſphæras ut gubernarent mundum ---. Cum vero hæc opinio ipſorum corda invaſit, inceperunt ædificare pro ſtellis templa illiſque offerre ſacrificia. Confer huc *Henric. Ainſworthii annot. in h. l. fol. m.* 25. Nec deſunt, qui hanc ſententiam amplexi fuerunt, inter quos eſt *Lambert. Danæus*, qui ex hoc loco publicam nominis divini profanationem inter mortales invaluiſſe, probare conatur: de 1. *mund. ætat. lib.* III. *cap.* I. *ſect.* 2. *Johannes Seldenus Anglus eruditiſſimus Syntagm. de Diis Syris prolegom. pag.* 28. apertè profitetur, ſe hoc *Moſis* verba intelligere, *tunc profanatum eſt in invocando nomen Jehova.* חלל enim, dicit, in compluribus locis uſurpatur hac notione, tam apud *Moſen*, quàm Prophetas: *Johannes Druſius* Philologus celebris, qui adhuc aliquas rationes producit, *hoc*, inquit, *mallem, quàm invocari*, &c. (1) quia non credibile eſt, tunc primum inſtitutum fuiſſe cultum divinum. (2) Quod dicitur *Geneſ.* V. 12. ambulavit cum Deo, innuit, alios non perſeveraſſe in eo cultu. Hæ verò rationes male habent *Bertramum*, alias è contrario opponentem: (1) non veriſimile eſt, inquit, Sethi poſteros ex Cainitarum conſuetudine cultum Dei profanaſſe, cum illi & pauci erant, & infimæ ætatis inter homines ejuſdem temporis viventes. (2) Moſes corruptionem filiorum Dei arceſſit à connubiis cum impiis *Geneſ.* VI. 3. (3) nec inter cauſas diluvii numerat *Moſes* cultum corruptum. (4) *Lamechus* primus videtur omnis pudoris fines exceſſiſſe. Et ſi ipſum verbum חלל perpendimus, tunc teſte *Pfeiffer. Exercit. Bibl. pag.* 128. hoc in obliquo & inſerto infinito cum ל ſequentis verbi conſtructum, familiariſſime notionem incipiendi habet. Nec in aliam ſententiam abit *Polus Crit. in h. l.* חלל cum ſignificat *profanare* regit poſt ſe nomen aliquod; at quando regit verbum infinitivum, ſignificat incipere. Eandem opinionem defendit Cl. *Vockerodt in diſſert. de hiſtor. Societat. & rei literar. ante diluvium. Johan. Owen. in tract. de ortu & progreſſ. vera Theol. pag. m.* 139. Non autem diu occupati erimus in evolvenda alterius verbi ſignificatione, cum hoc ante nos fecerit Cl. M. *Johann. Carol. Albhardt. ad h. l. in diſſert. Witteberg. habita* 1694. §. 10, 11, 12. Quotieſcunque igitur verbum קרא cum בשם יהוה conſtructum legitur, toties invocationem, & ſæpius id omne, quod cultus divini rationem habet; Ita concluſio facilis eſt, & plura occurrunt Scripturæ loca, quibus ſententia hæc probatur. Eſt igitur ſenſus de nova introductione cultus divini, ſed tantum de ſolenni; & non corruptio cultus religioſi, ſed reformatio Eccleſiæ verbis hiſce indicatur. Vide *Joban. Owen. pag.* 139. & Albhard. qui plurima ex Theologis teſtimonia adfert.

Digitized by Google

viguit, paulum diſtat ſepultæ inertiæ: celatur enim. At Enochum, qui ſextus ab illo fuit, inſignis nobilitat pietas [31]. Eum virum Deus mori vetuit [32]: viventem enim ad beatas ſedes traduxit [33] corpore inte-

31. *Inſignis nobilitat pietas*] Enochi pietatem laudat his verbis Moſes: *Et ambulavit Enoch cum Deo.* Anglus reddit, *walked with God.* LXX. habent, καὶ εὐηρέστησεν Ἐνὼχ τῷ Θεῷ. *Et placuit Enoch Deo.* Igitur etiam Paulus *Hebr.* XI. 5. Enochum per fidem teſtimonium accepiſſe εὐηρεστηκέναι τῷ Θεῷ quod bene placuerit Deo. Eſt autem εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ colere Deum, grata Deo facere, uti Anglus Henricus Ainſworth. Comment. in *Geneſ.* IV. *fol. m.* 28. *Ledhis life and adminiſtred before God, holily, juſtly and faithfully, and ſo pleaſing to God.* Chaldæus reddit: ambulabat in timore Dei, & Targum *Hieroſolymitan. ſerviebat coram Deo in veritate.* Licet Rabbini contrarium dicant, attamen firmo ſtat talo, *Enochum* pium fuiſſe virum. Hinc *Jarchius* ad verba ambulavit cum Deo ita explicat: *Juſtus fuit, ſed levis tamen & inconſtans, ſolitus citò ad malum deflectere. Ideò feſtinavit Deus benedictus & tranſtulit eum, & ante tempus mori fecit.* Verum hæc cum Apoſtoli verbis non conveniunt, ergo figmenta Rabbini ſunt.

32. *Mori vetuit*] Multi Hebræorum putant, mortuum eſſe *Enochum* & poſt mortem aſſumptum à Deo. Ita enim *Aben-Ezra* commentatur: *Mortuus eſt. Sic enim verbum* לקח *accipitur in illo:* Aufer nunc animam meam: Ecce ego aufero à te deſiderium oculorum tuorum. Nam poſt ait ſeipſum explicans: & mortua eſt uxor ejus. In hoc raptu Enochi nulla mentio mortis. Ratio expoſita eſt in illis verbis Aſaphi: poſt gloriam aſſumſit me, ſive abſtulit me. Eadem mens eſt *Hiſcuni*, qui ex Targum probare conatur, verbum לקח accipi debere in ſignificatione mortis, uti accipitur in illo: *Tolle nunc animam meam.* Lubet audire *Manaſſen ben Iſraël de fragilitate humana ſect.* XII. *art.* 7. *Quantum*, inquit, *ad Henochum non obtinet inter noſtros vulgaris illa opinio, fuiſſe illum cum corpore & anima in cœlum tranſlatum; quin potius multi antiquorum in* Bereſchit Rabba *volunt, phraſin illam loquendi: Et ambulavit Henoch cum Deo, neque eſt, quia tulit eum Deus, denotare, mortem brevem. Quam ſententiam ſequuntur R. Selomoh, Abarbanel, Aben-Ezra, qui ſuper eum textum dicit,* מת *mortuus eſt, ac probat, hunc loquendi modum S. literis valde uſitatum eſſe; velut cum dicebat* Elias, Tolle, quæſo animam meam: & ad *Jehezkel Deus ait, ut ſignificaret ipſi mortem uxoris ſuæ; Ecce ego tollam deſiderium oculorum tuorum, ac paulo dicitur eam mortuam eſſe. Non hinc tamen conſequitur, fuiſſe illam tranſlatam cum corpore & anima in cœlum. Idem quoque de Henocho poteſt ſtatui, quod & conſtat ex Toſaphta ſub finem primi capitis de Jebamot, & manuſcripto exemplari Targum, quod illo tempore exſtabat, aut paraphraſi Chaldæa Onkeloſi, quæ ſuper ipſum verſum dicebat, & non ille, nam occidit ipſum Deus. Sunt tamen Hebræorum plures, qui crediderunt, Moſen dicere voluiſſe, quod Enoch non mortuus, ſed vivus ad Deum tranſlatus ſit. Targum Onkelos diſerte: Et non interfecit eum Dominus.* Targum Manuſcriptum, in

integro. Judæi ſatis inepte ajunt, ששבעה בני אדם שקפלו את העולם כולו ואלו הן אדם הראשון ומתושלח ושם ויעקב ועמרם ואחיה השילובי ואליהו ועדיין הוא קיים: *ſeptem eſſe viros, qui omne mundi ævum volvunt: eſſe autem hos, Adamum primum, Methuſalem, Semum, Jacobum, Amramum, Ahajam Siloniten, & poſtremo Eliam, qui adhuc supereſt.* Utique ſtultiſſimum id eſt. Pari enim ratione dixerit quiſpiam, non ſeptem, ſed duos tantum eſſe, Adamum, & Enochum, qui poſt Adamum LVI annos in terris fuit, eumque ſepeliit. Quanquam certè opinantur Judæi, & inter hos præcipuè Rabbi Aben Ezra, fuiſſe Enochum, communi lege, fato functum. Nos

in quo לא omiſſum, non meretur fidem, cum plura particulam negantem retineant.

33. *Ad beatas ſedes traduxit*] Etſi vivus ad Deum tranſlatus Enoch, adeoque nulla in ipſo facta per mortem corporalem animæ & corporis diſſolutio; tamen corpus ejus terreſtre, pulvereum, animale mutari debuit, ut fieret ſpirituale. Cum autem hanc mutationem Paulus vocet myſterium, in id inquirendum non eſt. De loco, in quem tranſlatus eſt Henoch anxia eſt diſputatio. Hebræi tralatum pertendunt in paradiſum. R. David Kimchius in lib. II. Reg. II. I. interpretatur paradiſum terreſtrem idque ex. Midraſch confirmat. Verba ſunt: *Vulgus noſtrum etiam ſapientes noſtri tenent, Eliam ingreſſum paradiſum cum corpore ibique vivere in ſtatu, in quo erant primi parentes noſtri ante lapſum. Similiter Henoch intravit paradiſum: unde in Dras; quatuor ingreſſi ſunt paradiſum.* Obiter notandum *Johannem Druſium* pro עשרה legere ערבעה quod repugnat tum codicibus, tum ſententiæ Rabbinorum, qui ſtatuunt decem corpore & anima ingreſſos eſſe paradiſum, uti videre eſt apud *Menaſſ. ben Iſrael de fragilitate humana ſect.* XII. 7. Hinc parum cauti vetuſtiores quidam Patres ſententiam eandem tuentur. *Ireneus lib.* V. *contra hæreſ. c.* V. allegat traditionem presbyterorum, aſſerentium, omnes qui ad Deum tranſlati ſunt, tranſlatos eſſe in eum paradiſum, quem Deus plantavit in Eden contra Orientem. *Juſtin. Martyr Reſponſ.* LXXXV. *ad Orthodoxos* de iis, qui cum Chriſto reſurrexerunt diſſerit: Quam ob cauſam reſuſcitati illi non denuò mortem appetierunt, ſed in immortalitate manent, ſicut Enoch & Elias, cum quibus in paradiſo ſunt. Nec aliter *Procopius Gazæus* in *Geneſ.* IV. Præceptum, inquit, Domini diligenter conſervavit Enoch, quapropter ingreſſus eſt in paradiſum. Nos Enochum raptum profitemur in paradiſum, at non terreſtrem illum, ſed cæleſtem, in quo & corpore & ſpiritu conſummatus immutabilem & æternam gloriam in viſione Dei faciei adiverit. Sic verſio Arabica huic calculum addit teſte *Henrico Ainſworthio Comment. in Geneſ.* V. *fol. m.* 28. *edit. Londin.* Rationes prægnantes legere Lector poteſt à celeb. *Heideggero* adductas in *hiſtor. Patriarch. pag. m.* 259, 260.

Nos Divo Paulo credimus, qui obiiſſe illum negat. Et profectò, quod Enocho contigit, id cunctis datum fuiſſet hominibus, ſi in vitæ integritate perſtitiſſent. Nunc noſter nos error, graviſque noxa, mortalitate damnavit, quam per languores & mille corporis mala explemus. Non eſt dubium quin ſevera increpatione Enochus improbitatem caſtigaverit hominum ſui ævi. Atque hæc res quoſdam nugatores excitavit, quia ſtulta perſuaſione ſyderati, ſperavêre ſe poſſe ſeræ poſteritati illudere: quippe inglorio ſtudio, & jejuna opera librum olim in vulgus extruſerunt, quem ipſi, ſi Deo placet, ab Enocho ſcriptum ajebant. Profectò is liber aut è diluvii undis integer evaſit, cum perirent ferè omnia: aut poſtea ex cœlo delapſus eſt: quod eſt anile. Quanquam quid non audebit aſſerere ineptorum vecordia, cum etiam Judæi dicant Eliam, ſeptimo anno poſtquam raptus fuit, literas ad Joramum regem dediſſe ex cœlo, & addant, ועכשיו הוא כותב מעשי כל הדורוא כולם *adhuc hodie illic omnium temporum faſtos ab illo componi.* Et illorum quidem hallucinatio veniam meretur: non enim intellexêre verba, quæ extant in libro ſecundo Paralipomenûm, in capite viceſimo & primo. Cæterùm Enochi commentitia oracula ita ſprevit cordatior antiquitas, uti Hieronymus Judæ epiſtolam, quæ de ſeptem Catholicis una eſt, ob hanc cauſam à pleriſque è catalogo ſacrorum voluminum dicat expunctam, quia teſtimonium ibi citatur ex hoc futili ſcripto.

Cap. II.

Eccleſia identidem admiranda numinis judicio intra unam familiam coarctata. Id exemplis oſtenſum.

Postquam Enochus terras reliquit [1], illa ipſa Sethi familia, quam ſibi ſelegerat Deus, afflata ſeculi veneno eſt. Qui enim an-

1. *Terras reliquit*] notanter dicitur reliquit, quia Henochus ea vitæ integritate præfuit, ut vivus cælеſti academiæ ſocius adſcriberetur. Verba Scripturæ *Geneſ.* v. 24. ita ſonant: *Et ambulavit Enoch cum Deo, & non erat ipſe, quia tulit eum Deus.* Non hîc verba facturi ſumus de nomine *Henochi* & varia explicatione, quia hoc ante nos præſtitit vir celebr. *Joh. Henric. Heidegger in hiſtor. Patriarch. edit. Amſtel.* 1667. *exerc.* IX. *p. m.* 253. 254. Sed jam diſquirimus an terram reliquerit cum per mortem abire coactus; an vero non mortuus & in cælum tranſlatus fuerit? cum vox לקח quæ

antea ſolicitè matrimonii conditiones [2] quæſiverant in ea gente, intra quam Eccleſia arctabatur, nunc ſanos affectus amplius non tenuê-

quæ in textu Hebraico legitur, aliquando ablationem ex hoc mundo per mortem; aliquando ablationem per aſſumptionem ſeu tralationem ſignificet. vid. *Henric. Ainſworth. Comment. in Geneſ. c.* v. *fol. m.* 28. *edit. Londin.* Hinc multi ſunt, putantes, mortuum eſſe *Enochum* & poſt mortem aſſumptum à Deo. Ita enim *Aben-Ezra* commentatur, cujus verba apud citat. *Heidegger. pag. m.* 256. expreſſa repe-riuntur. Eadem opinio in medium profertur & defenditur ab *Hiſcuni*, qui ex *Targum* probare contendit, verbum לקח accipi debere in ſignificatione mortis, ut accipitur in illo: Tolle nunc animam meam. Lubet hic etiam in ſcenam producere R. *Menaſſ. Ben Iſrael* in libro elegantiſſimo *de fragilitate ſect.* XII. *art.* 7. ita diſſerentem: *Quantum ad Henochum, non obtinet inter noſtros vulgaris illa opinio, fuiſſe illum cum corpore & anima in cælum tranſlatum* &c. Ipſe tamen *Manaſſes* in ſequentibus hujus loci verbis contrariis teſtimoniis non videtur calculum addere iis, qui mortuum *Henochum* ſtatuunt. Licet hi cum aliis hoc ſtatuant, attamen plures inter Hebræos ſunt, qui crediderunt, *Henochum* tranſlatum fuiſſe, quos allegatos vide apud cit. *Heidegger. pag. m.* 257. Confer. *Ainſworth. fol. m.* 28. qui hæc addit: *God tooke him that is tranſlated him, ſaith the Apoſtle Hebr.* XI. 5. *Where the Arabike verſion addeth, he was tranſlated in to Paradiſe* &c.

2. *Matrimonii conditiones*] Plerumque conditiones hæ fuerunt, ut pii Sethitæ matrimonio ſibi jungerent pias uxores, ne ex earum conſortio ſeducerentur. Nullum enim eſt dubium, quin pii ex familia *Sethi*, ſe ſeparaverint à maledictis Caini, & in locum peculiarem ſeceſſerint, uti *Eutychius Patriarcha Alexandrin.* à *Selden.* edit. refert, qui affirmat, quod Cainitarum & Sethitarum diſterminatio & ſeparatio ſtatim poſt Adæ mortem facta, & in montem adſcenderint Sethitæ, Cainitæ autem in valle permanſerint. Studebat Sethi proles ſanctitati & puritati, atque obedientes erat mandatis Angelorum, quos ſibi vicinos habuêre. Et cantibus & laudibus utebantur illi filii Dei. Imò affirmat citatus author, quod Sethus juramento obſtrinxerit illos, ne rem ullam haberent cum Cainitis, quando ita ſcribit: Appropinquante obitu Sethi adjuravit ille poſteros ſuos per ſanguinem Abelis, ne deſcenderet eorum quiſquam è monte Sancto ad poſteros Caini maledicti. vid. de his plur. *Selden. lib.* I. *de Synedriis Hebr. cap.* II. *pag. m.* 316. *edit. Francof.* Hinc *Patricides* Arabs Annal. p. 26. per filios Dei Sethitas intelligit, quod montem ſanctum incoluerint. vid. Suid. in voce Σὴθ. Cum itaque Sethitæ & Cainitæ religione & pietate & animo ſeparati eſſent, ita etiam loco & habitatione. Et poſt Adami obitum videtur ſeparatio facta religioſior, ut nefas haberent *Sethitæ* cum Cainitis ſocietatem, commercium, Matrimonium inire. Idque ſatis colligitur ex *Geneſ.* VI. 1, 2, 3. ubi *Sethitarum* cum *Cainitis* conjunctio tanquam nefaria deſcribitur. Manet igitur firmum *Sethitas* in matrimonio contrahendo hoc obnixe obſervaſſe, ne cum impiis ſe matrimonio jungerent.

nuêre[3]. Mens eorum vanas accepit imagines. Pluris eſſe formam, quàm morum ſanctitatem, vitio ipſa ſuo favens credidit libido. Hæc res contagionem dedit, quæ ab impiorum filiabus profecta, manavit latius. Protinus in ævum erupit omne nefas. Perierat jus[4], integri-

3. *Non tenuêre*] Non perſtiterunt Sethitæ in pietate ſua, ſed pravis concupiſcentiis allecti, poſthabito mandato, libidines exercuerunt cum impiis. Quæ Cainitarum Theologia, qui mores & ſtudia perverſa, Exercitationibus 3, 4. & 6. prolixe demonſtravit celeb. *Joh. Henric. Heidegger. in hiſtor. Patriarcharum*, quem evolvant Lectores & peſſimos mores ſtudia nefanda facile deprehendent, unde facile colligere poſſunt, habuiſſe Sethitas averſandi matrimonii cauſas permagnas. Confer. Anglus acutus *Johan. Owenus de natura, ortu & progreſſu & ſtudio veræ Theolog. cap.* III. *pag. m.* 138, 139. *ſeq. edit. Bremenſ.* 1684. Nunc autem illi, qui ſe per aliquot forſan annorum centurias à communione malorum, quæ ſemper defectionis Eccleſiaſticæ cauſa extitit præcipua, ſegregarunt, temporum ſucceſſu illi etiam aucti fuêre prole improba; unde factum quod hi effreni libidine Apoſtatarum filias ſibi connubiis junxerint. Quod igitur ſceleratum & nefarium illud *Sethitarum* & *Cainitarum* matrimonium fuerit, adeò ut dignum, ut unà cum aliis peccatis diluvii pœna expietur, conſtat ex Scriptura Sacra & quidem ob ſequentes rationes. Primò enim matrimonium illud ortum eſt ex aſpectu adultero, ſive concupiſcentia oculorum. Nam filii Dei videntes filias hominum כי טובות quod pulchræ eſſent, acceperunt ſibi uxores ex omnibus, quas elegerant. Anglus reddit: *tooke unto them that is, tooke to them ſelves, and regard not the counſell of their godly parents, nor the will of God.* Hinc additur quas elegerant, ubi iterum Henric. Ainſworth. fol. 29. addit: *which they choſe*, that is, *which they loved and liked, following their owne affections.* Per ſe quidem non eſt in vitio, formæ rationem habere. Eſt tamen in delectu Conjugum intuitus formæ deteſtabilis, ſi præ cæteris ſolus ille maximum momentum habet, ſi turpis libido cauſa eſt; ſi honeſtatis ac virtutum vel nulla vel ultima cura eſt, ſi denique belluino appetitu & formæ ſolius elegantia ad ejuſmodi conjugium homo abripitur. Perſpicuum igitur eſt, Sethitas graviſſimè peccaſſe, qui in uxorum delectu ſtimulante libidinis face ſolius formæ rationem habuerint. Deinde & flagitioſum fuit matrimonium, quod conjunctio illa promiſcua fuit ex concupiſcentia nimirum aſpectu oculorum. Denique inprimis maleficum, quia contractum inter fideles & infideles, eos, qui fœderati erant Dei, & qui à fœdere Dei diſceſſerunt. Atque *Sethitas* non poterat fugere, impiorum ſocietatem & conſuetudinem conjugalem eſſe exitiabilem. Quæ omnia & alia multa ſatis arguunt, atrox fuiſſe *Sethitarum* peccatum ſe cum Cainitarum peſſimorum filiabus matrimonio inligantium, cum ignorare non poſſent, quæ ilias malorum inde ſecutura eſſet.

4. *Perierat jus, &c.*] Omnia crimina ſine pudore committebantur. Juſti-

Digitized by Google

gritas, fides, &, qui ſemel dimiſſus nunquam redit in gratiam, pudor. Nullum ſcelus exemplo caruit: nec vacabat cuiquam vetus odiſſe crimen, cum quotidie oriretur novum. Tam immedicabile malum aſpero remedio indiguit. Non poterat improbitas extirpari, niſi cum hominibus. Perdendum fuit mortale genus. Supererat adhuc unus Noachus [5], vir ſcelerum purus; quem D. Petrus præconem appellat juſtitiæ, quia voce illius uſus eſt Deus, uti ad ſanam mentem flecteret nefarios [6]. Datum illis eſt ſpatium centum & viginti [7] annorum, intra quod reſipiſcerent. Omnino ſic accipiendum eſt

ſtitia violabatur, ex cujus contemtu cæteræ virtutes contemtui habebantur, imò ut cum *Ariſtotel. Polit. cap.* II. affirmandum: Nullam ferarum fraudem eſſe tantam, nullam malitiam, quæ poſſit cum ejus malitia contendere, qui ſemel legem Juſtitiamque contempſit. Ergo cum *Tragico Senec. Tyeſt. aſtr.* 4.

——— *ubi non eſt pudor*
Nec cura juris, ſanctitas, pietas fidei
Inſtabile regnum eſt.

Id quod de primo mundo affirmat Scriptura *Geneſ.* VI. II. cum impleta eſſet terra *violentia*, quam *Henric. Ainſworth. Comment. in h. l. fol.* 31. *edit. Londin.* ita explicat, *injurious and cruel dealing which ſeemeth to be chiefly meant of violating the duties towards men; as the former word noted corruption of religion.* Vel juxta Chaldaicum Interpretem: cum impleta eſſe terra *rapinis* & injuriis. Quæ cauſæ deſtructionis, uti fuſe de hoc peſſimo crimine diſſerit *Guilielm. Pepin. de deſtructione civitatis Ninive ſerm.* XXIII. *pag. m.* 261. *ſeqq. edit. Antverp.* 1656. Qualia crimina etiam ante devaſtationem Hieroſolymorum ibi in uſu erant. Ubi igitur hæc crimina vigent, ibi non aliter crimen expiari poteſt quam deletione & vaſtatione omnigena.

5. *Unus Noachus*] Eò uſque malitia peſſima progreſſa, ut ſe extenderit ad omnem carnem. Vide *Geneſ. cap.* VI. 12. de quo videantur *annotat. ad Carol. Sigon. lib.* I. *cap.* I. *de Republ. Ebræor. pag. m.* 6, 7, 8, 9. ad quem B. L. mittimus.

6. *Flecteret nefarios*] Hanc ob cauſam vocatur à *Petro* 2. *epiſt.* 2, 5. Præco juſtitiæ, qui omnem movebat lapidem, ut homines admoneret ad pænitentiam agendam: Præconis enim munus eſt omnem operam dare ut homines mali ad juſtitiam i. e. vitam rectiorem convertat, & hoc de Noa affirmat *Petrus*. Vide *Grot. Comment. in h. l.* Non autem eſt putandum, ſcribit celeb. *Coccej. Comment. in h. l. fol. m.* 112. eo tempore non fuiſſe homines, qui de Deo loquerentur & de bonis operibus. Solus Noa fuit juſtus & veræ juſtitiæ præco. Cæteri fuerunt ἀσεβεῖς (quod pro רשע uſurpat *Paulus Rom.* IV. 5.) quamvis eſſent viri nominis & multos haberent ſectatores qui nomen ipſorum nominarent. Nec improbabilis videtur ſententia Angli docti *Henr. Ainſworth. fol. m.* 30. *in Geneſ. cap.* VI. *edit. Londin.* quod tamdiu Noa conciones habuerit ad populum, quamdiu arcam ædificaverit.

7. *Centum & viginti*] Tempus patientiæ divinæ conceſſum ad explorationem pœnitentiæ hominum definitur:

Digitized by Google

eſt id, quod dicitur in ſexto capite Geneſeos. Nam Flavius quidem Joſephus perperam [8] hæc verba in alium ſenſum detorſit. Nec verò obſtat, quod temporum, quæ ſecuta ſunt, calculus haud ſatis cum ſerie congruit narrationis. Viderunt hoc eruditiſſimi Rabbinorum, Aben Ezra, & Salomo Jarchi: ſed addunt iidem, quod diligenti dignum obſervatione eſt, אין מוקדם ומאוחר בתורה *in libris Moſaicarum legum non tradi quid ſit prius aut poſterius geſtum.* Cum fruſtra datum ad pœnitentiam tempus eſſe [9], concitis undique flumi-

tur his verbis: *Et erunt dies ejus anni centum & viginti*, ac ſi diceret Deus: hoc ſpatium hominibus indulgetur, quo pergam cum iis contendere ſpiritu meo, h. e. per Noam, eos revocare à peccatorum, cui hactenus inſiſtunt, curſu. Quod ſi intra hoc tempus non reddituri mihi ſint fructus dignos pœnitentia, certiſſimum exitium illis imminebit.

8. *Flavius Joſephus perperam*] Sunt, qui hæc verba explicanda volunt non de ſpatio pœnitentiæ hominum præfinito, ſed divinæ patientiæ annis, verum de contracto vitæ humanæ ad annum centeſimum & viceſimum termino fatali. Ita *Scaliger* hoc ſenſu verba Dei interpretatur cui præivit jam olim *Joſephus lib.* 4. *antiquit.* qui ita: *Circumſcripſit eorum vitam, & fecit non tam diuturnam ſicuti ante fuerat, verum annorum duntaxat centum & viginti. Philo lib. de gigant.* His vitæ terminum præfinivit annorum viginti centum. *Lactant. de orig. error. lib.* II. 13. Deinde orbe ſiccato execratus injuſtitiam prioris ſeculi Deus, ne rurſus longitudo vitæ cauſa eſſet excogitandorum malorum; paulatim per ſingulas progenies diminuit hominis ætatem, atque in centum & viginti annis metam collocavit, quam transgredi non liceret. Ita etiam *Procopius* l. h. Quin ad exteros etiam interpretatio hæc dimanavit, uti apparet ex *Trebellio Pollione* in *Claudio*. Sed ſententia hæc de contracto per verba illa. Dei vitæ humanæ termino omninò aliena eſt. Etenim (1) Petrus non de præſcripto & contracto vitæ humanæ termino, ſed de annis pœnitentiæ conceſſis haut obſcure explicat 1 *Petr.* III. 19. (2) Deus in ea ſententia aliquid enuntiat, concernens eos homines, cum quibus ſpiritu ſuo contendere in æternum noluit. Quid verò contractus vitæ humanæ terminus ad homines illos, qui omnes inſecuto diluvio, nullo habito ætatis diſcrimine perierunt? (3) id Deus prædixit, quod impletum eſt. At terminus vitæ humanæ finitus centum & viginti annis nec poſt *diluvium* nec procedentibus temporibus impletus eſt, uti ex Scriptura patet *Geneſ. cap.* XI. (4] non contemnendi ſunt authores, qui de annis pœnitentiæ hanc Dei ſententiam acceperunt, ut Græci Interpretes, Onkelos, Auguſtin. de C. D. lib. XV. 24. quorum verba ab *Heideggero* citata legi poſſunt *pag. m.* 530.

9. *Fruſtra datum pœnitentiæ tempus*] Cum nihil proficeret hæc Dei patientia; tempus indultum ad pœnitentiam Deus peremptorium de mundo perdendo decretum exponit his verbis; *Delebo homines.* Angly bene *blot out that is abolish and deſtroy.*

Digitized by Google

minibus, & immiſſa pluviarum vi [10] orbis terræ effuſus in undas eſt. De tot modò millibus pauci ſupererant [11], quos Deus reliquerat in ſemen, uti humani generis jacturam nova ſobole repararet [12]. Mox in-

10. *Pluviarum vi*] Quæ vis deſcribitur *Gen.* VII. 11, 12. Rupti ſunt omnes fontes voraginis magnæ, & feneſtræ cæli apertæ ſunt; de quibus fuſe egit celeb. *Joh. Henric. Heidegger. exercit.* XVIII. *pag. m.* 536. *ſeq. hiſt. Patriarch.* Conf. *Henric. Ainſworth. Comment. in Geneſ. cap.* VII. *fol. m.* 35. *edit. Londin.* Cl. *Johan. Chriſtian. Iſing in Exercit. hiſtor-Chronolog-Geograph & Philologicis pag. m.* 14. *quæſt.* 10; Unde tanta vis aquarum invaluit, ut quindecim cubitis celſiſſimos montes ſuperaverit, & omnes omnino homines, præter paucos, ſuffocaverit. Id quod Gentilibus quoque notum, diluvium Deucalionis catholicum fingentes, uti ex *Beroſo*, *Mnaſea. Damaſceno Johann. Owen. in lib. de ortu & progreſſ. Theolog.* recenſet *pag.* 144, 145. *edit. Bremenſ.* De Deucalionis diluvio multa dixit ſæpe laudatus Heidegger. *pag. m.* 571. *exercit.* XVIII. ad hunc B. L. mittimus. vid. *Cl. Samuel Bocharti Phaleg. pag. m.* 5. *edit Francof.* Clar. *Iſing. in Exercitat. pag. m.* 13. *Eduard. Simſon. Chron. Cathol.* ubi plura lectu digna.

11. *Pauci ſupererant*] Aquis ſupra celſiſſimos montes extumeſcentibus ſecuta eſt rerum omnium, quæ extra arcam fuerunt miſerrima πανωλεθρία, exceptis iis, quæ in arca ſervata fuerunt, tam ex hominibus, quam animalibus terreſtribus. Sane pauci erant ſcil. *Noa* cum familia ſua, uti etiam exprimit *Henric. Ainſworth. ad cap.* VII. *Geneſ. fol. m.* 35. *verſ.* 7. his verbis: *Thus but a few, that is, eight ſoules were ſaved by water*: uti Apoſtolus Petr. I. epiſt. c. III. 20. affirmat. Conf. *Hug. Grot. annot. ad b. l.* annot. ad *Carol. Sigon. lib.* I. *de Republ. Hebr. pag. m.* 8. *edit. Lugdun. Batav.*

12. *Nova ſobole repararet*] Mundus ideo iſte prior ſeu homines in mundo degentes omnes præter nominatas perſonas deleti erant; hinc Deus nova ſobole vaſtatum mundum & Eccleſiam reparare volebat in familia *Noachi*, itaque cap. IX. ℣. I. repetit benedictionem, *Fœtificate & augeſcite & replete terram*, quam primis parentibus Gen. I. 28. dederat. Ergo benedictio hoc loco repetita & renovata iiſdem verbis. vid. *Henric. Ainſworth. Comment. in h. l. fol. m.* 39. Deus terram propter malitiam hominum vaſtaverat & hominum uſibus ademerat. Tum etiam occaſione multiplicati generis, tum beſtiarum tum hominum creverat ante diluvium malitia in ſuperficie terræ, adeò ut prævalida vitia niſi univerſali interitu mundi reſecari non potuerint. Hinc & terræ novæ calcandæ uſus & multiplicandi ſe facultas videbatur tum animalibus tum homini illicitus. Quare Deus potiſſimum curæ habuit, ut in integrum reſtitueret hominem, qui per abundantem ante diluvium malitiam felicitatis ſuæ jacturam fecerat. Hinc facta benedictione Dei, mundus per paucos repletus fuit, uti fuſè de hac benedictione diſſerit laudat. *Heidegger. Exercit.* XIX. *pag. m.* 599. 600.

inſtauravit rectum numinis cultum [13] Noachus: &, ne diluvium alterum formidaret, intueri iridem [14], atque huic fidere ſacramento juſſus fuit. Erat Eccleſia tunc paucorum hominum. Et tamen diſplicuit Deo indiſcreta multitudo. Iterum in minorem numerum contractio fit. Etenim, cum Noachus tres filios, Semum, Chamum, & Jephetum genuiſſet [15], in unius Semi ſtirpe Eccleſia hæſit. Chamum

13. *Rectum Numinis cultum*] Theologia ante-diluviana in tres partes diſpeſci poteſt, in *promiſſionem gratiæ* ſcil. *legem naturæ* & *cultus inſtituti præſcriptionem*. Nova ad *Noachum* revelatione facta, *prima* ulterius aucta, *ſecunda* plenius expoſita & *tertia* ſtabilita eſt. vid. *doct. Joh. Owenum* pluribus de his differentem *in tract. de ortu & progreſſu Theologiæ. pag. m.* 148. *ſeqq. edit. Bremenſ. Heidegger. Exerc.* XIX.

14. *Intueri iridem*] Juſſit Deus ut iridem ceu ſignum fœderis cum iis initi aſpicerent *Noachidæ*. Deus nunc primum fœderis viſibile ſignum conſtituit, nempe *arcum in nube*, non quod ille antea non fuerit, ſed in ſignum fœderis. Vide *Owen. pag. m.* 151. Hoc ſignum *Henric. Ainſworth. fol. m.* 40. vocat *the ſacramental ſigne*. De iride multa lectu digna collegit Cl. *Valentin. Friderici in diſſert. de ſigno Fœderis æterni cum creaturis, animantibus initi, iride. edit. Lipſ.* 1660. nec non ſilentio prætereundus *Heidegger. in hiſtor. Patriarch. exercit.* XIX. Omnibus autem palmam præripuit Anglus *Gr. Williams in libro the right way to the beſt religion edit. Londin.* 1636. *fol.* I. ubi agit de *Iridis myſteriis*. Per hoc ſignum Deus ſignificare voluit, quod ſit ſignum pacis inter Deum & terram, hoc aſpiciant & in memoriam ſibi revocent fœdus & promiſſionem Dei *Noachidæ*. A parte igitur Dei erat recordatio fœderis ſui, & à parte hominis, ut vera fide nitatur promiſſione Dei facta, uti optime *Ainſworthius* aſſerit & verbis *Maymon. tr. de benedict. c.* x. *ſect.* 16. concludit: *It is a cuſtome amongſt the Jewes, that when any ſeeth the bow in the cloud, hee bleſſeth God that remembreth his covenant, and is faithfull therein and ſtable in his promiſe.*

15. *Genuiſſet*] *Beroſus Annianus lib.* II. *de Genealog. primorum Ducum poſt diluvium* vult, *Noachum* poſt diluvium plures, præter Semum, Chamum, Japhetum, liberos genuiſſe, dum ait: *Præter verò tres primores filios, Noah poſt diluvium gigantes pluresque filios genuit.* Cui & adſtipulatur *Annius* in explicatione ſui *Beroſi*, unà cum *Cajetano* & aliis, qui ſuam Affirmativam rationibus quoque probare laborant. Verum authoritati hujus Beroſi non ſtatim aſſurgendum ex pleroramque eruditorum virorum judicio. Neque etiam rationes, quas pro affirmativa adducunt alii, tam prægnantes ſunt, ut eam evincere valeant. Plures igitur filios præter *Semum, Chamum & Japhetum*, *Noachum* poſt diluvium genuiſſe, conſtat (1) vel exinde, quod *Moſes* ſub finem vitæ *Noachi Gen.* IX. 28, 29. nullorum filiorum nullarumque filiarum mentionem faciat vel diſtinctè vel confuſe uſitatâ ſuâ formulâ: & genuit filios & filias. Deinde (2) notanter dicit *Moſes Gen.* X. 32.

mum natu minimum fuiſſe quidam perperam colligunt[16] ex verbis Moſis, quæ ad Chami filium potius referri decet. nam ipſe Chamus quidem anno uno Semum anteceſſit, uti rectè divinavit Rabbi Zacuth. Certè Hieronymus eandem ſecutus ſententiam eſt. atque etiam myſterium in hac re latêre ait, quod, ſi verum non eſt, at eſt tamen ingenioſum. *nudatum patrem*, inquit, *irriſit major filius, minor texit: & Deum crucifixum illuſerunt Judæi, & honoraverunt gentiles.* Verba extant in diſceptatione illius adverſus Luciferianos. Poſt Semum aliquot annis pauca memoratu digna evenêre: niſi cui libeat de turri Babylonica tragicè ampullari, aut genealogiis volumina implere. à quo mirum in modum mea ſemper ratio naturaque abhorruit. Demum Abramus, qui de Semi nepotibus erat, inter vetuſti ſeculi heroas illuſtre extulit caput: ſub quo juventa quædam Eccleſiæ, & velut robuſtior maturitas fuit. Enimverò hic eſt ille juſtus, quem ab Oriente excitum ait eloquentiſſimus vatum Eſaias. Terram enim Chaldæam, quæ prima naſcentem exceperat, patrioſque lareis, & cætera omnia, quæ longè mortalibus jucundiſſima ſunt, deſeruit, uti ignotam adiret regionem, in qua, pedem ubi poneret, non habebat. Sed parendum Deo fuit, cujus auſpiciis vocabatur ad majora. Excelſa generoſaque res eſt animus ſapientis. nunquam iiſdem ſpatiis, quibus hæc continetur vita, cogitationes ſuas terminat. quæ multis pòſt

x. 32. quod à tribus filiis *Noachi* gentes poſt diluvium in terra fuerint diviſæ, quod ſi plures habuiſſet, eos fortaſſis his coannumeraſſet. Exinde facile liquet, quid dicendum ad poſterius quæſtionis membrum, videlicet, fabuloſum eſſe, quod *Hiſtor. Scholaſt.* ex Methodio *l.* I. *c.* XXXVII. narrat, de quodam *Jonathane* ſeu *Jonitho* filio Noachi, eum ſcil. primum poſt diluvium inveniſſe Aſtronomiam, &c.

16. *Quidam perperam colligunt*] Sed cur perperam *Cunæe?* Diſerte enim à Moſe vocatur בן קטן filius natu minor, quod Angli reddunt *his younger Son*, quibus *Ainſworthius* addit, *which the Hebrew calleth leſſer, meaning in yeers.* Conſtat ex his *Chamum* fuiſſe fratrem natu minimum, non ſecundum, ut multi, qui decepti arbitrario ordine Scripturæ, *Semum* primum, *Chamum* ſecundum & *Japhetum* tertium faciunt, arbitrantur. Non ignoramus Hebræos quoſdam, *R. Levi ben Gerſon*, *Aben-Ezram* alioſque, quos Chriſtiani nonnulli *Theodoretus*, *Procopius*, *Gazæus*, *Joſeph. Scaliger*, *Chr. Schottan.* imprudenter ſequuntur, filium illum natu minorem exponere non tam de *Chamo* filio, quam *Canaane* nepote. Sed quæ ratio? Quomodo ſic diſtingueretur *Canaan* à cæteris ex *Semo* & *Japheto* nepotibus *Noachi*? Manet igitur verum *Chamum* eſſe fratrem natu minimum. Confer. Cl. *Heidegger. hiſtor. Patriarch. pag. m.* 628.

Digitized by Google

poſt ſeculis eventura ſunt, ad ſe quoque pertinere credit. Intellexerat vir divinus regnum Cananææ fato poſteris ſuis deberi. hoc ſolatio ille præſentem mœrorem edulcabat. Cæterùm ſpem eam, quam de poſteritate habebat, multa morabantur. ipſe ſenex erat, & per ætatem defluxerant vires. uxor vetula, quæ nec florentibus annis pepererat prolem. & tamen, quoniam cœlitus ingentia promiſſa animum ejus firmabant, credidit Dei immenſa virtute fieri id poſſe, quod negabat naturæ infirmitas. Itaque jure parens credentium dictus habituſque eſt. primus enim eas res, quæ nec erant uſquam, & eſſe non poterant, animi cogitatione præſentes ſibi fecit, intuituſque eſt. Atque hoc proprium eſt fidei, quam pulcrè ſacer codex ὑπόστασιν appellat τῶν μὴ ὄντων. Natus dein Iſacus eſt: is nempe, ex cujus familia olim Meſſias oriretur. Hic iterum numinis conſilia, haud iniqua certè, ſed arcana tamen, mirari libet. Ex Agare Iſmaëlem ſuſceperat Abramus, à quo Saraceni Arabeſque traxêre originem. & rurſus Cetura illi enixa erat non unam prolem. Tot liberorum pater erat religioſiſſimus ſenex. cæterùm ex omnibus unus modò extitit, cui præcipuè ſuam addiceret benevolentiam ſummus rerum arbiter Deus. Ab unâ Iſaci gente coli, ab hac una religionem, ſacraque, & cæremonias ſuas ſuſcipi voluit. Sæpe jam habitus hujuſmodi delectus fuit. neque enim verebor identidem id iterare, quod ſcitu eſt perquam neceſſarium. Ex Adami liberis tantum Sethus, ex hujus ſtirpe Noachus, ex Noachi filiis Semus, ex illius poſteritate Abramus, ac poſtremò ex numeroſa Abrami ſobole unus Iſacus placuit electuſque eſt, cujus familia Eccleſiæ nomen atque dignitatem ineffabili ratione, velut per ſucceſſionem, ſibi vindicaret. Cæteræ gentes, tanquam prophanæ, ſpretæ à numine, poſthabitæque ſunt, donec Meſſias terrarum orbem ingreſſus, intergerinum disjecit parietem, effecitque, quod dudum Abramo promiſſum fuerat, uti per ſobolem ejus cunctis nationibus ſine diſcrimine daretur ſperata ſalus.

Cap. III.

Sententia noſtra de Melchiſedeco contra communem receptamque opinionem confirmata. vis præſidiumque ingens additur epiſtolæ ad Hebræos.

Quæ cum ita ſint, monet me animus quædam de Melchiſedeco dicere. Etenim res inopinata, & miraculi ſimilis eſt, illo tempore

pore cum Eccleſia unius familiæ hæreditas eſſet, extitiſſe in impia Cananæorum gente eum virum, qui non modo rectum teneret numinis cultum, ſed Abramo quoque, ſummo Eccleſiæ præſuli, & recens in eas terræ oras advecto, cœleſtia bona precatus, impertituſque ſit. Equidem ſcio ego quæ ſit aliorum de Melchiſedeco ſententia. ſed mihi religio non erit ab ea recedere. non enim cujuſquam præſcriptum ſequimur. neque id ſiverit genius noſter, uti in aliena juremus verba. Inæſtimabilis res libertas eſt: quam eſſe judicii animam qui crediderit, is ſententiæ ſuæ adſcribat meam. Luculenta eſt Hieronymi epiſtola ad Euagrium, in qua ille ex Græcorum docet voluminibus, fuiſſe Melchiſedecum hominem mortalem, Cananææ incolam, Salemenſium regulum, & ſummi numinis ſacerdotem, qui velut imagine quadam & figura Jeſum Chriſtum, maximum itidem regem atque pontificem, mortalium ſeculis repræſentavit. Dein explicat verba Apoſtoli, quæ ſunt ſuper hac re in epiſtola ad Hebræos. Magna majeſtas eorum eſt, quos authores nominat, Irenæi, Hippolyti, Euſebii Cæſarienſis, & Emiſeni: tum & Apollinarii quoque, & Euſtathii, quem primum vidit Epiſcopum Eccleſia Antiochena. Horum judicium magno conſenſu ſequuntur hodie cuncti eruditi. Etſi enim ſuas ſinguli rationes produnt, tamen diverſis argumentationibus conveniunt in unum. Non eſt, fateor, convellendum temere, quod à pluribus conſtanter ſtatutum eſt. quippe, ubi hoc fit, periculum eſt, ne omnia pervertat innovandi libido. Cæterum, quoniam receptæ opinioni adverſari ipſa ratio mihi videtur, valentior eſſe omni authoritate debet veritas. Ego ſic exiſtimo, Melchiſedecum, non hominem utique ex hominibus genitum, ſed divinioris naturæ fuiſſe, majoremque homine, ac digniorem certe, qui tanto benedixit patriarchæ. Miſerat ad Hieronymum Euagrius librum incerti authoris, qui hoc, quod diximus nos, aſſereret. Sed rejectus ſpretuſque ab Hieronymo eſt, plane, ut mihi videtur, præter meritum. Etenim, quoties epiſtolam, quæ ſcripta ad Hebræos eſt, inſpicere ſoleo, toties in eam adductus ſententiam fui, ut exiſtimarem aut plane intelligi eam epiſtolam non poſſe, aut certe rectum, verumque illud videri, quod nos contra opinionem Hieronymi, cæterorumque omnium aſſerimus. De Melchiſedeco nuſquam eſt mentio in libris veteris teſtamenti, niſi duobus locis; videlicet in cap. XIV. Geneſ. & in Pſal. CX. Ex illis petitum eſt, quidquid ſublimi oratione diſſertavit Apoſtolus in ea epiſtola, quam ad Hebræos ſcripſit. Tanto

Digitized by Google

to citius profectò rem confecerimus. Scilicet valido argumento ſeſe niti arbitrantur, qui urbem, in qua imperium rex iſte tenuit, fuiſſe Salem ajunt, quæ ſita in Cananæa fuerit: ut non poſſit hoc regnum rectè, niſi hominis, intelligi. Sed quæro ex iſtis, quo cujus edicto non licebit nobis potius Apoſtolo, quam iſtis, credere? Ecce, ait disertè, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλὴμ, ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης. *qui primum quidem ex interpretatione dicitur Rex juſtitiæ, deinde vero etiam Rex ſalem, quod eſt, rex pacis.* Duo nomina tribuuntur huic ſummo regi in Geneſi. prius eſt *Melchiſedec*, alterum *Melechſalem*. non enim illud magis, quam hoc, exiſtimari nomen proprium decet. Vox *melech* Hebræis *regem*, *ſedec juſtitiam*, *ſalem pacem* notat. idque tironibus in Hebraiſmo haud eſt ignotum. Itaque *ſalem* non eſt hîc * nomen urbis, quemadmodum neque *ſedec*. aut eant, qui veteribus erroribus novos ſuperſtruunt, & in regno Cananææ imaginariam urbem aliquam Sedec collocent. par enim ratio ejus erit cum ſtramentitio illo *ſalem*. Sed hoc leve eſt. Nos profectò, niſi ſolidis argumentis agimus, imprudenter tot eruditiſſimorum hominum, totque ſeculorum labefactare conſenſum aggreſſi ſumus. Sed bene ſperamus. Procedant in numerum cætera, quæ idem nobis Apoſtolus ſubminiſtrat. Is magna epiſtolæ parte docet, excellentius majuſque fuiſſe Meſſiæ ſacerdotium, quam Aaronis aut Levitarum. quippe Levitarum munus fuiſſe temporaneum, quia dignitatem ſacerdotii quiſque cum vita amittebat, & in locum demortui ſubibat alius. At Chriſti, inquit, ſacerdotium, pariter ut Melchiſedeci, æternum eſt. & verò, ne fides dictis deſit, Davidis vaticinium de Meſſia recitat ex pſalmo centeſimo & decimo. *Tu es ſacerdos in æternum, ſicut Melchiſedecus.* In Græco eſt, κατὰ τάξιν, *ſecundum ordinem*. Sed David, cujus mentem magis, quam verba ſecutus eſt Apoſtolus, ait, כדברתי מלכיצדק, quod eruditiſſimus Rabbinus Aben Ezra rectè explicat כמנהג מלכיצדק *in morem Melchiſedeci*, vel, *quemadmodum Melchiſedec*. Neque aliud profectò verba Hebræa ſonant. Enimverò ita res eſt. Profligaverat prælio reges impios Abrahamus, & victrices reducebat copias. Forte tunc in itinere obvium ſe illi tulit filius Dei, ſpecie humana, habitu ſacerdotis regiſque indutus, ejuſque animum fauſtis vocibus ad omnia ingentia erexit. Etiam panem vinumque feſſo dedit, ne quid hac quoque

que

* *Fuit quidem* Salem *oppidum Cananææ, ſed hîc pro appellativo accipitur, &* pax *vertitur ab ipſo Apoſtolo. Hoc multi non ſatis perpenderunt.*

Digitized by Google

que parte deſideraret ille principum debellator. Statim Abramus eſſe hoc majus quiddam celſiuſque ſenſit. Itaque quod ſub imagine latebat, mente coluit, & Meſſiæ, ſummo regi ſacerdotique, quem mortalibus olim datum iri intelligebat, præſenti præſens munera decimaſque obtulit. Et quid cauſæ, obſecro, eſt, cur hunc juſtitiæ & pacis regem non credamus fuiſſe eundem filium Dei, qui poſtea, ad quercum Mamre, duobus comitatus ſociis, Abrahamo apparuit, cibum cum illo ſumpſit, adfuit unà in unis ædibus, ac denique collocutus cum illo eſt? Mihi ſanè majus certiuſque argumentum divinæ cœleſtiſque naturæ videtur, homini in media via derepente, velut è machina, ſupervenire, eique benedicere, & alimenta potumque dare, quàm hominis tectum ſubire, hoſpitio ejus excipi, epulis accumbere, ſermones cum illo ſerere. Unum modò diſcrimen eſt, quod in capite XVIII Geneſeos expreſſe tandem dicitur, Deum fuiſſe, qui Abramum adierit: de Melchiſedeco autem illud non ait quidem ſcriptor Geneſeos, ſed myſterium hoc relinquit explicandum Davidi & Paulo, qui nos de illo dubitare amplius non ſinunt. Nec verò obſtat, quod rex ille ſacerdoſque æternus quadam propria appellatione Melechſalem & Melchiſedec vocatur. Sæpe enim ſacer codex Deo nomina hujuſmodi ex re nata aptat, quorum omnis poſita vis in ſignificatione rei eſt, de qua forte tunc agitur. Itaque alibi *Ehte aſcher ehie* dictus eſt, & *Emmanuel*; plane ut nunc *Melech ſalem* & *Melchi ſedec*. Nemo miretur multis nominibus eum appellari, qui unus eſt omnia. Tot ſunt nomina ejus, quot ſpectamus virtutes atque opera. Virtutes autem ejus quis fando enumeret? cum multas percenſueris, longè erunt plures, quas omittes. Ne illud quidem ſcrupulum iniicere cuiquam debet, quod in Geneſi ſcriptum eſt, *Erat ſacerdos Dei altiſſimi*. Hoc enim πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ ἱερέως, ſive *ad habitum ſacerdotis* pertinet, quem induerat Dei filius. Et profectò fuit cum etiam alias ſumeret perſonas. cujus rei exempla in illuſtri poſita ſunt. Ajunt præſtantiſſimi theologorum, quotieſcunque Deus immortalis hominibus apparuit, apparuiſſe perſonam ſecundam, id eſt, filium. Quod ſanè ab illis rectè exiſtimatum eſt. Utique cum Apoſtolus ait, *Sæpe Deum antea per Prophetas, noviſſimè autem locutum fuiſſe per filium*, non ille negat viſum antea in terris Meſſiam eſſe, ſed haud obiiſſe cum concionandi illud munus ſignificat, quod olim à vatibus ſemper, ac tandem verò ſuſceptum ab ipſo eſt. Etiam nos exiſtimamus, filium Dei, cum in via Abramo occurreret, cum vul-

tum

tum eumque habitum corporis ſibi finxiſſe, quem poſtea geſſit in terris: atque hoc illud eſſe, quod Apoſtolus ait, ἀφωμοιωμένος τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ. *Aſſimilatus filio Dei*. Non poterat ipſum illud corpus induere, quod in terris poſtea intuiti ſunt, & contrectavêre mortales. Id enim ſerò admodum genitum formatumque eſt, neque antè exſtitit. quare imaginem duntaxat illius repræſentavit Abramo, ſed planè eandem, quam inter homines habuit. Neque alio pertinere mihi videtur, quod ſcriptum à Joanne eſt, *Abram geſtiit videre diem meum, & vidit, gaviſuſque eſt*. Id enim uni Abramo contigit, & ſingulare quiddam fuit: cum de cæteris illud dicatur, *Multi prophetæ & juſti cupiverunt videre, quæ videtis, & non viderunt*. Sed neque hoc ſententiæ noſtræ repugnat, quòd juſtitiæ ille paciſque rex ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, *ſine patre, ac ſine matre* fuiſſe dicitur. non enim profectò Divus Paulus myſterium illud duplicis naturæ ſpectavit, quod ejuſmodi eſt, uti Meſſiæ quidem divinitas patrem, mortalitas verò matrem, at ſeorſim neutra utrumque parentem agnoſcat. Pertinere illud ad ea tempora non potuit, cum nondum hominem induiſſet humani generis ſervator. Sed hoc utique ſenſit potius Apoſtolus, non eſſe eum communi lege ex patre atque matre, neque ex libidine aut conjunctione viri fœminæque ſatum, ſed æternum eum eſſe, & (quod Eſaias vates in capite LIII ait) *nihil poſſe dici de generatione ejus*. Sane vero ii ipſi, qui Melchiſedecum Salemenſium regulum, hominemque mortalem fuiſſe volunt, fateri coguntur ea omnia, quæ de illo Apoſtolus dixit, etiam Meſſiæ convenire. Quod cum ita ſit, profecto non aliter Meſſiam ἀπάτορα καὶ ἀμήτορα, *patris matriſque exortem* cogitare poſſumus, quàm eo pacto, uti jam nos ſignificavimus. Equidem ego animadverto quoque, Melchiſedeci ſacerdotium à Divo Paulo perpetuum atque infinitum conſtitui. ita quippe ait, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. *neque initium dierum, neque vitæ finem habens, manet ſacerdos jugiter*. Ex quo colligitur, ſi Meſſiam atque Melchiſedecum non eſſe unum eundemque, ſed duos credimus, etiam hinc duos jam effici ſacerdotes, quorum functio nullis circumſcripta annorum ſpatiis in omne ævum durat. Quod certè nemo veterum antea, neque è recentioribus quiſquam hactenus vel per ſomnium dixit. Nunc tandem illud dicamus, quod rerum omnium primum maximumque nobis eſt. Haud dubium eſt, quin Judæos genius aliquis malè advocatus in eum detruſerit errorem, uti exiſtimarent, id quod hodie in ſcriptis eorum legitur, *Melchiſedecum fuiſſe filium Noachi, Semum, qui*

ad tempora uſque Abrami Iſacique ſuperſtes fuerit. Hac futili opinione imbutos Judæos Apoſtolus ad ſublimiorem vocat contemplationem: &, de hoc ipſo Melchiſedeco, qui non Semo tantùm, ſed cunctis major eſſet hominibus, verba facturus, hac præfatione utitur, περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμήνευτος λέγειν. *De quo nobis multa ſunt dicenda, eaque difficilia explicatu.* Ecce, ſtupet ad magnitudinem perſonæ, & ineffabilem confitetur: quod nunquam facit, cum de aliis umbris typiſque loquitur, quibus fuerat olim regnum Meſſiæ figuratum. Dein ſubjicit, χωρὶς πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. *Sine ulla controverſia, non benedicit niſi major minori.* Hoc vult, divinioris cujuſdam naturæ eum fuiſſe, nec in hominibus numerandum: quia, qui tanto benedixit patriarchæ, certè major illo digniorque eſſe debuit. Etiam comparat illum cum Levitis †, καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ, μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. *Atque hic quidem homines, qui moriuntur, decimas accipiunt; illic autem is, de quo teſtatum eſt, quod vivit.* Duo notat; primum, quod Levitæ, quibus decimæ dabantur, *homines* erant: dein quod *morerentur*: at hunc ſacerdotem, cui Abramus decimas dedit, non hominem¹, non mortalem ait fuiſſe, ſed eum, *de cujus vita & æternitate*, inquit, *teſtimonium habemus omni exceptione majus.* Quodnam autem illud eſt? nempe hoc Davidis, quod citat*; *Tu es ſacerdos in æternum, ſicut Melchiſedec.* Quaſi dicat, *Tu es ille juſtitiæ paciſque rex, ille*, inquam, *ſacerdos, qui vivus æternuſque es; quem vidit Abrahamus, decimiſque & muneribus veneratus eſt, & Melchiſedecum appellavit,*

† *Ad Hebr. cap.* VII. ℣. 8.   * *Ibid.* ℣. 17.

1. *Non hominem*] Sunt multi Theologorum & Philologorum qui Melchiſedecum hominem & quidem Regem & Sacerdotem fuiſſe aſſerunt, quod Cunæus noſter negat, affirmatque in his & ſequentibus verbis Chriſtum fuiſſe, cui ſe oppoſuit Cl. *Johann. Henric. Heidegger. in hiſtoria Patriarcharum*, ubi argumenta *Cunæi* perſtringere videtur; Verum huic ſe iterum oppoſuerunt *Jacob. Gaillard.* in libro, quem inſcripſit *Melchiſedecus Chriſtus*: prodiit Amſtel. 1693. qui iterum argumenta *Heideggeri* argumentis firmis in dubium vocat, cui calculum addit album *William* Anglus in *libro of the beſt religion. f.m.* 807, 808, 809, 810. *ſeq. edit. Londin.* Cum itaque hæc materia in his citatis libris ſatis ſuperque enucleata fuerit, B. L. eò mittimus. Ut autem Noſtratium opiniones cognoſcant Lectores in fine hujus capitis addere voluimus tractatulum rarum de Melchiſedeco Cl. *M. Friderici Koerberi.*

Digitized by Google

vit, cum appellare eum majore atque ampliore nomine haud poterat. Exiam illud ſcriptum extat, ℣. 15. & 16. κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. *Ad inſtar Melchiſedeci exoritur ſacerdos alius*, diverſuſque à Levitis, *qui non ex lege, cujus mandatum ſit carnale, ſacerdos eſt, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ.* Nimirum, quod in Levitis fuiſſe negat, id in Meſſia & Melchiſedeco ponit, *vim indiſſolubilis vitæ.* Paulo ante dixit 11. v; *Si conſummatio per Leviticum ſacerdotium erat, quid amplius erat opus alium exoriri ſacerdotem, ſecundum ordinem Melchiſedeci?* Utique hoc omnino ſignificare vult, nullam conſummationem earum rerum, quæ promiſſæ quondam erant, fieri potuiſſe per Leviticum ſacerdotium: itaque opus fuiſſe ſacerdotio perfectiore, cujuſmodi fuit Meſſiæ illud, ſive Melchiſedeci: at ſi Melchiſedecus mortalis homo fuit & Salemenſium regulus, ſacerdoſque, ut iſti ajunt; ſane ineptum ſit majorem perfectionem hujus ſacerdotio, quam Levitarum, adſcribere. Salemenses enim iſti in media erant Cananæa, quæ regio nondum ſacra ſuſceperat rectæ religionis, quoniam recens in eos terræ fines advenerat Abrahamus. Sed eſto, fuerit apud eos ſummi numinis reverentia: quis tam rerum omnium ignarus eſt, uti neſciat cultum religionis, etiam in ipſis patriarcharum familiis, rudem duntaxat informemque fuiſſe, donec lege lata ſocietatem atque ordinem Levitarum inſtituit ipſe Deus, præcepitque quibus cæremoniis ſacriſque coli deinceps vellet, cum id antea haud uſquequaque factum eſſet debitis ritibus? Si omnia argumenta convectare velim, juſto volumine opus ſit. Satis diu jam hoc ſaxum volvo: liberari cupio. Dicendum tamen in extremo eſt, quid veteres recentioreſque commenti ſint ad locum Apoſtoli interpretandum. Videbant rem obſcuram & difficilem eſſe. Magnum aliquid audendum fuit. In re crepera & ancipiti præceps capienda via eſt. Igitur illud, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, *ſine patre, ſine matre, ſine genealogia*, haud ideo dictum putant, quia parentes non habuit Melchiſedecus, ſed *quia nec antè, nec poſtea eorum nomina adſcripſit Moſes.* Et rurſus, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. *Nec initium dierum, neque vitæ finem habens, manet ſacerdos in æternum.* Nempe, *natus quidem eſt*, inquiunt, *mortuuſque; ſed quoniam ejus rei mentio non fit, fuiſſe æternus exiſtimatur: & Meſſiæ divinam naturam velut typo repræſentavit.* Profecto, hoc non eſt myſteria, ſed rerum ludibria conſectari. Quot enim poſſem Levitas ſacer-

cerdotes, quot alios ſanctos illuſtreſque heroës ex ſacris libris recenſere, de quorum natalibus & morte altum ſilentium eſt? Igitur, quod felix fauſtumque ſit, jam totidem figuras Meſſiæ habebimus. Judæi credunt Jacobum non obiiſſe, quia in Geneſi non dicitur, *Et mortuus eſt Jacob*, ſed, *expiravit*. Jam iſtud alii ad juvandam firmandamque vulgarem de Melchiſdeco opinionem prodiderunt, quo autore, incertum eſt, ſed authore tamen Judæo. Ego quidem certe in ſcriptis Rabbi Schelemonis Jarchi id me legiſſe memini, ſed purum putum exiſtimavi delirium eſſe, neque magis excuſari debere, quam hoc, quod de Melchiſedeco vane creditum eſt. Qui tale præſidium ad ſententiæ ſuæ probationem adferunt, næ illi nugas nugis propugnant. Nihil tam facile reperitur, quam ineptiendi occaſio. Et quid tandem non fiet? Jam etiam metuo, ne Tobiæ canem aliquis ſine cauda fuiſſe putet: quippe nihil de ea ſcriptum eſt. Sed omnes futilitatis numeros implevit Athanaſius, qui Melchiſedecum quendam fingit, cujus imprecationibus effectum ſit, uti terra ima dehiſceret, patremque illius & cunctos abſorberet conſanguineos: atque hanc cauſam eſſe ait, cur eum Apoſtolus fuiſſe ſine parentibus, & ſine genere dicat. Nemo ægrotus quidquam ſomniat tam infandum, quod non aliquis affirmet ſapiens. Nihil vane hariolatus eſt Marcus Terentius Varro. Quotidie magis magiſque hoc verum reperio. Sed mittamus ludos. Si nihil aliud dixiſſet Apoſtolus, quam ἀγενεαλόγητος, adduci poſſem uti in eorum ſententiam pedibus irem: nunc diſerte explicat verba ſua, aitque*, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε τέλος ζωῆς ἔχων, μένει ἱερεὺς τὸ διηνεκές. *Nec initium dierum, nec vitæ finem habens, manet ſacerdos in perpetuum.* Utique non quid Moſes dixerit, tacueritve, ſed quid res ſit, & quid ſibi videatur, ait. Quidquid tribuit illi Apoſtolus, fultum eſt non Moſis reticentia, ſed Davidis affirmatione. Quod hactenus non obſervaverunt interpretes, non enim ait †, *cujus mors reticetur à Moſe*, ſed contra, *de quo Davidis teſtimonium exſtat, quod vivit.* Ὁ μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. Quod profecto longe aliud eſt. Poteſt is obiiſſe, cujus obitus tacetur: poteſt & in vivis eſſe: quod enim ſilentio tranſmittis, in incerto eſt: nihil quippe affirmas: at, de quo dicitur, ὅτι ζῇ, *quod vivit*, & quidem *cum emphaſi, ad differentiam Levitarum, qui in eodem commate appellantur* * ἄνθρωποι ἀποθνήσκοντες, *homines mortales*; is, inquam, de quo tam evidenter hoc aſſeritur, non poteſt mortalis fuiſſe: aut, ſi fuit, profecto jam non hominum, ſed

* In cap. VII. ℣. 3. † Ibid. ℣. 8. * Ibid. ℣. 8.

angelorum lingua locutus eſt Apoſtolus: eam autem linguam an alii per inſomnium aut revelationem didicerint, neſcio: ego quidem homuncio ad iſtum ſapientiæ gradum non perveni. Cæterum, qualis ſit hæc vita, quam Melchiſedeco tribuit Apoſtolus, nemini obſcurum eſſe poteſt. Ait David, *Tu es ſacerdos in æternum, ſicut Melchiſedec.* nempe ſacerdotium æternum Melchiſedeco adſcribit vates: & ad exemplum illius, etiam Chriſto. Hoc Davidis teſtimonium citat Apoſtolus, verbis quidem aliis, ſed eodem ſenſu, ὁ μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ: quod perinde eſt, ac ſi diceret, *is, qui teſte Davide in æternum vivit, ſacerdoſque eſt.* Hæc eſt vera & genuina ſententia verborum Pauli: aut, ſi aliter exiſtimamus, actum eſt de facili interpretatione epiſtolæ, quæ ſcripta ad Hebræos eſt. Equidem ego diu miratus apud animum meum ſum, repertos fuiſſe quoſdam, quibus hæc epiſtola diſpliceret quidem, quia favere Novatii erroribus videbatur, quod temere tamen & falſo creditum fuit: at neminem vero deprehendiſſe perplexa illa ænigmata, quæ in his de Melchiſedeco verbis laterent, ſiquidem ex communi interpretum opinione explicarentur. Agant ſe verſentque in omnes partes ii, quos & præſens & prior ætas tulit. Nihil niſi nubes atque inania prenſabunt nequicquam, & ſuis ſe tenebris involvent. Non utar circuitione. Ego initio, cum operam darem, ut quam minimo negotio deciderem eum tantis incommodis, de epiſtola quidem hac, quin merito olim à Latinis Eccleſiis ſpreta eſſet, nullus dubitabam: cæterum Davidis verba, quæ de Melchiſedeco ſunt, non ad Meſſiam, ſed aliovorſum trahebam. Enimvero Judæos magiſtros ſequebar, quorum eſt perſæpe in Biblico contextu interpretando admiranda induſtria. Rabbi Aben Ezra ait, pſalmi iſtius authorem eſſe non Davidem, ſed quendam מהמשוררים *è cantoribus.* Itaque cum ſtatim initio dicitur, *Dixit Deus Domino meo, ſede ad dextram meam, donec inimicos tuos fecero ſcabellum pedum tuorum, &c.* verba hæc ſunt non Davidis de Meſſia, ſed, ut ipſe vult, cantoris de Davide, ut hic ſit ſenſus, *Locutus eſt Deus Domino meo Davidi: eſto rerum omnium ſecurus: hoſtes enim tuos Peliſtæos ſic omnes fundam, ut eorum capitibus inſultes.* Poſtquam plura in eandem ſententiam dixit pſaltes, tandem adjicit, *juravit Deus, & non pœnitebit: tu es ſacerdos in perpetuum, ut Melchiſedec.* Perſæpe ſpiritus divinus reges principeſque & ductores populi, ſacerdotes appellat, quia cæremoniarum ad eos, religionumque cura & tutela pertinet. Itaque, *Eris ſacerdos,* mutatis verbis eſſet, *regnabis, eritque tibi ſummum*

Digitized by Google

imperium in cives tuos. Illud vero, *In ſeculum*, putat Rabbi Kimchi dictum ob hanc cauſam, quia Saulis fuerat execrabilis & brevis poteſtas: at David inter res lætas florenteſque conſenuit. Sequitur, *ſicut Melchiſedec*. Hîc non idem ſentiunt Judæi. Rabbi Abraham ait, המעם שישראל ילחמו ואתה תקח חמעשר כאשר לקח מלכי צדק מאברהם: mens verborum eſt, *pugnabit Iſrael, & tu decimas prædæ accipies, ut Melchiſedec accepit ab Abrahamo*. Rabbi Moſes nec ad hiſtoriam quidem hæc retulit, ſed Chaldæum ſecutus Targumiſtam eſt, cujus eſt hæc interpretatio, דאנת מתמני לרבא לעלמא דאתי בגין זכותא דהויתא מלך זכאי: *tu conſtituêris dux princepſque annis conſequentibus, idque propter juſtitiam: quia es rex juſtus*. Ita enim accipio verba Chaldaica, quæ alii ſecus intellexêre. Ut ad pauca redeam, memorat plures id genus pſalmos Aben Ezra, in quibus non David, ſed cantor, quiſquis fuit ille, de Davide loquitur. Inter eos eſt pſalmus viceſimus, *exaudiat te Deus in die anguſtiæ*. Tum & is, qui ſequitur, *domine in fortitudine tua lætabitur rex*. Item ſeptuageſimus ſecundus. Hæc cum hunc in modum cogitarem, commodum obtulit ſe oculis noſtris luculentus locus divi Matthæi, qui eſt in capite viceſimo & ſecundo. Ibi Phariſæos interrogatione illaqueat ipſe Chriſtus, πῶς Δαβὶδ πνεύματι κύριον καλεῖ χριστὸν; λέγων, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν, &c. *Quomodo David ſpiritu divino actus, appellat Chriſtum Dominum? dicens, ſede ad dextram meam, uſque dum, &c.* Non alio argumento nobis opus eſt ad confutandam vanitatem delirii, quod penè nobis imprudentibus obtruſerant Rabbini. Per totum illum pſalmum non cantor de Davide, ut ipſis placet, ſed David de Meſſia loquitur. Id Phariſæos in Evangelii libro docet ſupremus, maximuſque magiſter, penes quem fides eſto. Erravit Aben Ezra, Rabbi Moſes, & Kimchi, atque Chaldæus Targumiſta, & quantum uſpiam eſt verporum. Manet manebitque veritas myſterii, quod de Melchiſedeco effatus eſt David, quem ſecutus eſt Apoſtolus, cujus epiſtola ad Hebræos ſacroſancta eſt, & nihil niſi Deum ſpirat. Neſcio equidem an poſt Euangelium Joannis ullus ſit novi teſtamenti liber, in quo plus profundæ reconditæque ſit theologiæ. Quare non ſine cauſa antea cruciabat me conſcientia averſi genii mei, cum unius loci non intellecta vis judicium tardaret meum de tam illuſtri ſcripto, quod cæteris ſui partibus omnia prodebat magna & excelſa. Non temere poteram divino ſpiritu dicta-

ctatum credere, in quo tam inconcinna cernerem: & tamen, ſicut magnorum fluminum capita admiramur, & in ſylvis quibuſdam ſecretum umbræ, atque arborum proceritas fidem numinis facit; ita, cum oculos ad ea conjicerem, quæ in eodem illo autoris monumento ſupra hominum eſſent mediocritatem, decreveram cum animo meo tantiſper iſthæc venerari, donec cætera quoque, quæ non capiebam, tandem aſſequerer aliquando. Et profecto non peſſime res ſucceſſit. Nam quæ de Melchiſedeco diximus, ſi non omnino certa, at veriſimilia tamen ſunt. Filius Dei fuit, cui Abrahamus decimas dedit. Neque aliter quæſtionem hanc, quæ mere hiſtorica eſt, decidimus. Equidem neſcio quibus ſit documentis uſus ſcriptor *ἀνώνυμος*, quem tam cupide damnat Hieronymus. argumentationes enim illius nec recenſet, nec confutat. Fortaſſis ille imperite defenderat cauſam optimam. quod fit interdum. Sententia quidem ejus recta, veraque eſt. Quanquam illud tamen improbamus, quod putavit Spiritum Sanctum apparuiſſe Abramo. quippe ſatius eſt, uti jam oſtendimus, filium Dei eum fuiſſe. Cæterorum diſceptationes referre, ſupervacuum eſt. Magni tamen noſtra intereſſet, extare Origenis homilias, in quibus multa ille de Melchiſedeco diſputavit, teſte Hieronymo, ac tandem illuc perduxit rem, uti *angelum fuiſſe* eum diceret. Quæ opinio, etſi nobis non admodum placet, quia incommodi quiddam habet, tamen laudanda eſt præ iſta, quam Hieronymus & cæteri ſunt amplexi veteres recentioresque. Quod manifeſtum faceremus, ſi opus eſſet. Certe magno fuit vir ingenio, atque excellenti eruditione Origenes: uti non immerito ſcientiam illius optaverit Hieronymus, etiam cum invidia nominis. Fuit ille quidem perniciosorum quorundam dogmatum author: ſed tamen, quia præſtantiſſimus erat ſacræ ſcripturæ interpres, ita ſpernendi errores ejus fuere, uti nihil derogaretur ſummis ejus virtutibus. Falli & hallucinari humanum eſt. ſolitudinem quærat oportet, qui vult cum perfectis vivere. Penſanda vitiis bona cujuſque ſunt, &, qua major pars ingenii ſtetit, ea judicandum de homine eſt.

Digitized by Google

CAP. IV.

Eccleſiæ fata ab Abrami temporibus uſque ad regni Iſraëlitici ſciſſionem, quæ poſt Salomonis mortem contigit. Divinandi vis in morituris. Iſraelitarum idololatria in Ægypto. Superſtitionibus Ægyptiorum ſæpe poſtea obnoxii Iſraelitæ in Palæſtina. Apis. Serapis. Vitulorum & ſerpentis veneratio. An Judæi aſinum coluerint? Cur Ægyptii aſinum execrati ſint? Cophinus fœnumque Judæorum, qui Romæ erant. Res legeſque Judaicæ intactæ Græcis Romaniſque ſcriptoribus, & quare. De Theopompo & Theodecte. Judæorum adverſus exteros odium. Mendacia de Judæis.

POSTQUAM ex his ſcopulis enavigavimus, pertexendum jam eſt, quod antea exorſi ſumus. Perduximus ad Abrahami tempora Eccleſiam: in qua ſeligenda hoc maxime ſpectavit Deus, uti in una familia, & interdum penes unum eſſet. Abrahamo unus Iſacus ſucceſſit. ad cæteros ejus liberos non eſt devoluta tantæ rei hæreditas. Rurſus, cum ille ex Rebecca gemellos, Eſavum & Jacobum, ſuſcepiſſet, ſingulare fatum Jacobi fuit. idque multo ante ex oraculo intellexit mater adhuc gravida. Secuta divinam prædictionem patris auguratio eſt. Sæpe heroicis temporibus patriarchæ, ſanctiſſimi mortales, conceptis verbis res futuras ſignificavere liberis ſuis, paulo ante quam illis natura finem vitæ faceret. Nimirum erat in animis eorum quiddam præſentiens atque divinans, cum illud inſtabat tempus, quo oneroſi corporis vinculis exoluti, ad cœlum ſuum, & ſperatas beatorum ſedes migrarent. jam tum enim, etiam in terris adhuc, frui divinitate ſua incipiebant, & majore vi agebantur. Idem Iſaco accidit. Oculos ejus caligo pepulit; menti lux acceſſit: &, cum in vicino mors erat, vatem egit. Longum eſſet diſſerere, per quas rerum difficultates eluctatus Jacobus ſit, dum inſidias illi tenderet frater, vir haud admodum numinis obſervans, ſed qui progeniem poſt ſe reliquit longè nequiorem. Atque hic inſignis jam rerum mutatio inceſſit. Etenim ex Jacobi duodecim filiis ortus eſt is populus, quem

Iſraëlem [1] appellat ſacer ſpiritus. Itaque cum hactenus identidem alia atque alia familia, ſed plerumque una duntaxat, ſacrorum religionumque fuiſſet cuſtos, tandem nunc id decus datum cunctis Iſraëlitis eſt; quibus certe ſolis licet conſecrare origines ſuas, & ad Deum referre authorem. Hæc gens incredibile memoratu eſt quantis incrementis aucta ſit brevi tempore. Sed quæ vita, qui mores fuerint, per quos viros, quibus artibus potentiam adepti ſint, abunde in iis dictum eſt libris, quos de Republica eorum ſcripſimus. Nunc libet alia perſequi. Sanctum populum ſtatim initio longa ſterilitas & agrorum ingratitudo alias in terras expulit. Sedes illi præbuit Ægyptus, quæ regio mirè ſegetibus ſemper exuberat, & Nili ſui inundationibus læta nihil cœlo imbribuſque debet. Illic dum fuêre, per multos annos patriis ritibus eorum & avitis ſacris incorruptus honos ſtetit. Sed tandem, ut nihil perpetuum eſt, in ſuperſtitionem delapſi ſunt, quæ jam olim per Ægyptiam gentem fuſa, tunc quoque illorum imbecillitatem occupavit. Certè Iſraëlitis objicitur in capite viceſimo Ezechielis, quod in Ægypto idola & ſtercoreos deos [2] honoraverint. Nihil illa oratione, quæ ibi extat, luculentius eſt. At in capite viceſimo & tertio, paulo obſcurior ſermo eſt; ſed idem tamen dicitur: *Fili hominis, duæ mulieres, unius matris filiæ fuerunt, quæ fornicatæ ſunt in Ægypto. Ibi preſſæ ſunt ubera earum. major Ahola dicta eſt,*

1. *Quem Iſraelem*] Nomen hoc Patriarcha Jacob ex pugna cum Deo deportaverat, qui nomen Iſraelis ipſi impoſuit, cujus poſteri deinceps Iſraelitæ dicti ſunt. Vide *Heidegger. hiſtor. Patriarch. part.* 2. *pag. m.* 521. *Chriſtian. Worm. in antiquit. Hebr. corrupt. edit. Haſn.* 1693. *pag. m.* 20.

2. *Stercoreos Deos*] Judæi à veri Dei cultu verò diſcedentes Gentilium Deos Stercoreos coluerunt. Ad ſplendorem & majeſtatem ſacrorum Roman. etiam *Sterculium* ſeu *Stercutum* Deum, *Fauni* filium referunt. Vide *Plin. lib.* XVII. *H. N. cap.* IX. *Macrob. lib.* I. *Saturn. cap.* VII. imò ſtercore & rebus obſcænis ſacra facta ſunt quibuſdam Gentilium Diis, quod de Baal-Peor Judæi produnt, quod cultores ejus non tantum nudi coram eo ſteterint, ſed turpe etiam ſuffimentum flatu ventris fecerint & ſtercoribus idolum aſperſerint, unde R. *Sal. Jarchi Comment. ad Num.* XXV. 3. idolum iſtud פעור putat vocari, quia diſtendunt anum coram eo & ſtercora emittunt, hic enim ejus cultus eſt. Vide *Braun. l.* I. *de veſtit. Hebr. Sacerd. c.* I. §. 4. *pag.* 9. *ſeq. Wagenſeil. in append. ad Sot. pag.* 1176. *Voſſ. not. ad Maim. de Idol. c.* III. *pag. m.* 37. *Selden. de Diis Syr. Syntagm.* I. *c.* V. *pag.* 157. *Bayer. in addit. ad h. l. pag.* 233. *Germ. Dreck Götter* dicuntur *Ezech.* XX, 7, 18. quia frutices & olera hortorum, imò cloacas & crepitus ventris divinis honoribus Ægyptii affecerunt. Vide *Minuc. Felic. in Octav.*

Digitized by Google

eſt, & ſoror ejus Aboliba. mea, inquam, fuerunt, & filios filiaſque pepererunt. Fictis nominibus Iſraëlem deſignat & Judam. Diu Judæis idololatriæ adhæſit contagio, quam ab inſolenti & ventoſa natione traxerant. Etenim quod ſerpens æneus [3], quem in paucos dies, & ob aliam

3. *Serpens æneus*] Hujus mentio fit *Num.* xxi. 6. & fecit Moſes נחש נחשת ſerpentem æneum. Angl. *a ſerpent of braſſe.* LXX reddiderunt χαλκοῦν ὄφιν. Statuunt itidem Thalmudiſtæ quidam, materiam, de qua nullum mandatum accepit, Moſen ex ſuo decreviſſe placito. Ita legitur in *Talm. Hieroſol. Maſſ. Roſch haſchſchana cap.* ראוהו בדרין *halach.* 9. *ab init.* Ait R. Sa: in quatuor Scripturæ locis dicitur: Fac tibi. In tribus eorum diſerte definitur, quid fieri debeat, in quarto non idem. Sunt autem (1) *Geneſ.* vi. 14. Fac tibi arcam lignorum Gopher. (2) *Num.* x. 2. Fac tibi duas tubas argenteas. (3) *Joſ.* v. 2. Fac tibi gladios ex petra. iv. *Num.* xxi. 8. Fac tibi שרף. Et hoc ultimo loco non aperte definitum eſt, quid fieri debeat. Dixit Moſes: Non habetur hactenus ſerpens talis, conflavit igitur ſerpentem æneum *fol.* 59. *col.* 1. in med. Mandavit Deus, ut faciat ſerpentem שרף *urentem* uti Junius & Tremell. reddiderunt. Anglus reddit: *Make thee a firy ſerpent or a burning. Arias Montanus* Hebraicum latine non expreſſit, ſed redidit: Fac tibi Saraph. Vulgatus *ſerpentem æneum.* Cauſæ hujus rei variæ afferuntur. Sunt (1) qui putant, Moſen colore ænei ſerpentis nativum illorum animalium referre colorem voluiſſe, cum Hebraicè שרפים ardentes appellentur. Ita *Vatablus* in h. l. ut & *Lorin. in Sap. fol.* 569. Anglus *Henric. Ainſworth. Comment. in h. l. fol. m.* 134. *edit. Londin.* quando ita tradit: *and ſo might reſemble the colour of the ſerpents, becauſe that metall is of a firy colour.* Ita etiam Don Iſaac Abarbanel *Comment. in legem ſol.* 305. ויאמר ויעש משה נחש נחשת לפי שהנחשים שהנחשים השרפים הם אדומים כעין נחושת ור׳כן כדי שיהיה צורתו כצורת הנחש החי עשהו מנחשת i. e. *Æneum fecit ſerpentem illum, quod urentes ſerpentes illi rubicundi eſſent ad inſtar æris. Ut igitur hujus ſerpentis figura vivum talem ſerpentem repræſentaret fecit eum ex ære.* Ita etiam *Moſes Gerundenſis*, qui factum ex ære ſerpentem ideò adſtruit, ut is vivum colore repræſentaret ſerpentem, & ſerpentem quidem, ut (2) miraculum divini auxilii tantò maniſeſtius pateret, cum aliàs ſanando vulneri obſit conſpectus animalis, à quo quis ſit læſus. Locum licet prolixum huc latinis adſcribemus. *Siquidem Deus in mandato ſuo meminit τῦ Nachaſch ſed ait:* Fac tibi Sharaph. ℣. 8. *Atqui illorum, quos dixi, hypotheſis eſt, confudiſſe Moſen ſubſtantivum Nachaſch cum Nechoſchas. Tacitè mihi viſum fuit hoc: Inter alia hæc legis conſuetudo eſt, ubique miraculum cumulare miraculo, damnum auferre per nocivum, morboſque curare per ea, quæ morbos aliàs cauſantur, uti videre eſt Exod.* xv. 25. *in hiſtoria de ligno & aquis amaris, itemque in hiſtoria Eliſæ* 2. *Reg.* ii. *de ſale aquis injecto. Jam verò ex principiis medicis conſtat, omnes morſus venenatorum animalium, ſi quis adſpiciat aut ea, aut ſaltem figuram eorum, creare periculum. v. g. Qui à cane aut aliis ani-*

aliam cauſam Moſes erexerat, thure poſtea [4] & ſacrificiorum libamen-

tis

animalibus rabioſis morſi ſunt, ſi inſpiciant in aquam, apparet illis ibi figura umbratilis canis, aut alius nocivi animalis, & ipſi moriuntur; veluti ut traditur in Commentariis Medicorum, & memoratur in Gemara Maſſ. Jom. Proinde cavent Medici, ne coram talibus mentio fiat animalis morſum infligentis, ne omnino illi ejus recordentur. Adhærerent enim illi tali cogitationi, ut non poſſent ab ea avelli, donec ipſos conficeret. Tradunt bino experimentum mirabilium naturæ, videl. ſi quis morſus fuerit à cane rabioſo, poſtquam ipſe in inſaniam fuerit prolapſus, quando urina ejus accipitur in vitro, conſpiciuntur in ea figuræ catulorum. Quod ſi eam elíques & coles per fruſtum panni, ne minimum quidem illius veſtigium in ea amplius deprehendes. Si iterum vitro, ex quo ægrotus biberit fuerit infuſa, ſtatim videbis ibi figuras catulorum. Quod ſi verum eſt, eſt ſane hoc aliquid de mirabilibus facultatum animæ. Cum igitur res omnis ſic ſeſe habeat, expediiſſet profecto Iſraëlitis morſis à ſerpentibus ignitis, ut ne vidiſſent ſerpentem aliquem, nec recordati eſſent ejus, aut mente tale quicquam volviſſent. Mandavit autem Deus Moſi, ut faceret illis icona ſerpentis igniti, qualis ipſos occidere poterat. Notum eſt, quod ſerpentes igniti oculis ſint rubicundi, lato capite, & quod in ſuo gutture colorem habeant æris. Moſes ergò non vidit, quomodo ſatisfacere poſſet præcepto illi de ſerpente ignito, niſi ſerpentem æneum conflaret, talis enim eſt ſimilis ſerpenti ignito. Si ex alia materia confeciſſet eum, fuiſſet figura tantum ſerpentis in genere, non igniti. fol. 259. col. I. Ita etiam miraculum comprobat R. *David Kimchi part.* 2. *Michlol lib. radol. fol.* 77. *col.* 4. Conf. R. *Salom. ben Melech. fol.* 34. *col.* 4. alioſque. Alii nonnulli (3) ut *Toſtat. in h. l. qu.* 8. *p.* 29. hanc affert cauſam, quia nulla materia viſa fuerit convenientior ad fabricandum hunc ſerpentem, cum æs ſit ductile & obediens artifici, nec etiam magni ſumtus. Approbat hanc ſententiam *Cornel. à Lapide in h. l. fol.* 858. Alii alias cauſas producunt, quas longâ ſerie recenſet B. *Georg. Mœbius in Select. diſput. tom. edit. Lipſ.* 1694. *pag. m.* 216. Falſam autem Kabbaliſticorum Doctorum ſententiam eſſe putamus, qui miraculum omne amovent ab inſolenti iſta ſanatione, quam inde profectam arbitrantur, quod ſerpens ille æneus certa ſingularis conſtellationis hora à Moſe aſtrologo fuerit confectus, unde is omnem ſanandi vim ex ſideris ſub quo & ad cujus figuram fuerit conflatus, influxu ac operatione receperit. Tradit hoc R. *Samuel Zirza in Mekor chajim impreſſ. Mantuæ in fol.* 1558. Verum hanc opinionem rejicit *Aben-Ezra* in h. locum.

4. *Thure poſtea*] Serpens hic æneus quovis tempore inſtinctu Diaboli multis impiis & deteſtandis hæreſibus occaſionem dedit. Nam ipſi Iſraëlitæ, poſtquam ſanitati erant reſtituti hunc ſerpentem in itinere ſecum duxerunt & tandem divino honore affecerunt. Ea de cauſa Rex pius *Hiskias* illum confregit, & per contemptum נחשתן parum æris vel aheneum Deum appellavit, 2. *Reg.* XVIII. 4. Quo loco tria nobis inculcantur (1) *Hiskiam* confregiſſe ſerpentem illum. (2) Feciſſe eum ideò, quoniam Iſraëlitæ uſque ad tempus illud ſuffiebant ei (3)

ſer-

Digitized by Google

tis usque ad tempora Hiskiæ cultus ſit, id verò totum ab Ægyptiorum.

ſerpentem vocatum fuiſſe Nechuſchthan: Ad primum quod attinet, R. *David Kimchi* non confractum, ſed combuſtum eum exiſtimat: Et ſic cum aliis, tum ſibimet contradicit in libr. radic. de verbo כתת ſcribenti: ענין והשבר הרציצות פולם ſignificare id confringere, conterere, collidere, &c. fol. 63. col. 1. Deinde tempus θρησκείας minus incommodè idem ex eo derivat termino, quo Reges Judaici à veri Dei cultu ad idololatriam ibant præcipites. Tertio nomen Nechuſchtan deminutivum eſſe, atque ſerpenti per contemtum ac in contumeliam impoſitum fuiſſe ſentiunt plerique, refragante licet Jonathane ben Uſielis paraphraſia, qui illud וקרא לו & vocavit eum, non ad *Hiskiam* ſed impios ſerpentis cultores refert, forma loquendi, quam vulgo מקרא קצר Scripturam abbreviatam ſive ellipticam vocant, de qua inter alios R. *Salomo Jarchi in Geneſ. fol. 2. col. 2. edit. minor.* Audiamus jam Commentatores ipſos. R. Salom. Jarchi: ויקרא לו נחשתן לשון בזיון כלומר מה צורך בזה אינו אלא נחש נחושת *Neſchuchtan eum appellavit per contemtum q. d. Quid eo opus eſt, cum ſerpens ſolum ſit cupreus.* fol. 430. col. 1. R. *Levi ben Gerſon* prolixius differit; cujus verba Latine verſa tantum adſcribimus: *Sufficiebant*, inquit, *ipſi Iſraelitæ, cogitabant enim ineſſe figuræ iſti aliquid divini. Quippe cum eam feciſſet Moſe, omnis morſus ſerpentem iſtum intuitus manebat in vivis. Hiskia verò vocavit eum Nechuſchtan h. e. æs quod ipſi habebant, q. d. figuram iſtam nullam habere virtutem aliam, niſi quæ communis ſit æri vel cupro.* R. David Kimchi Comment. in h. l. fol. 430. col. 1. ſub fin. *A tempore illo, quo Reges Judaici impii erant, & Iſraelitæ idololatræ, uſque ad tempus hoc regni Hiskiæ ſuffiebant Iſraelitæ ſerpenti illi, idque ideò, quod ſcriptum repeririſſent Num.* XXI. 8. *& aſpiciet illum & vivet. Cogitarunt igitur, poſſe eum eſſe Mediatorem, ipſique cultum deberi. Inde verò à temporibus Moſis ſerpens iſte in memoriam miraculi repoſitus fuit, non ſecus ac urna & manna. Neque Aſa & Joſaphat combuſſerunt illum, uti cætera, quæ occaſionem præbuerunt Idololatriæ: nec enim ex quo regnare cæperunt, adverterunt cultum aut ſuffitum exhiberi ipſi, proinde repoſuerunt eum in memoriam miraculi. Hiskia autem vidit omnino, ut alia idola, comburendum illum eſſe ſibi, quandoquidem in diebus patris ſui exercebatur cum illo idololatria, etſi quidam viri boni tantum commemorabant miraculum per illum factum: Quare dixit: Præſtat igne eum aboleri ſimulque miraculum oblivioni tradi, quàm ut aſſervetur, & Iſraelitæ hodie vel cras poſt illum declinent. Ajunt Magiſtri noſtri (locus quem hic citat Kimchius extat in Babyl. Joma fol. 78. col. 1.) p. m. An veriſimile eſt, veniſſe Aſam, nec combuſſiſſe illum, veniſſe Joſaphatum nec combuſſiſſe illum? an non illi duo omnia Idololatrica, quotquot in terra Judaica dabantur, combuſſerunt? Verum majores Hiskiæ reliquerunt ei locum, ut ſe in illo extollerent. Vocavit autem eum Nechuſchtan per contemtum, q. d. nihil aliud eſt, quàm æs ſive cuprum; quomodo igitur haberet facultatem benè aut malefaciendi? Appellavit ita eum, quando ipſum contudit, dicens Iſraelitis. Qui aſcendat tale in cor hominis, quod ſer-*

rum profectum vanitate [5] eſt, qui, ut Marcus Tullius ait, *quamlibet carnificinam prius ſubierint, quàm aſpidem aut ibin violent.* Ipſum Serapidem draco repræſentabat, eminuitque id animal præcipue inter fercula Iſiacæ pompæ, de qua Ovidius in hunc modum loquitur,

Pigraque labatur circum donaria ſerpens,
Et comes in pompa corniger Apis [6] *eat.*

Percommodè Apin nobis in mentem vocat Naſo. quippe is fuit ſanctus bos, & ſummum numen Ægyptiorum. Eos imitatus Hieroboamus Iſraëlitarum rex eſt, aureamque bovis imaginem in Bethel & Dan erexit, uti hac re populum ſibi retineret, firmaretque, Ægyptiacæ ſuperſtitionis memorem. Quid multa? quotieſcunque Judæi, ſpreta Moſis lege, animalia quædam, effigieſque venerati ſunt, ad Ægyptiis ad alias gentes hic cultus fuit propagatus, unde Cacozelia Diaboli in Bacchi ſeu Liberi ſacris, in quibus ſerpentes offerebantur, uti ex nummis conſtat. Eundem Liberum dictum quoque fuiſſe Sabazium Jovem, ſacriſque ejus initiandis aureum colubrum ductum fuiſſe per ſinum diſcimus ex *Arnobio lib.* v. *adverſ. gentes.* De his & aliis populis videri poſſunt pluribus agentes D. *Mœb. diſſert. pag. m.* 258, 259. *Saubert. in Palæſtr. pag. m.* 346, 347.

pens iſte commodum præſtare poſſit, cum cuprum duntaxat fuerit? Jonathan ita παραφράζει. Et vocarunt Nechuſchtan nempe cultores ejus Iſraelitæ (non Hiskias) ita appellarunt eum. Similia ferè leguntur in *Jalkut fol.* 36. *col.* 4. Falſum imo fabuloſum eſt, quod narrat *Paulus Aringhus tom.* 2. *Rom. ſubterr. lib.* v. *cap.* IV. fragmina hujus ſerpentis Mediolani in hodiernum aſſervari diem. Vide B. *Mabii diſſert.*

5. *Ab Ægyptiorum profectum vanitate*] His Cunæus noſter Spenceri partes in ſe ſuſcipit, aſſerens, hunc cultum ab Ægyptiorum vanitate originem traxiſſe, cum tamen, teſte *Athanaſ. Kirchero in Oedip. Ægypt. fol.* 19. hi plurima ab Hebræis acceperunt. Rectè hinc *Voſſius l.* IX. *de idololatr. cap.* II. *pag.* 467. *edit. noviſſ. in 4to.* Veriſimile eſt, inquit, aliquid momenti attuliſſe (quod ſcil. Ægyptii ſerpentem pro Deo coluerint) quod Deus ipſe per Moſen in deſerto erigi juſſerit ſerpentem. Serpentem itaque longo tempore religioſe coluerunt, ut teſtatur *Plutarch. hiſt.* LXII. & ex eo *Ælianus l.* XVII. de An. *c.* v. Ab Æ-

6. *Apis*] Serapis ut Græcis vocatur idem ac Apis Ægyptiorum Deus ut eſt apud *Clement. Alexandrin. lib.* I. *Strom.* Idem tradit ex *Terentio Varrone Auguſtinus de C. D. lib.* XVIII. *c.* v. Cum itaque multi de hoc Deo egerint, curioſos Lectores remittimus ad *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægypt. fol.* 91. *fol.* 197. 199. *Seld. de Diis Syris & annot. Beyeri. Ouzel. ad Minuc. Felic. pag. m.* 253. *diſſert. Cl. Johann. Lehmann. De Serapide Ægyptiorum Deo maximo nuperrime ab excell. Crenio* operibus ſuis inſertam. ubi fuſe de hac materia.

Digitized by Google

Ægyptiorum ſe exempla compoſuerunt. Itaque mirari ſatis nequeo, quid Plutarcho, aliiſque maximis autoribus in mentem venerit, cum Judæos aſinum divinis coluiſſe honoribus [7] tradiderunt. Futilia hæc ſunt & nugatoria. nam nec legibus eorum iſtud ſancitur, quæ adhuc integræ in manibus hominum ſunt: & rurſus ab Ægyptiis eſſe ejus rei origo nequit, quoniam profectò nullum animal magis inviſum huic

7. *Aſinum divinis coluiſſe honoribus*] Unanimi fere conſenſu Gentiles Judæis ὀνολατρείαν ſeu aſini, ignaviſſimi & abjectiſſimi animalis cultum & divinos honores aſinis exhibitos, objiciunt, quod aureum aſini caput in Sanctuario ſuo cultui divino expoſitum habuerint, quod *Antiochum Epiphanem* abſtuliſſe mentitur *Apion* apud *Joſeph. lib.* II. *contr. Apion.* Quod autem *Antiochus* pecuniam è templo abſtulerit ex Joſepho patet, quippe Judæi ærarium habebant in templo, uti docet *Joh. Doughtaus Annal. Sacr. part.* I. *Excurſ.* 114. *pag. m.* 194. ſeq. Hæc igitur Apion debuiſſet reſpicere niſi cor aſini ipſe potius habuiſſet, quem quoque citat. loc. *Joſephus* acriter refutat, *lib.* 2. *contra Apion.* Rationem hujus cultus aſinini quem autor noſter citat reddidit, mendacium mendacio addens *l.* IV. *Sympoſio. quæſt.* 5. *pag.* 557. Sicut aſino ſuus eſt apud eos honos, qui fontem aquæ eis demonſtravit, & expreſſius *Tacit. lib.* V. *hiſt. c.* III. Sed nihil æquè quàm inopia aquæ fatigabat. Jamque haut procul exitio, totis campis procubuerant: cum grex aſinorum agreſtium è paſtu in rupem nemore opacam conceſſit. Secutus Moſes, conjectura herbidi ſoli, largas aquarum venas aperit: & cap. IV. addit: Effigiem animalis quo monſtrante errorem ſitimque depulerant, penetrali ſacravere; quaſi verò Judæi hoc beneficio aſinis obſtricti, ut Ægyptiorum (ad quos expreſſe l. c. provocat & illorum exemplo conjecturam ſuam confirmat Plutarchus) & aliarum gentium more ἀποθέωσιν illud remunerari, & aſinum, ob id inter Deos relatum divinis honoribus & cultu ſacro afficiendum decreviſſent; Sed mendacem oportet eſſe memorem, quod Tacito in aurem dictum volumus, qui aſini effigiem in Templo collocat, paucis verò interjectis Judæos omnem omninò effigiem Deorum averſari teſtatur *c.* V. Ægyptii pleraque animalia effigieſque compoſitas venerantur, Judæi mente ſola, unumque numen intelligunt. (Arrigat aures Plutarchus ad ſocii ſui verba, ut diſcat, longe diverſum eſſe Judæorum morem, quam Ægyptiorum, qui animalibus brutis divinos conferebant honores, adeoque perperam ex Ægyptiorum ritu ad Judæorum ἀποθέωσιν aſini concludi) Verum cauſas, cur Gentiles hoc imputarint, multas recenſet Cl. *Schudt. in Delic. ſuis pag. m.* 225, 226, 227. *ſeq.* Conferantur huc B. *Korthold. in diſſert. de calumniis paganorum* in veteres *Chriſtian. ſparſis. edit. Roſtoch.* ubi fuſe. B. *Mœb. volum. diſſert. pag. m.* 22. 23. *Ouzel. Wower. Elmenhorſt. Herald. in annot. ad Minuc. Felic. in Octav. pag. m.* 83. *ſeq. edit. Lugd. Batav.* 1672. qui omnes ad putida mendacia Gentilium ſatis reſponderunt.

Digitized by Google

huic genti eſt. Typhonem [8] enim quendam Oſiridis interfectorem omnibus contumeliis mortuum inſectabantur: &, quia is fulvo crine fuerat, cunctos aſinos, ob ſimilitudinem coloris, de ſaxo præcipites dare, mos eorum fuit. Nemo quiſquam ruffus reperiebatur, qui non publicè ludibrio eſſet. Etiam Buſiritas ac Lycopitas ait Plutarchus tubis non uſos, quod ſonus earum quiddam clangere aſininum viſus eſt. Supra omnem feſtivitatem eſt, quod de Ocho Perſarum rege produnt. Eum Ægyptii identidem aſinum appellaverant, incredibilem hoc ignominiam rati: quibus ille, ὁ μέντοι ὄνος οὗτος ὑμῶν κατευωχήσεται τὸν βοῦν. *Atqui*, inquit, *iſte aſinus veſterem bovem comedet*. Apin autem deſignabat. Falſum eſt igitur, quod de Judæis magno conſenſu memorant tot ſcriptores. Et tamen adeò blandita eſt [9] iis hominibus commenti dulcedo, ut reperti ſint, qui ſeptimo quoque anno hominem peregrinum huic fuiſſe aſino immolatum affirment. Nos hæc omnia in odium ſacræ gentis conficta arbitramur: neque id inſolens fuit Romanis Græciſque. Ingenioſa eſt ad mentiendum impietas, & favet ipſa induſtriæ ſuæ. Sed tempus eſt ab his faceſſere. Ad Iſraelitas redeo, quos in Ægypto ſedes poſuiſſe jam retuli. Nihil rerum mortalium tam inſtabile ac fluxum eſt, quam aliorum quod beneficio tenes: magna enim mobilitate ſunt animi hominum: quiſquis alterius rebus conſulit, ſuam ipſe fortunam habet in conſilio: ubi res poſtulat, fides & pacta poſt habentur. Enimvero Ægyptii beneficium ſuum rati, quod Hebræi in rebus bonis eſſent, poſtquam metus jam erat, ne advenæ in partem regni acciti contra omnes valeſcerent, animum mutavere, & quos diu benigne proſecuti erant, repente velut fatigati deſtituunt. Placuit eos dura ſervitute oppreſſum ire. Hoc factum ea tempeſtate ait Moſes, cum Joſeph & cuncti fratres ejus fato functi eſſent. Non magni eſt, quod Rabbini notant: אין לך בכל השבטים שקצר ימים פחות מיוסף ואין לך בכל השבטים שהאריך ימים יותר מלוי ובכל זמן שהיה לוי

8. *Typhonem*] De Typhone Oſiridis interfectore videndus eſt *Athanaſ. Kircher. in Oedip. fol. m.* 155. *& fol.* 219, 220.

9. *Blandita eſt*] Ineptiis ſcatere libros permultos conſtat, quorum deliria à fabulis originem hauſerunt. Teſtatur Gentium doctor *Paulus* qui Timotheum I. c. IV. 17. ineptas ſeu aniles fabulas jubet devitare. Et Titum ſeriò hortatur, ne attendat fabulis, quia dulces ſermones & aſſentationes ſeducunt corda innocentium ſive ſimplicium. Conf. *Michael. annot. ad Gaffarelli curioſit. pag. m.* 24. *edit. Hamburg.*

Digitized by Google

לוי קיים לא נשתעבדו ישר׳ למצרים ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם: מכאן אמרו אחד מן האחים שמת ודאגו כל האחים אחד מן החבירה שמת תדאג כל החבירה ſententia eſt, *Joſephum minime diu vixiſſe, diutiſſime autem Levi: quo extincto, oppreſſos Iſraelitas eſſe. Atque hinc natum eſſe Hebræorum illud adagium, unius fratris obitu cæteros omnes affligi, & uno ſocio ablato, in luctu eſſe totam ſocietatem.* En acumen Judaicum. Equidem ego ſic ſemper exiſtimavi, pleraque Hebræorum adagia inſulſa eſſe & frigida. Valde lentis maxillis edunt, quibus iſtæ deliciæ ſapiunt. Non ſunt nauci, ſi admirabilem vim & felicitatem cogites, quæ in Græcis Latiniſque eſt. Sed hæc præter rem ſunt. Quam miſeris modis ſanctam gentem prophana adflictaverit natio, traditum in iis libris eſt, quibus Moſaicæ continentur leges [10]: inſtabant duri operum exactores. in ceſſantium terga ſævitum fuſtibus eſt: ibat coelo clamor virorum. Alii lateres condendis urbibus coquere: quidam ſtipulas convectare, pars ſtercora egerere: poſtremo, cuncti ſervilibus officiis intenti ætatem agere. Judæis in hujus rei memoriam etiam hodie in coena Paſchali puls quædam comeditur, quam peculiari nomine חרסת [11] appellant. Neque

10. *Continentur leges*] De variis afflictionibus & ærumnis Iſraelitarum ab Ægyptiis perpeſſis Scriptura Exod. c. I. & II. agit. Has etiam recenſent Judæi in libro סדר הגדה של פסח *rituum paſchal. pag. m.* 11. *ex verſione Stephani Rittangelii. edit. Franequer.* 1698. Et malefecerunt nobis Ægyptii ſicut dicitur *Exod.* I. ℣. 10. Agedum ſapientiam intendemus (ingenii nervos intendemus) in illum, ne forte multiplicetur, & ſit cum evenerit bellum, & addatur etiam ipſe ſuper inimicis noſtris & pugnet contra nos & aſcendat de terra. Et afflixerunt nos: ſicut dicitur Exod. c. I. ℣. 11. Ut affligerent eum oneribus ſuis, & ædificavit (Iſrael) urbes armamentariorum Pharaoni Pithomum & Rahamſeſum. Et impoſuerunt nobis ſervitutem duram: ſicuti ſcriptura dicit Exod. c. I. 13. Et ſervire fecerunt (coëgerunt ſervire) Ægyptii filios Iſrael per ſævitiam. Confer. *pag.* 12, 13.

11. חרוסת] male in exemplari noſtro expreſſum חרסת. Erat autem חרוסת Embamma factum ex amaris & dulcibus, qualia ſunt dactyli, ficus, uvæ paſſæ acetum. *Arach in rad. Maim. Corban Peſach. c.* VIII. adhibebatur in memoriam argillæ, ex qua lateres compoſuerant patres in Ægypto. vid. *Haggada Schel. Peſach. pag. m.* 26. Confer. *Henric. Ainſworth: Comm. in Exod.* XII. *fol. m.* 38. *edit. Londin*, qui ita literis tradit: *Moreover they uſed a certaine ſauce, thicke like muſtard they called it Charoſeth, and ſay it was a memorial of the clay, wherein they wrougt in Egypt: it was made of the palme tree branches, or of rayſins or other like berries, which they ſtamped, and put vineger thereto, and ſea-*

Digitized by Google

que profecto alia cauſa eſt, cur Juvenalis Judæos Romæ ſemper cophinum fœnumque[12] habuiſſe dicat in ſupellectili.

——— Cophino fœnoque relicto
Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna ſacerdos
Arboris.

& antea quoque,

Nunc ſacri fontis nemus & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus fœnumque ſupellex.

Enimvero cophinum fœnumque geſtabant, cum quod fiſcellis ſtercora lutumque portaverant in Ægypto, tum quia ſtipulis fœnoque uſi erant ad fingendos lateres. Intererat eorum, per hæc monumenta cunctos docere mortales, quam aſpera olim & fœda pertuliſſent. Nemo illa poetæ verba rectè explanavit, præterquam Philippus Beroaldus, inter Italos quondam apprime eruditus vir. Satis gravem teſtem citavimus, Juvenalem. Sed tamen procedat etiam alter, cujus ſermones haud cinerem quæritant. Venuſtum eſt Martialis epigramma in Gelliam; quæ, cum honeſtiſſimas conditiones reſpuiſſet ſæpe, tandem ſuperbiæ pœnas dedit, & Judæo nupſit, contemptiſſimo bipedum.

Dum proavos, atavoſque refers, & nomina magna,
Dum tibi noſter eques ſordida conditio eſt,
Dum te poſſe negas, niſi lato, Gellia, clavo
Nubere, nupſiſti, Gellia, ciſtifero.

Mendicabulum hominis, Judæum, vocat ciſtiferum[13], qui cum fœno co-

ſeaſoned it, and make it like clay, and brought it unto the table in the night of the Paſſeover. Et hoc videtur fuiſſe embamma, cui offam Chriſtus intinxit. *Joh.* 13, 26. vide *Buxtorff. Synagog. Judaic. Schmid.* alioſque.

12. *Cophinum fœnumque*] loquitur hoc loco de Iudæis vel Chriſtianis, qui edicto Domitiani urbe pulſi ſylvas inhabitare cogebantur. Imprimis autem migrantes & errantes Iudæos deſignabat, qui ſemper fœni faſciculum & cophinum vel corbem, vas ex virgulis ſecum geſtabant. vid. annot. ad *Juvenal. pag. m.* 61. *Satyr.* 3. v. 14. Unde iter facientes non niſi cophinum cum fæni faſciculo ſecum circumferebant, ut noctu in hoc recumberent, in illo cibos & neceſſariam ſuppellectilem reconderent; quamvis Autor noſter referat, feciſſe hoc in memoriam calamitatis in Ægypto perpeſſæ.

13. *Ciſtiferum*] Inepte legunt quidam *Celtiberum*, & variè verſum *Martialis* explicant interpretes Quidam verſum hunc intellectum volunt de Iudæo, cui Gel-

Digitized by Google

cophinoque perambulabat urbem. Nemo facile magnæ calamitatis obliviſcitur. Manebat alta mente repoſitum inclemens Ægyptiorum imperium. Cæterum, dixerat Abrahamo Deus fore, uti per quadringentos annos Ægyptiis ſervirent Hebræi. quod ſecus cecidit. conſilia enim in melius retulit, haud dubie miſertus eorum. Ad hanc rem pertinet quod Chaldæus Targumiſtes ſcriptum reliquit: *Abbreviatum eſt tempus præfinitum propter merita patrum, qui comparati ſunt montibus. & deminuit de tempore ſervitutis centum & nonaginta annos propter juſtitiam matrum, quæ comparata ſunt coll.bus.* Habebat ea ætas divinum virum Moſen, cujus auſpiciis ex Ægypto evaſit populus[14] Hebræus, ingreſſuſque iter longum eſt per deſertiſſimas ſolitudines. Non fuit *exeundi autor Hieroſolymus aliquis aut Judas; neque conquiſitum collectumque vulgus, tanquam inviſum diis, alias in terras, monitu Hammonis*[15] *avexit Bocchoris rex.* hariolatus eſt Cornelius Tacitus, atque ii omnes, qui hæc illum docuerunt. Sed nihil

Gellia, quæ contemtis clariſſimis procis, tandem ciſtifero (i. e. Iudæo, cophinum ceu ciſtam ferenti) nupſerit: uti *Cunæus* noſter. Alii intelligunt de abjectiſſimo Cybeles ſacrificulo, qui ferebat ciſtulam, in qua religionis *Iſiacæ* erant arcana: *Turneb. lib.* 3. *adverſar. c.* 21. *& Bapt. Pius in annot.*

14. *Ex Ægypto evaſit populus*] Non ob lepram pulſus, uti Gentilium Scriptores fingunt. Quod ſi enim Iſraëlitæ ab Ægyptiis pulſi & ejecti eſſent, *Pharao* ſane non omnem moviſſet lapidem, ut retineret. *Exod.* v. 2. VII. 14. IX. 7. jam autem abire juſſit populum Pharao; quare falſum Gentilium figmentum de expulſione ob lepram.

15. *Monitu Hammonis*] Putidiſſimum mendacium iterum *Tacitus lib.* v. *hiſtor. c.* 3. profert, qui hæc recenſet: *Plurimi, inquit, auctores conſentiunt, orta per Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret: Regem Occhorim, adito Hammonis oraculo, remedium petentem, purgare regnum & id genus hominum, ut inviſum Diis, alias in terras avehere juſſum.* Et licet authoritatem Scriptorum provocet, ſciendum, quod Gentiles fuerint, aut rei ignari, aut Iudæorum inimici, quales *Manethon, Chæremon, Lyſimachus Apion aliique apud Joſeph. lib.* 1. *contra Apion.* Et qui fieri hoc potuit, cum Iovis Hammonis, ut *Lyſimachus* & *Tacitus* fingunt, tunc temporis nulla fuerit notitia. Certius eſt, quod Dei mandatum & reſponſum fuerit, quod *Moſes* non *Bochiri* ſed Pharaoni indicavit. *Exod.* v. 1. *c.* VII. 15. *c.* VIII. 1. *Diodorus* verò *Sicul. lib.* 40. *biblioth. hiſtor. p. m.* 1190. id non Deorum monito & reſponſo, ſed ſuſpicioni adſcribit, *hinc ſuſpicio indigenis injecta, niſi alienigenas ſubmoverent, futurum, ut malis nunquam exponerentur*, id quidem diverſitati ſacrorum adſcribit *Diodor.* idque exactè, ſed aliò, quam ille ſcripſit, ſenſu id Scriptura S. tradit, dimiſſio-

hil mirum eſt tam falſa prodidiſſe de Judæis eos ſcriptores, qui ſacra volumina nunquam inſpexere. Odit profanum genus damnatque tenebris Deus: neque paſſus eſt profecto, uti ſancti populi res cognoſcerent etiam ab ea parte, quæ publica eſt. Extant apud Flavium Joſephum verba Demetrii: qui, mirante Ptolemæo, cur Moſaicarum legum nec hiſtorici ulli, nec poëtæ meminiſſent, cauſam ejus rei contulit in magnitudinem negotii, quam anguſtiæ pectoris illorum non caperent. Ad hoc, divinitus pœnas dediſſe ait, qui eas ſollicitaſſent, Theopompum atque Theodecten. quippe illum mente, hunc viſu eſſe orbatum. Quod ſi qui ſint inter eos, qui de illis aliquid ſcripſere, pluribus modis labefactata ab illis veritas eſt. Nemo illorum quiſquam eſt incorruptam fidem profeſſus. Etenim, ut quædam vera ſunt, ita ſingulis ferme aſperſum mendaciolum eſt, & quidem malignum. Quocunque oculos conjeceris, tale quiddam deprehendes etiam in præſtantiſſimis authoribus. Vel Juvenalis, ecce, quam aliena effutivit, cum de Judæorum loqueretur ſuperſtitione?

Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Judaicum ediſcunt, & ſervant, ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moſes:
Non monſtrare vias, eadem niſi ſacra colenti,
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.

Vera falſis miſcuit, plane uti confuſa res ſit. Sane vero non fuit tanta amentia Moſes, ut hoc tam barbarum jus introduceret. Quid fuiſſet aliud de homine in ferum animal tranſire, ſi non hoc fuiſſet? Præclare ab Ennio dictum eſt,

Homo, qui erranti comiter monſtrat viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit.
Nihilo minus ipſi lucet, cum illi accenderit.

Natura ad humanitatem nos formavit. hujus imperio petere & dare jubemur quæ poſita in communi ſunt. Quidnam eſt igitur? injurii in Moſem ſunt, qui hoc illi affinxere. Diu poſt tempora illius, cœpit hoc eſſe Judæorum primo vitium, dein mos quoque: ut recte Hieronymus dixerit, *pejoris eſſe eos nunc, quam olim.* Fuit illis hinc

miſſionem enim ex Egypto, Dei juſſu, cum gente hebræorum petiit ad ſacra Deo ritè in deſerto facienda, aliter quam Egyptiorum fert mos, *Exod.* V. I. 3. *cap.* VIII. 25. additis minis, ni eos dimitteret.

hinc adverſus omnes gentes hoſtile odium. ſeparati epulis, diſcreti cubilibus, alienigenas, ut purgamentum, vitabant. inſumma mendicitate ſuperbire, Dei ſe gentem dicere, patriam religionem & antiqua nomina jactare, denique nihil moderati neque penſi habere. Profecto, inſigniter invidos & zelotas oportet fuiſſe, qui decretum iſtud Hyrcani & Ariſtobuli tempore fecere, quod Rabbi Zacuth memorat in libro Juchaſin, ארור מי שילמד לבנו הכמות יונית *Maledictus ſit, qui filium ſuum Græcorum inſtruxerit diſciplinis.* Ab eadem malevolentia fuit, quod tantopere indignati ſint, legem Moſis fuiſſe Alexandriæ in profanum ſermonem [16] converſam, Philadelphi, optimi regis, juſſu. dolorem quidem certe ſuum quotannis ſolenni jejunio ad VIII. Teveth faſſi ſunt. Hæc mera ærugo erat, hic nigræ loliginis ſuccus, qui animos eorum venenaverat. Sed non opus eſt tantas moles convectare ad refellendum, quod Tacitus falſo dixit de Judæorum exitu ex Ægypto. Faceſſat Romanus ſcriptor, ubi vir divinus loquitur Moſes, ἐκ τῆς Διὸς δέλτων ὢν ὁ μάρτυς. *quippe is teſtis eſt ex Jovis tabulis.* Poſtquam in Arabum deſerta ex Ægypto evaſerant Iſraëlitæ, mire illis adfuit ſemper numinis clementia. Ajunt Rabbini tres fuiſſe inſigni pietate homines, quibus tria maxima beneficia tulit accepta populus Iſraël. מן בזכות משה עמוד ענן בזכות אהרן באר בזכות מרים׃ מתה מרים נסתלקה הבאר וחורה להן בזכות משה ואהרן מת אהרן ונסתלק׃ עמוד הענן חזר להן בזכות משה מת משה בסתלקו שלשתן ולא חזרו שנית שנאמר ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחת׃ *Manna illis contigit ob merita Moſis, columna nubis propter Aaronem, puteus propter Miriam. Moriente Miriam, periit puteus. ſed reſtitutus eſt propter Moſem & Aaronem. Obiit Aaron, evanuitque columna nubis. reddita tamen eſt propter Moſem. At Moſe extincto, ſublata ſunt ſimul tria hæc. Scriptum enim*

16. *In profanum ſermonem*] Hîc ſibi Iudæi ipſi contradicunt, cum in *Bereſchit Rabba Sect.* 16. legatur, *Græcia* regnum in tribus præcedere regnum impium *Romanorum*, in legibus, libris & lingua. Permiſerunt enim Sapientes, ut libri ſacri ſcriberentur lingua Græca: quia ſecundum prædictionem Dei ipſius, verba Iapheti erunt in tentoriis *Semi* (ut dicit Gloſſa) decor *Japheti* eſt lingua Græca, pulcherrima ex iis linguis quæ ſunt filiorum *Japheti*. *Bab. Megillah fol.* 9. 2. *Hier. Megillah fol.* 71. 3. vid. etiam *Maſſech. Sopherim c.* 1. ℣. 7. Græce quippe ſacra legere in Synagogis fuit permiſſum. *B. Sota c.* 7. & *Hieroſ.*

Digitized by Google

enim extat, exſcindam tres paſtores menſe uno. Verba, quæ citantur, Zachariæ ſunt. Sequitur autem Rabbinicam interpretationem, uti ego opinor, Hieronymus: atque inſuper cauſam addit, cur uno menſe obiiſſe eos dixerit vates, qui, ubi accurate rem exigis, potius uno ceciderunt anno. Utut hæc ſunt, præpotens numinis vis fuit, quæ populum exulem & omnium rerum egenum, in aſperrimis locis tam diu ſuſtentavit. Quod ſi jam illa intueare, quæ paulo poſt evenerunt, cum Cananæam ingreſſus Iſraël eſt; ibi vero, quot res geſtæ, tot miracula occurrunt. maximæ hoſtium copiæ parva manu fuſæ: per altiſſimos fluvios ſiccis pedibus, velut continenti, pervium iter. oppidorum mœnia, nullo impellente, ſubverſa. Quæ omnia ejuſmodi ſunt, uti vim eludant humani ingenii. Illud vero multo maximum eſt, quod etiam Solis curſum[17] voce ſua tardaverit per integrum diem ſummus populi ductor Joſue. Chaldæus Targumiſta Cantici Canticorum ait, Joſuen tunc ceciniſſe hymnum illum, qui ex decem, quos numerant, quintus eſt. Quid cauſæ ſit, cur Judæi, autoritate cujuſdam Rabbi Joſe permoti, tradiderint hoc factum eſſe בירח של ניסן *Kalendis menſis Niſan*, atque in eam diem, præter ſolitum, incidiſſe æquinoctium; nos divinare non poſſumus: niſi quod profecto fatalis delirandi libido ſubegerit eos miraculi extenuare magnitudinem. Satius fuiſſet, ad venerabile rei myſterium ſtupere. Sed tandem habeat finem aliquando hæc diſſertatio. Poſtquam igitur Cananenſium potiti Iſraëlitæ ſunt, diu Eccleſia communis fuit duodecim tribuum. nec ante mutatio *inceſſit*, quam Salomonis deceſſus inter dominandi avidos certamen ingens excitaſſet de regno. Ibi ſciſſus in contraria ſtudia ſacer populus eſt, cum pars hæc Roboamum Salomonis filium, pars illa ſequeretur Effraimitam Hieroboamum Nabotho genitum. A Roboamo Judas & Benjamin ſtetit: ab Hieroboamo reliquæ decem tribus. ille Hieroſolymam & finitima loca, hic Sichemum tenuit. Ita duo regna extitere: quorum alterum Judaicum, alterum eſt Iſraëliticum dictum. Neque vero manſit intemerata religio. quippe ad idolorum cultum tribus ſuas averterat Hieroboamus, ut ſacrorum diſſimilitudo diſſidium quoque augeret infenſarum partium. Quare ex illa tempe-

17. *Solis curſus*] De hoc miraculo diſſertationem habuit Cl. *Joh. Wolffgang Rentſchius de quiete Solis edit. Witteberg.* 1660. quam evolvere velit Lector.

peſtate ad ſolos Judæos redacta Eccleſia eſt; quorum nomine etiam Benjaminitæ propter ſummam, quæ fuit inter eos, conjunctionem, appellantur. In libro quidem Eſteris, Mardochæus dictus Judæus eſt, cum eſſet de nepotibus Benjamini. id quod Rabbi Elias publicavit. Hæc eſt illa tantopere celebrata Eccleſia Judaica. cujus quæ fata, quæve mutationes fuerint, paucis ſic dixiſſe, ingens operæ pretium fuit. Nunc ad alia pergimus.

CAP. V.

De circumciſione. Quæ gentes olim fuerint circumciſæ. De Ægyptiis, Æthiopibus, & Colchis. Verba Jeremiæ de Ægyptiis à quorundam interpretatione vendicata. Pauli locus de iis, qui præputia reducunt, perperam ab Hieronymo intellectus. Immodicus æſtus Hieronymi in libris adverſus Jovinianum. Hallucinatio ejuſdem in verbis Joſuæ repetita circumciſione. Cur circumciſio octavo die celebrata.

PERDIU ſane populus ſanctus reliquas inter gentes nulla diverſitate notabilis fuit. Noſcebat ſuos, quos delegerat Deus; & ab his noſcebatur. inſignia & notæ aberant, quæ uſurpari oculis poſſent. Primus Abrahamus [1], cui facta rerum maximarum ſpes erat, ſacramentum accepit, cujus vi de futurorum eventu eſſet certus. Juſſus eſt circumcidere ſuorum præputia, ejuſque rei exemplum tranſmittere ad poſteros; quibus eadem poſita lex fuit. Nihil tam religioſe ob-

1. *Primus Abrahamus*] Recte autor noſter ſtatuit Abrahamum primum fuiſſe, qui hoc Sacramentum circumciſionis acceperit, quippe de hac *Geneſ.* XVII. 10. legimus, Abrahamum cum omnibus ſuis ex mandato Dei circumciſum fuiſſe. Exponitur hoc loco novum aliquod fœdus & planè ſingulare, quod Deus cum Abrahamo ejuſque poſteris anno mundi 2048. ſecundum B. *Schraderi Patroni mei, dum viveret, magni Tab. Chron.* & ætatis *Abrahami* XCIX. iniit, ut nempe omnis mas die octavo circumcideretur. Non eſt ut pluribus hoc dictum deducamus, cum otium hîc nobis fecerint B. *D. Sebaſt. Schmid. in tr. de circumciſ. p. m.* 166. *& cl. Chriſtian. Lokernitz tribus diſſert. Philolog. Witteberg. habitis anno* 79. *de circumciſione Judæorum. Henr. Ainsworth. Comment. in Geneſ. edit. Londin.*

obſervatum² ab illis eſt. Sed imitatæ tamen morem hunc etiam aliæ gentes ſunt, quæ res accuratiſſimos ſcriptores in errorem impulit. haud enim ſciverunt ex qua ſit origine hoc ductum. Herodotus ait ſolos omnium mortalium Ægyptios³, Colchoſque, & Æthiopes id feciſſe. Syros verò, qui in Palæſtina ſunt, hoc eſt, Judæos, ab Ægyptiis didiciſſe. neque verò dubitandum eſſe, cum hoc confiteantur illi ipſi Syri⁴. Sed enimverò danda eſt errori huic venia. obſcura

2. *Nihil tam religioſe obſervatum*] quàm circumciſio, ita ut omnes ſub pœna exciſionis obligati fuerint ex mandato Dei *Geneſ.* XVII. ℣. 14. confer. *Henric. Ainsworth. comment. in h. l. fol. m. 89. edit. Londin.* qui ex *Maimonid. in tract. de pœnit. cap.* 8. ſ. 1. & aliis locis teſtimonia adducit.

3. *Ægyptios &c.*] Hæc Cunæus noſter ex *Herodoto* adduxit, qui in *Euterpe cap.* 104. ita ſcribit: *Soli omnium hominum Colchi & Ægyptii & Æthiopes circumcidunt ab initio præputium, Phœnices verò & Syrii, qui in Palæſtina & alii fatentur id didiciſſe ſe ab Ægyptiis, ab Ægyptiis verò & Æthiopibus dicere non poſſum, quinam priores didicerint, videtur enim perantiquum eſſe.* Quæ verba docent nimium dicere *Freculphum Lexovienſem Chron. lib.* 3. *Bibl. Patrum T.* 1. *pag.* 146. Herodotus Halicarnaſſ. dicit Æthiopes ab Ægyptiis didiciſſe genialium circumciſionem. Hanc ipſam ſententiam Herodoti ſecuti ſunt *Nobil. Angl. Marsham in can. chron. & Spencer. in legib. Hebr. ritual.* qui docent: Ægyptios & Æthiopas omnium primos præputia poſuiſſe, adeoque circumciſionem Judaicam proximè quidem à Moſe & Patriarchis, remote verò ab Ægyptiis profluxiſſe. Verum ſepoſito omni præjudicio aſſerimus, hos omnes errare, affirmantes Judæos ab Ægyptiis circumciſionem habere, & Herodoti teſtimonium non tanti eſt, ut calculum album addamus, cum Gentilis fuerit & in hac re facile errare potuerit, uti ex ſequentibus patebit.

4. *Confitentur ipſi Syri*] Hoc quidem dicit *Herodotus l. c.* qui aſſeclam habet *Marshamium* per Syros Judæos intelligentem *Sect.* x. *pag.* 235. Sed authoritati *Herodot.* majorem & infallibilem opponimus authoritatem viri Θεοπνεύστου Moſis, qui & rerum veritate & antiquitate alios Scriptores ipſum etiam *Herodotum* longe excedit. Hic verò, Deum Abrahamo primum mandaſſe circumciſionem. Deinde notum eſt, Herodoti libros multis vanis & inauditis fabulis eſſe refertos, teſte *Cicer. lib.* 1. *de legib.* Quemadmodum verò in aliis, ita potiſſimum in ſacris Ægyptiorum exponendis multa ſcripſit, quæ fidem omnino excedunt. Comprobat id ſuo teſtimonio *Diodor. Sicul. l.* 1. *p.* 63. Et quid mirum, multa eum retuliſſe falſa, cum talia ab *Ægyptiis*, qui gloriæ inhiantes, ſacra ſua aliaſque res geſtas nimium extulerunt, hauſerit. Demonſtrat hoc *Jacobus Capellus hiſtor. Sacr. & Exot. anno* 3421. Vid. *Vander Waeyen in diſſert. Spenc. de hirco Azazel excuſſa* ſ. 676. *in Var. Sacr. pag. m.* 527. Quæ cum ita ſint, qua ratione *Marsham.* & *Spencerus* hac in re ad hunc provocare audent? Contrarium potius Phæ-

ſcura enim propter vetuſtatem ſunt rerum initia. Nos Abrahamum circumciſionis authorem [5] cunctis Judæis fuiſſe, non opinamur hercle, ſed certò ſcimus. In hoc uno tamen Herodotum ſua non fefellit divinatio, quod Æthiopes potius ab Ægyptiis [6], quàm hos ab illis accepiſſe morem exiſtimat. Quippe primi Ægyptii Hebræos, quos ſedibus ſuis exceperant, imitati ſunt. Exinde res manavit ad finitimos, Colchos, Æthiopeſque [7]. Quoniam de prophanarum gentium

Phœnices pronunciant, dum ad *Saturnum* referant circumciſionem ſuam, ut Sanchoniathonitis ſuis ſcribit *Philo Biblius*, homo Phœnix & rerum ſuarum *Herodoto* longe conſultior, judice *Huetio Demonſtrat. Evangel. Propoſ.* IV. *c.* XL. *pag.* 264. Et Judæi nihil minus, quàm confitentur ſe circumciſionem ab Ægyptiis accepiſſe. Sic ex *Herodoto* nihil certi poteſt elici, quia ipſe dubius hæret, utrum circumciſio *ἀπ' ἀρχῆς* fuerit apud Ægyptios, an verò apud Æthiopes. Confer. & de hoc loco Herodot. omninò *Hugo Grot. de verit. Relig. Chriſtian. l.* 1. §. 16. *in Annot.* Z. 3. & *Samuel Baſnag. in Exerc. hiſt. Crit. p.* 118.

5. *Circumciſionis authorem*] Abrahamum ſc. fuiſſe multis argumentis oſtendit cl. *Daniel Joach. Make in diſſertat. ſub præſidio plur. reverendi viri Zacharia Grapio. Phyſic. & Metaph. Roſtoch. Prof. an circumciſio ab Ægyptiis ad Abraham. fuerit derivata. prodiit Roſtoch.* 1699. conferatur *Henric. Ainsworth. Comment. in Geneſ. cap.* XVII.

6. *Potius ab Ægyptiis*] De circumciſionis ad Ægyptios dimanatione variæ ſunt Autorum opiniones. Alii enim eam ad illos dimanaſſe putant ab *Iſmaëlitis*, uti *Heidegger. tom.* 2. *hiſtor. Patriarch. Exercit.* 7. *n.* 28. confer. *Bynæus de circumciſione Chriſti* apud celebr. *Tenzel. in den Monatlich: Unterredungen anno* 90. *p.* 1090. Alii tempore *Salomonis*, ut *Bonfrerius*. vid. *Vander Waeyen l. c. p.* 336. §. 214. *Samuel* verò *Baſnagius in Exercit. hiſtor. Crit. p.* 120. perſuaſiſſimum ſibi habet, circumciſionem per *Joſephum* ad Ægyptios fuiſſe derivatam. Cui etiam aliquo modo aſſenſum præbet *Herman. Witſius in Ægypt. l.* 3. *c.* 6. *pag. m.* 227. ubi hunc circumciſionis proceſſum ponit: Primus eam à Deo accepit Abrahamus. Ab Abrahamo per Iſmaëlem acceperunt *Arabes* & Æthiopes fortaſſis: Per Cethuræ filios aliæ, quæ ab iis ortæ ſunt, nationes. Per Iſaacum Edomitæ *Eſavi* poſteritas & Iſraëlitæ: Ægyptii unde habeant, aſſeveranter non vult dicere: alii *Arabes* hic laudant: Alii de Iſraëlitis opinantur, quod vero ſimilius videtur partim ex *Pſalm.* CV. 20, 21, 22. partim ex conjunctione cum Sacerdotali Ægyptiorum familia, ex qua uxorem duxit *Joſephus*; hinc à Judæis accepiſſe probabile videtur. Conf. de hac materia *Polydor. Virgil. de rer. invent. lib.* 4. *c.* 3. *Hug. Grot. de verit. Relig. Chriſt. l.* I. §. 16. *Montacut. in Origin. Eccleſ. p.* I. *t.* I. *p.* 54. *ſeq. edit. Londin. Gomarus in Op. th. t.* 15. *Morin. in Exercit. p.* 4. *D. Dicmann. in diſput. inaugural. de Natural. Bodini p.* 45.

7. *Colchos Æthiopeſque*] Quinam *Colchi* fuerint ſatis erudite oſtendit ce-

Digitized by Google

tium circumciſione diximus, confutandus nobis eſt eruditiſſimus Rabbinus, cujus extat liber in manibus hominum, qui Aruch dicitur. Magnum atque memorabile facinus inceptat, qui in animum induxit ruſpando ventilare quicquid errorum eſt in Rabinicis ſcriptis. Homines enim Hebræi, egregia eruditione, ſagacique ingenio, cum ſacri codicis ſenſa patrio ſermone evoluta nobis darent, multa feliciter repererunt, quæ aliorum nunquam aſſecuta eſſet induſtria. Sed iiſdem rurſus aut confidentia interdùm aut ambitio interpretamenta quædam dictavit, quorum falſitatem incogitantibus deprehendere haud facile eſt, quia veris proxima ſunt. Non ego nunc de allegoriis, myſteriiſque, neque de fabulis loquor, quibus ſua ipſi ſcripta miſerum in modum infamaverunt. monſtra enim hæc ſunt, in quæ ſi Hercules incidiſſet, putaſſet ſibi tertium decimum laborem veniſſe. Sed eas dico interpretationes, quibus הפשוט, ut ipſi vocant, hoc eſt, *ſimplex verborum ſententia* explicatur. Hac enim par-

celeb. *Wormius in antiquit. Hebr. corruptis edit. Hafn. pag. m.* 127, 128. Verum res adhuc in dubio verſatur, an *Colchi* circumciſi? Nam ſi *Colchi* Ægyptiorum advenæ fuerint, & præterea ἀπ' ἀρχῆς circumciſi, ſequitur omninò Ægyptios ante *Colchorum* defectionem non circumciſos fuiſſe, & id poſtea à *Colchis* didiciſſe. Deinde ex eo, quia Philiſtæi, quippe qui ex *Caſluthæis* ſive *Colchis*, hi verò ex Ægyptiis procreati dicuntur *Gen.* x. 12, 13. circumciſionis fuerunt expertes. Unde in Sacris appellantur ערלים *Jud.* xiv. 3. & David Regi *Saul* 100. præputia *Philiſtæorum* obtulit 1. *Sam.* xviii. 27. Jam verò ſi ab initio circumciſionem *Ægyptii* habuiſſent in uſu, utique in *Caſluchæos*, & hi in *Philiſtæos* propagaſſent, quia quælibet gens paternos ritus non tantum liberis ſuis commendare; ſed & in poſteros alioſque populos tranſplantare omnibus intendit viribus. Id verò cum factum non fuerit, ſequitur, circumciſionem ante tempora Abrahami in *Ægypto* non fuiſſe. Quod ad *Æthiopes* attinet, *Herodotus* aſſerit, illos in circumciſione *lapide Æthiopico* uſos. Verum hic iterum errat author, cum hæc *Æthiopum* circumciſio (ſi fuerit facta) maxime differat à *Judæorum* circumciſione. Audiamus verba *Regis AEthiopum Claudii* in *Commentar. AEthiop. lib.* 1. *c.* 3. *fol.* 115. *Quod verò attinet ad morem circumciſionis, non circumcidimur ſicut Judei, quia ſciamus verba doctrinæ* Pauli *fontis ſapientiæ: & circumcidi non prodeſt & non circumcidi non juvat, ſed potius nova creatio, quæ eſt fides in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & iterum dicit ad* Corinthios: *qui aſſumſit circumciſionem, non accipit præputium, omnes libri doctrinæ Paulinæ ſunt apud nos & docent nos de circumciſione & de præputio: verum circumciſio noſtra ſecundum conſuetudinem regionis fit, ſicut inciſio faciei in AEthiopia & Nubia & perforatio aurium apud Indos, id autem quod facimus non ad obſervandas leges Moſaicas, ſed ſecundum morem humanum.*

Digitized by Google

parte ſoli Judæi, ingratiis omnium gentium, tenent quendam principatum. Et nobis quidem de Judaicarum interpretationum virtutibus vitiiſque alio loco abunde dicetur. Nunc Jeremiæ recitabimus verba, ex quibus author libri Aruch olim commentum fabricatus eſt, quod probavêre amplexique ſunt hac ætate viri eruditiſſimi. Ait apud vatem Deus in capite nono: *Ecce, prope adſunt dies, cum animadvertam in omnes, qui circumciſi ſunt cum præputio.* & addit, in quos animadverſurus ſit; *In Ægyptios*[8], *& in Judæos, in Edomitas, & in Ammonitas, Moabitaſque.* Circumciſi cum præputio[9], ii ſunt, in-

8. *In AEgyptios*] Sunt qui ex hoc *Jeremiæ* loco probare conantur, Ægyptiis inter gentes circumciſas primum adſcribi locum, nullam ob aliam rationem, quam quia circumcidendi mos antiquior fuit apud Ægyptios, quàm apud cæteros, imò ipſos Judæos; ſed Reſp. negando conſequentiam. Si enim hæc major propoſitio: Quicunque inter gentes circumciſas primum obtinent locum, apud eos circumcidendi mos fuit antiquior, quàm apud reliquos, qui poſtponuntur, firmo ſtat talo, poſſumus ſubſumere; Atque *Colchi* inter gentes circumciſas primum obtinent locum, quod patet ex Herodoti teſtimonio, qui *Colchos* omnibus aliis, imò Ægyptiis præponit. Ergò apud *Colchos* circumcidendi mos fuit antiquior, quàm apud Ægyptios. Quam concluſionem utrum *Spencerus* & *Marshamius* velint ſuam facere dubitamus. Quid? quod nec ipſa Sacra Scriptura ſemper hunc ordinem ſervare ſoleat; cum gentes ſæpe ſine ordine collocet, quod omninò hoc loco factum fuit. Nos itaque contrarium potius ex hoc Jeremiæ loco probamus. Si enim expreſſè dicitur omnes gentes eſſe præputiatas, & notanter additur in Hebræo ה emphaticum, quo indicatur, de his ipſis modò recenſitis gentibus eſſe ſermonem, inter quas etiam Ægyptii recenſentur. Hinc & hunc locum probationibus noſtris palmariis annumerandum eſſe cenſemus.

9. *Circumciſi cum præputio*] i. e. Non more Judaico, à quo hi differunt ab illis, qui ſic ſe habet, & ex *Moſe Kotzenſi* in ספר מצוות גדול fol. 115. recenſemus. *Totum præputium quo tegitur glans abſcindunt donec hac tota appareat, deinde retegunt teneram pelliculam inferiorem unguibus in utrumque latus, donec caro glandis videatur, poſtmodum exſugunt, ut ſanguis locis illis preſſis extrahatur, ne infans periclitetur, poſtquam exſuxit, imponit emplaſtrum & huic ſimilia.* Quod ſi aliquid ex his neglectum fuerit totam omninò circumciſionem irritam credunt, quod confirmant verba, quæ in ore fere omnium ſunt: *Qui circumcidit, nec denudat, perinde eſt, acſi non circumcidiſſet.* Et in Talmudic. Maſſech. שבת cap. 13. *Faciunt omnia neceſſaria circumciſionis, circumcidunt, retegunt & ſugunt.* Quicunque igitur hoc modo circumciduntur, circumciſi vere dicuntur. Cæteri autem circumciſi cum præputio vocantur: de quibus paulo poſt.

Digitized by Google

inquit autor libri Aruch, qui poſtquam circumciſi eſſent, præputium attraxêre. Tales autem erant Ægyptii, inquit; quia circumciſi [10] quidem erant, quo tempore vivebat Joſeph: at, illo mortuo, adduxerunt ſibi præputium [11]. Nempe hoc ſentit Rabbinus, odio Iſraëlitarum Ægyptios, ut obiit Joſeph, omiſiſſe circumciſionis ritum, quem olim, vivente illo, ab ipſis didicerant. quin & ad hanc rem arte uſos eſſe [12] ait, quæ abſciſſam cutem repararet. noluiſſe enim eos quidquam commune habere cum ea gente, quam per ſe pri-

10. *Quia circumciſi*] De Ægyptiis ſermo eſt. Quando autem circumciſio introducta præciſe determinari non poteſt. *Baſnagius in Exercit. hiſtor. Crit. p.* 120. perſuaſiſſimum ſibi habet, circumciſionem per *Joſephum* ad *AEgyptios* fuiſſe derivatam. Cui etiam aliquo modo aſſenſum præbet *celeberr. Herman. Witſius in AEgypt. l.* 3. *c.* 6. *pag. m.* 227. ubi hunc circumciſionis proceſſum ponit. Primus eam à Deo accepit *Abrahamus*. Ab *Abrahamo* per *Iſmaëlem* acceperunt *Arabes* & *AEthiopes* fortaſſis: Per *Cethura* filios aliæ, quæ ab iis ortæ ſunt, nationes. Per *Iſaacum Edomitæ Eſavi* poſteritas & *Iſraëlitæ*. *AEgyptii* unde habeant certò dicere non vult: alii Arabes hic laudant, alii de *Iſraëlitis* opinantur, quod veroſimilius videtur, partim ex *Pſalm.* CV. 20, 21, 22. partim ex conjunctione cum Sacerdotali Ægyptiorum familia, ex qua uxorem duxit *Joſephus*. conf. de mater. *Polydor. Virgil. de rer. invent. l.* 4. *c.* 3. *pag. m.* 300. *Hug. Grot. de verit. relig. Chriſt. l.* 1. §. 16. *Annot.* Z. 3. *Montacut. Origin. Eccl.* P. I. *t.* I. *p. m.* 54. *ſeq. Gataker. adverſ. Miſcell. c.* 42. §. 417. *ſeq.* Cum quibus & nos ſtatuimus, *AEgyptios* hunc ritum accepiſſe Judæis.

11. *Adduxerunt ſibi præputium*] Cujus rei *Eſavum* inventorem produnt, idque de *Achane Joſ.* VII. & Ægyptiis poſt mortem Joſephi tradunt Judæi, vid. *Thom. Bartholin. de morb. Bibl. pag.* 109, 110. & tales *Jerem.* IX. innui volunt. Unde Autor libri *Aruch*, ex quo *Cunæus* hæc refert, ſcribit: *Quid eſt circumciſio in præputio?* Circumcidebantur & attrahebant ſibi præputium. De hac attrahendi pelliculam ratione vide *Maſium in Joſuam* v. 2. *col.* 1525. *Ludov. Michael. Crocii annotat. in Obad. pag. m.* 71. *edit. Brem.*

12. *Arte uſos eſſe*] Id fiebat arte Medica. Hic nobis ex Medicis ſuppetias fert celeb. *Thom. Bartholin. in libell. de morbis Bibl. p.* 106. *edit. Francof.* 1697. Brevitas præputii, inquit, quomodo corrigatur per membranam additam vel ſectione circa ſcrotum, prolixè tradit *Fallopius l. de decorat. c.* 9. & ante illum *AEgineta l.* 6. *R. M. c.* 53. quam tamen operationem raram ait, cum neque functionis aliquam difficultatem hæc affectio inducat, neque ita decorem vitiet, ut hujus chirurgiæ tormentum ſubire quis ſuſtineat. In eo, qui circumciſus eſt, tegendæ glandis modum deſcribens *Celſus lib.* VII. *c.* 25. ſub circulo glandis ſcalpello deducit cutem ab interiore cole, reſolutam autem cutem rurſus extendit

Digitized by Google

pridem paſtoritio vitæ genere inviſam, ob unius tamen Joſephi merita hactenus, ſed ægrè hærere in parte regni ſiverant. Hæc eſt ſententia præſtantiſſimi Rabbini, qui putat Ægyptios non fuiſſe circumciſos [13], ex qua tempeſtate, relictis eorum finibus, in Palæſtinam conceſſère Iſraëlitæ. Sed non ita eſt [14] profectò. Etenim ſuo adhuc ævo recutitam priſco more fuiſſe eam gentem, Herodotus atque

dit ultra glandem, tum multa aqua frigida fovet emplaſtrumque circa dat, quod valentem inflammationem reprimat: Ubi jam ſine inflammatione eſt, deligat à pube uſque circulum, ſuper glandem autem adverſo emplaſtro impoſito inducit, quod ſi enim fit, ut inferior pars glutinetur, ſuperior ita ſaneſcat ne inhæreat. Non aliter *Galenus lib.* XIV. *Meth. Med. c.* XVI. ſi chirurgia curetur. Alios tamen modos annotat & ſolam tenſionem addita membranula molli firmaque cum gummi agglutinata & thapſia. Unde *Dioſcorid. l.* 3. *c.* 51. hujus rei mentionem facit primum cum de *Aloë* agit, quæ juxta ejus mentem ἐπαγώγια παίδων ῥηχθέντα παρακολλᾷ *diſrupta puerorum præputia adglutinat*, ſecundo, cum *lib.* I. *c.* 101. mel nominat, quod *curtis glandemque quæ citra circumciſionem nudata ſit, in integrum reſtituat, ſi melle præputium, à balneo potiſſimum ad dies triginta emolliatur:* & tertio cum de *Tapſia* ſucco ſcribit *lib.* IV. *c.* 157. Nec deſunt ex Patribus, qui huic ſententiæ accedunt, quos inter primas ſibi vendicat *Epiphanius fol.* 538. ita ſcribens: Τὸ δὲ ἔτι τούτων χαλεπώτερον, ὅτι καὶ ἀπὸ περιτομῆς ἀκρόβυστοι γίνονται, τέχνῃ τινὶ ἰατρικῇ διὰ τοῦ καλουμένου σπαθιστῆρος τὸ τοῦ μυλῶν ὑποδερματίδα ὑποσπασθέντες, ῥαφέντες, καὶ κολλητικῶς περιοδευθέντες ἀκροβυστίαν αὖθις αὐτοῖς ἀποτελοῦσιν. i. e. *Hoc verò adhuc gravius eſt, quod etiam à circumciſione præputiati fiunt arte quadam medica, per inſtrumentum attractorium* σπαθιστῆρος *appellatum, internam membri cuticulam attrahi ſinentes, ſuturamque admittentes & glutinatoriis circumdatis præputium rurſus ſuperinducunt.* Confer. *Bartholin. pag. m.* 109.

13. *Ægyptios non fuiſſe circumciſos*] Varia producunt Hebræi exempla talium Repræputiatorum, primo ſcribunt *Achanem*, cujus ante mentionem fecimus, de quo *Joſuæ* VII. fuiſſe attracti præputii. vid. *Talmud. tract. de Synedr. fol.* 44. 1. Illumque vocant מָשׁוּךְ, & hoc vocabulo deſignant eos, qui vel per artem ſibi præputium reſtituunt, vel quibus ex naturæ ſingulari vigore recrevit. e. g. in *Tract. Talmud.* qui vocatur *Jevamoth fol.* 72. ſcribitur, quod ex ſententia Rabbinorum משוך attractum vel reductum præputium habens non poſſit comedere de honoraria oblatione, eò quod ſimilis habeatur præputiato ſeu nunquam circumciſo. Ibidem ſequitur, quod ex ſtatuto Rabbinorum משוך *Maſchuch* denuò ſit circumcidendus, & inter hos refert Autor Aruch *Ægyptios*, qui quidem tempore Joſephi circumciſi, ſed eo mortuo ſibi præputium reduxerint in odium, ne quid commune haberent cum Iſraëlitis.

14. *Sed non ita eſt*] His verbis *Cunæus* noſter *Rabbini* ſententiam refellit, quod à veritate aberraverit, aſſerens morem hunc Ægyptios ſervaſſe, pro-

que Strabo, &, qui diu poſt illos vixêre, Hieronymus Ambroſiuſque memorant. Enimverò perperam intellexit ſcriptor Hebræus verba Jeremiæ, quorum interpretatio mihi ea videtur optima, quæ eſt pervulgata. Scio equidem cum autore libri Aruch etiam ſentire V. C. Joannem Druſium, quo ſumus magiſtro quondam uſi. Sed ille, quâ fuit animi æquitate, dediſſet ingenuo candori noſtro veniam. Etenim incorruptam libertatem profeſſi, ſine amore, ſine odio, quid rectiſſimè dicatur, exquirimus. Profectò, quoniam ſpiritus ſacer *circumciſos cum præputio* appellat primùm Ægyptios, dein Judæos; interpretamentum iſtud de omiſſâ ſpretâque circumciſione, ſi ad Ægyptios refertur, falſum quidem eſt, ut jam oſtendi, ſed tamen colorem veri habet. at ubi Judæos ſpectas, de quibus ibidem ſermo eſt, jam nequaquam procedit commentum. Etenim is populus, etſi ad impietatem identidem prolapſus eſt, & Deum negligere, ſacra prophanaque omnia polluere didicit, circumciſionis ritum

probatque ſententiam ſuam ex *Herodoto*, *Strabone*. confer. *Richard. Montacut. Orig. Eccleſ. Tom.* I. *fol. m.* 58. *uſque* 61. *edit. Londin.* 1626.

15. *Omiſſa*] Cur circumciſio in deſerto omiſſa variæ redduntur rationes, quarum etiam *Cunæus* noſter quaſdam recenſet. Dicunt quidam, id factum eſſe populi inobedientia: alii ex ejuſdem cautela & prudentia, ne ſc. in eremo vagi & inſtabiles, infantulos recens circumciſos præſentiſſimo vitæ periculo exponerent, vulneri enim recens inflicto quàm maximè obeſt motus vehemens; alii, quia circumciſio in deſerto non adeò fuerit neceſſaria, quod Deus illam ordinarit, ut poſteri Abrahæ diſcernerentur ab omnibus aliis gentibus, id quod non adeò neceſſarium fuerit Iſraëlitis in deſerto caſtra metantibus, quippe qui per loci naturam ſatis ab omnibus aliis populis ſegregati fuerint. Quam poſtremam ſententiam amplectuntur *Theodoretus Q.* 2. *Hieron. lib.* I. *in Epiſt. ad Galat. Damaſcen. l.* 4. *Orthodox. fid. c.* XXVI. *Cuna. l. c.* Nos communem denuo ſequimur ſententiam dicimuſque cauſam intermiſſæ circumciſionis in deſerto fuiſſe continua populi itinera, quæ, quoniam ad motum columnæ nubis valde incertum, diſponenda erant. *Exod.* XL. 36. *Num.* IX. 17. ideoque Deum, ne præſentiſſimum vitæ periculum incurrerent infantuli recens circumciſi, & in deſerto h[illegible]o de loco in locum portandi, indulſiſſe Iſraëlitis circumciſionis dilationem, donec in terram Canaan, ubi ſedes figenda erat, veniſſent. In hac igitur & quidem primo ejus ingreſſu circumciſionem ſuſcipere debebant Hebræi, quia (1) circumciſio erat conditio fœderis inter Deum & Abraham *Gen.* XVII. 5. Ad hæc (2) die 14. primi menſis comedendus erat agnus paſchalis, qui incircumciſis edere prohibebatur *Exod.* XII. 48. Idcirco par erat, ut præputiati prius circumciſionem ſuſciperent.

Digitized by Google

ritum tamen retinuit conſtantiſſimè, eaque re gloriatus ſemper eſt uſque ad ineptias, & cum deriſu. Sed omiſſâ hac diſceptatione, redeamus ad primam ſanctiſſimi inſtituti cauſam, quam diximus hanc fuiſſe, uti populus Iſraëliticus aliqua diverſitate noſceretur. Libet & alteram huic addere, quæ gravior certè, majorque eſt. Inter eas res, quæ Meſſiæ ſacrificium figuraverunt, etiam ſanguis ille fuit, qui præputiorum circumciſione fundebatur. Quoniam autem rerum ſoliditas inania pellit umbrarum, æquum fuit, ut, poſtquam Meſſiæ vultus terrarum orbi affulſiſſet, eæ imagines tollerentur, in quibus fuerat olim myſterii hujus occulta quædam ſignificatio. Quare illâ tempeſtate vim ſuam circumciſio perdidit. Nam neque ii, qui ex prophanis gentibus venerati Meſſiam ſunt, præputia ponere neceſſe habuerunt, uti Eccleſiæ ſacris initiarentur; & rurſum Judæis, ſi qui adorare eundem voluêre, nihil quidquam officiebat, quod recutiti eſſent. Eſt ſuper hac re luculentus divi Pauli ſermo ad Corinthios, in capite ſeptimo primæ epiſtolæ. Περιτετμημένος τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν Θεοῦ. *Circumciſus aliquis vocatus eſt? ne attrahat præputium. in præputio aliquis vocatus eſt? ne circumcidatur. Circumciſio nihil eſt, ſed obſervatio mandatorum Dei.* Enimverò erant illo ævo quidam malè ſuperſtitioſi, qui, cum ex Judaiſmo ſeſe in Chriſtianiſmum transferent, uſque adeò nulla Judaici ritus ſupereſſe veſtigia in corpore ſuo voluêre, uti præputia quæ infantes amiſerant, jam repararent viri. Ad eam autem rem medicorum uſi operâ ſunt. Quæ fuit profectò nimis anxia religio. Et jure igitur eam culpavit Apoſtolus. Sæpe ſubiit animum meum cogitatio, quonam modo D. Hieronymum fugerit ſententia verborum Pauli, cum tamen nihil illo viro eruditius viderit veterum ætas. Exiſtimat ille, per totum iſtum locum de cælibatu & de conjugio agi. Verba autem ſic interpretatur: *Eo*, inquit, *tempore, quo vocatus es & credidiſti, ſi circumciſus, hoc eſt, cælebs eras, noli ducere uxorem, id eſt, noli adducere præputium, ne circumciſionis & pudicitiæ libertatem oneres ſarcina nuptiarum. Rurſum, ſi in præputio quis vocatus eſt, ne circumcidatur. Habebas uxorem, cum credidiſti. noli fidem putare cauſam diſſidii. in pace enim vocati ſumus.* Quæ de ſervis adduntur à beato Apoſtolo, eodem pacto explicat. Hæc, & his gemina, non uno loco Hieronymus; ſed præcipuè in commentationibus, quas in Eſaiam edidit. Et verò, uti oſtendat Pauli locum non eſſe verbo

tenus, aut ſine allegoria explicandum, diſertè ait, *haud eſſe poteſtatis noſtræ, præputium adducere poſt circumciſionem.* Nos Hieronymo non opponemus illuſtrium medicorum conſenſum [16], qui fieri id poſſe affirmant, quod negitat ille. Satis illum redarguit tot hiſtoriarum fides. Quanquam hercle, quod in Maccabæorum libris ſcriptum eſt, filios Tobiæ [17] feciſſe ſibi præputia uti Græcis eſſent ſimiles, illud ipſum frigida interpretatione pervertit. Atqui Flavius Joſephus ejus rei tam certus eſt author, uti addubitare amplius, non ſit hominis ſobrii. Enimverò ita res eſt. Abripuit Hieronymum, ultra quàm ſatis eſt, cælibis vitæ amor. Hanc enim ille uti mortalibus commendaret, omnia ſolicitavit prophetarum atque apoſtolorum dicta, pleriſque etiam vim fecit. Quemadmodum arquatis & veternoſis, lutea quæ non ſunt, æquè ut lutea videntur: ſic, cujus animo ſemel ſedit pervicax opinio, deſinit ille res verâ notione diſcernere, & quidquid obviam uſpiam eſt, id omne inſervire ſuæ cauſæ autumat. Certè quidem in libris adverſus Jovinianum effertur ſine habenis, exuberans exultanſque. argumentorum verò delectum habuit nullum. Etenim, quod magnæ imprudentiæ eſt, cum multa ſe in pectus illius inſinuarent, omnia, quæ animi calor admittebat, in vulgus publicavit. Ita permagnum adiit nominis ſui periculum. ut omittam, quod nimius fuerit cum in laude virginum, tum in vituperatione nuptiarum. Marcioni enim & Manichæo favere viſus eſt:

16. *Illuſtrium Medicorum conſenſum*] Poſtquam *Cunæus Hieronymi* ſententiam, quem ſecutus *Haymo* in medium protuliſſet, locum *Pauli* intelligendum eſſe de cælibatu, aſſerentis. Non enim in poteſtate noſtra eſſe, præputium adducere poſt circumciſionem; ille his verbis opponit Medicorum conſenſum & hiſtoriarum fidem, quorum ſententias paulò ante adduximus.

17. *Tobiæ filios*] Probat porrò ſententiam ex Judæorum Scriptis *Joſephum* advocans, qui inſtar omnium teſtis eſſe poteſt: Ille etenim *lib.* XII. *antiquit. cap.* VI. ita loquitur: Μενέλαος καὶ οἱ Τωβίε παῖδες πρὸς Ἀντίοχον ἀνεχώρησαν καὶ τὴν τῶν αἰδοίων περιτομὴν ἀπεκαλύψαν ὡς ἂν εἶεν καὶ τὰ περὶ τὴν ἀπόδυσιν Ἕλληνες. *Menelaus & Tobiæ filii ad Antiochum profecti ſunt, & --- --- circumciſionem adduxerunt, ut nudi eſſent Græcis ſimiles.* Teſtatur id porrò R. *Moſes Maimonid. Hilch.* מילה. *c.* 3. §. 3. כל המפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה אף על פי שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא: i. e. *Quicunque irritum facit fœdus Abrahami Patris noſtri & relinquit præputium aut attrahit, etiamſi legem recipiat ac bonis operibus abundet, non habet partem in ſeculo futuro.* Confer. etiam Martial. lib. VII. epigramm. qui hos *recutitos* nuncupat.

Digitized by Google

eſt: &; dum unum latus protegit adverſus Jovinianum, in altero vulnus accepit à ſpurciſſimis hæreticis. Quare Pammachius, ſummus amicus ejus, pleraque exemplaria ſuppreſſit. & ipſe pro ſe ſcripſit apologiam, adeò pulcram medius fidius, uti jam in ſanctiſſimo viro illud continentiæ vehemens & acre ſtudium non feram modo, ſed amem quoque. Quod enim plerique maledictum ingens exiſtimant, eam ego laudem duco maximam. Modus quidem tenendus eſt, fateor: ſed quia difficile eſt temperamentum, quidquid æquo plus futurum eſt, in hanc potius partem præponderet. Sed iterum longius, quàm decet, receſſimus à propoſito. creſcet in immenſum noſtra commentatio, niſi in poſterum magis preſsè inſiſtamus lineæ. Circumciſio per quadraginta annos, dum in Arabum deſertis errabant Hebræi, omiſſa eſt. Etenim, quoniam ſæpe movenda caſtra erant, ægrorum imbecillitas ex recenti vulnere moram injeciſſet profectioni. Accedit, quod in vaſtiſſimis illis locis nullæ erant gentes, quibus miſceretur ſacer populus. quare diſtinctione & notis [18] neutiquam opus erat. Interea tamen, quoniam circumciſos proſequebatur ſingularis quædam numinis benignitas, utique valde infelices videri poſſint, quos in ſolitudine natos fati vis extinxit acerbo funere. Sed nobis ſacri codicis contextum acrius inſpectantibus nulla adhuc reperta ratio eſt, cur in deſerto crederemus aliquos periiſſe, qui nati ibidem eſſent. Illud conſtat, eorum omnium, quos ex Ægypto Moſes eduxit, neminem, exceptis duobus, in Palæſtinam veniſſe. Itaque, quod ſummus populi ductor Joſua, cum Jordanen tranſiiſſet, Iſraëlitas denuò circumcidiſſe memoratur, id verò ad eos pertinet, qui circumciſi nondum fuere, quia nati in deſerto erant. Repetita tamen circumciſio [19] dicitur, quia revocabatur mos, qui uſur-

18. *Et notis*] Cum in populum inter Gentes à Gentibus ſeparatum aſſumerentur Iſraëlitæ, per ſigna & notas quaſdam diſtinguebantur, inter quas erat nota ſeu ſignum circumciſionis. Signum itaque expreſſe vocatur circûmciſio à *Paulo* dicente: accepit *ſignum circumciſionis*. Unde *Joſephus* animadvertit: *Voluit*, inquit, *Deus corporali hac nota* inſigniri Gentem Judaicam, qua ſcil. manifeſto ſecerneretur ac ſegregaretur à cæteris gentibus, ne cum illis permixta & confuſa, flagitioſos eorum mores, fœda quoque inſtituta, iniquas leges, impias ſuperſtitiones prava æmulatione ſequi vellet. A quo non diſſentiunt S. Patres *Chryſoſtom. hom.* 39. *in Geneſ. Theodoret. q.* 67. *in Geneſ.*

19. *Repetita circumciſio*] Hic variæ ſunt Doctorum opiniones, cur ſecunda dicatur. R. *David Kimchi*, *Cajetanus* &

Digitized by Google

uſurpatus olim in Ægypto, ac dein intermiſſus, poſtremò penitus abierat in deſuetudinem. At Hieronymus præter rem hîc ſe fatigat, & nodum quærit in ſcirpo, cum diſputat, qualis ea fuerit circumciſio, quam repetiverit Joſua. *Nam ſi juxta literam illud accipimus*, inquit, *penitus ſtare non poteſt. non enim exciſa pellicula iterum naſcitur.* Aliqua via elabendum fuit. in rebus creperis fortiſſima quæque conſilia tutiſſima ſunt; & capienda hîc præceps via eſt. Igitur, uti no-

& aliij שנית *ſecundò* exponunt per vices, quaſi dicat Deus, circumcide unam populi partem poſt aliam, ne univerſus cætus ſimul circumciſus langueat atque ſic eò facilius ab hoſtibus vincatur. Quidam verò Hebræorum notante *Abulenſ. ad h. l. Q.* 11. Secundam dici volunt reſpectu circumciſionis in Ægypto paulò ante exitum factæ, tradunt enim, quod ea nocte, qua Iſraëlitæ Ægypto exierunt, totus populus à Moſe circumciſus fuerit, quippe, qui duriſſima ſervitute preſſus maximam partem incircumciſus manſerit uſque ad exitum. Conferunt huc, ſed quam ineptiſſime locum *Zachar.* IX. 11. Plerique verò tum *Noſtratium* tum aliorum שנית reſpici volunt ad circumciſionem in Abrahamo ejuſque familia factam & ab eo tempore ſanctè ſemper à poſteris ejus obſervatam, in deſerto quidem ob cauſas quaſdam per XL. annos intermiſſam, poſtea verò in Galgalis poſt tranſitum Jordanis reaſſumptam ac reſtauratam *Gen.* XVII. Atque hanc ſententiam, miſſis prioribus ceu alienis noſtram quoque facimus. Sugillat eam equidem *Corn. à Lapide* ex hoc capite, quod ſi hæc circumciſio à Joſua repetita non ſecunda, ſed plus quam decima, imo centeſima nominanda ſit, quia poſt Abrahamum per CCCC. annos uſque ad Moſen omnes ejus poſteri fuerint circumciſi. Verum attendere *Cornelius à Lapide* debuiſſet, non de *Perſonalibus*, ſed *univerſali*, ſeu totius gentis Judaicæ, adeoque de illuſtri valde circumciſione hic agi, quales ſane non fuerunt quotidianæ & communes illæ, ſed hæc, quæ in *Abrahamo* primitus facta & dein, poſtquam aliquamdiu in deſerto intercidiſſet, à *Joſua* in *Galgalis* ſecundo repetita & reſtaurata eſt. Reſpondentem audiat *Cornel. Auguſtinum*, qui *Tom.* IV. *quæſt.* VI. ſuper *Joſuam* ait: In hæc præcepto quæritur, cur dixerit, *iterum*. Non enim unus homo bis circumcidendus erat, ſed quia unus populus erat --- --- ideò dictum eſt iterum, ut circumciſus iterum circumcideretur, non homo, ſed populus. Sic quoque *Lyranus & Abulenſ. quæſt.* 13. *in cap.* V. *Joſ.* itemque *Maſius* in *Joſ. pag.* 81. E Noſtratibus vel ſolum *Balduinum* audire placet, qui *Concion.* XVI. *ſup. lib. Joſ. pag.* 202, 203. ita fatur: *Es iſt zuwiſſen, daſs hier gehandelt werde, nicht von der Beſchneidung etlicher* Particular *Perſonen, ſondern von einer* General *Beſchneidung des Gantzen Volcks. Und gehet alſo diſs Wort: Zum andernmahl, nicht auf die Perſonen, als wenn die zweymahl wären beſchnitten worden, ſondern auf die gantze Gemeine, in dem Verſtandt, daſs diſs das andermahl ſey, daſs das gantze Volck Gottes zugleich beſchnitten worden.*

nobili aliquo facinore ſeſe expediat, *cultellum quendam Euangelicum* fingit in hac iterata circumciſione; neque aliud hercle ſignificari ait, niſi mundationem animorum. Eſt hæc non exigua hallucinatio: & tamen ipſi commentum placet. Cæterum, quod dixi eos, qui nati in deſerto ſunt, incolumes evaſiſſe cunctos in Palæſtinam, conjectura modo noſtra eſt: putamus enim, non aſſerimus. Si qui tamen interea temporis, dum intermittebatur circumciſio, mortui forte ſunt, his non minus propitium [20] fuiſſe credimus numen, quam illis, queis natura finem vitæ fecit, antequam inſtitutus ſolennis hic ritus eſſet. Idem de infantibus quoque judicandum eſt, quos dulcis vitæ exſortes, & à matris ubere ante octavam lucem raptos, abſtulit atra ſors. Quapropter ridicula eſt verporum hodie ſuperſtitio, qui pueros ſic extinctos, circumcidunt tamen apud ſepulcrum [21]. Quoniam

20. *His non minus propitium*] Recte Autor noſter ſtatuit contra Judæos, putantes, circumciſionem abſolute neceſſariam fuiſſe, ut ſine ea ſalvi eſſe non potuerint. Aſſentientes Cunæi opinioni provocamus *Juſtinum Martyrem* Patrum antiquiſſimum, qui hæc contra *Tryphon. pag.* 44. *edit. Robert. Stephan.* Διαλογιζόμενος profert: Si fuiſſet ſimpliciter neceſſaria Circumciſio, ut vos Judæi exiſtimatis, Deus non creaſſet Adamum præputiatum: non reſpexiſſet ſuper Oblationes Abelis, qui incircumciſus. Non placuiſſet Deo incircumciſus *Enoch*, nec eum Deus tranſtuliſſet, ita ut non eſſet inventus, &c. *Tertullianus* contra Judæos è *Juſtino* latius diſputat: Si circumciſio purgat hominem, Deus *Adamum* incircumciſum cum faceret, cur eum non circumcidit? vel poſteaquam deliquit, ſi purgat circumciſio? quod ipſum è Iuſtino inſtat in *Abele*, *Enocho*, *Noacho Melchiſedeco*. Ante Deo placuit quam circumcideretur. Accepit autem circumciſionem, ſed quæ eſſet in ſignum temporis illius, non in ſalutis prærogativum. *Gregor. Nyſſen. in Teſtim. è Script. pag.* 989. *Tom.* II. Quod neminem juſtificet circumciſio, perſpicuum eſt: *Abraham* incircumciſus ſervivit Deo. Primum acceptus & probatus fuit, & tunc accepit circumciſionem. Illi qui per XL. annos nati erant in deſerto incircumciſi erant, ut & omnes ab *Adamo* ad *Abrahamum*. Sed propterea quod in Gentes miſcendus erat populus, & conſuetudinem cum iis, ac commercium habiturus, ideo data eſt circumciſio. Secundo cum ex Abrahamo Chriſtus erat oriundus, ut id planè & ſincerè poſſet fieri opus fuit circumciſione, & per eam à cæteris gentibus diſtinctione. *Chryſoſtom. hom.* 27. *in Geneſ.* Deus circumciſionem pro lege ſtatui voluit, non quod ad animæ ſalutem efficere hoc poſſit aliquid, ſed ut Iudæi pueri hoc gratitudinis initium circumferrent quaſi ſignum & ſigillum: & ne liceret iis commiſceri Gentium commiſtionibus. Ita *Cyr. Theod. Dam*[illegible]*en. Theoph. Iſidor. Peluſ. lib.* II. *ep.* 115.

21. *Apud ſepulcrum*] Superititio Judæo-

niam omnia perſequimur, (volumus quidem certe) dicendum eſt etiam, cur circumciſioni octavus ſacratus dies[22] ſit. Nimis longe arceſſitum eſt, quod plerique hîc de ætate octava ajunt, quæ vitæ æternæ redditura mortuos eſt. Myſteria ex rebus quibuſque obviis & apertis effodere, eorum eſt, qui via hominum pervulgata ſapere faſtidiunt. Quæ res ſæpe excidit in febriculoſam putiditatem. Nos non inventionum acumen, ſed rerum pondera amamus. Cunctæ animantes, cum recens natæ ſunt, quia brevem lucis uſuram habuêre, & incertum adhuc eſt, an vita illis vitalis ſit, ante octavum diem vix in cenſu animantium æſtimantur: ad hoc, nondum ſpurcities diffluxit,

dæorum ſane maxima, qua infantes ſine circumciſione decedentes ad ſepulcrum decidunt, uti autores probati oſtendunt. Mortuos, ſcribit Clar. *Schudt in delic. pag. m.* 203. *edit. Francof.* ante octavum diem puerulos & abortivos noſtri Judæi in cæmiterio cultris lapideis circumcidunt. Cui adſtipulatur *Schindler. in Lexic. Pentaglott. voce* צור *fol.* 1537. Ante octavum diem mortuos aut abortivos maſculos circumcidunt lapide fiſſili *mit einem Schieferſtein* & ſepeliunt ſeorſim prope januam cæmiterii. Aſſentientes quoque habemus Cl. *Buxtorff. in Synagog. Judaic. cap.* II. *pag. m.* 89. *edit. Baſil.* 1641. & B. *Geier. in lib. elegantiſſ. de Luctu Hebr. cap.* III. §. 5. *pag. m.* 28. *edit. Lipſ.* 1656. videatur *pag.* 71. *Ludov. Mich. Crocii not. ad Obad. edit. Brem.* 1673. ubi ex *R. Abarb. Comment. in Exod.* 44, 7. ait: Ecce præputium eſt contemptum coram Domino. Abominantur Iudæi ita præputia, ut filios defunctos etiam apud ſepulcrum circumcidant, quo probrum præputii auferatur & non cum eo ſepeliatur, quia præputium eſt ei opprobrium.

22. *Octavus ſacratus dies*] Hoc erat ſecundum conſuetudinem in Iſrael à divino præcepto in primæva inſtitutione *Gen.* XVII, 13. Infans octo dierum circumcidetur in vobis idque ſub graviſſima pœna deletionis ſi omitteretur. Ubi in præcepto tradendo præciſe tempus determinatur: Infans octo dierum. Which time ſcribit Anglus *Henry Ainſworth. upon Geneſ. cap.* XVII. *fol. m.* 67. *edit. Londin. was ſo ſtrict, that if the eight day fall to be Sabbath, yet they circumciſed the child therein. And ſo it is in the Hebrew Canons: Circumciſion in the time therof driveth away the Sabbath: that is, man muſt omitt the Keeping of the Sabbath ſo to circumciſe in due time. Maim. tract. de circumciſ. c.* I. *Sect.* 9. Confer. *Thom. Godwin. Moſ. & Aar. lib.* VI. *c.* I. *de circumciſ. pag. m.* 459. *edit. Bremen.* 1679. *Buxtorff. Synagog. Judaic. pag. m.* 78. & 90. *Janſen. Concord. edit. Lugd. fol. m.* 61. *Hugo Robinſon. Annal. mund. edit. Londin.* 1685. *fol. m.* 171. Nullus hic juxta Maimonidem excipiebatur *tract. de circumciſ. c.* V. *Sect.* 7. etiam infans, qui quaſi circumciſus ſine præputio natus; attamen ſanguis fœderis eliciendus. Confer. *Henr. Ainſworth. Comment. in Geneſ. cap.* XVII. *fol. m.* 67. *edit. Londin.*

Digitized by Google

xæ, quæ ex utero illis, atque ex partu credita eſt adhæreſcere. Ea cauſa eſt, cur ex hoc genere mactari victimas ſibi vetuerit Deus[23], cui ingratum eſt, quicquid ſemiperfectum aut impurum eſt. Extat edictum in Levitici capite viceſimo & ſecundo; *Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub ubere matris ſuæ. die autem octavo & deinceps offerri poterunt domino.* Igitur, quoniam etiam circumciſio velut quoddam ſolenne ſacrum fuit, per quod puerorum ſurgentem ſpem conſecrabant numini, plane oportuit hic eandem oportuni temporis legem eſſe. Placuit autem octavus dies, non ob arcani vim[24], quæ in numero eſſet: ſed quia nec ante peragi ſacer ille

23. *Vetuerit Deus*] Vetuit Deus variis Locis Scripturæ, ne ſibi victima offeratur, quæ infra octavum diem eſſet, ut *Levit.* XXII. 27. *Exod.* XXII. ℣. 30. Rationem reddit Anglus doct. *Henry Ainsworth. Comment. in Geneſ. cap.* XVII. *fol. m.* 67. ita ſcribens: *For creatures new borne were counted as in their blood, and uncleane for ſeven dayes, and in the eight day they might be offered unto the Lord*, i. e. *Nam creatura recens nata quaſi in ſanguine eſſe putabantur & impura ſeptem dies, octavo autem die offerri poterant Domino.* Ante diem octavum illegitimum erat beſtiam mactare & comedere, uti Hebræorum Doctores referunt, vid. *Maimonid. tract. de interdict. cib. cap.* IV. *Sect.* 4. Si igitur animal ante octavum diem illegitimum, ut mactetur & comedatur in communi vita. Multo magis victima ingrata erit illa Deo. Hebræi dicunt teſte *Ainsworthio fol. m.* 136. *in Levit.* XXII. *that the Sabbath might paſſe over it.* vid. R. *Menach. in Levit.* XXII.

24. *Non ob arcani vim*] Vult *Cunæus* noſter his verbis ſignificari, quod nil arcani lateat, quod Deus octavum elegerit diem: cui calculum album in omnibus adjicere non poſſumus. Cum enim omnia in typis contingerent Iſraelitis, non tam propter aliquam corporalem diſpoſitionem, quam propter allegoricam Significationem, videtur dies octavus huic operi deſtinatus, licet dies octavus in Sabbatho contingeret. Et certe Patres ad hanc relativam inſtitutionem & allegoricum ſenſum reſpiciunt: *Auguſtin. de Civit. Dei lib.* XVI. *c.* XXVI. hoc myſterium explicat. Et quid aliud octavus circumciſionis dies præfigurabat, niſi Chriſtum? qui hebdomada completa, hoc eſt poſt Sabbatum reſurrexit. Explicat alibi fuſius hoc *Serm.* 141. *de Tempor.* Hujus (reſurrectionis nempe) rei ſignum circumciſio data erat patribus, ut octava die circumciderentur. In iſta circumciſione ſignificabatur exſpoliatio carnalis vitæ, octavo die per Chriſti reſurrectionem. Septimus dies hebdomadis Sabbato completur: Sabbato Dominus jacuit in ſepulchro: Octavo die reſurgendo nos renovavit: nos ergo octavo die circumcidit reſurgendo: nos in ipſo, ſpe vivimus. Quam rationem reddidit iiſdem pene verbis Serm. XV. de verb. Apoſt. Reperias etiam *Tract.* XXX. *in Johann.* Audiamus porrò *Chryſoſtom. homil.* XXXIX. *in Geneſ.* diſſerentem, qui ita: Cur Deus hoc

Digitized by Google

ille ritus potuit, &, ut diutius differretur, haud neceſſe fuit. Quod ſi dies poſt octavum quivis alius ex parentum fuiſſet delectus libitu, jam metus erat ne ſupinitate hominum & ſocordiâ quotidie res in deterius iret. Ita enim fit in vitâ. Primum prolatatio & ignaviæ quædam dulcedo allubeſcit: mox contemptio ſuccedit atque neglectus. Neque vero ipſe ſabbati dies, ſi octavus à natali eſſet, exceptus fuit, quamvis ab omni alio opere continerent tunc manus ſuas Judæi. Verba facit hac de re ipſe Meſſias in capite ſeptimo Euangelii, quod ſcriptum reliquit Divus Joannes. Quæ de circumciſione dicenda erant, perſecuti pleraque ſumus. niſi libêret nobis Thomam Aquinatem & alios præſtantiſſimos quoſdam ſcriptores refellere, qui circumciſioni adhibitum à Tzippora & Joſua cultellum ajunt, non ferreum, ſed lapideum [25]; eâque re ſignificari Meſſiam, ſalutis auſpicem,

hoc ipſum tempus aſſignaverit, duplicem rationem invenio. Prior eſt, quod in tenera & immatura hac ætate dolor, qui de circumciſione carnis procuratur, facilius toleratur, quàm in grandioribus. Poſterior, ut iſto facto addiſcant admoneanturque, quod nihil omninò animæ conducat illa carnis circumciſio, ſed ſigni gratia inprimatur &c. *Ambroſius Enarrat.* 1. *in Geneſ. ad Horontian.* ad ſuperiorem rationem accedit: Qui octavo die regenerationis ſortitur myſteria, conſecratur per gratiam & ad hæreditatem cœleſtem vocatur. Quod explicatius ab eo traditur *lib.* 2. *de Abraham. cap.* XI. Octavo die circumcidi puerum jubet lex myſtico præcepto, quia ipſe eſt reſurrectionis dies. confer. *Athanaſ. de Sabb. & circumciſ. Cyprian. epiſt.* 59. vel *lib.* 3. 8. *Ambroſ. in* XII. *Exod. Montacut. fol.* 78. *Orig. Eccleſ. Job. de Cartagen. homil. in h. l.*

25. *Non ferreum ſed lapideum*] Hiſce *Cunaus* noſter eorum ſententiam infringere conatur, ſtatuentium, non ferreo ſed lapideo cultro circumciſionem à *Zippora* factam. Non ignoramus quoſdam eſſe, qui explicent per cultrum ad cotem acutiſſimum factum hanc fuiſſe peractam; attamen plurimi ſunt, qui lapideis cultris opinantur. Quamvis itaque vox צר quæ in fonte legitur ambiguæ ſignificationis ſit, notans modò *petram & ſilicem*, modò verò *cultrum ferreum* aut *gladium*, abſurdum tamen non eſt, priorem hic retinere contra *Cunæi* opinionem. Conſentientes hoc loco habemus viros graviſſimos, inter quos *Henry Ainsworth in Comment. ad* h. l. *fol. m.* 15. ita diſſerentem: צר à *ſharpe ſtone or ſharpe Knife; but both Greeke and Chaldee verſions call it à ſtone:* cl. *Joh. Chriſt. Iſing. in Exercit. hiſtor. Chronolog. Geograph. & Philolog. edit. Regio-mont.* 1683. *pag. m.* 81. hæc refert. Patet *Zipporam* uxorem Moſis revera cultro lapideo circumcidiſſe filium, non ferreo. Conſentit cl. *Schud in delic. ſuis pag. m.* 203. *edit. Francofurt.* authoritates clariſſimorum virorum *Schindler.* & *Gisbert. Voët. part.* 1. *diſp. Select. p.* 675. citans. Inter omnes

Digitized by Google

tem, exiſtumant, de quo divus Paulus illud pronuntiat, ἡ ᾗ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. *petra autem erat Chriſtus.* Sed nos ab hac porrigine ungues continebimus, cum poſitum in laude commentantium ſit, rebus illuſtribus immorari. Cætera iis relinquenda ſunt, qui palmarium petunt ex ignobili labore.

omnes accurate id oſtendit B. *Friſchmuth.* Præceptor quondam fideliſſimus in *diſſertatione Philolog. de circumciſione Zippora Jenæ habita* 1663. ubi §. 2. *capit.* 2. in hæc prorumpit verba: Inſtrumentum, quô id peregiſſe perhibetur, vocatur צר & ab ipſis Ebræis non uno modo explicatur. R. *Aben-Ezra* ſcribit de illo hunc in modum: צר *denotat rem acutam, ceu dicitur Joſ.* v. 2. *cultros* צורים *qui ſunt acuti. Atque ita dicitur Pſalm.* LXXXIX. 44. *&* *avertes* צור *aciem gladii ejus.* R. Abarbanel licet & ipſe cap. v. Joſ. intelligat סכנים חדים מאד *acutiſſimos cultros*, hoc loco tamen ſilicem videtur tribuere *Zippora* cum ſic commentatur: הוא שן סלע חיתך שבודמן לידה מפני שלא היה לה מאבלת ולא תער השכירה: *Notat dentem ſcindentis ſilicis, in quem incidit, cum cultro deſtitueretur & novacula conductitia.* Nec ab hac ſententia aliena eſt *Maſora parva*, quippe cujus hæc nota legitur in *Codice Baſilienſ.* צר ב׳ חס׳ בסתרא *Vox* צר *bis defectivè ſcribitur, ubi de lapide accipitur:* nempe hoc loco & *Ezech.* III. 9. Syrus quoque vertit ܡܘܳܢܳܐ & Arabs ܡܘܢܐ *ſilicem.* Quæ ſignificatio rectius ad vocem illam quadrat, quàm altera, qua ſine omni ratione accipiunt *de cultro in petra vel cote polito.* Conferatur huc *Jacob. Geuſ. part.* 2. *lib. de victim. human. pag. m.* 24, 25. *ſeq. edit. Groning.* 1675. qui de his cultris ex profeſſo egit.

CAP. VI.

De religione Judæorum. Cur Judæi nubium & incerti numinis cultores habiti olim ſint. Quid illud in Petronii Catalectis ſit, cœli auriculas advocare. *Non eſſe id Cælicolis dictum. Athenienſium calumnia in Socratem. Ara ignoti Dei apud Athenienſes. Judæorum inexpugnabilis conſtantia in unius numinis cultu poſt templum ſecundum.*

ETSI omnibus locis adeſt Deus, mortaliumque audire vota ubique poteſt; tamen edicto legis Moſaicæ ſancitum eſt, uti, cum populus Hebræus in Cananæam perveniſſet, una modo urbs eſſet, in qua ſacra publica, privataque, atque omnes cæremoniæ peragerentur: illuc cuncti ex tribubus atque oppidis ſuis ad religionum ſo-

Digitized by Google

ſolennia convenirent: ibi primitias offerrent; Deum caſte adirent; ſanctè vota redderent. Nos, quoniam de ſtatutis Moſaicis quædam diximus, utique prætermittere jam hoc non poſſumus, quod maxime habuit neceſſitatem legis. Extat illud edictum in capite duodecimo Deuteronomii, pertinuitque ad ſolos Hebræos, quorum infirma mens ad cultum numinis facillime excitabatur, quum ſacrificiis ſolennibus non dies magis ſtati, quam loca eſſent in quibus fierent. Religionum ſedes hæc, Hieroſolyma fuit, poſtquam Silonem ſpreverat Deus. Et initio quidem tabernaculum quoddam erat, quod præſentior inſidebat numinis vis. Tandem Salomo, rex ſapientiſſimus, auſpicato inauguratoque templum condidit immenſæ opulentiæ. Ibi altare, & arca cum inſignibus ſacri fœderis erat: ad hoc, alia multa, quæ adjiciebant aliquid receptæ religioni. Quiſquis deſideria ſua numini exponere, quiſquis vel opem ab illo, vel delictorum impetrare veniam vellet, is ad templi atrium [1] accedebat. nuſquam magis propitius mortalium preces exaudiebat Deus. In Joannis Euangelio Samaritana mulier ad Meſſiam ait, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. *Vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum* [2] *illum, ubi oporteat adorare.* Et alibi dicitur, ἄνθρωποι δύο

1. *Is ad templi atrium*] Majorem enim Iudæi vim ac efficaciam adſcripſerunt precibus, quæ veluti olim in templo Hieroſolymitano ad Deum funderentur. Id quod neceſſarium prorſus duxêre, uti tradit R. *Aſcher:* אבא בנימן אומ׳ אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנ׳ לשמוע אל הרנה ואל התפלה: *Abba Benjamin dixit: Preces hominis non exaudiuntur niſi in domo Synagogæ* q. d. Ad audiendum orationem & preces (I. *Reg.* VIII. 28.) in Prakim ſuper Maſſ. Brach. c. I. fol. I. col. 3. Et paulo poſt. ואמ׳ ר׳ יוחנן משום רבי יוסי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנ׳ ואני תפלתי לך ה׳ עת רצון אימתי עת רצון בשעה שציבור מתפללין *Ait R. Jochanan nomine R. Joſe: Nullius preces exaudiuntur, niſi in templo* q. d. *Et ego oratione mea ad te Domine tempore beneplaciti* (Pſalm. LXIX. 14. *Ecquando nam tempus beneplaciti? Illud quo Eccleſia orare ſolet.* Quæ deſumſit ex *Maſſ. Berach. fol.* 8. *col.* I. Et ita quidem neceſſarium, ut qui ejus minus eſſet obſervans famoſis nominibus vulgi ore differretur. Confer ſi lubet *Balthaſ. Stolberg. diſſ. de Proſeuchis Judæor. edit. Witteberg.* 1682. *Salden. Otia Theolog. exercit.* X. *pag. m.* 583, 584. celeb. Campegi Vitring. Synagog. *veter. & nov. pag.* 1062.

2. *Hieroſolymis eſſe locum*] Expreſſis verbis hoc loco Samaritana mulier: vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum illum ubi oporteat adorare. Judæi, & quidem recte, volebant Hieroſolymis Deum invocandum eſſe, i. e. oblatis victimis aliiſque ritibus publicis, quod uno tantum loco, eo nempe, quem,

Digitized by Google

δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ἕτερος τελώνης: *homines duo aſcendebant in templum uti adorarent: unus Phariſæus, & alter publicanus.* Neque vero erant hac religione ſoluti, qui in diſſitis locis vivebant, queiſque adire non contingebat ſacram urbem: nam & illi, cum Deum adorabant, id quod unum in tali re fieri potuit, ad ædem Hieroſolymitanam [3] ſe convertebant: aliter nefas erat. Daniel quidem certe, Babylone, cum ter in diem genibus flexis ſupplicaret numini, feneſtras cænaculi aperiebat, locabatque ſe Hieroſolymam verſus. Ipſe Salomo, in ſacro illo carmine, quo conſtructam à ſe pulcherrimi operis molem dedicabat, plane futurum ſpopondit, uti poſteri ad templum ſeſe obverterent, quoties aut ab hoſte capti in alias terras abducerentur, aut malis afflictarentur extra patriam. Verba ejus luculentiſſima extant in libro primo Regum, in capite octavo. Eſt etiam apud Ezechielem inſenſus Dei ſermo in eos, qui tergis ſanctuario oppoſitis Orientem adſpiciebant precantes. Quem locum eruditiſſimus Rabbi Jarchi interpretatus eſt perquam feliciter. Porro, templi adyta, præter ſummum ſacerdotum, videbat nemo. Primus Romanorum Cn. Pompejus, cum ex Aſia victrices circumageret copias, debellatis in tranſitu Judæis, templi penetravit intimos receſſus. Ex illo tempore vulgatum eſt, inquit Tacitus, *vacuam eſſe ſedem, & inania arcana.* Enimvero tenuerat ante mortaleis opinio, eſſe intus numen aliquod, Apin, Ammonemve, aut Anubin, cujus nomen inter ipſos modo notum pronuntiari apud exteros profanoſque fas haud eſſet. At poſtquam Pompejus,

quem Deus deſignaverat Deut. XII. 14. 26. vid. *Wall. Comment.* in *Evangel. Johan. c.* IV. *pag. m.* 840. Samaritanorum quoque ſecta Judæis æque inviſa atque Ethniciſmus precibus deſtinavit templum in monte *Gerizim*, repudiata æde Solymæâ.

3. *Ad ædem Hieroſolymitanam ſe convertebant*] Qui Judæorum in diſſitis locis vivebant, quibuſque adire non contingebat ſacram urbem, cum preces funderent, ſe convertebant Hieroſolymam. Teſtantur hoc Hebræorum Doctores in *Beracot. c.* IV. *fol.* 30. 1. *Maimon. Hal. Tephil. c.* V. *fol.* 42. 1. *Orach Chajim Num.* 94. *Schulchan Aruch Num. eod. fol.* 40. confer. celeb. *Campegi Vitringa lib.* 1. *part.* 1. *pag. m.* 179. *cap.* 8. *de Synagog. vet. & nova edit. Franequer.* B. *Saubert. Palæſtr. p.* 108. *de precib. Ebræorum.* Balthaſ. Stolberg. diſſert. de Proſeuch. *Jud.* §. 21. *Salden. Oti. Theolog. Exercit.* X. *pag.* 589. *ſeq.* Ut autem illuc orans reſpicere poſſit, requiritur ut camera feneſtras habeat, quæ verſus urbem Sanctam aperiri poſſint *Berac. c.* 5. *f.* 13. *a.* & 34. *b.*

Digitized by Google

pejus, jure victoriæ, adyta reſeravit, palam omnibus factum eſt, de nihilo eſſe tot ſacra, totque cæremonias, ſiquidem neminem Deum præcipue colerent. Hoc voluit Cornelius Tacitus: ex cujus ſententia illud Lucani eſt explicandum:

——— Et dedita ſacris
Incerti Judæa Dei. ———

Ab eadem fama jactatum vulgo in Judæos eſt, eſſe eos nubium & cœli cultores [4]. Certe apud Rabbinos, cum decem ſint Dei nomina, in eorum numero השכינה *habitatio* ponitur & המקום *locus*, & השמים [5] *cœlum*. Quam uſitata autem illis res eſſet, ju-

4. *Nubium & cœli cultores*] Convitium Gentilium erat, quo Judæos cælum ac nubes adorare fingebant. Noverant Ethnici, Judæis nulla Deorum ſimulacra, obſervabant peces fundentes ad cœlum oculis reſpicere, quandoque & manus pandere, unde nubes cœlique convexum ipſos adoraſſe inſigni errore ſibi perſuaſerunt. Sane Judæos cœlum adorare etiam *Celſus* iis affingit apud *Originem lib.* V. eorum, quos maledico illi calumniatori oppoſuit. Et *Diodor. Sicul. lib.* XL. *in Eclogis* hæc habet: Nullam omninò Moſes Deorum imaginem ſtatuamve fabricavit, quod in Deum minime cadere formam mundanam, ſed cœlum hoc, quod terram circumquaque ambit, ſolum Deum eſſe, cunctaque in poteſtate habere, judicaret. Conf. *Strabo lib.* XVI. Nec deſunt, qui cœlicolas in *Codice* tum *Theodoſiano* tum Iuſtinianeo non ſemel memoratos Iudæos, qui intelligi debere contendunt. Id quod etiam defendit *Cunæus* noſter. An autem vera ſit illius opinio in ſequentibus patebit.

5. השמים] Sanè Hebræorum Magiſtris uſitatiſſimum eſſe, voce שמים Deum deſignare, negari non poteſt. Apud Talmudicos celebre eſt illud: הכל לשם שמים *Omnia ad Cœlum*. Quod *R. David Kimchi in Pſalm.* I. ſic effert: כל מעשך יהו לשם שמים *Omnes actiones tuæ ſint in nomine Cæli*, h. e. *Dei R. Elias Levita in Tisbi* voce שמים in hanc rem citat illud: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים *Omnia ſunt in manu Cæli, præter timorem cæli;* item iſtud: שם שמים שגור בפיו *Nomen cæli aſſuetum in ore ejus.* Ubi Cælum notare Deum in aprico eſt. Pertinet inſuper huc illud in *Medraſb Kobeletb. c.* V. 6. Qui venit viſitatum ægrotum dicit: השמים ירחמו עליך *Cæli miſereantur tui.* Sic in Pirke Avoth cap. I. *Invenitur* שם שמים nomen cæli profanatum. Ibidem *cap.* IV. Congregatio quæ fit לשם שמים propter cælum מורא שמים *timor cæli* & cap. V. Contentio quæ fit לשם שמים *propter cælum*, quid aliud ſunt, quàm congregatio quæ fit propter Deum? Ita in libro precum quotidianarum אדם ירא שמים *homo timens cœli* eſt homo pius, qui Deum timet. Et מיתה בידי שמים *mors per manus Cœli*, Rabbinis notat mortem repentinam, quam Deus immediatè infert. Quin & ipſæ ſacræ literæ *Cœli* vocem pro Deo non ſemel uſurpant. Sic Pſalm. 73. 9. de impiis dicitur: Opponunt בשמים cœlis os ſuum, i. e. *con-*

Digitized by Google

jurare per cœlum [6], non poteſt ignorare qui divi Matthæi verba legit in capite quinto, ubi iſtum morem reprehendit ſervator hominum Meſſias. Cæterum, non poſſumus hic aſſentiri Joſepho Scaligero, viro illuſtriſſimo, cujus admirabilem in omni doctrinæ genere excellentiam jure veneramur. Is, cum apud veteres ſcriptores crebra ſit mentio ſectæ cujuſdam cœlicolarum [7], qui fuere ſemichriſtiani Judæi, de iiſdem putat loqui Petronium in Catalectis,

Ju-

contra Deum. Eodem modo *Baſilio M. Cœlis os opponere* eſt *blaſphemare*, *blaſphemiis contra Deum uti*. Similia apud recentiores, *Matthiam Flacium*, *Jacobum de Valentia*, *Conradum Pellicanum*, *Auguſtinum Marloratum*, *Salomonem Geſnerum*, *Hieronymum Wellerum*, *Junium ac Tremellium*, utrumque *Oſiandrum* aliosque legimus. Huc pertinet locus *Daniel*. IV. 23. I. *Maccab*. III. 18. Sic in Novo Teſtamento *Luc*. XV. 18. 21. *Matth*. XXI. 25. *Marc*. XI. 30, 31. *Luc*. XX. 4, 5. Imò apud alios Autores *cœlum* nonnunquam *Deum* ſignat. Sic quando *Petronius* in *Satyro* ait: *Nemo cœlum putat*, quid aliud vult, quam neminem putare, quod ſit Deus? Apud eundem *Circe* ad *Polienum*. *Habebo*, inquit, *quod cœlo imputem*. Ita quoque alii. Confer. *Caſpar. Barth. Adverſar. lib.* LIII. *c.* 3.

6. *Jurare per cœlum*] Hîc ſanè *Cunæus* noſter errorem commiſit, ſtatuens, Juramentum per cœlum idem eſſe ac juramentum per Deum *Matth*. V. Fruſtra etenim ſunt, ſunt verba in *tract. noſtr. de juramentis edit. Francof.* 1700. *pag. m.* 103. qui per Cœlum Deum ipſum apud *Matth*. intelligunt, quod facit *Petrus Cunæus l.* 3. *c.* 6. Nec conamur affirmare Judæos ob id *Cœlicolas* dictos *C. de Jud.* & Cœlic. ſed potius aſſentimur celeberrimo *Petito lib.* 2. *c.* 11. *var. lect.* qui eos Chriſtiano-Judæos fuiſſe cenſet, ſacro quippe lavacro luſtrati fideique myſteriis initiati ritus ſaltem Judaicos amplectebantur, neque tamen illi Apoſtatæ. Vocantur enim ab Imperatoribus *ſecta*, cujus vel nomen antehac inauditum fuerat. conf. *Dilherr. Diſſert. pag. m.* 82.

7. *Secta cujuſdam Cœlicolarum*] Cœlicolas iſtos certa ſua, in quibus convenire ſolebant, habuiſſe ædificia conſtat ex *l.* XII. *C. de Judæis & Cœlicol.* Item *ex l.* XLIII. *C. Theod. de hæretic. lib.* XVI. ubi Imperatores Honorius & *Theodoſius* ædificia iſta Eccleſiis vindicare jubent. Imò & Auguſtin. epiſt. CLXIII. Majoris Cœlicolarum meminit, qui novi apud *Donatiſtas* baptiſmi autorem inſtituerit. Verba S. Patris ſunt: *Miſeramus ad Majorem Cœlicolarum, quem audieramus novi apud eos baptiſmi inſtitutorem inſtituiſſe, & multos illo ſacrilegio ſeduxiſſe, ut cum illo, quantum ipſius temporis patiebantur anguſtiæ, aliquid loqueremur.* Sed qui propriè fuerint hi Cœlicolæ, quidve crediderint, perquam obſcurum. Judæos fuiſſe nonnulli, inter quos etiam *Cunæus* noſter, ſibi perſuaſum habent. Solent hi ex *Juvenal.* & *Petronio* ſententiam ſuam firmare. Verum ut dicamus, quod res eſt, *Juvenalis* & *Petronii* teſtimonia hîc parum, imò nihil omninò efficiunt.

Judæus licet, & porcinum numen adoret,
Et cœli ſummas advocet auriculas: &c.

Quod ſecus eſt: pertinet enim non ad hæreſin quandam ſectamve Judæorum, ſed ad Judæos cunctos. Neque aliter accipi poteſt id, quod ſubjicitur,

Ni tamen & ſummas præciderit inguinis oras,
Et niſi nudatum ſolverit arte caput,
*Exemptus populo, * graja migrabit ab urbe,*
Et non jejuna ſabbata lege premet.

Sanè fuit hoc commune convitium, quod ridiculè confinxerunt Romani, ut invidiam facerent Judæis, quaſi nil præter aërem colerent, qui colere omnium aliarum gentium recuſabant deos. Sed non tunc primò id factum eſt. Jam enim antea Athenienſes quoque per ſummam malevolentiam, Socratis numina eſſe dixerunt nebulas, & fluida elementa. Omnia, quæ Ariſtophanes [8] in ſcena luſit, nihil niſi vulgi voces fuerunt,

ὁ

* *Legendum eſt* ſacrâ: *vel, ut alii,* gratâ: *ſed prius malo.*

Si enim capitis aſinini venerationem Judæis affingere non dubitarunt pagani, quidni iiſdem falſo quoque tribuere potuerint adorationem cœli? Et cur magis credamus *Petronio* cœli cultum Judæis tribuenti (ſi tamen lectio illa genuina eſt: nam aliter nos legere conſtat) quam dum idem eodem illo loco & verſu immediate præcedente, quod porcinum numen adoret huic genti affingit? Certe ut perperam Judæis ὐρανολατρείαν iſthanc objici oſtendat, omnem lapidem movet *Origenes*, monetque *Johannes Seldenus lib.* II. *de Jure Natur. & gentium cap.* I. licet olim, maximeque ante templi primi excidium, pro vario hominum perverſorum affectu, atque dominantium libidine, ita idololatria ſubinde apud Judæos graſſata fuerit, ut nullum fermè ejuſdem genus non ſit etiam publicè admiſſum, tandem tamen poſt primi illius templi ruinam gentem toties ictam eo uſque ſapuiſſe, ut nihil magis atque cultum extraneum velut peſtem graviſſimam fugeret, idque ex majorum diſciplina, quam mali temporis anterioris mores nimium ſæpè obumbrarant. Per calumniam ergò à *Juvenali* aliiſque gentilibus *Judæis* tributum eſt, quod cœlum colerent. At verò Imperatoribus Chriſtianis in edictis ſuis contra *Cælicolas* res non eſt cum hominibus, quibus falſo aliquis error vel impietas fuerit, ſive ab imperitis ſive à calumniatoribus adſcripta, ſed ipſi *Cælicolis* tribuunt crimen ſuperſtitionis.

8. *Ariſtophanes*] Cujus verba Græce adducta Latinis verbis ita reddimus: Vin' tu res cœlicas clare perdiſcere & quales ſint cognoſcere? etiam cum nubibus in colloquio congredi noſtris Deabus. Videntur hæc ſub

So-

Digitized by Google

Ὦ δέσποτ' ἄναξ ἀμέτρητ' ἀὴρ, ὃς ἔχεις τὴν γῆν μετέωρον,
Λαμπρός τ' αἰθὴρ, σεμναί τε θεαὶ νεφέλαι βροντησικέραυνοι.

Et mox,

Αὗται γάρ τοι μόναι εἰσὶ θεαὶ, τἄλλα δὲ πάντ' ἐστὶ
φλύαρος.

Spernebat vir ſapientiſſimus eos Deos, quos colebat civitas ſuperſtitionibus obnoxia, religioni adverſa. Hoc cuncti cives ultum ivêre putido maledicto. Dum iſthæc de Socrate ſcribimus, aliud nobis in mentem incidit, ſed quod magis ad propoſitum noſtrum facit. Proprium & peculiare vitium fuit Athenienſium, laborare multitudine numinum: uſque adcò profectò, uti etiam Iſraëlitarum verum illud & ineffabile numen colerent, ſed neſcientes. Aram enim poſuêre *ἀγνώστῳ Θεῷ*, *ignoto Deo*. De qua re extat narratio in commentariis Actuum Apoſtolicorum, in capite decimo & ſeptimo. Vidit hoc divus Paulus, & miſeratus eſt: itaque juvit eorum inſcitiam, & fidenti oratione in medio Areopago ad cives dixit, *ὃν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. Quem vos ignorantes colitis, hunc ego vobis annuntio.* Non ſine ratione hoc dixit Apoſtolus. Etenim, cum appellationes amplius non poterant reperiri numinum, quæ colerent, colebant ignotum aliquod: quare cum nullus eſſet falſus Deus, cui poſita Athenis non erat ara, reſtabat uti hic unus, qui *ἄγνωστος ignotus*[9] erat, eſſet verus. Nam divo Paulo quidem, qui talem fuiſſe affirmat inſcriptionem, magis credimus, quàm Hieronymo, aliiſque, qui de titulo neſcio quid diverſum tradunt. Judaicæ religioni honorificum teſtimonium Tacitus, etſi aliud agens, dedit, cum iſta ſcriberet, *Judæi mente ſola, unumque numen intelligunt, ſummum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum.* Non poterat grandius aliquid homo paganus dixiſſe. Habet hoc ſacratiſſimæ religionis majeſtas: ornamenta ſua etiam ab illis capit, qui

Socratis perſona, qui ſe nubes dicit colere, irrideri Judæos, non quod omninò nubes colant, ſed ut oſtendat à cæterorum cultu abire q. d. Numen adorant, quod non vident. vid. *Michael. annot. ad Gaffarell. p. m.* 34.

9. *Qui Ignotus*] De hac ara videatur doctiſſima diſſertatio *B. Joh. Andr. Boſii hiſtor. Profeſſ. quondam in Academ. Jeneſ. famigeratiſſ.* ubi plurima lectu digna. Conferantur Angl. *Franciſ. Rous in Archeolog. Attic. lib. 2. c. 1. pag. m.* 38. *edit. Oxon. Wall. Commentar. in N. T. pag. m.* 1201. 1202. qui fuſe: vid. *Pfeiff. antiq. Græc. pag. m.* 93.

Judæus licet, & porcinum numen adoret,
Et cæli ſummas advocet auriculas: &c.

Quod ſecus eſt: pertinet enim non ad hæreſin quandam ſectamve Judæorum, ſed ad Judæos cunctos. Neque aliter accipi poteſt id, quod ſubjicitur,

Ni tamen & ſummas præciderit inguinis oras,
Et niſi nudatum ſolverit arte caput,
Exemptus populo, **graja migrabit ab urbe,*
Et non jejuna ſabbata lege premet.

Sanè fuit hoc commune convitium, quod ridiculè confinxerunt Romani, ut invidiam facerent Judæis, quaſi nil præter aërem colerent, qui colere omnium aliarum gentium recuſabant deos. Sed non tunc primò id factum eſt. Jam enim antea Athenienſes quoque per ſummam malevolentiam, Socratis numina eſſe dixerunt nebulas, & fluida elementa. Omnia, quæ Ariſtophanes [8] in ſcena luſit, nihil niſi vulgi voces fuerunt,

σ

* *Legendum eſt* ſacrâ: *vel, ut alii,* gratâ: *ſed prius malo.*

Si enim capitis aſinini venerationem Judæis affingere non dubitarunt pagani, quidni iiſdem falſo quoque tribuere potuerint adorationem cœli? Et cur magis credamus *Petronio* cœli cultum Judæis tribuenti (ſi tamen lectio illa genuina eſt: nam aliter nos legere conſtat) quam dum idem eodem illo loco & verſu immediate præcedente, quod porcinum numen adoret huic genti affingit? Certe ut perperam Judæis οὐρανολατρείαν iſthanc objici oſtendat, omnem lapidem movet *Origenes*, monetque *Johannes Seldenus lib.* II. *de Jure Natur. & gentium cap.* I. licet olim, maximeque ante templi primi excidium, pro vario hominum perverſorum affectu, atque dominantium libidine, ita idololatria ſubinde apud Judæos graſſata fuerit, ut nullum fermè ejuſdem genus non ſit etiam publicè admiſſum, tandem tamen poſt primi illius templi ruinam gentem toties ictam eo uſque ſapuiſſe, ut nihil magis atque cultum extraneum velut peſtem graviſſimam fugeret, idque ex majorum diſciplina, quam mali temporis anterioris mores nimium ſæpè obumbrarant. Per calumniam ergò à *Juvenali* aliiſque gentilibus *Judæis* tributum eſt, quod cœlum colerent. At verò Imperatoribus Chriſtianis in edictis ſuis contra *Cælicolas* res non eſt cum hominibus, quibus falſo aliquis error vel impietas fuerit, ſive ab imperitis ſive à calumniatoribus adſcripta, ſed ipſi *Cælicolis* tribuunt crimen ſuperſtitionis.

8. *Ariſtophanes*] Cujus verba Græce adducta Latinis verbis ita reddimus: Vin' tu res cœlicas clare perdiſcere & quales ſint cognoſcere? etiam cum nubibus in colloquio congredi noſtris Deabus. Videntur hæc ſub So-

Ὦ δέσποτ' ἄναξ ἀμέτρητ' ἀὴρ, ὃς ἔχεις τὴν γῆν μετέωρον,
Λαμπρός τ' αἰθὴρ, σεμναί τε θεαὶ νεφέλαι βροντησικέραυνοι.

Et mox,

Αὗται γάρ τοι μόναι εἰσὶ θεαὶ, τἄλλα δὲ πάντ' ἐστὶ
φλύαρος.

Spernebat vir ſapientiſſimus eos Deos, quos colebat civitas ſuperſtitionibus obnoxia, religioni adverſa. Hoc cuncti cives ultum ivêre putido maledicto. Dum iſthæc de Socrate ſcribimus, aliud nobis in mentem incidit, ſed quod magis ad propoſitum noſtrum facit. Proprium & peculiare vitium fuit Athenienſium, laborare multitudine numinum: uſque adcò profectò, uti etiam Iſraëlitarum verum illud & ineffabile numen colerent, ſed neſcientes. Aram enim poſuêre ἀγνώστῳ Θεῷ, *ignoto Deo*. De qua re extat narratio in commentariis Actuum Apoſtolicorum, in capite decimo & ſeptimo. Vidit hoc divus Paulus, & miſeratus eſt: itaque juvit eorum inſcitiam, & fidenti oratione in medio Areopago ad cives dixit, ὃν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. *Quem vos ignorantes colitis, hunc ego vobis annuntio.* Non ſine ratione hoc dixit Apoſtolus. Etenim, cum appellationes amplius non poterant reperiri numinum, quæ colerent, colebant ignotum aliquod: quare cum nullus eſſet falſus Deus, cui poſita Athenis non erat ara, reſtabat uti hic unus, qui ἄγνωστος *ignotus*[9] erat, eſſet verus. Nam divo Paulo quidem, qui talem fuiſſe affirmat inſcriptionem, magis credimus, quàm Hieronymo, aliiſque, qui de titulo neſcio quid diverſum tradunt. Judaicæ religioni honorificum teſtimonium Tacitus, etſi aliud agens, dedit, cum iſta ſcriberet, *Judæi mente ſola, unumque numen intelligunt, ſummum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum.* Non poterat grandius aliquid homo paganus dixiſſe. Habet hoc ſacratiſſimæ religionis majeſtas: ornamenta ſua etiam ab illis capit, qui

Socratis perſona, qui ſe nubes dicit colere, irrideri Judæos, non quod omninò nubes colant, ſed ut oſtendat à cæterorum cultu abire q. d. Numen adorant, quod non vident. vid. *Michael. annot. ad Gaffarell. p. m.* 34.

9. *Qui Ignotus*] De hac ara videatur doctiſſima diſſertatio *B. Joh. Andr. Boſii hiſtor. Profeſſ. quondam in Academ. Jenenſ. famigeratiſſ.* ubi plurima lectu digna. Conferantur Angl. *Franciſ. Rous in Archeolog. Attic. lib.* 2. *c.* 1. *pag. m.* 38. *edit. Oxon. Wall. Commentar. in N. T. pag. m.* 1201. 1202. qui fuſe: vid. *Pfeiff. antiq. Græc. pag. m.* 93.

qui contemnunt. Sed id tamen ſæpius factum eſt alia quadam ratione. Cajus[10] Agrippæ filius, Judæam prætervehens, apud Hieroſolymam non ſupplicaverat. Placuit numini, ut hoc, quod adoleſcens ex principe domo deliquerat, tota Roma lueret; quippe inopia, fames, & ſumma annonæ caritas urbem attrivit: itaque errorem ſuum Octavius agnovit, qui nepotem ſuum Cajum collaudaverat. Certè admodum illuſtre pœnitentiæ documentum ab Octavio datum ex Agrippæ regis oratione ad Caligulam colligimus, quam Philo recitat in libro de legatione. Ait ille, ſacrificia Hieroſolymæ quotidie ſupremo Hebræorum Deo facta fuiſſe de pecunia Auguſti[11]. Ita juſſerat is princeps, qui conſtantiſſimè per omnem vitam averſatus peregrinas cæremonias eſt. Nimis ridiculè faciunt, qui hîc in dubium vocant Agrippæ fidem. Etenim profecto homo Judæus non impunè tuliſſet tam futile mendacium, apud Cajum, & in eâ urbe, ubi recens adhuc omnibus hærebat memoria Octavii. Non minus præclarum eſt, quod de Alexandro Magno refert Flavius Joſephus, in Antiquitatum libro undecimo. Sed non libet nobis omnia recitare. Satius eſt perſequi quæ ſuggerit Tacitus noſter. Inter cætera illud eſt: *Judæi profanos credunt, qui Deûm imagines mortalibus materiis*[12] *in ſpecies hominum effingant. Igitur nulla ſi-*

10. *Cajus*] Sub Domitiano Judaiſmus (etſi ſub eo Chriſtianiſmus contentus *Tacit. Annal.* XV. 44.) ſpecies impietatis capitalis fuit. *Xiphil. Epit. Dion. in Domit.* Quo pertinet, quod *Auguſtus* Cajum nepotem ex oriente reverſum collaudarit, quod Judæam prætervehens apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet. *Sueton. lib.* 2. *c.* 93.

11. *De pecunia Auguſti*] Non ob hanc rationem ab *Auguſto* & uxore donati fuerunt Templo Hieroſolymitano *urcei, calices, phialæ*, uti *Joſeph. de bell. Jud. lib.* VI. 16. *Philo* in *Legat. ad Cajum* referunt, ut pœnitentiam ageret, id quod vult *Cunæus* noſter; nec quod ſacrificia diurna pro ſalute illic inſtituerit, quæ ab belli Judaici initia continuata ſunt. *Joſeph. Bell. Jud.* II. *c.* 17. factum amore religionis, ſed *Herodis* paraſiti, qui ei tot publicis ſtructuris &c. adulator præceſſerat. Hinc conſtat *Cunæum* noſtrum nimium Judæorum populo tribuere. *Joſephus* enim ipſe *Antiquit.* XVI. *c.* 10. ἀλόγιστον gentium in Judæos odium fatetur natum ex διαφορᾷ τῶν ἐπιτηδευμάτων. Quæ quam rituum religionis, nulla fuit. Atque hæc eſt cauſa, ob quam *Agrippa* Rex Judæorum dictus *barbarus. Juven. Satyr.* VI. & Judæi non ſolum aliis deſpectiſſima pars ſervientium; ſed & Romanis teterrima gens fuerint habiti. *Tacit. hiſt.* V. *c.* 8.

12. *Qui Deûm imagines mortalibus materiis*] Cum Romanorum templa Deorum ſimulacris ornata & referta eſſent, à quibus Judæi abhorrebant, hinc

ſimulacra [13] *urbibus ſuis, nedum templis ſunt.* Putes Tacitum deditâ ope-

hinc ex odio *Tacitus lib.* v. *hiſt. c.* v. hæc profert, quæ à Cunæo citata ſunt. Miramur ſanè Tacitum, qui dum criminari inſtituit hoſtis Iudæorum, quaſi aliud agens, præter mentem & ſcopum honorifico Iudæos ornat elogio, quod unum, quod æternum Numen, idque puro corde, non fictis imaginibus, colant, niſi quod *Tacitum* malè habuiſſe videatur, quod Iudæi PROFANOS imaginum cultores judicaverint. Verum id Iudæis, quod imagines Numinis averſati, vitio dari non poteſt, cum inter ipſos Gentiles fuerint, qui eodem cum Iudæis inſtituto uſi; *Jovi Hammoni* arietis quidam effigiem; alii planè nullam tribuunt. Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quàm vulgò Diis artifices accommodaverunt: umbilico maxime ſimilis eſt habitus Smaragdo & gemmis coagmentitus: *Curt. l.* 4. *c.* 7. §. 23. ex edit. celeb. *Cellarii Profeſſ. hiſt. Hallenſ.* deque eo *Silius Ital. L.* 3. *de Bell. Pun. ab init.*

Sed nulla effigies ſimulacrave nota Deorum
Majeſtate locum & ſacro implevere timore.

De Majoribus noſtris Germanis *Tacit. de Mor. Germ. c.* 9. tradit: *Cæterum, nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humani oris ſpeciem aſſimilare, ex magnitudine cœleſtium arbitrantur.* De *Perſis* aliiſque Ethnicis (quamvis multi etiam ſint, qui coluerint ſimulacra, de quibus cl. *Joh. Georg. Friſchman. in diſſert. de cultu imagin. apud Gentes edit. Jen.* 1691.) idem oſtendit *Doughtæus Analect. Sacr. P.* 2. *Excurſ.* 69. *pag. m.* 102. *ſeq.* Videat jam *Tacitus*, utrum horum ſit barbara ſuperſtitio, idola fingere & Deorum ſimulacris Templa replere, an verò abſque ulla imagine unum æternumque Numen pura mente colere? Audiat *Plinium* Romanorum Numinum cultorem: *Quapropter effigiem Dei formamque quærere imbecillitatis humanæ reor. lib.* 2. *hiſt. natur. c.* VII. Audiamus quoque *Senecam*, quid ille de Romanorum idolis ſentiat? Ex libro ejus de Superſtitione (qui interiit) fragmentum recenſet *Lipſ. lib.* 2. *Elect. c.* 18. *T.* I. *Oper. in fol. f.* 328. his verbis: *Sacros immortales inviolabileſque Deos in materia viliſſima atque immobili dedicant. Habitus illis hominum ferarumque & piſcium, quidam verò mixto ſenſu diverſis corporibus induunt. Numina vocant, quæ ſi Spiritu accepto ſubitò occurrerent, Monſtra haberentur.* Sed *Cicero Orat. pro Flacc.* & illud urget, quod religio Iudæorum à Majorum (Romanorum) inſtitutis abhorreat; verum id oppidò falſum eſſe, *Numæ Pompilii*, qui ſacris *Romanos* imbuit, inſtitutum docet, de quo *Clem. Alex. L.* I. *Strom. fol. m.* 304. *Numa Rex Romanorum erat quidem Pythagoreus, ex iis autem, quæ à Moſe tradita ſunt, prohibuit Romanis, ne homini aut animali ſimilem Dei facerent imaginem. Cum itaque centum & ſeptuaginta primis annis templa ædificarent, nullam imaginem, nec affictam nec depictam fecere. Occultè enim eis indicarat Numa, quod id, quod eſt optimum, non alia ratione, quàm ſola mente, ulli licet attingere.*

13. *Nulla ſimulacra*] Averſabantur Iudæi imagines ad cultum proſtrantes tan-

Digitized by Google

operâ Romanos ſuos ſtultitiæ damnare: adeò gravitatem aſſeverat, dum hæc dicit. At in Plinio haud idem ſtudium videas: nam velut favens publico errori illud dixit, *Judæa gens, contumelia numinum inſignis.* Sunt in libris Moſaicis multa edicta, quibus idolorum vetatur cultus. Ne aurum quidem idolis argentumve auferre fas fuit. Quanquam non poteſt violatæ legis reus videri ſummus rex David, qui capiti ſuo impoſuit coronam Molochi: quippe acceperat à Jethæo Philiſtino: & purgatum jam erat vitium rei, quæ dominum mutaverat, ac præda fuerat non hominis Hebræi, ſed alienigenæ. Sæ-

tanquam ſeveriſſimè à Deo prohibitas *Exod.* XX. 4, 5. Audiverant quidem Judæi vocem ipſius Numinis è Sinai legem promulgantis, ſed nullam ipſius ſpeciem oculis viderant, quam fingendo pingendoque exprimere poſſent *Deut.* IV. 12, 15. *ſeq.* nec Dei omnipotentis, qui cœlum & terram creavit & manu ſua tenet, ulla effigies formari poteſt. *Eſa.* XL. 18. quod *Moſen* Ægyptiis exprobraſſe *Strabo L.* XVI. *Geograph. fol. m.* 760. tradit: *Docebat enim ille* (Moſes) *quomodo Ægyptii non rectè ſentirent, qui ferarum & pecorum imagines Deo tribuerent, neque Lybii, neque Græci, qui Deos hominum figuris inſignirent, & quod id ſolum Deus eſſet, quod nos contineret, terram ac mare, quod cœlum & mundum, & rerum omnium naturam appellamus, cujus profectò imaginem nemo ſanæ mentis alicujus earum rerum, quæ penes nos ſunt, ſimilem audeat effingere; oportere itaque relicta omni ſimulacrorum effigie, & digno ei fano ac Templo conſtituto ſine forma colere &c.* Quem *Strabonis* locum quaſi Commentario ex inſtituto ſcripto mire illuſtrant verba *Joſephi Lib.* 2, *contra Apion.* quæ hæc ſunt: *Deus forma & magnitudine nobis inenarrabilis. Omnis namque materies comparata ad hujus imaginem, licet ſit pretioſa, tamen pro nullo eſt: cunctaque ars ad illius imitationis inventum extra artem eſſe cognoſcitur: nihil ſimile neque videmus neque poſſumus ſuſpicari, neque conjicere. Sanctus eſt: videmus ejus opera, lumen, cœlum, terram, Solem, lunam, flumina, mare, animalium nationes, proventus fructuum: hæc Deus fecit, non manibus neque laboribus, neque quibuſdam indiguit ſibi cooperantibus: Sed ipſo vidente bona repente facta ſunt. Hunc homines convenit univerſos ſequi, eumque placare exercitatione virtutis. Modus enim divinæ placationis iſte ſanctiſſimus eſt. Unum templum unius Dei, commune omnium, communis Dei cunctorum.* Tantopere imagines Iudæi deteſtati ſunt, ut vix earum aſpectum ſuſtinuerint, quod de ipſis conſtanter etiam & verè teſtantur Gentilium Scriptores. *Dio Caſſius lib.* XXXVII. *Hiſtor. Rom. p. m.* 38. Tunc quoque temporis nullum Hieroſolymis ſimulacrum extabat, nimirum ſuum illum Deum ineffabilem inviſibilemque exiſtimantes, religioſo ejus cultu cæteros mortales ſuperant, cui templum ſummæ molis pulcherrimumque exſtruxerunt: hoc demto, quod apertum fuit, nulloque culmine tectum. Conf. Minuc. Felix in Octav. pag. m. 94. & *Elmenhorſt. annot. Rigalt. Wower. edit. Lugd. Bat.* 1672.

Digitized by Google

Sæpe infractam Judæorum admirati virtutem ſumus, quos Romani compellere non potuerunt, uti imaginem reciperent Cæſaris [14]. Subegerat rerum dominus populus non Judæam modo, ſed Aſiam Africamque: & prolata jam tanti imperii reverentia ad illos quoque erat, qui alium ſolem, alia ſydera intuebantur. Una Judæa aliquid negare auſa victoribus eſt, qui auferre vi, quod non impetrant, ſolent: quippe poteſtas, non modo ſi invitet, ſed etiam ſi ſupplicet, cogit. Primum experimentum tenaciſſimi propoſiti datum ſub Tiberio [15] eſt. Sed tunc id modo agebatur, uti in urbe locarentur ſtatuæ: & cito deſtitit præfectus, cum non poterat hoc, uti erat cœptum, pertendere. Mox Cajus [16] etiam inferri templo voluit, & re-

14. *Imaginem reciperent Cæſaris*] Nec *Moſis* quidem effigiem dedicare in templo potuerunt, cum ipſe *Tacitus lib.* v. *hiſt. c.* v. fateatur: *Igitur nulla ſimulacra urbibus ſuis nedum templis ſunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæſaribus honor.*

15. *Sub Tiberio*] Præceptum hoc religioſiores judæorum adeò ſuperſtitioſe obſervarunt, ut omne ſculptum & pictum ſummæ execrationi haberent. Hinc paſſi non ſunt ſtatuas *Tiberii*, quæ in ſignis militaribus erant, quas *Pilatus* nocte intempeſta opertas Hieroſolymam deportaverat, erigere, quas, multa Judæorum cæde patrata viſaque illorum pertinacia & pertinaci perſeverantia *Pilatus* removit. *Joſeph. lib.* XVIII. *Antiquit. Judaic. c.* v. *& lib.* 2. *de Bello Judaic. c.* VIII. *Phil. de legat. ad Caj. f.* 1033. *ſeq.* Confer. B. *Carpzov. diſſert. ad Nummos cornutum Moſen exhibentes edit. Lipſ.* 1659. *cap.* 2. *pag. m.* 13. Ne auream quidem *aquilam*, quam in ſignis Romani habebant ab *Herode* M. ſupra Templi portam paſſi ſunt Judæi, ſed dirutam confregerunt. *Joſeph. lib.* XVII. *Ant. Judaic. c.* VIII. *& lib.* I. *de bello Judaic. c.* XXI. *lib.* 2. *c.* I.

16. *Mox Cajus*] *Cajus Caligula* cum ſtolida ratione divinitatem affectaret, Deuſque haberi vellet, quod *Sueton.* in ejus vita cap. XXII. exponit, per omnes quoque Judæorum Synagogas effigiem ſuam collocari curavit, unde gravis Alexandriæ ortus tumultus, ob quem tres Judæi Alexandrini, è quorum numero & *Philo* erat, qui Legationem hanc ad *Cajum* conſcriptam nobis reliquit, & tres Gentiles ex eadem urbe, quorum *Apion*, Iudæorum infenſiſſimus hoſtis caput erat. vid. *Joſeph. lib.* XVIII. *Antiq. Judaic. c.* XV. *Romam* ad Imperatorem miſſi ſunt; tandem cum & Templum Hieroſolymitanum in ſuum proprium convertere auſus cum titulo: NOVI JOVIS ILLUSTIS CAJI, *Philo de Legat. ad Caj. f.* 1040. ſtatuam ſuam in Templo erigere *Petronium* Præſidem juſſiſſet, Iudæi quævis potius tormenta ipſamque mortem pati, quàm illam Templi profanationem admittere voluerunt, parati vi & armis *Petronio*, ſi *Caji* mandatum exequi vellet ſeſe opponere. Unde *Tacitus lib.* v. *c.* IX. *juſſi à Cajo Cæſare effigiem ejus in templo locare, arma potius ſumſere, quem motum Cæſaris mors diremit.* Expro-

Digitized by Google

recuſantibus minitatus extrema eſt. Acceſſit tandem numinis cœleſte auxilium [17]: quippe Petronius, qui provinciam tenebat, nuntium de Caji morte multo ante accepit, quam eas literas, quæ tribus menſibus ante ſcriptæ, excidium jubebant ſacræ gentis. Et ſane ſignificaverant hoc Cajo Judæi, malle ſe cum urbe penitus deleri, quam admittere, quod foret contra edictum divinæ legis. Tanta cupido glorioſæ mortis non in proceribus modo, ſed in plebe quoque, atque in mulierum apparuit ſequiore ſexu.

probravit acriter *Judæis* iſtam pertinaciam Apion, Grammaticus Alexandrin. cui Ioſeph. lib. 2. contra Apionem ſatisfecit.

17. *Cœleſte auxilium*] Cum enim *Petronius*, ut vir erat modeſtiſſimus, vi abſtinuiſſet, Iudæorum precibus victus, ut denuo ad *Cajum* ſcriberet, quo facto in gratiam Agrippæ redirent.

Cap. VII.

De vatibus, deque divino afflatu. De Elia. An vates furore correpti, & mentis impotes fuerint, cum futura canerent? Montani dogma, & mulierculæ fanaticæ, quas inſtruxit ille. De Delphicis vatibus, deque impoſtura, & artibus, quæ illis in uſu. Ficta cum numine colloquia. Hæreticorum veteres doli: & de Valente Arrianorum duce. De Eſaia, deque Jeremia. Judæorum veſana opinio, Danielem vatibus non eſſe annumerandum. Inutilis aliorum contentio ſuper ea re. Cratetis affectata paupeties. Eliæ & Joannis Baptiſtæ comparatio.

Duabus rebus, ante Meſſiæ adventum, ad recta compellebatur ſacer populus; legum ſanctionibus, & oraculorum terrore. Itaque potiſſimam ſacri codicis partem cum edicta Moſaica, tum vatum ſcripta occupavere. In divi Lucæ Euangelio dicitur diviti cuidam purpurato, *Habent Moſen & Prophetas: illos audiant.* Ac de legibus quidem antea diſſertatio nobis fuit: nunc poſtulare res ipſa videtur, uti etiam de vatibus aliquid dicamus. Vates ii erant [1], qui iram numinis

1. *Vates erant*] Per vates Autor noſter intelligit Prophetas, qui inter alia nomina etiam hoc vocabantur, uti *Johannes Wandalin Ebr. Ling. Prof. Haf-*

Digitized by Google

minis peccanti populo denuntiarent[2]; quique miracula ederent[3], & futuros rerum prædicerent eventus[4]. Inter vates inſigniter eluxit ſanctitas[5] & celſa quædam virtus Eliæ, qui, uti Deum totum admitteret, hominem exuerat: &, cum in deſertis locis duram atque aſperam ageret vitam, ad civium cœtus non adibat, niſi ut corrigeret. Eliæ vaticinia pleraque, cujus generis fuerint, difficile dictu eſt: pauca duntaxat in libris Regum ſunt, ſed quæ de Meſſia nullam perhibent teſtimonium. Scripta illius, ſi quæ fuere, Achabus ſuppreſſit. Non enim extant in manibus hominum. Cæteri ferme, quos ſequens tulit ætas, oracula ſua literis conſignavere. Habent autem eorum libri tam infallibiles prædictiones earum rerum, quæ multis poſt ſeculis contigerunt, uti non alio argumento magis defendi ſacræ ſcripturæ debeat divinitas. Non ea ſcientia conſtare ſtudiis[6], arte,

Hafnienſ. oſtendit in *diſſert. de Prophetis pag. m.* 5. *edit. Hafn.* 1686. De variis Prophetarum nominibus videatur doct. *Joh. Juſt. Kisker in diſſert. de lumine Prophet. edit. Rinthel.* 1690.

2. *Iram denuntiarent*] Munus Prophetarum non tam erat, futura prædicendi, ſed etiam monendi populum adhortationibus, dehortationibus, quandoque comminationibus. Vide *Anton. van Dale pag.* 193. *de origine & progreſſ. Idol. pag. m.* 193. cui adſtipulatur præcitatus *Kiskerus pag. m.* 13. Prophetæ prædicunt, ut ſibi caverent homines à futuris plagis propter peccatum immittendis. Propterea *Raſchi in Comment.* ad *Exod.* VII. vocem נביא exponit per Oratorem, Præconem, populo verba objurgatoria proponentem. Verba *R. Salom.* hæc ſunt: Prophetæ vocabulum ubique ſignificat hominem prædicentem pœnas & populo verba objurgatoria proponentem. vid. *Wandal. pag. m.* 7.

3. *Miracula ederent*] De his videatur *celebr. Hermanni Witſii Miſcell. Sacr. lib.* I. *c.* XV. *pag. m.* 145. quamvis Judæi aliter ſentiant apud Maimonid. vid. *Guil. Vorſtii annot. ad Maimonid. de fundament. Leg. pag. m.* 109, 110. *ſeqq.*

4. *Futuros prædicerent eventus*] Hoc proprium erat ipſis teſte docto *Kiskero pag. m.* 11. Cui addatur *Wandalin. Witſius* & alii.

5. *Eluxit Sanctitas*] Non negandum, quod in Elia ſingularis Sanctitas eluxerit, quæ etiam à reliquis requirebatur, uti eleganter oſtendit celebr. *Herman. Witſius in Miſcell. Sacr. lib.* I. *cap.* XV. *pag. m.* 140, 141.

6. *Conſtare ſtudiis*] Scientiam Prophetiæ nec ſtudiis nec arte comparari poſſe recte ſtatuit Autor contra *Maimonidem in lib. de fundament. Leg. cap.* VII. *pag. m.* 27. aſſerentem: *Non cadit autem Prophetia niſi in ſapientem, excellentem ſapientia.* Ex his ſane conſtat, qxod ex Mente Rabbini nulli Prophetia contingat, niſi omni tam intellectus, quam morum perfectione inſtructus eſſet. Sed quid hoc ſapientia cum Prophetia commune habet? vid. *Guil. Vorſtii annot. ad Maim. pag. m.* 28. Nulla ergo præexiſtens induſtria ex parte Prophetiæ in homine Prophetante requirebatur. Sunt quidem

arte, aut præceptis potuit: quicquid dictum illic eſt, à numinis inſtinctu [7] fuit. Zacharias quidem, Daniel, Ezechiel, quid aliud, quam cœli commercia habebant? Sæpe inter angelos eſſe ſe cernunt [8], loquuntur cum iis, populorum fata diſcunt. Ad ſummam, vere illis contigit, tranſilire mortalitatem ſuam. Atque hæc cauſa eſt, cur in libris eorum, ſermo numinis ad eos ferme cum hac præfatione ſit, *Audi, fili hominis:* periculum enim erat ne inſoleſcerent, & caducæ ſortis ſuæ fierent immemores: quicquid leve atque inane in animis eſt, inter res tantas atque tam inuſitatas, ſeſe extollit. Cæterum neutiquam eſt exiſtimandum, fuiſſe vatum mentem extra ſe raptam [9], plane uti impos ſui eſſet, atque ut ipſi ea neſcirent, quæ lo-

dem quidam, qui Prophetiam ita Deo tribuunt, ut corporis temperamento, hominum item LABORE ac CONATU, ſi non in univerſum, at maxima ſui parte, dependere dicunt, uti *Maimonid. Avicenna* & *Algazel* Arabes. Verum reſpondetur, hæc expreſſe contrariari S. Scripturæ affirmanti, quod nulla Prophetia ex libitu hominis allata fuerit, ſed quod acti à Spiritu Sancto locuti fuerint Sancti Dei homines 2. *Petr.* I. 10. Hinc recte *Jamblichius*, quantumvis Paganus, de myſteriis Ægyptiorum ita inquit: Vaticinium ipſum non ab Arte, nec à natura, nec à naturalibus vel animalibus rationibus moribuſve effici, totamque poteſtatem præſagam ad Deos referri, & omnem ejus auctoritatem in eo conſiſtere.

7. *A Numinis inſtinctu*] Ipſi Rabbini hoc agnoſcunt, omnem Prophetiam à Deo eſſe. *R. Abarbanel*, referente *B. Friſchmuth*. Præceptore quondam meo fideliſſimo in *diſſert. de diviſ. Scripturæ in legem, Prophetas & hagiographa edit. Jen.* 1665. *cap.* 2. §. 21. hoc affirmat ita diſſerens: *Prophetia eſt influxus à Deo benedicto.* & §. 27. ſpecialem influxum revelationis Spiritum S. appellat, inquiens. *Ecquid itaque ſignificat Spiritus S. Ecce Spiritus S. revera eſt influxus divinus &c.*

8. *Inter angelos eſſe ſe cernunt*] Inter Angelos fuiſſe Prophetas qui cum eis ſermonem habuerint, non dubitatur, & facile Hebræis hoc concedimus. Eſaiæ unus ex *Seraphim* labia purgavit. c. VI. *Zacharias* & *Ezechiel* quid aliud quam cœli commercia habebant? Danielem inſtruxit Gabriel eique viſionem explicuit. Dan. IX. 21. (Valeat ergò *Maimonides* cum ſuis אישים *Iſchim*. Nugæ Rabbinorum ſunt. confer. *Gail. Vorſt. not. ad Maim. pag. m.* 90. *edit. Amſtel.* 1638.) Imò univerſa propè *Danielis* Prophetia Angelis miniſtrantibus revelatur. Major ſiquidem proportio inter hominem & Angelum, quàm inter hominem & Deum, cujus tremendam Majeſtatem nemo videre poteſt & vivere. *Exod.* XX. 20. XXXIII. 20.

9. *Mentem extra ſe raptam*] Volunt quidem Rabbini, Prophetas extra ſe raptos fuiſſe; uti *Maimonid.* הלכות יסודי התורה Omnes Prophetæ pavores, perturbationes & deliquia paſſi ſunt. vid. §. 8. *pag.* 1031 ubi *Guilielm. Vorſti* annot. quoque perluſtrandæ ſunt, qui ita

loquerentur [10]. *Spiritus vatum, ipſis ſubjectus eſt*, ait divus Paulus: quod ſecus eſſet, ſi frænos morderet, & rectorem ſuum raperet, ferretque extra rerum terminos. Celebre eſt illud Meſſiæ, *Multi vates cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire, quæ auditis, & non audiverunt.* Sane deſiderare non potuiſſent, quæ penitus ignorabant. Res quidem præſentes oculis cernuntur: quod illis non contigit: at futuras mente intuiti ſunt. Joannem omnibus prophetis majorem ideo prædicavit Lucas, quod, quem cæteri venturum cognovere, ille digito monſtravit coram, dixitque, *Hic eſt*. Hoc unum diſcrimen eſt: non ecſtaſis in illis, non animorum alienatio raptuſve fuit. Montani delirium [11] olim hoc fuit, quod ille obtrudere mortalibus nitebatur, uti fraudibus ſuis nubem objiceret.

Maxi-

ita commentatur: Terrori huic etiam mentis alienationem fuiſſe conjunctam exiſtimat *Kimchi* 4. *Reg.* IV. ſecutus *Joſephum*, atque hinc Vates dictos משגעים, quod plerumque non ſui compotes, atque extra ſe rapti eſſent, cum à Spiritu Dei tangerentur. Sed jam ab aliis animadverſum eſt, iſtam agendi rationem minimè convenire genio Spiritus Prophetiæ, ejuſque ordinariæ revelandi actioni, ſed potius impuro Spiritui, gentilium vatibus ſubinde oracula aperienti. conf. *Wandalin. diſſert. de Prophet. edit. Hafnienſ. p. m.* 37.

10. *Neſcirent quæ loquerentur*] Non audiendi hîc ſunt *Montaniſtæ*, qui aſſerebant, Prophetas more arreptitiorum non intellexiſſe ea, quæ vel loquerentur vel ſcriberent. Sed veteres hunc Montaniſtarum errorem, cui ita adhærebant, ut eundem cum lacte nutricio imbibiſſe viderentur, meritò refutarunt, agnoſcentes, præſentiæ divinæ hoc ipſum nullo modo convenire, ut eos, quos cœleſti ſapientia replevit, amentes reddat. Confer. *Epiphan.* qui hæreſ. XLIIX. huic rei ſatisfecit ita, ut nova reſponſione opus non ſit. Generalis eſt regula? Propheticus Spiritus nunquam mentis primariam facultatem ſua ſede, &, ut in re gravi cum Marone laudamus ---- ---- *præcipitem puppi deturbat ab alta:* non rationis impedit uſum, non vires judicii enervat, ſed informat, firmat illuſtratque.

11. *Montani delirium*] Montaniſtæ Prophetiam crebro jactabant, cum tamen nihil præter nudam ἔκστασιν mentiſque alienationem apud ipſos videre erat. Primum producemus teſtem *Clem. Alexandrin. Strom.* I. Ἐν δὲ τοῖς ψεύδεσι καὶ ἀληθῆ τίνα ἔλεγον οἱ ψευδοπροφῆται, καὶ τῷ ὄντι οὗτοι ἐν ἐκστάσει προεφήτευον, ὡς οἱ Ἀποστάτου διάκονοι. *Montani*, unde Montaniſtæ, verba ſunt hæc & Prophetia iſta erat: *Ecce homo ſicut lyra, & ego volo velut plectrum, homo dormit, & ego vigilo. Ecce Dominus eſt, qui ecſtaſi emovet corda hominum, & qui dat corda hominibus.* Reſpondet Epiphan. Verba perplexa, contorta nec quicquam recti habentia: nam dicere, volo, velut plectrum, vigilo, & ecſtaſi emovet Dominus corda, mente mali & hominis inſani verba eſſe.

Maximillam enim & Priſcam[12], mulierculas inſanas & bacchantes, velut in ſcenam adduxit, quæ in illo mimo partes ſecundas tractarent. Furere, & incompoſitis motibus agitari, eorum eſt, quorum os rabidum fatigat impurus genius[13], domatque corda & fingit premendo. Etſi hujuſmodi homines ſane omnibus ſeculis pauciores fuere, quam vulgo creditum eſt. Dolus plerumque, & impoſtura fuit: facile ſub perſona furor ſimulatur[14]: facilius quidem profecto, quam mens

12. *Maximillam & Priſcam*] *Maximillæ* atque *Priſcillæ Tertullianus* magus in veſania ἐνεργαστίας, licet à furoris culpa eas abſolvere nitatur, ab ἐκστάσει tamen non liberat. Sed ab ἐκστάσει iſta non abfuiſſe furorem & μανίαν disertè indicat *Hieronym. Præf. in Eſa.* Neque verò, ut Montanus cum inſanis fœminis ſomniat, Prophetæ in Ecſtaſi locuti ſunt, ut neſcirent, quid loquerentur. *Proœm. in Nah.* Non loquitur Propheta in ἐκστάσει, ut *Montanus* & *Priſca Maximillaque* delirant. Item: Nec ut amens loquitur Propheta, nec in morem inſanientium fœminarum dat ſine mente ſonum. *Præf. in Hab.* Clarius de Montani furiis Apollinarius ad Euſeb. H. E. *lib.* v. *c.* XVI.

13. *Impurus genius*] Diabolum intelligit, qui geſtibus inconditis & incompoſitis cogebat ſuos, reſponſa dare. Apud *Scholiaſt. Ariſtophan. in Plut.* & *Lucan.* lib. v. Pythiam Vatem legimus interno furore repletam. Proinde non tantum intra facultatem animæ inferiorem reſidebat vis iſta Dæmonis: quippe quæ, per corporis partes cum diffunderetur, afflatu ſuo ita hominem concitabat, membraque omnia maximo diſtendebat cruciatu, mentemque ſpirituum acrorum atra circumfuſam caligine, ac ſenſu ac ratione alienatam divexabat, ut præter genarum pallorem, tremorem corporis, horrorem comarum, fremitum cordis, mutationem luminum, oculorum averſionem, vocis aſperitatem, cervicis agitationem, partium corporis reliquarum lacerationem, ſexcentaque alia, quorum paſſim apud Poetas mentio fit, ſæpenùmero dirupti miſeris modis animam infamem Vates abjicerent. Simile apud *Virgil. lib.* VI. *Æneid.* legimus:

> —— *ſubitò non vultus, non color unus*
> *Non comptæ manſère comæ, ſed pectus anhelum,*
> *Et rabie fera corda tument, majorque videri*
> *Nec mortale ſonans afflata eſt Numine quando*
> *Jam propiore Dei.*

Conf. *Plutarch. de defect. orac. Amm. Marcell. l.* 21. *Porphyr.* apud *Euſeb. de præpar. Evangel. l.* 5. *Chryſoſt. hom.* XXIX. *in* 1. *Cor. inprimis Leo Allat. Syntag. de Engaſtrimytho.*

14. *Furor ſimulatur*] Credi volebant Antiſtites Pythiam furore correptam jamjam vaticinia edituram eſſe. Unde *Lucanus*,

> —— *bacchatur demens aliena per antrum*
> *Colla ferens, vittaſque Dei, Phœbeaque ſerta*
> *Erectis diſcuſſa comis.* &c.

Fu-

mens ſana. Vatibus Delphicis quæſtui erant animi hominum ſuperſtitione capti. Habebant per omnem Græciam emiſſarios ſuos [15], qui res & fortunas cujuſque diſcerent: mox conſulti, reſpondebant cuique convenientia. Inerant tamen dictis latebræ, & poterat eventibus interpretatio aptari. Marcus Tullius, cum diſputat cur jam pridem Pythii Apollinis ceſſaverint oracula, cauſam adfert veriſſimam, quia minus eſſe creduli homines cœpiſſent. Nam quod vetuſtate extinctam vim loci dicant, nihili eſſe, cum nulla vetuſtas vim divinam conficiat: ac Demoſthenem vero, ante trecentos annos recte iſtud dixiſſe, *Pythium* φιλιππίζειν. Non pluris fuerunt Ammonis reſponſa, Præneſtinæ ſortes, & alia de hoc genere. Atque in eundem ordinem igitur adſcribimus Montani inſanas fœminas. Fuere hæreticis nimium uſitatæ iſtiuſmodi artes. Qui opinionum fingunt portenta, nunquam illis bene procedit inceptum, niſi advocetur ex machina Deus. Arrianorum dux Valens, poſtquam perſuaſerat Conſtantio, fuiſſe ſibi cum angelo ſermonem, altius dehinc ſemet extulit, principiſque abuſus ſimplicitate ad ſua libita eſt. Sed faceſſant illi: non enim id nunc agebamus. Inter eos vates, qui de

Furore igitur, ut videri volebant, acta & correpta Divino, intrabat *Pythia* in *Adyta*. At multa erant, quibus ille *ſimulatus furor* adjuvari poterat. Namque ut ſpuma in ore excitaretur, ſola herba lanaria illa uti poterat, quo artificio *Alexander* iſte Pſeudomantis (apud *Lucianum*) utebatur. Recte igitur Autor noſter ſtatuit nil niſi dolum fraudemque fuiſſe: cui adſtipulatur *celebr. & erudit. Anton. van Dale in lib. de Oracul. veter. Ethnic. edit. Amſtel.* 1700. *pag. m.* 139, 140. *ſeq.*

15. *Emiſſarios ſuos*] Quod Sacerdotes habuerint ſuos Emiſſarios qui renuntiarent, quid hic vel ille petere vellet, fuſe oſtendit *celeb. Anton. van Dale pag.* 92, 93. *de Oracul. veter. Ethnic.* Cum igitur tale obſervaſſet *Alexander* ille Pſeudomantis, cujus Tragediam nobis deſcribit *Lucian.* iiſdem fallaciis utebatur. Ita enim de ipſo *Lucianus*: ---- ---- *Jam & Emiſſarios aliquos in regiones alienas amandarat, qui Oraculi famam in gentes inferrent, affirmarentque ipſum prædicere, invenire fugitivos, fures ac prædones indicare, theſauros effodiendos oſtendere, ægrotos curare.* At paulò poſt: *Exploratores etiam ex ſua conjuratione quamplurimos Romæ conſtituerat, qui ſibi, qua quiſque mente eſſet indicarent, ac priuſquam Oraculum adiiſſent, illi ſignificarent, quidnam eſſent percontaturi, quidque potiſſimum cuperent: ut priuſquam veniſſent qui mittebantur, ille jam ad reſpondendum eſſet paratus.* Cætera quæ hîc autor habet de latebris dictionum, accurate explicuit prælaudatus *Anton. van Dale* quem vide.

de Meſſia ſcripſere, perquam diſertus eſt Eſaias [16]: oratio ejus erudita ubique, & majeſtatis plena, facile oſtendit, qua eſſet natus origine. Vir enim nobiliſſimus, & principum conſanguinitate clarus, artes omnes ſcientiaſque didicerat, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur. Liber autem ejus non tam vaticinia continere, quam Euangelia videtur. Res eſſe pridem geſtas, non futuras, putes. Jeremiæ omnis majeſtas poſita in verborum neglectu [17] eſt; adeo illum decet ruſtica dictio: multa ille effatus in Aſſyrios eſt, quos identidem per columbam deſignavit: quippe fuerat hoc Semiramidis אות דגל ſymbolum, uti erudite cenſuit autor Judæus, cujus liber מאור עינים extat hodie. Cæterum, vaticinandi virtute nemo præ Daniele eſt; docet enim quo tempore ſit venturus Meſſias, & regum ediſſerit ſequentium ſeriem, annoſque numerat; &, ne quid deſit, etiam prænuntia addit ſigna. Quæ omnia ejuſmodi ſunt, uti Porphyrius, cui ſtudium fuit iſthæc eludere, neſciverit quo ſe verteret: quippe arguebat eum manifeſta rerum fides: igitur ad calumniandum redactus eſt: quod ipſum adeo frigide fecit, uti cordatis hominibus gravedinem moverit & tuſſim. Defricanda hic nobis pauliſper Judæorum inſulſitas eſt. Prodidit jam olim ſanctiſſimus Hieronymus, Danielem ab illis non inter vates [18], ſed hagiogra-

16. *Eſaias*] Affirmat Autor noſter Eſaiæ orationem eſſe eruditam, quod negari non poteſt. Hinc *Phil. Morna. de veritat. Relig. Chriſtian. c. 26. pag. m. 406.* eum cum *Cicerone* confert, & Eſaiam huic longè anteferendum ſcribit. Verba ejus citato loco evolvantur & legantur, cum ob prolixitatem huc adſcribere ſuperſedemus. Confer. B. Dannhaur. *in Hodoſoph. Chriſt. diſp. 1. Phænom. 1. p. m. 34. Rivet. in Iſagog. p. 15. quem Hotting. Theſaur. Phil. L. 2. c. 1. ſect. 2. p. 471. citat. Robert. Parſon. Angl. in Conc. funebr. Comit. Joh. de Rocheſt. fol. 87. edit. in 4.*

17. *Verborum neglectu*] Jeremiæ & Oſeæ ſtylus videtur ruſtitior, inquit *Hieronym. Præfat. in Jer. Tom. 3. Oper. fol. 26.* Confer. *Leuſden. Phil. Hebr. diſſ. 6. pag. 61. Hottinger. Theſaur. Phil. L. 2. c. 1. p. 471. Sixt. Senenſ. L. 1. Bibl. fol. 15.*

18. *Danielem non inter Vates*] Miramur Judæos tam frivole loqui, quos erroris ex eodem clariſſime convinci poſſe demonſtrat Hieronym. *præfat. in Daniel.* nullum, ajens, Prophetarum tam aperte dixiſſe de Chriſto, quàm Danielem, qui non ſolum ſcribit, Eum eſſe venturum, quod eſt commune cum cæteris, ſed etiam quo tempore venturus ſit docet. De reliquo quid eorum calumniis ſit reponendum, oſtendunt *Cunæus de Republ. Hebr. l. 3. c. VII. Geier. Commentar. in Dan. Muller. Judaiſm. ref. p. 23. ſeq. Polanus proleg. in Daniel. B. Johannes Friſchmuth. in diſſert. de diſtinct.*

Digitized by Google

graphos poni. Mea ſic eſt ratio, & ſic animum induco meum, eſſe hoc ab illis perquam inepte factum; ſiquidem hercle tot & tam illuſtria ſunt illius viri vaticinia. Et nuper quidem hæc res diſceptandi cauſam dedit viris duobus hac ætate eruditiſſimis, cum vatem unus eſſe, alter haud ſic ſenſiſſe Judæos aſſereret. Quæ profecto contentio non eſt tanti. Ego, non quid fecerit olim veſana gens verporum, ſed quam recte fecerit, id vero exquirendum arbitror. Quid autem affertur tandem, cur hoc laudemus? Ratio quidem aut cauſa nunquam à Judæis expoſita eſt: aut, ſi eſt, legiſſe me non memini nunc. At divinatur tamen, & conjectura fit, ut in re crepera. Nempe, audio, quia in aula atque in regum cultu ætatem egit: quia politicus fuit, & vatem profeſſus non eſt. Atqui nec profeſſus hagiographum eſt. Et cur igitur illum hagiographis adſcripſere? Utique hoc friget. Jam vero, quæ res vetet eundem amicitia principum florere, & ſimul vatem agere, nondum intelligo. Ipſi Rabbini, Judæorum columina, vulgo illud ajunt, שאין הנבואה שורה אלא על אדם עשיר: *Prophetiam non recubare niſi ſuper divitem*[19]: itaque ſuo ſe gladio confodiunt: & nos ſcimus, Danielem

ſtinct. Script. in legem Prophet. & hagiograph. aliique. Negant Judæi *Danielem* fuiſſe Prophetam, & ecce tamen Maimonidem, quem unum in gente ſua minimè nugari novimus, *Mor. Nev. P.* II. *c.* 45. דני' אל' תהלים ומגלת רות ומגלת אסתר הכל ברוח הקודש נכתבו אלו. גם כלם נקראו נביאי בכלל: *Daniel, Pſalmi, Volumen Ruth, Volumen Eſther per Spiritum S. ſcripta ſunt omnia, & tamen eorum Autores omnes vocantur Prophetæ in genere.* In genere adjungit, ne communem de Prophetiis in ſpecie, quoad gradus, diſtinctionem deſtruat. Porrò negant *Danielem* eſſe Prophetam τεχνικῶς & ſtrictè ſic dictum, & nihilominus negare non auſint, eadem omninò *Danieli* affuiſſe, quæ in aliis agnoſcunt Prophetis. Namque quatuor Prophetarum requiſita recenſet laudatus Doctor, quorum bina adducere ſufficit, (1) cum ſermonem ſibi in ſomnio vel viſione per Angelos factum dicunt. (2) cum verborum Angeli meminerunt nulla alia addita viſionis aut ſomnii mentione: & indè concludit: כל מה שבא על אחד מאלו האר' בע צורות היא נבואה ואומרו נביא: i. e. *Quicquid uni quatuor horum modorum accidit, Prophetia eſt, & qui id dicit, Propheta.* Jam verò *Daniel.* VII. 1. 16. VIII. 2. 16, 17. primus modus occurrit, *Dan.* IX. 21. ſecundus, ut probare nititur *Conſtantin. l'Empereur in Jachiad. p.* 4, 5. Cætera jam ſilentio tranſimus quæ à Judæis afferuntur, hoc tantum addentes, quod ipſi *Talmudiſtæ in Maſſech. Sanhedr. c.* II. eum præſtantiorem faciant *Haggæo, Zacharia, Malachia Prophetis.*

[19] *Super divitem*] Falſam hanc Judæorum opinionem rejicit doct. *D. Kisker. in diſſert. de Lum. Prophet. edit. Rintel. c.* 3. vid. *Guil. Vorſt. in annot. ad Maim. de fundam. leg.*

videm olim, aliosque, qui ſummum imperium tenerent, res futuras ſacro afflatu cecinisse. Miſeros vero vates, ſi nominis hujus honorem nemo tulit, niſi qui cum baculo aut pera ambularet. Apud Ariſtotelem Crates, ambitioſus ſapientiæ affectator, paupertate & ſordibus gloriatur illis verbis, οὐκ οἶδα, πήρη δύναμιν ἡλίκην ἔχει, θέρμων τε χοῖνιξ: *habet neſcio quam vim pera, & lupinorum modius:* mendoſe profecto, me judice: etſi ille veritus eſt peram quoque illam carmine celebrare, flexis leviter ad eam rem verſibus Homericis, quibus nobilitata Creta eſt,

> Πήρη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ,
> Καλὴ καὶ πίειρα, περίρρυτος, οὐδὲν ἔχουσα.
> *Pera eſt tellus quædam in medio nigri fumi ſita,*
> *Pulcra, pinguiſque, & undique madida, ſed nihil habens.*

Scilicet, quaſi illuvies ſapientiam gigneret, aut bonam mentem; pluris erat una Creta, quam ter mille peræ. Sed nobis fas haud eſt inter ſeria jocari. Illud iteramus, ſolennia deliraſſe Judæos, cum Danielem ex eo ordine eximerent, quem ille maxime honeſtat. Nunc ad propoſitum revertamur. Vaticinatus eſt Daniel in exilio Babylonico, quemadmodum & Zacharias, Aggæuſque, &, qui poſtremo hos ſequitur, Malachias [20]. Qui viri ubi deceſſere, omnino vaticinandi illa vis apud Judæos ceſſavit: donec tandem Joannes Baptiſtes prodiit, qui Malachiæ longo ſed intervallo proximus fuit. Is ſimul & vatum ultimus extitit, & euangeliſantium primus. Vatem certe fuiſſe, ſignificatum eſt verbis cantici, quod apud Lucam pater grandius ore mortali ſonat, καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. *Tu vero, fili,* *pro-*

20. *Zacharias, Haggæus & Malachias*] Hos Prophetas prophetaſſe in templo ſecundo R. *David Kimchi* præter alios affirmat, ita ſcribens: חגי זכריה ומלאכי הם שנבאו בבית שני ובחגי וזכריה נכתב זמן נבואתם ובמלאכי לא נכתב ואפשר שהיה אחרון שבהם: i.e. *Chaggai, Zacharias & Malachi ſunt illi, qui Prophetarunt in domo ſecunda & in Chaggai & Zacharia ſcriptum eſt tempus Prophetiæ eorum, at in* Malachi *non ſcriptum eſt, & poteſt eſſe, quod fuerit ultimus inter ipſos.* Rationem annectit: וכן יראה כי לא נזכר דבר בנין הבית כמו שנזכרו חגי וזכריה וגו׳: i.e. *Sic vero videtur, quia non mentio fit ullo verbo ædificationis domus, ſicuti mentionem faciunt Chaggai & Zacharias.* Rationibus etiam probat cl. *Balthaſ. Scheid. Profeſſ. quondam Argentorat. in exercitat. Phil. in ultim. Malach. caput edit. Argent.* 1664. vid. *Chriſtoph. Lauret. Hazear. edit. Pariſ.* 1610. *pag. m.* 26.

Digitized by Google

propheta altiſſimi vocaberis. Eris enim Domini anteambulo, uti viam illi pares. Extat Malachiæ oraculum in hæc verba editum, *Mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Jehova maximus & verendus.* Eliam illum [21] optimus oraculorum interpres Meſſias non eſſe alium, niſi Joannem, indicavit. Eſt autem alteri alterius nomen commodatum à vate, propter ſummam, quæ inter utroſque eſt, ſimilitudinem [22]. Cinctura & veſtis eadem fuit. Jeſabelem ille, hic Herodiadem offenderat libertate increpationis. Vaſta ambo & inculta loca, procul à mortalium profana multitudine, habitavère; plane uti profectum ab illis videatur pium & laudabile veterum Eremitarum propoſitum. Adde, quod idem numinis afflatus, & eodem pacto utrumque inflammavit. Neque illud vane dictum ab angelo eſt, *in virtute Eliæ venturum.* Meſſias quidem, cum in monte quodam, diſcipulis coram, in cœleſtem quendam habitum ſe indueret, Eliam ad familiarem ſermonem adhibuit: id quod apprime glorioſum fuit: cæterum, qui Joanni datus ab eodem honos eſt, haud minor erat: negat enim quenquam hominem natum eſſe, qui eum antecelleret. Ita ille acerrimus rerum judex luculentum dedit teſtimonium ei homini, qui natus erat quidem omnium ultimus, ſed tamen vaticinari ante cœperat, quam natus eſſet: qui integritatis exemplar fuit, totus innoxius, totus ſacer: denique, cujus apud ſepulcrum Paula, fœmina ſanctiſſima, vidit quondam dæmones cruciari· Hieronymo enim, qui illud indubitanter affirmat, haud deroganda fides eſt.

21. *Eliam illum*] Extat in Malachiæ oraculo promiſſio Eliæ ante adventum Domini. Hanc Prophetiam Judæi una cum Pontificiis in hac parte quoque Judaizantibus, ad literam de illo Elia Thesbite explicant, quem illi Meſſiam, hi Anti-Chriſtum ſuum Utopicum ſub finem ſeculi anteceſſurum, eoſque manifeſtaturum ſomniant. Quos refutatos vide apud cit. *Scheidium. diſſert. cit. pag. m.* 31, 32, 33.

22. *Similitudinem*] Summa ſimilitudo intercedit inter Eliam & Iohannem. Heroico Elias S. flammis inſtinctu aggrediebatur Regem Achabum, cum Iſabele ſua de exercita in Naboth ſubditum Tyrannide; Sic *Johannes Baptiſta* eodem agitatus, magno zelo Regem *Herodem* & *Herodiadem* objurgavit, ob patratum in Philippum fratrem ſcelus, ſed pari ſucceſſu; *Elias* quidem ereptus violentiæ mortis, *Johannes* decollatus, uterque in cœlum evehebatur. Uterque in *eremo* vixit, parvo & tenui cibo vitæ conſuluit. Illi corvi proſpiciebant; Hic verò locuſtis & melle ſylveſtri veſcebatur. Ita etiam quoad veſtitum: uti eleganter demonſtravit *Scheid. pag.* 35. cit. diſſert.

Nnn Cap.

Cap. VIII.

De Cabala, ſive, de lege, quæ ſcriptis mandata non eſt. Quo pacto reſecandi ſint nodi, qui in locis parallelis latent. Quam ſobrie utendum ſit anagogis & myſtica interpretatione. De Judæis Karraitis, quorum factio præ cæteris cordata eſt, & fugitans ineptiarum. De opibus eorum.

Legem Judæi duplicem [1] habent: quarum altera ſcriptis mandata, altera autem verbis duntaxat edita quondam eſt. Et de ea quidem quæ ſcripta eſt, pauca quædam, quæ offerebant ſeſe nobis antea, retulimus. Supereſt Lex altera, hoc eſt, Cabala [2], ſive ea doctrina, quæ licet à ſummo numine tradita ſit, tamen in tabulas relata non eſt, ob hanc cauſam, uti plebs Judaica, quæ tunc adhuc rudimentorum decurrebat ſpatia, arcanos ſacrorum voluminum ſenſus admiraretur potius, quàm intelligeret [3]. Didicerat Moſes [4] myſtica quædam legis interpretamenta, dum in monte Choreb ſermonem cum Deo ſereret. Hæc poſt illum aliis data commiſſàque fuère,

1. *Legem Judæi duplicem*] Lex apud Hebræos diſtinguitur in תורה שבכתב *legem ſcriptam* & תורה שבעל פה oralem. vid. *Schaare Orab. in lit.* ה. *fol.* 4. Confer. B. *Carpzov. annot. ad Schickardi* משפט המלך *Jus regium theor.* XVIII. *cap.* V. *pag. m.* 396. *edit. Lipſ.* Hanc oralem legem Moſen in monte accepiſſe tradunt Hebræi.

2. *Cabala*] Dicitur à verbo קבל *Kibbel*, quod accipere ſignificat; hinc קבלה idem ac acceptio, quod videlicet בעל פה ut Rabbini loquuntur, hoc eſt, oretenus à primis Patribus tradita, & à poſteris ſucceſſivè accepta ſit ſcientia. Dicunt Rabbini, uti ex deſcriptione Autoris patet, quod à Deo tradita ſit, licet in tabulas relata non ſit; Hinc *Athanaſ. Kircher. in Oed. Ægyptiac. fol.* 211. ita de hac ſentit. *Cabala*, inquit, eſt divinarum humanarumque rerum arcana, per Moſaicæ legis typum, allegorico ſenſu tradita & inſinuata facultas.

3. *Quam intelligeret*] Non negandum quod in Scriptura multa arcana occurrant, quæ non cuivis obvia, modo perluſtremus ritus & ceremonias ſacrificiorum, in quibus tot arcana in Veteri Teſt. fuerunt, ne populus has facile intelligere potuerit, niſi ab eruditis fuiſſent expoſita. Hinc Cabala nihil aliud, niſi altiſſimarum notitia.

4. *Moſes*] Vid. *Athanaſ. Kircher. Oedip. Ægypt. fol. m.* 212.

Digitized by Google

re, qui Spiritu ſacro agebantur. Abſit⁵ enim, uti nunc Cabalam appellem putida quædam deliria, & nugas plus quàm aniles, eaſve expoſitiones, quas ante Chriſti ævum, & diu poſt illud Judæorum magiſtri quidam, febriculoſi mortales, ceu myſteria aliis tradidere. Longè hoc aliud eſt. Ego veram Cabalam appello, myſticum intellectum earum rerum, quæ in ſacris libris latent. Is intellectus, cum antea penes vates fuiſſet, ſed non vulgandus mortalium ſeculis, tandem divino munere Apoſtolis & Euangeliorum conceſſus ſcriptoribus eſt, uti, quod diu latuerat, publica voce illorum proderetur univerſis. Itaque Cabalam, non cum vulgo eam dico, quam alii aliis tradidere, ſed quam cœlitus acceperunt viri ſancti: eſt enim קבלה *acceptio*: Divus Paulus, qui ad pedes Gamalielis ſederat, eaque didicerat omnia, propter quæ ſuperbirent Judæorum eruditiſſimi, tunc demum Rabbinicam didicit Cabalam; cum jam Apoſtolus factus, didicerat veram: neſciebat enim antea, τὸν νόμον εἶναι πνευματικὸν, *legem ſpiritualem eſſe*. Danda eſt mihi pauliſper opera, uti

5. *Abſit*] Hoc vocabulo Autor noſter ſignificare voluit, ſe non intelligere Cabalam Judæorum recentiorum, qui his Scripturam corrupiſſent, quam Cabalam etiam Legi Scriptæ prætulerunt Judæi. Volunt enim hi fabriculoſi magiſtri, (ut autor hos vocat) quod Lex Scripta Moſis non poſſit intelligi, abſque hujus oralis adminiculo Scribarum. Unde in *Codice Juris* בבא מציעא *fol.* 33. 1. Qui operam dant lectioni Biblicæ, virtus aliqua eſt, aut potius virtus nulla; qui vero operam dant δευτερώσει Traditioni ſeu legi ſecundariæ patrum, virtus eſt, propter quam accipitur præmium. Quid igitur de hac *Cabala* ſentiendum brevibus dabimus, quæ non abſtruſiores explicationes Scripturæ explicat, ſed quæ ex cerebro Scribarum orta, quod ſcil. ſint nugæ & mendacia. Unde tam ſplendida mendacia de arbore Cabaliſtica ſeu decem *Sephiret* nec non de opere מרכבה coacervare ſolent. Conſuli hic poſſunt *Buxtorff. in Lexic. Talmud. pag.* 1535. 1690. *Hottinger. Theſaur. Philol. pag.* 455. *Toloſan. Comment. in proleg. Syntax. mir. art. pag.* 283. *S. Joh. St. Rittangel. in* ספר יצירה *pag.* 83. *& alii.* Hodie verò *Cabala* in ſuperſtitioſiſſima literarum & ſyllabarum aucupia converſa eſt, dum moderni Verpuli magna myſteria ex literarum varia permutatione, tranſlocatione & explicatione venari ſolent, quos avide ſequitur *Athanaſ. Kircher. in Oedip. Ægypt. T.* 1. *de Cabala.* Qui de Cabala plura legere deſiderat, evolvat *Buxtorff. Lexic. Rabbino Talmud. fol.* 446. & *Abbr. Rabb. p.* 26. 30. 41. *Fabrit. part. Cod. Ebr. pag.* 23. Glaſſ. Philol. Sacr. l. 1. *Exc. Sennert. de Cabala diſſert. Hottinger. Theſaur. Phil. p.* 437. *Schickard. Gerſon. in Talmud. pag.* 226. *Muller. Judaiſm. Prol. n.* 6. *Walton. in Bibl. Polyglott. Prol.* 8. *n.* 30.

uti hæc manifeſta ſint. In Numerorum libro quædam de principibus & ducibus, deque tribunis & centurionibus referuntur. Ea narratio hiſtorica eſt: neque aliter tunc eam accepere Hebræi. At D. Paulus ſublimiore ſenſu illa verba intellexit, &, quod illis ineſt ſecretum, publicavit, cum ad Epheſios ſcriberet, *eſſe in cœlis principatus, eſſe dominationes, eſſe poteſtates atque virtutes, & alia miniſteriorum vocabula*. Etenim nefas ſit, Paulum, qui ſacra volumina accurate, ſi quiſquam alius, perlegerat, quidquam dixiſſe, quod in illis ſcriptum non extaret. Non veremur nos hìc Hieronymum ſequi, qui planè ſic opinatus eſt. Verùm, age; proferamus alia quædam, quæ pluris ſint. Certè illud confutari non poteſt, quod jam dicam. In Deuteronomii capite triceſimo, ſapientiſſimus legiſlator Moſes, extrema oratione, qua populum allocutus eſt, ſic inquit, *Præceptum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non eſt occultum à te, neque longinquum: non eſt in cœlis, ut dicas, quis aſcendet nobis in cœlum, & capiet illud nobis? neque eſt trans mare, ut dicas, quis tranſibit mare, & accipiet illud? propinquum eſt tibi verbum hoc valde, in ore tuo & in animo tuo, ut facias illud.* Nempe hoc ait, non eſſe Hebræis longe eundum, uti ſciſcitentur numinis voluntatem: quippe in medio eorum eſſe legem. Hæc omnia Divus Paulus in Epiſtola, quæ ad Romanos ſcripta eſt, in capite decimo, aliovorſum traxit[6], & de Euangelio interpretatus eſt. Ac primo quidem ſpectavit verba Moſis, quæ in Levitici capite decimo & octavo extant. * Itaque ait, *Moſes deſcribit juſtitiam, quæ eſt ex lege, quod, qui præſtiterit ea, vivet per illa.* Hic ſimplici ſenſu verba legiſlatoris accipit, uti ſonant. Subjicit dein alia ejuſdem verba ex Deuteronomio, non præter mentem quidem ejus, ſed longe tamen aliter, quam intellecta non dicam ab Hebræis, ſed à cunctis mortalibus fuerant uſque in illum diem. ** *At, quæ ex fide eſt, juſtitia, ita dicit: ne dixeris, quis aſcendet in cœlum, aut deſcendet in abyſſum? prope te enim verbum eſt in ore tuo, & in corde tuo. Hoc eſt verbum illud fidei, quod prædicamus.* Valde er-

* *In epiſt. ad Rom. cap.* 10. ℣. 5. ** *Ad Hebr. cap.* 10. ℣. 6.

6. *Aliovorſum traxit*] Quæ enim à Moſe, lege & mandato ſcripta Apoſtolus ad Chriſtum accommodat, atque ob id quaſi interpretando de ſuo interſerit. vid. *Zeger. ad Rom.* x. confer. *Valla ad cap.* x. *Grot. ad h. l.* imprimis autem *Henric. Ainſworth. Comment. in Deut.* xxx. *fol. m.* 138.

errant, qui hic nihil niſi quandam eſſe verborum alluſionem arbitrantur. Duplicem enim eſſe juſtitiam Apoſtolus, autore Moſe, ait, alteram ex operibus, alteram ex fide. Unum teſtimonium legiſlatoris citat, על משמעו, *uti ſonat:* alterum Cabalice, על מדרשו, hoc eſt, ex ſenſu quidem Moſis, ſed myſtico: nam poſtquam verba ejus retulit, addit, * *Hoc eſt verbum illud fidei, quod prædicamus.* Nos hujuſmodi expoſitionis modum etſi non intelligimus, tamen, quia à ſpiritu Dei eſt, rectum eſſe credimus & verum. Etiam in verbis, quæ extant in capite ſecundo Geneſeos, agnoſcimus Cabalam. Quod enim ibi dicitur, *relinquet homo patrem matremque, & adhærebit uxori*, ex illo ignotum mortalibus [7] ſacramentum revelat idem Apoſtolus, in capite quinto Epiſtolæ ad Epheſios: *myſterium hoc magnum eſt: loquor autem de Chriſto & de Eccleſia.* Plura ejuſmodi in illo luculento ſcripto ſunt. Eſt enim profecto Epiſtola ad Epheſios plena myſticis atque abditis ſenſibus: id illi ſingulare contigit. Cæterum haud credendum eſt, Cabalæ eſſe locum in ſolis legum libris. Latius enim ea res patet. Quidquid fatidici vatum libri, quicquid hagiographa continent, ejus eſt duplex ſignificatio; una nuda, quæ פשוט recte dicitur, altera obſcura latenſque, quam vel אגדתא vel דרש appellare licet, quia eruenda, veſtigandaque eſt. Vetus eſt Rabbinorum verbum, אין מקרא יוצא מידי פשוטו אבל יש לו פשוטו עם מדרשו ואינו יוצא מידי כל אחד מהן: Sententiam duntaxat referre libet, ne nobis neceſſe ſit ** βαρβαρίζειν. *Nuſquam*, inquiunt, *ſcriptura eſt abſque ſenſu ſimplici: ſed habet pariter, ut myſticum, ita & ſimplicem: his duobus non eſt ut careat.* In octavo Pſalmo, de hominum excellentia [8] agitur, qui dominatum in

* *Ad Rom. cap.* 10. ℣. 8. ** *Barbare loqui.*

7. *Ignotum mortalibus*] Conjunctionem Chriſti cum Eccleſia *Paulus* his verbis ſignificat, Sacramentumque vocat ſeu myſterium dicit magnum quod ad Eccleſiam & Chriſtum pertineret, ut fuſe explicat *Eraſmus* in annot. ad h. l. *Caſtal. ad h. l. Zeger.* inquit: Magnum & ineffabile eſt hujus conjugii myſterium, Chriſti, dico cum ſponſa ſua Eccleſia. Confer. *Grotius* in h. l. qui accute diſſerit. *Henric. Ainsworth. Comment. in Geneſ.* 2. *fol. m.* 13.

8. *De hominum Excellentia*] Si ſenſum literalem aſpicimus, de hominum excellentia præ reliquis creaturis agitur, quia ipſi à Deo dominium concedebatur ſuper omnia animalia terræ *Gen.* 1. 26. ubi *Ainsworth. fol.* 7. annotat. *Subduing, meaneth ſuch a pre-*

 vai-

Digitized by Google

in cætera animantia tenent, & propemodum dii ſunt terreſtres. At D. Paulus * Davidem locutum ait de altero mundo, deque Chriſto, qui illic rerum potitur. Nemini iſtud poſt natos homines in mentem veniſſet: adeo diverſa ſunt: nunc nihil indagemus ultra: expoſitio Cabalica eſt: hoc ſatis eſto. Eadem arcana edoctus Matthæus fuit. Etenim beatam virginem, metu Herodis, in Ægyptum aſportaſſe filiolum, & mortuo rege rediiſſe ait, eaque re effectum eſſe id, quod olim prædixerat vates, *Ex Ægypto vocavi filium meum.* Atqui Hoſeas, quidquid ſe verſant fatigantque eruditi quidam interpretes, non de Meſſia, ſed de populo Iſraëlitico locutus illic eſt, quem eduxit ex Ægypto quondam Deus, quemque filium ſuum non ſemel alibi, & primogenitum appellat. Itaque expoſitio, quæ apud Matthæum eſt, tota eſt myſtica & Cabalica: neque aliter profecto exiſtimandum eſt, niſi vim facere apertæ orationi, aut fingere ipſi nobis quaſdam chimæras volumus. Nihil nobis facilius eſſet, quam illud multis argumentis evincere. Sed breves eſſe laboramus. Profecto, nulla res omnibus cordatis viris plus negotii faceſſit, quam recta interpretatio teſtimoniorum, quæ ex lege & vatum ex libris in ſua ſcripta tranſtulere Apoſtoli: quippe multa aliena videntur atque omnino uſurpata præter mentem Moſis atque vatum: quæ qui defendere alia via, quam iſta, ſtudent, fruſtra ſunt. Et tamen haud ignave jam ante à præclaris viris elaboratum eſt, uti conſonare omnia & quiddam habere convenientiæ inter ſe atque ſimilitudinis viderentur. Sed pace eorum dixerim, non explevere nobis animum. Nam qui hæc nihil niſi alluſiones eſſe quaſdam volunt, næ illi haud intelligunt ſe nimis frigide excuſare Apoſtolos. Cur enim citant Moſis & vatum verba? nempe, ſi verum amamus, ob hanc cauſam, uti fidem faciant ſuis ſcriptis. At quam fidem facient, ſi mala fide uſurpent authorum dicta? denique, ſi ſenſum eorum aut torqueant, aut, quod pejus eſt, pervertant? Adde, quod ipſi profitentur plerumque, ſe illos teſtes citare, & factum eſſe illud, quod illi quondam vaticinati erant. Bene atque in tempore jam ante dixi,

* *Epiſt. ad Hebr. cap.* 2. ℣. 5. & 6.

vailing and poſſeſſing, as a maſter hath over ſervants. Quem locum Apoſtol. de Chriſto explicat. Videatur *Ainſw. Comment. in Pſalm.* VIII. *fol.* 14. *Clar. Comment. in Hebr. Cameron in epiſt. ad Hebr. qui fuſe* & erudite aſſerit. *Jacob. Capell. in annotat. ad h. l.* & *Grot.*

Digitized by Google

dixi, clauſum uſque in eam diem fuiſſe ſacræ ſcripturæ librum, cujus ſignacula ſolvit leo ille de tribu Judæ. Hoc iterandum fuit. Scitum eſt iſtud, δὶς ϗ τρὶς τὸ καλὸν, *bis & ter repetatur quod pulchrum eſt*. Enimvero, leo ille, Meſſias eſt, qui divina vi atque quadam inſpiratione Apoſtolis dedit myſticum intellectum earum rerum, quas nemo quiſquam aſſecutus fuerat. Nos ea, ad quæ mens noſtra imbecilla haud aſcendit, ſola admiratione veneremur: &, quoties cauſas rationeſque iſtiuſmodi probationum non cernimus, dicamus, Cabalam eſſe, non illam ineptam Judæorum, ſed hanc, cujus author Deus eſt. Hoc unum aſylum ſupereſt, ad quod confugere licet. Secus, nodos video inextricabiles, & implexa ænigmata, quæ diſſolvere haud opis eſt noſtræ: ſed nec in alio quopiam eſſe eam ingenii vim opinamur. Diximus de myſtica interpretatione, quod ſentiebamus: ſed addimus, haud promiſcuam eam eſſe, nec plurium, ſed ſtare ſuis finibus: ſtat ea, inquam, intra Apoſtolos & Euangeliorum ſcriptores, quorum ſunt commentationes θεόπνευστοι. Nam quod poſtea ſancti Eccleſiæ antiſtites idem illud imitati ſunt, alia res eſt: nullum enim eorum inventum probare cogimur, niſi probe nobis ejus intellecta ratio ſit. Ad Cabalæ divinitatem opus eſt, uti in hominis pectus vis cœleſtis deſcendat. Non poteſt res tanta ſtare ſine numine. Origenes, maximus ſane vir, in anagogis tantum ſibi permiſit, uti modum exceſſerit, neutiquam verecunde: at Auguſtinus & Hieronymus prudentiores fuere: quare, ut nulla eorum commenta authoritatem obtinent ſacram, ita ſunt pleraque tamen pulcherrima. Vel illud Hieronymi quam luculentum eſt, quod ideo referam, quia ad legis arcana, de quibus diximus hactenus, pertinet. Diſſerit ſuper Matthæi verbis, quæ ſunt in capite viceſimo & ſeptimo, *Velum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque deorſum. Juxta anagogen dicendum eſt*, inquit, *quod inclamante Jeſu & emittente ſpiritum, velum templi ſciſſum ſit, & omnia legis revelata ſint myſteria, ut, quæ prius recondita tenebantur, univerſis gentibus proderentur. In duas autem partes, in vetus & novum teſtamentum: & à ſummo uſque deorſum: ab initio mundi, quando homo conditus eſt, & reliqua, quæ facta in medio, ſacra narrat hiſtoria, uſque ad conſummationem mundi. Et quærendum, quod velum templi ſciſſum ſit, exterius, an interius? Mihi videtur in paſſione domini illud velum eſſe conſciſſum, quod in tabernaculo & in templo foris poſitum fuerat, & appellabatur exterius: quia nunc ex parte videmus, & ex parte cognoſcimus. Cum*

au-

autem venerit quod perfectum eſt, tunc & velum interius dirumpendum eſt, ut omnia, quæ nunc nobis abſcondita ſunt, domus Dei ſacramenta videamus. Hæc & erudita ſunt, & pie excogitata. Sane pleraque de hoc genere, quæ priſci Patres ſcripſere, plus genii habent, quam Judæorum argutiæ: qui tamen homines, plurima cum habeant eruditionis præſidia, nihil intentatum reliquerunt. Nimium ineptiunt plerique, qui inter eos interpretati legem ſunt, ſuperciliosi magiſtri, qui errores erroribus tegunt, ne perpluant, & diſcipulos ſuos magna mercede unum hoc docent, *Nihil ſapere.* Qui plurimos ſui ſimiles, hoc eſt, putidos & nugatores effecerint, ii primas tenent, & nomine admodum inſolenti ſeſe appellitant מרביצי תירה, quaſi tu barbare dixeris, *Qui efficiunt uti lex recubet*, hoc eſt, quieſcat inter eos, & ſedem habeat in ſola gente Judaica. Eſt tamen eorum factio quædam cordatior: ii ſunt Karraitæ [9], qui ſpretis hominum placitis, Talmudica præcepta pro nugamentis habent, & nihil admittunt, niſi ſacri codicis contextum. Sed id hominum genus cæteris Judæis inviſiſſimum eſt. Itaque, cum ſint oppido pauci, ſed ad unum omnes ditiſſimi, filias ſuas cum dote ſumma vix dare nuptum queunt. Hoc, quia ab aliis proditum jam eſt, non referrem, niſi perſæpe nobis moviſſet riſum. Profecto uſque adeo bonam mentem ejuravere putidiſſimi mortalium, uti malint pecuniam, rerum reginam, ſpernere, quam ſocerum habere non ineptientem.

9. *Karraitæ*] Karræi quaſi Scripturarii per Orientem & Imperium Turcicum habitantes, qui Scripturam Sacram rejectis Rabbinorum traditionibus ac Talmude recipiunt. Orti ſunt ex Sadducæis & à Samaritanis. Graviſſimum odium inter Iudæos noſtros & Karræos viget ob rejectum Talmud. De Karræis vid. Buxtorff. Lexic. *Talmud. fol. m.* 2113. *Voet. Tom.* 2. *Diſp. Select. pag.* 96. *&* 143. Confer. Cl. *M. Jo. Gottofred. Schupart. tract. de Secta Karræor. edit. Jen.* 1701.

Cap. IX.

Quid de Meſſia perceptum cognitumve habuerint Hebræi in veteri Eccleſia. Tota res illa diligentius excuſſa. Quam pravo more omnia ad artem & ad formulas adſtringantur.

In ſuperioribus libris, cum Judæos, poſt Meſſiæ adventum, ſpretos poſthabitoſque à numine diceremus, demonſtravimus cauſam ejus

Digitized by Google

ejus rei fuiſſe ſummam illorum incredulitatem. Et ſane quæ potuit eſſe deſperatior perverſitas, quam quod oculis ipſi ſuis, ſuiſque auribus fidem haud habuerint, cum aderant jam non rerum teſtimonia ſignaque, ſed res ipſæ? Utique hoc vindicandum ultricibus pœnis fuit. Nunc libet nobis poſtliminio regredi in ea tempora, quibus Meſſiæ beneficia per imagines modo figuraſque, atque per vatum prædictiones ſignificata quondam Hebræis ſunt. Enimvero, cum inſint in oraculis arcani ſenſus, cumque oppido arduum ſit mortalibus res futuras, nedum earum umbras, intelligere, diu illud inter homines eruditiſſimos diſceptatum eſt, quid de ſummo ſalutis auſpice ſperaverit olim crediderit ve antiquior illa Hebræorum natio? Habet ea res magnum momentum ad rectam interpretationem totius ſacri codicis: adeo late patet illius ambitus: eſt enim ubi Divus Paulus quædam diverſa dicere videtur: atque eadem eſt velut diſcrepantiæ ſpecies in aliorum ſcriptis. Itaque excutienda hæc nobis ſunt, haud ſane in tranſcurſu. Juvat enim interdum philologorum ſpatia relinquere, & in his conſiſtere, quæ ſunt ſublimioris contemplationis. Eatur, quo nos rerum magnitudo vocat. Niſi ſemel ſtatuerimus, quod conſilium in illis ſequamur, ſemper æſtuabimus. Dignus hic vindice nodus eſt. Et opiniones quidem aliorum non percenſebimus: poſitæ enim in magna varietate ſunt: & præterea, nemo dixit quod penitus placeret. Nos nihil cuiquam detrahentes, mediam quandam ſecuti rationem, patenti via pergemus ad verum. Ac primo quidem de patriarchis deque vatibus dicamus, quos animi ſui fiduciam in Meſſia poſuiſſe, ſcientiamque habuiſſe ſummi myſterii, utique ſcimus pro certo. Tantæ rei cognitio, quoddam beneficium ſingulare fuit, quod numinis quidem favor illis tribuerat, ſed omnibus haud ex æquo. Minus enim clare hoc quidam ſciverunt, etſi ſciverunt tamen. Inter omnes, qui per illa tempora vixere, nemo fuit quiſquam, qui plus crediderit, quam Abramus. Itaque de illo perquam magnifice ait iſtud ſervator hominum, *Abraam pater veſter geſtivit ut videret diem iſtum meum: & vidit*[1], *ac gaviſus eſt*. Quid poteſt pulchrius excogitari? Agitabat ille animo omnia magna atque excelſa: ſed munimenta non habebat, quibus inſiſteret: orbitas enim ejus, quia ſine liberis erat, ſper-

1. *Vidit*] Vidit, dum in immolatione filii ſui Iſaac Chriſtum pro ſalute humani generis immolatum iri per prophetiæ Spiritum recognovit.

ſpernebatur. Id angebat viri animum. Audivit vota ejus propitius Deus, & progeniem illi pollicitus eſt, quæ late regnaret: at ille ſtatim hinc altius aliquid meditatus eſt, & fore intellexit uti ex ſe[2] Meſſias oriretur: ita enim divus Paulus * interpretatur, *Abrahamo dicta ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit, Et ſeminibus, ut de multis: ſed ut de uno, Et ſemini tuo*[3], *qui eſt Chriſtus.* In eodem ordine Jacobum, Davidem, atque alios quoſdam, ſed paucos, locamus. Quæ cæteris contigit ejuſdem rei cognitio, obſcurior fuit: idque ſignificatum eſt illo Meſſiæ dicto, quod antea quoque citavimus, *Multi vates & juſti cupiverunt videre, quæ videtis, & non viderunt.* Utique, quem venturum ſciebant, cernere deſiderabant. Hæc fides illorum fuit. Deſideravit & Abramus. Hoc inter eos commune erat. At diverſitas in eo eſt, quod vidit ille, quæ videre cæteris haud datum eſt. *Abraam cupiit videre, & vidit, lætatuſque eſt.* Hæc Abrami felicitas profecto non vatum modo, ſed angelorum quoque exceſſit ſortem. De qua re nos certos facit divi Petri iſthæc oratio. ** *De qua ſalute inquiſiverunt prophetæ, ſcrutantes in quod vel quale tempus prænuntius ille, qui in ipſis erat, ſpiritus Chriſti, declararet eventuras Chriſto perpeſſiones, & gloriam illas conſecuturam: quibus patefactum eſt, eos non ſibi, ſed nobis ea adminiſtrare, quæ nunc annuntiata ſunt vobis, in quæ deſiderant angeli introſpicere.* De his, qui ſanctæ gentis capita fuere, quique futura vaticinati ſunt, ita

* *Ad Galat. cap.* 3. ℣. 16. ** *In* 1. *epiſt. cap.* 1. ℣. 10.

2. *Ex ſe*] Prævidit & gaviſus eſt Abraham dum in Spiritu Chriſtum ex ſua ſtirpe naſciturum cognovit. vid. *Zeger. in annotat.* ad h. l. *Joh.* VIII.

3. *Et ſemini tuo*] Vide de hac re reſponſionem *Brandan. Henr. Gebhard.* calumniis *R. Iſaac. Ben Abraham.* oppoſitam *pag. m.* 215. edit. *Gryphiswald.* 1699. *Vall. annotat. ad Galat.* 3. Bene Grot. ad h. l. commentatur ita ſcribens: Καὶ τῷ σπέρματι. Rectè, inquit, nam quod uno loco Gen. XII. 3. dictum erat Abrahamo, id Gen. XXII. 18. de ſemine ejus dicitur, ut intelligamus illud magnum bonum eventurum humano generi per *Abrahamum*, quia ſcil. ex ſanguine *Abrahami* ſit exſtiturus, qui id effecturus ſit. Nam quanquam Hebræum זרע plurali numero dici non ſolet, poterat tamen Moſes uſurpaſſe vocem בנים aut זרעים quæ iſti Græco σπέρμασι reſponderet: at id non fecit, quia indicabat, unum aliquem fore inter poſteros Abrahami eximium, qui illud bonum Gentibus eſſet allaturus, & illum ex Iſaaco. Hic erat Chriſtus. vid. *Henric. Ainsworth. comment. in Gen.* XII. *fol.* 50. & *fol.* 86. *in Gen.* XXII.

Digitized by Google

ita habendum eſt, uti diximus. Atque id neutiquam obſcurum eſt. At multitudinem & vulgus piorum ſi cogites, jam exquiſitiore opus oratione eſt, uti expedias quid crediderint. Nobis haud committendum eſt, uti ullo pacto ſequi videamur quoſdam delirantium ſectarum duces, homines vaniſſimos & ſpiritu vertiginis actos, quorum opinio eſt, non eſſe Judæorum plebem tranſmiſſam in eum rerum ſtatum, in quem pios cunctos vindicavit Meſſiæ virtus. Plane enim contra ſentimus. Certum eſt, indubitatumque, quod Apoſtolus ait Hebræis ſuis, in capite nono, *ob id novi fœderis mediator eſt, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ fuerant ſub priore teſtamento, promiſſam æternam hæreditatem acciperent, qui vocati erant.* Enimvero ait expiatum eſſe, quod ante deliquerant Judæi. Neque alio pertinet, quod ſcribitur ad Galatas, in capite tertio, *Antequam veniſſet fides, ſub legis præſidio tenebamur, concluſi in eam fidem, quæ erat revelanda.* Hæc negare, id vero eſſet ad ſummum vecordiæ veniſſe. Non ſumus tam imprudentes. Scimus illis obtigiſſe cœleſtia bona. Sed de fide eorum, diſpiciendum amplius eſt. Age igitur, primo conſideremus, an non potuerint illis hæc omnia obtingere etiam ſine ſacra fide? Mox, ubi hoc palam fuerit, reliquum erit, uti &, fuiſſe in illis aliquam fidem, & cujuſmodi ea fuerit, oſtendamus. De priori capite ſic ſtatuimus; etiamſi multitudo nihil cognitum perceptumve habuiſſet de Meſſia[4], nihilo tamen minus cœleſtem beatitudinem dari illis potuiſſe propter patriarchas, qui Meſſiam mente intuiti ſunt, & fœderis hanc promiſſionem accepere à numine, *Ero Deus veſter & poſteritatis veſtræ.* Hinc perſæpe Iſraëlitæ in ſacro codice, cum veniam ab irato Deo, & inſuper magna impetrant beneficia, cœleſti voce monentur, uti hoc totum acceptum ferant majoribus ſuis, Abramo, Iſaco, Jacobo. Creber ille ſermo eſt in Pentateucho, & in vatum ſcriptis. Porro fœderis illius, quod cum patriarchis ſancitum diximus, ſponſor

4. *Nihil cognitum de Meſſia*] Falſum hoc eſt, quod Autor noſter hoc loco ſtatuit, Judæos cœleſtem beatitudinem habere ſeu impetrare potuiſſe, licet de Meſſia nihil cognitum habuerint. Nam extra Chriſtum nulla ſalus ?. nulla juſtificatio. Nemo negabit fidem Patriarcharum in Chriſtum fuiſſe. vid. cl. Heidegger. hiſtor. Patriarchar. Exercit. III. pag. m. 96, 97. Confer. *Maxim. Rever. D. Majus Fautor & Amicus noſter æternum venerandus in Theolog. Judaic.* Loc. VIII. *de Meſſia qui fuſe & erudite* & Loc. IX. *de Juſtificat. pag.* 159. 160.

Digitized by Google

ſor Meſſias fuit[5], qui ob eam cauſam à vate appellatur *angelus fœderis*[6]. Quare, quod ſi multitudini Iſraëlitarum data ſic ſalus eſſet, propter Meſſiam data eſſet, profuiſſetque hoc illis, quod majores eorum tantis promiſſis quondam habuerant fidem. Et vero, qui hoc diceret, nihil faceret inſolenter, ſiquidem etiam bene eſſe infantibus illis exiſtimamus, quorum naſcentia fata mors abrumpit in vitæ limine: valet enim illis ad ſalutem pietas parentum, uſque adeo certe, uti divus Paulus dicat, liberos, qui nati ex altero parente impio ſunt, ſanctos tamen eſſe propter alterius fidem. Locus eſt in epiſt. 1. ad Corinth. in c. 7. *Maritus incredulus ſanctificatus eſt in uxore, & uxor incredula ſanctificata eſt in viro: alioqui certe liberi veſtri impuri eſſent: nunc autem, ſancti ſunt.* Non ignoro equidem, extare ſcripta graviſſimorum hominum, qui in infantibus, uti captus eorum eſt, ineſſe quandam ſacræ fidei vim tradunt. Sed hoc tam fatuum eſt, ut flagris caſtigari dignum ſit. Apoſtoli enim vox eſt, * ὅτι ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, *ex auditione fidem eſſe:* addamus nos, *etiam ab aſſenſu*. Agant vero illi, quorum eſt iſtud delirium, & memoriam pueritiæ ſuæ, quoad poſſunt, repetant ultimam. Sane haud dicent ſe vel illo tempore, cum inter æquales primulum ludere inciperent, quicquam magnopere compertum habuiſſe de ſummo religionis myſterio: aut, ſi dixerint, tum vero mihi incedant cum manicata tunica. Ita decet profecto: nam ab incunabulis ſapiunt. Cæterum, haud abs re eſt, quod Iſraëlitas cum infantibus compoſui.

* *Ad Rom.* 10. ℣. 17.

5. *Sponſor Meſſias fuit*] Veteres in V. T. ſciebant, ſe non aliter quam per Meſſiam mediatorem conſequi poſſe juſtitiam & ſalutem, inde eum invocabant ſponſorem. Hinc David Pſalm. CXIX. 122. dicit: *Sponde pro ſervo tuo.* Bene *Raſchi* per vocem Garantie vernacule exponit. *Eſto fide juſſor pro me contra malum.* Idem Hiskias Eſa. XXXVIII. 14. Ex his ſatis conſtat, quænam fuerit de cauſa Juſtificat. doctrina in V. T. non ſane alia, quàm hodie Chriſtianorum. Confer. huc *prælaudati doctiſſ. Maji tract. cit. Loc.* IX. *pag. m.* 160. *edit. Giſſenſ.*

6. *Angelus fœderis*] De hoc videatur diſſertatio ſub præſidio B. Friſchmuti à *Paulo Heigelio* habita. edit. Jen. 1660. capit. 2. ubi perdocte & accute demonſtravit, Angelum fœderis nullum alium, quàm Meſſiam eſſe. Cætera quæ in hoc capite vel male vel bene dicta ſunt à Theologis noſtratibus ſatis ſunt enucleata, in quorum ſegetem falcem mittere nolumus.

Digitized by Google

ſui. Cauſa enim, cur numinis juſſu in Arabum deſertis per Moſen lata lex ſit, hæc fuit, uti religionum ritus quidam cæremoniæque extarent, iisque ſe elementis infans ſolaretur populus, donec in terras veniſſet promiſſus majoribus ipſorum Meſſias. Præclare divus Paulus ad Galatas ait in hunc modum: *Lex tranſgreſſionum gratia addita eſt, uſque dum veniſſet ſemen illud, cui facta eſt promiſſio.* Et paulo poſt: *Lex nos, velut pueros, manu duxit ad Chriſtum.* Sed apertiſſime, in cap. 4. *Nos, cum eſſemus infantes, ſub elementis mundi eramus in ſervitutem redacti.* Ea elementa ibidem *infirma & egena* appellantur, quæ relinquere, & ſolidam veramque doctrinam capeſſere juſſi ſunt mortales, cum Meſſias veniſſet: quippe ſcriptum alibi eſt, *Mortui cum Chriſto eſtis & defuncti elementis mundi.* Quare, qui hodie ſuperſunt Judæi, non amplius pueri ſunt, nec ſub pædagogo vivunt. Atque adeo, non pertinent nunc ad eos illa beneficia, quæ olim rudi infantique plebi propter majores dari potuiſſe diximus. Venit enim ille dies, qui virile quiddam atque conſummatum ab illis requirit. Ex his, quæ retulimus, conſtat, fœdus olim duplex fuiſſe. Alterum cum patriarchis factum eſt, idque ſancivit Deus promiſſionibus, quæ de Meſſia ſunt. Hinc illa ſunt in epiſtola ad Galat. * *Abrahamo dicta ſunt promiſſiones: pactionem autem confirmatam ante à Deo reſpectu Chriſti, Lex poſt annos* 430. *lata non facit irritam, ut aboleat promiſſionem.* Et in commentariis Actuum Apoſtolicorum dicitur, *Nos vobis, læta portantes, annuntiamus eam promiſſionem, quæ facta Patribus eſt.* Alterum fœdus cum multitudine pepigit Deus, ſanxitque legiſlatione. In eo fœdere pariter, uti in priore, promiſſiones quaſdam fecit Deus, ſed earum rerum, quas ideo deſperabat populus, quia vivere ex legis præſcripto non poterat. Conanti enim officiebat naturæ infirmitas. Itaque quod ſcriptor Epiſtolæ ad Hebræos ait in capite octavo, *Chriſtus excellentius miniſterium ſortitus eſt, quo præſtantioris eſt fœderis interceſſor, quod præſtantioribus promiſſis ſancitum eſt:* ſane illic novi teſtamenti pactio non componitur cum fœdere, quod datum patriarchis eſt, ſed cum eo, quod diu poſtea ſancitum lege eſt. Locus ille obſcuriſſimus eſt, & niſi commode ſic, uti jam ſubjiciemus, explicetur, tenebras offundet ſacræ ſcripturæ. Enimvero ita res eſt. Novi teſtamenti tabulæ haud promittunt res meliores, quam olim

* *In cap.* 3. ℣. 16. 17.

Digitized by Google

olim promiſſæ patriarchis fuere, neque *novum* dicitur teſtamentum, quaſi veterem pactionem cum Abrahamo factam abroget, ſed quia illius vi aboletur alterum illud fœdus, quod ccccxxx annis poſt priorem pactionem ſancitum legibus eſt, in quo promiſſiones quidem fiunt populo, ſed quas *deteriores* appellat Apoſtolus, quia conditionem illis adjecerat legiſlator, quam præſtare nemo poterat, *Qui fecerit ea, vivet in eis.* At de Abrahamo, cui in priore pactione promiſſus Meſſias eſt, ait ſacer ſpiritus in Geneſi, *Credidit, & juſtus habitus eſt.* Hæc cum hunc in modum de priori illo capite dici perquam probabiliter poſſint, pergamus ad alterum, probemuſque fuiſſe olim quandam fidei vim in multitudine piorum. Ac primo quidem, quæ in univerſum vulgus Iſraëlitarum credere neceſſe habuit, ea ferme iſtiuſmodi ſunt; Dei virtute res poſſe maximas & admirandas perfici: certa eſſe illius promiſſa: colendum illum non vultu & fronte, quibus ſimulatio facillime ſuſtinetur, ſed animi obſequio: eam gloriam, eas opes eſſe pulcherrimas. Plura ejus generis referri queunt, cum ejus rei multæ ſint magnæque affinitates. Sed nos nullis terminis eam circumſcribimus. Ridicula ſuperſtitio eſt, de definitionibus ſemper ſollicitum eſſe. Quædam enim haud recte limitantur. Ita rerum indoles fert. Profecto doctores umbratici, qui omnia in formulas includunt, ſæpe in arctum deſiliunt, unde pedem referre haud ſinit pudor, & incepti lex. Hinc diſcordia, iræque, & nulla modeſtia contentionis. Apoſtoli & Euangeliorum ſcriptores, ſi brevi uſura lucis ad mortalium cœtus redirent, mirarentur ad libros ſuos interpretandos tot eſſe analyſes methodoſque, & ex ſophiſtarum nugis tot inſanas moles convectatas. Divina quædam res eſt in eorum ſcriptis: horrida illa ſimplicitas, quam olim tanto quiſque felicius ſecutus eſt hercle, quanto propius tempora illorum attigit. Nunc, in hoc mundi ſenio, poſtquam intra famelicæ artis ſpatia ſtetimus, levibus atque inanibus præceptis effectum eſt, uti corpus divinæ ſapientiæ enervaretur & caderet. Sed non eſt hic nobis declamandum. Ad fiduciam illam, quam in univerſum ponere in Dei virtute promiſſionibuſque debuit gens Iſraëlitica, pertinent verba diſertiſſima Divi Pauli in epiſtola ad Hebræos, aut quocunque nomine appellandus is author eſt, qui epiſtolam ſcripſit ad Hebræos: * *Nobis euangelizatum eſt, ſicut & illis. Sed non pro-*

* *Cap.* 4. ℣. 2.

profuit illis auditus ſermo: quippe qui fide contemperatus non fuerit apud eos, qui audierant. Oratione uſus eſt haud admodum adſtricta. Nam, ſi veteres Iſraëlitas ſpectes, Euangeliſmum appellat, promiſſionem quietarum ſedium, quas in Cananæa ſibi fore intellexerant ii, qui cum Moſe Ægyptum reliquerunt. Illis autem ſedibus plerique haud potiti ſunt, hanc ob cauſam, quia in vaſtiſſimo deſerto, inter varios caſus, rerumque inter diſcrimina, identidem in querelas quaſdam & ſeditioſas voces erumpebat incauta mortalitas, neque durare fortiter, aut ſemet rebus ſervare lætioribus poterat. Paulo ante * dixit divinus ſcriptor, *Quibus autem juravit, non ingreſſuros eos in requiem, niſi iis, qui non obedierant?* Nimirum hoc ait, excluſos fuiſſe *eos, qui immorigeri fuere.* Itaque fides, de qua ibi ſermo eſt, fuit obſequium: incredulitas autem, contumacia erat & inobſequens adfectus. Sed incredulitatis illius indoles manifeſtior eſt in illis verbis, quæ ibidem † ſcriptor epiſtolæ recitat ex Pſalmo nonageſimo & quinto: *In deſerto tentaverunt me patres veſtri, probaverunt me, & viderunt opera mea quadraginta annis: quapropter infenſus fui nationi iſti, & dixi: ſemper errant corde, neque cognoverunt vias meas.* Rurſum vero ibidem, atque ex eodem Pſalmo, alterum quendam melioremque eruit euangeliſmum: cui quiſquis fidem haberet, is non Cananææ ſedes animo contemplaretur, ſed æternam cœleſtemque quietem, quam non Joſua, ſed Meſſias, ſummus rex, ſuis civibus conficit. Hoc eſt ** in illis verbis, *ſi Joſua eos in requie collocaſſet, nequaquam de alio poſthac die locutus fuiſſet: itaque reliquus eſt aliquis ſabbatiſmus populo Dei.* Enimvero ait eos, qui Joſua duce in Cananæam venerunt, tamen propterea non frui cœleſti requie. Atqui jam dixit eos per fidem veniſſe in Cananæam. Ex quo profecto palam fit, fidem eam, quæ in Meſſiam eſt, haud ex omni parte eandem eſſe cum iſta, quæ in univerſum Dei adhibetur promiſſionibus. Certe quidem ipſe Moſes prohibitus tranquillis Cananenſium ſedibus eſt, quia numinis diffidebat virtuti, cum ſaxum feriret. Hæc fuit mera incredulitas, & expreſſe id ſcriptum eſt in viceſimo Numerorum: at idem tamen ille quantam ſpem in Meſſiæ meritis habuerit, diſcimus ex illis verbis; †† *Moſes majores divitias arbitratus eſt probrum Chriſti, quam Ægyptiorum theſauros: conjiciebat*

* *Hebr. cap.* 3. ℣. 18. † *Ad Hebr. cap.* 3. ℣. 9. & 10.
** *cap.* 4. ℣. 8. †† *cap.* 11. ℣. 26.

Digitized by Google

ciebat enim oculos in mercedem, quæ ſibi daretur. Itaque quidquid de veterum Iſraëlitarum incredulitate in capite tertio & quarto dicit Apoſtolus, id vero caute accipiendum eſt. Monet enim ſui ſeculi Hebræos magnopere providendum eſſe, ne illis ad capeſſenda bona cœleſtia obſit ſua incredulitas, quoniam profecto majores eorum, poſtquam Deum irritaviſſent, excluſi fuere beata illa regione, quæ meliorem hanc cœleſtemque patriam figurabat. Hæc eſt ſimpliciſſima interpretatio illius loci, ex quo nunquam fore ſperaveram uti me expedirem. Omnis iſte ſermo nihil aliud niſi levitatem vanitatemque Hebræorum ſignificat, qui in Arabum deſertis, vitio humani ingenii, ſæpe lapſi graviter ſunt, & mala ſibi ſua accerſivere. Quanquam haud fuit ſane majus animi robur in illis, qui terram promiſſam intraverunt, quique ſacra illuc & religionum tranſtulerunt cæremonias. Extant de eo populo querelæ numinis adeo multæ, uti in vatum libris utramque paginam faciant. Utique, ſi omnia perſequi vellemus, magna nos circumflueret rerum copia. Sed breviter rem ediſſerit Sulpicius Severus, epiſcopus ſanctiſſimus, &, Auguſtino judice, vir doctrina atque ſapientia pollens. Ejus verba, quia elegantiſſima ſunt, huc tranſcribam. *Semper Hebræi*, inquit, *in ſecundis rebus immemores cœleſtium beneficiorum, idolis ſupplicabant: in adverſis, Deo. Unde, cum reputare in animo ſoleo, populum tot beneficiis Dei obligatum, tot cladibus, cum peccaret, coercitum, expertumque & miſericordiam & ſeveritatem Dei, nequaquam fuiſſe emendatum, & cum ſemper veniam erroris acciperet, ſemper peccaſſe poſt veniam: nihil mirum videri poteſt, Chriſtum ab his non eſſe receptum, cum jam inde ab initio toties in dominum rebelles deprehendantur: magiſque mirum eſt, illis ſemper peccantibus, nunquam Dei, ſi quando eum imploraverunt, defuiſſe clementiam.* Satis diximus de fide, quam in univerſum Dei verbis commodare vetus Hebræorum debuit populus. Nunc tandem, quod caput rei erat, etiam illud dicimus, plebem piorum olim, antequam Meſſias veniſſet, de Meſſia quiddam certum cognoviſſe atque credidiſſe. Id demonſtrari pauciſſimis quidem teſtimoniis, ſed demonſtrari tamen poteſt. In capite quarto Euangelii, quod ſcriptum à Joanne eſt, muliercula Samaritana ex communi & recepta pridem hominum opinione, Meſſiam, quem veniſſe ignorat, ſic affatur, *Novimus Meſſiam venturum, cum venerit ille, omnia nobis annuntiabit.* Erant Samaritani reſidua pars Iſraëlitarum, quos à Judæis olim Hieroboamus avulſerat:

ita-

Digitized by Google

itaque ignorare non poterant quod vulgo cuncti Hebræi ſuper hac re ſenſerunt. Luculenter Apoſtolus in capite undecimo epiſtolæ ad Hebræos, fidem eam deſcribit, cujus vim ingentem in omnibus piis fuiſſe ait. Ejus deſcriptio eſt iſtiuſmodi, *fides eſt illud, quo extant, quæ ſperantur, & quæ demonſtrat, quæ non videntur.* Subjicit exhinc, *ob hanc elogio ornati ſunt priſci illi.* Poſt hæc, omnis ævi faſtos percurrit. Fidei autem hujus laudem non ſummis modo populi ductoribus, ſed plebi quoque Iſraëliticæ tribuit, quæ Dei juſſis obſecuta, Ægyptum reliquit: ait enim: *per fidem tranſiverunt rubrum mare, velut per ſiccam terram.* Sane non poſſumus cogitare populum illum corpori tantum & ſenſibus fuiſſe deditum, cum eadem fides illi adſcribatur, per quam alii heroes, qui in illo capite recenſentur, Meſſiam & cœleſtia contemplati ſunt. Extat hercle ibi * illud quod de Moſe jam recitavimus, *qui divitias putavit eſſe probrum Chriſti.* Et de aliis ibidem dicitur, *Secundum fidem mortui ſunt iſti omnes, eminus promiſſa conſpicati, ac profeſſi ſe hoſpites & advenas eſſe in terra. meliorem enim patriam expetebant, hoc eſt, cœleſtem.* De Joſepho quoque illud ibidem haud de nihilo eſt; *Per fidem Joſeph moriens de egreſſu filiorum Iſraël meminit: deque oſſibus ſuis mandavit.* Enimvero ſciebat ille fore, uti in Cananenſium ſedibus olim Meſſiæ infantia vagiret: itaque quieſcere illic ſua oſſa voluit. Alioqui valde hæc profecto inepta ſolicitudo fuiſſet hominis ſapientiſſimi. Quid enim intereſt quo loco ſepeliare, cum nec illud tua interſit, an ſepeliare? Semel hoc beneficium dedit morientibus Deus: cœlo teguntur, quos urna non tegit. Mæcenas, cætera vita molliſſimus, hoc unum viriliter dixit,

Nec tumulum curo: ſepelit natura relictos.

Nondum illud retuli, quod ampliſſimis verbis de plebe Iſraëlitica ſcribit ad Corinthios D. Paulus; † *patres noſtri omnes eandem eſcam ſpiritualem ederunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: bibebant enim ex ſequente ſpirituali petra: petra vero erat Chriſtus.* Etiam, quæ ſequuntur mox, ſine piaculo non poſſunt omitti: *Ne tentemus Chriſtum, ſicut quidam patrum tentarunt, & à ſerpentibus perierunt.* Jam perveniſſe ad calcem videbamur, cum incidit in mentem nobis, nondum rem omnem nos enodaviſſe. Etenim extat Divi Pauli oratio ad Corinthios, quæ confutare id omne vi-

* *In Epiſt. ad Hebr. cap.* 11. ℣. 26. † *In* 1. *epiſt. cap.* 10. ℣. 3. & 4.

videtur, quod hactenus dictum à nobis eſt. Verba ſunt; * *Moſes imponebat velamen faciei ſuæ, ne intuerentur filii Iſraël* εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου, *in finem ejus, quod aboletur.* Jam dubium neutiquam eſt, quin velamen Moſis, cæcitas ſit Judæorum: τὸ καταργούμενον, eſt *lex, cujus vis nunc ceſſat:* finis autem τοῦ καταργουμένου eſt *Meſſias:* de quo ſcribitur ad Romanos; ** τέλος νόμου Χριστὸς, *finis legis eſt Chriſtus.* Sed profecto hæc res nullum momentum trahit, neque cauſæ eſt, cur ſententiam mutemus. Non enim ait eruditiſſimus Apoſtolorum, Judæos nihil de Chriſto cognoviſſe: ſed hoc vult, neſciviſſe eos quodnam fuerit Dei conſilium, cum legem ferret. Lex enim cæremoniæque omnes Chriſtum ſpectabant: idque erat myſterium admirabile, & quod Judæi de plebe olim haud intellexere: & tamen venturum Meſſiam, atque res lapſas feſſaſque reſtauraturum didicerant cuncti, ex vatibus utique, non ex lege. Hæc nos, quæ in ſacro codice obſervavimus de re intricatiſſima, ingenue ſic publicare neutiquam veriti ſumus. Diximus autem neque omnia, neque nihil. De ſingulis operoſe diſputare, atque argutias ſerere, noſtrum haud eſt, ſed nec cujuſquam ſani hominis. Non debet cœleſtis ſapientia in has anguſtias ex ſua majeſtate detrahi. Nec vero ii ipſi, quibus hoc facere cura eſt, quidquam magnopere proficiunt. Nihil enim ſibi, niſi flexus diſponunt, quos cum magna moleſtia debeant relegere.

* *In* 2. *epiſt. cap.* 3. ℣. 13. ** *In cap.* 10. ℣. 4.

F I N I S.

IN-

INDEX
RERUM & VERBORUM.

A.

ABEL *quid Deo obtulerit?* 379. b *ſeq. curque in eo Deus benignè eum reſpexerit?* 380. a *ſ.*
Abitnes *domus unde dicta, & ubi fuerit?* 244. a *ſ.*
Abrahamus *Pater eſt omnium credentium*, 403. *ſ.*
—— *primus accepit ſacramentum circumciſionis*, 429, 431. a
—— *potiſſimam habuit cognitionem Hebræorum in* V. T. *de Chriſto*, 473. *ſ.*
—— *videns diem filii Dei, quando id fuerit?* 408, 473.
Ei *non ex vero idolorum veneratio in annum uſque* 40. *imputatur.* 340. b
Abramus *Rabbi, Maimonidæ cenſor*. 186.
Abulpharajus, Gregor. *labitur in Chronologia*, 392. a
Act. XXIII. 8. *explicatur de voce* Spiritus 319. a *ſ.*
Adami *columnæ*, 7. b *ſ.*
—— *imaginis in Vatic. Bibliotheca vanitas*, 7. b
Adramelech *numen Sepharvaimitarum*, 310. *ſ.*
Adyta *Templi Hieroſol. dicuntur fuiſſe muro ſeparata*, 289. *ſ.*
Æedituorum *inter Iſraëlitas munus*, 273. a *ſ.*
Ægyptii *ex quo ſua petiêre?* 4. b
—— *magis milites, quàm artifices fuêre*, 46. a. b
—— *Patres milites ſequi in militia tenebantur*, 47. b
—— *in quo artificio excelluêre?* 46. b *ſ.*
—— *non primi acceperunt circumciſionem*, 430. *ſ.* 432. a 433. a
Eorum *odium in Hebræos & cauſa ejus*, 45. a *ſ.* 48. b *ſ.*
—— *Idololatria ab Iſraëlitis plurima accepit*, 420. a *ſ.*
—— *fides in Hiſtoria fallit*, 430.
—— *diverſa numina*, 309. a *ſ.*
—— *morbi*, 368. 1
Iis *cur aſinus fuerit inviſus?* 421.
Ægypto *debetur byſſus*, 46. b
in Ægyptum *dicuntur Judæi non migrare debuiſſe*, 363. *ſ.*
Æliam *ſuam Hadrianus in ruinis Jeroſolymæ condidit & ludibrium addidit*, 302.
Affectuum, *iræ inprimis & amoris, pernicies*, 13. b
Ager Hebræis *ex proprio acquiſito redimendus erat*, 24. a *ſ.*
—— *non diverſis ſeminibus erat ſerendus*, 38. b *ſ.*
Eorum *diviſio quô fiebat antiquitus*, 20. a. b
—— —— *cultura cur anno* 7. *intermittenda fuit?* 36. b *ſ.*
Agraria lex, 20. b *ſ.*
—— *cur lata?* 33. *ſ.*
—— *quamdiu obſervata?* 51.
Agricolæ *an cives habendi?* 42. b *ſ.*
Agricultura *extollitur*, 42. *ſ.*
—— —— *à neceſſitate & utilitate*, 17. a *ſ.*
—— *culta à primis hominibus*, ibid.
Ainsworth, Henr. *non æquè judicat*, 392. a
Alcimi *error*, 197.
Alpha *quis vocatus apud Veteres?* 4. b

Altare *ſuffituum fuit extra S. Sanctorum*, 227.

Ejus *cornibus ſanguinem imponendi modus*, 235. a *ſ.*

Eorum *materialia, numerus, ſitus*, 228. *ſſ.*

Amalekitarum *de memoria obliteranda: & ejus cauſa*, 336. a *ſ.*

Amarcalin *deſcribuntur*, 242. a *ſ.* 294. a

Ammonitis *& Moabitis cur pax non oblata?* 344. *ſ.*

Amoris *immoderati mala*, 13. b

Animalia *munda & immunda*, 368. f. *ſ.*

—— *diſparis generis non debebant ſe ap. Iſr. commiſcere*, 39. a *ſ.*

Animarum *mortalitatem qui ſtatuerunt?* 319. *ſ.*

Annus *quinquageſimus quiſque Jubileus fuit*, 26. b *ſ.*

—— *apud Judeos duplex fuit*, 28. a

Ejus *quod exordium Ægyptii & Iſraëlitæ conjecêre?* 50. b

Iis *intercalandis & menſibus certi Judices praerant*, 133.

Anſchæ Hammaamad *qui fuerint, & ad quid legati?* 267. *ſ.*

———— *extra etiam Jeroſolymam fungebantur in ſynagogis munere*, 269.

Eorum *claſſes & Princeps*, 269.

—— *jejunium*, 270.

Antigonus *Hircano aures præſecuit?* 258.

Apion *laudatur*, 5.

—— *mentitur*, 421. a

Apis, 308. 420.

Apocalypſeos *c.* XII. 6. 9. *explicatur*, 484. *ſ.*

Ara *ignoti Dei Athenienſium*, 451.

in Arcana *nimis inquirere, audaciæ eſt*, 187. *ſ.*

τῦ Α'ζχιμίως *acceptio*. 241. a.

Ariſtoteles *quam Rempubl. putavit optimam?* 42.

Ejus *inſcitia circa propagationem Judaeorum*, 41. *ſ.*

Ars *& formulæ regnant malè hodie inter Doctores*, 478. *ſ.*

Artifices *baud multos Ægyptus olim habuit*, 46. a b

Aſchima *idolum*, 309. b *ſ.*

Aſini *cultum Judæis Gentiles falsò imputant*, 421.

Aſinum *cur Ægyptii habuerint execrabilem?* 421. *ſ.*

Aſyla *olim Judaeorum quid, & derivatio*, 76. a *ſ.*

—— *quibus occiſoribus erant præſidio*, 78. a *ſ.*

—— *non permittebant exitum*, 81. b *ſ.*

—— *poſt obitum Sacerdotis M. liberum regreſſum concedebant*, 80. a *ſ.*

Eorum *urbes*, 82. a *ſ.*

Iis *contra Judaeorum commentum nullæ urbes adjiciuntur*, 83. a *ſ.*

ad Ea *non referenda Levitarum oppida*, 83. b *ſ.*

Athanaſii *lapſus*, 411. *ſ.*

Atria *templi Hieroſ. erant diſcreta: quæque illa fuerint?* 288. *ſ.*

Auditione *& famâ Hiſtoria tradenda non nititur*, 41.

Auguſtini *lapſus*, 224.

Auguſtus *cur templo* Hieroſol. *donavit urceos, calices, phialas?* 452. a *ſ.*

Auſpiciorum *vis à Moſollamo eluditur*, 355.

B.

Baal-Peor *idolum*, 416. a *ſ.*

Babylonienſium *numen*, 309.

Babylonis *urbis munitio*, 173. b *ſ.*

Bacchum *non coluerunt Judæi, contra quoſdam*, 368. n

Banus *novus ſacrorum ſectator*, 323.

Baronius *labitur*, 260. a 324. b

Bellum *licentiæ quid?* 122. b.

Bel-

Bellum *Judæorum, quod ſacrum & profanum, deſcribitur*, 333. a ſ. 335. ſ.
— *antequam ſuſcipiatur, indicendum eſt*, 341. a ſ.
Ejus *cauſa ſacerdos ungebatur*, 347. ſ.
Id *gerere contra ſeptem populos, cur Numen præceperit?* 334. a ſ.
Eò *erant præſtantes Judæi, magnique habebantur de eo ab exteris regibus*, 326. ſ.
Quæ *Majeſtatis, juſta fuerunt*, 337. a ſ.
Belo *exſtructum templum*, 173.
in Eo *reficiendo denegabant Judæi laudabiliter operam*, 351. ſ.
Beroſi *error refellitur*, 402. b ſ.
Biblia *an à Judæis corrupta?* 190. ſ.
Bileamus *quid fuerit?* 346. a ſ.
Ejus *merces*, 346. b ſ.
— *vaticinium de Meſſia ex Judæorum interpretatione*, 186.
— *aſina an naturali modo loquuta?* 390. a ſ.
Boſor *urbs*, 82. a ſ.
Braunius *notatur*, 216. b ſ.
Byſſus *Ægyptius*, 46. b

C.

CABALA, 466. ſ.
Cædem *circa Judæorum, incertò autore patratam, ritus*, 131. ſ.
Cajetani *hallucinatio*, 439. b ſ.
Cain *& Abel quid Deo obtulerint; curque Deus non æquè unum ut alterum reſpexerit?* 379. b ſ.
Ejus *poſteritas cur non æquè ſolicitè, ut Sethi, in Scriptura memoratur*, 392.
Caiphæ *veſtimenti laceratio*, 219. a ſ.
Calaſyrii, 47. b
ad Cananææ *ſeptem populos non legati pacis fuerunt miſſi*, 342. b ſ. 344. b ſ.
Ejus *populi cur ad internecionem occiſi?* 344.
Cantilenæ *olim nuncupabantur leges*, 9. a
Cantores *Iſraëlit. erant Levitæ*, 272.
Capellus *labitur*, 324. a
Caput *libri Pſ.* XL. *quid?* 386. ſ.
Ejus *contritio illa Gen.* III. *explicatur*, 391. a ſ.
Detectò *à veteribus ut plurimùm ſacra præſtabantur*, 211.
Carmen *luſtrale pro Republ.* 163.
Cenſus *ille in Luca & Actis an unus?* 324. a
Ceremoniæ *ſacræ ſunt neceſſariæ*, 368. f
Chamatæorum *numen*, 309. b ſ.
Chamus *filiorum Noachi, contra quoſdam, minimus fuit*, 403. a ſ.
Charondæ *miles ſtolatus*, 357.
Chriſtus *optimus Scripturæ S. interpres*, 383. ſſ.
Chutæorum *numen*, 310. a ſ.
Circumciſæ *quæ gentes olim?* 430. ſ.
Circumciſi *cum præputio*, 433. ſ.
Circumciſio *erat nota diſtinctionis Judæorum ab aliis populis*, 439, 441. b
— *cur in deſerto omiſſa?* 436. a ſ. 439.
— *an abſolutè neceſſaria fuit?* 441.
— *illa Joſuæ* V. 2. *repetita explicatur*, 439. ſ.
— *an cultrò ferreò, an lapideò, peracta*, 444. ſ.
— *Judæorum apud ſepulcrum*, 441. ſ.
— *quomodo ab uno ad alterum tranſierit populum*, 431.
— *Æthiopum non convenit cum Judæorum*, 432.
Ejus *varia*, 429. ſ.
— *Authortor cunctis Judæis Abrahamus*, 429, 431. ſ.
Ei *cur octavus dies datus?* 442. ſ.
Cives *ſunt habendi Agricolæ*, 42. b ſ.
Civitas *non ſumitur uno ſenſu*, 130.
Earum *quis modus?* ibid. ſ.
Cœlicolæ *qui?* 449.

Cœlum *ſæpè Dei ſignificationem induit*, 448. a ſ.
Ejus *nubiumque cultores habebantur Judæi ab Ethnicis, & cur?* 448. a ſ.
—— *auriculas advocare apud* Petronium, *quid?* 449. ſ.
per Id *jurare Matth.* v. *explicatur*, 449. a
Colchi *an circumciſi?* 432. a
Coloniæ *cur deductæ fuerunt?* 20. b.
Columnæ *Adami, Sethi, &c.* 7. b 8. a ſſ.
Comitia *Iſraëlit. indicta ſunt à Ducibus & Regibus*, 123. b ſ.
Eorum *ritus & finis indicendi*, 124. a ſ.
Conjugii *lex aliter Pontifici, aliter Sacerdotibus, erat dictata*, 220.
Cophinus *fœnumque Judæorum Romanenſium*, 424.
Corban *Habitſim quid fuit?* 286.
1. Corinth. IIX. 8, 9. *vindicatur à corrupta interpretatione Hieronymi*, 437. ſ.
Cornelius *à Lapide errat*, 324. a. *cumque eo alii maximè Pontificiorum*, 260. a 440. a ſ.
Corona *duplex Judæorum*, 193. ſ.
Corpore *integri conſtituebantur in Synedriis Hebr.* 113. b ſ.
Crates *affectat paupertatem*, 464.
Creationem *& legem divinam, maxima duo beneficia, per quænam Deus Iſraëlitis recolenda voluit?* 37. b
Culcitra *quid?* 292. b
Culter *an ferreus, an lapideus peregerit Judæorum circumciſionem?* 444. ſ.
Cunæus *notatur*, 197. b ſ. 207. b 214. a 221. b 224. a 230. a ſ. 236. a ſ. 240. a ſ. 247. a 261. a. b 296. a 340. a ſ. 388. a ſ. 399. a ſ. 392. a ſ. 342. b ſ. 343. b 403. a ſ. 420. a 444. a ſ. 449. a 452. a 475.
Curcellæi *error*, 380. a
Cuſtodiæ *templi*, 291. ſ.
—— *an ex lege fuerint?* 293.
Earum *præfectus*, 292.
Cuthæi *deſcribuntur*. 171.

D.

DANIEL, *contra Judæos, eſt in numero Prophetarum & præſtantiſſimus de Chriſto vaticinans*, 462. ſ. 464.
Dario *à Semiramide illuditur*, 362.
David *dicitur magnas ſub in ſepulchro opes tenuiſſe*, 362.
Defenſio *neceſſaria non reſpicit legem*, 354.
Delubra *Gentilium multô radiabant aurô*, 276. ſ.
Samaritani *delineatio*, 314.
Deus *ſæpè ſub voce cœli auditur*, 448. a ſ.
Ejus *apparitio hominibus, facta à Filio Dei*, 407.
Alieni *erant delendi ab ingreſſis terram hoſtium, contra Joſephum*, 351.
Stercorei, 416.
Diabolus *ſæpè per bruta loquutus*, 390. b ſ.
—— *illic latuit ſub ſerpente loquente*, 389. a ſ. 391. a
Ejus *machina in Eccleſiam* Chriſti, 384. ſ.
Dictatores *Romani an aſſimilandi Judicibus Iſraëlitarum*, 102.
Dietericus *notatur*, 279.
Diluvium, *non ſequutâ pœnitentiâ, ingruit*, 400. ſ.
—— *quare quoſdam ſervavit?* 401.
Antediluviana *Theologia triplex*, 402. a ſ.
Domino *coram facere aliquid, exponitur*, 140. ſ.
Domus *in ſuburbio an habeatur pro domo in urbe?* 23. a ſ.

Do-

Digitized by Google

Domus *ſtare emptori quid eſt?* ibid. b *ſ.*
— *exſtruentes novam erant immunes militiâ*, 349.
Druſius *notatur*, 317. b *ſ.*

E.

τὸ Ebræus *de quibus in Sacris ſolùm accipitur*, 29. b
Ii *an extra Palæſtinam vixerint & Mercaturæ incubuerint?* 41. a b
— *Veterum vitæ genus quod?* 34.
Eccleſia *quid?* 375. a *ſ.*
— *& Politia ſunt inter ſe diverſa*, 374. *ſ.*
— *Iſraël. unius familiæ Hæreditas*, 396--404, 415.
Ejus *initia, incrementa & Satanæ machinæ*, 374. *ſſ.* 377. *ſſ.* 384. *ſ.*
— *fidelium Veteris T. emblema*, 384. b
Eleazari *incantamentum*, 126.
Elias, 457.
— *& Johan. Baptiſta invicem pares*, 465.
Eliaſibi, *Pontificis, filiorum turpe ſcelus*, 177.
Empereur, *Conſtantin l'*, *notatur*, 222. b *ſ.*
Enoch *à pietate laudatur mortuusque à Judæis dicitur*, 397. a *ſ.*
— *in quem receptus locum aſſumtus à Deo*, 395. a *ſ.*
Ejus *liber commentitius*, 396.
——— *librorum Judas Apoſt. an meminerit?* 8. a *ſ.*
Εὐφημία *Sacerdotum in quo conſtiterunt?* 256.
Error *variorum circa habitum Pontificis, ingredientis S. Sanctorum*, 374. *ſ.*
Eſaias, 457.
Eſaiæ IX. *Mem clauſum quid ſibi vult?* 185.
Eſſæorum *religio*, 320. *ſ.* 323.
Eteoclis *vox uſitatiſſima*, 12. b
Euſebius *& alii fallunt circa nomen Judæorum*, 96. *ſ.*
Expiationis Iſraël. dies *cur in Menſe Tiſri celebratus?* 223. a *ſ.*
circa Eum *diſceptatio de ingreſſu in S. Sanctorum*, 224. *ſ.* 226.
ante Eum *Pontifex ſeptem continuos dies retinebatur à domo ſua*, 239.
in Eo *Sacrorum à Pontifice faciendorum ritus*, 237. a *ſ.*
Externa *quæ in Regibus eligendis veterum ſpectabantur*, 138. *ſ.*
Ezechielis *oraculum de Templo deque ſacris in regno Meſſiæ eſt obſcurum*, 186. *ſ.*

F.

FAMA *& auditio in Hiſtoria condenda periculoſa*, 41.
Felicitas *olim urbium ſine quibus?* 17. b
Finitores *priſci quid?* 20. b
Flamines *Romanorum cur ſic dicti?* 211. b *ſ.*
Fluvius *ille Jud. Sambation fabuloſus*, 368. c *ſ.*
Formulæ *& Ars pravô hodie more vigens apud doctos*, 478.
Fortuna *inſtabilis, præcipuè Regnorum*, 161. *ſ.*
Fraus *ne ſe immiſceat contractibus*, 35. a
Funis *Ægypti Prov.* VII. 16., 46. b
Fur, *ſurreptum reſtituere non valens, vendebatur Hebræis*, 28. b *ſ.*

G.

גברים *qui fuerint?* 242. b *ſ.*
Garizim *mons*, 302. *ſ.* 305. a *ſ.*
Gaulonitæ *religionem novam commentientes: in nominiſque derivationem inquiritur*, 323.

Ge-

Generis *nobilitas requirebatur in Synedris Hebr*. 114. a *ſ.*
Geneſ. c. III. 15. *de Prot-Euangelio*, 382. a *ſ.* 385. b
—— & IV. 26. *excutitur*, 392.
—— c. VI. 3. *centum illi & viginti anni ad pœnitentiam dati perperàm à quibuſdam attenduntur*, 400. a *ſ.*
—— *ex* c. XI. 16. *quid Judæi elicierunt?* 9. b
Gentes *quæ olim circumciſæ?* 430. *ſ.*
Geometriæ *natalia*, 50. b
in Gibeonitarum *dolum ad petendam pacem inquiritur*, 343. *ſ.*
Golan *urbs*, 82. b
Græci *unde ſua hauſere?* 4. b
—— *cum Romanis in certas dividebantur tribus*, 92. a
—— *fallunt circa hiſtoriam Iſraëlitarum*, 41. 426. *ſ.*
Grotius, Hugo, *notatur*, 320. b 379. a *ſ.* 380. a

H.

HABITUS *ſexuum diſtincti lex divina malè percepta à Joſepho*, 355. a *ſ.*
Hadrianus *Cæſar in ruinis Jeroſolymæ condidit Æliam ſuam, addito ludibriô*, 302.
Hæreſis *ex ſuffitu in adytis adolendo nata*, 245.
Earum *origo*, 322. a *ſ.*
—— *inter Judæos ortus & cauſa*, 318. *ſ.* 321. *ſ.*
Hæreticorum veterum doli, 459. *ſ.* 461.
Hanamelech *numen Sepharvaimitarum*. 312.
Haſmonæi *ex Eleazaridum ſtirpe*, 197. b
Havæorum *numina*, 310.
Hazazel *mons, de quo hircus expiationis dicitur præcipitatus, excutitur*, 246.
Hebr. *ep. Cap.* VII. *de Melchiſedeco explicatur*, 405, 414.
Ei *vis ingens additur*, 413.
Hecatæus *Abderites*, 15. *ſ.*
—— *fidus Hiſtoriographus*, 41.
Hermotybies *milites fuerunt*, 47. b.
Herodes 180. *ſ.* 182. a
—— *impius regiminis adminiſtrator*, 182. *ſ.* & *Jud. Legum corruptor*, 183.
Ejus *Templi Hier. exſtructio*, 297.
Herodotus *decipit*, 430. a *ſ.* 432. b
Hieroboamus *quibus fraudibus regnum ad ſe traxerit?* 159. *ſ.* 163. *ſ.* 165. *ſ.*
Hieronymi *eruditio & lapſus*, 386. 437. *reprehenditur*, 405, 438, 440. *ſ. ſcientiam Origenis ſibi optavit*, 414.
Hillel. 111. a
Hircano *ab Antigono aures truncatæ*, 258.
circa Hircum *in deſertum mittendum ritus*, 246. *ſ.* 248. *ſ.*
in Hiſtoria *condenda fama & auditio periculoſa*, 41.
Homerus & *alii Græci non primi legiſlatores*, 5. *ſ.*
Ejus Patria *inveſtigatur*, ibid.
—— *moneta*, 6. a *ſ.*
—— *tempus, quô vixerit, non accuratè conſtat*, 6. b
Humanæ *res ſunt inſtabiles*, 298.
Hycſos, 47. *ſ.*

I.

JACOBI *oraculum de ſceptro Judæ obſcurum multis*, 90. *ſ.* 99. *ſ.*
מים *quid?* 23. b
Iberia *imperitè dicta fuit una urbs*, 41.
Idololatria *antediluviana non veritate conſtat*, 340. a *ſ.*
Idumæi, 181. *ſ.*
Eorum *numen Coſa*, 182.
Jeremiæ *ſtylus qualis?* 462.
—— IX. 25. *circa quoſdam corruptores exponitur*, 433. *ſ.*

Je-

Jerobeamus *cum ſuis vitulis aureis non eſt excuſandus*, 308. a
Ignis *æternus in templo Hieroſ.*, 284. *ſ.*
Imago *Adami*, *vide Adam.*
Imperii *cupidinis genius*, 12. a *ſ. & quos occupat*, ibid.
Impoſtores *varii Judæorum*, *qui ſub religionis prætextu res novas & nocivas moliebantur*, 324. *ſſ.*
Infulæ *Veterum quid fuêre?* 212. a
Inſtituta *Veterum circa opificia*, *quibus mandanda*, 43. b
Jobo *afficta mens in verſ. 24. c. 19. disquiritur*, 8. a
Johannis *Euangelium ſuperare dicitur cum Ep. ad Hebr. omnes N. Teſtamenti libros profundâ Theologiâ*, 413. *ſ.*
—— *Baptiſtæ comparatio cum Elia*, 465.
Joſephi, *Flav.*, *apologia pro Judæis in cauſa legum lationis*, 5.
—— *error*, 49. b 197, 203, 351, 355. a *ſ.* 368. e 381, 400.
Joſephus *quare ſepeliri voluit in Cananæa?* 481.
Joſua *typus Chriſti & Dux*, 101. b
Joſu. v. 2. *de repetita circumciſione*, *contra quorundam corrupt. interpretationem*, *exponitur*, 439. *ſ.*
Iræ *damnum*, 13. b
Iris *ſignum gratiæ*, 402. a *ſ.*
Iſraëlitarum *nomen unde?* 416.
Jubilæus *unde derivatur?* 24. b *ſ.* 26. b
—— *Iſraël. reſtituebat bona*, 22. *ſ.* 28. b
—— *primus an fuerit Sabbaticus?* 27. a *ſ.*
—— *an præcedens in Pentecoſte ſequentis Jubilæi ſumatur incluſivè*, *an excluſivè*, 27. a *ſ.*
—— *in quo menſe cœpit*, 27. b *ſ.*
—— *an fuerit 49. an 50. annus*, 53. *ſ.* 54. b. *ſ.*
Ejus *celebratio quô deſiit tempore?* 51. *ſ.*
ante Eum *etiam poterat redimi & quomodo?* 35. a *ſ.*
Juda *Babæ filius*, 112. b *ſ.*
Judæa *iterum Reges habuit*, 197. *ſ.*
Judæ *epiſtola quare dicitur è catalogo Sacrorum Scriptorum expuncta?* 396.
Judæi *non ſunt propagati ſecundum Ariſt. à Callanis*, 41. *ſ.*
—— *cur ante exilium Idololatræ*, *poſt illud Hæretici*: 321. *ſ.*
—— *imaginum oſores*, 453. b *ſ.* 455.
—— *conſtantes in unius Numinis cultu poſt Templum Secundam*, 451--456.
—— *Sabbathum obſervantes noxam ſæpè paſſi in bello*, 352. *ſ.*
—— *non fuerunt Ægyptô pulſi ob lepram*, 425. a
—— *tribus hominibus piis maxima beneficia referunt accepta*, 427.
—— *non cultores Bacchi*, 368. n
—— *& Samaritani extremùm à ſe diſſident*, 304. b *ſ.*
Eorum *abductio cur à victoribus facta?* 170. *ſ.*
—— *exilium*, 171. *ſ.*
—— *reditus in Palæſtinam*, 175.
—— *conditio Meſſiâ adveniente*. 188.
—— *reſtitutio & converſio*, ibid.
—— *dignitas quæ ſit hodienum?* 189. *ſ.*
—— *ſacra & Samaritanorum quomodo inter ſe differant?* 304. a *ſ.*
—— *ceremoniæ non ex Ægypto ortæ*, 5. b
—— *Idololatria in Ægypto*, 416. *ſ.* *quæque ipſis poſteà diu adhæſerit*, 417. *ſ.*
—— *conditio ſub Romanis*, *everſâ ipſorum urbe*, 365. *ſ.*
—— *dura ſervitus ſub Pharaone*, 423. *ſ.*
—— *tres ſectæ*, 322. b *ſ.*
—— *Scripturæ S. diviſio*, 316. a *ſ.*
—— *de hæreſibus*, *ortu & verâ earum cauſâ*, 318. *ſ.* 321. *ſ.*
—— *Helleniſtarum & Palæſtinorum diſſidium*, 364. *ſ.*

Digitized by Google

Judæorum *odium adverſus exteros*, 427.
— *nominis appellationem quænam tribus tantum habent?* 98. *ſ.*
— *quidam maximè eruditus*, 42.
— *fortitudo bellica: magnique habebatur apud exteros reges*, 326. *ſ.*
— *bella erant duplicis generis*, 333. a *ſ.*
— *laudabilis pietatis fervor in detrectanda opera ad Beli templi refectionem*, 351. *ſ.*
Iis *religio noſtra multùm dicitur debere*, 190. *ſ.*
— *quæ nomina ſanctiſſima fuêre?* 52. a
— *an ex æquo cultus aſini imputetur?* 421.
— *nubium & cœli cultus affingebatur*, 448.
de Aſiaticis, Babylonienſibus, Ægyptiis & Alexandrinis, 358.
de Iis *mendacia*, 427.
de Babylonienſibus dictum Maimonidis explicatur, 86.
Judices Iſraëlitarum *quid?* 102. a *ſ.*
—— *an aſſimilandi Dictatoribus Romanis, contra Cunæ.* ibid.
Jus *neceſſarium*, 9. *ſ.*
— προτιμήσεως *ſ. retractûs cur introductum?* 21. a
—— *originem traxit ex divino*, ib.
— *& Lex naturæ quid?* 8. b *ſ.*
Ea *dictare quibus ſolis convenit*, 3. a *ſ.*
Juvenalis *falſa narrat de Judæis*, 426.

K.

KARRAITÆ Iudæi *fugiunt ineptias circa interpretationem Legis*, 472.
Katholicin *quid fuêre?* 241. *ſ.*
Kedes *urbs*, 82. b *ſ.*
Kimchi, *David, R. hallucinatur*, 247. a 439. b *ſ.* 459. a

L.

לקח *vocis denotatio*, 394. a *ſ.* 397. a *ſ.*
τῦ לעולם *acceptio, inprimis Levit.* XXV. ℣. 10., 31. a *ſ.*
Legati *illi viri ſtationarii, qui?* 267. *ſ.*
— *pacis non miſſi fuerunt ad ſeptem Cananææ populos*, 342. b *ſ.* 344. b *ſ.*
Levitæ *lecti in Synedrium erant & negotia civilia obibant*, 260. *ſ.* 262. *ſ.*
— *præ cæteris periti erant legum humanarum & ſacrarum*, 263. *ſ.*
— *non unius inter ſe ordinis erant*, 264. *ſ.*
— *ad ſe rapiebant Pontificatum maximum & Principatum cumque malè obibant*, 265.
Eorum *contentiones de imperio*, 175. *& fraudes*, 177.
— *qui Sacerdotibus miniſtrabant, diverſa munia & claſſes*, 272.
— *munia non fuiſſe confundenda*, 274.
— *in templis cubandi ritus*, 292. *ſ.*
Eos *non, ut Sacerdotes, reprobatos fuiſſe*, 274.
— *penes poſt captiv. Babylon. fuit regimen*, 175. *ſ.*
de Iis *annaria lata lex quando finîrit?* 274.
Lexovienſis *Freculphus notatur*, 430. a
Lex *quid?* 13. a 14. *neceſſaria*, ibid.
— *Moſis*, 366. *ſ.*
— *à Magiſtratu ipſo non violanda*, 13. a *ſ.*
— *& jus naturæ quid?* 8. b *ſ.*
— *agraria quid?* 21. *ſ.*
— *Stolonis circa agrorum poſſeſſionem*, 33. *ſ.*
— *quandoque paret neceſſitati*, 354.
— *Moſaicæ diſtinctio & explanatio*, 86. a *ſ.*
— *Hebræorum modi qui & quidnam fuerê?* 117. a *ſ.*
Ejus *latores afferuntur variorum pa-*

Digitized by Google

populorum, 3. b ſ. *& quibus leges ſuas vendicarunt*, 5. a *Moſes primus & probatiſſimus*, 3. b ſ. 5. a ſ.
Patriæ an abolienda? 14. a ſ.
canebantur olim, 9. a
Eas *priſci non malè obſervabant*, 14. b ſ.
—— *ſcribere, præſcribere efficereque, ut tales ſint, non eſt idem*, 3. b
ſine Iis *ante Moſen homines vixerunt*, 7. ſ.
Liber *de regni Jure, in tabernaculo poſitus, conſideratur*, 140. ſ.
Ligna *quæ ad alendum ſacrum ignem erant idonea?* 284.
Eorum *oblatio dieſque feſti ad eam*, 286.
—— *tres ſtrues in altari*, 282. ſ.
Lignile *in templo Jud. quid?* 258, 284. a
Locorum *Parall. Scripturæ S. difficultas quomodo enodanda?* 468. ſ.
Loquela *illa Serpentis ad Evam fuit non naturalis*, 389.
Lorinus *errat*, 324. a 390. a ſ.
Lycurgus *circa æternùm tuendas leges*, 14. b ſ.

M.

MAGIÆ *de uſu Judæi delirant*, 125. ſ.
Magiſtratus *ſint cuſtodes legum non domini*, 13. a ſ.
—— *non conferatur opificibus ſordidioribus*, 43. b
Eum *qui rejecerunt?* 314. b
Maimonides *à Rab. Abramo cenſetur*, 186.
—— *notatur*, 214. a
Ejus *laus*, 22. ſ.
—— *error de amne Sabbat. Judæorum confutatur*, 368. e
Mandata *tria exequenda fuiſſe à Judæis in Palæſtina tenenda*, 136. a
Manus *figurant poteſtatem*, 109. b
Manuum *impoſitionis origo, ultima, uſurpatio, deſignatio*, 109. a ſ.
non peragebatur extra Palæſtinam, 110. b
quibus Eam *exercere permiſſum*, ibid. ſ.
Marshamii *error*, 430. a ſ.
Maſchuch, 435. b ſ.
Maſoritarum *diligentia & fides*, 191. ſ.
Matrem *non ſequatur partus; & quinam populi contraria olim egêre*, 115. b ſ.
Matthias Haſmonæus *laudatiſſimus Dux*, 179.
—————— *Judæis exemit errorem circa nocivam Sabbathi obſervationem in bello*, 352. ſ.
Maximilla & Priſca *inſtructæ ad prophetiam hominibus obtrudendam*, 459. ſ. 461.
Mechanicæ *artes cum genere humano inventæ, & diſcendæ ſunt*, 44. a ſ.
Medi Perſæque *evirati*, 357.
Melchiſedecus *an homo & quidem Rex & Sacerdos, an Chriſtus?* 404--414.
Mem *clauſum apud Eſa.* IX. *myſticum quid*, 185.
Menochius *errat*, 260. a
Menſis *quinam dedit Jubilæo exordium?* 27. b ſ.
in Quo *mundus conditus, & Iſraëlitæ Ægyptô egreſſi*, 28. a
Eorum *annorumque apud Hebræos conſtitutio*, 117. a
Iis *intercalandis ſelecti Judices conſtituebantur*, 133.
Mercatura *neceſſaria, & quid?* 41. b
per Mercedem, *quô Bileamus conductus, quid intelligendum?* 346. b ſ.
Mercurius *dicitur leges tuliſſe*, 4. a 5. a
de Meſſe *Iſraëlitarum lex divina*, 37. b ſ.
de Meſſia *Bileami vaticinatio ex Judæorum interpretatione*, 186.

de Meſſia *quid habuerint cognitum Hebræi in V. T.* 473--482.
an ſine Eo *populus in V. T. beatitudinem impetrare potuit?* 475.
Migrationes *plurium gentium*, 358.
Miles *olim delinquens gerebat muliebrem veſtem*, 356.
Militiam *qui detrectarunt, fuerunt puniti, additis exemplis*, 349. *ſ.*
Eâ *qui erant apud Iſr. immunes*, 348. *ſ.*
per Minoëm *Moſes intelligitur*, 3. b *ſ.*
Miſſa *Romanenſium quâ hypotheſi niti vult?* 379.
Mneves *legiſlator*, 5. a
Moabitis & *Ammonitis cur non offerebatur pax?* 344. *ſ.*
Moneta *ſignata propter Homeri patriam*, 6. a *ſ.*
Mons *Garizin habebat templum Samaritanorum*, 302. *ſ.*
Montaniſtæ *Prophetiam jactantes*, 459. *ſ.*
Moria *mons qualis?* 278. b
de Eo *Judæorum commentum*, 280.
in Morituris Patriarchis *vaticinandi vis*, 415.
Moſes *Legiſlatorum antiquiſſimus*, 3. a *ſ.* 5. a *ſ.*
—— *quomodo ex legumlatione vocatus*, 4. b
—— *cum Minoë conformis*, 3. b *ſ.*
—— *imperans non quæſivit ſua*, 12. & b
Ejus *mors*, 101. a *ſ.*
Ei *præ Pontificibus conceſſio in conſulendo oraculo*, 236.
—— *Aaroni & Mirjam maxima beneficia Judæi accepta referunt*, 427.
Moſollamus *eluſor ominum*, 355.
Muliebris *veſtitus gerebatur à milite in ignominiam loco pœnæ*, 356. a *ſ.*
Mundus *primus impietatis plenus ruit ad exitium*, 398. *ſ.*
Ei *terminus ad pœnitentiam datus non ex æquo à quibuſdam computatoribus attenditur*, 400.
Murus *dicitur adyta Templi Hier. ſeparaſſe reſtitutumque non eſſe ſub Templo Sec.* 289. *ſ.*
Muſices *opera demandata erat Levitis*, 272. *ſ.*
—— *inſtrumenta apud Jud. erant diverſa*, 273.

N.

NASI *ille Hebræorum quid fuit?* 105. b 108. *ſ.*
Neerdam & *Nisbin urbes Jud. Meſopot. & Babylonienſ. adſervandum theſaurum*, 361.
Nethinæi, 273. *ſ.*
Nibchaz & *Thartak numina Havæorum*, 310. *ſ.*
Nili *etymologia & operationes*, 50. & a *ſ.*
Noachus *cognoſcebat animalia, quæ pura, quæ non*, 368. f *ſ.*
—— *pœnitentiæ præco antediluvianis*, 399.
—— *præter tres notos filios an plures genuerit?* 402. b *ſ.*
Ejus *ſeptem præcepta*, 9. a *ſ.* 339.
—— *quis minimus fuerit filius, diſceptatur*, 403. a *ſ.*
Nobilitatem *quinam olim; & cur ex matre æſtimabant?* 115. b *ſ.*
—— *interiens reſtitui vult*, ibid.
Ejus *ortus*, 116. a
Nomina *quorum Judæis ſanctiſſima fuêre?* 52. a
Nubium *cœlique cultores Judæi audiebant ab Ethnicis*, 448. a
Numina *Samaritanorum*, 309. *ſ.*
Nuptiarum *jus apud Romanos peregrinis non erat*, 115. a *ſ.*

O.

OCTAVUS *dies quid ſibi tribuebat circa victimas Judæorum ſacrandas?* 443.
Officiarii *circa quindecim munera*, 294.
Oleum *ungendi Pontificem*, 250. a ſ.
Ominum *vis nulla, eluſa à Moſollamo*, 355.
Onias qualis *templum Ægyptiacum condidit curque eò fugit*, 195. ſ.
Ejus *abominandum ſcelus*, 177. ſ.
Opalia, 31. b ſ.
Oppida *Palæſtinæ quæque gaudebant ſuo Senatu*, 129. ſ.
Oraculum *conſulendi ſolùm penes Sum. Pontificem fuit*, 147. ſ.
Ea *cur ceſſavêre?* 461.
Eorum *vetera & doli*, 460. ſ.
Ordinatio *Hebr. abſque χειροθεσία per formulam verborum duntaxat*, 112. a ſ.
Origenes *prædicatur à magna doctrina*, 414.

P.

PACIS *quæ conditiones hoſtibus ferendæ?* 338.
—— Legati *non miſſi fuerunt ad ſeptem Cananæa populos*, 342. b ſ. 344. b ſ.
Palæſtina, 16. a ſ.
—— *fertiliſſima*, ibid. b ſ.
—— *ſorte eſt diviſa Iſraëlitis & quomodo?* 18. a ſ.
Paſchatis *in Feſto admirandus victimarum numerus offerebatur*, 282.
Pater *Judicii Hebræorum*, 108. b ſ.
Patrem *ſequitur partus*, 115. b
Patres *familias in politia Iſraëlit. quid?* 3. a
Patriarchæ *morti proximi fuerunt vates*, 415.
Pecudum *paſtioni operam dedêre primi homines*, 17. a ſ.
Pecunias *Hieroſolymam mittebant Judæi, qui extra Palæſtinam*, 361.
Pentateuchum *Samaritanos tantùm pro doctrina admittere, imò juxta quoſdam plura*, 317. ſ.
Peregrini *excludebantur conſeſſu Sanhedrin H.* 114. b ſ.
Peregrinatio *extra Palæſtinam dicitur Judæis non fuiſſe laudi*, 363.
Phariſæorum *religio*, 320, 323. a
Philonis *Judæi quædam loca excutiuntur & explicantur*, 228. ſ.
Ejus *lapſus*, 231.
Philoſophia *gentilium introducta in Judæorum tres ſectas*, 322. ſ.
Phœnices *unde ſua mutuavêre?* 4. b
de Eorum *ſermone, quod Chœrilus ait, quid ſibi velit?* 332.
Pilei *Sacerdotum*, 212. ſ.
Plebis *ingenium deſcribitur*, 164, 326.
Plinii *error de amne Sabbat. Jud. refellitur*, 368. c ſ.
Plutarchus *non ſibi conſtat*, 368. h ſ. ibid. n ſ. 421.
Politica *& Eccleſiaſtica ſunt inter ſe diverſa*, 374. ſ.
Polygamia *contra aliquos rejicitur*, 222. a ſ.
—— *Judæorum*, 365.
Pontifex Sum. *ſolùm Oraculum conſuluit*, 147. ſ.
—— *ſeparabatur ante diem expiationis ſeptem dies à domo ſua*, 239.
—— *quando à juvenco mactando ſolùtus fuerit?* 253.
Ejus *electio cui fuit extremùm conceſſa*, 199.
—— *functio quæ?* 199. ſ. 201. *& habitus tunc*, 202. ſ. 204. *magnorumque circa hunc virorum error*, 203.
—— *ingreſſus in Sancta S. quotis vicibus in anno factus?* 224. ſ. 226. a. ſ.

Pontificis S. *ſacrorum peragendorum in die expiationis modus*, 237. a ſ.
—— *vicarius*, 239.
—— *conſecratio quotuplex & qualis?* 250.
—— *veſtimenta ſacra à* Romanis *&* *Judæis ſervata*, 208. ſ.
—— *galerus*, 210. ſ. 212. ſ.
—— *veſtium ſciſſio quatenus fuit permiſſa?* 219. ſ.
—— *Habitatio*, 222. ſ.
Ei *& Sacerdotibus non una erat conjugii lex*, 220, 365.
Eum *conſtituere penes quos?* 197. ſ.
ab Eo *Sacramentum quotannis poſcebatur, & ejus cauſa*, 245.
Ii *recenſentur, & quando cœpere?* 94. b ſ.
—— *regnarunt poſt Templi urbisque reſtaurationem*, 176. ſ. 184.
Eorum *fallacia & impietates circa regimen*, 177.
—— *ſucceſſio inter ſe*, 179. ſ.
—— *magna autoritas*, 193, 198. a
—— *familia*, 194. ſ.
Pontificatum *inter & Sacerdotium gradus dignitatum interpoſiti erant*, 241. ſſ.
Pontificiorum *multorum cum Baronio, & Cornelio à Lapide lapſus*, 260. a 379. a ſ.
à Populo *Hebr. nulla decreta facta fuerunt*, 124. b ſ.
Porphyrius *fallit*, 462.
Poſſeſſionis *vox circa bona Iſraëlitarum in Palæſtina quomodo accipienda?* 22. a ſ.
Poteſtas *per manus figuratur*, 109. b ſ.
Præcepta *ſeptem Noachi dicuntur autboritatis divinæ à Judæis, recenſentur, eviſcerantur, ſanctéque erant ſervanda*, 9. a ſ. 339.
Præfectorum (Schotrim) & Seniorum *in Politia Iſraëlitarum officium*, 2. a ſ.
Prælii *causâ unctus quis?* 244, 347.
Præputium *arte Medicâ paratum*, 178, 434. b ſ.
—— *cum* circumciſo *quid, quique eò fuerint?* 433. ſ.
Preces *ſuas Judæi ex edicto Hieroſolymæ peragebant*, 446. *& quibus propter diſtantiam loci denegabatur, convertebant ſe eò*, 447.
Primitiarum *Lex*, 39. b
Primogeniti *Iſraëlitarum in regimine*, 3. a. *& quouſque tales*, ibid.
Princeps *domus paternæ Hebr.* 109. a
Eos *quænam externa commendant?* 138. ſ.
Priſca *& Maximilla fanaticæ muliercula*, 459. ſ. 461.
Procera *ſtatura erat poteſtatis olim acquirendæ adjumentum*, 139.
Prophetæ *quid fuêre?* 456. ſ.
—— *fuerunt inter Angelos*, 458. ſ.
—— *mentisque compotes in vaticinando*, 458. ſ.
Eorum *numero præprimis eſt accenſendus Daniel*, 462. ſ. 464.
apud Judæos ultimi, 464.
ſcientia prophetandi non conſtabat externis qualitatibus, 457. b
Eos *cur Deus affatus*: Audi fili hominis? 458.
Prophetiam *jactarunt Montaniſtæ*, 459. ſ.
Proſelytorum *jura*, 114. b ſ.
—— *apud Judæos non gaudebant jure nuptiarum*, 115. a ſ.
Provincias *occupandi initia*, 34. ſ.
Pſalm. II. *virga ferrea quid?* 384.
Pſeudo-prophetæ *olim qui, & in eos gravis animadverſio*, 119. b ſ.
Ptolemæus, *Lagi filius, primò hoſtis, dein amicus Judæorum*, 359.
Pulchritudo *Dominantium commendatur*, 138. ſ.

Py-

Digitized by Google

Pythia *vaticinans*, 460. a ſ.
Pythii *Apollinis oracula cur ceſſavêre?* 461. ſ.

Q.

QUINQUE *Viri Judæorum cædis expiandæ causâ*, 131. ſ.

R.

RAMOTH *urbs*, 82. b
Regale Sacerdotium *quid?* 143. ſ.
—— *non rectè intellectum à quibusdam*, 262. a ſ.
Reges *Hebr. non à Senioribus, & populo constituti*, 121. a ſ.
—— *ex ſuo arbitrio bella gerere poterant*, ibid. b ſ.
—— *habebant abſolutam poteſtatem*, 122. a ſ. 261. b ſ. 337. b
Quibuſnam *paruerint primi homines*, 150.
de Regis *petitione Judæorum ſententia*, 137. ſ.
—— *quidnam in* Illo *eligendo ſpectaverit Samuel?* 138. ſ.
Regnandi cupido *quæ peſtis?* 159. ſ.
—— *quid prætexit ac præfert?* 164. a.
Regnum *Chriſti eſt æternum*, 376. ſ.
Ejus *jura in Saule, in librum conſignata, excutiuntur*, 140. ſ. 142. ſ.
Ei *damnum infert Sacrorum diſſimilitudo*, 315. a ſ.
Politica *ſuos habent limites*, 376. ſ.
Religiones *Principum imitatur maxima multitudo*, 168. a
Religionis *mutatio eſt regni firmandi arcanum*, 166. ſ.
—— *paritas ſociat animos*, 303. ſ. 315. a ſ.
—— *diverſitas regno nocet*, 315. a ſ.
—— *prætextus deceptiones intendit*, 325. a ſ.
ad Eam *eſt temperandum regimen*, 167. b
Judaicis *addita majeſtas*, 287. ſ.
Reſpublica *vel Politia Hebræorum an à Moſe condita?* 1. ſſ.
—— *fuit ipſis in Ægypto*, ibid. a ſ.
—— *quotuplex?* 1. b ſ.
—— *deſcribitur*, 2. a ſ.
—— *non penes duodecim tribus fuit, contra Cuna*: 93. b
—— *per mediam Captivitatem Babylon. duravit*, 89. b ſ.
—— *mutata poſt captivitatem Babylonicam*, 94. b ſ.
—— *fuit in deſerto, contra Cuna*: 85. a ſ.
—— *non poteſt ſtare ſine opificibus*, 44. a
Ejus *conſervandæ vincula quæ?* 12. b ſ.
—— *acceptio*, 85. a ſ.
—— *Præfecti & Seniores, cum eorummet delineatione officii*, 2. ſ.
Eam *an opifices deteriorem reddant ſintque donandi civitate?* 43. a ſ.
in Ea *Patresfamilias Judæorum cum primogenitis inſtar Regum*, 3. a
Earum *inclinatio, converſioque*, 161. ſ. *& cauſa*, 164. b ſ.
Romani *& Græci in certas tribus dividebantur*, 92. a
—— *quô nomine bonum virum laudabant?* 43. a
Veterum *ſtudium & poſterorum in agricultura languor*, 34.
Eorum *in ſacris clamatum*: Hoc age, *excutitur*, 368. a ſ.
—— *Græcorumque circa Res legesque Jud. ignorantia, & cauſa*, 426.

Digitized by Google

S.

De Sabbathico *anno nugæ excutiuntur*, 368. c ſ.
Sabbathi *recta obſervatio*, 367, 368. c
—— *varias Judæi receperunt traditiones*, 368. a ſ.
—— *obſervatio Judæis ſæpè fuit in bello damnoſa*, 352. ſ.
de Eo *opinio veterum quorundam confutatur*, 367, 368. c ſ.
Sacerdos *belli causâ unctus*, 347. ſ.
Sacerdotes *tenebantur ſtantes ſacra facere*, 148. ſ. 295. b
—— *pars fuerunt magni Synedrii*, 260. ſ.
—— *& milites primò habiti ſunt locô*, 46. a
Eorum *ſuffitum faciendum &c. certus præcedebat ritus*, 200. a ſ.
—— *pilei deſcribuntur*, 212. ſ.
—— *ſtationes & ἐφημερίαι*, 253. ſſ.
—— *de vitiis familiisque qui judicarint, & quæ in eos de eo animadverſio*, 256. ſ.
—— *admiranda multitudo*, 281. ſ.
—— *veſtitus erat levis*, 295.
—— *morbi crebri unde?* ibid.
Sacerdotium *an penes Hebr. fuerit Regimen?* 143. ſ.
Sacra, *quæ Ezechiel in Regno Meſſiæ eſſe, vaticinatus, ſunt obſcura*, 186. ſ.
—— *noſtra dicuntur Judæis non minimum debere*, 190. ſ.
—— *veteres plerumque operto capite peragebant*, 211. a ſ.
—— *Judæorum peragenda erant Hieroſolymis*, 445. ſ.
Eorum *ſimilitudo eſt magnum concordiæ vinculum*, 303. b ſ. 315. a ſ.
Sacrificium *offerenti præſens erat adſtandum*, 267.
Ea *pro populo peragebantur*, 267. ſ.
—— *minimè abſque mandato divino à primis hominibus peracta*, 379. a ſ.
Eorum *multa fuerunt*, 281.
Sadducæorum *religio in quo conſtitit?* 319. ſ. 323. a
Sagan, 108. b ſ. 240. b ſ. 242. a 239. b ſ.
Ejus *adjuncti*, 241. b
τὸ Salem *in Melchiſedeco anſam multis dedit errare circa eum*, 406.
Salomonis *tempore gaudebat infinitis Hieroſolyma opibus*, 363.
τὸ Salvator *etiam aliis tribuitur?* 102. a
Samariæ *Reges an uncti fuerint?* 158.
Samaritani *qui?* 305. ſ.
—— *cum Judæis odium alunt inexpiabile*, 304. b ſ.
—— *fuerunt primò Idololatræ*, 307. ſ. 309. a ſ. *dein hæretici*, 316. ſ.
Samaritanam *inter & Judæam* Religionem *diſcrimen*, 304. a ſ. 307. ſ.
Samaritanum *regnum eſt everſum*, 170.
—— *templum in monte Garizin*, 302. ſ.
Sambation *Judæorum amnis refutatur*, 368. d ſ.
Samea *verè eſt vaticinatus*, 182. ſ.
—— *præſes magni concilii*, 111. b ſ.
Sanaballetes *templi Samaritani exſtructor*, 303.
Sanhedrin *Hebr. non eſt ἀλλόσπορος apud Job.* 19., 106. b ſ.
—— *de quibus cauſis* cognoſcebat, 106. b ſ. 116. b
—— *conſtabat* LXXI. *non* 72. *viris*, 260.
Ejus *etymologia, homonymia*, 103. b ſ.
—— *deſcriptio*, 106. a ſ. 127. ſ.
—— *natales*, 104. b ſ. 121. b
—— *ſedes & exſtructio*, 106. a ſ.
—— *dicto erat audiendum*, 118. a
—— *Principes*, 108. a ſ. 111. a ſ.
—— *Senex rebellis puniebatur*, 118. a ſ.
—— *Promotiones*, 129.
—— *vis imminuta quando?* 134. ſ. *& penitus ſublata à Herode*, 183.

præ-

præter Id *duo alia erant*, 127.
quinam in Id *recipiebantur Senatores*, 107. a 113. a ſ. 125. b. *& quô ritu?* 109. *horumque poteſtas*, 116. a ſ.
Id *convocare erat penes Reges*, 261.
Saturnalia, 31. b ſ.
Saul *cogendô in milite ſeverus*, 349.
Scaliger *non ex æquo judicat*, 400. a ſ. 403. b
Sceptrum Judæ *obſcurum multis*, 90. ſ. 99. ſ. *explicatur*, 87, 92. ſ. 99. ſ. *& quando ablatum*, 100.
Schickardus *non æquè cenſet*, 362. a
Schilo *eſt Meſſias*, 94. a ſ.
Σχοῖνος *veterum ad quid?* 20. b
Scipionis *prudentia*, *luſtrum conditurus*, 162. ſ.
Scribæ *in N. T. quid?* 117. b
Eorum *traditiones quotuplices*, *& quid fuêre?* 117. b ſ.
Scripta *ſuppoſitia Adami*, *Sethi*, *Enochi*, *&c.* 7. b ſ.
Scriptor *rerum ſacrarum Moſes primus eſt ab exordio mundi*, 7. a ſ.
—— *alii ante Moſen adducuntur & examinantur*, 7. b ſ.
Scriptura S. *eſt ſanctè tractanda*, 386.
—— *eſt à Spiritu S. inſpirata*, 317. a ſ.
—— *ſæpè gentes ſine ordine collocat*, 433. a
Ejus *optimus interpres Chriſtus*, 383. ſ.
—— *à Judæis diviſio*, 316. a ſ.
—— *divinitatis argumentum*, 457.
—— *Loci Paralleli quomodo habendi?* 468. ſ. 470. ſ.
—— *myſtica interpretatio ſobriè adhibenda*, 471. ſ.
Sedendi jus *in atrio Iſraëlis an ſolùm Regi datum?* 149. ſ.
Seditiones *inferunt Regnis everſionem*, 264. b
Seldeni *lapſus*, 379. a ſ. 206. b ſ.
Semiramis *illudit Dario*, 362.
Sepharvaimitarum *numina*, 310. ſ.
Sepulcrum Davidis *magnas ſervaſſe gazas*, 362.
Serapis, 420.
Serpens *an nunc aliâ formâ*, *præut olim fuerit?* 388. ſ.
—— *æneus*, 417. a ſ. 418. b ſ. *ejuſque cultus non ab Ægyptiis ad Iſraëlitas pervenit*, 420. a ſ.
Ejus *ad Evam ſermo fuit adventitius*, 389. b
in Eo *caput eſt potiſſimum*, 391. b
in Eos *naturale hominum odium*, 387.
Servus Iſraëlita *quî fiebat ſervus*, 28. b ſ.
—— *ab hero ſuo non malè tractandus erat*, 29. b ſ.
—— *quando in libertatem aſſertus*, 30. b ſ.
Ii *erant duplices*, 28. b ſ.
Alii *iterum*, 30. b ſ.
Cananæorum *conditio*, 29. a
Seſoſtris *Rex*, 46. a 47. a
Sethi *in nativitatis annum inquiritur*, 392.
—— *poſteros cur Scriptura ſolicitè præ Caini memorat*, 392.
—— *columnæ*, 8. a
Sethitæ *non perſtiterunt in ſervandis matrimonii conditionibus*, 397. ſſ.
Sichemum *oppidum quale?* 165. a ſ.
Id *cur Jeroboamus tenuit?* ibid.
Sigonii *hallucinatio*, 197. 225. ſ. 227. 231.
Simulacra *Deorum tenebantur diruere ingreſſi terram hoſtium*, 350. ſ.
Σημεῖον *illa Marc.* XI. *Meſſiæ in editio quid?* 277.
Socrates *calumniam perpeſſus ab Athenienſibus*. 450. ſ.

Digitized by Google

Solis *curſûs retardatio Joſuæ malè attenditur à Judæis*, 428.
Solymi *qui fuerunt*, 328. *ſ.*
Sortitio *antiquiſſima quæ?* 18. b
—— *in hirco miſſo in deſertum*, 246.
—— Sacerdotum *in aſſignando cuique functiones ſuas*, 259.
Sortium *genera quot apud priſcos?* 18. b
Spartani *pertinaces legum obſervatores*, 15. a
Spencerus *fallit*, 5. b 17. a 215. b *ſ.* 216. a *ſ.* 329. b *ſ.* 355. b *ſ.* 379. a *ſ.* 420. a 430. b
Spicilegium *in meſſe Iſr. quid?* 38. a
Spiritûs *vox Act.* XXIII. 8. *explicatur*, 319. a *ſ.*
—— S. *dona quid præfigurat?* 109. b *ſ.*
Spolia *Hieroſ. ad quid adhibebantur?* 173. *ſ.*
Sponſo *dabatur venia in militiam non proficiſcendi*, 349.
Standum *erat Sacerdotibus*, *Sacra facientibus*, 148. *ſ.* 295. b
Stationarii *illi viri qui?* 268. *ſ.*
Eorum *erant claſſes & Princeps*, 269.
per Stolas *olim inceſſio arguebat vel pœnam*, *vel mollitiem*, 357.
Strabo *reprehenditur*, 17. a
Stratonicæ *febriculoſa pietas*, 352.
Succoth Benoth *Babylonienſium numen*, 310. b *ſ.*
Suibus *cur abſtineant Judæi?* 368. g *ſ.* i *ſ.*
Superſtitio *in ingreſſu & egreſſu Templi Hier.* 286. *ſ.*
Suſacus *Rex Ægypti*, 168. *ſ.*
Sutha *poculum Judæorum*, 125. *ſ.*

T.

TACITUS *fallit*, 421. a *ſ.* 425. 427. 453. a *ſ.* 368. n
Talmudica Gemara *quid?* 117. b
Templum *Samaritanorum*, 302. *ſ.*
—— *ab Onia in Ægypto Judæis exſtructum*, 360.
Templi *Dianæ Epheſiæ pretioſa*, *lenta*, *cur in paluſtri ſolo*, *exſtructio*, *celebritas &c.* 279. *ſ.*
—— Hieroſ. *atria fuerunt diverſa*, 149.
—— —— Secundi *exſtructio*, 51. b *ſ.*
—— —— *ædificationis lex non quoad omnia fuit ſervata*, 234.
—— —— *cur interiùs aurum magni ponderis?* 275. *ſ.*
—— —— *excubiæ*, 291. *ſ.* *anque ex lege fuerint?* 293. *ſ.*
—— —— *excidium*, *quando accidit*, 296. *ſſ.*
—— —— *caſus quidam admirabiles circa prius & poſterius*, 300. *ſ.*
—— —— *exſtructio ab* Herode, 297. *ſ.*
—— —— *ſplendor*, 298. a *ſ.*
—— —— *Tertium*, *quod adhuc Judæi expectant*, 301. *ſ.*
Id *adeuntibus*, *juxta Talmudiſtas*, *non licebat portare ſecum inſtrumenta viatorum*, 277.
—— *qui intrarunt*, *exierunt que*, *ſuperſtitio*, 286. *ſ.*
—— *qui cum urbe delerint?* 52. b *ſ.*
ab Eo *abegit Meſſias quæſtum facientes*, 278.
in Eô *exſtruendo Salomonis ſtudium celeritasque in conſummando*, 278. *ſ.*
de Iis, *quæ extra Hieroſ. lex*, 87. *ſ.*
in Iis *olim reſervati fuerunt theſauri*, 362.
Tempora *Jud. à Rab. Hillele ordinata*, 133. *ſ.*
Theocratia *quid?* 11. & a *ſ.*
—— *diſpeſcitur*, ibid. b *ſ.*
Theſaurarii *quid?* 242. b *ſ.*

Titi

Digitized by Google

Titi *miſeratio circa Hieroſ. everſionem*, 301
Toga *adulterarum apud Romanos*, 356. ſ.
Tomentum *quid?* 292. b
Tondendi modus *Judæis interdictus*, 328. ſ.
Toſtatus *circa vocem aſinæ Bileami errat*, 390. a
Tribus *apud Romanos & Græcos fuère?* 92. a
— *duodecim Hebr. non appellatæ Judæorum nomine, contra Euſeb.* 96. ſ.
Earum *ex decem Iſraël. ſeceſſione quæ mala evenerint?* 168. ſ.
Trium *& viginti virorum ſenatus deſcribitur Judæorum*, 129. ſ.
Triumvirorum *collegium Hebr.* 130. ſ.
Τροχοκούριδαι qui? 328. ſ.

V.

VALENS, *Arrian. Dux, fingit cum Angelo colloquium*, 461.
Vaſa *Templi Hier. cur ex auro?* 275. ſ.
Vates *in Scripturis quid?* 456. ſ.
— *non extra ſe rapti & mentis alienationem paſſi*, 458. ſ.
Vaticinationes *apud Ethnicos, & earum impoſtura*, 460. ſ.
Vela *duo Muri illius vice in Templo H. oppanſa*, 290. ſ.
Venditionis *ſui ipſius conditiones in Rep. H.* 30. a ſ.
Verſio LXX. *à Ptolemæo dicitur procurata: de eaque judicium*, 359.
Veſtis *ſacra Pontificis ſervata*, 208. ſſ.
Aureæ *Pontificis H.* 206. ſ.
Albæ *Pontif.* 204. ſ. 207. b
Peculiares, *quas Pont. habebat ſibi*, 206. a ſ. 210. b
Earum *Sciſſio à Judæis quâ in re fiebat, & quatenus ea Pontifici & Sacerdotibus indulta*, 219. a ſ.
Omnibus, *tùm Pontif. Max. tùm cæterorum Sacerdotum, erant ſuæ arcæ*, 209. a ſ.
Aureis *neque, necque lapidibus duodecim pretioſis, S. Pontifex S. Sanctorum intravit*, 203. ſ.
Aureas, *quando in Talmudo dicitur Pontifex induere, quænam ſunt eæ?* 207. a ſ.
Veſtitu *tantùm ſub ſecundo Templo Pontifex inaugurabatur, & ejus modus*, 252.
— *levi utebantur Sacerdotes*, 295.
— *muliebri incedebat olim miles delinqvens*, 356. a ſ.
Victimarii *& Popæ Romanorum ad quid*, 271.
de Vindemiis *Iſraël. Lex divina*, 38. a ſ.
Vinearum *plantatio dabat immunitatem à militia*, 349.
Virga *ferrea Pſalm.* II. *quid?* 384.
Vitam *poſt hanc præmia negantium argumenta*, 320.
Vituli *aurei Jerobeami non debent excuſari*, 308. a
Unctio *Regum palmaria fuit initiandi ceremonia*, 150. ſ.
— *non fuit Regibus & Pontificibus Max. tantùm propria, ſed & Prophetis*, 151. ſ.
Ejus *adeò an unô eodemque Reges & Pontifices fuerint initiati?* 154. ſ.
Unctus *Sacerdos prælii cauſa*, 347. ſ.
Unguentum *ſacrum, à Joſia defoſſum, ſub examen venit*, 155. ſ.
Urbes *apud priſcos ſine quibus fuère felices?* 17. b
— *exulantium Judæorum, tanquam ærarium, ad theſauros ſervandos*, 361.
— *quænam patriam Homeri adſciſcunt*, 5. b ſ.

Rrr 2 Urim

Urim & Thummim *quid?* 218. a
——— ——— *an etiam in ſec. Templo extiterit & conſultum fuerit?* 214. a ſ. 216.
Id *conſulendi quis modus?* 216. ſ. & *quibuſnam perſonis uſurpatus?* 218.

X.

ΞΥΛΟΦΟΡΙΑ *quid fuerunt?* 283.

Z.

ZACHARIÆ *illud* XI. 8. *de exſciſſione trium paſtorum menſe uno, quid intendit?* 428.
Zelotæ *ſub religionis prætextu ad res novas graſſati,* 324. ſ.
צור *quid notat?* 444. b ſ.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google